ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XIII
KNJIGA 3

REDAKTOR
Dragoslav Džinić, potpukovnik

ODGOVORNI UREDNIK
Dušan Gvozdenović, pukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

CENTAR ZA VOJ
DOKUMENTACIJU
Inv. br. I 24978

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XIII
KNJIGA 3

DOKUMENTI KRALJEVINE ITALIJE
1943.

CENTAR ZA VOJNO-NAUČNU DOKUMENTACIJU I INFORMACIJE

BEOGRAD
1976.

DOKUMENTI
JEDINICA, KOMANDI I USTANOVA KRALJEVINE ITALIJE

1. januar 1943 — septembar 1943.

BR. 1

PREGLED DISLOKACIJE I KOMANDNOG KADRA ZDRUŽENIH JEDINICA KOPNENE VOJSKE NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE I SUSEDNIM PODRUČJIMA NA DAN 1. JANUARA 1943. GODINE[1]

Poverljivo

Kopija br. 1

GENERALŠTAB KOPNENE VOJSKE
Operativno odeljenje — 4. odsek

OPISNI PRIKAZ SITUACIJE ZDRUŽENIH JEDINICA[2]
(do brigada koje nisu u sastavu divizija)
na dan 1-I-1943 — XXI

Prilog: jedna borbena zapovest[3]

---

[1] Kopija dokumenta (pisanog na mašini, na italijanskom jeziku) u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu, serija T-821 (dalje: NAV-T-821), rolna (dalje: r.) 2/327-359. Snimak kopije dokumenta se nalazi u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: AVII).

Svi dokumenti koji se objavljuju u ovoj knjizi pisani su na italijanskom jeziku, te se u sledećim dokumentima to neće naglašavati. Međutim, ako je dokumenat pisan, osim na italijanskom, i na nekom drugom jeziku, redakcija će to posebno istaći.

[2] U prikazu su date sve združene jedinice italijanske vojske. Redakcija, zbog ograničenosti prostora, objavljuje samo dislokaciju jedinica na teritoriji Jugoslavije i susednim područjima.

[3] Reč je o grafičkom prikazu — šemi potčinjenosti jedinica, što se vidi i iz samog pregleda, te ga iz tog razloga redakcija ne objavljuje.

GRUPE ARMIJA — VIŠE KOMANDE — ARMIJE

Naziv komande	*Potčinjenost*	*Sedište*	*Imena komandanata — k-danata pozadine*[4] *— nač. štabova*
Viša k-da oruž. snaga Albanije	Vrhovna komanda	Tirana (Albanija)	Komandant: gen. Dalmaco [Dalmazzo][6] K-dant artiljerije: gen. De Agacio [De Agazio][7] K-dant inžinjerije: gen. Pjačentini G. [Piacentini G.] Nač. štaba: gen. Tuči [Tucci][8] Pom. nač. štaba: puk. Di Lorenco [Di Lorenzo]
K-da pozadine[5]		Tirana (Albanija) delegacija u Valoni	K-dant pozadine:[9] gen. Venji Ecio [Vegni Ezio]
Viša k-da oruž. snaga Grčke	Vrhovna komanda	Atina (Grčka)	Komandant: gen. Đelozo [Geloso][10] K-dant art.: gen. Fontana K-dant inžinjerije: gen. Fortunato[11] Nač. štaba: gen. Tripičone [Tripiccione][12] Pomoćnici nač. štaba { : 1) : puk. Mondini K-dant pozadine : gen. Marfuđi [Marfuggi][13]
K-da pozadine		Atina (Grčka)	

1) određen puk. Kasino (Cassino)

[4] U originalu: Intendenti (intendanti).
[5] U originalu: Intendenza (intendantura).
[6] Lorenco (Lorenzo)
[7] Alberto
[8] Karlo (Carlo)
[9] U originalu: Intendente (intendant).
[10] Karlo (Carlo)
[11] Arturo
[12] Donato
[13] Ugo

Viša k-da oruž. sn. ital. ostrva u Jegejskom moru	Vrhovna komanda	Rodos (Jegejsko more)	Komandant: admiral Kampioni [Campioni][14] K-dant art.: gen. Konsoli [Consoli][15] Nač. štaba: gen. Sekvi [Sequi][16] Pom. nač. štaba: puk. Anđolini [Angiolini]
Viša k-da oruž. snaga Slovenija-Dalmacija (2. armija)	Vrhovna komanda	Sušak	Komandant: gen. Roata [Roatta Mario] K-dant art.: gen. Đani [Gianni][17] K-dant inžinjerije: gen. Amorozo [Amoroso][18] Nač. štaba: gen. Primijeri K. [Primieri Clemente] Pom. nač štaba: puk. Zanusi [Zanussi][19]
K-da pozadine		Sušak	K-dant pozadine: gen. Điljo [Giglio][20]

ARMIJSKI KORPUSI

Naziv komande	*Potčinjenost*	*Sedište*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
K-da IV arm. korpusa	Viša k-da oruž. sn. Albanije	Drač (Albanija)	Komandant: gen. Spatoko [Spatocco][21] Nač. štaba: v.d. puk. Paskvini [Pasquini]
K-da V arm. korpusa	Viša k-da oruž. sn. Slovenija-Dalmacija	Crikvenica (Hrvatska)	Komandant: gen. Glorija [Gloria][22] Nač. štaba: puk. Petiti [Petitti]

[14] Inigo
[15] Đuzepe (Giuseppe)
[16] Roberto
[17] Đuzepe (Giuseppe)
[18] Federiko (Federico)
[19] Đakomo (Giacomo)
[20] Umberto
[21] Karlo (Carlo)
[22] Alesandro (Alessandro)

K-da VI arm. korpusa	Viša k-da oruž. sn. Slovenija-Dalmacija	Dubrovnik (Hrvatska)	Komandant: gen. Santovito[23] Nač. štaba: puk. Čiljana [Cigliana]
. . . K-da XI arm. korpusa	Viša k-da oruž. sn. Slovenija-Dalmacija	Ljubljana (Ital. Slovenija)	Komandant: gen. Gambara[24] Nač. štaba: puk. Lučini [Lucini]
. . . K-da XIV arm. korp. (K-da trupa Crne Gore)	Vrhovna komanda	Podgorica[25] (Crna Gora)	Komandant: gen. Mentasti[26] Nač. štaba: puk. Turko [Turco]
. . . K-da XVIII arm. korp.	Viša k-da oruž. sn. Slovenija-Dalmacija	Split (Ital. Dalmacija)	Komandant: gen. Spigo [Umberto] Nač. štaba: puk. Barbero
. . . K-da XXIII arm. korp.	Generalštab KoV	Trst	Komandant: gen. Ferero A. [Ferrero Alberto] Nač. štaba: puk. Di Jani [Di Janni]
K-da XXV arm. korp.	Viša k-da oruž. sn. Albanije	Valona (Albanija)	Komandant: gen. Veki Đ. [Vecchi G.] Nač. štaba: puk. Česari [Cessari]
K-da XXVI arm. korp.	Viša k-da oruž. sn. Grčke	Janina (Grčka)	Komandant: gen. Dela Bona [Della Bona][27] Nač. štaba: puk. Rosi C. [Rossi C.]

[23] Ugo Santovito je 22. januara umro u vojnoj bolnici u Meranu. Na njegovo mesto, za vršioca dužnosti, postavljen je general Alesandro Pjaconi (Alessandro Piazzoni), k-dant peš. div. „Bergamo", čiji je položaj zauzeo general Emilio Bekuci (Becuzzi).

[24] Gastone

[25] Sada: Titograd.

[26] Luiđi (Luigi)

[27] Gvido (Guido)

DIVIZIJE

Naziv komande	*Potčinjenost*	*Sedište*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
. . .			
K-da peš. div. „Sasari“ [Sassari] (12.)	5. armija[28]	Piza (3) (3) U toku je prebacivanje.	Komandant: gen. Berardi[29] K-dant div. peš.: gen. ..... Nač. štaba: ppuk. Pikoci [Picozzi]
K-da peš. div. „Re“ (13.)	V arm. korpus	Otočac (Hrvatska)	Komandant: v.d. gen. Peligra [Pelligra][30] K-dant div. peš.: gen. De Bonis[31] Nač. štaba: ppuk. Galo G. [Gallo G.]
K-da peš. div. „Izonco“ [Isonzo] (14.)	XI arm. korpus	Novo Mesto (Ital. Slovenija)	Komandant: gen. Makario A. [Maccario Alessandro] K-dant div. peš.: gen. Čeruti [Cerruti][32] Nač. štaba: v.d. ppuk Rosi E. [Rossi E.]
K-da peš. div. „Bergamo“ (15.)	XVIII arm. korpus	Split (Ital. Dalmacija)	Komandant: gen. Pjaconi ([Piazzoni] K-dant div. peš.: gen. Grimaldi[33] Nač. štaba: ppuk. Boski [Boschi]
. . .			
K-da peš. div. „Mesina“ [Messina] (18.)	VI arm. korpus	Metković (Hrvatska)	Komandant: gen. Spikači [Spicacci][34] K-dant div. peš.: gen. Amato[35] Nač. štaba: v.d. ppuk. Mango L.
K-da peš. div. „Venecija“ [Venezia] (19.)	K-da trupa Crne Gore	Berane (Crna Gora)	Komandant: gen Bonini[36] K-dant div. peš.: gen. Izaska [Isasca][37] Nač. štaba: v.d. ppuk. Simoneli [Simonelli]

[28] U pregledu dislokacije jedinica za 1. mart 1943. stoji da je peš. divizija „Sasari“ potčinjena 18. armijskom korpusu, da je sedište k-de divizije u Mazinu a da njome komanduje general Frančesko Cani (Francesco Zani). I u pregledu dislokacije jedinica za 1. april 1943. daju se o diviziji isti podaci kao i 1. marta, s tim što je pored imena divizije stavljena primedba: „određena za povratak u domovinu“ i što je Knin označen kao sedište k-de divizije. U pregledu od 1. maja stoji da je sedište k-de divizije u Manciani (Italija) i da je potčinjena 17. armijskom korpusu (AVII, NAV-T-821, r. 2/386, 433 i 529)

[29] Paolo
[30] Rafaele (Raffaele)
[31] Đovani (Giovanni)
[32] Gvido (Guido)
[33] Paolo
[34] Guljelmo (Guglielmo)
[35] Atilio (Attilio)
[36] Silvio
[37] Karlo (Carlo)

. . . K-da peš. div. „Kačatori“ [Cacciatori delle Alpi] (22.)	XI arm. korpus	Ljubljana (Ital. Slovenija)	Komandant: gen Ruđero V. [Ruggero Vittorio] K-dant div. peš.: gen. Mađore Perni [Maggiore Perni][38] Nač. štaba: v. d. major Doti [Dotti]
K-da peš. div. „Ferara“ [Ferrara] (23.)	K-da trupa Crne Gore	Nikšić (Crna Gora)	Komandant: gen. Cani [Zani][39] Nač. štaba: v.d. ppuk. Torsielo [Torsiello]
K-da peš. div. „Pinerolo“ (24.)	III arm. korpus	Larisa (Grčka)	Komandant: gen. Benoli [Benolli][40] K-dant div. peš.: gen. Del Đudiče [Del Giudice][41] Nač. štaba: v.d. major Parizi [Parisi]
. . . K-da peš. div. „Piemonte“ (29.)	VIII arm. korpus	Patras (Grčka)	Komandant: gen. Naldi[42] K-dant div. peš.: gen. Matioli Rikardo [Mattioli Riccardo] Nač. štaba: v.d. ppuk. Ferari [Ferrari]
. . . K-da peš. div. „Marke“ [Marche] (32.)	VI arm. korpus	Dubrovnik (Hrvatska)	Komandant: gen. Amiko [Amico][43] K-dant div. peš.: gen. Mauro[44] Nač. štaba: puk. Mano [Manno]

[38] Luiđi (Luigi)

[39] Frančesko (Francesco). U pregledu dislokacije od 1. marta stoji da je komandant divizije general Karlo Čerijana Majneri (Carlo Ceriana Mayneri).

[40] Čezare (Cesare)

[41] Đovani (Giovanni)

[42] Adolfo

[43] Đuzepe (Giuseppe)

[44] Fortunato

. . . K-da peš. div. „Forli“ (36.)	III arm. korpus	Atina (Grčka)	Komandant: v.d. gen. Frančeskini [Franceschini Antonio] K-dant div. peš.: gen. Morgari Nač. štaba: v.d. ppuk. Pođipolini [Poggipollini]
K-da peš. div. „Modena“ (37.)	XXVI arm. korpus	Janina (Grčka)	Komandant: v.d. gen. Karačolo [Caracciolo] Nač. štaba: v.d. ppuk. Perfeti [Perfetti]
K-da peš. div. „Pulje“ [Puglie] (38.)	IV arm. korpus	Prizren (Albanija)	Komandant: gen. D'Arle[45] K-dant div. peš.: gen. Baudino Karlo [Carlo] Nač. štaba: v.d. ppuk. Moreli [Morelli]
K-da peš. div. „Firence“ [Firenze] (41.)	IV arm. korp.	Debar (Albanija)	Komandant: v.d. gen. Aci A. [Azzi Arnaldo] K-dant div. peš.: gen. Pičini Đino [Piccini Gino] Nač. štaba: puk. Balcani [Balzani]
. . . K-da peš. div. „Parma“ (49.)	XXV arm. korpus	Đinokastro (Albanija)	Komandant: gen. Mikeleti [Micheletti Pado] K-dant div. peš.: gen. Kleriko [Clerico][46] Nač. štaba: v.d. ppuk. Insina [Insinna]
. . . K-da peš. div. „Areco“ [Arezzo] (53.)	XXV arm. korpus	Korča (Albanija)	Komandant: v. d. gen. D'Arminio M. [Monforte Salvatore] K-dant div. peš.: gen. Pejrolo Euđenio [Pejrolo Eugenio] Nač. štaba: v.d. puk. Vilani [Villani]

[45] Federiko (Federico)
[46] Luiđi (Luigi)

. . . K-da peš. div. „Lombardija“ [Lombardia] (57.)	V arm. korpus	Karlovac (Hrvatska)	Komandant: gen. Cati [Zatti][47] K-dant div. peš.: gen. Šipione [Scipione][48] Nač. štaba: ppuk. Sili O. [Silli O.]
K-da peš. div. tip 41 „Peruđa“ [Perugia] (151.)	Komanda trupa Crne Gore	Cetinje (Crna Gora)	Komandant: gen. Pentimali [Pentimalli][49] K-dant div. peš.: Kanistra [Canistrà][50] Nač. štaba: v.d. ppuk. Grimaldi
. . . K-da peš. div. tip 41 „Mačerata“ [Macerata] (153.)	XI arm. korpus	Kočevje (Ital. Slovenija)	Komandant: gen. Kvara [Quarra][51] K-dant div. peš.: gen. Čezareti [Cesaretti Antonio] Nač. štaba: puk. Fantini
K-da peš. div. tip 41 „Murđe“ [Murge] (154.)	VI arm. korpus	Mostar (Hrvatska)	Komandant: gen. Negri Paride K-dant div. peš.: gen. Gerci Luiđi [Gherzi Luigi] Nač. štaba: v.d. ppuk. Di Demetrio
K-da peš. div. tip 41 „Emilija“ [Emilia] (155.)	VI arm. korpus	Herceg-Novi (Dalmacija)	Komandant: gen. Romano Đuzepe [Giuseppe] K-dant div. peš.: Negro Livio Nač. štaba: ppuk. Alfieri
. . . K-da peš. div. tip 41 „Novara“ (157.)	XXIII arm. korpus	Trst	Komandant: gen. Paolini[52] Nač. štaba: v.d. major Maconi P. G. [Mazzoni]

[47] Vitorio (Vittorio)
[48] Pjetro (Pietro)
[49] Rikardo (Riccardo)
[50] Domeniko (Domenico)
[51] Edoardo Quarra Sito
[52] Vinčenco (Vincenzo)

K-da peš. div. tip 41 „Zara“ (158.)	XVIII arm. korpus	Zadar	Komandant: gen. Viale[53] K-dant div. peš.: gen. Đangreko [Giangreco][54] Nač. štaba: v.d. major Senatore
K-da peš. div. tip 41 „Veneto“ (159.)	XXIII arm. korpus	Gorica	Komandant: gen. Kral [Krall][55] Nač. štaba: v.d. ppuk. Koko [Cocco]
. . . K-da alp. div. „Taurinenze“ [Taurinense] (1.)	Komanda trupa Crne Gore	Pljevlja (Crna Gora)	Komandant: gen. Vivalda[56] Nač. štaba: v.d. ppuk. Mene [Mené]
. . . K-da Brze div. „Euđenio di Savoja“ [Eugenio di Savoia] (1.)	XVIII arm. korpus	Šibenik (Dalmacija)	Komandant: gen. Lomaljo [Lomaglio][57] Zamenik komandanta: gen. Lombard[58] Nač. štaba: v.d. major Salustri

BRIGADE KOJE NISU U SASTAVU DIVIZIJE

Naziv komande	*Potčinjenost*	*Sedište*	*Imena komandanata*
. . . Komanda XIV obalske brigade	V arm. korpus	Crikvenica (Hrvatska)	Komandant: gen. Amato Italo
. . . K-da XVII obalske brigade	XVIII arm. korpus	Trogir (Ital. Dalmacija)	Komandant: gen. Čigala Fulgozi [Cigala Fulgosi]

[53] Karlo (Carlo)
[54] Frančesko (Francesco)
[55] Luiđi (Luigi)
[56] Lorenco (Lorenzo)
[57] Čezare (Cesare)
[58] Đovani (Giovanni)

BR. 2

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 3. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU PARTIZANA NA MOTORIZOVANU KOLONU ITALIJANSKE VOJSKE KOD CRNOLJEVA NA KOSOVU[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera
Fiore

Primljena poruka

nešifrovana	nešifrovana
šifra Ord.	
Datum i čas prijema 21200301	3. januar 1943 — XXI
putem teleprintera	Datum i čas predaje 22100301
Pošiljalac	Upućeno
SUPERALBA[2]	*Vrhovnoj komandi*
Br. 74/op.—	

Izveštaj za 3. januar 1943 — XXI

...[3]

3) — Po podne 2-og u zoni Crnoljeva (Kačanik ZP-EZ) napala je grupa ustanika prvo vozilo sa karabinijerima, a odmah zatim našu kolonu koja se kretala prema Prizrenu.[4] Jedinice iz pratnje odmah su stupile u dejstvo nateravši u bekstvo ustanike, koji su nestali u šumi koju upravo pročešljavaju dve čete koje su još juče bile upućene na lice mesta. Naši gubici: poginuo kapetan karab. Lipori, dva karabinijera i jedan podoficir; ranjena dva karabinijera.

General Spatoko[5] [Spatocco]
19150301

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 132/29—30.

[2] Comando Superiore FF. AA. Albania, skraćeno Superalba (Viša komanda oružanih snaga Albanije).

[3] Izostavljeni tekst odnosi se na Albaniju.

[4] Napad je izvršio partizanski odred „Zejnel Ajdini" (tom I, knj. 19, dok. br. 27).

[5] Karlo (Carlo)

Distribuito a

COMANDO SUPREMO

Ufficio

Fiere **Messaggio in Arrivo**

IN CHIARO **IN CHIARO**

Qualifica Data

Data e ora di ricezione

A mezzo (1) Data e ora di consegna

Autorità mittente Indirizzi

- seguito Nr. 74 - PARTE SECONDA -

2°)- Nucleo ribelli aggredisce ieri corpo guardia località Ruina sulla rotabile Valona - Tepelenë forte 7 uomini i quali resistettero sino arrivo elementi rinforzo che disimpegnarono detto personale senza perdite /./

3°)- Pomeriggio giorno 2 in zona Gradeva (Kocanik XP-EX) - nucleo ribelli aggredisce primo autovettura con CC.RR. et subito dopo nostra autocolonna diretta Frisren /./ Immediato intervento scorta fugava ribelli che dileguavansi nel bosco del quale est in corso rastrellamento per parte due cp.inviate ieri stesso sul posto /./ Nostre perdite morti capitano CC.RR. Liperi et due CC.RR. et un sottufficiale /./ feriti due CC.RR. /./

- Generale SPAGCCC - 19150301 -

(1) Ufficio - telescrivente - telefono

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 2

2 Zbornik, tom XIII, knj. 3

CENTAR ZA DOKUMENTACIJU
T 24948

BR. 3

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA — DALMACIJA“ OD 3. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O RUŠENJU PRUGE NOVO MESTO — LJUBLJANA I OGULIN — GOSPIĆ I ZAROBLJAVANJU MOTORNIH JEDRENJAKA KOD IGRANA[1]

(18 A)
1

Predmet: z r t

Operativno

V.P. 10, 3. jan. 1943—XXI

SUPERSLODA[2]—OPERAT.

VRH. KOMANDI

S.P.A. Supersloda br. 140, Pr. 294, 3. I. 43 — 12 č

Br. 140. Prot. Novosti zaključno sa 2. jan. 1943 — XXI.

Sektor XI arm. korp.

U raznim manjim sukobima u zonama Brod na Kupi i Logatec: rasturene jedinice ustanika, 8 partizana ubijeno i 1 ranjen. Zaplenjeno oružje i municija. Na našoj strani: 3 poginula i 2 ranjena.

Pruga Novo Mesto—Ljubljana. — U okolini Trebnja, usled eksplozije mine, voz-cisterna iskliznuo iz šina sa 2 lokomotive i šest vagona-cisterni. Konvoj je uzastopce bio napadan vatrom automatskog oružja: 2 železničara su ubijena, 1 ranjen. U toku su radovi oko uspostavljanja pruge i spasavanja dela materijala.[3]

Sektor V arm. korp.

Uobičajena aktivnost patrola i čišćenje: u raznim sukobima 7 partizana ubijeno i 15 ranjeno. Na našoj strani jedan poginuo. Na pruzi Ogulin—Gospić, usled prekida kod Plaškog, teretni voz je iskliznuo iz šina i uzastupce je napadan od jake grupe ustanika: pretrpljeni gubici: 1 oficir poginuo i nekoliko vojnika iz pratnje izgubljeno. Dalje podatke poslaću naknadno. U toku je opravka pruge.

---

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 2/1—1, k. 336.

[2] Supersloda — skraćenica za: Comando Superiore FF. AA. Slovenia—Dalmazia (Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“).

[3] Prugu Novo Mesto—Ljubljana je 1. januara minirala 3. slovenačka NOU brigada „Ivan Cankar“ (tom VI, knj. 5, dok. br. 102 i 106).

Sektor XVIII i VI arm. korp.

Mornarica. 2. o.m., neki civilni motorni jedrenjaci, ploveći od Metkovića za Omiš, napadnuti su kod Igrana (18 km jugoistočno od Makarske) od strane ustaničkih motornih barki i opljačkan im je teret.[4] U toku je izvršenje mera za odmazdu koje je naredila ova komanda.

Pregled gubitaka. Naneti gubici: ubijeno 15, ranjeno 16; naši gubici: 4 poginula, 2 ranjena.

NAČ. ŠTABA SUPERSLODE

BR. 4

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA — DALMACIJA" OD 4. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O BORBAMA U ZONAMA ŠMARJE, V. LAŠČE I GRAČAC — LOVINAC, KOD KRAŠIČA I VRBOVSKOG[1]

(18 A) Operativno
1
Predmet r z b
Pisani telegram V.P. 10, 4. jan. 1943. XXI

SUPERSLODA—OPERAT.

VRHOVNOJ KOMANDI

R.A. RIM. SUP. 200, 347 — 4/1 13 č

Br. 200. Novosti zaključno sa 3. jan. 1943 — XXI.

Sektor XI arm. korp.

U raznim sukobima u zonama Šmarje i V. Lašče: rasterane jedinice ustanika i uništene pripreme za operativno snabdevanje. 38 partizana ubijeno. Zaplenjeno oružje, municija i razni materijal.

---

[4] Jedrenjak je zarobila Prva mornarička postaja iz Podgore uz pomoć Primorskog voda Bataljona „Vid Mihaljević" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 3, 4 i 196).

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 3/1—1, k. 336.

Sektor V i XVIII arm. korp.

Hrvatski garnizon Krašić (11 km zapadno i jugozapadno od Jastrebarskog) nadvladan od strane partizana koji su snabdeveni topovima i bacačima.[2] Naša izviđanja u zoni utvrdila su prisustvo znatnih snaga ustanika. Naši gubici: 3 ranjena.

Pruga Delnice—Ogulin: Za vreme radova na uspostavljanju pruge kod Vrbovskog, o čemu je javljeno pisanim telegramom 80 od 2. o.m.[3], naše jedinice sukobile su se sa ustaničkim formacijama i pretrpele gubitke od 5 mrtvih i 11 ranjenih; u okolini Kupjak (7 km istočno od Delnica) prekid pruge usled sabotaže; u toku je uspostavljanje. Razni garnizoni dejstvuju na kratkom odstojanju; gubici naneti neprijatelju nisu utvrđeni; na našoj strani: 2 ranjena. Prema kasnijim proveravanjima, naši ukupni gubici u toku borbi u zoni Gračac—Lovinac[4] i u drugim dejstvima[5], kako je javljeno u pisanim telegramima 25170 i 10 od 31. decembra pr. god. i 1. o.m.,[6] iznose: poginula 42 (umesto 10) od kojih 3 oficira, ranjeno 107 (umesto 76), od kojih 7 oficira, izgubljeno 2 (umesto 50), smrznutih 15. Aktivnost kr. mornarice: izvršena akcija odmazde, o čemu javlja pisani telegram 140 od juče.[7]

Sektor VI arm. korp.

Aktivnost patrola i čišćenja od strane raznih garnizona. Zadržano 12 sumnjivih lica i nađene 2 puške.

Pregled gubitaka: Ne uzimajući prethodna javljanja: naneli smo utvrđene gubitke: 38 ubijeno, 12 zarobljeno; naši gubici: poginulo 37, ranjeno 47, smrznuto 15, izgubljeno 48, bez onih o kojima je prethodno javljeno.

NAČ. ŠTABA SUPERSLODE

---

[2] Ustaško-domobranski garnizon Krašić (kod Jastrebarskog) zauzele su 2. januara, posle dvodnevnih borbi, 13. proleterska NOU brigada „Rade Končar" i 4. udarna brigada 8. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 1, 3—5, 15, 17, 124, 126, 128 i 129 i knj. 13, dok. br. 43).

[3] Tim telegramom izveštena je Vrhovna komanda da je kod Skrada puščanom vatrom napadnut putnički voz i da je 7 km jugoistočno od Vrbovskog iskliznuo iz šina voz upućen iz Ogulina da uspostavi prekid na pruzi kod tunela Kupjak (AVII, reg. br. 1/1—1, k. 336).

[4] Reč je o šestodnevnim napadima jedinica 6. divizije NOVJ (započetim 25. decembra 1942) na ustaško-domobranske i italijanske posade u selima Raduču, Metku i Lovincu (kod Gospića). Usled dolaska jakih neprijateljskih snaga iz Gospića, ta sela nisu zauzeta ali je neprijatelj pretrpeo velike gubitke u ljudstvu i materijalu (tom V, knj. 10, dok. br. 73, 159, 164, 166 i knj. 11, dok. br. 8, 9, 55, 127 i 139).

[5] U originalu: „et a variante".

[6] Redakcija ne raspolaže tim telegramima.

[7] Vidi dok. br. 3 i tom VIII, knj. 1 dok. br. 200.

BR. 5

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA — DALMACIJA“ OD 6. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAJNOVIJIM DOGAĐAJIMA[1]

(18 A)
1

Predmet
Pisani telegram

OPERATIVNO
V.P. 10, 6. jan. 1943—XXI

SUPERSLODA—OPERAT.

VRH. KOMANDI

P.A. Rim Supersloda-300-43-6/1 12 č

300. Novosti do zaključno 5. jan. 1943—XXI

Sektor XI arm. korp.

Razbijene su grupe partizana u zonama Črnomelj—Novo Mesto—Metlika i V. Lašče: 4 partizana ubijena, 2 ranjena, 1 zarobljen. Uspostavljen je prekid kod stanice Trebnje o čemu javlja pisani telegram 3. januara.[2]

Sektor V arm. korp.

U zoni Medak, sukob naše jedinice sa odredom ustanika. Jedan partizan ubijen i neutvrđen broj ranjenih. Kod Delnica, usled prekida pruge, voz iskliznuo iz šina bio je uzastopce napadan od partizanskih elemenata: 3 naša vojnika izgubljena. Uspostavljen prekid kod Kupjaka (7 km istočno od Delnica) o čemu javlja pisani telegram 200 od 4. januara.[3] Kod Plaškog voz sa personalom, koji je upućen za uspostavljanje prekida pruge, o čemu je javljeno pisanim telegramom 140, iskliznuo je usled eksplozije mine i napadnut puščanom vatrom: 4 vojnika ranjena.

Sektor XVIII i VI arm. korp.

Uobičajena aktivnost patrola i čišćenje: 1 partizan ubijen a 4 zarobljena. Uspešna akcija bombardovanja i gađanje malim

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 5/1—1, k. 336.
[2] Vidi dok br. 3.
[3] Vidi dok. br. 4.

bombama iz vazduha u zoni Podgora (9 km jugoistočno od Makarske) i Vrgorac.[4]

Pregled gubitaka: Utvrđeni naneti gubici: 5 ubijenih, 2 ranjena i 5 zarobljenih; naši gubici: 4 ranjena i 3 izgubljena.

NAČ. ŠTABA SUPERSLODE

BR. 6

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA — DALMACIJA" OD 7. JANUARA 1943. O BORBAMA U ZONI BROD I TREBNJE I NAPADU JEDINICA NOV NA DOMOBRANSKU POSADU U SABORSKOM[1]

(18 A)
1

Predmet bg V.P. 10, 7. jan. 1943—XXI — 9 č

Pisani telegram

SUPERSLODA—OPERATIVNO

VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim. Supersloda- 350-262 - 7/I/43—13,05

350. *Novosti do zaključno 6. jan. 1943.*

Sektori XI i V arm. korp.

U zoni Brod i Trebnje, sukobi naših jedinica i M.V.A.C.[2] sa odredima ustanika, koji su pretrpeli ukupne gubitke od 28 mrtvih, za koje je utvrđeno, i druge neutvrđene gubitke. Na

[4] Opširnije o bombardovanju Podgore i okolnih mesta vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 200.

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 6/1—1, k. 336.

[2] M.V.A.C. — Milizia Volontaria Anticomunista (Antikomunistička dobrovoljačka milicija).

našoj strani: 1 mrtav i 2 ranjena.[3] Zarobljen jedan politički komesar. Hrvatski garnizon Saborski (14 km jugoistočno od Plaškog) napadnut je i savladan od partizanskih formacija.[4] U okolini stanice Trebnje razbila je naša patrola jedinicu ustanika koja je nameravala da vrši sabotaže na pruzi: naneti su neutvrđeni gubici. Uspostavljen je saobraćaj na pruzi Rijeka—Zdenčina i osposobljen prekid na deonicama Josipdol—Plaški i Raduč—Lovinac, o čemu javlja bilten ranijih dana.[5]

Sektori XVIII i VI arm. korp.

Uobičajena aktivnost i patroliranje: 4 partizana ubijena i 1 ranjen; zadržano nekoliko osumnjičenih zbog subverzivne aktivnosti i zaplenjeno oružja, municije, namirnica i drugog materijala. U toku akcije u cilju odmazde, o čemu javlja bilten od 4. o.m.,[6] jedinice kr. mornarice izvršile su uspešne akcije bombardovanja pristaništa u obalskoj zoni Podgora—Živogošće (9—20 km jugoistočno od Makarske) i obale ostrva Hvar: potopljeno i uništeno 39 lađica koje su bile u pomenutim pristaništima.

Pregled gubitaka: utvrđeni naneti gubici: 32 ubijena, 1 ranjen, 1 zarobljen. Naši gubici: 1 poginuo, 2 ranjena.

GENERAL ROATA

---

[3] U noći 4/5. januara, slovenačke NOU brigade „Tone Tomšič", „Matija Gubec" i „Ivan Cankar" napale su belogardističke posade u s. Dolenjoj Vasi, s. Temenici i s. Primskovu (kod Trebnja) i zauzele s. Dolenju Vas i s. Temenicu. Brigade su u tim napadima pretrpele gubitke od 6 mrtvih i 16 ranjenih (tom VI, knj. 5, dok. br. 8, 38, 102 i 115).

[4] Domobranski garnizon Saborski napale su 5. januara 5. i 15. brigada 8. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 12, 23 i 159).

[5] i [6] Vidi dok. br. 4.

BR. 7

IZVEŠTAJ VOJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJE OD 10. JANUARA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAPADIMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE I UREĐAJE I O PREDUZETIM PROTIVMERAMA U TOKU DECEMBRA 1942. GODINE[1]

VOJNOPOMORSKA KOMANDA
DALMACIJE
Split

Split, 10. januara 1943 — XXI
Br. prot. 882

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
Operativno odeljenje

Br. 735
Stiglo 15. januara 1943 — XXI

Telegrafska adresa:
MARIDALMAZIA SPALATO

Operativno odeljenje

Predmet: Pomorski nadzor u decembru 1942.—

— POVERLJIVO —

SUPERSLODI (2-a armija)
— V.P. 10 —

1. — Podaci koji se odnose na vazdušno-pomorski nadzor za mesec decembar u dalmatinskim i hrvatskim vodama sledeći su:

		Razlike u odnosu na mesec novembar
Br. upotrebljenih jedinica	82	+ 9
pređeno milja	37254	+ 132
časova u pokretu	5838^{h} 52′	— 101
pregledano brodova	1262	+ 565
zaustavljeno brodova	189	+ 22
potopljeno brodova	21	—
ispaljeno topovskih zrna	830	+ 489
ispaljeno mitralj. zrna	7042	+ 4522

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 15/2—1, k. 213.

LETAČKA AKTIVNOST 183-e ESKADRILE R. M. L.[2]

Divulje	protivpodmorničkih pratnji	22	časova	32.35′
	protivpodmornički lov	2	„	4.15′
	protivpodmornička izviđanja	3	„	4.10′
	Ukupno	27	časova	41.00′
Kumbor	protivpodmorničkih pratnji	3	časova	11.40′
	protivpodmorničkih izviđanja	1	„	2.15′
	Ukupno	4	časova	13.55′

Izvršen ukupno 31 zadatak za 54^h 55′.

Broj brodova koncentrisanih u posednutim mestima iznosi:

		Razlika u odnosu na mesec novembar
Obrovac	193	—
Omiš	106	+ 1
Supetar (Brač)	330	— 3
Metković	305	— 151
Korčula	948	+ 6
Gruž	226	— 155
Sumartin (Brač)	71	+ 71
Vis	605	— 80
Šibenik	1588	— 24
	4794	— 405

Ukupno koncentrisanih brodova	4794	
Ukupno pregledanih brodova	1262	
Ukupno	6056	+ 260

2. — U mesecu decembru neprijateljska pomorska aktivnost je ostala u granicama prethodnih meseci, pokazujući, međutim, težnju za naglašenim napadima na saobraćaj u zoni Podgora—Igrane, korišćenjem priprema izvršenih na kopnu i malog broja čamaca koji su im ostali u rukama prilikom evakuacije mesta te zone.

[2] i [6] Nepoznata skraćenica. Prema raspoloživim podacima, 183. eskadrila je u svom sastavu imala hidroavione, te je R. M. L. verovatno skraćenica za laku avijaciju namenjenu za pomorsko izviđanje (ricognitori marittimi — leggeri).

Dok se južno od Splita pokazalo da je glavni cilj ma koje od neprijateljskih akcija bio pljačka radi dobavljanja hrane, u zoni Šibenika nije bilo sasvim jasno koji su ciljevi motivisali razne napade na ostrvo Kakan. —

U decembru mesecu najistaknutiji događaji bili su:

1. decembra — Najpre N.A.P.[3]6 a zatim Psm.[4] **„Pasman"** bili su napadnuti rafalima mitraljeza postavljenog u jednoj kući blizu pristaništa u Podgori. Jedan mornar ranjen.

Odgovoreno je snažnom vatrom na naselje. —

— U sumrak napad na garnizon kr. mornarice na ostrvu Kakan. — Jedan mornar ranjen. Napad je odbijen.

— Noću su u Makarskoj uhvaćeni na delu i uhapšeni pojedinci iz te hrvatske lučke kapetanije kad su pokušavali da pobegnu odnoseći oružje.[5]

4. decembra — U toku noći je ponovljen napad na garnizon kr. mornarice Kakan. Jedan stariji vodnik i jedan mornar ranjeni. Napad je odbijen.

— Na jedan hidroavion Cant Z 501 kojim je pilotirao komandant 183-e R.M.L.[6], dok se na povratku sa ratnog zadatka

---

[3] N. A. P. — Natante antipartigiano (protupartizanski brod). Opširnije o njima vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 208 (str. 625).

[4] Psm. — skraćenica za: posamine (minopolagač).

[5] Reč je o odlasku u partizane grupe Velimira Škorpika, poručnika korvete bivše jugoslovenske ratne mornarice. Škorpik je sredinom 1941. godine, kao domobranski oficir, došao na službu u Lučko zapovjedništva NDH u Makarskoj. Krajem 1941. postao je saradnik NOP-a i u Lučkom zapovjedništvu formirao grupu aktivista. Krajem novembra 1942. godine, na sastanku s partijskim aktivistima u Makarskoj, Škorpiku i drugovima je saopšteno da noću 1. decembra treba da napuste Makarsku i pređu na oslobođenu teritoriju, gde bi formirali mornaričke partizanske jedinice. Toga dana je Škorpik, sa još dva mornarička podoficira — Stjepanom Muhtićem i Ratkom Frankovićem, otvorio magacin Lučkog zapovjedništva, odakle su, uz pomoć nekoliko aktivista NOP-a, izneli 34 puške, 2 sanduka municije i nekoliko vreća vojničke opreme. Međutim, kad je grupa napustila zgradu naišla je na patrolu karabinijera i oružnika, koja je počela da puca i alarmirala sav garnizon. Iz opšteg meteža grupa je uspela da se izvuče i stigne u selo Šošiće, na Biokovu, gde su je prihvatili borci NOP bataljona „Vid Mihaljević". Sutradan su italijanske vlasti pohapsile sve oficire i podoficire Lučkog zapovjedništva NDH i tek tada primetile da nema Škorpika, Muhtića i Frankovića. Posle desetodnevnog boravka na Biokovu, Škorpik i drugovi krenuli su za Glamoč, u Štab 4. operativne zone, odakle su produžili za Bosanski Petrovac, gde se tada nalazio Vrhovni Štab NOV i POJ. Osamnaestog decembra, Škorpika i drugove primio je Vrhovni komandant NOV i POJ i razgovarao s njima o formiranju partizanske mornarice. Istog dana izdato je naređenje da se pri Štabu 4. operativne zone Hrvatske, kao organ štaba zone, obrazuje Sekcija za Ratnu mornaricu. Za šefa sekcije postavljen je Škorpik (tom V, knj. 10, dok. br. 135; tom VIII, knj. 1, dok. br. 1—3); Jovan Vasiljević, Mornarica NOV Jugoslavije, Beograd, 1972, str. 70—71).

spuštao, na oko 100 metara od obale u blizini aerodroma Divulje, ustanici su, bez ikakvog rezultata, ispalili nekoliko mitraljeskih rafala sa jednog brežuljka koji se nalazi na oko 500 metara od istog aerodroma. Pokazalo se da je početkom meseca isti pokušaj izvršen i na jedan civilni avion. —

5. decembra — Ponovo noćni napad sa negativnim rezultatom na garnizon kr. mornarice Kakan. Jedan mornar ranjen. —

8. decembra — Još jedan napad na garnizon Kakan. Jedan mornar ranjen. Napad odbijen uz učešće N.A.P. 5. —

17. decembra — Akcija između jednog čamca sa dva mornara iz svetionika u Prišnjak, upravljenog ka rtu Sv. Rok (o. Murter), i jedne sumnjive grupe koja je sa kopna ispalila nekoliko puščanih hitaca sa negativnim rezultatom i koja se udaljila posle reakcije mornara, ostavivši nekoliko komada odeće. —

20. decembra — Na motorni jedrenjak **„Mariano“**, dok je iz Omiša polazio za Metković, u visini rta Sv. Tekla, kod Podgore, otvorena je paljba iz vatrenog oružja. Istovremeno je iz Podgore izašao jedan naoružani čamac da bi ga napao, ali je od toga odustao pri pojavi jednog broda na prolazu. —

25. decembra — Partizani Korčule napali svetionik Planchetta[7] odnevši optički instrument, 14 kanti petroleja, 2 karabina i municiju. Osoblje nepovređeno.

31. decembra — 5 motornih jedrenjaka (4 hrvatska i jedan iz splitskog okruga) natovarenih namirnicama, koji su krenuli iz Metkovića za Omiš, bili su napadnuti sa partizanskih brodova u uvali Duba (Živogošće), Igrane i Drašnice. —[8]

3. — Učešće kr. vojske u operacijama bilo je sledeće:

5. decembra — Mornarička desantna četa (Šibenik) učestvovala je, zajedno sa jednim odredom grenadira Vojne komande Šibenik, u čišćenju ostrva Kakan i Kaprija.

7. decembra — N.A.P.6 učestvovao je u akciji čišćenja Račišta koje je vojna komanda izvršila na Korčuli.

9. decembra — Torpiljarka T.5 sa posadom od 60 ardita divizije „Bergamo“ učestvovala je u čišćenju ostrva Šćedra.

---

[7] Svetionik Planchetta nije pronađen na sekciji 1:100.000. Prema izveštaju Vojnopomorske komande Dalmacije od 7. januara 1943, Planchetta se nalazi u Korčulanskom kanalu (AVII, reg. br. 4/8—2, k. 365a).

[8] Brodove su napali jedinice Postaje Ratne mornarice iz Podgore i Primorski vod partizanskog Bataljona „Vid Mihaljević“. Brodovi su zaplenjeni i odvedeni u Podgoru (tom VIII, knj. 1, dok. br. 4, 196 i 197).

— N.A.P.6 i motorni čamac 23 prebacili su iz Korčule u Zavalaticu jedan bataljon koji je imao zadatak da očisti Čaru (Korčula). —

— Naoružani remorkeri br. 10, br. 13, br. 16 i M.P.R.[9] „Nazzareno 1." (B. 92) dva dana su vršili službu pomorske policije u vodama oko poluostrva Sirma[10], u Šibenskom kanalu, ušću Krke, za vreme akcije čišćenja zone, koje je obavila Vojna komanda Šibenik i u kome je učestvovala i desantna četa Komande Pomorskog sektora Šibenik. —

15. decembra — Psm. **„Pasman"**, ukrcavši jedan minobacač od 81 mm, vršio je s mora akciju odmazde na zonu Podgora učestvujući u operacijama divizije „Bergamo". —

16. decembra — N.A.P.2 i motorni brod **„Maria"** sa oficirom i mornarima Lučke sekcije Opuzen sadejstvovali su sa divizijom „Mesina" u operaciji čišćenja zone Komaina—Valle Fonda[11]—Clesto[12] i Blaca.

18. decembra — Kr. brod **„Kurcola"** [Curzola], na traženje Vojne komande Korčule, izvršio je bombardovanje Orebića u cilju odmazde. Na isti brod je otvorena neprijateljska vatra bez ikakvog rezultata. Komandant Pomorskog sektora Korčula, poslat sa nekoliko mornara čamcem na kopno radi izviđanja i prenošenja leša jednog finansijskog stražara, izvršio je svoj zadatak uprkos jake neprijateljske vatre. —

22. decembra — Naoružani remorker **„Lilibeo"**, N.A.P.2, Dizel-čamac N.D. 124 i Psm. **„Pasman"**, zajedno sa odredima divizije „Mesina", izvršili su akciju uništavanja čamaca duž obale između Igrane i Gradac. Uprkos neprijateljskoj reakciji, pokupljen je i potopljen 31 čamac[13] i porušeno više kuća, 1 mornar ubijen a 1 ranjen.

23. decembra — Torpiljarka T.5, na kojoj se nalazio general komandant divizije „Bergamo", bombardovala je zonu Baška Voda, odakle je otvorena paljba iz vatrenog oružja na brodove u prolazu. —

29. decembra — U.I.P.[14] iz Trpnja izvršio je raspoloživim jedinicama morskim putem transport jedne kolone kr. vojske, koja je imala zadatak čišćenja poluostrva Pelješac.

---

[9] Nepoznata skraćenica. Verovatno: Motopeschereccio (motorna ribarica, čamac).

[10] Pogrešno. Treba: Srima.

[11] Verovatno: Uvala Duboko, sz. od Neuma.

[12] Verovatno: Klještac, sz. od Neuma.

[13] Opširnije o prikupljanju čamaca vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 208.

[14] U. I. P. — L'ufficio italiano di Porto (Italijanska lučka kapetanija).

1. — Pomorski saobraćaj u lukama u nadležnosti Vojnopomorske komande Dalmacije u mesecu decembru bio je sledeći:

	BRODOVI				JEDRENJACI			
	Stigli		Pošli		Stigli		Pošli	
	br.	tona	br.	tona	br.	tona	br.	tona
Obrovac	9	1184	9	1184	16	116	16	116
Omiš	33	3208	33	3208	81	1637	81	1637
Lastovo	—	— —	—	— —	25	1413	23	1356
Hvar	18	2070	18	2070	48	547	48	547
Ploče	13	1911	15	2307	5	119	5	119
Brač	14	1470	14	1470	31	340	30	330
Tivat	53	53560	54	59844	76	2699	85	2771
Split	252	76108	249	72420	485	15530	499	16230
Zadar	229	78659	225	77290	403	14965	384	14189
Korčula	108	22708	105	21523	179	6972	175	6787
Gruž	96	42599	101	44672	166	7621	174	8025
Makarska	29	4327	29	4327	47	1980	47	1980
Sumartin	26	1770	26	1770	18	653	18	653
Vis	27	3105	27	3105	35	379	35	394
Šibenik	150	36002	152	36740	85	2437	92	2930
UKUPNO	1050[15]	328682[16]	1057	332230[17]	1710[18]	56408[19]	1722[20]	56164[21]

Ukupno brodova 2107 tona neto 660912
Ukupno jedrenjaka 3432 tona neto 112572

Ukupan zbir 773484

2. — Istog meseca je dopunjeno naoružanje sledećih brodova:

„Lapad“, „Moshiena“ [Moschiena][22], **„Ston“, „Sipan“** topovima 47/44 mm.

„Bukari“ [Buccari][23] i **„Arbe“**[24] topovima 66/42 mm.

[15] Pogrešno zbrojeno. Treba: 1057.
[16] Pogrešno zbrojeno. Treba: 328681.
[17] Pogrešno zbrojeno. Treba: 331.930.
[18] Pogrešno zbrojeno. Treba: 1700.
[19] Pogrešno zbrojeno. Treba: 57408.
[20] Pogrešno zbrojeno. Treba: 1712.
[21] Pogrešno zbrojeno. Treba: 58064.
[22] Mošćenica

Preostaje da se naoružaju brodovi „**Skarpanto**“ [**Scarpanto**] i „**Sansego**“.[25]

— PODMORNIČKA AKTIVNOST —

1. — Osmatranja izvršena decembra meseca u Jadranskom moru vide se iz priložene skice. —[26]

2. — Dopunjeno je postavljanje podvodnih odbrambenih prepreka sem jedne ispred zone Bar. —

— SIGNALNA MREŽA —

U decembru mesecu izvršena su sledeća identifikovanja:

— neprijateljskih podmornica	—
— kr. brodova	628
— brodova	3327
— remorkera	362
— jedrenjaka	3303
— ribarskih brodova	928
— aviona	600
Ukupno	9148.—

KONTRAADMIRAL[27]
KOMANDANT MORNARICE DALMACIJE
(Antonio Bobieze)
[Antonio Bobiese]
Bobieze

...[28]

[29]Najznačajniji incidenti rekapitulirani u izveštaju redovno su javljani Vrhovnoj komandi, na osnovu dnevnih biltena armijskih korpusa i Vojnopomorske komande Dalmacije.

Zapaža se:

— znatna pomoć koju su jedinice Kralj. mornarice pružile jedinicama Kr. vojske u operacijama čišćenja;

— efikasne akcije bombardovanja s mora i česta čišćenja sumnjivih brodova, naročito duž obalske zone južno od Podgore.

V.P. 10, 18. 1. 1943/XXI ...[30]

---

[23] Bakar
[24] Rab
[25] Susak
[26] Vidi AVII, reg. br. 15/2—8, k. 213.
[27] U originalu: L'ammiraglio di divisione (admiral divizije).
[28] i [30] Nepoznat paraf.
[29] Sledeći tekst dopisan je na mašini, na posebnom listu papira, u Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“.

BR. 8

PISMO KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 13. JANUARA 1943. MINISTRU VANJSKIH POSLOVA NDH O ORGANIZACIJI, POPUNI I ZADACIMA M.V.A.C.[1]

Viša k-da oruž. sn.
„Slovenija—Dalmacija“

Komandant V.P. 10, 13. januar 1943 — XXI

Ekselencijo,

Povodom onoga što sam imao prilike usmeno da izložim u Zagrebu,[2] 10. tek., i kao potvrdu toga, saopštavam Vam ovo što sledi, a u vezi sa Vašom zabeleškom br. V.T. 915/42 od 24. decembra prošle god.:[3]

1) — *Organizacija pravoslavne Antikomunističke dobrovoljačke milicije (M.V.A.C.)*[4]
— Organizovana je po bataljonima, koji su formirani u skladu sa naređenjima italijanskih vojnih vlasti, koje naravno određuju i komandante.
— Tačno je da neke formacije ponekad ističu srpske oznake i da nose delove odeće bivše jugoslovenske vojske (pošto im je do sada nedostajala druga odeća).
— Tačno je, takođe, da neke formacije sebi dozvoljavaju ponekad manifestacije sa srpskim obeležjem (pesme — komandovanje i slično).
— Italijanske vojne vlasti sprečavaju takve važnije manifestacije, a nameravaju da spreče i one sporedne.
U tom pogledu postupaju postepeno, kao što sam već imao prilike više puta da izložim, jer sam ubeđen da se radi o postupcima koji se mogu zanemariti u odnosu na onu *bitnu* činjenicu, a to je da se pomenute formacije navedu na efikasnu borbu protiv partizana — kao što se do sada uvek dešavalo.
— Jugoslovenska ili srpska zastava nikad nije bila tolerisana, pa nije u redu da se ona upotrebljava, bar ne u prisutnosti italijanskih jedinica ili vlasti.

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 40/4, k. 313.
[2] Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 216, 217 i 229.
[3] Tom zabeleškom je Ministarstvo vanjskih poslova NDH protestovalo zbog izazovnog i neprijateljskog držanja formacija M.V.A.C. u odnosu na vlasti i organe NDH (AVII. reg. br. 40/4, k. 276).
[4] M.V.A.C. — Milizia Volontaria Anticomunista

2) — *Popuna pomenutih formacija.*

— Kao brojčana snaga, pomenute formacije *nisu* pretrpele nikakvu popunu od momenta poznatih sporazuma[5] pa nadalje. Pristupilo se samo povećanju broja obroka i plata na 3000, što je još ranije bilo odobreno kako bi se regularno uklopilo i bolje upravljalo sa 3000 ljudi koji su se već borili sa formacijama, ali — budući da nisu snabdeveni — ponekad su se odvajali radi individualnih dejstava, koja nisu bila odobrena.
— Popuna u naoružanju nije izvršena.
— Tek kada je sa Poglavnikom bilo dogovoreno da se vojno obezbeđivanje nekih zona i deonica pruge poveri pomenutim formacijama, njima je bilo dodeljeno oružje (i to većinom kolektivno, odnosno po jedinicama) potrebno za nov zadatak. (Ista stvar je bila učinjena — istom prilikom — za hrvatske jedinice koje su ostale u Lici, u Makarskoj, u Imotskom, itd., kao i za nepravoslavnu M.V.A.C.)

3) — *Pomoć starešinama.*

— Italijanski oficiri koji su pored njih *nemaju* zadatak da im pomažu u pravom smislu te reči, već u tom smislu da im prenose naređenja nadležnih italijanskih vojnih vlasti, da obezbeđuju njihovo izvršenje i da nadgledaju njihovo držanje.

4) — *Hapšenja.*

— U pogledu hapšenja spomenutih u zabelešci na koju odgovaram, naredio sam istragu.[6]

5) — *Oficiri — Srbi i Crnogorci.*

— U skladu sa preuzetom obavezom, kao što je poznato, ova komanda je pristupila udaljavanju iz pomenutih formacija oficira o kojima je reč.[7]
— Može biti da i neki od onih koji su ih smenili, mada okvalifikovani kao Hrvati (činjenica o kojoj italijanske vojne vlasti nisu uvek u stanju da procenjuju), budu Srbi ili Crnogorci.
— Pristupiće se novom proveravanju.

---

[5] i [7] Reč je o sporazumu generala Roate sa Pavelićem od 15. oktobra 1942. „u vezi s ‚četničkim' formacijama Dobrovoljne milicije za borbu protiv komunista" (tom XIII, knj. 2, dok. br. 114).

[6] U zabelešci se navodi da su italijanske vlasti, na predlog četničkih starešina, uhapsile 70 osoba koje nisu htele da sarađuju sa četnicima nego sa NDH (AVII, reg. br. 40/4, k. 276).

6) — *Formacije koje su se prebacile iz Hercegovine u zonu 18. arm. korp.*

— Do toga je došlo iz poznatih razloga, uz prethodno odobrenje Poglavnika.

U pitanju je oko 3.000 ljudi iz Hercegovine.[8]

— Nije isključeno da se među njima nalazi i poneki Crnogorac; ali u takvom slučaju radi se o licima koja su još odavno bila u Hercegovini, u formacijama koje su prebačene.

Do sada još *nijedna crnogorska formacija* nije prešla na teritoriju Armije.

— Ne predviđa se drugi priliv formacija iz Hercegovine na teritoriju 18. arm. korp.

Nije predviđeno prebacivanje pravoslavnih formacija M.V.A.C. iz drugih zona u Liku.

7) — *Držanje formacija koje su stigle iz Hercegovine.*

— Tačno je da su neki pripadnici ovih formacija učestvovali u manifestacijama protiv hrvatske vlade.

Italijanske vojne vlasti odmah su preduzele mere da ih prekinu.

— Nije poznato da su pomenuti pripadnici demonstrirali protiv Italije.

U svakom slučaju, ne bismo im pridavali značaj, pred *bitnom* okolnošću, koja je već planirana, *da se oni bore rame uz rame sa hrvatskim*[9] *i italijanskim trupama protiv partizana.*

8) — *Prepuštanje zona ili mesta pomenutim formacijama.*

— *Nikad se nije ni pomišljalo* da se pomenutim formacijama prepusti civilna ili upravna vlast u zonama ili mestima koje italijanske ili hrvatske trupe napuste.

Jedan proglas u tom smislu, koji je na svoju ruku istakao u Gračacu jedan lokalni komandant, odmah je bio povučen i ukinut.

— Radi se, međutim, o tome da se *odbrana* i *vojni nadzor* u određenim zonama i mestima koja više nisu posednuta italijanskim ili hrvatskim trupama poveri izričito određenim formacijama M.V.A.C.

---

[8] Odnosi se na četnike pod komandom Petra Baćovića (tom IV, knj. 9, dok. br. 210 i 221).

[9] Reč je o ustaško-domobranskim formacijama NDH.

Ovo je bilo dogovoreno uz pristanak Hrvata, da bi se izbeglo da pomenute zone ili mesta posednu partizani.

— U svakom slučaju ova komanda razmatra pitanje da se i 3000 ljudi koji su prebačeni na teritoriju 18. arm. korp. vrati u Hercegovinu, čim to bude moguće.

9) — *Ispadi u zoni Vrlika, Knin i Drniš.*

— U toku su stroge istrage. Biće preduzete odgovarajuće mere.

U pogledu zahteva izloženog na margini zabeleške o kojoj raspravljam, saopštavam:

a) — Pristupiće se — kao što je već rečeno — novom proveravanju oficira.

b) — Crnogorci, za koje je predviđeno da se eventualno angažuju u zoni Armije, ne mogu se smatrati „četnicima".

Radi se o lokalnim jedinicama, koje je italijanski Guvernatorat Crne Gore odavno formirao od crnogorskih nacionalista — dobrovoljaca, koji su se hrabro borili protiv partizana, a koji su sada slobodni da dejstvuju drugđe, pošto na onom području vlada mir.

— Kao što je nedavno bilo dopušteno, neke od tih formacija biće upotrebljene, samo u slučaju potrebe, na južnom delu armijskog područja, pod našom komandom, ne pripajajući ih lokalnoj M.V.A.C., u borbi protiv crnogorskih partizanskih formacija. Čim se operacije završe, biće vraćene u Crnu Goru.[10]

c) — Izdata su dalja naređenja kako bi se sprečile protivhrvatske provokacije pravoslavnih formacija M.V.A.C.

d) — Već su preduzete mere u željenom smislu.

Molim vašu ekselenciju da primi izraze mog visokog poštovanja.

General
Mario vitez Roata

---

[10] Vidi dok. br. 17.

BR. 9

IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 13. JANUARA 1943. O SASTANKU PREDSTAVNIKA USTAŠKO-DOMOBRANSKIH JEDINICA SA ČETNIČKIM STAREŠINAMA, 31. DECEMBRA 1942. U OTOČCU, U CILJU OBEZBEĐENJA SARADNJE U BORBI PROTIV NOP-a[1]

14-I-1943

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SN.
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. ARMIJA)

[2]
VIŠA K-DA ORUŽ. SN. „SL.—DALM.“
— OPERATIVNO

Br. 702
Stiglo 14. jan. 1943 — XXI

Obaveštajno odeljenje
Prot. br. I./1094 — Pov.

Predmet: Političke vesti

V.P. 10, 13. jan. 1943/XXI

OPERATIVNOM ODELJENJU SUPERSLODE

Sedište

Prepisuje se, radi znanja, tekst pod br. 3 (političke vesti) iz dnevnog izveštaja od 31. decembra 1942/XXI od Komande peš. div. „Re“ (dopis I./4372/Pov. od 1. I. 43/XXI):

„S obzirom na naš predstojeći odlazak iz zone, razne političke struje, posle jednog perioda dezorijentacije i neizvesnosti, izgleda prikupljaju ideje za usmeravanje problema bezbednosti i odbrane u garnizonima koje će italijanske trupe napustiti. Stvarno su se, uveče 28. tek., o Otočcu, u jednom izdvojenom salonu krčme Krančić, sastali:

— od strane domobrana, major Sulejmanpašić, major Bumber, kap. Bulić, ppor. Marković i ppuk. Milinković;

— od strane ustaša, por. Stefan Došen i logornik Kostolac Petar;

— od strane četnika, major Sertić, kap. Marinković i dr Ilić iz Vrhovina.

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/12, k. 363.
[2] Pečat primaoca.

Na sastanku se diskutovalo, u tonu koji je bio unekoliko hladan i rezervisan, naročito od strane četnika, o problemu saradnje između raznih oružanih snaga u cilju obezbeđenja sigurnosti saobraćaja na putevima i prugama i stvaranja čvrstog bloka protiv partizana i *protiv svih drugih neprijatelja.* Odluke su odložene za druge sastanke, koje će uskoro zakazati major Sulejmanpašić."

Nač. odeljenja
pukovnik (V.[3] Karla) [V. Carlà]
V. Karla

Pratiti[4]

BR. 10

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 15. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O ČIŠĆENJU ZONE LIPLJAN[1]

Vrhovna komanda

Odeljenje teleprintera
Pel.

Primljena poruka

nešifrovana
šifra Ord.
Datum i čas prijema 21001501
putem teleprintera
Pošiljalac
Superalba

nešifrovana
15. januar 1943—XXI
Datum i čas predaje: 21301501
Upućeno:
Vrhovnoj komandi

Br. 360/op.

Izveštaj za 15. januar

Za vreme akcije čišćenja zone Lipljan (Priština XI—FI), Gracko (XI—FI) i Novo Rujce (ZV—FI), koju su 13. tek. izvršili delovi 4. bat. kr. karab., ustaničkoj bandi naneseni su sle-

[3] Vinčenco (Vincenzo)
[4] Dopisano olovkom.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 132/17.

deći gubici: 1 mrtav i dva teško ranjena.[2] U daljoj akciji gonjenja prema Suvom Dolu (X—FL) izvršena su brojna hapšenja i zaplene pušaka, ručnih bombi i propagandnog materijala.[3]

General Dalmaco [Dalmazzo][4] — 185015

BR. 11

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 16. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O BORBAMA U ZONAMA TREBNJE, SABORSKI, VOJNOVAC I GOSPIĆ[1]

(18 A)
1

Predmet zrt — Operativno

Pisani telegram — V.P. 10, 16. jan. 1943 — XXI.

SUPERSLODA-OPERAT.
VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim: Supersloda br. 820 br. — 280 — 16/I-43 — 11,45 č

820. *Novosti do zaključno 15. jan. 1943—XXI*

Sektor XI arm. korp.

Odbijeni su napadi na naše položaje u zoni Trebnje: utvrđeno je da su pretrpeli gubitak od 8 mrtvih; na našoj strani: 4 poginula i 3 ranjena.[2] U drugim zonama razbijene jedinice ustanika, koji su pretrpeli neutvrđene gubitke.

---

[2] Prema proglasu Oblasnog komiteta KPJ za Kosovo i Metohiju od februara 1943, u toku te akcije streljale su fašističke vlasti u Ljubljanu, nakon strašnog mučenja, učitelja Acu Marovića sa dva druga. Narodni heroj Aleksandar (Aca) Marović, sekretar Sreskog komiteta KPJ za gračanički srez (Priština), bio je prethodno u Suvom Dolu teško ranjen u borbi sa karabinijerima. Zajedno sa njim streljani su članovi KPJ Robert Gajdik i Milutin Aksić (tom I, knj. 19, dok. br. 33).

[3] O sledećoj većoj akciji čišćenja vidi dok. br. 21.

[4] Renco (Renzo)

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 15/1—1, k. 336.

[2] Noću 13/14. januara napale su slovenačke NOU brigade „Tone Tomšič", „Matija Gubec" i „Ivan Cankar" italijanski garnizon u s. Št. Vidu i belogardističku posadu u s. Sv. Roku (kod Stične). Posle petočasovne borbe zauzeto je uporište Sv. Rok, iz koga su belogardisti pobegli u Št. Vid (tom VI, knj. 5, dok. br. 38, 102 i 122).

Sektor V arm. korp.

Naše trupe za pojačanje stigle su u stanicu Lič. Jesenica. Iz ovog mesta izvršena je usmerena ofanziva u pravcu Saborskog (3 km jugoistočno od Lič. Jesenice), do kojeg se stiglo savlađujući znatan neprijateljski otpor: partizanima su naneti neutvrđeni gubici.[3]

U okolini Vojnovca (17 km jugoistočno od Ogulina) naš odred, u čišćenju sa obe strane pruge, sukobio se sa jakim snagama ustanika: 2 naša poginula, od kojih 1 oficir, 12 ranjeno, od kojih 3 oficira, i 6 nestalo.[4] Neprijateljevi gubici nisu još utvrđeni.

U zoni Gospić iznenađen odred ustanika, koji je imao 6 mrtvih. Zaplenjeno oružja, municije i drugog materijala. Prekid na železničkoj pruzi, usled uklanjanja delova šina, kod Gomirja (7 km jugoistočno od Vrbovskog): u toku su radovi oko uspostavljanja.

Sektori XVIII i VI arm. korp.

Uobičajena aktivnost patroliranja i čišćenja: zaplenjeno municije, eksploziva, propagandnog materijala i drugog.

Pregled gubitaka:

Naneti utvrđeni gubici: 14 mrtvih; naši gubici 6 poginulih, 15 ranjenih i 6 nestalih.

GENERAL ROATA

---

[3] Jedinice 8. divizije NOVJ zauzele su 11. januara četničko uporište Ličku Jesenicu (kod Plaškog). Trinaestog januara neprijatelj je napao Lič. Jesenicu, u kojoj se nalazila jedna četa Kordunaškog NOP odreda, koja se povukla pred nadmoćnijim snagama divizije „Re" (tom V, knj. 11, dok. br. 55 i 154).

[4] Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 155.

BR. 12

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 18. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADIMA JEDINICA NOV I POJ U ZONAMA VIŠNJA GORA, LIČKA JESENICA, GRAČAC I VODICE[1]

(18 A)
1
Predmet zrt

Operativno
V.P. 10, 18. jan. 1943 — XXI

Pisani telegram

SUPERSLODA-OPERAT.
VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim — Supersloda — 910 — 388 — 18/I/43 13 č

910. *Novosti do zaključno 17. jan. 1943—XXI*

Sektor XI arm. korp.

Odbijeni su napadi na naše položaje u zoni Višnja Gora; naneti gubici: 1 ubijen i drugi neutvrđeni gubici.

U drugim zonama zarobljen je jedan partizan i prikupljen razni materijal.

Sektor V arm. korp.

U zoni Lič. Jesenice (10 km jugoistočno od Plaškog), naš odred, sukobivši se u akciji čišćenja sa nadmoćnijim neprijateljskim snagama, povukao se na železničku stanicu gde su naše trupe u garnizonu. Uzastopni napad na stanicu od strane partizana, koji su snabdeveni automatskim oružjem i artiljerijom, odbijen je uspešnim protivnapadom našeg garnizona.[2]

Naši gubici: 1 oficir poginuo, 15 ranjenih, od kojih 3 oficira, i 3 nestala. Neprijateljski gubici dosad utvrđeni: 15 mrtvih. U toku je akcija pojačanim snagama.

Kod stanice Kamanje (6 km severozapadno od Ozlja), voz-cisterna iskliznuo iz šina i napadnut od partizana: nekoliko

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 17/1—1, k. 336.

[2] Napad su izvršili delovi 15. brigade 8. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 155).

vagona zapaljeno, 2 vojnika poginula i 5 nestalo. Neprijateljski gubici nisu utvrđeni. U toku je čišćenje zone.[3]

Sektor XVIII arm. korp.

Aktivnost u cilju normalizovanja u zoni Gračac: naneti gubici nisu utvrđeni; naši gubici: 1 poginuo i 14 ranjenih.[4]

U zoni Vodice, odredi karabinijera i „crnih košulja" za vreme izviđanja zapodeli su borbu sa jakim jedinicama ustanika: naneti su osetni gubici, koji još nisu utvrđeni; na našoj strani 19 poginulo, 5 ranjeno.[5] Naknadne vesti sleduju.

U drugim zonama zarobljena 4 partizana i 1 se predao sa oružjem; prikupljeno municije i drugog materijala; na našoj strani 1 vojnik ranjen. Uspostavljen je prekid na pruzi u zoni Štikada (5 km severoistočno od Gračaca), spomenut u jučerašnjem biltenu Br. 860.[6]

Akcija bombardovanja i obasipanja malim bombama u zoni Vrgorac.

Pregled gubitaka:

Utvrđeni naneti gubici: ubijeno 16, zarobljeno 6.

Naši gubici: poginulo 23, ranjeno 35, nestalo 8.

GENERAL ROATA

---

[3] Transportni voz su napali delovi 4. udarne brigade 8. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 63, 82 i 155).

[4] Noću 14/15. januara napale su jedinice 6. divizije NOVJ Gračac, ali je posle višečasovne borbe, usled jake poplave, napad obustavljen (tom V, knj. 11, dok. br. 55 i 102).

[5] Reč je o sukobu kod Zatona sa jedinicama Sjevernodalmatinskog NOP odreda (tom V, knj. 11, dok. br. 83 i 107).

[6] Vidi AVII, reg. br. 16/1—1, k. 336.

BR. 13

IZVEŠTAJ GENERALA ĐUZEPA PIJEKA OD 18. JANUARA 1943. MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI NDH[1]

C/2

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA
— Kabinet — Pol. poslovi

Prot. br. 6/2 V.P. 10, 18. januar 1943—XXI

Predmet: Hrvatska na pragu 1943. —

U prošloj godini već sam izložio u nizu izveštaja[2] razne vidove situacija u Hrvatskoj, ali mislim da će biti interesantno i korisno da ukratko izložim celokupnu opštu situaciju, kakva je bila na početku ove godine.

*

Politička slika Hrvatske uoči 1943. krajnje je konfuzna. Zemlju muče duboki unutrašnji razdori; zatrovana je neutoljivom mržnjom i nezadovoljstvom koje rađa netrpeljiva, sektaška i varvarska politika odmazde, koju već više od godinu dana vodi partija na vlasti, sa rasnim predubeđenjima; dezorijentisana je i, rekao bih, zbunjena neprekidnim nizom grešaka koje je počinio režim svojim neurednim i protivrečnim pokušajima da reši mnogostruke probleme koji su nastali posle stvaranja nove države, a u vezi s ratom.

Ustaški pokret, duboko omrznut, izolovan, bez trunke ugleda, apsolutno je nemoćan da sam reši složenu situaciju u zemlji. 80% hrvatskog stanovništva potpuno i nepomirljivo je protiv tog pokreta; od ostalog stanovništva, dobrih 10% apolitički je nezainteresovano, pa se stoga može smatrati da je od čitavog stanovništva ustaštvu naklonjena samo slaba manjina od jedva 10% upisanih u partiju, ili onih koji se zbog poslovnih interesa drže nje. —

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/406—414.

[2] General Đuzepe Pijeke (Giuseppe Piechè) je od maja 1942. godine, u skladu sa sporazumom između Vrhovne komande i Ministarstva inostranih poslova, imao zadatak da na okupiranim i anektiranim teritorijama Slovenije, Dalmacije, Crne Gore, Hrvatske i u okolnim graničnim državama prikuplja obaveštenja u vezi s jačinom, osobinama, razvojem i širenjem komunističke aktivnosti. Formalno se nalazio pri Komandi 2. armije (V.P. 10), ali je u svom radu bio potpuno samostalan i za izvršenje poverenih zadataka imao poseban aparat. Svoje izveštaje dostavljao je Vrhovnoj komandi i Ministarstvu inostranih poslova (tom XIII, knj. 2, dok. br. 53 i 59).

AL MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI
- Gabinetto - A. P. -

N°6/2 di prot. P.M.10, li 18 gennaio 1943 - XXI°

OGGETTO: La Croazia alle soglie del 1943.=

****

Ho già esposto, nel decorso anno, con una serie di rapporti, i diversi aspetti delle varie situazioni in Croazia, ma credo interessante e utile riassumere in un rapido sintetico quadro d'insieme, il complesso della situazione generale, quale si presenta agl'inizi di questo anno.=

o
o o

Il quadro politico della Croazia all'alba del 1943 é estremamente confuso.=

Il paese é tormentato da profondi dissidi interni; avvelenato da inestinguibili correnti di odio e di rimentimento prodotte dall'intollerante, settaria, barbara politica di repressione seguita per oltre un anno dal partito al potere con preconcetti razziali; é disorientato, sconcertato direi, dall'ininterrotta serie di errori commessi dal regime nei suoi disordinati contrastanti tentativi di risolvere i molteplici problemi derivanti dalla creazione del nuovo Stato e connessi con la guerra.=

Il movimento Ustascia, profondamente odiato, isolato, senza un'ombra di prestigio, é assolutamente impotente a fronteggiare, da solo, il complesso della situazione del paese. L'80% della popolazione croata gli é nettamente, irriconciliabilmente contraria; della rimanente popolazione

4. Ured za j. Arh. Broj 417/44

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 13

Svaki Poglavnikov pokušaj da proširi baze svog pokreta i da poveća broj svojih pristalica uvek je propadao, izazivajući opšte neprijateljstvo ili ravnodušnost masa; ne samo to, već se u samim ustaškim redovima zapažaju očigledni simptomi nesuglasica, uzajamnog nepoverenja, trvenja.

Sumnja nelojalnosti kruži oprezno ali uporno i u samim partijskim krugovima bliskim vladi, a u nekim krugovima se govori o odnosima nezadovoljnih ustaških rukovodilaca sa eksponentima opozicije i o njihovim manevrima protiv režima. Veruje se da slučaj Lamer u Hrvatskoj ima mnogo sledbenika, čak i na mestima sa izvesnom odgovornošću.

Seljačka stranka, koja obuhvata veliku većinu Hrvata, uvek je u granicama odlučne opozicije vladi, i, pored toga što je zvanično raspuštena i progonjena, ostaje arbitar situacije i daje ton hrvatskom javnom mnenju. Maček — formalno zatočen — nadgleda iz Kupinca razvoj unutrašnjih događaja u svojoj zemlji. Svi pokušaji Pavelića i Nemaca da ga na svaki način privole na saradnju sa vladom, pa prema tome i sa Osovinom, uvek su nailazili na njegovo uporno odbijanje.[3]

Ne samo to, već je još gore što masa mačekovaca u suštini pristupa „partizanima", čiji pokret, zahvaljujući veštoj i inteligentnoj propagandi, poprima fizionomiju i razmere jednog hrvatskog narodnog pokreta. Hrvatski seljak stvarno smatra

---

[3] i [4] Proglašenjem NDH bile su zabranjene sve legalne političke stranke, među kojima i Hrvatska seljačka stranka, na čijem se čelu nalazio Vlatko Maček, koji uoči proglašenja NDH nije prihvatio ponudu Nemaca da formira kvislinšku vladu u Hrvatskoj, ali je svojom izjavom od 10. aprila 1941, pozivajući hrvatski narod „da se novoj vlasti pokorava" a pristalice HSS „da iskreno sarađuju sa novim režimom", dao javnu podršku proglašenju NDH (Hrvatske novosti, br. 1, 11. april 1941).

Poluvojne organizacije HSS — Seljačka i Građanska zaštita — odigrale su u danima aprilskog rata i nakon proglašenja NDH vidnu ulogu u organizaciji vlasti i oružanih snaga NDH u Zagrebu, Sarajevu i drugim mestima. Uprkos tome, Pavelić je Mačeka smatrao svojim najopasnijim suparnikom u borbi za vlast, te ga je iz tog razloga držao konfiniranog u Kupincu, pravdajući to željom „da ne bude izvrgnut kakvoj neprilici ljudi, koji bi upropastili njega, obitelj i mnoge druge" (Brzopisni zapisnici Prvog zasjedanja Hrvatskog državnog sabora u NDH godine 1942, Zagreb, 1942, str. 159—160).

Od samog početka pa do kraja rata, Maček, kao i njegovi najbliži saradnici, odbija svaki dodir sa NOP-om i opredeljuje se za politiku čekanja pod parolom „još nije vrijeme za borbu" i da će sve „na kraju rata riješiti velike sile". Takva politika HSS, sa Mačekom na čelu, objektivno je bila kontrarevolucionarna, jer je onaj deo naroda na koji je imala uticaj odvraćala od sudelovanja u NOB. Međutim, jedan deo nižeg rukovodstva HSS i članstva sarađivao je i neposredno učestvovao u NOP-u, dok je deo članstva i rukovodstva, sa Jankom Tortićem i Dragutinom Tothom na čelu, pristupio ustaškim organizacijama (Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1969, str. 193—194; Mladen Colić, Takozvana Nezavisna Država Hrvatska 1941, Delta-Pres, Beograd, 1973, str. 162—166).

„partizane“ najžešćim neprijateljima ustaša, čiji je i on neprijatelj, pa je zato sa ovima moralno i suštinski solidaran. Partizanski pokret, koji u suštini kontroliše najveći deo hrvatske teritorije, danas u stvari u selima, odnosno u krugu mačekovaca, nalazi snage i sredstva da se prehrani i da svoja dejstva učini blagovremenim, efikasnim i pozitivnim.[4]

Većina sada naziva partizane „oslobodiocima“, a u komentarima o sadašnjoj situaciji često se čuje tvrdnja da će „partizane“, ako uspeju da uđu u Zagreb, stanovništvo oduševljeno primiti, jer želi i namerava da učini kraj ustaštvu.

Pošto je izgubilo mačekovsku kartu, ustaštvo gubi i bosansku, ne toliko zbog toga što partizani zauzimaju veliki deo te teritorije, već zato što i muslimani počinju da daju vidne znake otpora ustaškom režimu.

*

Hrvatsku spoljnu politiku karakteriše već istaknuto balansiranje između nas i Nemaca, stav nepoverenja prema malim graničnim državama i ispoljavanje otvorenih simpatija prema malim udaljenim državama, naročito slovenskim.

U suštini, odnosi krajnjeg nepoverenja i čistog neprijateljstva sa Srbijom; korektni odnosi sa Mađarskom, srdačni sa Rumunijom, sa kojom sklapa nov trgovinski ugovor; uvek srdačni odnosi sa Slovačkom i Bugarskom.

Odnosi sa Sv. stolicom uvek nose pečat uzajamnog nepoverenja zbog surove politike progona koju vodi ustaški režim.[5]

Hrvati sada mrze Nemce, kojima pripisuju sve veće osiromašenje zemlje radi sistematskog uzimanja već i onako siromašnih zaliha, naročito prehrambenih, ali ih poštuju, jer ih se plaše, sada više no ranije, s obzirom da je Nemačka, koja prema Hrvatskoj ispoljava posebno interesovanje, naročito ekonomsko, znatno povećala snage okupacionih trupa u zemlji.

Prema nama je skoro celokupno stanovništvo neprijateljski raspoloženo. Moram objasniti da je zvanični ton ustaškog pokreta, koji je na izvestan način proitalijanski, pored toga što je pobudio sumnju i antipatije prema režimu, raspalio u Hrvatima njihova antiitalijanska osećanja; ne treba zaboraviti da je za vreme Jugoslavije pravi, prirodni i nepomirljivi naš neprijatelj bio Hrvat, više nego Srbin.

[5] Katolički kler u NDH, kao i sama papska kurija, podržavali su i prihvatili stvaranje NDH i njenu politiku pokrštavanja Srba. Do nepoverenja je dolazilo samo po pitanju „kompetencije“, tj. po pitanju koja je vlast nadležna da izdaje odredbe za prelaz u rimokatoličku crkvu. Katolička crkvena hijerarhija je smatrala da samo ona ima isključivo pravo da rukovodi pokrštavanjem (Viktor Novak, Magnum crimen — Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj, Zagreb, MCMXLVIII, str. 628—631).

To je zbog austrijske tradicije, koja je uspela da u svest i mozgove usadi mržnju protiv Italije, dok se na kraju nije formirao takav mentalitet, koji se zbog sukoba interesa ispoljio u dalmatinskom pitanju.

Hrvatski duh i mentalitet već generacijama su orijentisani protiv nas, pa se ne bi trebalo zavaravati verovanjem u suprotno. U Hrvatskoj opšta tendencija, koja je sazrela tokom dugih istorijskih perioda, okrenuta je prema germanizmu i germanskoj kulturi uopšte. Netačno je uverenje da je austrougarska vladavina svojom strogošću udaljila hrvatski duh od nemačkog sveta. Vrlo je mali broj visokih intelektualaca koji donekle poznaju našu kulturu i naš jezik, pa prema tome mogu da imaju simpatije za nas, ali u većini slučajeva njihovo intelektualno formiranje uopšte nije nastalo isključivo iz italijanskih izvora. Glavnu bazu uvek predstavlja nemačka kultura. Kod Dalmatinaca ona je manje duboka, međutim ovi nas, na žalost, ništa više ne vole nego Hrvati u pravom smislu reči.

Zvanično, ustaška vlada prema našoj zemlji manifestuje prijateljstvo i poštovanje, dok se, s druge strane, među stanovništvom ispoljava, mada izolovano, mržnja prema Italiji, inspirisana neprijateljskom propagandom, za koju se sada zna da potiče upravo iz ustaških krugova.

U stvari, iz Zagreba se diriguje, hrabri, pothranjuje, često putem emisara, antiitalijanska propaganda u anektiranoj Dalmaciji.

*

Razmatrana sa ekonomske strane, situacija u Hrvatskoj je krajnje teška.

Nenormalna unutrašnja situacija negativno utiče na proizvodnju, naročito poljoprivrednu.

Trgovina, na koju se takođe teško odražava sadašnja situacija, paralizovana je. Nedostaju proizvodi i razna roba; prodavnice, siromašne robom, otvorene su samo nekoliko sati dnevno; kafane i restorani pretrpeli su znatne restrikcije; železnički saobraćaj osetno je ograničen, a to je povećalo teškoće i krizu.

Šumska gazdinstva, kao i rudnici uglja, velikim delom su u rukama ustanika ili ih ovi često napadaju i žestoko pustoše; otud veliki nedostatak goriva koji se izuzetno teško odražava u zemlji sa oštrom klimom, kao što je ova.

Posebno je teška situacija u jugozapadnim oblastima zemlje, ne samo zato što su najviše pogođene ustankom, već i zato što su najsiromašnije u pogledu poljoprivrede. U gradovima, a naročito u Zagrebu, stanovništvo se stvarno zlopati, jer često nedostaju, ili se ne vrši raspodela skromnih predviđenih sledovanja, neophodnih za život.

Cene vratolomno skaču, tako da su proizvodi nepristupačni skromnijim džepovima, a istovremeno se ispoljava nemoć vlade da zaustavi njihov skok.

Crna berza, koja je takođe jedan od faktora nestašice robe i prvi uzrok preteranog porasta cena, nezadrživo uzima maha.

I pored nedavnih povećanja, plate su, u odnosu na sve veći nivo cena, nedovoljne. Činovnički stalež najviše oseća posledice ovakve situacije, pred kojom nadležni zvanični organi pokazuju apsolutnu nesposobnost, ako ne i zlonamernu nezainteresovanost.

Svemu tome treba dodati sramni fenomen korupcije, koja poprima neviđene proporcije, kakve nisu bile ni pod korumpiranim srpskim režimom.

Narodne mase trpe, nezadovoljstvo raste i širi se, a partizanski pokret koristi ovu privrednu propast za pridobijanje pristalica, širenje i jačanje.

Nema poverenja u nacionalnu valutu i svi nastoje da investiraju svoju ušteđevinu, ne gledajući na cenu i korisnost kupovine, samo da se oslobode kuna, u koje niko ne veruje. Naša lira, čiji je zvanični kurs 2,63 kune, traži se i plaća čak i 5 kuna.

U spoljnoj trgovini vlada je naredila restrikcije za uvoz artikala koji nisu neophodni za život; i stvarno, ove godine neće se uvoziti ni cveće ni povrće iz Italije.

Hrvati, bilo zato što imaju kredit na klirinškom računu od 40 miliona rajhsmaraka, bilo zbog prirodne sklonosti i simpatija, više vole da vrše nabavke u Nemačkoj. U ovom trenutku trgovački promet između nas i Hrvatske skoro ne postoji.

*

U vojničkom pogledu smatra se da je situacija u Hrvatskoj vrlo ozbiljna.

Ustaničke mase, sa znatno ojačanim rukovodećim kadrovima, ljudstvom i sredstvima i ohrabrene nedavnim priličnim uspesima koje su postigle svugde po malo, ali naročito u Bosni, vrše sve jači pritisak svugde, čak i u predgrađima prestonice, a naročito na važnim putnim i železničkim arterijama u cilju ometanja saobraćaja vlade i Osovine.

Naročito broj prekida na žel. prugama alarmantno brzo raste.

Ratni događaji na istočnom i afričkom frontu krajem 1942. imali su znatnog odraza na ovom sektoru, uz pojačan „partizanski“ pritisak i intenzivniju terorističku aktivnost.

Uzroke koji su doveli do takve situacije treba prvenstveno tražiti u vojničkoj slabosti nove države.

Hrvatska vojska, kojoj komunizam postavlja zamke, a koja je u suprotnom smislu pod uticajem mačekovskih struja, zatrovana i beskrvna zbog rane koja se širi usled dezerterstva i samoranjavanja, što pokazuje odsustvo patriotizma i otvoreno neprijateljstvo prema režimu, u žalosnom stanju u pogledu opreme, niskog morala, bez sposobnih kadrova i materijala, predstavlja nemoćan organizam, malobrojan i kvalitativno defektan, u bazi miniran, neefikasan. —

Ova neefikasnost štetna je ne samo za borbu protiv partizana, već takođe i pre svega za zaštitu komunikacija Osovine, u cilju održavanja veze sa istočnim frontom. Nedavno, potpuno i definitivno eliminisanje Maršala Kvaternika[6] i njegove klike i odlučnost generala Prpića,[7] novog načelnika generalštaba, ulivaju veru da će biti primenjen neki lek za ozdravljenje sadašnje vojne situacije u zemlji. General Prpić uglavnom je počeo da udaljava, ne obaziruć se ni na koga, veliki broj oficira koji su se pod Kvaternikom nepotrebno nagurali u suviše veliki broj ustanova u prestonici, prekomandujući ih u jedinice; takođe izgleda da, uz inteligentno, realistično sagledavanje situacije, on namerava da prekomanduje u kopnenu vojsku i mnoge od suviše velikog broja besposlenih i beskorisnih oficira nepostojeće hrvatske ratne mornarice.

Moral trupa je vrlo nizak, što se vidi iz slabe borbenosti jedinica protiv ustanika i čestog prelaženja partizanima čitavih jedinica sa oficirima na čelu, zajedno sa oružjem i opremom.

I ustaška milicija prolazi kroz fazu teške krize i dezorganizacije.

Da ne govorimo o oskudici u kadrovima i materijalu, koja je možda još teža nego u kopnenoj vojsci. Treba istaći da se u miliciju polagalo suviše veliko poverenje, a nije se uviđalo da očekivati suviše od volontarizma znači, kao što se stvarno i desilo, ići na uštrb kvaliteta. Iz toga je, umesto homogenog i kompaktnog sastava, proizašla neuredna, heterogena, raspuštena gomila, bez oduševljenja i bez čvrste vere, koja je, osim nekoliko sjajnih epizoda u prvom periodu, dala osrednje rezultate.

Odlazak pukovnika Francetića[8] prouzrokovao je u redovima ustaške milicije duboku prazninu, koja se za sada teško može popuniti.

Prisustvo Mačeka u Kupincu uvek predstavlja opasnu nepoznatu.

*

Sa takvom situacijom Hrvatska se predstavlja u 1943. Ako želimo do kraja da podržavamo ustaški režim, moraćemo da

[6] Slavko
[7] Ivan
[8] Juraj

dejstvujemo na svim poljima snažno i energično, smatrajući Hrvatsku, ne kao jednu nezavisnu državu, već kao malog bolesnika koji je sam sebe doveo do ivice groba, tvrdoglav i koji se još uvek opire, a koji samo od nas može da dobije spasonosni kiseonik.

General
Pijeke

BR. 14

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 21. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O POČETNIM DEJSTVIMA PODREĐENIH JEDINICA U OPERACIJI „VAJS"[1]

(18 A)
1

Pisani telegram Operativno
V.P. 10, 21. jan. 1943 — XXI

SUPERSLODA—OPERAT.
VRHOVNOJ KOMANDI

S.P.A. Rim. Supersloda — 1090 — 380 — 21/I—43 13,30 č

Br. 1090. *Novosti do zaključno 20. jan. 1943—XXI.*

Sektor XI arm. korp.

Uobičajena aktivnost čišćenja od strane trupa raznih garnizona. Zarobljen 1 partizan i razni materijal. Kod Mirne Peči razbijen odred ustanika koji je nameravao da vrši sabotaže na železničkoj pruzi.

Sektor V arm. korp.

Ciklus zimskih operacija (o čemu bilten 550 od 11/I/1943[2], dostavljen Vrhovnoj komandi biltenom 760 od 15/I/1943)[3] — operacija Vajs [Weiss]:[4] juče, 20, italijanske, nemačke i hrvatske

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 20/1—1, k. 336.
[2] Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 211.
[3] Redakcija ne raspolaže tim biltenom.
[4] Reč je o operaciji „Vajs" (tzv. četvrta neprijateljska ofanziva), započetoj 20. januara protiv glavnih snaga NOV i POJ i „Titove države" u zapadnom delu Jugoslavije. Zapovešću komandanta nemačkih trupa u Hrvatskoj generala Litersa (Rudolf Lüters) od 12. januara, za početak prve faze operacije (tom IV, knj. 9, dok. br. 213) predviđeno

trupe počele su pokrete iz odnosnih polaznih baza, savlađujući znatan otpor, a naročito Severna i Centralna kolona grupacije „Re“[5]; utvrđeni naneti gubici na području V arm. korp.: 22 mrtva; naši gubici: 2 naša vojnika ranjena, 5 ustaša poginulo i 20 ranjeno. Avijacija je uspešno intervenisala akcijom bombardovanja i mitraljiranja zone Oštarije, Vrhovine i Medak. U zoni u kojoj operišu naše trupe: sneg visok oko 50 sm i najniža temperatura 18—20 ispod nule.

Aktivnost u drugim zonama: Prilikom patroliranja sakupljen razni materijal; predao se jedan partizan sa oružjem. Za vreme akcije u zoni Lič. Jesenice, o čemu javlja bilten 1040 od juče,[6] partizanima su naneti utvrđeni gubici od 30 mrtvih; na našoj strani 1 poginuo. U zoni Oštarije odbijene su akcije uznemiravanja radova na železničkoj pruzi.

Sektor XVIII arm. korp.

Nastavlja se akcija normalizovanja ostrva Hvar. Čišćenje u zoni Biograd i na zadarskim ostrvima, 7 partizana ubijeno i 96 zarobljeno. Akta sabotaže na telefonskoj liniji Split—Sinj.

Kod Zemunika (10 km jugoistočno od Zadra, usled kvara, srušio se naš avion: posada, koja se sastojala od pilota i motoriste, poginula je: aparat uništen.

Sektor VI arm. korp.

Ne javlja se ništa značajno.

Pregled gubitaka:

Utvrđeni gubici: ubijeno 59, zarobljeno 97, predao se 1.
Naši gubici: poginuo 1, ranjena 2.

GENERAL ROATA

---

je da se slobodna teritorija okruži i pocepa na dva dela, spreči probijanje snaga NOV i POJ ka jugu i jugozapadu, a potom ove snage i Vrhovni štab NOV i POJ na toj prostoriji unište. Prva faza (Vajs-1), izvođena na prostoriji između Karlovca, Ogulina, Knina, Bos. Petrovca, Prijedora i Gline, završena je 15. februara, a 25. februara otpočele su jedinice nemačke 7. SS divizije „Princ Eugen“ i 369. legionarske divizije operaciju „Vajs-2“ u Bosanskoj krajini protiv jedinica 1. bosanskog udarnog korpusa NOVJ (tom II, knj. 7, dok. br. 138—140 i 143; tom IV, knj. 9, dok. br. 211 i 218, knj. 10, dok br. 157, 163 i 171, Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964 — dalje: Hronologija — str. 403 i 423). Opširnije o operaciji „Vajs“ vidi: Neretva — Sutjeska 1943, Zbornik radova naučnog skupa održanog od 27. do 2. jula 1968. godine u Sarajevu, Vojnoistorijski institut, Beograd 1969 — dalje: Neretva — Sutjeska, str. 9—84.

[5] Opširnije o sastavu i zadacima tih kolona vidi tom V, knj. 11, dok. br. 151.

[6] Vidi AVII, reg. br. 19/1—1, k. 336.

BR. 15

IZVEŠTAJI PUKOVNIKA GRINJOLA OD 21. I 22. JANUARA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O PUTU U DUBROVNIK I SPLIT U VEZI ANGAŽOVANJA ČETNIČKIH ORUŽANIH FORMACIJA IZ CRNE GORE I HERCEGOVINE U OPERACIJAMA PROTIV NOV I POJ[1]

21. januar 1943.

KOMANDI SUPERSLODE
Obaveštajno odeljenje *V.P. 10*

Predmet: Četničko-crnogorske operacije **R**[2]

Stigavši u Split 16-og o.m., stupio sam u kontakt sa Štabom XVIII arm. korp. i sa kapetanom Bergincom [Berghinz], a zatim, posle telefonskog saopštenja pukovnika Zanusija [Zanussi],[3] otišao sam 18-og tek. u Dubrovnik, radi prikupljanja podataka u vezi sa potrebama u oružju, municiji i materijalu za crnogorske formacije, kao i da bi preneo neka saopštenja Štabu VI arm. korp., za račun pukovnika Barbero, u pogledu operacija koje treba izvesti. Avion nije mogao da se spusti u Dubrovniku, pa sam se iskrcao u Kotoru, odakle sam redovnim putem stigao u Dubrovnik 19-og t.m.

Pošto sam se uverio da je Intendantura Superslode izdala naređenja da se neposredno u Kotor uputi materijal potreban Crnogorcima, 21-og t.m. sam pošao za Split.

Komanda VI arm. korpusa vrlo ozbiljno razmatra četničko-crnogorski operativni ciklus, pa je preduzela racionalne i korisne mere da bi obezbedila uspeh operacije. Ovo se ne može reći i za Štab XVIII korpusa, koji gleda na operaciju sa velikim skepticizmom, bilo što je angažovan u drugim operacijama, pa smatra da nema potrebna sredstva da eventualno podrži akciju grupe Baćović[4], bilo što nema poverenja u mogućnost ove grupe, ukoliko bude angažovana u akciji širih razmera. Štab XVIII korpusa namerava da pošalje grupu Baćović bez naših oficira za vezu i bez sigurnih sredstava za vezu. Jedina korisna mera

---

[1] Fotokopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 27/7—1, k. 98.

[2] Paraf generala Roate.

[3] Đakomo (Giacomo), pomoćnik načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“. Naredbom Ministarstva rata br. 21714 od 23. februara 1943. premešten je u Komandu 6. armije.

[4] Petar

koja je do danas preduzeta jeste poveravanje komande nad formacijama M.V.A.C. generalu Đanuci [Gianuzzi][5], za koga mi kažu da je vrlo energičan i sposoban.

Komanda VI korpusa preduzela bi sledeće mere ukoliko ih Komanda XVIII korpusa bude odobrila:[6]

a) *Formacije koje učestvuju u operaciji:*

Komandant: puk. Bajo Stanišić (prikazali su mi ga kao vrlo pogodnu ličnost).

1. Borbena grupa od 4 bataljona = 2550 oružanih ljudi.
2. Borbena grupa od 3 bataljona = 1650 oružanih ljudi.

I bataljon bosanske M.V.A.C. (potreban je, jer su njegovi pripadnici odlični poznavaoci terena).

b) *Pri crnogorskoj komandi nalaziće se:*

Ppuk. Konsole [Console] — komandant M.V.A.C. VI korpusa.

2 oficira — tumača
1 oficir — radio-telegrafista
1 oficir — lekar

Pri formacijama:

1 oficir za vezu pri svakoj grupi bataljona
1 oficir za vezu pri svakom bataljonu.

c) *Artiljerija za podršku:*

Dve tovarne baterije neposredno podređene ppuk. Konsole.

d) *Veze:*

Mreža radio-telegrafskih veza u prvoj fazi će se oslanjati na Jablanicu i Prozor, a u drugoj fazi na Mostar.

e) *Linija operacija:*

U prvoj fazi: Jablanica—Prozor.

U drugoj fazi: Mostar—Posušje—Tomislavgrad[7] (kada formacije budu dostigle ovo poslednje mesto).

f) *Snabdevanje:*

VI korpus ne može da vodi sobom komoru i o tome je izvestio Guvernatorat Crne Gore; međutim, obezbediće snabdevanje putem auto-kolona, duž operativnih pravaca

---

[5] Etore (Ettore)
[6] Vidi dok. br. 17.
[7] Sada: Duvno.

Početak premeštanja železnicom:

Na dan 25. t.m.: koncentracija svih formacija u Jablanici predviđena do 28. januara. Komanda VI korpusa smatra da će biti korisno da se operacija vrši po sledećem planu:[8]

a) Premeštanje od Prozora za Tomislavgrad;

b) Početak pokreta za Livno tek kada Hercegovci budu u stanju da krenu od Bos. Grahova ka Livnu.

22. januar 1943.

Jutros sam iz razgovora sa ekselencijom Spigom, generalom Pjaconijem [Piazzoni] i generalom Đanucijem [Gianuzzi], koji je došao iz Knina na nekoliko sati, stekao utisak da se gledište komande Armijskog korpusa radikalno izmenilo. Dogovoreno je da se grupi Baćović ustupi izvesna količina potrebnog materijala, između ostalog 10 minobacača od 81 mm i dva topa od 75 mm; bilo je govora o eventualnom dodeljivanju oficira za vezu, lekova i radio-sredstava. S obzirom na raspoloživost u oružju i municiji, moguće je obezbediti grupi Baćović potrebnu vatrenu moć. Saglasno sa gen. Đanucijem, koji vrlo dobro poznaje situaciju, preporučio sam da prema lokalnim četnicima popa Đujića[9] ne treba biti široke ruke, jer oni bar za sada, dok se ne reorganizuju i ne očiste, ne ulivaju mnogo poverenja. Baćović ne traži transportna sredstva; služiće se komorom i kolima prikupljenim u oblasti Knina.

U štabu Armijskog korpusa vlada neki skepticizam u pogledu mogućnosti razvoja planiranog operativnog ciklusa; smatra se da će grupa Baćović naići na jak otpor i da neće moći da dostigne Livno. Četnici se, međutim, razmeću velikom sigurnošću. U stvari, kao što mi je potvrdio i gen. Đanuci, radi se o solidnim ljudima, dobro obučenim i pod dobrom komandom. U drugoj fazi nedavne akcije u Gračacu, u cilju ponovnog okupiranja tog mesta koje su partizani iznenada zauzeli, Hercegovci su se vrlo dobro borili u sadejstvu sa jednim našim bataljonom cr. koš.

Generalnu probu stvarnih mogućnosti grupe Baćović imaćemo ovih dana jednom akcijom na Vrliku, koju četnici veoma žele.

Sutrašnji dolazak pukovnika Zanusija u Split upravo je kao poručen, jer će poslužiti za otklanjanje poslednjih sumnji i za definitivno utvrđivanje operativnog plana, koji zasad nije

[8] Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 264—267, 277—278, 296 i 297.

[9] Momčilo

sašvim jasan. Jednu od najvećih teškoća predstavlja naređenje da se spreči susretanje grupe Baćović sa crnogorskom grupom, iako obe grupe treba da odu prema Hercegovini.[10] Na osnovu utisaka stečenih u kontaktu sa štabom Armijskog korpusa i sa četničkim vođama Jevđevićem[11], Baćovićem i Katanićem, smatram za korisno da dam kratak pregled situacije:

— Četničko-crnogorska operacija može vrlo lako dobro da uspe ako Štab XVIII korpusa, koji upravlja operacijama, održi vezu sa obe grupe obezbeđenjem radio-veze, naročito sa grupom Baćović.

— Lokalni četnici, kao što je već bilo poznato, ne vrede mnogo; sem kad bi gen. Đanuci uspeo da ih za kratko vreme reorganizuje, uklanjajući sumnjive elemente; bilo bi dobro da na njih suviše ne računamo pri okupaciji zone Gračac—Otrić—Zrmanja.

— Prava je šteta što Hercegovci ne mogu da se zadrže u zoni; samo grupa Baćović mogla bi da obezbedi okupaciju gore pomenute zone, obrazujući efikasan zaštitni pojas ispred naših garnizona u Dalmaciji. U pogledu ovoga nema šta da se radi. Hercegovci žele da se što pre vrate u svoju zonu.

Brodom koji polazi sutra pre podne šaljem u Sušak kapetana Berginca. Kao što sam već znao, Berginc je izvanredan čovek, koji je mnogo učinio u ovom periodu. Potporučniku Galeno daću precizna uputstva, preporučujući mu naročito da sluša, posmatra i malo da govori; danas je situacija izmenjena, jer je M.V.A C. čitavog XVIII arm. korpusa poverena jednom odličnom generalu, a najkrupnija pitanja su rešena. Možda neće biti potrebno da se Galeno još dugo zadrži u zoni, još i zbog toga što neće moći efikasno da doprinese svojom obaveštajnom aktivnošću, jer još nije orijentisan o političkoj i vojnoj situaciji.

Sutra očekujem pukovnika Zanusija u Splitu; za dalje pokrete ravnaću se po uputstvima koja budem dobio.

Ed. T.[12] Grinjolo
[Ed. T. Grignolo]

---

[10] Pored ove rečenice stavljen je olovkom veliki znak pitanja.

[11] Dobrosav.

[12] Tomazo (Tommaso), na službi u 1. odeljenju Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija".

BR. 16

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 22. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA[1]

(18 A)
1
Predmet zrt

Pisani telegram

Operativno
V.P. 10, 22. jan. 1943 — XXI.

SUPERSLODA—OPERATIVNO
VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim — **Supersloda** Br. 1140 Pr. 513 — 22 — 13,30 č

1140 — *Novosti do zaključno 21. januara 1943—XXI.*

Sektor XI arm. korp.

U zonama Ribnica, Trebnje i Lož razbijene su jedinice ustanika, kojima su naneti gubici od 5 mrtvih, 2 zarobljena i drugi neutvrđeni gubici. Razbijene su pozadinske pripreme i zaplenjen razni materijal. Za vreme sukoba u zoni Višnja Gora, spomenutoj u biltenu 910 od 18. o.m.[2], prema verodostojnim obaveštenjima, partizani treba da su imali 4 mrtva i 15 ranjenih.

Sektor V arm. korp.

Operativni ciklus „Vajs“. Naše kolone produžile su predviđene pokrete, čisteći detaljno i jednu i drugu stranu puta. Savladani su neprijateljski otpori, naročito u zoni Babin Potok (8 km istočno—jugoistočno od Vrhovina) i kod Kurjaka (8 km jugoistočno od Perušića), gde je grupa od otprilike 200 ustanika, koja je pokušala da dejstvuje na levom krilu centralne kolone grupacije „Re“, odbijena i razbijena od jedinica skijaša.[3] U toku dana, neprijatelj je ukupno pretrpeo gubitak od 38 (provereno) mrtvih i druge neutvrđene gubitke; zaplenjeno oružje, municija i drugi materijal. Naši gubici: poginuo 1 oficir i 4 vojnika ranjena. Dosad očišćena mesta nađena su gotovo bez sta-

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 21/1—1, k. 336.
[2] Vidi dok. br. 12.
[3] Vidi tom V, knj. 11, dok. br. 165.

novništva. Avijacija je intervenisala akcijama bombardovanja i obasipanja malim bombama u zonama Plaški, Vrhovine, Udbina, Ploča i Medak. Prema vestima stiglim našem oficiru za vezu, pokreti nemačko-hrvatskih trupa izgledaju ovako: SS div. zona Veljun (25 km južno od Karlovca); 369. div. na liniji Glina—Bačuga—Jakubovac—Lovča—Velešnja (7 km zapadno od Kostajnice; 717. div. u zoni Tomina Kula (10 km jugoistočno od Sanskog Mosta). Samo ova poslednja divizija je savladala neki neprijateljski otpor.[4] *Aktivnost drugih zona:* razbijene ustaničke jedinice u zoni Ozalj: imali su 1 mrtvog, 3 ranjena, 1 zarobljenog; na našoj strani: 1 poginuo i 5 ranjenih. Patroliranja u zoni Delnice: uhapšena 23 lica osumnjičena radi prevratničke delatnosti i zaplenjeno raznog materijala.

Sektor XVIII arm. korp.

U toku je čišćenje zone Vodice i srednjeg dela ostrva Hvar. Kod Kose (8 km severoistočno od Splita) ubijen 1 partizan i zarobljeni dokumenti, propagandni materijal i eksploziv. Akta sabotaže na telegrafsko-telefonskoj liniji Split—Vrpolje. Prekid železničke pruge, usled odnošenja šina, kod Malovana (8 km jugoistočno od Gračaca).

Sektor VI arm. korp.

Aktivnost normalizovanja ostrva Korčula: zarobljeno 13 članova prevratničke organizacije, čišćenje u zoni Herceg-Novi: ubijena 3 partizana od kojih 2 poznate vođe,[5] ranjen 1 i zadržana razna sumnjiva lica.

Pregled gubitaka: Utvrđeni naneti gubici: ubijeno 48, ranjeno 4, zarobljeno 16, zadržano 23; drži se da je ubijeno 4, ranjeno 15. Naši gubici: poginula 2, ranjeno 9.

GENERAL ROATA

---

[4] Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 230.

[5] U s. Podima (kod Herceg-Novog) delovi 120. puka divizije „Mačerata" i četničkog bataljona iz Grahova opkolili su 21. januara i u borbi ubili 4 člana MK KPJ za Herceg-Novi, među kojima Nikolu Đurkovića i Savu Ilića, narodne heroje (tom III, knj. 5, dok. br. 139; AVII, reg. br. 8/2, k. 1957).

BR. 17

ZAPOVEST KOMANDANTA 18. ARMIJSKOG KORPUSA OD 22. JANUARA 1943. O ANGAŽOVANJU ČETNIČKIH FORMACIJA U OPERACIJAMA „VAJS"[1]

Poverljivo

KOMANDA 18. ARM. KORPUSA

Operativno odeljenje

Prot. br. 1111/Op. V. P. 118, 22. januar 1943 — XXI

Predmet: Operacija M.V.A.C. — operativna zapovest br. 1 — karta razmera 1 : 500.000 — sekcija Sarajevo — izdanje 1935

6 priloga

Komandantu peš. div. „Bergamo" — *V.P. 73* (2 kopije) (za njega i za Štab M.V.A.C. „Knin")

Komandi 6. arm. korpusa — *V.P. 39* (2 kopije) (za nju i za Štab M.V.A.C. „Prozor")

Komandantu Artiljerije 18. arm. korp. — *Sedište* (1 kopija)

Komandantu Inženjerije 18. arm. korp. — *Sedište* (1 kopija)

Komandantu Vazduhoplovne grupacije (pril. 5 izostavljen) *Mostar* (1 kopija) i na znanje:

eksel. komandantu oruž. sn. „Slovenija — Dalmacija" (2. armija) — *V.P. 10* (1 kopija)

Komandi peš. div. „Sasari" (prilog 3—5 izostavljen) *V.P. 86* (1 kopija).

Komandi Taktičkog vazduhopl. Superslode (pril. 5) *V.P. 10* (1 kopija)

Komandi Vazduhoplovne grupacije *Zadar* (1 kopija)

U vezi sa telegramom 771/op. od Komande Supersloda od 16. t.m.[2] za ustanove kojima je upućen:

1) — Formacije M.V.A.C. — hercegovačke i crnogorske, pod našim zapovedništvom, dejstvovaće uskoro u centralnoj

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 298/235—260.

[2] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 298/000235—260.

oblasti Dinare. U dejstvima neće učestvovati lokalna četnička M.V.A.C.[3]
Predviđa se da će operacija trajati 15 dana.

2) — Cilj operacije: očistiti gore navedenu oblast od partizanskih formacija, a naročito zone Livno, Tomislavgrad[4] i Glamoč.

Dejstvovaće:
— *sa zapada:* hercegovačke formacije, pod komandom generala Đanuci (Grupacija „Knin"); hercegovački komandant major Baćović;
  — pravac: Knin—Bos. Grahovo—Priluka;
— *sa istoka:* crnogorske formacije, pod zapovedništvom italijanskog komandanta grupacije (Grupacija „Prozor"), kad odredi Komanda 6. arm. korp.;
  Crnogorski komandant puk. Stanišić;[5]
  — pravac: Prozor—Tomislavgrad—Livno;
— ni jedna italijanska jedinica iz sastava ovog arm. korpusa neće sudelovati u dejstvima Hercegovaca.

Molim Komandu:

— 6. arm. korpusa:
  — da što hitnije saopšti ime komandanta Grupacije „Prozor";
  — da preduzme korake za formiranje komande te grupacije;
  — da izvesti da li će njegove jedinice sadejsvovati u akcijama Crnogoraca;
— peš. divizije „Bergamo"
  — da preduzme korake za formiranje štaba Grupacije „Knin".

3) — *Operativni plan*
— u prvoj fazi treba da dostignu:
  — Hercegovci: Bos. Grahovo,
  — Crnogorci: Tomislavgrad
— u drugoj fazi da se brzo prebace:
  — Hercegovci u Priluku i na prevoj Korićna (na putu Livno—Glamoč)
  — Crnogorci u Livno;
— očistiti okolne zone i izbiti do Glamoča.

---

[3] Opširnije o angažovanju četnika u borbama protiv jedinica NOVJ tokom izvođenja operacije „Vajs", vidi: Neretva — Sutjeska, str. 157—170 i 395—404.
[4] Danas: Duvno.
[5] Bajo

Na osnovu gore izloženog, komandanti grupacija „Knin“ i „Prozor“ utvrdiće, u dogovoru sa majorem Baćovićem i pukovnikom Stanišićem, način izvršenja zadataka iz prve faze i staraće se za njihovo izvršenje.

4) — *Situacija neprijatelja* (vidi prilog br. 1)

5) — *Organizacija i funkcionisanje komande; italijanski komandni kadar za hercegovačke i crnogorske četničke odrede:* (vidi prilog br. 2)

6) — *Organizacija pozadinskih baza:*

Formiraće se:

— za Hercegovce: jedna pozadinska baza u Kninu, staranjem peš. div. „Bergamo“.
Tamo će biti smeštena sredstva za pojačanje, municija, hrana, gorivo;

— za Crnogorce: jedna pozadinska baza koju će formirati Komanda 6. arm. korpusa, u mestu koje pomenuta komanda bude smatrala za najpodesnije.

7) — *Sredstva za pojačanje*

— za Hercegovce: ona koja je ova komanda već dodelila putem posebnog naređenja;

— za Crnogorce: ona koja bude dodelila Komanda Supersloda.

Podrazumeva se da će Hercegovcima biti raspodeljena artiljerijska oruđa, minobacači, ručne bombe i razna municija tek kad bude počela operacija. Do tog trenutka treba da ostanu u pozadinskoj bazi u Kninu.

8) — *Avijacija*

— letačke jedinice Vazduhoplovne grupacije „Mostar“ stoje na raspolaganju spremne da dejstvuju u prilog obe grupacije;

— u slučaju prepreka usled atmosferskih prilika i neupotrebljivosti aerodroma u Mostaru, sadejstvovaće odgovarajuće jedinice Vazduhoplovne grupacije „Zadar“;

— komandanti kolona ovlašćeni su da traže neposredno od aviona koji nadleće njihovu teritoriju dejstvo na ciljeve za koje je neposredno zainteresovana odnosna kolona.

— *Veza zemlja—vazduh*

Pri kolonama funkcionisaće samo signalni položaji sa platnima, koja su već dodeljena hercegovačkim i crno-

gorskim jedinicama; ukoliko nema dovoljno platna, neka se izvrši popuna dotacija, od kojih svaka treba da sadrži 30 platna, i to od strane:
— Komande 6. arm. korp.: za Crnogorce
— Komande peš. div. „Bergamo“: za Hercegovce.

Kodeks za vezu zemlja—vazduh: (vidi prilog br. 3)[6]
Veze (vidi prilog br. 4)[7]

9) — Treba da se obezbedi:

a) veza između ove komande, dveju komandi grupacija „Knin“ i „Prozor“ i komandi vazduhoplovnih grupacija „Mostar“ i „Zadar“ (preko Komande inženjerije 18. arm. korp.); stavljaju se van snage odredbe iz dopisa 76/Tr. od Više komande,[8] pa se moli 6. arm. korp. da stanicu R.F.C. 80, koja je bila određena za Jablanicu, postavi u Prozor, gde će biti sedište komande grupacije koju je formirao pomenuti arm. korpus;

b) veza između komandi grupacija i dejstvujućih kolona:
— za Grupaciju „Knin“ staraće se Komanda inženjerije 18. arm. korp. — U tom cilju od Više komande zatražena su 3 aparata R. 4, koji će biti raspoređeni čim stignu;
— za Grupaciju „Prozor“, Komanda 6. arm. korpusa, kao što je bilo predviđeno pod tačkom III dopisa 76/Tr. od 15. januara, izvršiće:
— organizaciju potrebnih veza,
— dodelu aparata R.4 sa tovarnom vučom,
— kanale za vezu: odrediće Komanda inženjerije 18. arm. korpusa.

Prema odredbama koje će objaviti Komanda inženjerije 18. arm. korpusa, do početka dejstava radio neće emitovati.

Za sve vreme trajanja operacije, pomenuta komanda formiraće u Splitu *posebni centar za kontrolu* radio-telegrafskih saopštenja, a njihov zadatak je određen u prilogu br. 6.

10) — *Upotreba šifrarnika*

a) za šifrovana saopštenja između ove komande i komandi grupacija „Knin“ i „Prozor“: *šifrarnik „GOITO“;*

---

[6] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 298/245—249.
[7] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 298/250.
[8] Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 220.

molim komandu 6. arm. korp. da naredi da se jedan primerak pomenutog šifrarnika dodeli Komandi Grupacije „Prozor“;

b) za šifrovana saopštenja između dveju komandi grupacija i njima potčinjenih kolona: šifrarnik „BJANKO“ [BIANCO] (prilog br. 5)[9], koji je sastavila ova komanda.

11) — Početak dejstva (dan): biće saopšten konvencionalnom frazom „SUPERAMIKO-ĐORNO .....“ [SUPERAMICO-GIORNO . . .] Priprema operacije: treba da bude završena do kraja meseca.

12) — Nije isključeno da se operacija, koja je predviđena pod brojevima 2—3, ne izvrši u celini, već da bude ograničena na parcijalna dejstva:

— Hercegovaca, pod našom komandom, na Bos. Grahovo, a zatim brzim i dubokim prodorima prema Srbu, Drvaru, Livanjskom polju;

— Crnogoraca, pod komandom 6. arm. korp., na Tomislavgrad, a zatim prema Livnu.

Ovo za sada važi samo za orijentaciju.

13) — *Službe:*

— za Grupaciju „Knin“: posebna naređenja;

— za Grupaciju „Prozor“: od 6. arm. korp.

Sa hercegovačkim starešinama već je dogovoreno da će za transport oružja, materijala i dotacija koje idu za njihovim kolonama, koristiti tovarna grla, kola i druga sopstvena sredstva. Imati u vidu da je put Strmica—Bos. Grahovo toliko oštećen da ga nije moguće popraviti u toku operacije.

14) — *Uputstva:* (vidi prilog br. 6) —

Potvrditi prijem najbržim sredstvom.

Komandant arm. korpusa
general
Umberto Spigo
Spigo

---

[9] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 298/251—258.

Prilog br. 1 dopisu br. 1111/op.
od 22. januara 1943 — XXI

PODACI O NEPRIJATELJU

Na pravcu od Knina prema Bos. Grahovu, a odatle prema Livnu, putem Peulje (Drvar UM — DP), Grkovci (isto UO — DN), Kazanci (Split US — DE), Bojmunti (Split VO — DE), Livanjsko polje primećene su i pretpostavlja se da su dislocirane sledeće partizanske snage:

1) — Zona Biskupija (Knin SP — DU), Orlić (Šibenik SR — DE), Polača (isto TL — DE), formacije prilične jačine. Mogu se identifikovati sa 4. crnogorskom udarnom brigadom sa 5 bataljona. Pretpostavlja se da njena jačina iznosi 1000 ljudi.

2) — Zona Strmica (Knin SR — DR), Bos. Grahovo (Drvar TP — DT). Neutvrđene jačine. Verovatno 5. partizanski bat. pod komandom Slavka Rodića. Jačina 800 ljudi.

3) — Sa leve strane je formacija u zoni Stožište (Knin TI — DV), D. Tiškovac (isto SP — DV), Srb (isto SI — EO), koja se za sada može zanemariti, pošto se radi o malim grupama neznatne jačine (140—150 ljudi).

4) — Iz pouzdanog, ali neproverenog izvora saznalo se da se u Drvaru nalazi oko hiljadu partizana u očekivanju da budu angažovani.
Takođe i u Bos. Petrovcu (Prijedor TN — FL) primećeno je 500 partizana.

5) — U zoni Vještića gora (Split US — CU) nalazi se formacija od 150 ljudi naoružanih puškomitraljezima, puškama i ručnim bombama, pod komandom nekog Petica. Pomenute bande navodno održavaju vezu sa jačim grupama u zoni Kazanci (Split US — DH) i Sajković (isto VH — DE), pod komandom poznatog Cvije Oreškovića, o kojima nema drugih podataka.

6) — U zoni Vrdovo (Split VH/VK — CO/CQ), Privir (isto VK — CO), Knežice (isto VO — CK), Bili Brig (isto), prevoj Vaganj (isto VQ — CM), jedna banda od oko 500 ljudi, naoružanih puškama i ručnim bombama, pod komandom Jović Ante, održava vezu sa partizanima u zoni Livno, a možda i sa prethodnicom 1. srpske proleterske udarne brigade. Iako je dejstvo ove bande okrenuto više prema Vrdovu i Obrovcu (Split VK — CF), moglo bi da predstavlja opasnost za desni bok, naročito ako mu bude pružala podršku formacija pod sledećim brojem.

7) — U zoni Podi (Split VQ — BZ), Velić (isto VQ — BU) i na jugozapadnim obroncima Kamešnice (Livno ZI/ZL — CF), jačine 350 ljudi, naoružanih jednim mitraljezom, 3 puškomitraljeza, 1 minobacačem od 81 i jednim od 45 mm, sa dosta municije, pored individualnog naoružanja.

8) — U zoni Livno (Livno ZR — CO), Tomislavgrad (isto ZP — CF) nalazi se formacija od oko 2000 ljudi, sa 2 topa malog kalibra, 6 minobacača, sa mitraljezima i puškomitraljezima. Dobro lično naoružanje. Komandant Obradović Branko, bivši kapetan crnogorske artiljerije. Komandant garnizona Livno je hrvatski potporučnik — dezerter Latifić.

9) — Izveštaji iz zone Glamoč vrlo su nejasni. Iz popisa partizanskih snaga uočava se postojanje neutvrđenih snaga (2 udarne brigade), jačine 2000 ljudi.
Dopunske vesti u vezi sa sadašnjom situacijom hitno će se saopštavati: onim redom kako budu stizale.

———.———

Prilog br. 2 dopisu br. 1111/op.
od 22. jan. 1943 — XXI

ORGANIZACIJA I FUNKCIJA KOMANDNOG KADRA FORMACIJA M. V. A. C.

1) — Pri svakoj komandi italijanske grupacije („Knin" — „Prozor") treba ustanoviti grupu oficira za vezu, Hercegovaca odnosno Crnogoraca, koje će odrediti:

— Komanda 6. arm. korp.: za komandu Grupacije „Prozor";

— Komanda peš. div. „Bergamo": za komandu Grupacije „Knin".

Pomenute grupe oficira za vezu sarađivaće sa italijanskim komandantima grupacija i staraće se za prenošenje naređenja komandantima kolona.

2) — Ova komanda nije predvidela da u operaciji učestvuju jedinice ili pojedini italijanski vojnici 18. arm. korpusa; u svakom slučaju, s obzirom na stav Komande Super-

slode, izložen u dopisu 76/Tr. i telegramu 771 od 15-og[10] odnosno 16. tek., treba preduzeti mere:

a) da se, kad bude potvrđena naredba, „grupe za vezu“ upute komandama četničkih kolona (pored rukovodioca grupe i osoblja za vezu, grupa treba da ima oficire šifrante, tumače, agente za vezu, pomoćnike).

Ukoliko pomenute grupe budu upotrebljene za šifrovana saopštenja između komandi grupacija i formacija M.V A.C., treba upotrebiti, umesto šifrarnika *„Bjanko“ [Bianco]*, šifrarnik „DIS“, koji će u tom slučaju razdeliti:

— *Komanda 6. arm. korpusa:* grupama za vezu pri crnogorskim formacijama;

— *Komanda peš. div. „Bergamo“:* grupama za vezu pri hercegovačkim formacijama.

Da bi se obezbedila tajnost naših šifrarnika („Goito“ i „Dis“), grupama za vezu *zabranjeno je šifriranje depeša koje nisu redigovali italijanski oficiri.*

b) Komandni kadar formacija M.V.A.C. treba da bude od naših oficira.

Ukoliko Komanda Superslode bude potvrdila naredbe iz citiranog telegrama br. 771, takvo ustrojstvo treba da bude zastupljeno do maksimuma, a ljudstvo treba da bude energično i da poznaje navike hercegovačkih i crnogorskih M.V.A.C.

Za formiranje grupa za vezu i ustrojstvo formacija M.V.A.C. staraće se:

— *Komanda 6. arm. korp.:* za crnogorske formacije. Nema prepreke da se 6. arm. korpus, ukoliko smatra za potrebno, pridržava odredbi Superslode i da bez odlaganja pristupi formiranju „grupa za vezu“ i ustrojstvu crnogorskih jedinica. Umoljava se da izvesti o postupljenom.

— *Komanda peš. div. „Bergamo“:* za hercegovačke formacije, uzimajući ljudstvo iz komandnog sastava lokalnih formacija M.V.A.C. (popa Đujića) i iz Divizije.

———— . ————

[10] Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 221.

Prilog br. 6 dopisu 1111/op.
od 22. jan. 1945 — XXI

PROPISI

1) — Sve što se odnosi na operacije treba držati u apsolutnoj tajnosti. Svaki komandant treba da zna sve što se tiče njegove jedinice i susednih jedinica, ali ništa više.

2) — Nemačke trupe, usled lakoće zadatka, ne bi razlikovale iregularne naoružane vojnike, pa bi posledice mogle biti teške, ako bi neka jedinica, umesto da ide određenim pravcem, na svoju ruku izbila do nemačke operativne zone. To se kategorično zabranjuje.

Iz poznatih razloga, taksativno propisujem da se izbegava svaki kontakt sa hrvatskim trupama.

3) — Izveštaje slati često, čak iako su negativni. Želim izveštaj svaka dva sata (neparna), osim onih koji su posebno značajni i hitni i koji će mi se dostavljati u bilo kom trenutku.

Da bi se izbegla zakašnjenja, nespojiva sa nekim posebnim operativnim zahtevima, podsećam *da se mogu tolerisati nešifrirani radiogrami* za vrlo hitna saopštenja za vreme dejstva, ili od neposrednog i lokalnog značaja.

Međutim, i za te slučajeve preporučujem upotrebu skraćenica i konvencionalnih rečenica.

4) — Zone Glamoč, Livno i Tomislavgrad naseljene su Hrvatima i muslimanima: *najenergičnije treba izbegavati ispade* prema nekomunističkom stanovništvu ma koje rase i veroispovesti bilo.

U tom cilju takođe treba preduzeti potrebne mere da se ni na koji način ne desi da se hercegovačke formacije M.V.A.C. pridruže crnogorskim formacijama.

Upozoriti i hercegovačke i crnogorske četničke starešine da se takvi prestupi neće tolerisati i da će vrlo nepovoljno uticati na buduće uzajamne odnose.

U postupku prema stanovništvu i imovini pridržavati se sledećih načelnih propisa:

— svi koji budu uhvaćeni sa oružjem u ruci biće bez daljega streljani;

— biće uništene sve kuće iz kojih se bude vršio napad na naše trupe i u kojima bude nađena municija;

— obezbediti apsolutno poštovanje drugih kuća i imovine, pribegavajući sili ukoliko se za to ukaže potreba.

5) — Po završenoj operaciji vratiće se Crnogorci i Hercegovci u Crnu Goru, odnosno Hercegovinu, prema naređenjima koja će u svoje vreme biti izdata.

6) — *Zadaci Grupe za kontrolu komunikacija:*

— uputiti u rad važnije centre za vezu, sa potpunim poznavanjem mogućnosti koje pruža mreža veza, kako bi se izbegli zastoji i zakašnjenja ili neracionalno korišćenje iste mreže;

— nastojati da se tekstovi predatih depeša povuku (naročito kod tranzitnih centrala, ako se radi o telegramima), tako da se na minimum svede „ležanje", koje bi bilo štetno za tajnost saopštenja;

— kontrolisati da depeše koje se „prosleđuju dalje", u slučaju ponovnog šifriranja budu sastavljene na drukčiji način nego što su primljene (zabranjeno je šifriranje „istog teksta" sa dva različita kodeksa). —

BR. 18

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 23. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O OPERACIJAMA POTČINJENIH JEDINICA[1]

(18 A)
1

Operativno

Predmet bg. V.P. 10, 23. jan. 1943 — XXI

SUPERSLODA—OPERAT.
VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim — Supersloda 1210 pr. 502 — 23-I- u 13 č

1210. *Novosti do zaključno 22. jan. 1943 — XXI*

Sektor XI arm. korp.

Ujutro 21. o.m. jake formacije ustanika napale su naš garnizon u Sela pri Šumberku. Naš bataljon, brzom intervencijom, stupio je u dodir sa neprijateljem zapodenuvši oštru borbu, koja

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 22/1—1, k. 336.

se protegla sve do noći.[2] Utvrđeni naneti gubici 44 mrtva, k tome, prema verodostojnom obaveštenju, partizani, povukavši se zaštićeni mrakom, odneli su sobom 49 mrtvih i 74 ranjena.

Druge zone: U aktivnosti čišćenja razbijene jedinice ustanika i uništene pozadinske pripreme: ubijen poznati vođa partizana i zaplenjeno oružja, municije, stoke i raznog materijala.

Sektor V arm. korp.

Operativni ciklus „Vajs“. Južna kolona grupe „Lombardija“ i severna kolona grupe „Re“ stupile su u vezu u mestu Kovačevići (4 km severozapadno od Plaškog). U zonama do kojih su stigli nastavlja se sistematsko čišćenje. Južna kolona grupe „Re“ naišla je na znatan otpor u zoni Medak[3], te izgubljeni položaj od strane XXXII ustaškog bataljona ponovo zauzet od naših trupa. Kolona „Sasari“ na koti 616 (6 km severozapadno od Gračaca) odbila je napad jakih partizanskih snaga[4]. U toku dana naneto je neprijatelju ukupno gubitaka od 23 mrtva; na našoj strani 2 poginula i 21 ranjen. Nemačko-hrvatske trupe napredovale su u laganom pokretu kako je bilo predviđeno. Motorizovane kolone, koje su, nastupajući sa severa i juga, morale u toku 21. zauzeti put Slunj—Bihać—Bos. Petrovac, stigle su do iste linije kao i pešaci.

Druge zone. Kod Sv. Mateje (7 km severozapadno od Sušaka) naše odeljenje je iznenadilo i uništilo grupu od 5 ustanika, koja se zabarikadirala u jednoj kući. Na našoj strani 3 ranjena. Patroliranje u zoni Delnice: zarobljeno 12 sumnjivih lica. Prekidi na železničkoj pruzi i telegrafsko-telefonskoj liniji u zoni Ogulin: u toku su radovi oko uspostavljanja. Obnovljen je prekid na železničkoj pruzi u zoni Delnice, o čemu bilten 530 od 11 o.m.[5]

Sektor XVIII i VI arm. korp.

Aktivnost čišćenja u raznim zonama: ubijen 1 partizan i zaplenjeno raznog materijala. Uz pomoć kr. mornarice očišćena je primorska zona Gradac: zaplenjen partizanski motorni čamac, a druga dva uništena. U toku sukoba u zoni Herceg-Novi, ubijen još jedan poznati vođa partizana.[6]

---

[2] U s. Biču (kod Stične) delovi 52. puka divizije „Kačatori dele Alpi“. 104. bataljona crnih košulja i Bele garde iz s. Št. Vida, podržani artiljerijom, napali su delove 1. slovenačke NOU brigade „Tone Tomšič“ (tom VI, knj. 5, dok. br. 38, 39, 102 i 132).

[3] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 11, dok. br. 175.

[4] Napad su izvršili delovi 1. udarne brigade 6. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 175).

[5] Vidi AVII, reg. br. 10/1—1, k. 336.

[6] Vidi dok br. 16.

Pregled gubitaka

Utvrđeni naneti gubici: ubijeno 69, zarobljeno 13; misli se da je ubijeno još 49 i ranjeno 74. Naši gubici: poginulo 15, ranjeno 37.

GENERAL ROATA

BR. 19

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 27. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA[1]

(18 A)
1

Operativno

Pisani telegram V.P. 10, 27. jan. 1943 — XXI

SUPERSLODA—OPERAT.
VRH. KOMANDI

S.P.A. Rim — Supersloda — 1480 — 746 — 27.I. u 13,25 č

Br. 1480 pr. *Novosti do zaključno 26. jan. 1943/XXI*

Sektor XI arm. korp.

Aktivnost patrola i čišćenje od strane raznih garnizona: 5 partizana ubijeno i 2 zarobljena; uništeni pozadinski objekti i zaplenjeno oružje, municija i razna vojnička sprema. Na našoj strani 1 vojnik poginuo.

Usled eksplozije paklene mašine, iskliznula lokomotiva i vagon sa prtljagom putničkog voza: prekid pruge već je opravljen. U oblasti Karlovca prešlo se na vreme operativnim ciljevima po naređenju XI arm. korpusa, da bi se bolje zaštitila železnica i polazna baza nemačke SS divizije, koja je angažovana u operaciji „Vajs".[2]

---

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 26/1—1, k. 336.

[2] Naređenjem Komande 11. armijskog korpusa od 26. januara izvršen je nov razmeštaj divizija „Lombardija" i „Izonco" radi zaštite pruge Karlovac—Metlika i napada na oslobođenu teritoriju Žumberka (dok. br. 22; tom V, knj. 11, dok. br. 199; AVII, reg. br. 36/5, k. 97 i 1—5/2, k. 492)

Neposrednim protivnapadom italijansko-hrvatskih trupa ponovo su zauzeti Draganići (15 km severoistočno od Karlovca), koje su ustanici bili zauzeli noću uoči 26. savladavši hrvatski mesni garnizon. Pojedinosti slede.[3]

Sektor V i XVIII arm. korp.

Operativni ciklus „Vajs". Kolona „Lombardija", stupivši u vezu sa nemačkim trupama u zoni Primišlje, stigla je do Slunja; grupacija „Re": severna kolona očistila je zonu Lič. Jesenica — Saborski i stigla do Vukmirovića (12 km istočno od Vrhovina), pošto je savladala jak otpor neprijatelja; srednja kolona zauzela je brdo Čardak (11 km istočno od Perušića); južna kolona nastavila je akciju protiv neprijateljskih položaja severno i istočno od prevoja Klanac; grupa „Sasari": izvršila je napad na Srb i stigla do Obradovića (2 km zapadno od Bruvna) i nastavlja na Rudopolje (4 km zapadno od Bruvna). Avijacija je učestvovala uspešnim akcijama bombardovanja i obasipanja malim bombama partizanskih jedinica u pokretu i na nekim naseljima u zonama istočno od Vrhovina, severno od Medak i Bruvno. Neprijatelju su naneti ukupni gubici od 65 mrtvih; uništeni su pozadinski objekti i zaplenjeno je oružje, municija i drugi materijal; na našoj strani: 1 poginuo, 8 ranjenih, 1 nestao, 12 smrznutih. Situacija kod nemačkih trupa: SS div. „Princ Eugen": zapadna kolona nastavila prikupljanje u zoni Slunj; istočna kolona očistila zonu Cetin[grad]—V. Kladuša, 369. div. snažno je zadržavana neprijateljskim otporom na liniji do koje je stigla juče;[4] 717. div.: severna kolona primorana je da se povuče usled jakog neprijateljskog pritiska na Fajtovce (10 km severozapadno od Sanskog Mosta); južna kolona stigla do Ramići (7 km severozapadno od Ključa). Druge zone: kod Hreljina (5 km severozapadno od Ogulina) napad partizana na naše odeljenje za zaštitu pruge. Snage koje su brzo intervenisale iz Ogulina rasturile su napadače: 11 partizana ubijeno i 47 zarobljeno; naših gubitaka nije bilo.

---

[3] Iste noći, jedinice 4. udarne brigade 8. divizije NOVJ i 13. proleterska NOU brigada „Rade Končar" zauzele su u Žumberku, pored Draganića, i sela Vukšin Šipak, Guce i G. Kupčinu. Zaroblieno je 70 domobrana i 2 oficira 9. regrutnog bataljona, dok gubici u mrtvima i ranjenima nisu utvrđeni. Jedinice NOVJ su imale 10 mrtvih i 27 ranjenih (tom V, knj. 11, dok. br. 92, 98 i 108; knj. 12, dok. br. 15).

[4] Prema dnevnom izveštaju Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 26. januara, kolona 369. divizije je 25. januara stigla na liniju Topusko—Šašava—Brezovo Polje—Žuberje (AVII, reg. br. 25/1—1, k. 363). Napredovanje te divizije su zadržavale jedinice NOP odreda Banije i 7. brigade 7. divizije NOVJ, koje su 22. januara u s. Balincu (kod Gline) razbile njene dve čete, ubile oko 70 i zarobile 32 legionara (tom V, knj. 13, dok. br. 6).

Kod Visoka[5] (6 km južno-jugoistočno Medak) auto-kolona na putu za Lovinac napadnuta od partizanskog odreda. Pratnja i jedinice M.V.A.C. za čuvanje puta započeli su borbu. Pristigli su odredi za pojačanje čija je akcija još u toku. Naši gubici dosad utvrđeni: 17 poginulih, od kojih 1 oficir, 9 ranjenih, od kojih 1 oficir; M.V.A.C.: 6 mrtvih i 6 ranjenih. Dalje vesti slede.[6] U zoni Benkovac ubijen jedan naoružani partizan. U mestu Mrdakovica (5 km severozapadno od Vodica) nađeni leševi još 5 partizana ubijenih u toku borbe javljene biltenom 990 od 19 o.m.[7]; dana 25. o.m. hercegovačke formacije i mesni M.V.A.C., uz podršku naših trupa, počeli su operacije čišćenja u zoni Vrlika[8]. U zoni Skriv[9] (o. Brač) ubijena 3 partizana i zaplenjeno oružje, eksploziv i drugi materijal.

U sukobima u zoni Podospilje[10], spomenutim u jučerašnjem biltenu 1420[11], partizani imali gubitaka od 7 mrtvih i 4 ranjena.

Sektor VI arm. korp.

Nastavlja se aktivnost normalizovanja Pelješca i Korčule.

Pregled gubitaka: Utvrđeno naneti gubici: ubijeno 97, ranjeno 4, zarobljeno 49.

Naši gubici: poginulo 19, ranjeno 17, nestao 1, smrznutih 12.

GENERAL ROATA

---

[5] Visoka nije pronađena na karti 1:100.000. Verovatno je reč o Visokom brdu.

[6] Vidi dok. br. 22.

[7] Vidi AVII, reg. br. 18/8—1, k. 336.

[8] Opširnije o tim operacijama vidi tom V, knj. 11, dok. br. 200, 209 i 211.

[9] Pogrešno. Treba da stoji: Škrip.

[10] Reč je o napadu delova Mosorskog NOP bataljona na oružnike NDH (tom V, knj. 11, dok. br. 200).

[11] U tom biltenu se navodi da je kod Podospilja (5 km istočno od Omiša) italijanska kolona „brzo intervenisala da oslobodi hrvatsku jedinicu koja je napadnuta od jačih partizanskih snaga". Vidi AVII, reg. br. 25/1—1, k. 336.

BR. 20

IZVEŠTAJ KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 29. JANUARA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O PREGOVORIMA ČETNIČKOG DELEGATA DOBROSAVA JEVĐEVIĆA SA USTAŠKO-DOMOBRANSKIM STAREŠINAMA U MOSTARU[1]

Zanusi[2]

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB—OBAVEŠTAJNO ODELJENJE

Br. protokola 1937/I. *V.P. 39 od 29. I. 43.*

Predmet: Razgovori između Jevđevića i hrvatskih vlasti.[3]

VIŠOJ KOMANDI OR. SN. „SLOVENIJA — DALMACIJA"
(2. ARMIJA)

Vojna pošta 10.

Bivši poslanik Jevđević imao je na dan 25. t.m., u zgradi mostarske županije, razgovor sa mostarskim županom Petrom Zlatarom, sa pukovnikom Šarnebekom, komandantom VI hrv. divizije i pukovnikom Jakovljevićem, komandantom VI puka hrv. žandarmerije.

O tom istom razgovoru dao je Jevđević saopštenje da su mu ljudi koji su s njim razgovarali predložili da sklopi sporazum između četnika i hrv. vlade na ovom osnovu:

1). Saradnja četnika sa hrvatskim vlastima.

2). Priznavanje četnicima pariteta u pravima sa Hrvatima.

3). Obaveza sa strane hrvatskih vlasti da izvrše redovnu raspodelu životnih namirnica u predelima u kojima stanuje pravoslavno stanovništvo.

4). Imenovanje jedne mešovite komisije, sastavljene od 3 člana Hrvata i 3 četnika, u cilju utvrđivanja modaliteta i pojedinosti sporazuma, koji bi imao biti zaključen sa isključenjem italijanskih vlasti.

Kasnije su imali u vidu mogućnost jednog sporazuma u cilju da se povrate u svoje domove izbeglice iz stolačkog sreza, obećavajući delenje životnih namirnica čitavom srezu.

---

[1] Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 36/5—1, k. 364.

[2] Dopisano mastilom.

[3] Odnosi se na vlasti NDH.

Upitali su ga da li ima ovlaštenja da sklapa slične sporazume i savetovali su mu da ne sarađuje sa Popovčevim[4] muslimanima s obzirom da su muslimanski bataljoni bili organizovani od italijanskih vlasti kao protivteža četnicima. Konačno su mu zatražili obaveštenje o tom kakve će biti skore akcije protiv partizana, i tražili su mu podatke o sastavu, snazi i razmeštaju italijanskih, nemačkih i četničkih snaga koje bi tu trebalo da uzmu udela, o ciljevima akcije kao i o tom koje bi oružane snage trebalo da drže vojnički Livno i Tomislavgrad ukoliko bi isti bili ponovo osvojeni.

Jevđević uverava da je dao odgovor da nije ovlašten da zaključi sporazum, da ne može početi ni sa kakvim pregovaranjem bez pristanka ital. vojnih vlasti i da nije obavešten o razvoju akcija protiv partizana.[5]

Za sva ova približavanja hrvatskih vlasti u Mostaru, da bi utanačili jedan sporazum, — Jevđeviću, ne može se uzeti da su potekla ličnom inicijativom tih samih vlasti, već isključivo po direktivama koje su im određene od zagrebačke vlade.

Nije isključeno da su ove manifestacije izraz dela propagande koju su razvili Englezi na Balkanu, i da je njihova tendencija da ujedine sve narode koji su sada razjedinjeni u programu obnove nekadašnje Jugoslavije i borbe protiv okupatora.

Ta se približavanja isto tako mogu povezati sa osvedočenjem koje je u velikoj meri raširenu nakon sadašnje vojničke situacije Osovine u Africi i u Rusiji i pobede Anglosasa; može se, dakle, misliti da se Hrvati, znajući da su četnici povezani sa nominalnom jug. vladom u Londonu i sa kraljem Petrom II, brinu da unapred udese za sebe jedan položaj povoljan da ga iskoriste u slučaju engleske pobede.

Na znanje.

Po naređenju
Pukovnik, načelnik štaba
C. Čiljana, s.r.
[C. Cigliana]

---

[4] Misli se na deo Muslimana koji su se nalazili pod uticajem pročetnički raspoloženog dr Ismeta Popovca.

[5] Ustašku verziju ovih razgovora sa Jevđevićem vidi u tomu IV, knj. 9, dok. br. 192.

BR. 21

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 30. JANUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O ČIŠĆENJU ZONE JUGOZAPADNO OD PRIŠTINE[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera
Pizelo paraf Zanusi

Primljena poruka

nešifrovana
Šifra O.
Datum i čas prijema 01403001
putem teleprintera

nešifrovana
30. januar 1943 — XXI
Datum i čas predaje 02203001

Pošiljalac
Viša k-da oruž. sn. Albanije
Generalštabno odeljenje —
Op. odsek
(C. Prinčipe)

upućeno:
Vrhovnoj komandi

Br. 743/op. Izveštaj za 29. januar 1943 — XX

Prilikom čišćenja zone jugozap. od Prištine[2], koje su 27. tek. izvršile policijske snage uz sadejstvo jednog bat. kopnene vojske, zaplenjeno je 79 pušaka i pištolja, 1 P.A. mitraljez, 1 puškomitraljez i nekoliko hiljada puščanih zrna. Za vreme dejstva ubijena su dva lica koja su pružala otpor, a druga dva su uhapšena.[3]

General Dalmaco — 194529

---

[1] Snimak dokumenta u AVII, NAV-T-821, r. 132/4.

[2] Povodom učestalih akcija čišćenja fašističkih jedinica na području Kosova, Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju, u svom proglasu narodima Kosova i Metohije od februara 1943, piše: „Pomoću Iljaz Aguša i njegovih agenata faš. okupator teroriše, premlaćuje, hapsi i ubija nevini srpski živalj. Tako je u selima Grbolama i Softoviću, u okolini Uroševca, ubijeno 10 nevinih seljaka... Njegovu dobrotu videste u životinjskom premlaćivanju na Kosovu, streljanjima u Grackom, S. Dolu, Talinovcu, ubijanju u Grbolama i uroševačkom zatvoru..." (tom I, knj. 19, dok. br. 33). O teroru okupatora u tom periodu na području Kosova vidi i: Fadilj Hodža, Kad proleće kasni, Rilindja, Priština, 1966, str 35—36, i Nikola P. Vidačić, Na obalama Nerodimke, Novi Sad, 1967, str. 188—200.

[3] Reč je o masovnom hapšenju pripadnika NOP u selu Suvi Do kod Lipljana. Tom prilikom uhvaćen je i streljan član KPJ Damnjan Drljača (prema usmenoj izjavi pukovnika JNA u penziji Petra Dende).

Mod. 3

COMANDO SUPREMO
Uff. Telescriventi

Distribuito a:

Pisello **Messaggio in Arrivo**

IN CHIARO **IN CHIARO**

Qualifica O.

Data 30 gennaio 1943-XXI°

Data e ora di ricezione 01403001

A mezzo (1) telescrivente

Data e ora di consegna 02203001

Autorità mittente

SUPERALBA UFFICIO S.M. SEZ/OP (C. Principe)

Indirizzi

COMANDO SUPREMO

N°743/OP /./ NOTITA' GIORNO 29 GENNAIO 1943-XXI°C.F.

Rastrellamento zona sud-ovest Pristina effettuato 27 corrente da forze polizia con concorso 1 Btg. R.N. habet condotto at sequestro 79 fucili guerra pistole 1 mitragliatrice controaerea 1 fucile mitragliatore et qualche migliaio cartucce fucile /./ Durante operazione sono state uccise due persone che opponevano resistenza con armi et arrestate altre due /./-

GENERALE DALMAZZO - 194529 -

(1) Staffetta - telescrivente - telefono

Fotokopija dokumenta br. 21

BR. 22

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 1. FEBRUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA[1]

(18 A)
1

Predmet bg

Operativno
V.P. 10, 1. febr. 1943 — XXI

Pisani telegram

SUPERSLODA—OPERAT.
VRH. KOMANDI

P.A. Rim — Supersl. 1760 — 690 — 1/2 — 13,20 č

1760 — *Novosti do zaključno 31. jan. 1943 — XXI*

Sektor XI arm. korp.

Prilikom čišćenja na kratkom odstojanju od strane trupa raznih garnizona, razbijene su jedinice ustanika, kojima je nanet utvrđen gubitak od 4 mrtva i neodređen broj ranjenih. Operacije u zoni Gorjanci:[2] naše kolone još su angažovane u ogorčenim borbama protivu jakih formacija ustanika kod Klanca Kučer (6 km severno od Ozlja). Avijacija je intervenisala žestokim akcijama bombardovanja i mitraljiranja neprijateljskih položaja. Naši gubici: dosad utvrđeno 29 poginulih, od kojih dva oficira, 50 ranjenih i 20 nestalih. Na strani neprijatelja, pored gubitaka javljenih juče[3], jedna naša kolona utvrdila je 15 mrtvih, od kojih jedan komandant bataljona. Juče, 31 januara, iz nepoznatih uzroka, avion br. 20 srušio se kod Brseča (12 km južno-jugozapadno od Lovrana); dalje vesti naknadno.

---

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 31/1—1, k. 336.

[2] Reč je o koncentričnom napadu jakih italijanskih snaga (iz sastava divizija „Lombardija“, „Kačatori dele Alpi“ i „Izonco“), 10. ustaškog i 9. domobranskog bataljona na oslobođenu teritoriju Žumberka. U ogorčenim borbama, od 30. januara do 2. februara, tri slovenačke NOU brigade („Matija Gubec“, „Tone Tomšič“ i „Ivan Cankar“) i dve hrvatske brigade (13. proleterska NOU brigada „Rade Končar“ i 4. udarna brigada 8. divizije NOVJ), na položajima između s. Vivodine i s. Krašića, nanele su neprijatelju velike gubitke i prisilile ga na povlačenje u polazne rejone (tom V, knj. 11, dok. br. 199, 219, 220 i 223 i knj. 12, dok. br. 96 i 97; tom VI, knj. 5, dok. br. 102).

[3] Prema dnevnom izveštaju od 31. januara, jedinice NOV i POJ su pretrpele gubitke od 36 mrtvih (AVII, reg. br. 30/1—1, k. 336).

Sektor V i XVIII arm. korp.

Operativni ciklus „Vajs“.[4] Grupacija „Lombardija“: nastavlja akciju čišćenja i kontrole, naročito u zoni južno od Primišlje—Slunj. Grupacija „Re“: severna kolona: razvila je intenzivnu aktivnost protiv partizanskih snaga koje su izvršile napade na polaznu osnovicu kod sela Čudin Klanac, i ometala snabdevanje na putu za Plitvički Ljeskovac; srednja kolona, savladavši jak neprijateljski otpor, stigla je u Kneževiće (6 km zapadno od Bunića) na putu za Bunić; južna kolona zauzela je i zadržala neprijateljske položaje severoistočno od sedla Klanac. Kolona „Sasari“: nastavljena akcija čišćenja u zoni Mazin. Avijacija je učestvovala u akcijama čišćenja i mitraljiranja u zonama Korenica, Bunić, Udbina i Ploča. Naneti gubici, delimično utvrđeni, 23 mrtva. Naši gubici: 6 poginulih, 23 ranjena; hrvatski gubici: 2 poginula, 39 ranjeno. Na svima sektorima operativna aktivnost jako je ometana nepovoljnim atmosferskim prilikama. Situacija kod nemačkih trupa: SS divizija „Princ Eugen“ u zoni Bihaća. 369. divizija: izbila je na istočnu obalu reke Une, između Ostrošca i Otoke, sa motorizovanim izviđačkim odeljenjima u zoni Jezero, južno od Une. 717. divizija: severna kolona još je angažovana jakim neprijateljskim otporom s fronta i iz pozadine, u zoni Benkovac: južna kolona, zauzet Ključ, priprema se napad na Bos. Petrovac. Druge zone. U zoni Crna Vlast (2 km jugoistočno od Vrhovina), odred M.V.A.C. u toku čišćenja junački je napao i razbio snažnu jedinicu ustanika, nanevši joj utvrđen gubitak od 20 mrtvih i 9 zarobljenih; 2 vojnika A.C.[5] su ranjena. Delimično se ispravlja vest o našim gubicima usled napada na auto-kolonu u zoni Medak, o čemu bilten 1480 i 1540 od 27. i 28. o.m.[6]: poginulo 15 umesto 12, nestalo 4 umesto 1; odred M.V.A.C., u službi zaštitnice, pretrpeo je gubitak od 5 mrtvih, 6 ranjenih i 4 nestala.[7] Za vreme deblokade garnizona Strmica, spomenute biltenom ranijih dana, javlja se da je partizanima nanet utvrđen gubitak od 46 mrtvih (između kojih 3 komandanta) i neodređen broj ranjenih; odredi M.V.A.C., koji su snažno potpomogli operacije, imali su 53 mrtva. U toku jučerašnjeg dana odbijeni su novi napadi na isti garnizon Strmica. Čišćenje od strane jedinica ratne mornarice duž južne obale ostrva Hvar: zaplenjen jedan motorni čamac koji su upotrebljavali ustanici.

---

[4] Vidi dok. br. 14.

[5] A. C. — skraćenica za pripadnike M.V.A.C.

[6] Vidi dok. br. 19 i AVII, reg. br. 27/1, k. 336.

[7] Reč je o napadu (kod Radučkog Klanca) 3. bataljona 9. udarne brigade 6. divizije NOVJ (tom V, knj. 11, dok. br. 197; knj. 12, dok. br. 89 i knj. 13, dok. br. 50).

Sektor VI arm. korp.

Nema ništa važno da se javi.

Pregled gubitaka. Utvrđeni naneti gubici: ubijeno 93, zarobljeno 9. Naši gubici: poginulo 38, ranjeno 73, nestalo 23.

GENERAL ROATA

BR. 23

ZABELEŠKA SEKRETARIJATA NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA VRHOVNE KOMANDE OD 4. FEBRUARA 1943. O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA GENERALIMA ROATOM I ROBOTIJEM U VEZI SA DEJSTVIMA ITALIJANSKIH I NEMAČKIH JEDINICA U OPERACIJI „VAJS"[1]

VRHOVNA KOMANDA
Zaseban sekretarijat
načelnika Glavnog generalštaba[2]

VP 21, 4. februar 1943 — XXI

RAZGOVOR SA EKSELENCIJAMA ROATOM I ROBOTIJEM

Ekselencija načelnik: u vezi sa preuzimanjem komande nad 6. armijom od strane ekselencije Roate [Roatta] i preuzimanjem komande nad 2. armijom od strane ekselencije Robotija [Robotti], imenovani će se večeras javiti Dučeu.[3]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/810—811.

[2] Na dužnosti načelnika Glavnog generalštaba nalazio se tada general armije Vitorio Ambrozio (Vittorio Ambrosio), koji je na taj položaj došao 1. februara 1943. zamenivši Uga Kavalera (Ugo Cavallero). Pre toga vršio je dužnost komandanta 2. armije (do 20. januara 1942.) i načelnika Generalštaba Kopnene vojske (tom XIII, knj. 1, dok. br. 5; Ugo Cavallero, Comando supremo, Cappelli editore, Roma, 1948, str. 444—445).

[3] Kraljevskim dekretom od 5. februara 1943. naređene su sledeće prekomande:

„— naznačeni gen. armije Roata Mario: prestaje da vrši dužnost višeg komandanta oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (2. armija) i postavlja se za komandanta 6. armije;

— gen. arm. korpusa Roboti Mario: prestaje da bude na raspolaganju Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (2. armija),

Ekselencija Roboti mora isto veče otputovati kako bi sa sigurnošću mogao prisustvovati sastanku u Beogradu, koji će se održati 8. ovog meseca.[4]

Ekselencija Roboti: upitan, odgovara da je orijentisan u vezi sa ovim sastankom.[5]

Ekselencije Roata i Roboti ukratko izlažu situaciju u vezi sa operacijama koje su u toku u Hrvatskoj.[6]

Prva faza još nije okončana.[7] Ustanicima su naneseni gubici od 600—700 mrtvih.

Ekselencija načelnik: izjavljuje da je predočio Dučeu da ovaj rezultat još ne predstavlja dovoljan elemenat za ocenu uspeha u vezi sa izvršenim operacijama.

Nemci ne smeju da uđu u Hercegovinu, a mi ne smemo da uđemo u 3. zonu. Ne možemo da povećamo broj garnizona.

Ekselencija Roboti: Nemci već nameravaju da pređu na 2. *fazu i da povuku divizije*[8], *ali to neće moći da učine jer je* jedna njihova divizija blokirana i snabdeva se pomoću aviona. Treću fazu nameravaju da počnu 10. o.m. (operacije na Livno—Petrovac) i do tog datuma trebalo bi već da imaju tri divizije raspoređene na polaznim položajima, što ne izgleda da se može ostvariti.[9]

---

ostajući pri istoj Višoj komandi u svojstvu vršioca dužnosti komandanta."

O tim prekomandama generali Roata i Roboti obavešteni su depešom Ministarstva rata od 2. februara 1943 (AVII, NAV-T-821, r. 395/511).

Depešom Ministarstva rata br. 238 od 18. aprila 1943. general Roboti je obavešten da je kraljevskim dekretom postavljen, počevši od 20. aprila, na dužnost naznačenog komandanta armije i da je od istog datuma imenovan za višeg komandanta oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (AVII, NAV-T-821, r. 395/510).

[4] Na tom sastanku generala Robotija sa nemačkim komandantom Jugoistoka general-pukovnikom Lerom (Alexander Löhr) razmatrane su zajedničke mere za dovršenje operacije „Vajs 1" (Weiss). Odlučeno je da italijanske snage produže napad u cilju zauzimanja G. Lapca i izbijanja u rejon Kulen-Vakufa, gde će se spojiti sa delovima nemačke 7. SS divizije „Princ Eugen" (Prinz Eugen), a delom snaga da izbiju preko pl. Plješivice na put Bihać—s. Zavalje—D. Lapac (tom IV, knj. 10, dok. br. 194 i 197; Hronologija, str. 417).

[5] O direktivama generala Ambrozija izdatim Robotiju za taj sastanak vidi dok. br. 25.

[6] Vidi dok. br. 24.

[7] i [8] Vidi dok. br. 14, nap. 4.

[9] Prodorom Grupe divizija NOVJ u dolinu Neretve poremećeni su nemačko-italijanski planovi. Usled novonastale situacije, nemački i italijanski predstavnici odlučili su 25. februara, na sastanku u Rimu,

Ekselencija načelnik: treba se već sada organizovati radi eventualnosti da se Anglo-Amerikanci odluče na operacije na Balkanu.

Ekselencije Roata i Roboti: zamišljaju jednu prvu liniju na obalskom području, jednu međuliniju na Gorjancima i jednu pozadnju liniju, koja prolazi preko Senj—Zdenčina, s tim da se pojedina naseljena mesta, među kojima Karlovac, Ogulin i Sušak, organizuju kao čvorovi odbrane, imajući u vidu koncepciju da se ne mogu grupisati jake snage na severu.[10]

Ekselencija načelnik: izjavljuje da treba imati u vidu da se u svakom slučaju mora obezbediti zatvaranje granice prema Julijskoj krajini.

Ekselencija Roboti: izjavljuje da se već nalazi u razmatranju jedna linija Rijeka—Studena.[11]

Ekselencija Roboti: više bi voleo da se komanda nad VI armijskim korpusom poveri generalu Pjaconiju [Piazzoni][12] negoli generalu Mondinu [Mondino].[13]

Ekselencija načelnik: prihvata predlog, tako da će general Mondino otići na mesto generala Vekija [Vecchi] u Crnu Goru.[14]

---

da se uporedo sa operacijom „Vajs 2" izvodi i koncentrična operacija „Vajs-Mostar" ka Neretvi. Ova druga trebalo je postepeno da dobije sve veći značaj, i da u njoj na kraju budu angažovane sve neprijateljske snage (Hronologija, str. 419; Neretva — Sutjeska, str. 39; dok. br. 36 ove knjige).

[10] Pored ovog stava dopisano rukom: „Nedovoljno jasno".

[11] Verovatno: Studena Gora, kod Ilirske Bistrice.

[12] Alesandro (Alessandro), do tada komandant divizije „Bergamo". Dužnost komandanta 6. AK preuzeo 1. marta 1943 (AVII, reg. br. 5/6, k. 368).

[13] General Uberto Mondino predložen je Roati od Vrhovne komande za komandanta 6. armijskog korpusa. On se ranije nalazio na Korzici, na dužnosti komandanta 7. armijskog korpusa, gde se, po mišljenju Roate, loše pokazao. Mišljenje Roate prihvatio je i Roboti, te se iz tog razloga zalagao da Pjaconi, a ne Mondino, pođe na upražnjeno mesto komandanta 6. armijskog korpusa (Giacomo Zanussi, Guerra e catastrofe d'Italia, libro I, II edizione, Roma, 1946, str. 278—279).

[14] General Đovani (Giovani) Veki nalazio se 1. februara 1943. na dužnosti komandanta 25. armijskog korpusa sa sedištem u Valoni (Albanija).

BR. 24

PODSETNIK GENERALA ROBOTIJA ZA SASTANAK SA NAČELNIKOM GLAVNOG GENERALŠTABA 4. FEBRUARA 1943. U RIMU U VEZI VOJNO-POLITIČKE SITUACIJE NA TERITORIJI NDH[1]

3 g-1

Podsetnik za eks. Robotija prilikom puta u Rim, izvršenog 4. februara 1943 — XXI.

Pitanja o kojima će se raspravljati.

I) — *Komandanti i ljudstvo uopšte*

a) — Nužnost da general Pjaconi[2] u toku februara ostane gdje je, ili, još bolje, do završetka zajedničkih operacija sa Nemcima (već smo izgubili generala Berardija![3] za vreme operacija).

— Takođe i radi toga da XIV arm. korp. ne bi ostao bez komandanta, uputiti XIV-om eks. Mondina[4] a držati u VI-om (kome je manje potrebno da odmah ima komandanta) generala Pjaconija.[5]

— Ako je ovo nemoguće, predložiti smenu između eks. Gambare[6] i eks. Mondina: onog u VI, ovog u XI.

---

[1] Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 1/1, k. 368.

[2] Vidi dok. br. 23, nap. 12.

[3] i [5] General Paolo Berardi nalazio se na dužnosti komandanta divizije „Sasari". Krajem januara prekomandovan je u Tunis, na dužnost komandanta 21. armijskog korpusa, a na njegovo mesto privremeno je došao general Pjaconi (do tada komandant divizije „Bergamo"). U međuvremenu je umro general Ugo Santovito, komandant 6. armijskog korpusa, pa je Pjaconi, na predlog Roate i Robotija, postavljen na tu dužnost. Za komandanta divizije „Sasari" postavljen je general Frančesko (Francesco) Cani, a za komandanta divizije „Bergamo" general Emilio Bekuci (Becuzzi). Vidi: AVII, NAV-T-821, r. 2/378—386; Giacomo Zanussi, n. d., str. 278—279.

[4] General Mondino postavljen je za komandanta 25. armijskog korpusa sa sedištem komande u Albaniji (AVII, NAV-T-821, r. 2/381).

[6] General Gastone Gambara obavešten je depešom Ministarstva rata od 5. decembra da je postavljen za komandanta 11. armijskog korpusa od 15. decembra 1942. Njegov prethodnik, general Roboti, stavljen je depešom Ministarstva rata od 6. decembra 1942. na raspolaganje Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (AVII, NAV-T-821, r. 395/545 i 863).

b) — Treba se postarati za komandante sledećih divizija:
— „Bergamo“[7] } hitno
— „Sasari“
— „Lombardija“[8] (General Cati [Zatti][9] bolestan itd.)

c) — Pobrinuti se za zamenika komandanta divizije „Sasari“.[10]

d) — Pobrinuti se za pomoćnika nač. štaba Armije.[11] Najpovoljnije bi delovalo postavljenje pukovnika Kostamanje [Costamagna].[12]

e) — Takođe bi se rado primilo upućivanje pukovnika Gravina za šefa personalnog odeljenja i sekretarijata (već ga je predložio pukovnik Zaneti).

f) — Na kraju rado bi bilo primljeno određivanje pukovnika Sartorija, koji bi mogao uzeti komandu Grupacije bornih kola Armije (4—5 bataljona bornih kola, oklopnih automobila, oklopnih kamiona itd.)

II) — *Operativna pitanja*

a) — Razjasniti operativnu zavisnost od Nemaca (da li je Armiji oduzeto pravo na inicijativu? da li je bar ostavljena mogućnost prethodnog davanja svog mišljenja, pre donošenja odluke OKW-a[13] i Vrh. komande?).

b) — Ovu zavisnost treba razjasniti naročito u pogledu:
— *četničkog problema* (moći će se predložiti njihovo postepeno razoružavanje u budućnosti; ne može se i nije korisno to sada učiniti);[14]

---

[7] Za v.d. komandanta divizije postavljen je brigadni general Emilio Bekuci (Emillio Becuzzi).

[8] Za v.d. komandanta divizije „Lombardija“ postavljen je u toku meseca marta brigadni general Pjetro Šipone (Pietro Scipone), do tada na dužnosti komandanta pešadije iste divizije.

[9] Vitorio (Vittorio)

[10] Na tu dužnost došao je 15. maja brigadni general Etore Đanuci (Ettore Gianuzzi), do tada na raspolaganju pri Komandi 18. armijskog korpusa.

[11] i [12] Dvanaestog februara 1943. razrešen je te dužnosti pukovnik Đakomo Zanusi (Giacomo Zanussi), a na njegovo mesto postavljen pukovnik Kamilo (Camilo) Kostamanja (AVII, reg. br. 9/4, k. 372).

[13] Oberkommando der Wehrmacht (Vrhovna komanda Vermahta).

[14] Problem četnika je bio stalno prisutan u toku priprema i izvođenja operacija „Vajs“ (Weiss) i „Švarc“ (Schwarz). O oportunosti angažovanja četnika u tim operacijama postojala su različita gledišta. Iako su i Nemci, kao i Italijani, četnike smatrali svojim saveznicima u borbi protiv NOV i POJ, i kao takve ih i koristili, oni su u njima videli i potencijalnog neprijatelja u slučaju iskrcavanja anglo-američkih trupa na Balkanu. Dok su se italijanske komande svesrdno zalagale da se četničke jedinice upotrebe u operacijama, nemačke komande i vlada NDH su izričito bili protiv toga i zahtevali njihovo razoružanje. Nakon više sastanaka nemačko-italijanskih predstavnika, prevagnulo je itali-

— problema *rasporeda Armije.*[15]
Već i Nemci, zavaravajući se rezultatima nedavnih operacija, traže da italijanske trupe učvrste garnizone i van rasporeda koga je svojevremeno Duče odobrio. *Ogromna greška,* jer je Armija:

— jaka ako se ne rasipa. Rasipati se kad je smirenje predela, bar zasad, samo zamišljeno a ne ostvareno, znači ostaviti pre ili kasnije naše slabe i usamljene garnizone na milost i nemilost neprijatelju;

— *i jer Armija ima potrebu da malo odmori i preuredi jedinice,* koje su već 10—11 meseci neprekidno na terenu, ako želimo da budemo spremni i jaki u proleće. Sada se ovaj odmor i ovo preuređenje ne mogu postići bez ostvarenja izvesne sigurnosti, koju može da obezbedi baš predviđeni raspored.

Dodaje se da je pomenuti raspored još u zavisnosti od vraćanja u Italiju divizije „Sasari" i 4 prikupljena bataljona (2 rezervna, 2 „M"), kao i da velike jedinice sa ovako smanjenim brojnim stanjem mogu zauzeti samo jedan prikupljeni raspored.

c) — U vezi napred rečenog po pitanju četničkog problema, treba odmah zauzeti stav u pogledu operacija koje su Nemci predvideli u Hercegovini kao 3. fazu.[16]

---

jansko mišljenje da četnike treba koristiti u operacijama protiv „Titovih snaga", a zatim ih razoružati.

Polazeći od pretpostavke da će se u operacijam „Vajs 1 i 2" definitivno obračunati sa glavninom NOVJ i s „Titovom državom", nemačka Vrhovna komanda i komandant Jugoistoka Ler predviđali su da četnike Draže Mihailovića razoružaju u operaciji „Vajs 3". Međutim, zbog nepovoljnog razvoja događaja na frontu, posebno u dolini Neretve, kao i zbog protivljenja italijanskih komandi, do toga nije došlo, ali je to bilo privremeno odlaganje.

Nemačkim planom za operaciju „Švarc" (peta neprijateljska ofanziva) prvobitno se predviđalo razoružanje „svih grupacija koje se nađu u rejonu borbe, koje ne pripadaju regularnim vojskama Nemačke, Italije ili Hrvatske" (uključujući i četničke jedinice D. M.). Sredinom maja razoružale su nemačke jedinice na teritoriji Crne Gore, Sandžaka i istočne Hercegovine oko 4.000 četnika. Međutim, pošto je držanje četnika prema Nemcima bilo potpuno prijateljsko (nije zabeležen nijedan slučaj otpora), i pošto su oni izrazili želju „da se bore protiv komunista pod nemačkim vođstvom", to su ih nemački komandanti „zbog napregnute situacije i nedostatka snaga" koristili kao nosioce ranjenika i „dobrovoljne pomoćnike", pa čak i ponovo naoružavali radi angažovanja u borbi protiv jedinica NOVJ u međuprostoru nemačkih jedinica. Opširnije o tome, vidi: dok. br. 74; Neretva—Sutjeska, str. 18, 52—56, 146—150 i 275; ratni dnevnik OKW u AVII, NAV-T-74, r. 780/5507046—457.

[15] Vidi dok. br. 58.

[16] Vidi dok. br. 25.

Nema razloga za njihovo izvođenje.

Pored toga što bi se razvijale na našoj teritoriji, protiv ljudi koji se ne samo bore sa nama i za nas, nego koji su i u potpunosti snabdeveni i plaćeni od nas — zbog čega je neizreciva besmislica da se toleriše jedna akcija koja se jedino može nazvati prevarom — ova stvar bi nas stavila u krajnje unižavajući položaj prema muslimanima i Hrvatima. Ko bi još mogao imati vere u nas, ako na ovaj način napustimo one koji su bili naivni da poveruju našim obećanjima?

d) — Takođe treba razjasniti vojno-političke odnose u trojstvu Nemačka—Italija—Hrvatska. Danas se pomenuti odnosi pogoršavaju za nas, dok se hrvatska vlada (možda ne lično Poglavnik, ali njegova vlada da) baca u ruke Nemačkoj, koja ne okleva da je prihvati.

e) — U svetlosti ovog obrazloženja prilično dobro proučiti pitanje priključenja i naoružanja hrvatskih jedinica. Da li bi se imalo više koristi ili štete naoružavanjem istih, naročito uzevši u obzir pojačano antiitalijansko raspoloženje hrvatske vlade i naklonjenost nemačkih predstavnika prema njima u Zagrebu?

f) — Pitanje XXIII arm. korp.[17]

Dobro bi bilo da taj armijski korpus, koji ima da se suprotstavi istom slovenskom neprijatelju (na desetine goričkih mladića odveli su ustanici), pređe odsad pod našu komandu.

Ovo bi dalo rasporedu Armije izvesnu dubinu, koju danas nema. Postoji pitanje troškova, koje bi prelazom XXIII arm. korp. u sastav 2. armije moralo biti od uticaja na trupe razmeštene u bivšoj Kraljevini, ali je to pitanje od male važnosti u odnosu na povoljne posledice koje bi jedno rešenje ove vrste donelo.

g) — Armija je „gladna“ popuna. Treba ubrzati momenat upućivanja pojačanja i ne smanjivati njihovu jačinu koja je svojevremeno određena, ako se ne želi imati bataljone i grupe doslovce rečeno rascepkane.

---

[17] Taj korpus, sa sedištem komande u Trstu, nalazio se pod neposrednom komandom Generalštaba Kopnene vojske. U svom sastavu imao je pešadijsku diviziju „Novara“, sa sedištem u Trstu, i pešadijsku diviziju „Veneto“, sa sedištem u Gorici.

BR. 25

USMENE DIREKTIVE NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA GENERALA AMBROZIJA IZDATE GENERALU ROBOTIJU ZA SASTANAK SA NEMAČKIM KOMANDANTOM JUGOISTOKA 8. FEBRUARA 1943. U BEOGRADU[1]

VRHOVNA KOMANDA

USMENE DIREKTIVE IZDATE EKSELENCIJI ROBOTIJU

U vezi sa sastankom u Beogradu 8. februara o.g.[2], potrebno je:

— postići da se upotpune operacije 1. ciklusa, koje su, naročito od strane Nemaca, malo napredovale;[3]

— stoga će biti teško da se do 10. o.m. nemačke divizije zateknu na novim polaznim položajima da bi započele, kako bi oni hteli, 2. operativni ciklus. U svakom slučaju, zadatak italijanskih jedinica u ovom ciklusu ograničava se na čuvanje prilaza sa fronta protiv kojeg dejstvuju Nemci;[4]

— izbegavati da se govori o 3. ciklusu o kojem će se, po potrebi, razgovarati u pogodnom momentu. Ovo iz razloga da se iskoreni ideja Nemaca da se sa svojim jedinicama uvuku u Hercegovinu (južno od Mostara—Ploče . . .[5]);

— razoružavanje četnika — ne dolazi u obzir da se o tome sada razmišlja; raditi na tome da se iskoristi ovaj narod (plata i hrana) bez ikakvih iluzija političkog karaktera za budućnost.[6]

Ambrozio

Tačnost prepisa overava:
generalštabni major
(Luiđi Markezi)
[Luigi Marchesi]

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 126/1041.

[2] Opširnije o tom sastanku vidi: tom IV, knj. 10, dok. br. 194 i 197.

[3] i [4] Vidi dok br. 23.

[5] Tačkice su u originalu.

[6] Vidi dok. br. 24, nap. 14.

BR. 26

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 9. FEBRUARA 1943. O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA GENERALOM ROATOM POVODOM SPORAZUMA O IZVOĐENJU OPERACIJA „VAJS“[1]

A[2]

RAZGOVOR SA EKSELENCIJOM ROATOM

VP 21, 9. februar 1943 — XXI u 11,30

Ekselencija načelnik: želi da sazna kakav je sporazum postignut sa generalom Lerom[3], naročito u vezi sa predviđenom obavezom da italijanske jedinice prilikom operacija koje su u toku u Hrvatskoj okupiraju očišćenu teritoriju. Ovo s obzirom na činjenicu da general Varlimont [Warlimont],[4] iz nemačke Vrhovne komande, izjavljuje da je ova okupacija ranije utvrđena kao zadatak italijanskih jedinica.

Ekselencija Roata: sporazum utanačen sa generalom Lerom je sledeći:

— operacije 1. faze: trebalo je da se okončaju pre 10. februara;

— operacije 2. faze: nemačke divizije trebalo je da se zateknu 10. februara na polaznim položajima. U ovoj drugoj fazi trebalo je da italijanske jedinice izvrše samo ograničene pokrete sa zadatkom da stvore bedem za operacije koje će, uglavnom, preduzeti Nemci;

— operacije 3. faze: trebalo je da ih u prvo vreme, uglavnom, preduzmu Italijani — VI armijski korpus — i jedna nemačka divizija.[5]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/812—814.

[2] Paraf generala Ambrozija.

[3] Reč je o sporazumu postignutom na dvodnevnom sastanku nemačkih i italijanskih predstavnika u italijanskoj Vrhovnoj komandi u Rimu, 2. i 3. januara, kad je postignuta načelna saglasnost o jačini snaga i načinu izvođenja operacija „Vajs“, i sastanku u Zagrebu, 9. januara, kada su utvrđeni detalji plana operacije „Vajs-1“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 216; Ugo Cavallero, n. d., str. 428—430).

[4] Valter (Walter), načelnik Odeljenja teritorijalne odbrane Vrhovne komande Vermahta (OKW).

[5] Prema izveštaju generala Lera od 5. januara nemačkoj Vrhovnoj komandi, dogovoreno je sa Komandom italijanske 2. armije (Comando Supersloda) sledeće:

„Italijanska 2. armija će istovremeno sa operacijom „Vajs-1“ preduzeti nastupanje sa 3 divizije iz rejona Ogulina prema jugu i iz re-

O celom operativnom ciklusu govorilo se na osnovu jedne karte koju je pred sobom imao general Ler. Kopiju ove karte ekselenciji Roati je predao potpukovnik Montezemolo dva ili tri dana posle sastanka.

Razgovori su nastavljeni u Zagrebu sa jednim nemačkim generalom[6] koji je kasnije komandovao većim delom nemačkih jedinica koje je trebalo angažovati u operacijama. Sa pomenutim generalom govorilo se samo o prvoj fazi operacija, odlažući za kasnije drugu i treću fazu.

Ekselencija Roata je izrazio utisak da karta na osnovu koje se razgovaralo u Zagrebu nije bila identična onoj osnovnoj. Način na koji su se izjašnjavali Nemci bitno se razlikovao od onog na prvom sastanku. U stvari, dok je, prema ranijem dogovoru, operacije 2. i 3. faze trebalo da se odvijaju jednovremeno, sada se govorilo da se operacije 3. faze preduzmu odvojeno od operacija 2. faze. Takođe i snage određene za operacije 3. faze pretrpele su korenite izmene.

Bilo je reči da se upotrebe tri nemačke divizije, koje treba da uđu u našu zonu. Ova izmena očigledno je prenosila komandu nad operacijama u nadležnost Nemaca.

Ekselencija Roata potvrđuje da su Nemci ostali zbunjeni razvojem operacija 1. faze (u stvari, jedna nemačka divizija morala je tri dana da se snabdeva pomoću aviona). Sledstveno tome, izneli su nameru da se pospeše rokovi i da odmah započnu operacije 2. faze (Glamoč—Livno).

U vezi sa predviđenom obavezom da italijanske jedinice okupiraju očišćenu teritoriju:

— ekselencija Roata potvrđuje da je već na početnom sastanku predočena nemogućnost da se preduzmu mere za okupaciju. Tada su Nemci izrazili nameru da oni sami preduzmu mere za okupaciju upotrebom jedne rezervne nemačke divizije. General Roata u vezi sa ovim nije dao nikakav odgovor s obzirom da ovo pitanje prelazi njegovu nadležnost.

Nemci su izneli i mogućnost da očišćenu teritoriju okupiraju hrvatske jedinice. Međutim, ove jedinice bi trebalo povući sa teritorije pod našom nadležnošću. General Roata je izjavio

---

jona Knina prema severu i severozapadu. Italijani će operaciju „Vajs-3" sprovesti istovremeno sa operacijom „Vajs-2", akcijama čišćenja u južnoj polovini druge zone. Razoružanje četnika, čiji se broj ceni na 19.000 ljudi, može se izvršiti tek u toku operacije „Vajs-3" (AVII, NAV-T-77, r. 780/5507046—550+457).

[6] Razgovorima u Zagrebu prisustvovao je i general Rudolf Liters (Lüters), komandant nemačkih trupa u Hrvatskoj (tom IV, knj. 9, dok. br. 216).

da je to nemoguće, jer su hrvatske jedinice, uglavnom, dislocirane u Karlovcu i da, upravo zbog operacija koje sada preduzimaju italijanske jedinice, one ne mogu biti povučene.

Ekselencija Roata nagoveštava izvesnu nameru Nemaca prema kojoj komanda na Balkanu treba da pređe u njihove ruke. Pored ostalog, treba takođe imati u vidu da je general Ler general avijacije.

Ekselencija načelnik: ovo pitanje će se pažljivo pratiti zbog uticaja na naše više komande u Grčkoj, Crnoj Gori i Albaniji, koje se nalaze pod neposrednom nadležnošću Vrhovne komande.

Ekselencija Roata: zadržava pravo da u toku jutra, 10. februara, predoči jednu promemoriju sa priloženom kartom u cilju boljeg preciziranja razmatranih pitanja.

Ekselencija načelnik: u vezi sa namerom nemačke Vrhovne komande, koju je izneo general Varlimont, da se bez daljnjeg preduzmu mere za razoružavanje četnika, poziva generala Roatu da iznese svoje mišljenje.

Ekselencija Roata: slaže se sa celishodnošću da se preduzme ovo razoružanje, ali ga treba sprovesti oprezno i postepeno.[7]

Na kraju izveštava da je pukovnik Bader, iz odeljenja generala Rintelena,[8] svratio u Višu komandu oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" u vezi sa inspekcionim putovanjem kroz italijansku okupacionu zonu u Hrvatskoj. Dodaje da je saznao kako je nemačka Vrhovna komanda uputila jednog drugog oficira u vezi sa sličnim inspekcionim obilaskom područja pod nemačkom nadležnošću.

Očigledno je reč o nameri nemačke Vrhovne komande da potpuno okonča stanje operacija u Hrvatskoj, i to zbog njihovog nepovoljnog razvoja.

---

[7] Vidi dok. br. 24 i 74.

[8] Eno fon (Enno von) Rintelen, nemački general pri italijanskoj Vrhovnoj komandi.

BR. 27

IZVEŠTAJ VOJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJE OD 10. FEBRUARA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAPADIMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE I UREĐAJE I O PREDUZETIM PROTIVMERAMA U TOKU MESECA JANUARA[1]

VOJNOPOMORSKA KOMANDA
DALMACIJE

Operativno odeljenje

Split, 10. februara 1943. XXI.

VIŠA KOM. OR. SN. „SLOV.—DALM.“
OPERATIVNO ODELJENJE

Br. 2477
Prispelo 14. februara 1943.

Predmet: Pomorski nadzor meseca januara 1943. XXI.

POVERLJIVO

SUPERSLODI (2. armija) *V.P. 10*

1. — Podaci koji se odnose na vazdušno-pomorski nadzor za mesec januar u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije su sledeći:

Broj angažovanih jedinica	83
pređeno milja	37.661
časova vožnje	5.954^h35^m
pregledano brodova	941
predato brodova	90
potopljeno brodova	54
ispaljeno topovskih hitaca	886
ispaljeno mitraljeskih hitaca	7.160

LETAČKA DELATNOST 183. ESKADRILE R.M.L.[2]

Divulje	protivpodmorničkih pratnji	32	časova	59.10
	protivpodmornički lov	7	„	11.35
Kumbor	protivpodmorničkih pratnji	6	„	21.40
	protivpodmornički lov	4	„	9.20
	Ukupno	49	časova	101.45

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 16/2—1, k. 213.
[2] Nepoznata skraćenica.

2. — Broj brodova koncentrisanih u posednutim mestima iznosi:

Obrovac	193	**Korčula**	955
Omiš	109	**Vis**	605
Hvar	438	**Šibenik**	1.708
Otok Brač	344	**Trpanj**	89
Metković	118	Ploče i ušće	
Gruž	218	Neretve	222
Ukupno koncentrisanih brodova			4.999
„ pregledanih „			941
Svega			5.940

3. — Poslednjih dana decembra prošle godine i početkom januara neprijatelj je ponovo pokušao da nastavi svoju delatnost na moru, tako da je čak formirao „Komandu partizanske mornarice“ (KPM) u zoni između Splita i luke Ploče.[3]

Bilo je dovoljno pojačati već postojeće mere, a koje se i dalje pokazuju veoma efikasnim, pa da nakon prvih pokušaja ponovo nastupi normalna situacija.

Međutim, s obzirom na pojedinosti i način kako je došlo, u zoni Podgore, do zarobljavanja i puštanja nekih hrvatskih motornih jedrenjaka koji su išli iz Metkovića za Omiš, očevidno je da razlog za akciju nije bio nikakav politički ili vojni motiv već samo pitanje snabdevanja namirnicama u dogovoru sa saučesnicima u polaznim lukama.[4]

4. — Posle prvih mera represalija, propraćenih merama usmerenim na ograničavanje plovidbe motornih jedrenjaka u vodama između Hvara i Igrana na samo nekoliko dana i časova u sedmici, uz patroliranje u zoni, i pojačavajući te mere okupiranjem Sućurja na Hvaru, sve se smirilo.

5. — I dalje postoji upornost da se brodovi ne puštaju da se približe nezaposednutoj obali dalje od granice dometa automatskog oružja. Treba priznati da u tom pogledu partizanski odbrambeni uređaji uvek blagovremeno stupaju u dejstvo, iako ne isto toliko efikasno, usled do-

[3] Vidi dok. br. 7, nap. 5.
[4] Vidi dok. br. 7.

brog obalskog nadzora, veoma jednostavnog i elastičnog, koji su formirali na obali koja je u njihovim rukama.

Jedinicama za nadzor se često dešava da primete kako se javlja za njihovo kretanje među osmatračnicama postavljenim na tačkama koje se međusobno mogu videti, i upotrebom veoma prostih signala, ali čiji je lanac neprekidan.

U pogledu ovog nadzora može se shvatiti kako su naše jedinice nadziravane i kako ih je moguće izbeći noću na osnovu izveštaja tih osmatračnica.

Ovo, međutim, ne treba da navodi na pomisao da partizanski pokreti na moru imaju obično karakter pravih pravcatih ekspedicija: oni imaju veoma sporadičan karakter, ograničen, i koji je jako teško potpuno eliminisati.

6. — Prividno mirna situacija na moru ne sme, međutim, da prevari. Sama činjenica postojanja KPM navodi na razmišljanje o dobro poznatom pomorskom cilju ovog rata, i o tome koji mogu da budu lokalni ciljevi te komande i njene mogućnosti.

7. — Ciljevi mogu biti samo napadanje i uznemiravanje našeg saobraćaja, da bi nam se stvorile smetnje, i nabavka namirnica gusarskim podvizima:
   - obezbeđenje obalske odbrane, koja bi, pored toga što bi sprečavala iskrcavanja, morala da stvori na moru jednu dovoljno zaštićenu zonu radi vršenja zaštićenog obalskog saobraćaja i koja bi morala omogućiti lokalni ribolov;
   - kontrolisanje i koordinacija saobraćaja sa ostrvima sa ono malo brodova koji im ostaju;
   - postaviti sredstvima kojima raspolažu zasede plovidbi i vršiti napade na plovidbu i lučke uređaje.

8. — Mogućnosti koje sada ima KPM ne treba zanemarivati, pošto su one, iako ograničene, koncentrisane na malu površinu vode i primaju pomoć iz inostranstva. Međutim, isključuje se, bar zasad, da obala Albia[5] može da postane podmornička baza.

Sredstva kojima raspolaže KPM zasada se svode na mali broj brodova, od kojih se neki mogu eventualno naoružavati, i na neutvrđeni eksplozivni materijal za koji pokazuju očitu nameru da se njime služe, što je u

[5] Reč je o pojasu obale pod planinom Biokovom („u krilu Biokova").

vezi sa nedavnim najavljenim regrutovanjem ljudstva sa bivših jugoslovenskih torpiljarki.[6]

Treba takođe imati na umu da neprijatelj sa malim sredstvima može da vrši sabotaže u lukama postižući znatne rezultate. U tom cilju je u toku primena naročitih uređaja i mera za nadzor, koje je naredio štab Mornarice.

9. — Operacije iskrcavanja koje KPM može da predvidi i izvrši mogu biti, kako se smatra, jedino tipa operacija komandosa.

One moraju biti utvrđene bez naročitih teškoća, dok ne počne funkcionisati obalski nadzor predviđen dopisom 23300 (Operativno odeljenje te komande) od 17. decembra.[7] — A kad će moći da počne funkcionisati? —[8]

10. — Ova komanda je već ispitala sve pomenute probleme, i u onom delu za koji je nadležna predvidela je takođe mere za brzu intervenciju, koje treba preduzimati u izvesnim slučajevima, kao i preventivne mere koje su potrebne radi otežavanja njihovog ostvarenja.

Međutim, očevidno je da nije moguće potpuno ih sprečiti i, ako će oni predstavljati iznenađenje u pogledu izbora trenutka i mesta, potčinjene komande neće biti pripremljene za neposrednu reakciju.

11. — Najistaknutiji događaji u mesecu januaru bili su:

1. januar — Jedan neprijateljski motorni brod pored Igrana pokušava da napadne motorni jedrenjak **„S. Eufemija“** [S. Eufemia], koji plovi između Metkovića i Splita. Rezultat je negativan.

— Minopolagač **„Pasman“** bombarduje luku Baška Voda uprkos žestokoj reakciji iz pušaka i mitraljeza.

2. januar — U Omiš stižu, nakon što ih je pustila Komanda partizanske mornarice, 4 hrvatska motorna jedrenjaka, koje su 31. decembra partizanski brodovi odveli u mesta Živogošće, Igrane i Drašnice, gde je sa njih iskrcan teret, a zatim su bili koncentrisani u Podgori, odakle su pušteni da nastave put za Omiš.[9]

3. januar — Operacija čišćenja koju je izvršila jedinica mornarice iz Ploča do Sućurja na Hvaru duž obale južno od Igrana.

---

[6] Vidi tom VIII, knj. 1, dok br. 6 i 7.

[7] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[8] Poslednju rečenicu dopisao je, crvenim mastilom, general Roboti.

[9] Opširnije o tom napadu na Podgoru i Igrane vidi tom V, knj. 11, dok. br. 47 i 70 i tom VIII, knj. 1, dok. br. 7, 200 i 201.

— Minopolagač **„Pasman“** vrši represalije na Drašnice, Igrane i Živogošće. Na rtu Sv. Tekla uništeno je šest brodova. Iz topova su gađani Podgora, Igrane i Drašnice, odakle je reagovano vatrom iz automatskog oružja.

5. januar — Naoružani remorker **„Lilibeo“** za vreme patrolne službe potopio je u Drveniku jedan brod od šest tona, čija se posada dala u bekstvo.

6. januar — U zoru, torpiljarka T.5, minopolagači **„Uljano“** [Ugliano][10] i **„Pasman“**, vedeta A.S.3 **„Marođu“** [Marongiu] i naoružani remorker **„Poderozo“** [Poderoso] bombarduju Podgoru i Igrane, potapajući 39 brodova. Remorker **„Poderozo“** lakše je oštećen neprijateljskom reakcijom.

8. januar — Minopolagač **„Uljano“**, nakon što je ukrcao dva minobacača kr. vojske, bombarduje mesto Mrovice,[11] gde je poznato da se nalaze partizanski uređaji.

— N.A.P. 12 Italijanskog lučkog ureda Omiš u mestu Kuzmanići je potopio jedan brod a zarobio tri.

— U toku službe nadzora minopolagač **„Pasman“** uništio je tri broda maskirana na kopnu u mestu Franičević.[12]

9. januar — U toku obalskog izviđanja, koje je mornarički komandant iz Ploča izvršio sa naoružanim remorkerom **„Lilibeo“**, ovaj je obasut paljbom automatskog oružja iz Podgore, pretrpevši nešto štete na natpalublju.

10. januar — Parobrod **„Airone“**, koga je jaka bura naterala pod obalu, obasut je neprijateljskom vatrom blizu Brela, bez posledica.

11. januar — Minopolagač **„Uljano“** bombarduje Mrovice,[13] gde postoje partizanski uređaji i potapa dva čamca.

Započinje obavezna konvojska pratnja na putu od Korčule i Metkovića za Split i obratno, uz prolaženje u obavezne časove vodama uz Sućuraj na Hvaru, pod nadzorom patrolnih jedinica.

---

[10] Ugljan

[11] i [13] Mesto Mrovice nije nađeno na sekciji 1:100.000. U dnevnom izveštaju Vojnopomorske komande Dalmacije od 13. januara 1943. navodi se da je R. D. „Uljano“ izvršio bombardovanje „mesta Mrovice Kraj Ivaniševići uništivši dve barke (Makarska AR—ZT)“. Prema datoj kodiranoj oznaci (AR—ZT), ta mesta nalaze se u rejonu Tučepa (AVII, reg. br. 12/1—1, k. 365a).

[12] Iza ovog teksta general Roboti je crvenim mastilom dopisao sledeću primedbu: „Primećujem da ima premalo uništavanja sumnjivih brodova, ako se uzmu u obzir partizanski pomorski napadi... [slede četiri nečitke reči]. MR.“

14. januar — Motorna barka A.S.126 iz Italijanskog lučkog ureda Hvar uništava četiri broda skrivena u Uvali Prapatno na Hvaru.

16. januar — Nepoznata lica oštećuju svetionik na školju Galera (Trogir), razbivši optiku.

18. januar — Motorna barka MB 23 u službi nadzora obasuta je kod Korčule neprijateljskom paljbom pored Samograda. Bez posledica.

19. januar — Formiran je Italijanski ured u Sućurju na Hvaru.

— Italijanski lučki ured u Supetru na Braču pretvoren je u odvojenu sekciju Italijanskog lučkog ureda Sumartin na Braču.

23. januar — Pomoćni brod **„Kurcola“** [Curzola][14] prilikom službe nadzora južne obale Hvara zaplenio je jedan brod sakriven u zalivu rta Pelinovik i uništio ih je četiri u uvalama Arsica[15] i Orsina.[16]

24. januar — Torpiljarku T-1, koja prati cisternu **„Kasala“** [Cassala], napala je jedna podmornica blizu rta Menders. Napad ne uspeva. Podmornica je potopljena dubinskim bombama.

25. januar — Svi brodovi iz Orebića koncentrišu se u zalivu Uš na Korčuli.

— U toku noći, dva broda sa neutvrđenim brojem ljudi pokušavaju da se iskrcaju kod svetionika Prišnjaka. Oterani su brzom reakcijom ljudstva koje je tamo na straži.

— U Maslinici (Šolta) ubijen je tamošnji obalski delegat.

27. januar — Na sidrištu Badija (otok Murter) konstatovano je postojanje jednog potopljenog motornog jedrenjaka natovarenog vinom. Nema nikakvog traga ni posadi ni imenu. Do danas istraga nije dala nikakvog rezultata.

— Italijanski lučki ured Hvar, sa brodom A.S.3, u uvali Duboka (Hvar) zaplenio je jednu motornu barku od oko 30 tona, veoma dobro skrivenu, a čije karakteristike odgovaraju karakteristikama broda koji je postavljao zasede blizu Igrana početkom prošlog meseca.

28. januar — Uzastopni noćni napadi na garnizon kr. mornarice Kakan.

---

[14] Korčula

[15] Arsica nije nađena na sekciji 1:100.000.

[16] Orsina nije nađena na sekciji 1:100.000. Verovatno je reč o uvali Medvidina.

12. — U sadejstvu sa operacijama kr. vojske napominje se sledeća delatnost:

10. januar — Pomoćni brod **„Kurcola“** i N.A.P.6 sadejstvuju sa trupama otoka Korčule prilikom čišćenja Berne[17] (Korčula).

18. januar — Torpiljarka T.5, prilikom okupiranja Sućurja na Hvaru, sadejstvuje sa jedinicama divizije „Bergamo“ prevozeći komandu ekspedicije.

22. januar — Četa za iskrcavanje Mornaričke komande Šibenik sadejstvuje sa brzom divizijom „Euđenijo di Savoja“ prilikom čišćenja zone podsektora Vodice.

— Operacija čišćenja u Zaostrogu sadejstvom mornaričke jedinice Ploče sa divizijom „Mesina“.

29. januar — Pomorski okrug Trogir, svojim remorkerom **„Poluče“** [Polluce] sadejstvuje u operaciji tamošnje komande sektora na otoku Šolti (Maslinica).

POMORSKI SAOBRAĆAJ

1. — Saobraćaj u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije u mesecu januaru vidi se iz sledeće tablice:

	PAROBRODI				MOTORNI JEDRENJACI			
	stiglo		otišlo		stiglo		otišlo	
	broj	netto tona	broj	netto tona	broj	netto tona	broj	netto tona
Tivat	43	30602	40	25569	83	3093	84	2954
Šibenik	145	32004	147	32996	82	2304	91	2716
Split	242	72172	244	72790	352	12667	365	13757
Ploče	30	3546	29	3158	12	510	9	278
Gruž	112	40371	108	38125	177	7392	182	8144
Zadar	347	95449	344	94962	478	19696	451	19273
Lastovo	—	—	—	—	16	747	13	679
Sumartin na Br.	26	2630	26	2630	75	3429	75	3429
Hvar	17	1955	17	1955	39	570	36	530
Omiš	34	3544	34	3544	107	1973	102	1857
Trpanj	34	4196	34	4136	58	730	58	730
Supetar na Br.	26	2630	26	2630	39	530	40	540
Korčula	97	38820	97	38820	92	6117	88	6032
Vis	25	2911	25	2911	36	615	31	508
Obrovac	8	1056	9	1188	12	88	12	88
Vela Luka	17	1955	17	1955	43	553	40	476
UKUPNO	1203	333787	1197	327369	1701	61014	1677	61991

Svega ukupno Parobroda 2400 neto tona 661156
„ „ Mot. jedrenjaka 3378 „ „ 123005

Ukupno neto tona 784161

2. — Poboljšane su veze sa Makarskom celishodnim merama bezbednosti prilikom pristupanja. Na osnovu toga, a na zahtev komande XVIII armijskog korpusa, Pomorska direkcija Dalmacije je naredila da se pristajanje u Makarskoj vrši svake treće sedmice, a ne svake sedmice.

3. — Sućuraj na Hvaru je takođe postao linijska luka, zasada samo sedmična.

4. — Parobrodi **„Skarpanto“** i **„Sansego“** još nisu naoružani. Međutim, topovi su stigli u Split 30. januara.

5. — Obalski saobraćaj je obustavljen samo jednom između Gruža, Tivta i Albanije, usled prisustva jedne podmornice kod rta Menders.

6. — Saobraćaj preko Jadrana bio je obustavljen jednom sa lukom Pulje, a jednom sa Ankonom, usled prisustva podmornica.

PODMORNICE

1. — Podaci o primećenim neprijateljskim podmornicama u Jadranu vide se iz priložene karte.[18]

2. — Njihova delatnost bila je naročito intenzivna u poslednjoj dekadi meseca kad je, istovremeno, bila jedna podmornica u severnom Jadranu a jedna u južnom i srednjem Jadranu.

3. — Zapažanje u blizini Visa od 4. o.m. je veoma sumnjivo, pošto se radi o primećenom navodnom tragu periskopa od strane osmatračke stanice na rtu Kulmine [Culmine][19].

4. — Povodom izveštaja o prepuštanju nominalnoj jugoslovenskoj vladi američke podmornice „Seadragon“, 17. januara preduzete su naročite mere za nadzor u vodama između Korčule i Tivta. Za tu svrhu jedan motorni jedrenjak je opremljen sa dva torpeda i, pošto je celishodno kamufliran, dislociran je na sektoru Gruža za dugotrajni nadzor na pučini. Istovremeno se u Tivtu oprema još jedan motorni jedrenjak za istu svrhu.

5. — 24. o.m. konvoj cisterni **„Kasala“** i T.1 napala je jedna podmornica blizu rta Menders. Na osnovu pojedinosti reakcije, po načinu izronjavanja podmornice posle druge

---

[17] Berna nije pronađena na sekciji 1:100.000. Verovatno treba da stoji: Brna.

[18] Vidi AVII, reg. br. 16/2—13, k. 213.

[19] Rt Kulmine (Culmine) nije pronađen na sekciji 1:100.000.

bombe, i iz proveravanja izvršenih u zoni sledećih dana, nema nikakve sumnje o njenom potapanju.

— Komandant torpiljarke br. 1 je poručnik bojnog broda **Bartoli** Bruno.

6. — U mesecu januaru završeno je postavljanje odbrambenih prepreka između Premude i Bara.[20]

7. — Sem toga, ponovo su osposobljene dve oštećene prepreke blizu otoka Kornata, gde su pored postojećih postavljene još dve.

SEMAFORSKA MREŽA

1. — U toku meseca bilo je ukupno osmatranja:

Kr. brodovi	461
Parobrodi	3096
Remorkeri	316
Motorni jedrenjaci	3054
Ribarski parobrodi	834
Avioni	642
Svega	8403

2. — Javlja se za sledeće pokušaje partizana da napadnu semaforsku mrežu:

5. januar — U 12.30 časova, jedna grupa partizana iznenada je napala osmatračku stanicu na brdu S. Bjađo [S. Biagio][21] (Korčula), odnoseći oružje i municiju, od čega je jedan deo kasnije vraćen.

Na osnovu mišljenja VI armijskog korpusa o bezbednosti zone, naredio sam da se osmatračka stanica prebaci na teritoriju grada, odakle je isto tako moguće nadziravanje Korčulanskog kanala.

12. januar — U toku noći, uzbuna u osmatračkoj stanici na brdu Planjo [Plagno][22] (Mljet) usled kretanja nepoznatih lica.

17—21. januar — Osmatračka stanica na brdu Planjo[23] sadejstvuje svojom radio-stanicom u operacijama divizije „Marke".

KONTRAADMIRAL
Vojnopomorski komandant
Dalmacije
(Antonio Bobieze)
Bobieze

---

[20] Na margini dokumenta dopisano olovkom: „Zabeležiti".
[21] Brdo S. Bjađo (Sv. Blaž) nije pronađeno na sekciji 1:100.000.
[22] i [23] Verovatno Planjak.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
OPERATIVNO ODELJENJE

— [24]*Pomorski nadzor u mesecu januaru*

— Interesantno je zapaziti:

— vest o formiranju „Komande partizanske mornarice“ i ispitivanje ciljeva i njenih sadašnjih mogućnosti;

— vest prema kojoj bi podmornicu koja je napala konvoj cisterni „Kasala“ 24. I. trebalo smatrati sigurno potopljenom;

— kompletiranje polaganja odbrambenih prepreka između Premude i Bara.

Poslati na uvid Obaveštajnom odeljenju.

15. II. p.puk. . . .[25]

[Dopisano crvenim mastilom]: — Videti moje zabeleške[26].

16. II. — **Roboti** —

. . .[27] . . .[28]

[Nalepljena je ceduljica sledećeg sadržaja]:
V.P. 10

Supersloda Načelnik štaba

Ne bi trebalo učiniti istorijski osvrt u vezi sa potapanjem podmornica.

. . .[29]

---

[24] Sledeći tekst dopisan je olovkom, na posebnom listu papira.

[25] Nečitak paraf.

[26] Dopisom načelnika štaba Superslode od 18. februara 1943. Vojnopomorska komanda Dalmacije je zamoljena da saopšti kad će moći da započne funkcionisanje obalskog nadzora i da u dogovoru sa komandama 6. i 18. armijskog korpusa pojača operacije pronalaženja i uništavanja sumnjivih brodova, u cilju što dužeg eliminisanja delatnosti partizanskih brodova (AVII, reg. br. 16/2—11, k. 213).

[27], [28] i [29] Nečitak paraf.

BR. 28

IZVEŠTAJ GENERALA ĐUZEPA PIJEKA OD 15. FEBRUARA 1943. MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA O SITUACIJI NA KOSOVU[1]

Op.

HITNO

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA
— Kabinetu civilnih poslova —

Br. 8/3 protok. VP 10, 15. februar 1943 — XX

Predmet: Vesti iz Albanskog Kosova.[2]

Situacija postaje svakim danom sve nemirnija zbog prisustva naoružanih bandi koje su i ovde u stalnom porastu,[3] kao i zbog delatnosti ekstremističkih partija koje se protive našoj okupaciji.

Komunističke bande održavaju vezu sa komunističkim organizacijama u Srbiji i Bugarskoj[4]. Često se preduzimaju mučki napadi na naše vojne konvoje, terorističke akcije i sabotaže na komunikacijama i ubistva građana koji sarađuju sa okupacionim vlastima.

Delatnost policije na uništavanju žarišta ustanka pokazala se nesigurnom, neorganizovanom i neefikasnom, i često je usmerena protiv antikomunističkih elemenata, pripadnika nacionalističke organizacije Mihailovića, na koje se, suprotno istini, ukazuje kao na subverzivne elemente.

U stvari, kako general Mihailović, tako i Kosta Pećanac imaju na Kosovu svoje poverljive osobe čiji je zadatak da prate komunistički pokret i izveste o imenima članova ovog pokreta: na osnovu koristoljubivih i netačnih izveštaja oni se često iz-

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/118—120.

[2] Termin „albansko Kosovo" italijanske okupacione vlasti su upotrebljavale za onaj deo Kosova i Metohije koji je Italija anektirala u korist italijanske „Velike Albanije". U istom smislu upotrebljavan je i termin „albanska Makedonija" za krajnji zapadni deo Makedonije (tetovski, kičevski, debarski i struški srez) koji je takođe bio anektiran u korist „Velike Albanije". Opširnije o razgraničenju na Kosovu i u Makedoniji između nemačkih, italijanskih i bugarskih okupacionih trupa, vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 14.

[3] Vidi dok. br. 2, 10 i 21.

[4] Odnosi se na deo Makedonije koji je bio pod bugarskom okupacijom.

jednačuju sa partizanima i zatim bespravno hapse, uz neskriveno zadovoljstvo stvarnih subverzivnih elemenata koji slobodno vršljaju na ovom području, a koji su sami revnosni potkazivači.

Ovo se takođe dogodilo nedavno u Lipljanu, gde je policija zarobila dva agenta Mihailovića, obojica bivši jugoslovenski oficiri, koji su bili zaduženi za borbu protiv komunista; subverzivni materijal nađen u njihovim stanovima pripadao je, kao što izgleda, njihovoj službenoj arhivi i trebalo je da ga preko granice prebace svojoj komandi.

Svi srpski nacionalistički elementi izveštavaju o veoma teškoj situaciji koja se razvija na Kosovu i o rastućoj opasnosti komunističkog pokreta; oni su, navodno, spremni da pruže svoju punu saradnju u cilju uništavanja najopasnijih subverzivnih elemenata. Ponuda ove vrste bila je nedavno ponovljena jednoj mojoj poverljivoj osobi od strane oficira Mihailovića, koji jedino zahtevaju da ih naše vlasti zaštite.

Ovakve ponude ne mogu se, naravno, prihvatiti iz poznatih političkih razloga, kao i zbog toga što albanskim pokrajinskim poverenicima koji, na žalost, upravljaju poslovima zemlje i sprovode antisrpsku politiku, neće nikad moći da se dokaže celishodnost saradnje ove vrste. Međutim, sasvim je sigurno da bi Mihailovićevi elementi mogli biti korisni da se uz bolje rezultate progoni komunizam na Kosovu, s obzirom da je reč o pojavi koju albanske vlasti zanemaruju i možda potpomažu, jer je povezuju sa protivitalijanskim pokretom u kojemu su složni skoro svi vladini funkcioneri.

Još bolje bi bilo predati ovlašćenja vojnim vlastima jer bi se pročistio albanski politički i administrativni režim: ovo je zgodna prilika, s obzirom da teška situacija u potpunosti opravdava ovakav postupak, prikazujući ga kao neophodan za zaštitu nacionalnih interesa Albanije. Produžiti sadašnjim sistemom znači i na Kosovu podupirati revolucionarni proces koji ozbiljno potkopava mir i sigurnost ovih plodnih krajeva i stavlja u težak položaj naše okupacione snage.

General
Đ.[5] **Pijeke** [G. Pièche]

---

[5] Đuzepe (Giuseppe), divizijski general pri Komandi 2. armije sa specijalnim zadatkom da koordinira i rukovodi obaveštajnom delatnošću i policijskim merama u cilju suzbijanja komunističke aktivnosti na Balkanu (tom XIII, knj. 2, dok. br. 53 i 59).

BR. 29

IZVEŠTAJ GUVERNATORATA CRNE GORE OD 17. FEBRUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU NA GRUPU ILEGALACA I ČLANOVA OK KPJ ZA BERANE[1]

Vrhovna komanda

Primljena poruka
nešifrovana

Datum i čas prijema 05201702
putem teleprintera

17. februar 1943 — XXI
Pol.
Datum i čas predaje 07101702

Pošiljalac
Guvernatorat Crne Gore
(C. Prinčipe)

Upućeno
Vrhovnoj komandi

Br. 1053/op.

Izveštaj u 0300 od 17. februara 1943 — XXI

Jedinica divizije „Venecija", uz sadejstvo nacionalističke formacije, napala je grupu ustanika u zoni Crniš (sekcija Peć QO—GU). Neprijatelj, koji je nateran u bekstvo, ostavio je na terenu 6 mrtvih.[2] Na našoj strani nijedan gubitak. Avion nepoznate nacionalnosti nadletao je uoči 16-og između 0340 i 0430^{h} zonu Bar, Danilovgrad i Nikšić. Vrativši se, zatim, istim putem i nadletevši iste zone, udaljio se prema istoku. Drugi avion nepoznate nacionalnosti nadletao je u 1415^{h} dana 16-og zonu Petnica (sekcija Peć RH—GS) pravcem prema severozapadu.

General
Pircio [Pirzio] Biroli — 031517.

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 132/885.

[2] Oko 600 italijanskih vojnika i četnika opkolilo je u šumi blizu s. Lješnice (kod Berana — sada: Ivangrad) 12 beranskih ilegalaca koji su se, sa članovima OK KPJ za Berane, sklonili u dve zemunice. Među poginulima bili su član OK KPJ za Berane Milan Kuč i partijski radnik Vukadin Vukadinović, narodni heroj. Ostali su se izvukli iz obruča (Zbornik narodnih heroja, Omladina, Beograd, 1957, str. 396 i 870; „Pobjeda", organ SSRN Crne Gore, 12. februar 1961, str. 12).

BR. 30

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. BRZE DIVIZIJE „EUDENIO DI SAVOJA“ OD 17. FEBRUARA 1943. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUSA O NAPADU NA AUTO-KOLONU NA PUTU VODICE — MALA ČISTA[1]

KOMANDA 2. ARMIJE OP. ODELJENJE	HITNO POVERLJIVO
Br. 2653 17. februar 1943.	

KOMANĐA 1. BRZE DIVIZIJE
„EUĐENIO di SAVOJA“
— Odeljenje Nač. štaba — 1. odsek —

Op. br. 954 VP 18, 17. februar 1943/XXI

Predmet: borba 16. februara kod k. 144 na putu Vodice—Mala Čista.

KOMANĐI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
— Operativnom odeljenju

Vojna pošta 118

U nastavku telegrama Op. br. 949 od juče.[2]

1. — Na dan 15. ovog meseca naredio sam pukovniku Da Zara Gvidu [Guido], komandantu Podsektora Vodice, da izvrši rekognosciranje garnizona Gaćelezi i Mala Čista i da ispita mogućnost za smeštaj ljudstva, kao i potrebne mere za odbranu.

Naređeno je da u ovom rekognosciranju učestvuju: načelnik štaba ove komande, major Salustri Ernesto, poručnik Đentile Đuzepe [Gentile Giuseppe], komandir 7. čete Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista i inžinjerijski poručnik Kasteli Đulijano [Castelli Giuliano].

Naredio sam da u auto-koloni bude jedna radio-stanica, kao i da o pokretu budu obavešteni zainteresovani garnizoni, što je i urađeno.

2. — Ujutro 16. ovog meseca, oko 9.30 časova, načelnik štaba sa ostalim oficirima stigao je u Vodice pomorskim putem.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 298/384—390.

[2] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

Oko 10 časova iz Vodica je krenula auto-kolona u sledećem sastavu:

— 1 laki tenk, 2 kamiona, 1 oklopni automobil, 1 kamion sa životnim namirnicama za garnizone Gaćelezi i Mala Čista i 1 putnički automobil. U putničkom automobilu su se nalazili pukovnik, komandant konjičkog puka „Alessandria", načelnik štaba divizije i poručnik, komandir 7. čete Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista.

Inžinjerijski poručnik Kasteli se nalazio u oklopnom automobilu.

U obezbeđenju auto-kolone nalazili su se:

— jedan vod crnokošuljaša iz bataljona „Toskano" [Toscano] pod komandom crnokošuljaškog kapetana Kantinija [Cantini] Armanda, ojačan jednim mitraljeskim odeljenjem istog bataljona sa dva teška mitraljeza; ukupno oko 60 ljudi.

Auto-kolona je nastupala sa motornim vozilima na međusobnom odstojanju od 50—60 m, a obezbeđivali su je laki tenk sa čela i oklopni automobil sa začelja.

Kolona je ceo put u odlasku prešla bez ometanja. Kod k. 53 (PN—CM) auto-kolona je morala da se zaustavi 10 minuta zbog popravke manjeg kvara na lakom tenku. Za vreme zastanka, na odstojanju od 300 do 400 m primećena su dva ustanika, koja su pobegla (10.35 časova).

Kolona je nastavila kretanje, stigla u Gaćelezi i zatim je, oko 11.30 časova, produžila za Malu Čistu.

Za vreme zastanka u Maloj Čisti, verovatno zbog primećenog sa k. 53, pukovnik Da Zara je, što se pokazalo kao veoma celishodno, uputio telegram sledeće sadržine:

„Komanda Podsektora Vodice. — Četvrti eskadron i mitraljeski vod na motornim vozilima, sa dva tenka duž puta Vodice—Mala Čista, odmah da se prebace južno od Okit (k. 53). Odmah posle iskrcavanja vojnika i vraćanja motornih vozila u Vodice, preduzeti pročešljavanje duž puta radi obezbeđenja kolone. Naročito obratiti pažnju prema istoku. — Potpisan Da Zara".

O upućivanju ovog telegrama pukovnik je upoznao crnokošuljaškog kapetana Kantinija, koji se nalazio u čelnom kamionu, preporučivši mu da skrene pažnju i obavesti crnokošuljaše kako ne bi greškom otvorili vatru na naše vojnike.

3. — Prilikom povratka, oko 13.15 časova, u visini k. 144 (PN—CO), oko 1000 m južno od raskrsnice puta Mala Čista—Zaton, crnokošuljaški kapetan na pomenutoj koti je primetio izvesno kretanje ljudstva, zaustavio kolonu i naredio zauzimanje položaja. Ljudstvo još nije počelo ni da silazi iz vozila kada

je sa kamenih ograda na udaljenju 30—40 m od puta na naša vozila otvorena jaka puščana i mitraljeska vatra.[3]

U međuvremenu su i oficiri izašli iz putničkog automobila i počeli da izdaju naređenja za dejstvo.

Pošto je odmah rasporedio automatska oruđa, crnokošuljaški kapetan se uputio prema kolima pukovnika radi prijema naređenja. Međutim, pre nego što je i stigao do kola pali su smrtno pogođeni pukovnik, major Salustri i poručnik komandir čete Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista. Stoga je kapetan preuzeo komandu nad ljudstvom, nastavio borbu i naredio svojim vojnicima da, s obzirom na nedovoljnu količinu municije, otvaraju vatru samo na sigurne ciljeve i mirno sačekaju pojačanja.

Oko 13.45 časova, videći da se eskadron „Alesandrija" još ne pojavljuje, crnokošuljaški kapetan je u Vodice uputio oklopni automobil u kome su se nalazili prvi teški ranjenici. U toku kretanja otvorena je na pomenuti automobil više puta vatra iz mitraljeza i bacane zapaljive bombe; utrošivši puščanu municiju, i sa mitraljezom u zastoju, kola su uspela da stignu u Vodice bez dve gume, ali uspešno izvršivši povereni zadatak.

Oko 15 časova crnokošuljaši su primetili dejstvo 4. eskadrona „Alesandrija" u pravcu k. 144 pa je, zatim, crnokošuljaški kapetan uspostavio prvi dodir pomoću tenka iz sastava kolone. Međutim, borba je bez prekida nastavljena sve do 15.30 časova, kada su naše jedinice uspostavile materijalnu vezu i kada su ustanici, primetivši da će se naći u okruženju, napustili borbu otvarajući vatru sa okolnih visova pod zaštitom kamenih ograda i ispresecanog zemljišta.

4. — Četvrti eskadron „Alesandrija", ojačan jednim vodom mitraljeza shodno naređenju primljenom od pukovnika, krenuo je iz Vodica oko 12.40 časova i na motornim vozilima stigao u visinu brda Okit (PN—CM). Iskrcavši se iz motornih vozila, eskadron je preduzeo nastupanje sa dva voda istočno od puta, jednim vodom zapadno od puta, dok su se komandni vod i mitraljeski vod kretali putem.

Odmah posle prelaska preko brda Okit, komandir eskadrona, potporučnik Fornarola, čuo je jaku mitraljesku i puščanu vatru sa pravca severa, tačnije — sa visova k. 144 i k. 163 (PL—CO). Smatrajući da je kolona napadnuta, ubrzao je kretanje i prebacio se sa komandnim vodom i mitraljeskim vodom prema k. 144. Pod zaštitom mitraljeske vatre počeo je da se

---

[3] Napad na kolonu su izvršile Primorska i Prominsko-bukovička partizanska četa (tom V, knj. 12, dok. br. 157; Hronologija, str. 426 i dok. br. 40 ove knjige).

penje na pomenutu kotu, na koju je stigao pod dejstvom neprijateljske vatre. Sa vrha je jasno ugledao, na oko 300 m, zaustavljenu auto-kolonu koja se nalazila pod jakom i preciznom vatrom sa okolnih položaja.

Pojavom naših vojnika na koti, oko 60 partizana, podeljenih na male grupice od 2—3 čoveka, počelo je da se povlači ostavivši na zemljištu oko 7 mrtvih.

Eskadron se spustio sa visa goneći begunce u pravcu k. 163, koju su zauzeli jedno naše mitraljesko i jedno streljačko odeljenje, dok se ostatak eskadrona uputio prema auto-koloni.

Stigavši u njenu blizinu, potporučnik Fornarola je zatekao crnokošuljaškog kapetana Kantinija kako se brani od sve jačeg neprijatelja. Pojavom eskadrona partizani su ublažili pritisak i, produživši paljbu, povlačili se prema k.169 (PN—CO).

Pošto su prikupljeni ranjeni i poginuli, auto-kolona je ponovo formirana i počela pokret prema Vodicama pod zaštitom eskadrona, na koji je sa okolnih visova otvarana slaba vatra. Jedinice su se vratile u Vodice oko 16.45 časova.

Četvrti eskadron je u akciji učestvovao sa 3 oficira, 60 vojnika sa 4 puškomitraljeza i 24 mitraljesca sa 3 mitraljeza.

5. — U međuvremenu je zamenik komandanta puka u Vodicama, oko 15.30 časova, s obzirom da nije primio nikakve druge vesti, prikupio sve raspoloživo ljudstvo garnizona (oko 40 ljudi) i krenuo u susret jedinicama.

6. — *Naši gubici*

Poginuli:

— pukovnik Gvido Da Zara, komandant puka „Alesandrija“;

— major Ernesto Salustri, načelnik štaba 1. brze divizije;

— poručnik Đuzepe Dentile, komandir 7. čete Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista;

— crnokošuljaški ml. vodnik Paolo Ričeputi [Riceputi], iz 68. bataljona „Toskano“;

— crnokošuljaški ml. vodnik Čezare Kristijani [Cezare Cristiani], iz 68. bataljona „Toskano“;

— crnokošuljaški desetar Ecio Kape [Ezio Cappè], iz 68. bataljona „Toskano“;

— crnokošuljaš Vasko [Vasco] Lani, iz 68. bataljona „Toskano“;

— vojnik Karlo Pizano [Carlo Pisano], iz puka „Alesandrija“.

Svi su iz vatrenog oružja pogođeni u glavu osim majora Salustrija koji je pogođen u desnu polovinu grudnog koša. Svi su poginuli na bojištu osim majora Salustrija koji je umro u Vodicama.

Ranjeni:

— dva vodnika iz puka „Alesandrija";
— jedan ml. vodnik iz puka „Alesandrija";
— jedan desetar iz puka „Alesandrija";
— jedan karabinijer iz ispostave u Vodicama;
— jedan crnokošuljaški ml. vodnik iz 68. bataljona crnih košulja „Toskano";
— devet crnokošuljaša iz 68. bat. crnih košulja „Toskano".

Nema nestalih. Nikakvo naoružanje ni oprema nisu izgubljeni. Oklopni automobil je pogođen na više mesta i izgorele su mu dve gume na točkovima. Uništene su dve gume za kamion.

Gubici ustanika. — Treba smatrati da su ustanici pretrpeli dosta teške gubitke u ljudstvu.[4]

Zaplenjeno: 2 puške, 6 ručnih bombi, nekoliko puščanih okvira i jedna tašna sa raznim dokumentima.

Podaci o ustanicima. — Jačina ustanika procenjena je na oko 300 ljudi naoružanih raznim automatskim oružjem.

Na osnovu zaplenjenih dokumenata smatra se da se u ovoj jedinici nalaze mnogi iz rejona Varivode (QO—CZ). U spisku su pronađena imena koja do sada nisu bila poznata.

Protiv oklopnog automobila — u blizini Sv. Ivana (PN—CO) — upotrebljene su boce sa zapaljivom tečnošću. Komandir 4. eskadrona je našao dve u nagaravljenim parčićima. Ovo je prvi put da partizani — na ovom području — upotrebljavaju ovo ofanzivno sredstvo.

7. — Preduzete mere i izdata naređenja bili su celishodni i u duhu postojećih pravila.

Garnizoni su bili unapred obavešteni; čak je jedna jedinica iz garnizona u Gaćelezima sa jednim puškomitraljezom zaposela k. 124 u blizini raskrsnice za Zaton (PN—CO).

Verovatno je bilo celishodno da se za kraće vreme odloži pokret u cilju povratka iz Male Čiste kako bi se omogućilo 4. eskadronu da se više približi koloni, kao što je, verovatno, bilo celishodnije da su se oficiri, umesto da svi zauzmu mesto u putničkom automobilu, rasporedili u razna motorna vozila. Međutim, ovo već spada u slučajnosti rata.

Starešine i potčinjeni, svi su se veoma dobro držali; svi su veoma brzo pritekli na znak vatre.

Uprkos tuzi radi pretrpljenih teških gubitaka, moral jedinica je na dostojnoj visini.

Ne mogu nikog da posebno istaknem već da pohvalim držanje svih.

---

[4] Na margini dokumenta dopisano olovkom: „Bar 4 ranjena... a bar 7 mrtvih utvrđeno".

8. — U 16.15 časova, čim sam obavešten, krenuo sam u Vodice sa pukovnikom komandantom puka „Saluco“ [Saluzzo] i 1. bataljonom (reducirane jačine) ovog puka.

Ujutro, 17. februara, ove jedinice, zajedno sa jedinicama iz garnizona Vodice, izvršiće napad na ovo područje i preduzeti mere odmazde.

KOMANDANT
Divizijski general
Č.[5] Lomaljo (C. Lomaglio)
gen. Lomaljo

...[6]

BR. 31

ODOBRENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 19. FEBRUARA 1943. KOMANDI 6. ARMIJSKOG KORPUSA ZA UPOTREBU ČETNIČKE VOJNE FORMACIJE U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV I POJ U DOLINI NERETVE[1]

3d/13

Pisani telegram

V.P. 10, 19. februar 1943.

Od Više k-de or. sn. „Slov.—Dalm.“ — operativno —

Komandi VI-og armijskog korpusa

Br. 2769 prot.

Na vaše traženje preko radio-veze stiglo noću na 19. Sve dok se situacija ponovo ne sredi[2], Crnogorci[3] mogu biti upotrebljeni izbegavajući apsolutno štete stanovništvu i pljačke.

General Roboti

---

[5] Čezare (Cesare)

[6] Olovkom dopisana nečitka rečenica.

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 25/10, k. 98.

[2] Reč je o teškoj situaciji italijanskih snaga na prostoru Prozor—Ivan-sedlo—Drežnica, gde je Glavna operativna grupa NOVJ, od 15. do 20. februara, ovladala svim neprijateljskim uporištima, izišla na Neretvu i nanela velike gubitke divizije „Murđe“ (tom II, knj. 8, dok. br. 37, 44, 65 i 70; tom IV, knj. 10, dok. br. 91, 92, 99, 115, 229, 233 i 239).

[3] Odnosi se na četničke jedinice iz Crne Gore koje su italijanske komande upotrebile u bici na Neretvi (tom IV, knj. 10, dok. br. 248, 256 i 297).

BR. 32

PROMEMORIJA OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 21. FEBRUARA 1943. O SITUACIJI U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

VIŠA K-DA ORUŽ. SN. „Sl.—DALM.“ OPERATIVNO
Br. 3222 Stiglo 25. febr. 1943.

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SN. „SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija)
OB. ODELJENJE

Br. Ob./5361/Pov. V.P. 10, 24. febr. 1943 — XXI

Predmet: Dostava promemorije date na uvid ekselenciji

GOSPODINU KOMANDANTU ARTILJERIJE
SUPERSLODE — **Sedište**

KOMANDI KR. KARAB. SUPERSLODE — **Sedište**
OPERATIVNOM ODELJENJU SUPERSLODE — **Sedište**

Dostavlja se, na znanje, kopija promemorije koja se odnosi na situaciju u Julijskoj krajini, koju je ovo odeljenje dalo na uvid ekselenciji komandantu Superslode, a ovaj je stavio svoje primedbe koje se nalaze na kraju iste promemorije. —

NAČELNIK ODELJENJA
pukovnik
(V.[2] Karla) [V. Carlà]
V. Karla

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini), dostavljen Operativnom odeljenju Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“, u AVII, reg. br. 35/1, k. 364.

[2] Vinčenco (Vincenzo)

Poverljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SN. „SLOVENIJA—DALMACIJA"
Obaveštajno odeljenje

---

21. februar 43/XXI

Promemorija o situaciji u **Julijskoj krajini.**

I dalje pristižu iz raznih izvora obaveštenja o partizanskoj delatnosti na teritoriji 23. arm. korpusa.[3]

Posebno se upozorava na sledeće činjenice:

— od Slovenije do Julijske krajine prostiru se „teritorijalni komiteti", zaduženi za mobilizaciju svih slovenačkih snaga;
— postojanje službe bezbednosti **„Osvobodilne fronte"**[4] — kao u anektiranoj Sloveniji — sa zadatkom da otkriva elemente koji nisu naklonjeni slovenačkom nacionalnom frontu;
— priličan značaj ženskih odbora, zaduženih za snabdevanje partizana odećom i za prikupljanje novčanih priloga;
— širenje komunističke propagande u čitavoj oblasti i na teritorijama anektiranim riječkoj oblasti, bilo putem letaka, bilo preko propagandnih ćelija koje postoje u svim naseljima, sa ciljem da se pripremi teren za podizanje opštenarodnog ustanka (u Sušaku, imućniji ljudi, radnici i aktivni hrvatski oficiri, navodno, gaje komunističke ideje); (1)
— odvođenje većeg broja inorodnih stanovnika u zoni Ajdovščina — među kojima više vojnika na odsustvu — kako bi se sprečilo regrutovanje od strane naših vlasti, tako i da bi se popunili redovi partizanskih bandi;
— formiranje partizanskih slagališta municije u dolini **Tapre**[5] (Podgrad RK—BI); (2)
— planovi za predstojeće diverzantske akcije većih razmera na žel. pruzi **Št. Peter na Krasu**[6] — **Rijeka** i protiv slagališta municije u **Št. Vidu kod Vipave**[7] (Št. Peter QK—CL) i u **Dolga Poljana** [Campolongo] kod **Ajdovščine;** (3)

---

[3] Sedište Komande 23. armijskog korpusa nalazilo se u Trstu. U njegovom sastavu bile su divizija „Novara", sa sedištem komande u Trstu, i divizija „Veneto", sa sedištem komande u Gorici (NAV-T-821, r. 2/367).

[4] U originalu: „Fronte liberatore".

[5] Tako u originalu: Verovatno: Tatre.

[6] Sada: Pivka.

[7] Sada: Podnanos.

COMANDO SUPERIORE FF.AA. "SLOVENIA-DALMAZIA"
Ufficio Informazioni

SEGRETO

21 febbraio 43/XXI

PROMEMORIA sulla situazione della VENEZIA GIULIA.

Continuano a pervenire da varie fonti segnalazioni sull'attività partigiana nel territorio del XXIII° Corpo d'Armata.

Si richiama, in particolare, l'attenzione sui seguenti fatti:

- estensione dalla Slovenia alla Venezia Giulia ai "Comitati Territoriali" incaricati della mobilitazione di tutte le forze slovene;
- esistenza di un servizio di P.S. del "Fronte Liberatore" - come nella Slovenia annessa - incaricato di individuare gli elementi non favorevoli al fronte nazionale sloveno;
- notevole importanza dei comitati femminili, incaricati di fornire indumenti ai partigiani e a provvedere alla raccolta di fondi;
- dilagare della propaganda comunista in tutta la regione e nei territori annessi al Fiumano, sia a mezzo volantini, sia a mezzo cellule propagandistiche istituite in tutti i centri abitati, tendente a preparare il terreno per la sollevazione generale della popolazione (a Sussa, l'elemento agiato, quello operaio e gli ufficiali croati che vi prestano servizio, nutrirebbero idee comuniste); (1)
- cattura di numerosi allogeni nella zona di Aidussina - fra cui parecchi militari in licenza - sia per impedire il reclutamento da parte delle nostre autorità, sia per ingrossare le file delle bande partigiane;
- costituzione di depositi partigiani di munizioni nella vallata di TAPRE (Castelnuovo NK-DI) (2).
- progetti per prossime azioni di sabotaggio in grande stile contro la ferrovia S. PIETRO DEL CARSO - FIUME e contro depositi di munizioni di S.VITO DI VIPACCO (S.Pietro QK-CL) e di CAMPOBONCO DI AIDUSSINA; (3)

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 32

— formiranje „Soškog odreda“[8] (o čemu je već javljeno);
— formiranje nove bande u zoni Ilirske Bistrice;
— pokušaj jedne jake partizanske bande da pređe granicu zapadno od Logateca da bi prodrla na teritoriju Italije;
— napadi na naše patrole;
— ugnjetavanje pripadnika fašističke partije;
— pominjanje ustaničke delatnosti u Julijskoj krajini u poslednjim partizanskim izveštajima, iz kojih proizlazi:

a) da se situacija na području 23. arm. korpusa stalno pogoršava;

b) da postoji prava saradnja između partizanskih snaga na teritorijama bivše Jugoslavije i ustaničkih bandi Julijske krajine, radi zajedničkog sprovođenja ustaničke aktivnosti;

c) aktivnost pomenutih bandi mogla bi da bude usmerena na stvaranje situacija koje bi olakšale ostvarenje planova saradnje između partizana i anglosaksonskih snaga, o čemu je bilo reči u prethodnoj promemoriji.

ZAKLJUČAK

U cilju potpunije kontrole i efikasnije borbe protiv partizanske delatnosti u Julijskoj krajini, koja je po ciljevima i sredstvima identična sa onom koja se vodi na teritoriji bivše Jugoslavije, a imajući u vidu okolnost da se ova delatnost odvija za leđima 2. armije, sve više se pokazuje potreba, kao što je već bilo planirano, da 23. arm. korpus pređe u nadležnost Superslode.

PRIMEDBE EKSELENCIJE KOMANDANTA:

(1) „Pojačati naš nadzor, jer bi bilo smešno da prvi koji budu pogođeni budemo mi — komanda.“

(2) „Pa neka ih traže...“

(3) „inspektoru Đaniju [Gianni]“

---

[8] Dvadesetog oktobra 1942. god. Loški NOP odred (formiran krajem avgusta 1942.) krenuo je u Slovenačko primorje radi reorganizacije jedinica i od tada je dejstvovao kao Soški NOP odred (Zbornik, tom VI, knj. 4, dok. br. 70). Opširnije o borbama Soškog NOP odreda u Slovenačkom primorju vidi tom VI, knj. 5. dok. br. 24 i 127.

BR. 33

NAREĐENJE VRHOVNE KOMANDE OD 23. FEBRUARA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAČINU UPOTREBE JEDINICA 6. I 18. ARMIJSKOG KORPUSA I ČETNIČKIH FORMACIJA U DRUGOJ FAZI OPERACIJE „VAJS“[1]

3d/14 (243) Pisani telegram

Datum i čas	odlaska 23.2.43/XXI 21.15	(13)
	dolaska 23.2.43/XXI 23.40	

Od Vrhovne komande

Superslodi
Generalštabu KoV
Guvernatoratu Crne Gore
Br. 20790/operac.

3115
Stiglo 24. febr. 1943/XXI

U vezi vaših telegrama 2919 od 20. febr.[2], 2856 od 20. februara[3], 2947 od 21. februara[4].

U odnosu na ono što je rečeno u pogledu italijanskog sadejstva u „Vajs 2“, nemačkog učešća u dolini Neretve, situacije u rudarskoj zoni i upotrebe dobrovoljačkih formacija, rešavam:

1.) Sadejstvo XVIII arm. korpusa u „Vajs 2“ moraće da se izvede onako kako je ugovoreno u Beogradu;[5]

2.) Divizija „Sasari“ može da bude zadržana dok ne bude razjašnjena situacija VI arm. korpusa;

3.) Naglašavam, što je već naređeno telegramom br. 20753 od 21. februara[6] u pogledu nužnosti, da se izbegnu dodiri između nemačko-hrvatskih[7] trupa i lokalnih dobrovoljaca ili

---

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 33/1—1, k. 99.

[2] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

[3] Vidi tom V, knj. 12, dok. br. 174.

[4] Tim telegramom je Vrhovna komanda izveštena da u rudarskoj zoni još uvek vrši glavnu zaštitu 6. armijski korpus i da će se divizija „Sasari“ vratiti u Italiju po završetku operacije „Vajs“, kako bi se omogućilo 18. armijskom korpusu da učestvuje u pomenutim operacijama i da bi na granicama svoje teritorije sprečio eventualno pogoršanje situacije (AVII, reg. br. 25/11, k. 98).

[5] Vidi dok. br. 25 i 26 i tom V, knj. 12, dok. br. 174.

[6] Tim telegramom je Vrhovna komanda zahtevala da se izdaju naređenja da četničke formacije ne budu upotrebljene na sektoru dejstva nemačkih i ustaško-domobranskih trupa (AVII, reg. br. 4/1, k. 99).

[7] Odnosi se na ustaško-domobranske jedinice.

Crnogoraca,[8] čije je privremeno korišćenje već odobreno od strane ove komande telegramom 20716 od 20. o.m.[9]

U tom cilju moraće dobrovoljci sami da operišu van nemačko-hrvatskog sektora dejstva;

4.) VI arm. korpus će morati da uloži sve napore kako bi, što je moguće pre i sa sopstvenim sredstvima, sredio situaciju u dolini Neretve i u rudarskoj zoni.

5.) Molim da javite generalu Litersu [Lüters][10] da ne, ponavljam ne, postoje raspoložive italijanske trupe za produženje okupacije Višegrada.

General Ambrozio

BR. 34

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 24. FEBRUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NEOPHODNOSTI HITNOG USAGLAŠAVANJA STAVOVA SA NEMAČKIM KOMANDAMA U VEZI UPOTREBE ČETNIKA U OPERACIJAMA „VAJS"[1]

Pisani telegram

OD SUPERSLODE — OP. (244) (14)

VRHOVNOJ KOMANDI V.P. 10, 24. februara 1943/XXI

Br. 3115 prot.

Veza telegram te Vrhovne komande br. 20790 od 23. februara.[2]

Što se tiče prve, četvrte i pete tačke, potvrđujem. U pogledu tačke druge, ponavljam, što sam već javio u drugoj tački mog telegrama 2947 od 21. februara[3], to jest, korisnost da povratak divizije „Sasari" u otadžbinu počne tek nakon završetka operacije „Vajs 2". U pogledu tačke treće, istakao sam VI arm. korpusu potrebu da preduzme sve potrebne mere kako bi se

[8] Vidi dok. br. 31, nap. 3.

[9] Taj telegram je dostavljen Superslodi, Guvernatoratu Crne Gore i Italijanskoj vojnoj misiji u Zagrebu. Njime se, zbog teške situacije u dolini Neretve, odobrava upotreba četničkih formacija iz Crne Gore i nalaže da se o tome obavesti Glavni stožer oružanih snaga NDH (AVII, reg. br. 16/11, k. 98).

[10] Rudolf

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 33/1—2, k. 99.

[2] Vidi dok. br. 33.

[3] Vidi dok. br. 33, objašnjenje 4.

sprečili dodiri između nemačko-hrvatskih trupa i lokalnih dobrovoljačkih formacija i Crnogoraca,[4] a takođe sam predstavio nemačkim komandama O.B.S.O.[5] i Liters[6] apsolutnu potrebu da nemačko-hrvatske[7] borbene grupe ne prelaze ka jugu usek Prozor—dolina Rame—dolina Neretve—Konjic ili drugu liniju koju će tok operacija eventualno zahtevati da bude određena. Ovo pitanje treba hitno rešiti s obzirom na nepopustljivost koju su pokazale nemačke komande u pogledu formacija MVAC koje su pod našom komandom, jer i u sadašnjoj situaciji i dalje hoće da ih smatraju neprijateljskim, dok je, međutim, njihova sadašnja upotreba, koja je u toku, apsolutno potrebna. Tražim da se ta Vrhovna komanda zauzme da nemačko-hrvatske trupe ne pređu gore označene linije, ili neka pristanu na poveravanje koordinacije akcije VI arm. korpusu.

General Roboti

BR. 35

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 24. FEBRUARA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O PREDUZETIM MERAMA DA SE NEMAČKIM JEDINICAMA ONEMOGUĆI ULAZAK U MOSTAR I O NEOPHODNOSTI DA SE U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ UPOTREBE ČETNIČKE FORMACIJE[1]

Pisani telegram V.P. 10, 24. februar 1943/XXI (15)

Od Više k-de or. sn. „Slov—Dalmacija" — Operativno

VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 3151 protok.

Veza telegram br. 3029 od 22. t.m.[2]

Prvo. Komanda VI arm. korpusa je javila da je hrvatski ministar Vrančić[3] koji je doleteo sa nemačkom misijom u Mostar, održao govor preko radija, pozivajući stanovništvo da sa-

[4] Odnosi se na četnike pod komandom Petra Baćovića i Baja Stanišića (vidi dok. br. 15 i 17).

[5] O.B.S.O — Oberbefehlshaber Südost (Vrhovni komandant Jugoistoka).

[6] Rudolf Liters (Lüters), komandant nemačkih snaga u Hrvatskoj.

[7] Odnosi se na ustaško-domobranske snage.

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 4/2, k. 99.

[2] i [4] Vidi AVII, reg. br. 16/1, k. 99.

[3] Vjekoslav, ministar vanjskih poslova NDH.

čuva mir i puno poverenje, pošto će uskoro doći u Mostar nemački i hrvatski drugovi kako bi pomogli italijanske prijatelje.

Odmah sam ukazao nemačkoj komandi i hrvatskim vlastima nepotrebnost Vrančićevog govora, bilo s obzirom na neposredan odjek kod mesnog stanovništva koje je pokazalo živo negodovanje, bilo, pak, zbog ciljeva neprijateljske propagande, koja je sigurno uhvatila ovu neobjašnjivu i neopravdanu emisiju.

Drugo. Na moj telegram br. 3002 od 22. t.m. (dostavljen toj Vrhovnoj komandi telegramom 3029 istog dana)[4], OBSO[5] je u svome odgovoru:

A) — Istakao da je upotreba četnika u predelu Dinare[6] za vreme „Vajs 2" bila samo silom tolerisana, jer se smatralo da će ovi biti upotrebljeni van granica i na granicama operacijske teritorije i naglasio da nemačke trupe koje operišu ka gornjoj Neretvi imaju još uvek naređenje da četnike [M.]V.A.C. smatraju kao neprijatelje.

B) — Javio da će naknadno izvestiti o odluci po našem predlogu da se upravljanje operacijama poveri komandi VI italijanskog korpusa.

Treće. Izveštavam da sam pre prijema ovog odgovora već bio javio nemačkoj komandi da je neophodno, u cilju izbegavanja dodira sa dobrovoljačkim formacijama, čiju upotrebu ne mogu da zapostavim s obzirom na situaciju, da nemačko-hrvatske trupe ne prelaze preko useka Prozor—dolina Rame—gornja Neretva—Konjic u pravcu juga.

Četvrto. Nemačka nepomirljivost u pogledu dobrovoljačkih formacija uprkos izuzetne situacije, i uprkos ranijih popustljivosti od strane samih Nemaca (u Hrvatskoj pod njihovom kontrolom i u operaciji „Vajs 2"); upornost u označavanju Mostara (mada se pobunjeničke formacije nalaze u zoni Rama—gornja Neretva) kao objekta nemačko-hrvatskih kolona, uprkos poznavanja situacije naših trupa koje nastupaju na sever; citirani Vrančićev govor; sve su to podaci koji otkrivaju manevar, kako sam već rekao u mome telegramu 2856 od 20. t.m.[7], čija je težnja da celu zonu Mostar dovede pod nemački uticaj. Prema tome, za svaki slučaj, naredio sam da se VI arm. korpus postara da još bolje prikupi i upravlja četničkim formacijama pomoću naših oficira i naših operišućih odreda[8].

General Roboti

---

[5] Oberbefehlshaber Südost — nemački vrhovni komandant Jugoistoka.

[6] Vidi dok. br. 17.

[7] Vidi tom V, knj. 12, dok br. 174.

[8] Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 284.

BR. 36

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE O SASTANKU NEMAČKIH I ITALIJANSKIH PREDSTAVNIKA, ODRŽANOM 26. FEBRUARA 1943. U RIMU, POVODOM NASTAVLJANJA OPERACIJA „VAJS"[1]

A[mbrozio]

SASTANAK U PALATI VENECIJA

26. 2. 1943. godine

VP 21, 26. fabruar 1943 — XXI
u 17 časova

Sastanku kome predsedava Duče[2] prisustvuju:

— nemački ministar inostranih poslova fon Ribentrop;[3]

— general Varlimont [Warlimont], iz nemačke Vrhovne komande;

— ekselencija Bastijanini [Bastianini][4], podsekretar u Ministarstvu inostranih poslova;

— ekselencija Ambrozio [Ambrosio], načelnik Glavnog generalštaba, u pratnji generalštabnog potpukovnika Melana [Mellano] i kapetana Hausbranta [Hausbrandt).

Duče, otvarajući sastanak, osvrće se na jedan izveštaj koji mu je dostavio Firer[5], a u kome mu on pominje dva pitanja, i to:

1) snabdevanje oružjem u borbi protiv partizana;

2) nema nikakve razlike, po njegovom mišljenju, između partizana i četnika, jer su i jedni i drugi jednaki u mržnji protiv Nemačke i Italije.

Slaže se, prvo, da svako dalje snabdevanje četnika oružjem treba da prestane i, drugo, da treba prići razoružavanju čet-

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/531—533.

[2] Musolini je 8. februara 1943. preuzeo i resor Ministarstva inostranih poslova. Dotadanji ministar inostranih poslova Galeaco Ćano (Galeazzo Ciano) smenjen je radi njegove opozicije Musoliniju u pogledu nastavljanja rata na strani Nemačke nakon katastrofalnog vojno-političkog položaja Italije u tom periodu (Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 381—391).

[3] Joakim (Joachim von Ribbentrop)

[4] Đuzepe (Giuseppe)

[5] Verovatno je reč o pismu Hitlera koje je Ribentrop predao Musoliniju pre ovog sastanka (Hitler e Mussolini, Lettere e documenti, Milano—Roma, 1946, str. 137).

nika[6] pošto ih se iskoristi u borbi za uništavanje partizana, jer je *to za nas celishodnije.*

Zatim, poziva ekselenciju Ambrozija da izloži situaciju.

Ekselencija Ambrozio: dok je komandovao Drugom armijom, nije imao potrebe da koristi nacionalističke formacije.[7] Zatim je general Roata [Roatta] počeo da prihvaća ponude četnika za saradnju u borbi protiv partizana.[8] Vrhovna komanda je dala direktive Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" da se ne proširuje pokret četnika, čak da ga se svede na minimum. Treba priznati da su se četničke formacije dobro borile, da su pretrpele velike gubitke i da su partizanima zadale velike gubitke. Sada je celishodno da se bore za nas s obzirom da nemamo dovoljno jedinica i da neke čak moramo izvući.

Cilj koji je odredio Firer (uništiti ih) nije rešenje koje se može odmah sprovesti. Potrebni su dugoročni napori, mnogo jedinica i područje držati pod čvrstom okupacijom. Imamo četničkih formacija duž železničke pruge Ogulin—Knin i druge u dolini Neretve (oko 8000 ljudi) angažovane u borbi protiv partizana koji su se, posle operacije Vajs-1, povukli prema dolini Neretve.[9]

Svi se slažemo da treba da dođe do razoružavanja, ali se to ne sme uraditi odjednom, jer ćemo komplikovati problem i ojačati partizanske redove.

Partizani imaju drugačiji cilj od četnika, jer ih podstrekavaju ruski emisari. Mi bismo mogli ugroziti ovaj rascep ako budemo hteli da ih odmah razoružamo.

Duče: namera hrvatske vlade da uništi srpsku manjinu bila je apsurdna, jer je reč o narodu koji vekovima živi u ovim granicama. To je bila ustaška politika.[10] Da bi izbegli uništenje, sklonili su se u šume, a mnogi su ostali skriveni u selima.

Postavka generala Ambrozija je da bi bilo opasno boriti se jednovremeno protiv komunista i četnika. Bolje je jedne suprotstaviti drugima i, čim budu savladani partizani, razoružati četnike na lep ili ružan način.

---

[6] Vidi dok. br. 24.

[7] I general Ambrozio je koristio četnike u borbi protiv NOP-a. Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 138 i 203, knj. 2, dok. br. 2 i 10.

[8] Vidi tom XIII, knj. 2, dok. br. 25.

[9] Vidi dok. br. 15 i 17.

[10] Prema uputstvu Komande 2. armije od 14. avgusta 1941. potčinjenim komandama, ustaška politika progona i uništenja Srba „su... stvari koje nas se tiču samo posredno i stoga italijanske trupe treba da zadrže najstrožu neutralnost u delima, mislima i prosuđivanju" (tom XIII, knj. 1, dok. br 117).

Što se tiče eventualnog iskrcavanja, problematično je da bi ono moglo uslediti na dalmatinskoj obali, uz prethodan prolaz kroz Otrantska vrata. Mogu da iskrcaju „komandose", ali ne da ostvare pravu invaziju.

Ribentrop: da li je iskrcavanje mogućno teško je ustanoviti, ali bi moglo uslediti u Grčkoj. U ovakvom slučaju treba imati jako zaleđe radi obezbeđenja komunikacija. Ako se ne stabilizuje mir na ovom području, moraće se voditi borba i u pozadini. Svi četnici su pod komandom Mihailovića. Ovo je borba na život ili smrt protiv Engleza i stoga moramo upotrebiti našu snagu svuda gde se neprijatelj pojavi. Ukoliko usledi iskrcavanje, četnici i komunisti će, nastupajući protiv sila Osovine u većini slediti zastavu kralja Petra. Da četnici imaju ovu nameru, dokazuju dokumenti koje je dostavio general Varlimont (dobijeni radio-presretanjem).[11] Mišljenja je da ih treba odmah napasti, u protivnom nećemo imati mira u ovoj zemlji.

Duče: rat na ovom području nije isto što i rat na zapadu. Ovo je gerila, u kojoj 8000 četnika iz Hercegovine pruža veću pomoć nego 2—3 divizije, upravo zbog toga što su se specijalizovali za takvu vrstu rata.

Varlimont: izlaže plan nemačke Vrhovne komande za nastavljanje operacija italijansko-nemačkih jedinica u Hrvatskoj i predaje ga Dučeu radi saglasnosti i odobrenja (vidi prilog).

Ekselencija Ambrozio: razoružavanje četnika predstavlja operaciju koja zahteva vremena. Ribentrop je rekao da je to hitno. Ne smatra da iskrcavanje u Grčkoj može uskoro uslediti sve dok se drži Tunis (a prema naređenju Dučea, držaćemo ga više nego je mogućno, a takođe ćemo nastojati da se i proširimo). Stoga, nema potrebe da se žuri.

Ne deli mišljenje da se operacijama čišćenja može smiriti zemlja: posle 15 dana ponovo ćemo se zateći na polaznoj tački. Treba držati zemlju pomoću jakih ali ne statičkih garnizona. U vezi sa planom Varlimonta primećuje da se u dolini Neretve

---

[11] Reč je o četničkim depešama uhvaćenim prisluškivanjem radio-saobraćaja četničkih komandi (AVII — NAV-T-821, r. 31/370).

Prema zabeleški (nemačkog porekla) o razgovorima između ministra inostranih poslova Rajha i Dučea u Palati Venecija, 25. februara 1943, u prisustvu ambasadora fon Makenzena (Hans Georg von Machensen) i Alfijerija i državnog sekretara Bastijaninija, materijal o četnicima, koji su Nemci sakupili, predao je Dučeu ministar inostranih poslova Rajha. „Duče, preletevši nemački materijal, izjavio je da će narediti da se sve iznete činjenice u materijalu detaljno ispitaju. General Roata je zastupao gledište da bi se četnici mogli upotrebiti protiv partizana, kako bi ove prvo uništili, a da bi posle toga njih trebalo razoružati i rasformirati. Uostalom i nemačke jedinice su se u borbi koristile četnicima" (AVII, NAV-N-T-120, r. 11/50076—139).

osećaju reperkusije operacije „Vajs 1“. Da smo okružili i uništili partizane u ovoj fazi, ne bi se sada oni nalazili nasuprot nama.[12] Ako preduzmemo operaciju na Livno, nećemo tamo više nikoga zateći. Početna greška je učinjena što smo celu operaciju „Vajs“ razradili u Beogradu.[13] Stvarnost je danas drugačija; zbog toga se planovi prepravljaju. Zatim, ukratko rezimira sadašnju situaciju.

Duče: ovo su tehnički problemi koje će razmotriti vojna lica.

Ekselencija Ambrozio: što se tiče razoružavanja četnika, ne može da se angažuje. Preduzeli smo operaciju „Vajs-1“, a sada se kolone za snabdevanje napadaju kao i ranije. Utopija je ako se smatra da su ove operacije okončane. Njegovo je mišljenje da se ne mora insistirati, ako se ne mogu okončati, jer imamo velikih potreba u Italiji. Ovo ne isključuje da se operacija preduzme, ali u granicama koje dozvoljavaju raspoložive snage.

Duče: potkrepljuje da prethodno treba smiriti zemlju pa onda pristupiti razoružavanju četnika.

Ribentrop: podseća da četnike možemo smatrati kao englesku avangardu i da je krajnji cilj da se savlada Mihailović.

Sastanak je zaključen dogovorom da će plan Varlimont detaljno razmotriti ekselencija Ambrozio i general Varlimont na sastanku koji će se sutra održati.[14]

---

[12] U skladu sa svojom strategijskom koncepcijom o prodoru ka jugoistoku, Vrhovni komandant NOV i POJ se između 27. i 29. januara odlučio za preduzimanje napadnih operacija u dolini Neretve i Rame. Izvršavajući direktive VŠ, jedinice Glavne operativne grupe ovladale su do 20. februara prostorom Prozor—Ivan-sedlo—Drežnica i izbile na Neretvu na frontu širine oko 80 km (tom II, knj. 8, dok. br. 23, 44, 59, 65, 70 i 87; Neretva—Sutjeska, str. 30—37).

[13] Vidi dok. br. 25 i 26.

[14] Vidi dok. br. 39.

Prilog uz izveštaj sa sastanka
održanog u Palati Venecija
na dan 26. 2. 1943. godine

PRILOG ZA NASTAVLJANJE OPERACIJA ITALIJANSKO-NEMAČKIH JEDINICA U HRVATSKOJ

1. — Namera: uništenje komunističkih snaga pre nego pređu Neretvu u pravcu prema istoku.

Stoga, nemačke divizije nastupaju:

— jedna divizija od Bos. Petrovca preko Grahova na Livno;

— jedna divizija od Varcar-Vakufa[15] prema Glamoču;

— jedna divizija od D. Vakufa prema Jablanici, radi pojačanja delova jedne druge divizije koja je već angažovana u borbama na ovom području i koja zajedno sa jednom drugom borbenom grupom nastupa sa pravca Sarajevo prema Jablanici.

Radi saradnje sa italijanskim divizijama poželjno je:

— po svaku cenu držati Mostar i područje zapadno od Mostara (područje boksita); brzo nastupanje divizije „Bergamo" sa linije Sinj—Knin prema liniji Livno—Bos. Grahovo i obezbeđenje ove linije.

Zatvoriti brešu između Mostara i Livna frontom prema severoistoku i omogućiti priticanje drugih snaga na područje južno od te linije, kako bi se sprečili eventualni pokušaji razbijanja obruča prema jugu.

Povući četničke jedinice sa puta Konjic—Jablanica—Mostar u rejon čije severozapadne i zapadne granice prolaze oko 5 km jugoistočno i istočno od linije put Jablanica—Mostar, tako da nastupanje 718. nemačke divizije može uslediti bez dodira sa četnicima.

2. — Posle završetka operacija protiv komunista, odnosno čim budu na raspolaganju potrebne snage, odmah treba započeti sa demobilizacijom četničkih jedinica koje se nalaze u zoni operacija, uz obrazloženje da je cilj njihovog formiranja i njihove upotrebe postignut uništenjem komunista. Odgovarajućim naređenjima mora se obezbediti da se isključi formiranje novih jedinica slične vrste.

Od jednakog je interesa da se prema inostranstvu potpuno izoluje centar pokreta Mihailovića i da se odmah zatim snagama savezničkih jedinica uništi ceo pokret Mihailovića.[16]

---

[15] Sada: Mrkonjić-Grad.

[16] Vidi dok. br. 24.

BR. 37

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 27. FEBRUARA 1943. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUSA ZA PREDUZIMANJE KOMBINOVANE REPRESIVNE AKCIJE U ZONI ŽIVOGOŠĆE — IGRANE — DRAŠNICE ZBOG PARTIZANSKIH NAPADA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE[1]

RSA/

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija) 3. mart 43.

Operativno odeljenje V.P. 10, 27. febr. 1943 —
Prot. br. 3325 — Poverljivo XXI

Predmet: Ugušivanje partizanskog gusarstva: kombinovana represivna dejstva.

Komandi 18. arm. korpusa *V. Pošta 118*
Komandi Ratne mornarice Dalmacije *Split*
i na znanje:
Komandi 6. arm. korpusa *V. Pošta 39*
Komandi Vazduhoplovstva
oruž. snaga „Slov. — Dalm.“ *V. Pošta 10*
— Taktičko vazduhoplovstvo.

K-DA 2. ARMIJE
Primljeno 3. marta 43. Br. 3506

Pozivam se na telegram K-de Mornarice Dalmacije br. 4830 od 20. tek.[2]

— U vezi poslednjeg stava navedenog telegrama, ističem da akcija odmazde, u zoni Živogošće — Igrane — Drašnice, koju je

[1] Snimak prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 298/11—12.

[2] Tim telegramom je Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ obaveštena da represivna akcija u zoni Živogošća nije izvršena zbog nemogućnosti učešća jedinica sa kopna i da je obalski nadzor, koji spada u nadležnost mornarice, potpuno ostvaren, ali da to nije slučaj i na kopnu (AVII, reg. br. 17/2, k. 213).

odobrila ova komanda 3. januara, još do danas nije mogla biti izvršena, jer je izostalo predviđeno dejstvo jedinica KoV.[3]

Iako sam svestan ograničenja koja nameću višestruki zahtevi podređenih komandi združenih jedinica, napominjem da je apsolutno nedopustivo, naročito za naš prestiž, da se može ostaviti nekažnjen bilo kakav gusarski akt partizana.

Neophodno je, međutim, da svakoj partizanskoj gusarskoj aktivnosti *odmah* usledi naša *energična* odmazda, koju treba izvršiti pomoću svih kopnenih, pomorskih i vazdušnih sredstava koja su na dohvatu ruke ili se za kratko vreme mogu prikupiti.

Dodajem da ta kombinovana dejstva, pored neposrednog rezultata suzbijanja i odmazde, doprinose stvaranju boljih uslova opšte bezbednosti u zoni; stoga ih treba smatrati utoliko potrebnijim i korisnijim ukoliko je obalska okupacija ograničenija, tako da se povremenim prisustvom sile postigne kontinuitet teritorijalne kontrole, koju nam ograničeno raspolaganje snagama onemogućava da vršimo.

— U posebnom slučaju na koji se odnosi gore navedeni telegram, s obzirom da je u istoj zoni u kratkom vremenskom odstojanju usledio incident koji je prouzrokovao smrt lučkog kapetana Gregoretija,[4] smatram da ovu stvar ne treba pustiti da prođe. Stoga potvrđujem potrebu za brzim i energičnim našim dejstvom. —

Komandant
general Roboti

Za tačnost prepisa
Načelnik štaba (M.P.)
Brigadni general
(Klemente Primieri)
Primieri

---

[3] Akcija je naređena zbog zarobljavanja četiri motorna jedrenjaka od strane partizanskih motornih čamaca kod Igrana (tom VIII, knj. 1, dok. br. 3, 4 i 196).

[4] Kapetan Bruno Gregoreti (Gregoretti) je ubijen prilikom napada posade partizanske pomorske postaje Igrane na italijanski brod „NAP-2“ 7. februara 1943, kod Drvenika (tom VIII, knj. 1, dok. br. 8 i 205).

BR. 38

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 2. MARTA 1943. O RAZGOVORIMA ITALIJANSKO-NEMAČKIH PREDSTAVNIKA VOĐENIM NA SASTANCIMA 26, 27. I 28. FEBRUARA U RIMU POVODOM OPERACIJA „VAJS“[1]

PREPIS

VRHOVNA KOMANDA
I ODELJENJE
OPERATIVNO ODELJENJE KOV

2. mart 1943 — XXI

IZVOD IZ ITALIJANSKO-NEMAČKIH RAZGOVORA VOĐENIH NA SASTANCIMA 26, 27. I 28. FEBRUARA U RIMU I ODGOVARAJUĆIH ODLUKA

1. — *Sastanak u palati „Venecija“ 26. februara 1943.* (Prisutni: Duče, fon Ribentrop, general Varlimont, general Ambrozio i ekscelencija Bastijanini).[2]

Diskusija je otvorena sledećim gledištem Firera: ne sme se četnicima davati oružje za borbu protiv partizana; i jedne i druge treba uništiti, jer su i jedni i drugi neprijatelji.

Duče zastupa gledište da je potrebno prethodno ostvariti pacifikaciju zemlje, pa onda razoružati četnike.

General Varlimont izlaže plan nemačke Vrhovne komande za pacifikaciju Balkana, i to: završiti operacije protiv komunista a zatim započeti demobilizaciju četnika; u bliskoj budućnosti uništiti takođe i pokret Mihailovića.

Zaključeno je da se sledećeg dana razmotri plan Varlimonta na sastanku kome će prisustvovati samo vojna lica.

2. — Razgovori između gen. Ambrozija i gen. Varlimonta 27. 2. u palati „Vidoni“.

Ekselencija Ambrozio stavlja izvesne primedbe na nemački plan.

General Varlimont insistira da se Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ odmah dostave uputstva za operaciju „Vajs-2“ i razoružavanje četnika.

Utvrđuje se način učešća italijanskih snaga u operacijama u dolini Neretve i „Vajs-2“. Što se tiče četnika, odlučeno je da se razoružaju posle likvidacije partizana.

---

[1] Snimak prepisa dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T--821, r. 31/342—344.

[2] Vidi dok. br. 36.

3. — General Varlimont je dopisom Op. br. 20867 od 27. februara[3] izvešten o sledećem:

— daje se saglasnost na plan nemačke Vrhovne komande da se četnici razoružaju posle likvidacije partizana;

— dve akcije protiv partizana, u dolini Neretve i na području Livna, ne mogu se preduzeti jednovremeno;

— bezbednost rejona Mostar i rudarskog područja i dalje garantuju italijanske jedinice;

— precizira se da će zatvaranje područja južno od linije Livno—Mostar biti ograničenije nego što je tražila nemačka Vrhovna komanda.

4. — Dopisom Br. 20868 od 27. februara[4] Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" dostavljaju se direktive u vezi sa iznetim.

5. — General Varlimont zahteva da se održi još jedan sastanak jer nije zadovoljan dopisom pomenutim u tač. 3.

Sastanak je održan 28. februara.

Na ovom sastanku general Varlimont ukazuje na neophodnost da se, uz učešće italijanskih jedinica, preduzmu operacije takođe i protiv Mihailovića. Ovo iz razloga što se Mihailovićev centar ne nalazi u Srbiji već u Crnoj Gori, tj. u italijanskoj interesnoj sferi. Priznaje da je reč o dugotrajnim operacijama, ali ih treba preduzeti kako bi se očistila pozadina.

Zatim je zaključeno da će četnici biti razoružani čim završe operacije protiv partizana.

Sa strane Nemaca pospešuje se učešće XVIII armijskog korpusa u operacijama „Vajs" Precizira se da je potrebno 8—10 dana da bi se raspolagalo glavnim snagama divizije „Bergamo". Međutim, neke njene jedinice će moći da započnu uvodna dejstva.

6. — Dopisom Br. 20877, a na osnovu naređenja pretpostavljenih, izvešten je general Varlimont o saglasnosti sa gledištem da i jedinice Mihailovića predstavljaju opasnost i da njih treba napasti i uništiti kada to bude mogućno, a na osnovu operativnih planova i učešća snaga koje će sporazumno odrediti italijanska Vrhovna komanda i Vrhovna komanda nemačkih oružanih snaga.[5]

7. — General Varlimont izjavljuje u pismenoj formi da reči „kada to bude mogućno", navedene u dopisu Vrhovne komande Br. 20877, treba shvatiti u smislu da će preliminarni razgovori u vezi sa operacijama protiv Mihailovića između Ko-

---

[3] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.
[4] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 31/326.
[5] i [6] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

mande Jugoistoka i italijanske Vrhovne komande, odnosno njenog predstavnika, započeti što pre.

8. — Vrhovna komanda dopisom Br. 20883 potvrđuje izneseno u tač. 7 i zadržava pravo da naknadno odredi predstavnika za vođenje razgovora.[6]

9. — Dopisom Br. 20886 dostavljaju se Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" direktive za razoružavanje četnika.[7]

10. — U Rim su pozvani Roboti i Pircio [Pirzio] Biroli radi konkretizovanja italijanskog gledišta u vezi sa operacijama protiv Mihailovića.[8]

——— o ———

BR. 39

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA GENERALIMA BIROLIJEM I ROBOTIJEM NA DAN 3. MARTA 1943. U RIMU[1]

RAZGOVOR SA EKSELENCIJAMA PIRCIJEM BIROLIJEM I ROBOTIJEM NA DAN 3. MARTA 1943 — XXI U 10,40 Č U PALATI „VIDONI"

Prisutni: pukovnik Montecemolo;
potpukovnik Melano [Mellano].

Ekselencija Ambrozio [Ambrosio] pozvao je ekselencije Pircija Birolija[2] [Pirzio Birolli] i Robotija [Robotti] s obzirom da je poslednjih dana sa Nemcima razmatrano pitanje Balkana. Ribentrop i general Varlimont [Warlimont] — načelnik Opera-

[7] U dopisu se kaže da je italijanska Vrhovna komanda potvrdila nemačkoj Vrhovnoj komandi „da će problem razoružanja četničkih formacija pod našom komandom biti uzet u razmatranje i rešen onda kad partizanske formacije koje dejstvuju na hrvatskoj teritoriji budu uništene" (AVII, NAV-T-821, r. 31/326).

[8] Vidi dok. br. 39.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/816—820.

[2] Biroli se tada nalazio na dužnosti guvernera Crne Gore (istovremeno i komandanta trupa Crne Gore).

tivnog odeljenja nemačke Vrhovne komande — došli su naročito zbog toga u Rim. Kada je maršal Kavalero [Cavallero] u decembru prošle godine posetio nemačku Vrhovnu komandu, Firer je predočio potrebu da se Balkan pacificira.[3] Prihvaćeno je ovo stanovište bez predočavanja teškoća na koje bi ovaj plan naišao.

Proteklih dana došli su ovamo radi ostvarivanja onog što je prihvaćeno.[4] Međutim, promenio se načelnik Glavnog generalštaba i jasno je rečeno da je pacifikacija Balkana bila utopija ako se dobro sagleda stvarnost situacije.

U svakom slučaju ovaj problem se odnosi na:

— ekselenciju Robotija za Hrvatsku i, verovatno, na ekselenciju Pircija Birolija za Crnu Goru.

General Roboti je u Beogradu razgovarao u vezi sa nastavljanjem operacija „Vajs"; predviđene ranije u tri faze, ove operacije su svedene na dve faze.[5]

U fazi „Vajs" naše divizije su dobro dejstvovale i umnogom olakšale operacije Nemaca. U pismu Firera, koje je Ribentrop predao Dučeu, rečeno je da divizije V armijskog korpusa nisu dejstvovale dovoljnom brzinom.[6] U vezi s ovim, stvari su postavljene na svoje mesto i precizirano je da ovo uopšte ne odgovara stvarnosti.

Nema nikakve sumnje da je glavnina ustanika uspela da umakne prema jugu, jer taj pravac nije bio zatvoren.

Jedan od suštinskih zahteva Ribentropa je da se mi moramo odreći saradnje sa četnicima. Maršal Kavalero je ovo prihvatio bez rezerve. Pred Dučeom i Ribentropom izjavljeno je

---

[3] Reč je o sastanku od 18. do 20. decembra u šumi Gerlic (Gerlitz) kod Rastenburga, u istočnoj Pruskoj, koji je održao Hitler s ministrima inostranih poslova Nemačke i Italije i načelnicima vrhovnih komandi. Na sastanku je, pored ostalog, odlučeno da se preduzmu zimske operacije za uništenje NOV i POJ, i „odmah započeti borbu bez milosti, čak i najbrutalnijim sredstvima, protiv bandi koje zemlju [NDH] drže u stalnom previranju, čime se olakšava eventualno iskrcavanje neprijatelja" (AVII, NAV-T-821, r. 21/953—961; Ugo Cavallero, n.d., str. 412—422; Dnevnik grofa Ciana, str. 376—377).

Radi priprema operacija, 3. januara 1943, u italijanskoj Vrhovnoj komandi u Rimu održan je sastanak između nemačkog komandanta Jugoistoka generala Lera i italijanskih vojnih predstavnika. Pored maršala Kavalera, načelnika Glavnog generalštaba, sa italijanske strane prisustvovali su još i general Ambrozio, tada načelnik Generalštaba KoV, Roata, k-dant 2. armije (Superslode), Pircio Biroli, general Renco Dalmaco (Renzo Dalmazzo), komandant oružanih snaga u Albaniji (Superalba) i general Karlo Đelozo (Carlo Geloso), komandant oružanih snaga u Grčkoj (AVII, reg. br. 1/1, k. 70; Ugo Cavallero, n.d., str. 430; Dnevnik grofa Ciana, str. 381—382).

[4] i [6] Vidi dok. br. 36 i 38.

[5] Vidi dok. br. 25.

da četnike treba smatrati našim neprijateljima, ali da ih mi koristimo za naše ciljeve i da im nije dato nikakvo obećanje. Naša koncepcija je da se unište partizani, pa da se onda razoružaju četnici.

General Varlimont je predočio jedan plan u vezi sa nastavljanjem operacija „Vajs", razoružavanjem četnika i u dogledno vreme uništavanjem takođe i pokreta Mihailovića. Odgovorili smo da razoružavanje četnika treba da usledi posle uništavanja partizana. Za ekselenciju Robotija ostaje se pri tome da ovo ne treba shvatiti u apsolutnom smislu, ali tek posle okončanja operativnog ciklusa koji je sada u toku. Stoga je potrebno da ekselencija Roboti „izađe u susret", tj. da počne sa demobilizacijom i da o tome izveštava.

Ovo važi za četnike u Hrvatskoj.

Koje su nacionalističke formacije u Crnoj Gori?

Ekselencija Pircio Biroli: postoje tri „odreda" pod komandom Đurišića[7], Stanišića[8] i Popovića[9]. Izjavili su da će nas slediti do smrti i da se nijedno političko pitanje neće pokrenuti pre svršetka rata.

Ekselencija Ambrozio: ako bi zahtevao da se razoružaju?

Ekselencija Pircio Biroli: nije mogućno. Cela Crna Gora ponovo bi bila u plamenu.[10] Oni gaje monarhističke osećaje i to ne kriju. Ne izvršavaju naređenja iz Londona. Crnogorci imaju poverenja u nas. Nemci stalno „uzimaju rog za sveću" i prenebregavaju logiku.

Ekselencija Ambrozio: nije bilo reči o razoružavanju „odreda", već jedino o četnicima u Hrvatskoj. Međutim, postoji pitanje Mihailovića. U odgovoru datom Nemcima u vezi sa planom „Varlimont" nije pomenuto ovo pitanje. Međutim, sutradan je general Varlimont ponovo došao i tražio precizna objašnjenja, ali mu nisu data. Onda su kod Dučea intervenisale ekselencije Bastijanini i Alfijeri.[11] Preko telefona je odgovoreno da će se dostaviti još jedna izjava u smislu da se prihvata kako i formacije Mihailovića predstavljaju opasnost i da ih treba napasti i uništiti *kada to bude mogućno,* i to na osnovu operativnih planova i učešća snaga koje treba utvrditi između Vrhovne komande i nemačke Vrhovne komande.

---

[7] Pavle

[8] Bajo

[9] Krsta

[10] Vidi dok. br. 42 i 52.

[11] Dino Alfieri, član Velikog fašističkog veća i italijanski ambasador u Berlinu.

Ekselencija Roboti: svaki četnik koga razoružamo znači gubitak dva čoveka: gubi se jedan saveznik i stvara se jedan neprijatelj.

Ekselencija Ambrozio: ipak je potrebno da se posle sadašnjih operacija započne sa razoružavanjem.

Nastavljajući, iznosi da su tada Nemci izvestili da se rečenica *„kada to bude mogućno"* objašnjava u smislu da preliminarni pregovori između Komande Jugoistoka i italijanske komande određene za operacije protiv Mihailovića treba da započnu što pre.[12]

Odgovorili smo da se rečenica može *i tako* protumačiti (to znači da treba, na primer, videti da li ćemo raspolagati potrebnim snagama).

Rezime:

— razoružavanje četnika: samo onih u Hrvatskoj;

— prvo operacije koje su u toku a zatim postepeno razoružavanje (stoga treba pokazati dobru volju);

— za Crnu Goru nije bilo reči o četnicima, ali je iskrsao problem Mihailovića. Namerava da odredi ekselenciju Pircija Birolija za preliminarne pregovore sa generalom Lerom. Ovi pregovori mogli bi se svesti na sledeće: nema primedbe na koncepciju da se progoni i uništi pokret Mihailovića, ali je pre svega potrebno ustanoviti gde se on nalazi. Ako se nalazi u Srbiji, mi ne moramo učestvovati. Ako se nalazi u Crnoj Gori, moraće se nešto preduzeti. Mogla bi doći u obzir divizija „Taurinenze", s tim da se barem delimično zameni u garnizonima (na primer, delovima divizije „Marke" [Marche]). Isključeno je da učestvuju „odredi".

Čita jedan izveštaj „uhvaćen presretanjem", koji general Jodl[13] dostavlja generalu Varlimontu, a u kome se navodi da će Nemci sami preduzeti potrebno pomoću svojih jedinica (uputiće najbolju nemačku alpinsku diviziju) ukoliko izostane pomoć italijanskih jedinica. Firer se mnogo protivi. Ne smemo se kompromitovati zbog akcije protiv Mihailovića.

Ekselencija Pircio Biroli: Mihailović se ne pokorava Londonu. Greška je ako se to misli.

Ekselencija Ambrozio: ipak, sporazum smo sklopili. Ekselencija Pircio Biroli vodiće sa generalom Lerom preliminarne pregovore u kojima treba precizirati gde se nalazi Mihailović,

---

[12] i [14] Vidi dok. br. 62 i 73.

[13] Gustav, načelnik Operativne uprave Vrhovne komande Vermahta (Chef Wehrmachtführungsamt OKW).

pa bi se u tom smislu utvrdio jedan operativni plan. Tada će se videti da li moramo i kakvu pomoć pružiti.[14]

Ekselencija Pircio Biroli: Mihailović raspolaže jednim lancem komandnih mesta, ali nema jedinica (osim u potencijalnom stanju).

Ekselencija Ambrozio: videće se šta se može dati kao pomoć. Međutim, treba imati u vidu da ekselencija Roboti mora zauzeti reduciran Raspored „15. januar".[15] Stoga, najviše što se može dati to je nešto iz divizije „Marke".

Ekselencija Pircio Biroli: ipak treba voditi računa, ako se preduzmu operacije protiv Mihailovića, da će se cela Crna Gora naći u plamenu.[16]

Ekselencija Ambrozio: večeras će ekselencije Pircio Biroli i Roboti otići s njim kod Dučea i predočiti ovo pitanje.

Zatim, prelazi na razgovor o operacijama u Hrvatskoj („Vajs-2" i dolina Neretve). Iznosi plan „Varlimont", i to ono što je prihvaćeno i ono što se nije moglo prihvatiti.

Nije udovoljio zahtevu da povuče četnike 5 km zapadno od puta Jablanica—Mostar. Precizirao je učešće divizije „Bergamo": obezbediti desni bok nemačke SS-divizije koja od Petrovca nastupa prema Livnu, ali ne u smislu da se uvodnim dejstvima njoj otvori put, jer bi u tom slučaju najveći teret dejstava snosile naše jedinice.

Radi zatvaranja područja južno od linije Livno—Mostar rečeno je da će se, s obzirom na nedovoljne raspoložive snage, uraditi ono što bude mogućno.

Razgovori su odloženi za 16,30 časova, jer je ekselencija Ambrozio pozvat u palatu „Venecija".

---

[15] Vidi dok. br. 58.

[16] Vidi dok. br. 42, 52 i 73.

BR. 40

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VOJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJE OD 10. MARTA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAPADIMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE I UREĐAJE U TOKU MESECA FEBRUARA[1]

VIŠA KOM. OR. SN. „SLOV.—DALM.“
OPERATIVNO ODELJENJE

Br. 4286
Prispelo 15. marta 1943.

15. III. 1943.

VOJNOPOMORSKA KOMANDA
DALMACIJE

Split, 10. marta 1943. XXI.
Br. prot. 6700

Operativno odeljenje

Predmet: Pomorski nadzor u februaru XXI. —

POVERLJIVO

SUPERSLODI (2. ARMIJA)

V.P. 10

1. — Podaci koji se odnose na vazdušno-pomorski nadzor za mesec februar u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije su sledeći:

Broj angažovanih jedinica	81
pređeno milja	40087
časova vožnje	6924
pregledano brodova na moru	1251
predato brodova	66
ispaljeno topovskih hitaca	367
ispaljeno mitraljeskih hitaca	2616

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 19/2, k. 213.

Divulje	protivpodmorničkih pratnji	32	časova	57.40′
	protivpodmornički lov	21	„	64.00′
	Bacanje letaka i fotografsko snimanje u zonama koje su okupirali ustanici	5	„	5.50′
	Ukupno	58	časova	127.30′
Kumbor	protivpodmornička pratnja	9	časova	30.50′
	protivpodmornički lov	6	„	10.35′
	protivpodmornički nadzor	1	„	2.30′
	Ukupno	16	časova	43.55′

Ukupno 74 zadatka za svega 171.25 časova letenja.

2. — Broj brodova koncentrisanih u posednutim mestima iznosi:

Otok Hvar	457
Omiš	87
Ploče	219
Korčula	948
Šibenik	1612
Gruž	71
Trogir	343
Vis	605
Obrovac	193
Brač	331
Makarska	22
	4888
Ukupno koncentrisanih brodova	4888.
„ pregledanih „	1251
Ukupno	6139

3. — U toku meseca februara, neprijateljska delatnost na moru u hrvatskim vodama može se okarakterisati kao normalna. Pripreme za naoružanje brodova sposobnih za gerilu osujećene su akcijom bombardovanja luke Podgora, koje je izvršila Vazduhoplovna grupacija XVIII. armijskog korpusa 24. ov.m.[3]

[2] Nepoznata skraćenica. Vidi dok. br. 7, nap. 2 i 6.
[3] Vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 204.

4. — Po prvi put ispoljila su se gerilska dejstva u vodama anektirane Dalmacije (Brbinj, Settebocche[4]) gde još nisu bile proširene mere koje su usvojene i već su dale dobre rezultate u hrvatskim vodama, tj. zabrana pristajanja u lukama koje nemaju posade i koncentrisanje plovnih objekata samo u mestima sa posadom. Za prvu meru ova komanda je neposredno izdala naređenja. Za drugu meru treba se sporazumeti sa Guvernatoratom Dalmacije, uz pomoć XVIII. armijskog korpusa, pod čijom je nadležnošću obala anektirane Dalmacije.

5. — Odluke koje je Kr. mornarica primenila za nadzor na moru pokazale su se efikasnim. Što se tiče nadzora s mora, on će biti mnogo efikasniji kad se bude moglo delovati uporedo sa istim takvim nadzorom koji će se vršiti sa kopna a koji toliko tražimo.[5]

6. — U toku ovog meseca desili su se sledeći važniji događaji:

3. februar — Linijski parobrod „ULBO", za vreme pristajanja u Brbinju (Dugi otok), gde nema posade Kr. vojske, napala je formacija ustanika. Uspeva da se izvuče veštom intervencijom jednog mornara iz posade topa.[6] Poginula su dva putnika, od kojih jedan vojnik, a ranjena su dva vojnika iz pratnje.

5. februar — Italijanski lučki ured Sućuraj na Hvaru vrši operaciju čišćenja plovnih objekata duž obale otoka, u toku koje je u Sućuraj dovedeno 10 plovnih objekata a isto toliko u luku Jelsa.

6. februar — Naoružana motorna barka N.D. 185 u službi nadzora u prolazu Settebocche[7] napala dve grupe ustaničkih čamaca koji su nestali koristeći mrak.

7. februar — Iz samostana Zaostrog ispaljeni su hici iz automatskog oružja na N.A.P. 2 koji vrši službu nadzora. Smrtno je pogođen lučki kapetan Bruno Gregoretti[8] iz Italijanskog lučkog ureda Metković.

11. februar — U toku noći, jedna barka sa osam ustanika pristaje kod svetionika na otoku Murvica (Trogir)

---

[4] i [7] Settebocche nije pronađen na karti 1:100.000. Prema dnevnom izveštaju Vojnopomorske komande Dalmacije od 13. februara 1943, prolaz Sette Bocche se nalazi u rejonu između Dugog otoka, o. Žverinac, o. Molat, o. Tun Mali i Tun Veli (AVII, reg. br. 39/1—1, K. 365 a). Verovatno je reč o promenjenom nazivu za Prolaz Velo Žaplo ili Prolaz Malo Žaplo koji se nalaze u pomenutom rejonu.

[5] Na margini dokumenta dopisano olovkom: „Mornarička mistika".

[6] Na margini dokumenta dopisano olovkom: „Da li je bio nagrađen?"

[8] O ubistvu kapetana Gregoretija vidi dok. br. 37 i tom VIII, knj. 1, dok. br. 8 i 205.

Broj Rog. 19/2-4
K. 213

5. - Le disposizioni adottate dalla R.M. per la vigilanza in mare si sono dimostrate efficaci. Per quanto riguarda la vigilanza della costa dal mare essa lo sarà molto di più quando potrà agire in concomitanza con l'uguale invocata vigilanza esercitata da terra. - → militia marinara

6. - I fatti degni di nota del mese sono:

3 FEBBRAIO - Il Piroscafo di linea "ULBO" durante lo scalo di Berbigno (Isola Grossa) non presidiato dal R.E. viene assalito da formazioni ribelli. Riesce a disimpegnarsi per l'abile intervento di un marinaio dell'armamento del cannone. Morti 2 passeggeri di cui 1 militare e feriti 2 militari della scorta. -

5 FEBBRAIO - Operazione rastrellamento natanti dell'U.I.P. San Giorgio Lesina lungo la costa dell'isola durante la quale vengono portate a S.Giorgio n.10 imbarcazioni ed altrettante nel porto di Celsa. -

6 FEBBRAIO - La motobarca armata N.D.185 in servizio di vigilanza presso il passo Settebocche attacca due gruppi imbarcazioni ribelli che si dileguano approfittando dell'oscurità.

7 FEBBRAIO - Dal convento di Zaostrog vengono sparati colpi di arma automatica contro il N.A.P.2 in servizio di vigilanza. Viene colpito a morte il Capitano di Porto Bruno GREGORETTI dell'U.I.P. di Metcovich. -

11 FEBBRAIO - Nella notte una barca con 8 ribelli sbarca al faro dell'isola Murvizza (Traù) vigilato da due fanalisti ex jugoslavi. Si allontanano dopo avere chieste informazioni di carattere militare asportando la corrispondenza di ufficio e materiali di consumo. -

Fotokopija treće stranice dokumenta br. 40

koga čuvaju dva bivša jugoslovenska svetioničara. Udaljili su se nakon što su tražili obaveštenje vojnog karaktera, odnevši službeniku korespondenciju i potrošni materijal.

14. februar — U Makarskoj se ponovo uspostavlja Italijanski lučki ured.

17. februar — U 13 časova na motorni brod „M.21" Stanice finansijske straže Split, na kome je oficir iz Pomorskog okruga Trogir, otvorena je paljba sa kopna, dok je kontrolisao brodove između Seget i Marina.

19. februar — Naoružani remorker „LILIBEO" blizu Franičevića (Igrane) uništio je topom tri broda sakrivena na kopnu.

20. februar — Hidroavion Cant Z 501/183/4 nakon službe praćenja petrolejskog broda pogođen je, bez posledica, iz neprijateljskog oružja postavljenog u Podgori, kuda je otišao radi fotografskog snimanja.

22. februar — U toku noći, minopolagač „Uljano" [UGLIANO] u službi nadzora između Povlje i Pučišća (Brač) potopio je motorni jedrenjak „Feliče Padre" [FELICE PADRE] koji su ustanici zaplenili u luci Povlje, gde je vršio službu za račun Kr. vojske. Motorni jedrenjak je u trenutku potapanja pokušavao da se prebaci na kopno. Kad je bio pogođen iz topa, najpre se upalio a zatim eksplodirao.[9]

25. februar — U 10.45 časova, pored Igrana jedan top postavljen 200 metara severno od seoskog zvonika pucao je na parobrod „SIPAN" i na pet remorkera koji su se u tom trenutku nalazili u tim vodama.

28. februar — Iz Igrana su ispaljena četiri hica iz topa na Kr. remorker „Poderozo" [PODEROSO], bez ikakvog rezultata. „PODEROZO" je reagovao ispalivši na seoske kuće osam topovskih hitaca.

7. — Navodi se sve veća delatnost sadejstva sa Kop. vojskom:

13. februar — Minopolagač „ULJANO" prati i štiti s mora iskrcavanje jedinica Kop. vojske u Makarskoj.

16. februar — N.A.P.5, naoružani remorker „R.13", M.P.R. „Sauro" i Dizel „N.D.183" iz Mornaričke komande Šibenik sadejstvuju u operaciji Kop. vojske prilikom sukoba s partizanima do kog je istog dana došlo na cesti Vodice—Mala Čista.[10]

---

[9] O potapanju tog broda vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 204.

[10] Reč je o napadu Primorske i Prominsko-bukovičke partizanske čete na auto-kolonu italijanske vojske. Opširnije o tome vidi dok. br. 30 i tom V, knj. 12, dok. br. 157.

18. februar — Minopolagač „ULJANO“ na kome su ukrcani minobacači Kop. vojske, vrši akciju bombardovanja mesta i luke Podgora.

23. februar — Minopolagač „ULJANO“ sa svojim topovima i minobacačima Kopnene vojske otvara vatru na hridine severoistočno od Makarske, protiv grupe ustanika koja je odmah iščezla.

17. III **M.R.**[11]

POMORSKI SAOBRAĆAJ

...

Opšti zbir brodova	2029	tona	636675
„ „ motornih jedrenjaka	3656	„	125886
Ukupno tona			762561

2. — Gubici su bili:

Parobrod „Margottini“, usled neprijateljskog torpedovanja 10. II.	854 tone
Parobrod „TOTONNO“, od mine sa naše prepreke 15. 2.	664 tone
Ukupni gubici	1518 tona

3. — Napadi koje su neprijateljske podmornice izvršile na saobraćaj u toku meseca i u vodama pod našom nadležnošću sledeći su:

10. februar: Rt Planka — dva torpeda na parobrod „TOTONNO“ koji je pratila torpiljarka „Đovanini” [GIOVANNINI]. Rezultat negativan.

Rt Menders — četiri torpeda na parobrod „MARGOTTINI“ — jedan torpedo je pogodio nakon čega se parobrod nasukao u Radanoče (Ulcinj). Parobrod treba smatrati izgubljenim. Nije bilo žrtava.

12. februar: *Rt Planka* — šest torpeda na parobrode „DIANA“, „ENEO“, „SPALATO“ i na parobrod „GERDA TOFT“, koje je pratila torpiljarka T.5. Rezultat je bio negativan.

4. — S obzirom da su više puta bile zapažene podmornice, obustavljanje saobraćaja, kako obalskog tako i prekomorskog, bilo je često. On je, međutim, održavan u strogo neophodnim granicama.

---

[11], [17] i [20] Paraf generala Robotija.

5. — Usled predostrožnosti obustavljena je putnička linija Zadar — Ankona parobrodom „STAMIRA".

6. — Parobrod „SKARPANTO" naoružan je topom.

PODMORNICE

1. — Otkrivanje podmornica u Jadranu dostiglo je u mesecu februaru broj kakvog do sada nije bilo. Vidi se iz priložene karte.[12]

2. — Delatnost podmornica u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije bila je sledeća:

094510 Rt Planka — neuspeli napad na parobrod „TOTONNO"

141510 *Rt Menders* — napad na parobrod „MARGOTTINI", koji je veoma teško oštećen.

093512 *Rt Planka* — neuspeo napad na parobrod „DIANA", „ENEO", „SPALATO", i na nemački parobrod „GERDA TOFT".

091513 *Prolaz Settebocche* — Napad topom sa izronjavanjem na M. P. R. „Mafalda" F. 112 iz 30. flotile za čišćenje mina iz Zadra, koji je vršio čišćenje mina i službu nadzora. Motorni ribarski brod je potopljen — tri mrtva.

164515 *Otok Ilovik* — jednu milju jugoistočno.

075021 *Otok Mljet* — 4 milje, 235 stepeni od rta Banastra.

104524 *Šćedro* — 2 milje severoistočno od školja Bacili.

105524 *Otok Mljet* — 3 milje zapadno od rta Banastra.

190025 *Šćedro* — blizu školja Bacili.

100027 }
170027 } *Rt Planka* —

3. — Kako se vidi, 10. i 24. o.m. u ovim vodama bile su istovremeno dve podmornice.

4. — Iz gornjeg pregleda vidi se takođe da, iako lov nije bio krunisan uspehom, kretanja podmornica bila su podvrgnuta budnoj pažnji i usled toga njihov uticaj na saobraćaj može se smatrati minimalnim.[13]

---

[12] Vidi AVII, reg. br. 19/2—11, k. 213.
[13] Na margini dokumenta dopisano olovkom: „Dobro".

5. — Ali, nije poznato kakva je bila delatnost između podmornica i obale. Komanda XVIII. armijskog korpusa javila je za njihovo prisustvo blizu zapadne obale Dugog otoka.

Značajno je prisustvo podmornice blizu Šćedra.

6. — Ova komanda smatra da će delatnost između podmornica i kopna biti znatno suzbijena i smanjena kad, pored sredstava i postojećih službi Kr. mornarice stupe na snagu naređenja koja se odnose na nadzor obale od strane Kop. vojske, kao što je to predviđeno okružnicom 23300 SUPERSLODE od 3. decembra[14], i kad bude efikasnije organizovana služba radio-veze osmatranja od strane obalskih baterija i stanica za osmatranje obale Kop. vojske.

SEMAFORSKA MREŽA

1. — U toku meseca bilo je ukupno osmatranja sa:

kr. brodova	416
parobroda	2601
remorkera	425
motornih jedrenjaka	3338
motornih ribar. brod.	773
plovećih dokova	1
aviona	810
	8364

2. — Zapaženo je osam pojavljivanja neprijateljskih podmornica.

3. — 24. o.m., ustanici su na Dugom otoku zarobili narednika—signalistu Kaković Gverina [CACOVICH Guerrino] i tobdžiju O. MIMO Ermido, sa semafora osmatračnice na brdu Groppa[15], koji su se vraćali iz Salija kuda su išli da nabave namirnice.

Komandant Vojnopomorskih snaga
Dalmacije
KONTRAADMIRAL
(Antonio BOBIEZE)
A. Bobieze

[14] Vidi AVII, reg. br. 1/2, k. 211.
[15] Reč je o brdu Grpašćak, k. 166. Vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 204.

[16] — Pogledati da li se može doznati njihova sudbina, a ako su ih ubili, pomoći njihovim porodicama.

17. III.
M. R.[17]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA"
— 2. armija —
OPERATIVNO ODELJENJE

[18]Interesantno.

— Zapaziti:

— efikasnost mera prihvaćenih za ugušivanje gerile na moru i celishodnost da se pomenute mere proširе na vode anektirane Dalmacije (biće dobro urgirati kod XVIII-og i Guvernatorata Dalmacije);

— „Preklinjanje" Vojnopomorske komande Dalmacije da se prihvate najavljene mere za obalsku zaštitu u nadležnosti Kop. vojske (pisati Vojnopomorskoj komandi Dalmacije da to i nama predstavlja sličan i velik interes i da očevidno zakašnjenje u ostvarenju zavisi od viših razloga ili neophodnog prioriteta, koje očevidno ne može da proceni onaj ko posmatra ili vidi jedan poseban ili ograničen sektor);

— Efikasnost akcije neprijateljskih podmornica minimalna u strogo pomorskom pogledu (zahvaljujući merama Vojnopomorske komande Dalmacije, stvarno je potopljen samo jedan parobrod i ne znači ništa ako je plovidba zastajala!) ali je treba smatrati uspešnom u pogledu veza sa obalom;

— Celishodno je usavršavanje radio-veza za osmatranje od strane obalskih baterija i stanica za obalsko osmatranje (pisati armijskim korpusima).

16. III. potpuk . . .[19]

— U radu. (Pogledati moje pribeleške.)

17. III.
M.R.[20]

. . .[21]

---

[16] Sledeći tekst dopisao je olovkom general Roboti.
[18] Sledeći tekst dopisan je olovkom, na posebnom listu papira.
[19] i [21] Nečitak paraf.

BR. 41

ZABELEŠKA O RAZGOVORU NAČELNIKA VRHOVNE KOMANDE SA KOMANDANTOM TRUPA U GRČKOJ OD 14. MARTA 1943. POVODOM SITUACIJE NA BALKANU I POTREBE DA SE FORMIRA JEDINSTVENA OPERATIVNA KOMANDA ZA ALBANIJU, CRNU GORU I GRČKU[1]

RAZGOVOR SA EKSELENCIJOM ĐELOZOM
14. 3. 1943.

VP, 14. mart 1943 — XXI u 17 časova

Ekselencija Ambrozio [Ambrosio]: šta bi bilo ako bi Nemci uzeli Tesaliju koja predstavlja desni oslonac odbrane Soluna?

Ekselencija Đelozo [Gelcso]: nemaju dovoljno snaga za to.

Ekselencija Ambrozio: pored snaga koje stižu na Peloponez, postoje nemačke jedinice koje su sada upotrebljene u Hrvatskoj. Zatim postoje druge dve divizije čiji se dolazak predviđa.

Ekselencija Đelozo: najbolje rešenje je da Crna Gora i Albanija budu pod njegovom nadležnošću. Tada će naći načina da ih drži ekonomisanjem snagama. Međutim, postavljanje Parijanija[2] [Pariani] za guvernera predstavlja smetnju.

Ekselencija Ambrozio: Parijani je kao i Pircio Biroli [Pirzio Birolli].

Ekselencija Đelozo: ubeđen je da se u Albaniji može održati sa tri divizije i dva konjička puka. Tražio je samo južna jonska ostrva. Dali su mu i Krf, ali za njega neće moći da u datom momentu raspolaže eventualnim ojačanjima.

Ekselencija Ambrozio: šta je dislocirano na Krfu?

Ekselencija Đelozo: jedan pešadijski puk sa raznim jedinicama. Bile bi potrebne jedna divizija na Krfu i jedna u Kefaloniji, da bi se obezbedilo njihovo držanje.

Pitanje snaga u Grčkoj je odavna izneo. Postoji krajnja raštrkanost snaga na Balkanu.

Ekselencija Ambrozio: to mu je poznato i nastoji da ispravi. Ako bi organizacija komandovanja ostala kakva je sada, mogao bi ustupiti jednu diviziju. Drugo rešenje je da ekselencija Đelozo preuzme odgovornost za sva tri sektora: Albaniju, Crnu Goru i Grčku. Ovo bi dozvolilo da se izbegne podela Grčke i bolju upotrebu snaga.

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/834—37.

[2] Alberto

Ekselencija Đelozo: šta da uradimo sa snagama u Albaniji i Crnoj Gori ako, jednog dana, bude izvršena invazija na Grčku? Više ne bi bilo vremena za njihovu upotrebu.

Ekselencija Ambrozio: opasnost koja preti Sardiniji je teška. Uputio je diviziju „Bari" (nalazi se u toku prebacivanja).

Ekselencija Đelozo: smatra da bi se mogla rasteretiti cela ova okupacija Hrvatske itd.

Ekselencija Ambrozio: uvek je smatrao još od 1941. godine, da bi se trebalo povući na Dinaru.[3] Političke prilike su ga sprečile.

Ekselencija Đelozo: Nemačka drži četiri divizije gde mi imamo trideset. Mogli bi grupisati jake snage na planinama Albanije i Grčke, tako da se efikasno suprotstavimo svakom pokušaju invazije.

Ekselencija Ambrozio: iznosi, koliko je mogućno, da se iz Hrvatske izvuče snaga na osnovu plana Roate. U toku ostvarivanja je Raspored „15. januar". Ukazuje na karakteristike ovog rasporeda (tri poznata bloka — grupacije) snaga i šta se dobija).[4]

Moglo bi se takođe napustiti područje Mostara koje je od isključivog interesa za Nemce i držati obalsko područje. Ovim rešenjem bi se moglo još nešto izvući.

Ekselencija Đelozo: jutros je u Generalštabu razgovarao o posebnim pitanjima (pokretnim teritorijalnim bataljonima, transportu itd.).

Međutim, bitno je da bi se raspolagalo barem još jednom divizijom u Tesaliji, jer je „Pinerolo" premorena i više nije dovoljna.

Ekselencija Ambrozio: znači, rešenje Tesalije Nemcima ne ide dobro. Nemci nemaju dovoljno snaga i dve nove divizije treba odatle da stignu. Prema tome, još se nalazimo na rešenju od sinoć koje je već nagoveštено Dučeu.

Ekselencija Đelozo bi mogao da preuzme operativnu komandu i nad Albanijom i Crnom Gorom. Preuzimanjem odgovornosti, odlučivao bi o potrebnim snagama u tri sektora.

Međutim, imamo dva guvernera. Mogle bi nastati reperkusije u smislu da oni ne bi više smeli izdavati naređenja generalima Dalmacu [Dalmazzo] i Mentastiju[5] [Mentasti], jer bi se oni nalazili pod komandom Đeloza.

Ekselencija Đelozo: trebalo bi ukinuti dva guvernera. On je u Grčkoj mogao da održi relativan mir, jer je komandovao bez ometanja.

---

[3] Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 203.
[4] Vidi dok. br. 58.
[5] Luiđi (Luigi), komandant 14. armijskog korpusa.

Ekselencija Ambrozio: to nije mogućno. Trebalo bi zadržati njihovu delatnost na političkom polju. Bio bi zadovoljan ovim rešenjem.

Ekselencija Đelozo: međutim, moglo bi se preduzeti pokret divizije prema Tesaliji. Zatim bi se ispitala mogućnost da mu se ustupi potpuna komandna dužnost ili, barem, jedna druga divizija.

Ekselencija Ambrozio: ako bi se kasnije moglo sagledati mogućno rešenje, ostaje samo pitanje izdavanja naređenja. Međutim, to ne može biti brzo rešenje, tim pre što u Albaniji predstoji smena. Sada čak iskrsava jedna druga komplikacija. Dalmaco je primio albanske poglavice koje su tražile smenjivanje, pa je izvestio Ministarstvo inostranih poslova da ekselencija Parijani nije poželjan jer je bio u Albaniji za vreme kralja Zogua. Albansku komisiju trebalo bi da primi Duče koji je, međutim, odložio smenjivanje.

Ekselencija Đelozo: čisto rešenje je najbolje.

Ekselencija Ambrozio: trebalo bi nastojati da se još reducira Raspored „15 januar" u Hrvatskoj okupiranjem manjeg broja tačaka na obalskom području, čime bi se oslobodilo još četiri divizije.

Bilo bi bolje da su još u početku formirane okupacione armije samo u raznim područjima i ništa drugo.

Ekselencija Đelozo: mnogo problema je trebalo rešavati posle rata.

Ekselencija Ambrozio: rešenje je da se sada povuče jedna divizija iz Crne Gore. Da bi zaključio, potrebno je da sa ekselencijom Đelozom razgovara kod Dučea. Sutra će otići kod Dučea.

Ekselencija Đelozo: za tri divizije u rezervi već je jasno rekao Dučeu novembra prošle godine.

Ekselencija Ambrozio: problem će se rešiti sutra: za jednu diviziju odmah. Druge dve divizije za sada nema, ali bi se mogle izvući iz rešenja o jedinstvenoj operativnoj komandi u Albaniji, Crnoj Gori i Grčkoj.[6]

U Crnoj Gori situacija je dobra, ali je komplikuje pitanje Mihailovića.

Zatim postoje razmirice između muslimana i pravoslavaca.

Ostaje utvrđen sastanak kod Dučea za sutra u podne.

---

[6] Ta komanda je, pod nazivom Komanda Grupe armija „Istok" (Com. Gruppo armate Est), obrazovana u toku meseca juna. Za komandanta je postavlien general Ecio Rozi (Ezio Rosi), dotadanji načelnik Generalštaba KoV. Sedište komande nalazilo se u Tirani — Albanija (AVII, NAV-T-821, r. 2/465).

BR. 42

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 17. MARTA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

A[2]

VESTI IZ CRNE GORE

17. mart 1943 — XXI

Ovih dana odstranjena su iz političkog života tri eksponenta zelenaša, a opomenuto je i nekoliko bjelaša, koji su više od ostalih podsticali razdor između dve stranke;[3] ovaj razdor je doveo do opasne tačke trvenja, a povod je bio pojedinačno ispoljavanje samovolje prilikom upućivanja kontingenta crnogorskih oružanih snaga u Bosnu.

Zelenaši bi želeli da se u Bosnu pošalju samo četničke formacije, kako bi se u Crnoj Gori smanjila njihova snaga, nametljivost i uticaj; međutim, bjelaši i četnici želeli bi da u Bosnu povuku i zelenaše, jer baš tu borba protiv komunista za njih poprima značaj zaloge za vaskrsavanje velike Srbije, ili velike Jugoslavije. Za ovaj poslednji ideal, kao što je poznato, zelenaši ne nameravaju da se zalažu.

U svakom slučaju, odliv značajnog kontingenta četničkih oružanih snaga, od kojih se jedan deo već prebacio u Bosnu preko zona koje nisu posednute našim trupama, još dok je postojala zabrana hrvatske vlade da se oni prime, sada oživljava u zemlji interesovanje za borbu protiv komunista.[5]

Iako je ta borba dala očigledne rezultate u Crnoj Gori, potrebno je da se nastavi nesmanjenom žestinom, jer se komunistički virus ubacuje među taj svet putem nezamislivih i tajnih organizacionih formi, što pokazuju i neki dokumenti nađeni kod komunista koji su poginuli u borbi, a pomoću kojih se nadamo da ćemo uskoro moći da pohvatamo pripadnike nekih ćelija.

Kao što je poznato, nemačke vojne vlasti, u zonama pod njihovom upravom, odavno su pristupile, ne bez teškoća, razoružanju četničkih snaga, koje smatraju neregularnim i neprijateljskim.[6]

Međutim, u Crnoj Gori već skoro godinu dana četničke snage tesno sarađuju sa našim okupacionim trupama u borbi pro-

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/31—32. Zabeleška je pisana kao informacija generalu Ambroziju i drugim visokim vojnim rukovodiocima.

[2] Paraf generala Ambrozija, načelnika Glavnog generalštaba Vrhovne komande.

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 65.

[4] i [5] Vidi dok. br. 15.

[6] Vidi dok. br. 24, nap. 14.

tiv komunista, pa su dale, i dalje daju siguran i efikasan doprinos, koji je pomogao da se povrati bezbednost i da Crna Gora postane relativno miran sektor, dok se na ostalim delovima Balkana širi ustanak sa komunističkom podlogom.

Izgleda čak da ne treba pridavati suviše značaja činjenici da su četnici naklonjeni Englezima i da teže uspostavljanju jugoslovenske države, samim tim što se oni odlučno bore protiv komunizma, zanemarujući opomene koje dobijaju iz Londona.

Politika koju je do sada vodio Guvernatorat, mada zasnovana na kriterijumima ravnoteže između suprotnih stranaka i veroispovesti, nikada nije mogla a da se ne oslanja više na prosrpsku masu, koja predstavlja najaktivniju i najmoćniju većinu crnogorskog naroda. A to će biti još stvarnije posle nedavnih događaja u Sandžaku[7] i preduzetih mera protiv nekih zelenaških eksponenata[8], zbog kojih smo, silom prilika, izgubili mnogo simpatija kako među muslimanima, tako i među zelenašima.

Eventualni pokušaj razoružanja četnika odmah bi doveo i do radikalne promene pravca koji smo do sad sledili, pa bi svakako došlo do poremećaja situacije, što bi partizani iskoristili. U stvari, pošto ne bi mogli da računamo na saradnju muslimana i zelenaša, došli bismo u situaciju da se sami borimo protiv ustaničkih formacija i protiv ne baš malog broja muslimana i zelenaša, koje bi partizani svakako uspeli da pridobiju za svoju stvar.

Na kraju, naći ćemo se u istim kritičnim prilikama kao prvih meseci 1942.

Da bi mogli da razrešimo takvu situaciju, trebalo bi prethodno osetno ojačati postojeće trupe, jer, kada bude isključena svaka dalja mogućnost održavanja politike ravnoteže, preostalo bi samo da se nametnemo silom.

---

[7] Reč je o paljenju muslimanskih sela i ubijanju muslimanskog življa u srezu bjelopoljskom (početkom januara 1943.) i na području između Bukovice, Bojjanića i Čajniča, zapadno od Pljevalja (početkom februara 1943) od strane četnika Pavla Đurišića (AVII, NAV-N-T-821, r. 248/33—38).

[8] Reč je o merama „da se iz političkog života Crne Gore udalje neke istaknute ličnosti, za koje je poznato da su najvatreniji i najuporniji u podsticanju razdora između dve stranke" — zelenaša i bjelaša (AVII, NAV-T-821, r. 238/33—36).

BR. 43

ZABELEŠKA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 17. MARTA 1943. O PITANJIMA RAZMATRANIM PRILIKOM RAZGOVORA IZMEĐU GENERALA ROBOTIJA I GUVERNERA DALMACIJE U ZADRU 15. MARTA 1943. GODINE[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija)
— ODELJENJE CIVILNIH POSLOVA —

VP 10, 17. mart 1943 — XXI

PITANJA RAZMATRANA PRILIKOM RAZGOVORA IZMEĐU EKSELENCIJE ĐUNTE I EKSELENCIJE ROBOTIJA U ZADRU 15. MARTA 1943 — XXI

1) Jačina jedinica dislociranih u Zadru.

Ekselencija Đunta[2] [Giunta] izjavljuje da podržava predloge koje je u vezi sa ovim podneo ekselencija Spigo[3].

2) Plan „15. januar“.

3) Premeštanje Komande XVIII armijskog korpusa.

Ekselencija Đunta izražava želju da se zbog raznih razloga pomenuta komanda ne premesti u Zadar.

General Primijeri [Primieri] iznosi razna zapažanja u vezi sa celishodnošću ovog premeštanja.

Ekselencija Roboti [Robotti] odlučuje da ekselencija Spigo ponovo razmotri pitanje u vezi sa materijalnom sistematizacijom ne samo komande već i sveg osoblja koje njoj pripada.[4]

4) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ traži proširenje ovlašćenja u vezi sa upotrebom policijskih snaga takođe i na teritoriju Dalmacije (naredba Dučea od 19. januara 1942. godine)[5].

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 405/1310—13.

[2] Frančesko (Francesco); zamenio Bastijaninija na položaju guvernera Dalmacije.

[3] Umberto, komandant 18. armijskog korpusa.

[4] Dopisano na margini: „U vezi sa ovim dostavljen dopis XVIII AK“.

[5] Tom naredbom preneo je Musolini nadzor nad „javnim redom“ u Sloveniji (Ljubljanskoj pokrajini) sa civilnih na vojne vlasti (tom VI, knj. 2, dok. br. 134).

5) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ traži *praktičnu* primenu naredbe guvernera od 7. juna 1942 — XX u vezi sa merama koje treba primeniti u odnosu na pomagače diverzanata[6] (interesuje Komandu XVIII armijskog korpusa i Vojnopomorsku komandu Dalmacije).

6) Iznose se kriterijumi Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ u vezi sa interniranjima, proterivanjima i upotrebom radne snage.

7) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ traži da se ukine Specijalni sud za Dalmaciju, formiran naredbom Dučea od 24. oktobra 1941 — XIX[7]. Predata je promemorija u kojoj su izložena razmatranja pravnog karaktera i celishodnosti.

8) Evakuacija civilnog stanovništva sa malih poluostrva Srima i Zablaće: već je u toku.

9) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ potvrđuje potrebu da se saobraćaj plovnih sredstava i ribarenje, zbog jedinstvenosti kriterijuma za celu istočnu obalu Jadrana, usaglase sa principima koje je odredila Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ za delove hrvatske obale.

Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ zahvaljuje za načelan pristanak Guvernatorata i saglasna je sa predlozima Guvernatorata da se sastane posebna komisija.

Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ odrediće imena oficira koji će učestvovati, kao i približan datum održavanja sastanka.

10) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ potvrđuje celishodnost da se ustupanje soli hrvatskim građanima potčini specijalnim garantijama.

O ovom pitanju pobrinuće se komisija pomenuta u tač. 9).

11) Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ predlaže, mada se neće posebno uplitati, da se o koncentrisanju i snabdevanju Jevreja na ostrvu Korčula brinu civilne vlasti Guvernatorata.

---

[6] Tom naredbom predviđa se da će lica koja su se pridružila pobunjenicima, čim budu uhvaćena, biti streljana, njihova imovina konfiskovana, a njihove porodice smatrane taocima. Takođe, naredbom se preti streljanjem i onima koji podupiru akciju pobunjenika, a svim stanovnicima predela gde se dogode „kriminalna dela“ obustavljanjem davanja životnih namirnica (tom V, knj. 5, dok. br. 141).

[7] Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 160 i 167.

12) Na zahtev Riječkog udruženja za plovidbu, Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ traži da se parobrod „Vioti“ [Viotti], koji Guvernatorat Dalmacije ne koristi stalno, stavi na raspolaganje potčinjenoj komandi pozadine pod uslovom da će Riječko udruženje za plovidbu udovoljavati potrebama Guvernatorata drugim plovnim sredstvima uvek kada se to bude tražilo.

13) Vojni kabinet Guvernatorata.

Ekselencija Đunta je mišljenja da vojni kabinet nema nikakvog razloga da nastavi svoju delatnost i zato Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ stavlja na raspolaganje pukovnika Moru [Morra][8].

14) Viša komanda oružanih snaga Slovenija—Dalmacija traži saglasnost Guvernatorata da na anektiranu teritoriju Dalmacije mogu ulaziti i zadržavati se hrvatski vojnici koji treba da provedu odsustvo kod svoje rodbine.

Ove vojnike će italijanska Misija u Zagrebu snabdeti posebnim propusnicama, i ona bi za svaki pojedini slučaj morala da o tome telegrafski izvesti Guvernatorat.

15) Viša komanda oruž. snaga „Slovenija—Dalmacija“ traži da se porodicama pripadnika Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista koji se bore u Dalmaciji omogući da žive koncentrisane na nekom ostrvu zadarskog područja.

Ujutro, 16. marta, ekselencija Dompijeri, načelnik Kabineta Guvernatorata, izvestio je da guverner, mada u načelu prihvata podnesene predloge (tač. 4, 5, 6, 7, 11, 12, 14 i 15), ipak zadržava pravo da razmotri pitanja i da će izvestiti o svojim odlukama.

18. III **R**[oboti]

Prepis dostavljen Odeljenju za vezu sa inostranstvom
Prepis dostavljen Obaveštajnom i Operativnom odeljenju Više k-de oruž. snaga „Slovenija—Dalmacija“

VP 10, 19. mart 1943 — XXI

---

[8] Euđenio (Eugenio). Prema poimeničnom spisku oficira na službi u Komandi 2. armije na dan 1. marta 1943, Mora se nalazio na dužnosti u Odeljenju za vezu sa Guvernatoratom Dalmacije (AVII, NAV-T-821, r. 395/449).

BR. 44

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 17. MARTA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU NA AUTO-KOLONU NA PUTU SKADAR — PRIZREN KOD S. ŠEN MRIJE[1]

Vrhovna komanda
Telegrafsko odeljenje
Otvoreni telegram — Prijemni

Čas i datum prijema: 03,30 17/III
Putem teleprintera — Datum: 17. mart 1943/XXI
Pošiljalac: Superalba
(C. Prinčipe) — Čas i datum predaje: 04,15 17/III

Upućeno:

VRHOVNOJ KOMANDI

——— o ———

Br. 2380/op.

Izveštaj za 16. mart

1) — Juče je grupa ustanika u blizini Šen Mrija (Puka VQ—DN) napala auto-kolonu koja se sastojala od poštanskog furgona i pratećeg kamiona. Prilikom čišćenja, koje je odmah izvršeno, ubijeno je 8, a uhvaćena su 3 bandita.[2] Dejstvo se nastavlja[3]. Naši gubici: 13 mrtvih, 7 ranjenih. . . .[4]

General Dalmaco — 19301603

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-822, r. 133/975—6.

[2] Napad je izvršio NOP odred „Emin Duraku". Prema beleškama komandanta odreda, partizani nisu imali gubitaka. Kao odmazdu zbog pretrpljenih gubitaka, italijanski vojnici su zapalili s. Šen Mrije i streljali uhvaćene seljake, koji nisu imali nikakvog udela u pripremi i izvođenju te akcije. Vidi: Fadilj Hodža, Kad proleće kasni (iz partizanske beležnice), Priština, 1966, str. 14—21.

[3] Prema dnevnom izveštaju Više komande oružanih snaga Albanije od 18. marta 1943, „identifikovan je i ubijen jedan od napadača... na auto-kolonu u zoni Šen Mrije" (AVII, NAV-T-921, r. 133/972).

[4] Izostavljeni deo teksta odnosi se na akcije partizana u južnoj Albaniji (u zoni Valone) i na operacije čišćenja koje su italijanske jedinice započele u južnom delu Albanije i severnom delu Grčke.

BR. 45

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 20. MARTA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O ČIŠĆENJU ZONE GORJANE—GOSTIVAR—KIČEVO[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera

nešifrovana *Primljena poruka*

Šifra O.
Datum i čas prijema 02302003
putem teleprintera

Pošiljalac
SUPERALBA
(Centar Prinčipe)

20. mart 1943 — XXI
Datum i čas predaje 03002003

Upućeno
VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 2488/op.

Izveštaj za 19. mart

1) — Dve čete 127. peš. puka, ojačane karabinijerima, za vreme operacije čišćenja u zoni Gorjane—Gostivar—Kičevo—Zics[2](?) napale su juče 18-og i raspršile bandu ustanika, koji su ostavili na terenu mrtve[3]. Naši gubici: poginuo 1 karabinijer, ranjen 1 oficir i dva vojnika.

2) — Završene su represalije zbog napada na Šen Mrije (Puka VQ—DN) o čemu je bilo reči u I delu mog telegrama 2380[4]. Spaljena su dva zaseoka sela Mgulla[5](?) (Puka VD—DN), a snažne eksplozije pokazale su postojanje skrivene municije.

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/970—971.

[2] Zi cs je kodirana oznaka zone Gorjane na karti Gostivar—Kičevo.

[3] Na tom području dejstvovao je tada Mavrovsko-gostivarski NOP odred, formiran 14. marta 1943. kod s. Nikiforova (gostivarskog). Istovremeno pokušao je Mesni komitet KP Makedonije — Tetovo da formira partizanski odred na Šar-planini. Po planu MK, odred je trebalo da se snabde oružjem u Mavrovu, u kom cilju je u dva maha upućivana u tom pravcu po jedna grupa od desetak boraca. Prva grupa je otkrivena i napadnuta od kvislinških balističkih bandi u rejonu r. Mazdrača i prinuđena da se vrati u Tetovo. Druga grupa je takođe otkrivena i zarobljena od italijanskih karabinijera u rejonu s. Šipkovice.

Redakcija nije mogla da utvrdi da li je 18. marta napadnut Mavrovsko-gostivarski NOP odred ili jedna od dve grupe boraca koje je MK Tetovo uputio prema Mavrovu (Uporedi: dr Velimir Brezoski, Osloboditelnata vojna vo Makedonija vo 1943. na teritorijata na SR Makedonija, Skopje, 1971; dr Vlado A. Ivanovski, Osloboditelna vojna vo Zapadna Makedonija 1941—1944, Skopje, 1973. i Istoriski arhiv KPJ, tom VII, Beograd, 1951).

[4] Vidi dok. br. 44.

[5] Tako je u originalu.

Ubijen je još jedan ustanik, o čemu je reč u II delu mog telegrama 2458[6]. Neprijatelj je ostavio na terenu još 5 mrtvih. Na našoj strani nijedan gubitak. (nastavalja se)

...[7]

— General Dalmaco 184519.

BR. 46

DEPEŠA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 27. MARTA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O ATENTATU NA FAŠISTIČKOG FEDERALNOG INSPEKTORA U PEĆI[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera
San.

nešifrovana *Primljena poruka*

27. mart 1943 — XXI

Šifra O. Datum i čas predaje 03102703
Datum i čas prijema 03002703
putem teleprintera

Pošiljalac
SUPERABLA
(C. Prinčipe)

Upućeno
VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 2754/op.

Izveštaj za 26. mart

Nema ništa značajno da se javi na polju operacija. U Peći (Peć TI—FR) posle ubistva inženjera Terce, koje se desilo 21-og, juče je ubijen federalni inspektor Severino Rikotini [Riccottini][2]. Na lice mesta stigao je zamenik predsednika Ministarskog saveta, pa su sprovedene policijske mere, dok ova komanda budno prati novonastalu situaciju na Kosovu.

General Dalmaco 185026

---

[6] U drugom delu tog telegrama od 18. marta 1943. piše: „Povodom ustaničkog napada 15. o. m. na auto-kolonu u zoni Šen Mrije identifikovan je i ubijen jedan od napadača“ (AVII, NAV-T-821, r. 133/972).

[7] Izostavljeni tekst odnosi se na Grčku.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/963.

[2] Inženjera Tercu ubili su, po nalogu MK KPJ za Peć, članovi mesne organizacije SKOJ-a. Kao odmazdu zbog ovog ubistva popalile su italijanske vojne vlasti izvestan broj kuća i dućana u gradu, nakon čega je MK odlučio da se izvrši atentat i na Rikotinija, inicijatora paljevine i masovnog terora nad pripadnicima NOP-a (AVII, reg. br. 2/1, k. 1988).

BR. 47

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VRHOVNE KOMANDE ZA MESEC MART 1943. O POLITIČKOJ SITUACIJI NA KOSOVU[1]

C/7

Izveštaj o Albaniji[2] za mesec mart 1943/XXI

Javna bezbednost

...[3]

U Đakovici situacija je dosta neizvesna zato što se u mestu nalazi I lovački puk[4], sastavljen uglavnom od ljudstva regrutovanog iz okruga južne Albanije, a na koje se ne može mnogo računati. Poznato je da je više njih rešilo da pređe u bandu Ram Muje[5] i da je samo blagovremenom intervencijom komandanta korpusa bilo moguće smanjiti broj dezertera.

...

Javno mnenje

Javnost je i dalje deprimirana i pored toka operacija na ruskom frontu koji je oživeo nade u preokret opšte vojne situacije.

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/79—82. Izveštaj je pisan kao informacija Musoliniju i drugim visokim vojnim rukovodiocima.

[2] Kraljevskim ukazom i ukazom kraljevskog namesnika u Albaniji br. 264 od 12. avgusta 1941. godine, deo Kosova koji se, na osnovu sporazuma između nemačke i italijanske vlade, nalazio pod okupacijom italijanskih jedinica, anektiran je Albaniji. Istim ukazom anektirana je Albaniji i zapadna Makedonija (Fletorija Zyrtare, br. 129, od 29. avgusta 1941. godine, Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941, knj. 1, Beograd, 1963, str. 33—36). Na osnovu ovakvog razgraničenja, prema kojem su Kosovo i zapadna Makedonija pripadali italijanskoj „Velikoj Albaniji", i italijanske vojne komande u svojim izveštajima o Albaniji obuhvataju i situaciju i događaje na anektiranim područjima.

[3] i [6] Izostavljeni deo teksta odnosi se na Albaniju.

[4] Reč je o puku albanske kvislinške vojske. U toku sledeća dva meseca, u Prištini je formiran i 4. lovački puk, koji se kao i Prvi nalazio u sastavu 1. lovačke brigade (AVII, NAV-T-821, r. 143/132). Opširnije o držanju vojnika 1. lovačkog puka vidi: Fadilj Hodža, n.d., str. 37—38.

[5] Ram Muja se tada nalazio na dužnosti zamenika komandanta NOP odreda „Emin Duraku". On je na rečima prihvatao liniju NOB-a, ali je svojim samovoljnim postupcima i delovanjem zastupao nacionalističke pozicije. Pošto su propali svi pokušaji Glavnog štaba NOV i PO Kosmeta da se on sa svojom malobrojnom grupom Malesora disciplinuje i prekine sa svojom dvostrukom igrom, januara 1944. godine došlo je do raskida i obračuna s njim (tom I, knj. 19, dok. br. 34, 47, 52 i 92).

Na takvo raspoloženje utiče unutrašnja politička situacija, rđavi uslovi javne bezbednosti, a naročito ekonomska situacija.

Na području Kosova zavladao je među albanskim stanovništvom izvestan osećaj zbunjenosti, usled neprestanih incidenata koji se dešavaju, naročito u poslednje vreme, između Italijana i Albanaca; ti incidenti zbunili su Kosovare i stvorila se krajnje nepovoljna atmosfera za međusobne odnose.

...[6]

BR. 48

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 4. APRILA 1943. ZA NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA O PITANJIMA KOJA ĆE SE RAZMATRATI NA SASTANKU SA PREDSTAVNICIMA NEMAČKE VRHOVNE KOMANDE U SALCBURGU[1]

VRHOVNA KOMANDA

109 Z

4. april 1943.

ITALIJANSKO-NEMAČKI SASTANAK[2]

PROMEMORIJA U VEZI SA RAZNIM PITANJIMA ZA NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA

Pitanja koja će se razmatrati na poznatom sastanku[3]

1) — *Opšte vođenje rata*

Jedinstven pogled na vođenje rata, čije glavne smernice treba da budu utvrđene u sporazumu sa saveznikom. —

[4]Očekujemo direktive

Potreba da se i italijansko poluostrvo i Balkansko poluostrvo smatraju podjednako izloženim.

Odbrana naše zemlje značajna je i za Nemačku. —

Potreba da se spreči plovidba neprijatelja kroz sicilijanski kanal, kako radi odbrane Italije tako i radi odbrane Balkana. —

---

[1] Snimak kopije originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 21/1013—1016.

[2] i [3] Odnosi se na sastanak u Salcburgu, održan od 7. do 10. aprila 1943. Vidi dok. br. 51.

[4] Tekst na margini dokumenta dopisan je olovkom.

2) — *Kopnena vojska*

I — *Odbrana Italije*

a) — Procena mogućih namera neprijatelja. —

Zapad

Situacija naših divizija i obalske odbrane: potrebno je oružje, artiljerija, tenkovi, koje smo tražili i koji su apsolutno neophodni za odbranu naših obala. —

b) — Potreba (za nas) za povlačenje trupa: iz Hrvatske (s tim da se okupacija anektiranih teritorija svede na kontrolu pruge za prevoz nafte i na okupaciju hercegovačkog primorja) i iz Grčke (smanjenjem sektora pod našom okupacijom). —

Istok

II — *Afrika*

a) — Analiza situacije u Tunisu; nesrazmernost snaga u odnosu na protivnika i teškoća snabdevanja. —[5]

b) — Određivanje položaja maršala Romela. —[6]

c) — Nemačke jedinice koje se nalaze u Tunisu i one koje tek treba tamo uputiti. —

d) — Zahtev protivtenkovskih oruđa srednjeg kalibra od 88 mm i 75 mm za Tunis. —

e) — Centralizacija svih raspoloživih transportnih sredstava, vazdušnih i pomorskih, za jedinstvenu upotrebu. —

III — *Hrvatska*

a) — Nemačka vojna politika u Hrvatskoj (rasparčavanje hrvatskih snaga; potreba da se italijansko-nemačka vojna politika u Hrvatskoj vrši uz punu saradnju i putem prethodnih sporazuma). —

Istok

---

[5] Vidi dok. br. 50, nap. 2.

[6] Ervin (Erwin), do 10. marta 1943, kada je napustio Afriku, komandant Grupe divizija „Afrika".

— Podsetiti da se osnovni italijansko-hrvatski ugovori od 18. maja 1941 — član 3 ugovora, član 1 vojnog ugovora[7] — i dalje smatraju kao osnovni elementi za vojnu politiku u Hrvatskoj, iako nas je postojeća vojna situacija primorala da evakuišemo i povučemo snage. —

b) — *Nedavne operacije „Vajs“.* —

— Ovo je period u kome je predviđeno da Nemci napuste zonu rudnika; —

— eventualne operacije južno od demarkacione linije odvijaće se u zoni pod italijanskim vojnim uticajem, pa prema tome treba mi da ih koordiniramo;

— italijansko učešće u operaciji „Vajs“ bilo je u najmanju ruku isto, ako ne i veće od nemačkog. —

IV — *Crna Gora* (Planirane su operacije protiv Mihailovića)[8]

Istok — Nisu preporučljive operacije velikih razmera, niti prelaz na politiku sile. —

V — *Jedinstvena komanda na Balkanu.*[9]

Istok — Pitanje komande u Grčkoj i Jegeju.

VI — *Snabdevanje Grčke i Jegeja.* —

Istok

VII — *Ruski front — 8. armija*

Istok

a) — Razvoj donske bitke (ispraviti tendenciju Nemaca da se opšte povlačenje pripiše odstupanju saveznika) —

b) — *Povlačenje II i XXXV arm. korpusa*

c) — *Povlačenje Alpinskog arm. korpusa.*

d) — *Pokret 8. armije prema zoni reorganizovanja*

VIII — *Preformiranje II arm. korpusa u Rusiji.* —

Istok

IX — *Sadejstvo nemačkih jedinica i materijala* —

Zapad

a) — Nemački organi u Italiji i njihova tendencija da prošire sopstvene zadatke. —

---

[7] Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 19 i 20.
[8] Vidi dok. br. 24.
[9] Vidi dok. br. 50, nap. 4.

Zapad	b) —	Upućivanje u Nemačku 150.000 italijanskih vojnika radi obuke za P.A. odbranu i ustupanje odnosnog materijala. —
Zapad	c) —	Materijal koji je Nemačka dodelila za pojačanje Italije, Grčke i Dodekaneza. —
Zapad	d) —	Nemačka jurišna brigada određena za Sardiniju. —
Istok	e) —	Nemačka jurišna brigada određena za Jegej. —

BR. 49

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 10. APRILA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

C/6
A[2] Op.

VESTI IZ CRNE GORE

10. april 1943 — XXI

Bezbednost i javni poredak

Relativno normalni na centralnom sektoru; unekoliko poremećeni i pogoršani u ostalim zonama.

Iz Sandžaka još uvek stižu povremeno vesti o zloupotrebama, nasilju i pokoljima koje četnici vrše nad muslimanima,[3] koji pružaju vrlo slab otpor.

Severna granica ozbiljno je ugrožena usled pritiska komunističkih bandi koje su izbegle manevru okruženja, koji je u zapadnoj Bosni preduzela nemačka komanda.[4]

U centralnoj oblasti stalno treba kočiti četničku nadmoćnost.

Prema obali, nepomirljivo neslaganje između zelenaša i bjelaša stvara okupacionim snagama teškoće,[5] koje postaju još

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/23—26.
[2] Paraf generala Ambrozija.
[3] i [5] Vidi dok. br. 42.
[4] Vidi dok. br. 14, nap. 4.

teže usled progona koje Albanci vrše u odnosu na Crnogorce u anektiranim zonama, kao na primer Ulcinj.[6]

Međutim, situacija je postala još osetljivija zbog partizanskih snaga, koje se sada nalaze na domaku zemlje.

Na granici, u pozadini našeg rasporeda, uvukli su se agitatori i oružane grupe s ciljem da reorganizuju rastureno ljudstvo koje je dosad izmaklo hvatanju, ili se vešto skrivalo među stanovništvom.

Karabinijeri, u tesnoj saradnji sa posadnim jedinicama, preduzeli su potrebne mere s ciljem da se spreče i uguše eventualni neredi.

Vojno-politička situacija

Krajem februara, posle pada Drežnice, da bi se zaustavilo nastupanje partizana prema Mostaru, između ostalih antikomunističkih formacija, u Hercegovinu su došle i crnogorske.[7] Ali ustaničke snage su zagospodarile teritorijom koja se prostire između gornjeg i srednjeg toka Neretve, kao i onom koja se nalazi između Stolac—Bileća i zapadne granice Crne Gore.

Duž granice, od Ustiprače do Bileće, vrše pritisak četiri partizanske brigade, grupisane u dve divizije, sa ukupnom snagom od deset hiljada ljudi, dobro naoružanih, sa dobrim komandnim kadrom i velikom borbenošću.[8]

Izgleda da njihov štab namerava da jednim delom prodre u centralni deo Crne Gore, a drugim u Sandžak, da bi dostigli severnu Albaniju.

Pred ovakvom situacijom, pristavši na zahteve Komande trupa Crne Gore, nacionalističke organizacije — bjelaši i zelenaši — koncentrisale su u Hercegovini veliki deo svojih formacija, uspevši dosad da osujete ponovljene pokušaje partizana da forsiraju Drinu.[9]

Međutim, nema sumnje da će se ovi pokušaji ponoviti, s obzirom da partizani gaje duboku mržnju protiv nas, tako da mnoge od naših zarobljenika streljaju.[10]

---

[6] Odnosi se na progone crnogorskog življa od strane albanskih nacionalističkih elemenata, pristalica „Velike Albanije".

[7] Vidi dok. br. 15.

[8] i [9] Vidi dok. br. 90.

[10] Netačno. Postupak štabova, rukovodstava i boraca NOV i POJ prema ratnim zarobljenicima određen je sledećim naređenjem Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije od 8. novembra 1941. godine:

„1) Pod pretnjom kazne smrti, zabranjuje se odgovarati na te zločine sličnim protumerama koje nisu dozvoljene u partizanskim redovima;

a) maltretiranje, prebijanje ili bilo kakvo ispoljavanje lične mržnje prema zarobljenicima koji padaju u naše ruke;

Sa sadašnjim stanjem stvari predočena je potreba da se odgodi udaljavanje jedne od prisutnih divizija, koje je Vrhovna komanda već bila predvidela, da ne bi naše snage bile oslabljene.

Na komunističku opasnost crnogorski nacionalistički komandanti odlučno reaguju, ali njihov stav nema odgovarajući odziv kod oružanih masa, čija vojna delatnost, sa izuzetkom nekih Đurišićevih jedinica, pokazuje znake nespremnosti i slabe povezanosti i odiše rivalstvom starešina. Bilo je i slučajeva dezerterstva, kao i pojedinačnog i kolektivnog defetizma, tako da se već kod prvog napada nemali broj vratio u partizanske redove. Sve ovo su četničke starešine nastojale da sakriju od naroda, koji im baš nije sasvim sklon, iznoseći gromoglasne vesti o pobedama.

Činjenica je da je i četnicima i komunistima, iako razdvojenim iz ideoloških razloga, zajednička nepomirljiva mržnja protiv okupacionih snaga, tako da, ukoliko bi se ratni događaji odvijali nepovoljno po Osovinu, četnici ne bi oklevali da se suprotstave nama.

Na osetljivom području Sandžaka osnovali su četnici jednu rudimentarnu i sektašku vojno-političku organizaciju, koja je svojim sledbenicima razdelila zemlju muslimana koji su prilikom nedavnih pokolja poginuli ili pobegli, i vrši otvorenu propagandu, kojom se protivnici pozivaju da promene pravac, koji će, razume se, biti usmeren protiv Italijana.

Ova propaganda je zaista već dala prve plodove, jer, dok su neki muslimani dopustili da ih privuče komunistička orbita, drugi su izgleda spremni da sarađuju sa četnicima, da bi spasli život i imovinu.

Na rasnu mržnju se ne može računati, jer je musliman uvek spreman da promeni zastavu, samo da bude uz najjačeg.

Ako bi se u Sandžaku ova pojava proširila, situacija bi se naglo okrenula potpuno na našu štetu.

---

b) apsolutno je nedozvoljeno maltretiranje ili zlostavljanje stanovništva na onim područjima gde se vode borbe, iako ono nije naklonjeno nama.

2) Zarobljeni neprijateljski oficiri i vojnici imaju se stražarno sprovesti najbližim našim partizanskim komandama, koje će onda same preduzeti istragu protiv pojedinaca iz redova zarobljenika za koje se nepobitno dokaže da su vršili bilo kakva zverstva ili nasilja.

3) Naši štabovi i vojne partizanske jedinice na terenu moraju na licu mesta ispitati svaki konkretni slučaj zlostavljanja naših ljudi ili seljaka sa strane četnika, sve to zapisnički utvrditi i po svedocima potpisati i onda dostaviti to Glavnom ili Vrhovnom štabu.

Naše vojne partizanske jedinice dužne su više od svih strogo da poštuju ratnička pravila i visoko držati neokaljanu zastavu naših herojskih partizanskih odreda Jugoslavije" (tom I, knj. 2, dok. br. 64).

Tog naređenja držale su se sve jedinice NOV i POJ u toku čitavog perioda NOR-a.

U pogodnom trenutku, možda bi baš sa tog područja počela neprijateljstva, jer su se evidentni znaci neprijateljstva protiv Nemaca već pojavili preko demarkacione linije.

I pored toga što nas četničke starešine uveravaju u svoju lojalnost, može se konstatovati da vrše pripreme, koje, ako nisu usmerene na pripremu nekog izdajničkog napada, svakako imaju kao minimalni program stvaranje takvog stanja koje bi u slučaju teških neprilika ili moralo da se podnosi ili da se izvrši pokušaj suprotstavljanja s malo izgleda na uspeh.

Drukčiji je, međutim, stav zelenaške manjine, koja u svom fanatičnom programu da zaštiti do kraja Crnu Goru od srpstva, pokazuje sigurnu i simpatičnu privrženost našim trupama, kojima namerava da se pridruži sa formacijama, koje smo mi naoružali, a koje uzimaju aktivno učešće u borbi protiv ustanika, čuvajući ljubomorno autonomiju, koju odlučno brane od pokušaja apsorbovanja, koje svim sredstvima vrše nacionalističke starešine bjelaša.

Raspoloženje stanovništva

Nepovoljan tok rata učvrstio je kod velikog dela crnogorskog stanovništva uverenje da Osovina neće pobediti, a istovremeno oživljava neprijateljstvo prema okupatoru. Većina ovog stanovništva je mirna i ukazuje poštovanje italijanskim vlastima. Za sada ne izgleda da ima želju da se upušta u avanture; ali u srcu mnogih postoji živa nada u skorašnji kraj rata sa pobedom Anglo-Amerikanaca.

Učešće sposobnih ljudi u borbi protiv komunista stvorilo je u porodicama stanje neugodnosti i zabrinutosti, koje je pogoršano teškoćama svakodnevnog života, koje nisu ni malobrojne, ni lake, iako guverner čini sve da ih ublaži.

Ekonomska situacija

Usled opustošenja zemlje, Sandžak ove godine neće moći da dâ veliku količinu poljoprivrednih proizvoda crnogorskom stanovništvu.

Na tom području, nasuprot radinosti muslimana usledila je nesposobnost pravoslavaca, koji imaju više sklonosti za vojsku nego za rad.

Na ostalom delu teritorije, ekonomska situacija, u celini, nije tako teška.

Međutim, nedostaje veliki broj neophodnih artikala, kao obuća, odeća, rublje, predmeti za domaćinstvo, itd.

I pored preventivnih i represivnih mera i dalje cveta „crna berza“ i trampa.

U najboljoj situaciji nalaze se seljaci koji raspolažu prehrambenim artiklima, pa tako mogu da prebrode period do prikupljanja žetve.

Međutim, kategorije sa utvrđenim prihodima, a naročito više hiljada izbeglica, većinom muslimana, žive oskudno, od pomoći, koliko mogućnosti dozvoljavaju, naših vlasti i svojih istovernika.

BR. 50

IZVOD IZ PROMEMORIJE VRHOVNE KOMANDE OD 12. APRILA 1943. O PITANJIMA RAZMATRANIM NA SASTANKU SA PREDSTAVNICIMA NEMAČKE VRHOVNE KOMANDE OD 7. DO 10. APRILA 1943. U SALCBURGU[1]

V.P. 21, 12. april 1943 — XXI

VRHOVNA KOMANDA

Promemorija o razgovorima u Kleshajmu (Salcburg)

1) — *Opšte vođenje rata. (Utisci iz pojedinih diskusija:* 7—10. aprila 1943 — XXI

Sa nemačke strane insistira se na potrebi likvidiranja ruskog problema i postoji nada da se u tome uspe — s obzirom na stanje iscrpljenosti u kome se nalaze Rusi posle učinjenih napora — ukoliko se usvoji kriterijum prema kome će se težiti više uništenju neprijateljskih snaga nego teritorijalnoj okupaciji.

Povodom italijanskog predloga, nagoveštena je namera da se preuzme inicijativa u Španiji u vezi sa Gibraltarom. Da bi se to učinilo, predviđeno je da se izvrši pritisak na Franka kako bi se postiglo, ako ne vojno sadejstvo Španije, bar ovlašćenje za prelaz preko Španije. Ovo je trebalo da se ostvari na predstojećem sastanku, koji je prvobitno predviđen da se održi utroje: Firer—Duče—Franko, a u drugoj fazi je odlučeno da se sastanu samo dvojica: Duče i Franko.

---

[1] Snimak kopije originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 21/1002—1012. Po jedan primerak promemorije dostavila je Vrhovna komanda, 14. aprila 1943, načelniku Generalštaba KoV — generalu Roziju, načelniku Generalštaba Mornarice — admiralu Arturu Rikardiju (Arturo Riccardi) i načelniku Generalštaba Vazduhoplovstva — generalu Rinu Korsu Fužijeu (Rino Corso Fougier). Vidi AVII, NAV-T-821, r. 21/1001.

U takvoj eventualnoj operaciji Italija bi učestvovala sa kopnenim snagama (bar 1 divizija), pomorskim i vazdušnim.

Međutim, ako bi se Franko suprotstavio, ne bi bilo ni svrsishodno niti moguće raspolagati potrebnim snagama da se Španija prisili da ustupi volji Osovine i da se blagovremeno parira eventualnim protivmerama protivnika (iskrcavanja u Španiji ili Portugaliji, ili u obadve države).

Ali karta na koju igra Nemačka sa velikom nadom i poverenjem, i koja bi mogla da bude odlučujuća, jeste podmornički rat. Firer je izjavio da će se istrajanjem u njemu neprijatelj sigurno dovesti u stanje da popusti.

Za probleme Sredozemlja Nemci se brinu onoliko koliko zahteva jedno bojište sporednog značaja. Uviđa se potreba da se Tunis održi po svaku cenu[2], kako bi snage neprijatelja bile što duže vezane; plaše se iskrcavanja na Sardiniju i Siciliju[3], pa su spremni da pruže svaku moguću pomoć, ali s tendencijom da ne odvajaju raspoloživa sredstva za bojišta koja sada nisu aktuelna, a za koja se samo predviđa da će biti napadnuta. Pretpostavlja se da nije moguće iskrcavanje na južnim obalama Francuske; takođe se smatra da ni u Grčkoj ne predstoji iskrcavanje i da je ono u zavisnosti od stava Turske. Smatra se da će ova dugo čekati pre no što se pokrene, zato što bi Bugarska — prema izjavi kralja Borisa — stupila u rat protiv nje. Sem toga, Turska je takođe oruđe u rukama Engleza za manevrisanje protiv eventualnih preteranih i opasnih ruskih zahteva.

2) — *Pitanja koja se odnose na Kopnenu vojsku*

a) — *Tenkovi*

Nemačkoj strani su zatraženi tenkovi za Italiju. Nemačka strana je odgovorila da ne raspolaže tenkovima koje bi pristala da pošalje na sektore na kojima ne moraju odmah da budu upotrebljeni. Međutim, Firer je obećao da će — u slučaju potrebe — na Siciliju uputiti posadu za nemačke tenkove raznih tipova koji se tamo nalaze, kao i za italijanske posade.

---

[2] Dvadesetog aprila 1943. otpočele su savezničke završne operacije u Tunisu (operacija „Vulcan"). Sedmog maja zauzeli su saveznici Tunis i Bizertu i time razdvojili osovinske snage, a 11. i 12. maja, kod rta Bona u Tunisu, kapituliralo je oko 225.000 pripadnika italijanske i nemačke vojske, čime su završene borbe u severnoj Africi (Drugi svetski rat, knj. 3, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964, str. 182—196; Hronologija, str. 467).

[3] Desetog jula 1943. iskrcali su se prvi ešeloni savezničkih snaga na ostrvo Siciliju a 17. avgusta sa ostrva su se povukle preostale nemačko-italijanske snage, čime su borbe za Siciliju bile završene. Slabe nemačke snage nisu mogle braniti Sardiniju, pa su je napustile 20. septembra (Drugi svetski rat, str. 471—498).

b) — *II armijski korpus*

Nemačka strana je izjavila da ne može da odredi u Rusiji neku zonu koja bi bila bolja za reorganizaciju armijskog korpusa od ove sadašnje; ponudila je da stavi na raspolaganje transportna sredstva potrebna za transport 2. arm. korpusa u Nemačku ili Italiju, ukoliko italijanska strana smatra da će se na taj način brže izvršiti reorganizacija armijskog korpusa. Italijanska Vrhovna komanda se ogradila od odgovora, a sada saopštava iz Rima odluku da će se 2. armijski korpus reorganizovati u Italiji.

c) — *Jedinstvena komanda na Balkanu*[4]

Sa nemačkom stranom je dogovoreno — s tim da se ne menja ništa što je za sada predviđeno za pripremnu fazu — da se pitanje jedinstvene komande, radi suprotstavljanja eventualnom dejstvu neprijatelja, razmatra tek onda kada se za to ukaže potreba, jer nije moguće predvideti na kom sektoru i kako će se ispoljiti napad.
Prema tome, lokalne rezerve ostaju u potčinjenosti Vrhovne komande, odnosno OKW-a; u momentu upotrebe biće date komandantu napadnutog sektora.

d) — *Hrvatska*

Spomenuti su italijansko-hrvatski vojni ugovori,[5] a od OKW je zatraženo da prethodno izvesti italijansku stranu o eventualnim sporazumima koje namerava da sklopi sa Hrvatima u pogledu organizovanja njihovih oružanih snaga. Nemačka strana je potvrdila da nema nikakav poli-

---

[4] Pitanje stvaranja zajedničke komande na Balkanu bilo je predmet nemačko-italijanskih razgovora još u toku meseca januara. S tim u vezi maršal Kavalero piše u svom dnevniku 24. januara: „Zatim sam pokazao Keserlingu [Albert Kesserling] Valdenburgov [Waldenburg, nemački vojni izaslanik u Rimu] akt i izjavio da ne shvatim kako Ler može da komanduje svim italijanskim snagama na Balkanu. Komandant treba da je oprezan, a on to nije. Dodao sam da ne vidim razloga za reč ‚naređenje'. Ne mogu primati naređenja od Firera niti mogu da kažem Dučeu da je Firer izdao naređenje Vrhovnoj komandi. Niti mogu da kažem: ustupamo komandu nad četiri armije (u Grčkoj, Crnoj Gori, Dalmaciji i Hrvatskoj)... Keserling smatra da nemačka Vrhovna komanda hoće da drži u svojim rukama ceo Balkan, jer on predstavlja desno krilo ruskog fronta. Pored toga su tu Rumuni i Bugari. Odgovorio sam da je potrebno sa italijanskim narodom pridržavati se forme. I, na stranu sve, Đelozo se ne može potčiniti Leru... S pravom bi me optužili da nisam čuvao prestiž naših komandanata" (Ugo Cavallero, n.d., str. 441—442).

[5] Reč je o tzv. Rimskim ugovorima, potpisanim u Rimu 18. maja 1941. godine (tom V, knj. 1, dok. br. 244, tom XIII, knj. 1, dok. br. 20).

tički interes u Hrvatskoj, a da je svojevremeno uzela inicijativu u organizovanju hrvatskih divizija s namerom da ih upotrebi u Rusiji.

e) — *Italijanski raspored u Hrvatskoj*

Nemačka strana je tražila da Supersloda povuče posade iz 2. zone, ali samo postepeno, tako da iste posade mogu da budu zamenjene nemačkim i hrvatskim posadama, i to pod nadzorom nemačke Komande Jugoistoka.
Italijanska strana je prihvatila taj zahtev i u vezi sa njim izdala direktive Generalštabu KoV i Superslodi.[6]

f) — *Razoružanje četnika i dejstva protiv Mihailovića*

Ponovo su potvrđeni sporazumi koji su bili sklopljeni u Rimu u pogledu postepenog razoružanja četnika, čim to bude moguće, i u pogledu zajedničkih dejstava protiv Draže Mihailovića[7], na osnovu sporazuma koje će sklopiti generali Pircio Biroli i Ler.[8]

g) — *Grčka*

Nemačka strana je zahtevala da se generalu Đelozo [Geloso] izdaju uputstva za obezbeđenje zaštite važnijih rudnika i da energično interveniše protiv ustanika kako bi se njihovo organizovanje prekinulo još u početku. Italijanska strana tražila je da se poveća broj vozova kojima ćemo raspolagati za snabdevanje Grčke. Feldmaršal Kajtel[9] je obećao da će izdati direktive generalu Leru da zajedno sa generalom Đelozom razmotri pitanje raspodele vozova radi boljeg usaglašavanja sa našim potrebama.

h) — *Hemijski rat*

...

i) — *Obuka 150.000 ljudi u gađanju iz p.a. oruđa*

...

3) — *Pitanja koja se odnose na mornaricu*

...

4) — *Pitanja koja se odnose na vazduhoplovstvo*

...

---

[6] Vidi dok. br. 51.
[7] Vidi dok. br. 38 i 39.
[8] Vidi dok. br. 73.
[9] Vilhelm (Wilhelm Keitel), načelnik Vrhovne komande Vermahta.

BR. 51

DOPIS VRHOVNE KOMANDE OD 12. APRILA 1943. GENERALŠTABU KoV POVODOM RASPOREDA „15. JANUAR“ I SPORAZUMA NEMAČKO-ITALIJANSKIH PREDSTAVNIKA OD 18. APRILA O MEĐUSOBNOJ SARADNJI NA BALKANU[1]

VIŠA K-DA OR. SN. „SLOV. DALM.“ OPERATIVNO ODELJENJE
Br. 5920 Stiglo 13. apr. 1943/XXI

Kopija

VRHOVNA KOMANDA
Operativno odeljenje vojske
Istočno bojište V.P. 21, 12. aprila 1943/XXI

Br. 21774 prot.

Predmet: Raspored „15 januar“
(veza akt 21765 od 11 t.m.)[2]

GENERALŠTABU KRALJEVSKE KOPNENE VOJSKE

Vojna pošta 9

OKW [nemačka Vrhovna komanda] je skrenula pažnju ovoj vrhovnoj komandi na potrebu da se onemogući partizanskim bandama, rasturenim u operaciji „Vajs“[3], ponovno prikupljanje u „Drugoj zoni“,[4] koju treba da napuste trupe Više k-de oruž. sn. „Slov.—Dalm.“ kako je predviđeno radi zauzimanja Rasporeda „15 januar.“[5] U tom cilju OKW je ponudila da sa nemačkim ili hrvatskim trupama[6] posedne zonu koju napuste italijanske trupe, i tražila je da se O.B.S.O. [nemačka k-da Jugoistoka] i Viša k-da oruž. sn. „Slov.—Dalmac.“ detaljno sporazumeju po ovome pitanju.

[1] Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 45/2, k. 100.
[2] Redakcija ne raspolaže tim aktom.
[3] Vidi dok. br. 14.
[4] Vidi dok. br. 53.
[5] Vidi dok. br. 55 i 58.
[6] Odnosi se na ustaško-domobranske jedinice.

Ova vrhovna komanda se slaže sa potrebom da bar zagarantuje sigurnost „Druge zone". S druge strane, pak, kao što je poznato, prilikom planiranja Rasporeda „15 januar", Viša k-da „Slov.—Dalmac." se nadala da će ograničiti zone koje posedaju naše snage kako bi time postigla jedan usredsređeniji i jači raspored i pored oduzimanja snaga 2. armiji, i kako bi sačuvala kontrolu najvećeg dela „Druge zone" pomoću hrvatskih posada i posada M.V.AC. pod našom komandom. Prilikom razgovora sa Nemcima naknadno primljene obaveze u pogledu četnika[7] ograničavaju učešće M.V.A.C., na koje se još može računati, i nameću potrebu da se planirani Raspored „15 januar" ponovo revidira.

Ova revizija se mora izvršiti sa težnjom da se postigne sledeće:

— da obalske garnizone „Druge zone" posednu *italijanske trupe;*

— da unutrašnje garnizone „Druge zone" posednu italijanske, hrvatske ili nemačke trupe, *pod našom komandom.*

Stoga, prilikom pregovora koje bude morao general Roboti da vodi sa generalom Lerom,[8] a poznavajući važnost ovih dveju zona za Nemce, treba imati u vidu korist od toga da se zone Drniš i Mostar ne prepuste Nemcima u cilju eventualnog posedanja sve dok se ne dobije pristanak da će eventualni nemački garnizon (koji bi sigurno bio znatne jačine) biti potčinjen našim velikim jedinicama.

Međutim, potrebno je da naše trupe posednu napred pomenute zone i to: odmah zonu Drniš, a zonu Mostar čim bude ponovo uspostavljena normalna situacija u Hercegovini.

Ako O.B.S.O. bude zahtevala od Superslode dalje držanje određenih garnizona, zasnivajući to traženje na činjenici da ih ne može zameniti svojim trupama, ostaje da Supersloda prosudi o mogućnosti ili nemogućnosti posedanja ovih garnizona italijanskim trupama.

U vezi tih zadataka, snage kojima će raspolagati Supersloda biće u krajnjoj liniji one kojima i sada raspolaže (bez divizije „Sasari"), imajući u vidu:

— da će biti korisno da 1. brza divizija ostane na raspolaganju Superslode bar dok joj ne budu stavljeni na raspolaganje hrvatski odredi, koji treba da se obrazuju u Italiji;

— da će se divizija „Murđe" morati što pre dopuniti do punog sastava, uzimajući, ako je potrebno, odgovarajuće jedinice iz otadžbine.

Načelnik Glavnog generalštaba
potpisan Ambrozio

---

[7] Vidi dok. br. 38, 39 i 50.
[8] i [10] Vidi dok. br. 55, nap. 8.

Prilog br. 1 uz akt 21774
od 12. 4. 43 (5920 op.). 8. april 1943/XXI

Za vreme današnjeg sastanka[9] postignuti su za blisku budućnost sledeći sporazumi u pogledu italijansko-nemačke saradnje na Balkanu i u Grčkoj:

1.) — OKW načelno ne stavlja nikakvu primedbu protiv namere Vrhovne komande da italijanske trupe napuste još neke zone u Hrvatskoj. S druge strane, ovo napuštanje ne sme da omogući Titovim bandama, koje su razbijene zajedničkim naporima u operaciji „Vajs", da se ponovo prikupe u napuštenim zonama. Dalje je utvrđeno da će se komandant italijanske 2. armije i O.B.S.O. imati još da dogovore o vremenu napuštanja zona.[10] Dakle, postavljen je princip da napuštanje zone od strane XVIII i VI arm. korp. bude jednovremeno sa posedanjem nemačkih i hrvatskih trupa. O.B.S.O. će morati voditi računa o tome da će se jedan deo italijanskih trupa morati da prebaci što pre u Italiju, radi pojačanja odbrane otadžbine. U napuštenim zonama neće biti upotrebljeni četnički odredi niti pod našom niti, pak, pod hrvatskom komandom.

2.) — Nema izmene u pogledu budućih operacija u Hrvatskoj i Crnoj Gori, to jest u pogledu operacija razoružanja četničkih odreda u Hrvatskoj i zajedničkih operacija protiv Mihailovića, koje su predviđene sporazumima u Rimu na dan 20. februara 1943. g. između Vrhovne komande i OKW, koju je predstavljao divizijski general Varlimont.[11]

Blagovremeno će se morati postići sporazum između zainteresovanih italijanskih komandi i O.B.S.O. kao što je već dogovoreno.[12]

3.) — OKW će O.B.S.O.-i dati uputstva, kako bi 11. italijanskoj armiji u Grčkoj naznačila *najvažnija* postrojenja za ratnu proizvodnju, koja rade za zajedničku ratnu privredu i koja zahtevaju lokalnu vojničku zaštitu.

Vrhovna komanda će izdati uputstva 11. italijanskoj armiji da se postara za ovu zaštitu.

U prilogu se dostavlja jedan spisak i jedna karta svih postrojenja u Grčkoj važnih za ratnu privredu.[13]

2 priloga Vrhovna komanda
OKW

---

[9] Vidi dok. br. 50.
[11] Vidi dok. br. 36.
[12] Vidi dok. br. 38.
[13] Redakcija ne raspolaže tim prilozima.

BR. 52

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 12. APRILA 1943. O POGORŠANOJ VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

C/6
A[2] Op.

PROMEMORIJA ZA DUČEA

12 april 1943 — XXI

Iz Crne Gore je javljeno da se tamo situacija pogoršala, jer su ogromne mase partizana prodrle u dolinu Drine.[3]

Predviđa se evakuacija Sandžaka i nemogućnost deblokiranja naših velikih vojnih garnizona, ukoliko italijanske i savezničke snage i dalje budu neaktivne u pograničnim zonama, s obzirom da glavnina partizanskih snaga nadire ka Crnoj Gori.[4]

Or...[5]

BR. 53

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 12. APRILA 1943. O USMENIM DIREKTIVAMA IZDATIM NAČELNIKU GENERALŠTABA KoV I VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" U VEZI S POVLAČENJEM POSADA IZ DRUGE ZONE[1]

A[mbrozio]

RAZGOVOR SA EKSELENCIJOM ROZIJEM I EKSELENCIJOM ROBOTIJEM

12. 4. 1943 — XXI u 10,30 časova

Ekselencija načelnik (Glavnog generalštaba): čita izveštaj u vezi sa sporazumom koji je 8. aprila postigao sa maršalom Kajtelom [Keitel] i direktive koje je, u vezi sa ovim sporazumom, Vrhovna komanda dostavila Generalštabu KoV.[2]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/30.

[2] Paraf generala Ambrozija.

[3] i [4] Vidi dok. br. 90.

[5] Nečitka reč, dopisana olovkom.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/720—21.

[2] Vidi dok. br. 50 i 51.

U cilju objašnjenja, dodaje sledeće:

— u prvoj verziji teksta sporazuma, nemačka Vrhovna komanda tvrdila je da povlačenje garnizona od strane VI i XVIII armijskog korpusa treba potčiniti mogućnostima da ove garnizone zamene nemačke jedinice. Ova koncepcija nije obuhvaćena konačnim tekstom usled protivljenja načelnika Glavnog generalštaba.

U direktivama datim ekselenciji Roziju ukazano je na ovo i precizirano da se, ukoliko se od strane Nemaca postave slični zahtevi, ekselenciji Robotiju ostavlja pravo odlučivanja da li treba ili ne treba povući garnizone, bez obzira da li će njih zameniti nemačke jedinice;

— utvrđeno je da će obalske garnizone u 2. zoni držati italijanske jedinice, a one u unutrašnjosti — italijanske, odnosno nemačke ili hrvatske jedinice pod našom komandom.

Raspored „15. januar" treba revidirati.[3]

Reč je o tome da se organizuje jedna veoma čvrsta linija; obala se mora držati pomoću garnizona koji apsolutno ne smeju biti „preplavljeni"; ako nije mogućno Hrvate sprečiti da se pojave na obali, ovo mora apsolutno biti zabranjeno Nemcima.

Što se tiče garnizona u unutrašnjosti, htelo se potvrditi princip da se 2. zona nalazi u našoj nadležnosti; međutim, da bi se poštedele naše jedinice koje su premorene, treba nastojati da se tamo ne upućuju naše jedinice, mada se pomenuto područje nalazi pod komandom ekselencije Robotija;

— što se tiče područja Mostara, potvrđuje se da prisustvo Nemaca treba smatrati privremenim i da će ovo područje, čim bude mogućno, ponovo zauzeti naše jedinice;

— 1. brza divizija ostaće još u Hrvatskoj. Diviziji „Murđe" [Murge] treba ponovo obezbediti borbenu gotovost.[4]

Ekselencija Rozi: izveštava da će se u sastav divizije „Murđe" uputiti 311. pešadijski puk.

S obzirom na nedostatak u ljudstvu, nailazi se na velike teškoće prilikom udovoljavanja zahteva 2. armije u vezi sa popunom.

Ekselencija načelnik: najavljuje da je na sastanku u Salcburgu odlučeno da se u domovinu vrati II armijski korpus.

---

[3] Vidi dok. br. 58.

[4] Ta divizija bila je razbijena dejstvima Glavne operativne grupe u dolinama reka Neretve i Rame, u periodu od 15. do 22. februara, izgubivši oko 2.300 ljudi, 2000 pušaka, 170 komada automatskog oružja, 14 topova, 11 tenkova, 45 kamiona i drugu ratnu opremu (tom IV. knj. 10, dok. br. 91, 92, 99, 115 i 130; knj. 11, dok. br. 188; knj. 12, dok. br. 227 i knj. 13, dok. br. 256).

Stoga neće morati da se uputi 5.000 ljudi koji su bili određeni za njegovu popunu.

Na zahtev ekselencije Robotija, izveštava da će sedište komande XVIII armijskog korpusa i dalje ostati u Splitu.

Ekselencija Rozi: izveštava da je prilikom svog nedavnog puta u Hrvatsku konstatovao da je divizija „Re" prilično iscrpena i da je treba prikupiti i reorganizovati. Osim toga, izjavljuje da general Glorija[5], komandant V armijskog korpusa, nije na njega ostavio dobar utisak i da namerava da ga zameni sa generalom Ronkaljom [Roncaglia][6].

Ekselencija načelnik: rezimirajući, daje sledeće direktive generalu Robotiju:

— posle sastanka u Zagrebu[7], pokreti koji su u toku, mogu se nastaviti uz odobrenje Generalštaba KoV;

— general Ler [Löhr] nema pravo da naređuje da se ne povlače garnizoni za koje mi smatramo celishodnim da se povuku;

— ako se pokrene pitanje razoružavanja četnika, izjaviti da je problem u toku rešavanja;

— ako se bude govorilo o Mihailoviću, izjaviti da se ovo pitanje odnosi na generala Pircija Birolija [Pirzio Birolli];[8]

— ukoliko se ukaže prilika, podsetiti Nemce da je njihovo prisustvo u Mostaru privremeno;

— dobro voditi računa da Nemci ne smeju stupiti na obalu.

---

[5] Alesandro (Alessandro Gloria)

[6] Erkole (Ercole); do tada na raspolaganju Ministarstvu rata; 10. maja 1943. preuzeo je dužnost komandanta 14. armijskog korpusa.

[7] Vidi dok. br. 57, nap. 4.

[8] Vidi dok. br. 73.

BR. 54

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VOJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJE OD 12. APRILA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O AKCIJAMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE I UREĐAJE U TOKU MESECA MARTA[1]

16-IV-1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OPERATIVNO ODELJENJE
Br. 6112 Stiglo 16. aprila 1943 — XXI

VOJNOPOMORSKA KOMANDA
DALMACIJE

Operativno odeljenje Split, 12. aprila 1943 — XXI
Telegrafska adresa: Maridalmazia Split
Br. Prot. 9832

Predmet: Pomorski nadzor u martu 1943 — XXI —

— Poverljivo —

SUPERSLODI (2-a armija)

— V.P. 10 —

1) — Podaci koji se odnose na vazdušno-pomorski nadzor za mesec mart u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije jesu:

Broj upotrebljenih jedinica	95
pređene milje	46944
časovi pokreta	7947,50
na moru pregledano brodova	856
predato brodova	123
potopljeno brodova	2
ispaljeno topovskih zrna	119
ispaljeno mitraljeskih zrna	759

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 24/2, k. 213.

LETAČKA AKTIVNOST 183-e ESKADRILE R.M.L.[2]

Divulje	protivpodmorničkih pratnji	— 43	časova	90.30
	protivpodmornički lov	— 8	„	17.15
	razno	— 20	„	20.05
Kumbor	protivpodmorničkih pratnji	— 8	časova	25.05
	protivpodmornički lov	— 4	„	8.10
	razno	— 3	„	3.35
	Ukupno letova:	63	časova	141.00

2) — Broj brodova centralizovanih u posednutim mestima:

— Omiš	107
— Ploče	34
— Korčula	959
— Šibenik	1876
— Gruž	53
— Trogir	381
— Vis	605
— Obrovac	193
— Brač	337
— Makarska	31
— Hvar	312
— Trpanj	325
— Metković	23
	5236

Ukupno brodova centralizovano	5236
„ „ pregledano	856
Ukupno	6092

3) — Nikakvih posebnih razmatranja da se doda onima koja su već izneta prethodnih meseci u pogledu pomorskog nadzora mornaričkih jedinica.[3]— S obzirom da se pomenuti nadzor vrši pred potpuno neprijateljskim obalama ili na obalama koje nisu potpuno posednute kr. vojskom, nezavisno od pojedinačnih slučajeva gusarstva koji se dešavaju, sa isključive tačke gledišta Mornarice, rezultati se mogu smatrati dobrim. —

To je potvrđeno i kratkim statističkim podacima o partizanskim akcijama protiv pomorskog saobraćaja od

[2] Nepoznata skraćenica. Vidi dok. br. 7, nap. 2 i 6.
[3] Vidi dok. br. 7, 27 i 40.

avgusta meseca prošle godine. Na moru su izvršili ukupno 9 akcija, dok su sa kopna do danas izvršili ukupno 27 akcija, kao što se vidi iz sledećeg prikaza:

	Akcije protiv saobraćaja izvršene od strane partizana na moru —	*Akcije protiv saobraćaja izvršene od strane partizana sa obale —*
Avgust	1	2
Septembar	—	1
Oktobar	1	3
Novembar	1	4
Decembar	1	4
Januar	2	3
Februar	2	7
Mart	1	3

S druge strane treba imati u vidu da je sadašnji nadzor dosada vršen bez ikakvog povećanja sredstava od Ministarstva mornarice u odnosu na ona koja su već postojala u mesecu avgustu prošle godine, osim što je dato ovlašćenje da se najme u službu kr. mornarice svi lokalni brodovi koji se mogu smatrati pogodnim za službu nadzora, naoružavši ih uz pomoć jedinica kr. vojske.

18-IV
M.R.[4]

Sledeći grafikoni ilustruju povećanje službe nadzora s mora od dana kad je započela sa funkcijom protiv partizana:

JEDINICE UPOTREBLJENE U NADZORU PROTIV PARTIZANA:
...[5]

PREĐENE MILJE U SLUŽBI POMORSKOG NADZORA:
...[6]

PREĐENO ČASOVA NA MORU U IZVIĐANJU:
...[7]

5) — Događaji dostojni da se pomenu jesu:

2. mart — Privremeno ukidanje U.I.P.[8] Gradac. —

5. mart — U 11 časova, motorni jedrenjak „Antonio C" sa pratnjom od 11 vojnika kr. vojske napadnut je sa položaja na kopnu duž obale uvale Stupin (Rogoznica). — Na napad je odmah odgovoreno. — Nema žrtava. —

---

[4] Paraf generala Robotija.

[5], [6] i [7] Podaci dati u grafikonima su istovetni sa podacima iz ovog izveštaja i izveštaja navedenih pod objašnjenjem br. 3.

[8] U.I.P. — L'ufficio italiano di Porto (italijanska lučka kapetanija).

10. mart — Noću se našem obaveštajcu, koji se nalazio u čamcu u uvali Bok (Šćedro), približio jedan gumeni čamac sa oficirom i jednim mornarom, koji su tražili obaveštenja vojne prirode o ostrvima. Pojedinost o gumenom čamcu i oficiru sumnjiva je.
11. mart — Naše jedinice zaplenile na reci Krka 7 čamaca. —
12. mart — U luci Postire (Brač), naše jedinice uništile 4 čamca.
13. mart — Naše jedinice zaplenile jedrilicu u uvali Luka (Brač) i još 16 čamaca na ostrvu Čiovo. —
15. mart — Partizani na položajima u uvali Babina (Korčula) pucali sa kopna na brod „Kurcola" u službi nadzora, ranivši jednog mornara. —
16. mart — N.A.P.6 i motorni čamac M.B. 23 sa minobacačima kr. vojske izvršili akciju odmazde na selo Babina.
19. mart — N.D. 185 u službi nadzora u kanalu Pašman zaplenio čamac u kome se nalazilo 10 ljudi, koji su iskočili na obalu ostrvca Sisanj, čim se ovaj pojavio. —
21. mart — Prilikom čišćenja severne obale Hvara N.A.P. 19 zaplenio brodski materijal i dva čamca u uvali Bristova. —
21. mart — Naoružani remorker R. 13 šibenske mornarice zaplenio duž obala ostrva Krbela, Rakita[9] i Rotondo[10] 5 čamaca sa 34 osobe bez propusnica. —
22. mart — U visini Zaostroga ustanici su zaplenili motorne jedrenjake „Marija Lujza" [Maria Luisa] i „Renato". —[11]
24. mart — Na poziv ljudi postavljenih kod rta Kabal (Starigrad na Hvaru), motorni jedrenjak „San Nikolo" [San Nicolo] se približio kopnu, gde mu je otet deo tovara.

6) — O učešću u operacijama kr. vojske javlja se:
1. mart — Desantna četa mornarice Šibenik, sa remorkerom R.10, N.A.P.5 i motornim ribarskim brodom „Sauro", učestvovala je sa jedinicama puka lake konjice „Saluco" [Saluzzo] u operacijama čišćenja Zablaća (Šibenik). —
2. mart — U.I.P. Trpanj učestvovao sa svojim sredstvima u operacijama čišćenja garnizona Janjina u zoni uvale Luka (Pelješac). —

[9] Pogrešno. Treba: Rakitnjak.
[10] Verovatno je reč o otoku Oblik.
[11] i [12] Opširnije o zapleni tih brodova vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 207.

5. mart — Desantna četa mornarice Šibenik, sa remorkerom R. 10, motornim ribarskim brodom „Sauro", N.A.P. 5 i motornim čamcem 183, učestvovala u noćnoj operaciji čišćenja Zablaće. —

7. mart — Motorni brod „Moshiena", na traženje vojnog komandanta za Hvar, izvršio vatrenu akciju protiv grupa u blizini Hvara. —

7—15. mart — Sledeće jedinice mornarice Šibenik učestvovale su u operacijama divizije „Zara" duž Krke, zaplenivši 9 čamaca: motorne ribarske brodove „Sauro" i „Nazareno" [Nazzareno], N.A.P. 5, motorni čamac 2, R.10, R.13. —

22. mart — N.A.P. 5, motorni čamac 22 i motorni ribarski brod „Nazareno" učestvovali u operacijama čišćenja Komande sektora Vodice u zoni Rasline. —

24. mart — Minopolagač „Uljano" sa minobacačima kr. vojske izvršio akciju represalija protiv grupa na položajima u Puhariću, koje su otvorile vatru na Makarsku.

POMORSKI SAOBRAĆAJ

1) — Pomorski saobraćaj u vodama pod komandom Mornarice Dalmacije u toku meseca marta vidi se iz sledeće tabele:

SEDIŠTE	BRODOVI				MOTORNI JEDRENJACI			
	STIGLI		POŠLI		STIGLI		POŠLI	
	Br.	tona	Br.	tona	Br.	tona	Br.	tona
Starigrad (Hvar)	23	2653	23	2653	13	183	13	183
Supetar (Brač)	24	2520	24	2520	7	73	7	73
Sumartin (Brač)	25	2661	25	2661	69	2415	69	2415
Split	247	72626	239	74706	469	15678	478	15744
Kotor	44	31912	45	35888	111	3788	124	4414
Trpanj	31	4544	31	4544	37	264	41	400
Drače	—	—	—	—	58	359	58	354
Stagno	—	—	—	—	9	53	9	53
Zadar	240	85657	239	85535	506	19863	496	19689
Hvar	16	1840	16	1840	45	589	43	560
Šibenik	176	60088	179	65186	137	4742	128	4827
Korčula	99	36957	98	36896	121	5336	105	4664
Vela Luka	15	1725	15	1725	64	647	51	535
Gruž	108	55703	104	48213	201	6537	199	6326
Vis	24	2760	24	2760	44	466	41	435
Ploče	26	2641	27	2656	3	121	3	121
Omiš	22	2675	22	2675	151	2394	154	2379
Lastovo	1	85	1	85	17	307	14	279
Obrovac	6	594	6	594	15	112	15	112
UKUPNO	1127	376639	1118	371137	2077	63923	2048	63563

. . .

2) — Gubici su bili sledeći:

Motorni jedrenjak „Renato“	tona	23
„ „ „Marija Lujza“	„	47
Ukupni gubici	„	70

Zaplenjeni od strane ustanika u visini Igrana. —[12]

3) — Ukupan broj brodova 2.245 tona 747.776
„ „ mot. jedrenjaka 4.125 „ 127.486

Ukupno tona 875.262

PODMORNIČKA AKTIVNOST

. . .

SIGNALNA MREŽA

1) — Osmatranja u toku meseca bila su sledeća:

Kr. brodova	627
Parobroda	3185
Remorkera	130
Mot. jedrenjaka	3427
Mot. ribarskih čamaca	921
Aviona	772

2) — 27. prošlog meseca nepoznati su ubili između Preko i Sv. Mihovil (Ugljan) pomoćnika osmatračke stanice RAVOTTO Agostina i crnu košulju DONATIJA iz iste stanice, koji su se vraćali u sedište posle izvršenih nabavki u Zadru. Oko 17 časova istog dana sa severozapada su nepoznati ispalili na istu stanicu više puščanih hitaca. =

Kontraadmiral
Komandant Mornarice Dalmacije
(Antonio BOBIEZE)
A. Bobieze

BR. 55

DOPIS GENERALŠTABA KoV OD 13. APRILA 1943. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O RASPOREDU „15. JANUAR“, ZADACIMA 2. ARMIJE I SNAGAMA SA KOJIMA MOŽE RASPOLAGATI[1]

Prepis

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija)
Operativno odeljenje

Raspored armije: zadaci i sredstva
— Promemorija —

— Prilog C —

GENERALŠTAB KOPNENE VOJSKE

— I operativno odeljenje — 3. odsek —

Br. 6788 VP 9, 13. april 1943—XXI

Predmet: Zadaci i snage 2. armije.[2]

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. ARMIJA)

Vojna pošta 10

Veza: dopis Vrhovne komande Br. 21774 od 12. 4 (prepis predat generalu Robotiju, zajedno sa zapisnikom sa sastanka između Vrhovne komande i nemačke Vrhovne komande 8. 4. 1943.).[3]

——— o ———

Potvrđujući zaključke sa sastanka od 12. 4. 1943—XX,[4] izdajem sledeća dopunska uputstva u vezi sa direktivama koje je, prema pomenutom dopisu, izdala Vrhovna komanda.

---

[1] Snimak prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 139/414—416.
[2] i [5] Vidi dok. br. 58.
[3] Vidi dok. br. 51.
[4] Vidi dok. br. 53.

1. — RASPORED „15. JANUAR“[5]

a) *Severna grupa*

Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ razmotriće celishodnost ponovne okupacije Otočca i, eventualno, drugih mesta u 2. zoni uspostavljanjem mešovitih italijansko-hrvatskih garnizona.

b) *Centralna grupa*

U *Kninu* i *Drnišu* moraju postojati garnizoni. Dalekovod Zadvarje—Split mora se obezbediti.

c) *Južna grupa*

S obzirom na poseban značaj koji se pridaje *bazenu Neretve,* utvrđeno je da se sadašnji garnizoni moraju zadržati.

Odobravam — već izvršenu — evakuaciju Gacka.

Ostavljam toj višoj komandi pravo da odluči da li je, s obzirom na situaciju, celishodno da se zadrži garnizon *Bileća* i da li je, s obzirom na pojačanu okupaciju Ploča, potrebno da se ponovno uspostavi garnizon Gradac.

2. — RASPOLOŽIVE SNAGE

Ostajući pri naređenju da se divizija „Sasari“, bez ikakvog zakašnjenja, mora vratiti u domovinu[6] (telegram ovog generalštaba br. 6/15112 od 12. 4.),[7] za sada se neće oduzimati druge snage.

Prva brza divizija ostaje na raspolaganju te više komande, kojoj se daje pravo da je može prebaciti na neki drugi sektor ako to bude smatrala potrebnim.

Divizija „Murđe“ će se reorganizovati shodno naređenju ovog generalštaba od danas, koristeći 311. pešad. puk.

Divizija „Zara“ će kroz kratko vreme biti popunjena od strane ovog generalštaba.

Potrebno je, međutim, vodeći računa o opštoj situaciji, da se ta viša komanda orijentiše, shodno usmenim direktivama, tj. da:

— oslobodi od zadataka borbe protiv ustanika jednu diviziju iz *Severne grupe,* koju će za sada odrediti u armijsku re-

[6] Vidi dok. br. 1.

[7] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

zervu i dislocirati u blizinu železničkih stanica kako bi se, ako potrebe budu zahtevale, mogle odmah prebaciti na drugo ratište;

— stavi na raspolaganje ovom generalštabu *jednu diviziju iz Južne grupe* čim se normalizuje situacija na tom području.

3. — ORIJENTACIJE ZA PREDSTOJEĆE RAZGOVORE GENERALA ROBOTIJA SA GENERALOM LEROM[8] I ZA DOGOVOR SA HRVATSKIM GENERALŠTABOM

Mora se postići:

— *sa Nemcima:* pomoć u posedanju nekoliko garnizona u dolini gornjeg toka Neretve i, eventualno, u nekim drugim mestima u 2. zoni, s tim da se ove jedinice stave pod potpunu i neposrednu nadležnost naših komandi divizija;

— *sa Hrvatima:* da pod našu komandu stave nekoliko brdskih brigada radi formiranja mešovitih garnizona na području Like.

4. — ZATVARANJE GRANICA SLOVENIJE I RIJEČKOG PODRUČJA PREMA HRVATSKOJ

Bez odlaganja pokrenuti rad na organizaciji linije Jastrebarsko—Vrbovsko—Delnice—morska obala, koju na severozapadu celishodno povezati sa granicom (dopis Vrhovne komande Br. 21640 od 5. 4)[9] i izvršiti ispravku, koju je već proučila ta viša komanda, između Vrbovskog i Delnica prema Ravnoj Gori.

Cilj ove organizacije: ostvariti efikasnu zaštitu železničke pruge i razdvojiti partizanske snage koje dejstvuju u Sloveniji i na teritoriji anektiranoj riječkom području od snaga koje dejstvuju u Hrvatskoj.

Organizacija linije koju treba odmah ostvariti mora da se izvrši u duhu dopisa te više komande Br. 3210 od 25. februara 1943. godine,[10] tj.: raščišćavanje zemljišta, pojas bodljikave žice, položaji izgrađeni od betona, minska polja u osetljivim rejonima.

Ovaj generalštab će odmah izvestiti komandu šumske milicije u vezi sa pitanjem raščišćavanja zemljišta.

Ta viša komanda će izvestiti o potrebnim količinama cementa i bodljikave žice, nastojeći da se, kao što je usmeno rečeno, od Nemaca dobije obećanih 1500 t bodljikave žice.

---

[8] Taj sastanak je održan 5. maja 1943. Opširnije o njemu vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 160 i 172.

[9] i [10] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

Organizacija linije Gorjanci—Vrbovsko duž granice odlaže se za kasnije; u međuvremenu proučiti definitivnu trasu.

5. — ODBRANA OBALE

Kao što proističe iz naređenja Vrhovne komande, odbrana obale mora biti poverena isključivo italijanskim garnizonima.

Okupacija obale može se ograničiti na nekoliko mesta od posebnog značaja. Međutim, garnizoni moraju biti tako jaki da se njihovo prisustvo oseti u međuprostorima, kako bi se sprečio pristup ustanika obali i omogućilo uništavanje plovnih sredstava koja bi im eventualno mogla doći do ruku.

Ovaj generalštab će bez odlaganja ispitati mogućnost da se udovolji predlogu u vezi sa dodeljivanjem jedne komande brigade i jedne komande obalskog puka (dopis Br. 03294 od 7 .4.).[11]

Nasuprot tome, ne postoji mogućnost da se udovolji zahtevima u vezi sa pridavanjem novih jedinica i novih borbenih sredstava. Stoga će ta viša komanda morati da računa na jedinice i borbena sredstva kojima sada raspolaže.[12]

Molim da se što pre izvesti o novoj organizaciji.

6. — EVENTUALNI REDUCIRANI RASPOREDI

Ove direktive ne isključuju celishodnost da ta viša komanda produži sa proučavanjima koja je naredila Vrhovna komanda (dopis Br. 21212 od 17. 3. 1943.) u cilju ostvarivanja reduciranih rasporeda u slučaju daljeg oduzimanja snaga i nepovoljnog razvijanja događaja na Balkanu.[13]

O rezultatima ovih proučavanja izvestiti me što pre.

NAČELNIK GENERALŠTABA
potpisan Rozi [Rosi]

---

[11] Vidi AVII, reg. br. 21/8d, k. 370.
[12] i [13] Vidi dok. br. 58.

BR. 56

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE ZA PERIOD OD 1. DO 15. APRILA 1943. KOMANDI GRUPE ARMIJA „ISTOK" O SITUACIJI U ZAPADNOJ MAKEDONIJI I NA KOSOVU[1]

Poverljivo

Komanda Grupe armija „Istok" Štab [2]
4. jun 1943 Prot. br. 119/op.

Nač. odeljenja
Kopija br. 42

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA ALBANIJE

Petnaestodnevni izveštaj
(od 1. do 15. aprila 1943—XXI)

Deo I

Albanija[3]

Poglavlje I

Opšta situacija

. . .[4]

Posebna situacija

Poglavlje II

a) *Severna Albanija*[5]

Na području Skadra nije bilo konkretnih slučajeva na osnovu kojih bi se moglo potvrditi da bande ponovo preduzimaju delatnost. U porastu je propaganda protiv Italije, koju vrše studenti i intelektualci, a koji su u Skadru skoro isključivo iz katoličkih krugova.

Na području Debra aktivno rade predstavnici raznih struja, u nastojanju da zauzmu najpovoljniju poziciju u novoj situaciji

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/248—251.
[2] Pečat primaoca.
[3] i [5] Vidi nap. br. 2 uz dok. br. 47.
[4] Izostavljeni deo teksta odnosi se na Albaniju.

koja sazreva u Albaniji, tako da u pogodnom trenutku mogu da istaknu potrebne titule, da ne bi bili isključeni iz političkog kruga koji bude izašao kao pobednik.

Na Kosovu se zaoštrilo stanje previranja kao posledica događaja u Peći i Đakovici,[6] koje, međutim, organi javnog reda razrešavaju energičnom akcijom čišćenja i političkom odmazdom, što kod uglednih ličnosti i opštinskih rukovodilaca, uporedo sa vidnim zamorom, izaziva postepeno odluku da se pridruže akciji vlasti.

Podsticanju gore pomenutog stanja previranja doprinose:

— poznati pokret partizanskih snaga, koje iz Hrvatske odlaze na jug;[7]

— napuštanje Nove Varoši od strane italijanskih trupa;

— delovanje emisara balkanske Kominterne,[8] koji su navodno u tom cilju održali posebni sastanak u okolini Novog Pazara, da bi pridobili stanovništvo Sandžaka za partizanski pokret;

— manevar Moskve u vezi lažne vesti o smenjivanju Mihailovića sa dužnosti ministra rata i komandanta četnika.[9]

. . .

---

[6] Osamnaestog februara 1943, u Đakovici su, zbog hapšenja članova NO odbora i drugih građana Albanaca, organizovane demonstracije. Italijanske vlasti su na demonstrante nasrnule oružjem, ubile četrnaestogodišnjeg dečaka Šani Nušija i radnika Zaj Hamalija i pohapsile oko dve stotine ljudi. Krajem marta, NOP odred „Emin Duraku" napao je u Đakovici terorističku grupu „Karta bjanka" kojom je rukovodio Ali Bokši. Nakon tog neuspelog napada, teror u gradu je pojačan: zapaljeno je više kuća i samo za jednu noć bilo je ubijeno 13 pripadnika i simpatizera NOP-a. U Peći je krajem marta, posle atentata na inženjera Tercu i fašističkog federalnog inspektora Rikotinija, takođe došlo do pogroma građana. Nekoliko ljudi je ubijeno, a zapaljeno oko stotinak radnji i dućana. U uverenju da su atentat izvršili Albanci. italijanski organi su prvenstveno popalili njihove kuće i dućane. Vidi dok. br. 46 ove knjige; Fadilj Hodža, n.d., str. 37—38; Pavle Jovićević, NOO-i na Kosovu i Metohiji i odjeci II zasedanja AVNOJ-a, VIG, br. 6/1963, str. 100—102 i Hronologija, str. 449.

[7] Reč je o tzv. četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi. Vidi dok. br. 14 ove knjige.

[8] Netačno. Balkanska kominterna nikad nije postojala.

[9] Na predlog izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije, kralj Petar II Karađorđević svojim ukazom oduzeo je komandu Draži Mihailoviću i priznao maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita za jedinog „vođu jugoslovenskih snaga otpora" tek 29. avgusta 1944. godine (Hronologija, str. 842).

BR. 57

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 18. APRILA 1943. O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA NAČELNIKOM GENERALŠTABA KoV POVODOM PRIPREMA AKCIJE ZA DEBLOKIRANJE OPSEDNUTOG GARNIZONA FOČA[1]

A[2]

RAZGOVOR SA EKSELENCIJOM ROZIJEM

18. april 1943—XXI 10,00 č

Eks. Rozi: u vezi sa akcijom koju jedinice VI armijskog korpusa treba da preduzmu od Nevesinja prema Foči[3] pojavile su se izvesne teškoće. U prvo vreme je ekselencija Roboti uslovio ovu akciju raspolaganjem legijom crnih košulja divizije „Sasari". Legija je dodeljena. Sada se ukazuje na neophodnost učešća tri nemačka bataljona, pa su, u vezi s ovim, u toku razgovori sa Komandom Jugoistoka.

Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" potvrdila je učešće vazduhoplovstva, ali ekscelencija Pircio [Pirzio] pospešuje akciju jedinica radi rasterećivanja divizije „Taurinenze".

Uputio sam telegram eks. Robotiju [Robotti] ukazujući mu da je, zbog prestiža, neophodno pokrenuti akciju.

Eks. načelnik: akcija od Nevesinja prema Foči nameće terenske teškoće zbog snega. S druge strane, ako su i postojale teškoće logističke prirode, do sada su se već morale ispoljiti.

Smatram da je snaga partizana u rejonu Foča već oslabila i, zaista, oni nisu bili u mogućnosti da sprovedu ni jednu akciju do kraja.

Sada mi moramo da dejstvujemo odlučno, pa je potrebno da komandant armije krene što bliže mestu događaja kako bi mogao dati podstreka.

Eks. Rozi: garnizon Stolac je napušten. Međutim, naredio sam da se zadrži garnizon Bileća, značajan komunikacioni čvor.

Sastanak u Zagrebu je odložio general Ler [Löhr] i smatram da se neće održati pre 25—27. aprila.[4]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 125/725—26.

[2] Paraf Ambrozija.

[3] Mesec dana opkoljeni italijansko-četnički garnizon u Foči deblokirala je nemačka Borbena grupa „Rogatica" (tom IV, knj. 12, dok. br. 33, 36 i 197 i knj. 13, dok. br. 33 i 162).

[4] Sastanak je održan 5. maja. Opširnije o rezultatima tog sastanka vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 160 i 172: izveštaje generala Robotija od 5. i 9. maja Generalštabu KoV.

Zatim, ekselencija Rozi ukazuje na izveštaj Mese [Messe][5], objavljen nedavno u štampi, čije su reperkusije već poznate ekselenciji načelniku.

Što se tiče reorganizacije divizija koje su se iz Rusije vratile u domovinu, potvrđuje namere već izložene u prethodnim razgovorima.

General Đanuci [Gianuzzi], koji sada komanduje četničkim jedinicama VI armijskog korpusa,[6] izrazio je želju da bude smenjen, a to bi Generalštab prihvatio.

U ovom slučaju mogao bi ponovno zauzeti raniji položaj, tj. položaj pomoćnika komandanta divizije „Sasari".

Za komandovanje četničkim jedinicama odredio bi generala Katrijana [Chatrian],[7] ili generala Maljana [Magliano],[8] odnosno pukovnika Farinu [Farina].

Što se tiče generala Maljana, ekselencija Naši [Nasci][9] ga ne smatra pogodnim za komandanta jedne alpinske divizije, već bi mu se za taj položaj više dopadao general Fasi [Fassi][10] ili gen. Testi.

Eks. načelnik: inspektor ne mora da se smenjuje u Ministarstvu i stoga postavljanje generala Maljana može se izvršiti nezavisno od saglasnosti inspektora alpinskih jedinica.

Eks. Rozi: general Zangjeri [Zanghieri][11] izrazio je želju da ponovo primi dužnost u jednoj operativnoj jedinici.

Eks. načelnik: u vezi s ovim tražio sam od generala Gariboldija [Gariboldi][12] da me izvesti o razlozima zbog kojih nije smatrao celishodnim da ga ostavi u komandi II armijskog korpusa.

Eks. Rozi: general Skala [Scala][13] dobio je zadatak da organizuje jedan ciklus konferencija u vezi sa dejstvima italijanskih jedinica u Rusiji. Smatram celishodnijim da je taj zadatak poveren generalima koji su se borili u Rusiji.

Eks. načelnik: slažem se, ali su potrebni prikladni predavači.

---

[5] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

[6] Vidi dok. br. 15.

[7] Luiđi (Luigi), komandanat 51. pešadijske brigade dislocirane na Kritu (Grčka).

[8] Emilio; na raspolaganju Ministarstvu rata.

[9] Gabrijele, komandant Alpinskog armijskog korpusa, koji se u toku aprila vraćao iz Rusije radi popune i reorganizacije.

[10] Karlo (Carlo); na raspolaganju Vrhovnoj komandi. U toku maja preuzeo dužnost komandanta alpinske divizije „Kunenze" (Cunense).

[11] Đovani (Giovani); do 15. marta 1943. komandant 2. armijskog korpusa.

[12] Italo, komandant 8. armije.

[13] Edoardo

BR. 58

PROMEMORIJA NAČELNIKA ŠTABA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 26. APRILA 1943. O RASPOREDU, ZADACIMA I MOGUĆNOSTIMA JEDINICA 2. ARMIJE[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
Načelnik štaba

PROMEMORIJA

VP 10, 26. april 1943—XXI

Predmet: Raspored armije — zadaci i sredstva.

1. — Trebalo je da armija u januaru zauzme raspored, koji je upravo zbog toga i nazvan Raspored „15. januar“, i to:

— *Severni blok:* V i XI armijski korpus (Slovenija—anektirane teritorije riječkog područja — Karlovac — područje Gorskog kotara — Kapela);

— *Centralni blok:* XVIII armijski korpus — uglavnom anektirana teritorija Dalmacije sa Kninom i Drnišem;

— *Južni blok:* VI armijski korpus — gornji tok Neretve — mostarski rudarski bazen — Hercegovina i područje Kotora.

2. — Ovaj raspored je, bar u glavnim crtama, ostvaren tek polovinom aprila, i to samo za Severni i Centralni blok, dok za Južni blok još nije ostvaren.

Razlozi za ovo zakašnjenje su sleđeći:

— operacije „Vajs 1 i 2“, koje su, zajedno sa Nemcima, preduzete u februaru i martu;[2]

— događaji u dolini gornjeg toka Neretve u martu i aprilu, kao i događaji koji su na području Foča—Crna Gora još u toku.[3]

3. — Ideja za Raspored „15. januar“ potekla je iz promemorije generala Roate, koja je, pod br. 22430 od 12. novembra 1942. godine, dostavljena Vrhovnoj komandi, a koja se za svaki slučaj prilaže u prepisu sa odgovarajuća tri priloga i dve dodatne napomene (Prilog A).

Ova studija, sastavljena u ono vreme zbog oduzimanja snaga iz armije u vezi sa ratnim događajima u francuskoj Se-

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 139/392—401.
[2] Vidi dok. br. 14.
[3] Vidi dok. br. 90.

vernoj Africi (odlazak divizije „Granatijeri“, divizije „Sasari“ i četiri bataljona crnih košulja „M“), kao i zbog procene da će opšta situacija nametnuti oduzimanje i drugih snaga, uzimala je u obzir razne, sve suženije rasporede, oslonjene na obalu, s tim da se obezbedi i efikasna odbrana obala ostrvskog lanca.

4. — Raspored „15. januar“ — vidi Prilog 1 uz promemoriju Br. 22430 i dopunsku šemu u Prilogu B — zasnivao se na pretpostavci da će, posle divizije „Granatijeri“, biti oduzeta još samo jedna divizija, kao što se sada to i dogodilo odlaskom divizije „Sasari“.

Ali je raspored uzimao takođe u obzir i:

— potpunu borbenu gotovost armije, koju je trebalo popuniti nedostajućim ljudstvom u svim rodovima, jedinicama, specijalnostima i službama;

— četničke jedinice u punoj borbenoj gotovosti i, u svakom slučaju, pouzdane;

— doprinos hrvatskih jedinica,[4] mada se na njih nije 100% računalo.

Sada, međutim, četničke formacije su se delimično rasturile, zahvaljujući takođe i činjenici što nemačka politika, koja zahteva njihovo razoružavanje, nameće velike teškoće u pogledu njihovog održavanja u borbenoj gotovosti.[5] Pored toga, one se nalaze pod uticajem delatnosti Draže Mihailovića, na koga jugoslovenska vlada u Londonu i engleska vlada vrše pritisak kako bi ga odlučno orijentisale protiv Osovine. Zbog takvog pritiska, nije isključeno da se u dogledno vreme svi četnici okrenu protiv nas. Draža Mihailović, kao što je poznato, smatra Italijane kao najbolju pomoć koju je dosad imao i kao budući izvor za dobijanje oružja.

I hrvatske jedinice popuštaju više nego što se predviđalo i rasturaju se; ne ulivaju nikakvo poverenje, mada je za vreme operacija „Vajs“ zapaženo da su, dobro obučene i opremljene jedinice, rukovođene nemačkim oficirima, dejstvovale veoma ozbiljno.

5. — Naše jedinice, bar dobar deo naših divizija, koje se u Hrvatskoj nalaze skoro dve godine, već pomalo uzdrmane zbog neredovnog odobravanja odsustva, donekle razočarane što se njihov mukotrpni i danonoćni rad ne ceni u domovini onako kako bi one želele, a zapažajući, s druge strane, da se jedinice, čije snage zbog gubitaka i bolesti stalno opadaju, ne popunjavaju, one su u operacijama „Vajs“ u odnosu na svoju borbenu sposobnost pretrpele još jedan moralni i fizički udarac.

---

[4] i [23] Odnosi se na ustaško-domobranske snage.

[5] Vidi dok. br. 24.

Postoje neke divizije („Sasari", koja se vraća u domovinu, „Re" i „Murde") kojima je neophodan jedan period konsolidovanja i odmora. Ipak, zauzimanjem Rasporeda „15. januar" želelo se takođe da se, većim grupisanjem snaga, na kraju zime stvori mogućnost za reorganizaciju i odmor jedinica. Međutim, ovo se nije ostvarilo, već se dogodilo sasvim suprotno.

6. — I ne samo to. Mada nije mogućno da se dodeli sve potrebno ljudstvo za popunjavanje jedinica (armiji se neće dodeliti potrebno ljudstvo za popunu artiljerije i jedinica granične straže; skoro sigurno neće biti popunjeni teritorijalni bataljoni ni bataljoni mobilnih jedinica; popuna divizije „Murđe" zbog gubitaka pretrpljenih u operacijama u dolini gornjeg toka Neretve[6] nije izvršena ljudstvom iz domovine već delovima kojima je raspolagala Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija"), i dalje se nastavlja oduzimanje snaga i borbenih sredstva.

Dopisom Generalštaba KoV Br. 6788 od 13. o.m.[7] (Prilog C uz dopis Vrhovne komande Br. 21774 od 12. o.m.)[8] dostavljeno je naređenje za izvršenje rasporeda armije, koji se donekle zasniva na postavkama Rasporeda „15. januar", i daju se uveravanja da se iz armije za sada neće oduzimati druge snage. Međutim, posle samo nekoliko dana usledilo je naređenje da se uputi jedan granični bataljon „M", šest bataljona skvadrista i po jedno oruđe iz svake baterije divizijske artiljerije — ukupno 78 oruđa (Dopis Generalštaba KoV Org. br. 0066970/4 od 16. aprila, koji se — u Prilogu D — prilaže u prepisu[9] uz naš telegram Br. 03736 od 21. o.m., kojim se dostavljaju protivpredlozi,[10] zajedno sa dopisom ove komande Op. br. 6505 od 22. o.m. dostavljenim Generalštabu KoV u vezi sa njegovim dopisom Br. 6728[11] — Prilog E).

7. — Operacije „Vajs" su, prema nemačkoj zamisli, imale za cilj da se uguši ustanak od Korduna do Hercegovine. Međutim, predviđanja se nisu ostvarila; i ne samo to, već se aktivnost partizana u Lici, posle napuštanja naših garnizona koje smo ovde držali, a zbog nesposobnosti hrvatskih snaga da ih

---

[6] Vidi dok. br. 90.

[7] Vidi dok. br. 55.

[8] i [26] Vidi dok. br. 51.

[9] i [28] Redakcija ga, zbog ograničenosti prostora, ne objavljuje. Njime se naređuje da se navedena artiljerijska oruđa, zajedno sa posadama, stokom i odgovarajućim materijalom, upute u Italiju radi formiranja novih artiljerijskih jedinica (AVII, NAV-T-821, r. 139/417—21).

[10] Tim telegramom se moli da Generalštab izmeni svoje naređenje br. 0066970/4 pošto bi tražena redukcija artiljerijskih oruđa uticala na smanjenje efikasnosti jedinica (AVII, NAV-T-821, r. 139/422).

[11] Verovatno omaška. Treba da stoji 6788 (vidi prilog E).

zadrže, obnovila velikim intenzitetom. Otočac je već u rukama partizana, a Gospić je odskora odsečen.

U Hercegovinu je nagrnula glavnina partizanskih jedinica potisnutih sa severa (kao što je komanda armije to i predvidela, i upravo je u vezi s ovim predviđanjem bilo i predloženo izvršenje akcije od Prozora i Sinja prema Livnu i Tomislavgradu[12] pomoću četničko-crnogorskih snaga, koja iz političkih razloga nije preduzeta) i prouzrokovala pad garnizona u gornjem toku Neretve, vršeći i sada pritisak na Crnu Goru i Sandžak. Na taj način iz Like se nazire ozbiljna opasnost: ili za Karlovac ili za obalsko područje. Situacija u Hercegovini ne pruža nade u skoro poboljšanje. Pored toga, partizanske formacije su ponovo ojačale u pogledu naoružanja (upotreba minobacača 81 mm, artiljerije i tenkova), sposobnosti komandovanja i zbog postignutih izvesnih uspeha (vidi takođe i operacije u Crnoj Gori).[13]

U zaključku, Raspored „15. januar„ (Prilog 1 uz promemoriju Br. 22430 i dopunska šema u Prilogu B) se zasnivao na:

— raspoloživim snagama od sedam divizija i četiri divizije tipa 41, kao i jedne brze divizije, ukupno na dvanaest kompletnih i borbeno potpuno sposobnih divizija, tako da je sa ostalim jedinicama armijskih korpusa, graničnom stražom, teritorijalnim i posadnim snagama, karabinijerima itd., jačina armije, uključivši i službe, iznosila 225.000 ljudi i 810 topova, nasuprot sadašnjoj jačini koja iznosi 210.000 ljudi i 700 topova;

— situaciji kod četnika i njihovoj pomoći koja se sasvim razlikovala od sadašnje;

— efikasnoj pomoći Hrvata;

— mirnoj situaciji u Hercegovini.

(Treba istaći da su u promemoriji Br. 22430 i u dopunskim napomenama — Prilog A — ove osnovne pretpostavke uvek stavljane u prvi plan, kao i da je, istine radi, uvek ukazivano na eventualne reperkusije u vezi sa držanjem Hrvata[14] i četničkih formacija).

9. — Organizacija odbrane obala, mada se ima u vidu da se na kontinentalnoj obali ona ograničava na držanje velikih centara, a na ostrvskom lancu samo na izviđanje i osmatranje, apsolutno je neprikladna.

Jačina obalskih garnizona nije takva da se mogu tući međuprostori i njima dominirati. Izviđačka mreža na ostrvskom lancu je veoma slaba, da se ne bi reklo: skoro slepa. Odbrambeni pojasevi organizovani pomoću malih torpeda, zbog nedostatka artiljerije i reflektorskih stanica, ne mogu se efikasno

---

[12] Sada: Duvno.

[13] Vidi dok. br. 90.

[14] i [22] Odnosi se na vojne i civilne organe ustaške NDH.

osmatrati i obezbediti, tim više što će se morati oduzeti još neki delovi artiljerije. Takođe i za odbranu obale treba dodeliti druge snage ako se želi da se ista pojača.

10. — U ovakvoj situaciji, *sasvim izmenjenoj na našu štetu*, Raspored „15. januar" *ne može se zadržati u predviđenim granicama.* Jer, ponavljam, pored pogoršanja opšte i lokalne situacije, manjeg doprinosa Hrvata i četnika, i pored opasnosti koju četničke jedinice mogu sada da predstavljaju, mada armiji nisu oduzete druge divizije osim onih koje su tada bile predviđene, ipak su oduzete druge jedinice i borbena sredstva i nije u celini izvršena potrebna popuna kako bi jedinice raspolagale punim formacijskim sastavom. (Ukupno nedostaju snage bar u jačini jedne i po divizije.) Tačno je da direktive koje je dostavio Generalštab dopisom Br. 6788 (Prilog C)[15] predviđaju izvesnu redukciju ovog rasporeda ali u prilično skromnim razmerama.

Činjenica je takođe da se, u cilju posedanja 2. zone od strane nemačko-hrvatskih jedinica, mora postići saglasnost sa Komandom Jugoistoka (razgovori sa generalom Lerom trebalo bi da započnu narednih dana[16] i, koliko mi je poznato, očekuje se dolazak drugih nemačkih jedinica u Hrvatsku). Međutim, u pogledu ishoda ovih razgovora smatram da će se veoma malo postići bilo od Nemaca bilo od Hrvata, naročito u pogledu potčinjavanja našim komandama, kako će — prema direktivama viših vlasti — apsolutno morati da se zahteva za jedinice koje budu odobrene za posedanje rejona koje ćemo mi napustiti.

11. — U promemoriji Br. 22430 predviđena je mogućnost zauzimanja rasporeda od jednog maksimuma do jednog minimuma.

Minimalan raspored koji razmatra napuštanje većeg dela italijanske Dalmacije — uz odgovarajuće reperkusije političkog karaktera — mogu narediti jedino centralne vlasti. U svakom slučaju, u sadašnjim uslovima postojećih snaga može se smatrati da je prerano na to misliti. Međutim, da bi se zadržala cela italijanska Dalmacija pod okupacijom kakva je sada, a što je vojnički celishodno, treba komandi XVIII armijskog korpusa, koji poseda ovu teritoriju, nadoknaditi jedinice crnih košulja (bataljone skvadrista) za koje na dan 13. aprila (dopis Generalštaba KoV Br. 6788 — Prilog C)[17] nije bilo predviđeno da napuste našu teritoriju.

Pored toga, treba dodeliti druge snage za račun Severnog bloka, i to ne samo radi zamene jedinica koje će biti oduzete (što delimično nije bilo predviđeno 13. aprila — pored 311. peš.

---

[15], [17], [18] i [24] Vidi dok. br. 55.

[16], [25] i [29] Vidi dok. br. 55 i tom V, knj. 13, dok. br. 160 i 172.

puka i dva bataljona crnih košulja upućenih u Crnu Goru, takođe i jedan granični bataljon crnih košulja „M“ i dva dobra bataljona crnih košulja skvadrista), već naročito radi suprotstavljanja situaciji nastaloj u Lici kao posledica ukidanja naših garnizona i izostalog doprinosa koji je na južnoj granici njenog rasporeda trebalo da pruže četničke i hrvatske formacije (od naročitog značaja je doprinos četničkih jedinica koje je trebalo da posednu kotlinu Drežnice i rejon Plaški—Vrhovine). Ovde nije dovoljno samo biti jak na krilima rasporeda, tj. na delu Vratnik—Žuta Lokva, da bi se obezbedile komunikacije prema moru, kao i u rejonu Ogulin, da bi se osigurala železnička pruga i područje Karlovca, već se treba pripremiti za aktivna dejstva u samoj Lici i ponovno dezorganizovati partizanske formacije i, po mogućstvu, kao što je predviđeno, organizovati hrvatske garnizone.

Pored toga, raspored Severnog bloka upravo direktno interesuje odbranu „Zemlje“.

Ako u celini posmatramo interese i zadatke koji proističu iz rasporeda pomenuta tri bloka, vidimo da je jedino kod Južnog bloka mogućno izvršiti izmene u odnosu na Raspored „15. januar“.

Ovde zaista, držeći područje Kotora i vezujući se za sistem odbrane Crne Gore, nemamo, u stvari, u opštem okviru izmenjene celokupne situacije, da branimo neke važne političke interese, dok su ekonomski interesi — rudarski bazen — u nemačkim rukama. Ako ovde napustimo deo teritorije, verovatno nećemo imati teškoća da nas zamene Nemci (vidi takođe i zabelešku od 14. novembra — Prillog A).

Stoga, po mom mišljenju, celishodno je ograničiti zadatke VI armijskog korpusa i obezbediti mostobran Ploče i pravac Trebišnjice, a definitivno ostaviti Mostar (uz obostranu upotrebu aerodroma) i rudarski bazen Nemcima (vidi šemu u Prilogu F).

Ovaj raspored, naravno, uzima u obzir odlazak bez zamene drugih bataljona koji nisu bili predviđeni 13. aprila, ali bi bilo poželjno da se u pogledu ustupanja divizijske artiljerije uzmu u obzir naši predlozi (Prilog D), kao i da se dodele reflektorske stanice ili, pak, reflektori 45, radi odbrane obale.

Ovaj raspored takođe ne predviđa obezbeđenje dalekovoda Zadvarje—Split, kao ni obezbeđenje električne centrale, jer bi u tom cilju trebalo dodeliti 1500 ljudi.

12. — Izvršenjem internih pomeranja — oduzimanje brze divizije iz XVIII AK, oduzimanje jedne druge divizije, verovatno divizije „Murđe“, iz VI AK, prebacivanje nekoliko bataljona iz Severnog u Centralni blok kako bi se nadoknadio odlazak bataljona crnih košulja skvadrista — bilo bi mogućno

da se, pored dobijanja jedinica za izvršenje popune i zaštitu železničke pruge, obrazuje Severni blok od sedam divizija, ostavljajući dve u centru i tri na jugu.

Na taj način bi se Severnom bloku obezbedio manevarski karakter kakav sadašnja situacija, kao i ona koja se predviđa, to zahteva, a bilo bi i lakše da se, posle završetka operacija u Lici, obrazuje armijska rezerva od bar jedne divizije, koja bi se mogla upotrebiti i za izuzetne zadatke van teritorije Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija", kao što je predviđeno dopisom Generalštaba KoV Br. 6788 (Prilog C)[18].

Ukoliko bi potrebe domovine zahtevale oduzimanje drugih snaga ili bi se situacija naknadno pogoršala (kao što je, uostalom, već predviđeno i dopisom Vrhovne komande Br. 21212 od 17. 3. — Prilog G — izvodno), preostalo bi jedino da se reducira teritorijalna okupacija Centralnog i Južnog bloka i da se prihvati onaj minimum predviđen u promemoriji Br. 22430 (Prilog A), a u vezi sa kojim se već preduzimaju i projektuju odbrambeni radovi radi obezbeđenja potrebnih mostobrana.

Osim toga, ne sme se zaboraviti da će raspoloživim transportnim sredstvima — pomeranja iz jedne grupe u drugu obavljaju se samo pomorskim putem, a za prebacivanje jedne divizije potreban je jedan mesec — prebacivanje oduzetih snaga biti uvek sporo i, ako se izvodi pod neprijateljskim pritiskom, veoma osetljivo i neizvesno. Postavlja se pitanje da li će se uspeti da se izvrši uredno i ekonomično, odnosno da li bi bilo celishodnije, da bi se izbegli gubici u ljudstvu i tehnici, čim se predvidi dalje pogoršanje situacije, pa čak i ranije, da se „dobije u vremenu" i bez odlaganja reducira raspored Južnog i Centralnog bloka na predviđeni minimum?

K. Primieri

SUPERSLODA
Nač. štaba

Raspored Armije: zadaci i sredstva
Promemorija — *Prilog A* —

Promemorija br. 22430/op. od 12. 11. 42. sa predmetom: „Ustupanje združenih jedinica".

sa prilogom 1 — „Situacija 2. armije posle ustupanja divizije „Granatijeri"

sa prilogom 2 — „Situacija 2. armije u slučaju minimalnog ustupanja snaga"

sa prilogom 3 — „Situacija 2. armije u slučaju maksimalnog ustupanja snaga"

Zabeleška od 14. novembra 1942. o „Mogućnosti da 2. armija ustupi još 3 divizije"

Zabeleška od 13. novembra 1942. o „Mogućim vojno-političkim reperkusijama usled ustupanja snaga od strane 2. armije".

— o —

Prepis

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. ARMIJA)

V.P. 10, 12. novembar 1942 — XXI

Operativno odeljenje

Prot. br. 22430
Priložene karte: 3 skice.

Predmet: Ustupanje združenih jedinica

Promemorija br. 22430 za Vrhovnu komandu

Vojna pošta 21 —

Pozivam se na telefonski razgovor održan 11. tek. sa ppuk. Montecemolo[19] iz te Vrhovne komande.

Kao što sam izložio u svojoj promemoriji br. 20350 od 11. oktobra,[20] odnos granica između snaga i teritorija na području Armije sad se može smatrati postignutim.

Štaviše, ako se uzmu u obzir uspesi ustanika protiv Hrvata (krunisani zauzimanjem Bihaća)[21] i odraz sredozemne situacije na ustanike i njihove simpatizere, moglo bi se reći da je taj odnos prevaziđen.

Zbog toga bi trebalo aritmetički zaključiti da se od Armije, bez opasnosti, ne mogu više oduzimati snage.

Ali, okolnosti opšteg karaktera nalažu i još uvek mogu nalagati da se pribegne tom oduzimanju. I upravo s obzirom

---

[19] Mario Kordero di Montecemolo (Cordero di Montezemolo), član Operativnog odeljenja Vrhovne komande.

[20] Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 124.

[21] Po odluci VŠ NOV i POJ, Operativni štab NOP i DV za Bos. krajinu otpočeo je 2. novembra 1942, sa svojih pet brigada (1, 2, 3, 5. i 6. brigada) i tri brigade (2, 4. i 8. brigada) i dva odreda 1. operativne zone NOV i PO Hrvatske, bihaćku operaciju u cilju uništenja neprijateljskih uporišta u međurečju Une i Korane i spajanja oslobođenih teritorija Bosne i Hrvatske. U prvoj etapi operacije (2—4. novembra) zauzet je Bihać, u drugoj etapi (5—15. novembra) zauzeti su Bos. Krupa, Cazin, Vel. Kladuša, Cetingrad, Pećigrad, Vrnograč i Slunj. U toku operacije uništeni su glavnina ustaške 4. brigade i delovi 2. i 12. domobranskog puka. Zarobljeno je 860 domobrana, koji su pušteni kućama (tom IV, knj. 8, dok. br. 14—16, 22—24, 29 i 229; tom V, knj. 9, dok. br. 9—10, 23, 39—40, 46, 49, 53, 57—59, 61, 63, 70, 78, 153—154 i 156).

na takvu mogućnost, na koju sam bez ustezanja ukazao potpukovniku Montecemolo, u produžetku navodim razna moguća rešenja.

1) — *Oduzimanje divizije „Granatijeri“* (isključujući povratak 4. bersaljerskog puka).

U ovom slučaju *još je moguće,* ako se iz raznih arm. korpusa napabirči 6—7 bataljona, smeniti grenadirske bataljone u odlasku, *ne menjajući sadašnji raspored,* s tim da se obezbedi postojeća zaštita žel. pruga i održi sadašnja okupacija (vidi priloženu skicu 1).

Naravno, pošto smo, kao što sam već naglasio, *na granici,* nije isključeno da na nekom delu okupirane teritorije dođe do nepredviđenih događaja, naročito ako bi prebacivanje bataljona divizije „Granatijeri“ trebalo sprovesti pre no što bude moguće uputiti na lice mesta trupe koje treba da ih smene.

2) — *Oduzimanje drugih divizija.*

U ovom slučaju *nikako ne bi bilo moguće održati sadašnju okupaciju.* Nastojanje da se to učini bilo bi u suprotnosti sa najosnovnijim principom koncentracije sredstava i dovelo bi — pre ili posle — do zaista zabrinjavajuće situacije i to u doba kad ne bi bilo lako izaći na kraj.

Obim eventualnih ustupanja snaga različit je i sadrži čitavu gamu rasporeda, od kojih svaki odgovara određenom ustupanju.

Polazi se tako od slučaja *minimalnog ustupanja,* koji je prikazan u priloženoj skici 2 (jedna divizija plus div. „Granatijeri“, znači ukupno dve divizije), pa do slučaja *maksimalnog* ustupanja prikazanog u priloženoj skici 3 (6 divizija plus div. „Granatijeri“, odnosno ukupno 7 divizija).

Očigledno da bi izmenjcnom rasporedu trebalo da odgovara izmenjen stav s naše strane, naročito ako bi se rešenje identifikovalo i znatno približilo slučaju *maksimalnog ustupanja.* A to bi svakako izazvalo reakciju, koja se donekle predviđa, kako među saveznicima, Nemcima i Hrvatima, tako i među „četnicima“, koji su nas do sada podržavali u radu, pa najzad i među samim neprijateljima.

Ovo pitanje samo napominjem, jer, niti imam elemenata niti sam pozvan da procenjujem da li je poželjniji doprinos od 6—7 divizija na drugom bojištu, ili slabljenje naših snaga, pa prema tome i našeg položaja i ugleda na Balkanu.

3) — Svakako, sa sadašnjim stanjem stvari, a za slučaj da oduzimanje snaga treba da ostane u srednjim granicama, smatram

za celishodno da se vratim na pitanje na koje sam još od januara ukazivao, odnosno na potrebu da se rukovođenje operacijama u Hrvatskoj poveri jednoj jedinstvenoj komandi.

Pozitivno je to što bi jedinstveno gledanje i rukovođenje doprinelo korisnijem razvoju operacija, naročito ako bi se vodilo računa o sve većoj snazi i boljoj organizaciji koju je postigao neprijatelj.

Jedan takav predlog u sadašnjem trenutku mogao bi da bude bolje prihvaćen, ukoliko bi bio prikazan ne kao posledica lokalne situacije, već kao mera prilagođena opštoj situaciji.

Kako bilo, primenile bi se sledeće osnovne mere:

a) — jedinstvena komanda, određena na konkretnim i nedvosmislenim osnovama, koja bi imala *operativnu* nadležnost nad svim italijanskim, nemačkim i hrvatskim vojnim snagama dislociranim u Hrvatskoj;

b) — civilna vlast u potpunosti bi bila poverena kompetentnim hrvatskim vlastima;

c) — „teritorijalni zadaci" (posedanje garnizona, zaštita žel. pruga, itd.) povereni hrvatskim trupama, razume se uz takvu raspodelu koja bi odgovarala značaju pojedinih zona;

d) — „manevarski" zadaci namenjeni italijanskim i nemačkim trupama, kao i hrvatskim trupama koje nisu potrebne za izvršenje zadataka pod tačkom c), a koje pružaju veću garanciju u pogledu borbenosti i pouzdanosti (ustaški bataljoni i brdske brigade).

— U navedenom slučaju, Armija, iako smanjena za 3—4 divizije ustupljene za druge frontove, mogla bi još:

— sa 6 divizija da čuva anektirana područja,

— sa izvesnim brojem novoformiranih bataljona, grupisanih u obalske brigade, da vrši nadzor na ostrvlju i na najznačajnijim delovima dalmatinske obale,

— sa 4—5 divizija da obrazuje snažnu manevarsku masu, zaduženu da, zajedno sa nemačkim združenim jedinicama i hrvatskim „elitnim" trupama, rešava zadatke pod tačkom d).

Očigledno je da bi takva solucija zahtevala niz prethodnih sporazuma sa Nemcima i preduzimanje mera za opremu hrvatskih trupa svim onim što im nedostaje, naročito u pogledu naoružanja, odeće i opreme.

Kopija

VIŠA K-DA ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija)

Mogućnost ustupanja još tri divizije od strane 2. armije

14. novembar 1942/XXI

Povodom onoga na šta je ukazao ppuk. Montecemolo u pogledu celishodnosti da se razmotri neki srednji slučaj između dva ekstremna, maksimalnog i minimalnog, koje je ekselencija Roata razmatrao u svojoj promemoriji od 12. tek., saopštavam sledeće:

Severni blok (Slovenija, riječka oblast, žel. pruge za transport nafte).

Pošto je div. „Granatijeri“ izgubljena, a nije nadoknađena, ne može se, bar sad, ići ispod 5 predviđenih divizija, ako ne želimo da rizikujemo ishod dejstava koja su nedavno vođena na ovim područjima.

Međutim, u drugoj fazi, pošto se na praktičnim osnovama utvrdi doprinos koji će hrvatske trupe moći da daju za zaštitu komunikacija i reagovanje ustanika na događaje koji su se ovih dana odigrali na drugim bojištima, učiniće se sve moguće da se broj okupacionih divizija svede na 4 (koje će, naravno, biti popunjene rezervom).

Centralni blok (Dalmacija)

Ako bi se naša okupacija zadržala unutar granica, ili približno, mogle bi se dobiti dve divizije, od kojih jedna brza.

Južni blok (dolina Neretve, područja Dubrovnik i Kotor, itd.).

Od 4 divizije na položaju, dve čuvaju prugu Metković—Mostar—Konjic, zonu rudnika i luku Ploče; ostale dve obezbeđuju dubrovačku i kotorsku obalu, kontrolišući takođe i najosetljivija mesta u unutrašnjosti.

Ukoliko bi nas smenili Nemci ili Hrvati (2500 „domobrana“ uskoro stiže u zonu) u službi zaštite pruga preko Mostara i rudarskog basena, i ukoliko bi bilo moguće i nadalje koristiti antikomunističke formacije („četnici“) u sadašnjim sedištima, jedna divizija bi bila na raspolaganju.

Najzad, u cilju orijentacije, a nikako na uštrb eventualnih odluka ekselencije Roate, smatram da 2. armija može da ustupi još tri divizije, od kojih jednu brzu, pored divizije „Granatijeri“.

Kopija

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SN. „SLOVENIJA—DALMACIJA"

(2. armija)

Predvidljive političko-vojne reperkusije u vezi ustupanja snaga od strane 2. armije

---

13. XI 1942 — XX

Reperkusije i ovde polaze od minimuma, koji odgovara minimalnom ustupanju, do izvesnog maksimuma, koji odgovara maksimalnom ustupanju. Između ove dve krajnosti postoji niz posrednih reperkusija.

Da razmotrimo ukratko ovaj problem u odnosu na Nemce, Hrvate,[22] „četnike" (formacije M.V.A.C.) i neprijatelje.

Što se tiče Nemaca, nije isključeno da će oni nastojati da zauzmu naše mesto kada mi budemo napustili 2. zonu. To pre svega važi za područje 6. arm. korpusa, za koje su oni prilično zainteresovani (rudnik Mostar i luka Ploče) i u odnosu na koje gaje manje ili više prikrivene ekspanzionističke težnje (dolina Neretve i dubrovačka obala).

Nesumnjivo da bi sa slabljenjem naših snaga, naročito ako bi ono bilo naglašeno, došlo i do slabljenja prestiža, a Nemci to ne bi propustili a da ne učvrste svoj prestiž kod zagrebačke vlade i stranke koja je podržava.

Što se tiče Hrvata, naše veće ili manje povlačenje ka obali sigurno bi otežalo njihovu situaciju i, silom prilika, moglo bi ih navesti da u većoj meri gravitiraju ka Berlinu.

Naše povlačenje iz određenih zona naročito bi stavilo u nepodnošljiv položaj garnizone koji su dislocirani na područjima pod našom okupacijom. Kad mi odemo, isključeno je da oni mogu da izdrže sami; najviše što bi mogli, to je da se održavaju na rubu naše ili nemačke okupacije, s tim da se koncentrišu u mestima na dometu jedne ili druge, što znači da budu u mogućnosti da prime pomoć.

Što se tiče „četnika" (formacije M.V.A.C.), oni bi očigledno smatrali da smo ih napustili ukoliko bismo bili prinuđeni da se povučemo prema obali i da napustimo prostrane oblasti u unutrašnjosti. Ne može se ni pomisliti da ih navedemo da nas u našem povlačenju svuda masovno slede, jer oni su praktično više vezani za područje nego što se to veruje (porodice, kuće, njive, itd.).

Njihov stav može na kraju:

— da ostane proitalijanski, kao sada;

— da poprimi nezavisnu i autonomnu tendenciju, u očekivanju događaja i naređenja iz Londona;

— da ih odvede odlučnom savezništvu sa ustanicima.

Prvo nije lako ostvarljivo, jer formacijama M.V.A.C. nedostaje mogućnost da se same održavaju. Mogli bi mi da ih podržavamo našim oružjem i artiljerijom, navodeći ih da budu tampon između nas i ustanika; ali u tom slučaju, kada bi se našle izvan ili na ivici naše kontrole, rizikovale bi da posednu teritoriju za sebe — to jest za svoj velikosrpski ideal — više nego za nas. To bi naravno dovelo do toga da se sa prvog pređe na drugi razmatrani slučaj.

Treći slučaj, bar za sada, izgleda neostvarljiv. Ali, na Balkanu nemoguće ne postoji, naročito uz pomoć zlata iz Londona.

U pogledu neprijatelja, odnosno ustanika — komunista, jasno je da bi napuštanje čitave, ili dela okupirane teritorije značilo jačanje njegovih snaga i agresivnosti.

Ovim bi se pogoršala opšta situacija u Hrvatskoj, ali ne i naša, pošto bi naša okupacija izgubila u širini, ali bi dobila u jačini (drugim rečima, držalo bi se *manje*, ali bi se držalo *bolje*).

Takođe i zbog toga bi formiranje jedinstvene komande (razume se koja bi praktično bila u stanju da funkcioniše), o kojoj je reč u promemoriji ekselencije Roate, omogućilo da se na odgovarajući način suprotstavimo, ma da sa manjim brojem naših snaga, operativnoj situaciji koja bi mogla da nastane u Hrvatskoj, utoliko što bi ta komanda omogućila bolju procenu i bolju upotrebu raspoloživih snaga (teritorijalnu, isključivo hrvatsku[23]; manevarsku, pretežno italijansko-nemačku).

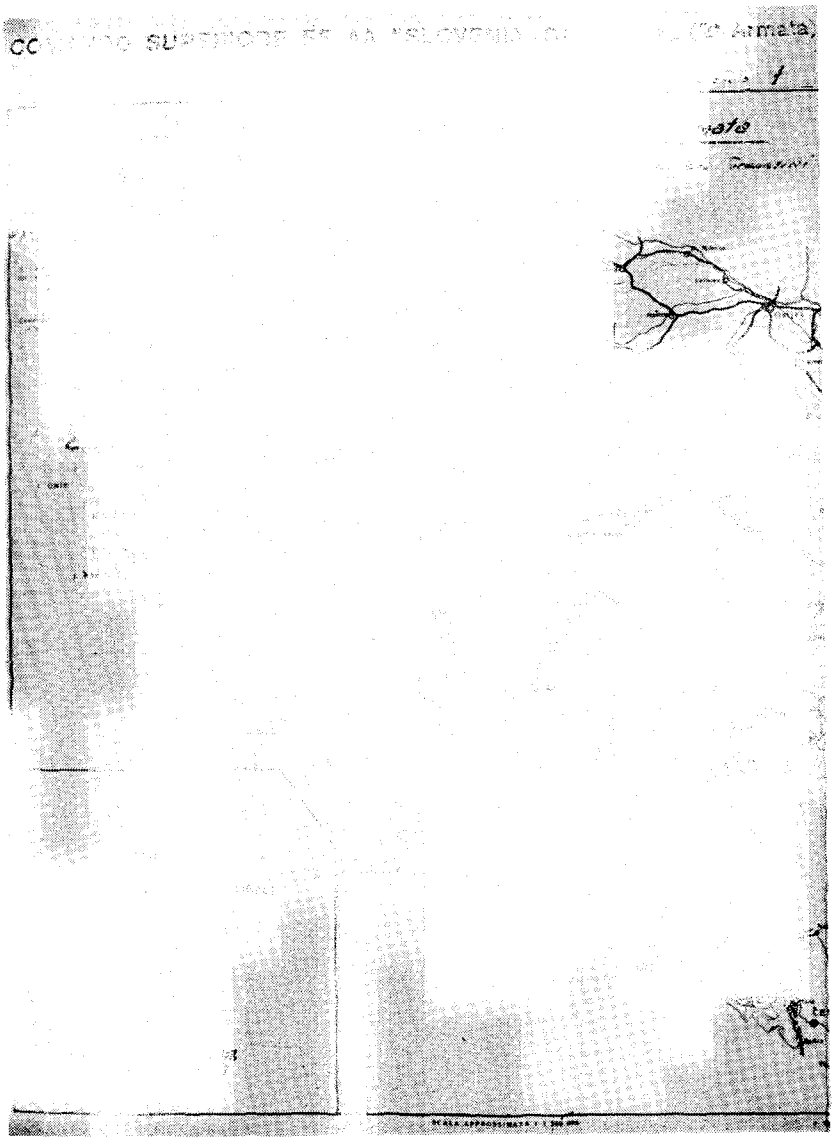

Fotokopija skice 1

SITUACIJA 2. ARMIJE posle ustupanja divizije „Granatijeri“.

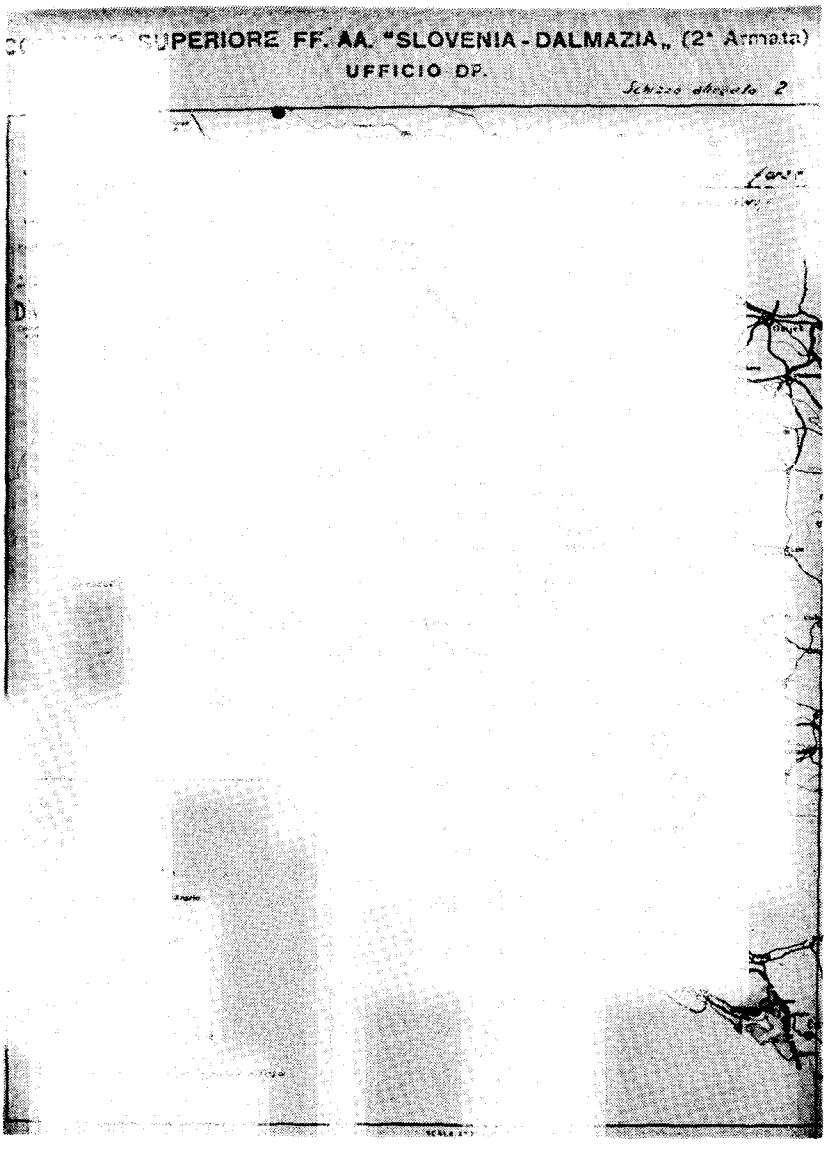

Fotokopija skice 2

SITUACIJA 2. ARMIJE u slučaju minimalnog ustupanja snaga. (*Legenda:* Pruge normalnog koloseka; Pruge uskog koloseka; Obični i glavni putevi; Političke granice; Granica II zone; Granica III zone; Okupaciona zona; Zona nadzora i prvog odbrambenog pojasa).

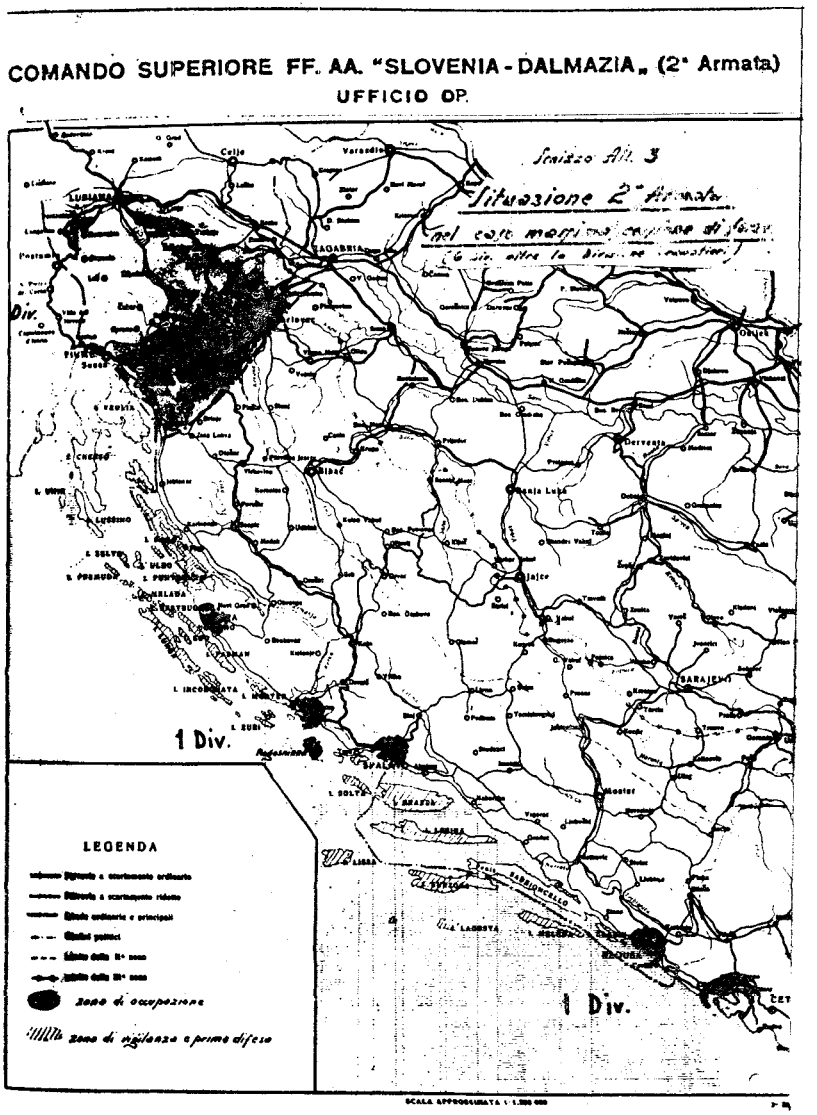

Fotokopija skice 3

SITUACIJA 2. ARMIJE u slučaju maksimalnog ustupanja snaga. (*Legenda*: Pruge normalnog koloseka; Pruge uskog koloseka; Obični i glavni putevi; Političke granice; Granica II zone; Granica III zone; Okupaciona zona; Zona nadzora i prvog odbrambenog pojasa).

COMANDO SUPERIORE FF. AA. "SLOVENIA - DALMAZIA" (2ª Armata)

UFFICIO OP.

Annesso B al Promemoria del 26-IV-43 XXI

Fotokopija priloga B Promemoriji od 26. IV-43.

RASPORED „15. JANUAR" — dopunska skica

(*Legenda:* Pruge normalnog koloseka; Pruge uskog koloseka; Obični i glavni putevi; Političke granice; Granica II zone; Granica III zone; Granica okupacione zone kontinentalnog područja na kojoj treba rasporediti naše jedinice; Obalski garnizoni; Zona koju treba poveriti četničkim formacijama; Zona i garnizoni koje treba poveriti hrvatskim trupama).

Raspored Armije: zadaci i sredstva
— Promemorija —

— *Prilog E* —

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA"

Prot. br. 6505/op. Poverljivo.

V.P. 10, 22. april 1943 — XXI

Predmet: Zadaci i snage 2. armije.

GENERALŠTABU KoV
Operativno odeljenje *Vojna pošta 9*

Veza 6788 od 13. aprila[24] sa istim predmetom.

1. — U izveštaju koji sam podneo juče, 21. [IV], komandantima arm. korpusa, Mornarice Dalmacije i Taktičkog vazduhoplovstva, prikazao sam opštu situaciju onako kako mi je vaša ekselencija izložila, zahteve koji iz nje proizlaze, a, ukazujući na zadatke armije i na mere koje treba da uslede, preispitao sam sve mogućnosti u vezi sa zadacima i sredstvima.

2. — Kao što je poznato, rad potčinjenih komandi odavno je orijentisan prema pomenutim direktivama; ali njihova integralna primena vezana je za elemente koji do danas još nisu sasvim definisani, kao:
   — raspoloživost snaga;
   — ishod razgovora u Zagrebu sa generalom Lerom i sa hrvatskim organima vlasti, koji će, kako saopštava O.B.S.O. moći da se održe tek posle Uskrsa;[25]
   — stav četnika i Draže Mihailovića.

3. — U citiranom dopisu br. 6788 — tačka 2 — u skladu i sa onim što je predviđeno dopisom Vrhovne komande br. 21774 od 12. aprila[26] sa predmetom Raspored „15. januar", bilo je rečeno da mi za sada neće biti oduzete druge snage.

   Međutim, samo u razmaku od četiri dana, dopisom tog Generalštaba br. 6941 od 16.[27] aprila tek. god., naređeno mi je da pošaljem u drugu zonu granični bat. „M",

---

[27] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

jaku i dobro naoružanu jedinicu. Dopisom tog Generalštaba — Kadrovsko odeljenje — br. 0066970/4 od 16. aprila[28] tek. god., oduzima se 78 divizijskih art. oruđa, o čijoj sam se neophodnosti u operativnim zadacima, u zaštiti garnizona i zaštiti obala već izjasnio.

Ujutro 20-og stiglo je obaveštenje Glavnog štaba milicije (nadam se da je netačno i prevaziđeno) da ovo područje treba da napusti takođe i šest skvadrističkih bataljona (2.500 ljudi). Uopšte se ne spominje njihovo smenjivanje.

Do danas nije stigla ni potvrda o ustupanju 1500 ljudi koji su traženi za obezbeđenje elektrovoda Zadvarje—Split, kao i nekoliko hiljada ljudi za popunu teritorijalnih bataljona i diviziona prevedenih u pešadiju, dok se dobijeno ovlašćenje za sažimanje neefikasnih razbijenih bataljona indirektno može protumačiti kao oduzimanje snaga, jer se za ove bataljone više ne mogu tražiti popune niti očekivati da se one dobiju.

4. — Što se tiče ishoda razgovora u Zagrebu,[29] iako predviđanja mogu izgledati preuranjena, ipak mislim da mogu pretpostaviti da će se malo postići kako od Nemaca, tako i od Hrvata.

Hrvatske jedinice, nezavisno od toga koliko se može računati na njihovu nedovoljnu efikasnost i jačinu, uglavnom žive u sferi nemačkog uticaja, od kojih — ne treba da se zavaravamo — dobijaju mnogo veću pomoć u oružju i instruktorima nego od nas.

Dovoljno je da se podsetimo da će se program preuzimanja hrvatskih regruta i obuke jednog kontingenta regruta u jako smanjenom obimu delimično i sporo ostvariti.

Prema tome, logično je da će se Hrvati pre obraćati Nemcima nego ili nama.

Zatim ne verujem da će Nemci, koji inače, na osnovu odobrenja Lera, očekuju druge snage, pristati da svoje jedinice u 2. zoni stave pod našu komandu. Dovoljno je da se podsetimo na otpor na koji sam do sada nailazio, a koji nikad nisam savladao, da bih postigao da bar neki SS-bataljon dejstvuje pod komandom, ili bar u sadejstvu sa komandom 6. arm. korpusa.

O.B.S.O. je zatim saopštio da ni bataljone koji učestvuju u deblokiranju Foče ne treba smatrati da su potčinjeni italijanskim komandama.

5. — Od stava četnika, a naročito od toga kakav će stav zauzeti Draža Mihailović pod pritiskom koji je, kao što je poznato, počela da vrši jugoslovenska vlada u Londonu da se odlučno suprotstavi Osovini, zavisi razrešenje situacije u Hercegovini, na koju sada još utiče i pogoršanje situacije, koje je nastalo u Sandžaku i Crnoj Gori.

Ako pritisci koji se vrše na Dražu Mihailovića budu delovali, što nije nemoguće, ne treba se nadati poboljšanju situacije u Hercegovini; štaviše, može se predviđati odlučno pogoršanje.

6. — S tom pretpostavkom, mada ću iscrpnije referisati posle razgovora u Zagrebu, napominjem:

— Uspostavljanju garnizona Otočac moći će se pristupiti tek posle reorganizovanja 5. arm. korpusa (diviziji „Re" naročito je potreban i odmor) i pošto se dobije garancija o dodeljivanju hrvatskih jedinica za sadejstvo u operacijama zauzimanja i njegovog održavanja: najmanje jedna brdska brigada, ali pre svega pošto se raščisti situacija u zoni Vratnik, koja je još vrlo osetljiva usled prisustva jakih ustaničkih snaga u istoj zoni i, kako izgleda, boravka poznatog Tita.

— Obezbeđenje elektrovoda Zadvarje—Split vršiće se samo ako bude dodeljeno 1500 ljudi koji su za tu svrhu traženi; u protivnom biće povučen i sam garnizon Zadvarje (s tim što će se, naravno, povući sav koristan materijal).

— Određivanje rasporeda Južnog bloka vezano je, osim za sporazume sa Nemcima, koji su ovde važniji nego drugde, još i za mogućnost reorganizovanja div. „Murđe" (jer, ako armija treba da izgubi sedam bataljona cr. koš., 311. puk neće moći da se pošalje 6. arm. korpusu, već će morati da ostane na severu) i za raščišćavanje situacije u Hercegovini.

Ali, s obzirom na to kako se stvari predstavljaju, uveren sam da ovo raščišćavanje neće ići ni lako ni brzo i da će raspored armijskog korpusa ubuduće morati da se ograniči na okupaciju Mostara i na liniju Trebišnjice, kao što sam već više puta predlagao.

7. — Najzad, što se tiče obalske zaštite, u potvrdu mog prethodnog izveštaja napominjem da, ukoliko ne budemo mogli raspolagati još nekim snagama, već izgubimo i artiljeriju, sadašnji obalski garnizoni neće moći ni da se

proširе, niti da se pojačaju, kao što bi se želelo, u cilju bolje kontrole nad područjem koje se nalazi između njih, dok ćemo na ostrvima i dalje imati jednu običnu, vrlo slabu kontrolu, tim pre što slabi garnizoni na ostrvima treba da se staraju i o održavanju reda i bezbednosti u unutrašnjosti.

8. — Ovo gornje hteo sam da izložim, vraćajući se na neka obrazloženja koja su već ranije bila rečena, jer, s obzirom na neizvesnost situacije, a naročito na neizvesnost u pogledu raspoloživih sredstava (iako su mi dobro poznate neophodne potrebe drugih sektora, koje mogu nametnuti oduzimanja koja ranije nisu predviđena), smatram da radi toga da bi se izbegla alternativa nepoželjne neodlučnosti ili iznenađenja, bolje je da se bez daljega odlučimo za što je moguće ekonomičniji raspored i van svake političke preokupacije; i na njemu se treba ponovo snažno i odlučno afirmisati.

Ponavljam, ovo je bolje, nego da svugde budemo slabi.

Naznačeni komandant Armije
general
Mario Roboti

Fotokopija priloga F Promemoriji od 26. IV-43.

RASPOREDI 2. ARMIJE — zadaci i sredstva

(*Legenda:* Pruge normalnog koloseka; Pruge uskog koloseka; Obični i glavni putevi; Političke granice; Granica II zone; Granica III zone; Granica okupacione zone kontinentalnog područja na kojoj treba rasporediti naše garnizone; Mešoviti italijansko-hrvatski garnizoni; Zona nadzora i prvog odbrambenog pojasa; Obalski garnizoni).

Raspored Armije: zadaci i sredstva
— Promemorija —

Prilog G —

Izvod iz kopije telefonske depeše br. 21212/op. od 17. marta od Vrhovne komande.

...

5. — *Slovenija — Hrvatska — Dalmacija*

a) — ...

b) — Pored toga treba predvideti jedan *smanjeni raspored* koji će morati da se zauzme kada opšta situacija bude nametnula dalje oduzimanje snaga, ili kada nepovoljni događaji na Balkanskom poluostrvu budu nalagali prikupljanje snaga.
Pomenuti smanjeni raspored treba da predvidi:

— jedan zaprečni front radi neposredne zaštite pruge Zagreb—Karlovac—Sušak, podvostručen duž slovenačko-hrvatske granice, da bi se sprečila nadiranja sa jugoistoka;

— protivdesantnu odbranu[30] u Dalmaciji, koju će Supersloda detaljno odrediti, imajući u vidu potrebu da se obezbedi posedovanje glavnih luka i pomorskih baza;

— obalsku zaštitu, naročito na vanjskom nizu ostrvlja.

U vezi sa ovim smanjenim rasporedom neka Supersloda naredi da se obave potrebni odbrambeni radovi, od kojih su neki već u toku, kao i da se, u sporazumu sa Generalštabom KoV, ostvari povezivanje između garnizona Rijeka i julijskog fronta (blizu Studena) sa objektima s onu stranu kastavskih visova.

...

---

[30] U originalu: „teste di sbarco".

BR. 59

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 27. APRILA 1943. O POTREBI DA SE, USLED POGORŠANE VOJNE SITUACIJE, U CRNU GORU UPUTE NOVE SNAGE ILI ZATRAŽI INTERVENCIJA NEMAČKIH I BUGARSKIH JEDINICA[1]

Op.

PROMEMORIJA ZA DUČEA

A[2]

Izveštaji iz Crne Gore

27. april 1943 — XXI

Situacija u Crnoj Gori opet je onakva kao što je bila prošlog proleća.

Partizanske kolone kreću se u svim pravcima, naročito u Sandžaku, i nailaze na podršku stanovništva, koristeći po nas nepovoljan tok vojnih operacija na raznim frontovima.[3]

Ovim formacijama naša komanda trupa može da suprotstavi samo manji broj snaga, pošto se, između ostalog, oseća nedostatak jedne alpinske divizije za manevrisanje.

U tamošnjim vojnim krugovima vlada uverenje da, s obzirom da je stanovništvo podložno komunističkoj propagandi, situacija će moći da se reši samo ako se dodele bar još dve divizije, ili putem efikasne i brze intervencije nemačkih ili bugarskih jedinica iz Sandžaka; u protivnom, naša okupacija moraće da se ograniči na centralni i južni deo zemlje .

Or . . .[4]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/27.

[2] Paraf generala Ambrozija.

[3] Vidi dok. br. 90.

[4] Nečitka reč, dopisana olovkom.

BR. 60

PROMEMORIJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 30. APRILA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODREĐENOJ TERITORIJI I PREDSTOJEĆIM ZADACIMA[1]

bg.

— *Promemorija* —

— *A* —

I) — a) — Među raznim operativnim bojištima ima očigledno pravo prednosti i najaktuelnije je tunisko, zatim Sardinija—Korzika—Sicilija i najzad grčko-albansko... Zatim, s obzirom na osetljivost objekata, predviđa se da će tirensko bojište i zaliv Leone biti ispred onog poslednjeg, koje je u nadležnosti Superslode (Crna Gora), bar dok budu držali izložene frontove južne Italije, Grčke i Albanije...

b) — nadležnost stare julijske granice — formiranjem 8. armije[2] „ad hoc“ (sa sve naglašenijim razgraničenjem teritorijalne nadležnosti Superslode *samo na anektirane i okupirane zone,* odnosno na najstariju granicu) — ne ulazi u zadatke i odgovornosti predviđene za Superslodu...

c) — predviđa se da bi eventualno obrazovanje bilo kakvog balkanskog odbrambenog fronta (sa izgledom na *pravi* manevarski rat) — u kome bi mogla da bude angažovana Supersloda — uvek bilo isključivo u skladu sa glavnim smernicama koje bi odredile više italijanske i nemačke komande, koje bi preuzele (i to pre no što se ostvari gore navedeni slučaj) rukovođenje tim dejstvima.

d) — jedino je pomorski front, od Boke kotorske do Kvarnerskog zaliva, koji je izložen eventualnim pokušajima anglosaksonskih snaga — većih ili manjih razmera, više ili manje mogućim i bliskim — u apsolutnoj nadležnosti Superslode...

e) — pošto je Superslodi dato da samoinicijativno rukovodi samo dejstvima na jednom pomorskom

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 31/308—312.

[2] Ta armija se nalazila na istočnom frontu. U toku marta i aprila vraćene su njene jedinice radi reorganizacije u Italiju. Prvog maja nalazilo se sedište Komande u Padovi, a potčinjeni korpusi (23. i 24) u Trstu i Udinama (AVII, NAV-T-821, r. 2/423, 704 i 705).

frontu i dejstvima protiv partizana (čista protivustanička delatnost, samo na teritorijama bivše Jugoslavije), onda se mogu shvatiti i opravdati:

— kriterijumi *škrtog ekonomisanja* u pogledu dodeljivanja snaga,

— insistiranje na brzom osposobljavanju dalmatinskog pomorskog fronta,

koji se odražavaju u odlukama centralnih vlasti u odnosu na Armiju...

f) — Da zaključim:

— operativno bojište Superslode sporedno je i, u odnosu na druga bojišta važna za Osovinu i Italiju, nije bitno,

— izrazito *protivpartizanski* zadatak samo na teritorijama preko stare granice,

— jedini front u nadležnosti Armije, sposoban da primi funkcije protiv Anglosaksonaca, to je ovaj pomorski (od Kotora prema Rijeci, ne obrnuto),

— kruto ograničavanje Armije u raspored i direktive nemačkog tipa, pod pretpostavkom da će sredozemni odbrambeni frontovi biti srušeni... —

II — Izgleda da Supersloda mora svoje probleme i procene da postavi i ograniči u takav suženi okvir, iz njega da izvlači zaključke o mogućem razvoju situacije i o svojim zadacima u bliskoj budućnosti... —

— Zaključak koji se odnosi na eventualno objedinjavanje četničkih i partizanskih snaga u jedinstven front protiv Osovine zapravo bi se mogao odbaciti...

Mihailović, London i Moskva navodno već rade na sastavljanju i objedinjavanju sporazuma i direktiva...

Ako se pretpostavi da su ti sporazumi postignuti, treba imati na umu da su

— krvave unutrašnje borbe — koje još uvek traju — između četnika i partizana,

— mržnja, osvete, odmazde, etnička i versko-politička podeljenost,

— anarhija i ekonomsko-pravni i moralni nered, iskopali krvavi jaz između ove dve stranke, koji još i danas produbljuju...

Zato izgleda da će teško moći da se brzo prebace mostovi od hartije i sterlinga preko tog jaza koji se sve više truje mržnjom...

U svakom slučaju ne izgleda smela pretpostavka da će na prelazu iz faze sporazuma i naredbi do faze ostvarenja biti velikih teškoća...—

— *B* —

Upoređenje sadašnje situacije sa situacijom pre operacije „Vajs"

I) — *Situacija kod neprijatelja.*

a) — *Pre početka ciklusa „Vajs"* neprijatelj je računao na takvu organizaciju koja se, bar teritorijalno jedinstvena — preko područja Bihać—Drvar—Glamoč—Livno — prostirala od neposredne okoline Zagreba do makarske obale, odnosno Biokova...

A da se ne osvrćemo na mnogostruka zadiranja organizovanih bandi unutar samog rasporeda Armije.

Sa tako čvrste osnove (približno stanje bivše Titove republike), neprijatelj je vršio pritisak na više pravaca.

Situacija koja je u suštini nagoveštavala razvoj i koja je, na pragu zime, iz raznih razloga, navela:

— Superslodu da se odluči za zbijeniji raspored (Raspored „15. januar");[3]

— Nemce da usred zime preduzmu ciklus „Vajs".[4]

b) — Posle operacija „Vajs", pošto je prvobitna jedinstvena organizacija protivnika rascepkana, pojedine partizanske snage sad se nalaze u fazi preseljavanja, sve su jače ili slabije angažovane i gonjene od strane *nemačko-hrvatskih kolona* (zone Bos. Petrovac, Kulen-Vakuf, Livno, Glamoč, itd.),[5]

---

[3] Vidi dok. br. 55 i 58.

[4] Vidi dok. br. 14.

[5] Reč je o operacijama nemačke 7. SS i 369. legionarske divizije u Bosanskoj krajini, krajem februara i početkom marta, protiv jedinica 1. bosanskog korpusa NOV i protivudaru divizija Glavne operativne grupe prema G. Vakufu. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 168, 172, 302 i 303; knj. 11, dok. br. 8, 9, 12, 15, 29, 172 i 176; Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, knj. 1, Vojnoistorijski institut JNA, Beograd 1957 (dalje: Oslobodilački rat), str. 387, 391 i 392.

od strane *italijanskih kolona* na teritoriji 6. arm. korpusa (ovaj se sporo, ali odlučno zauzima); od strane *četničkih formacija* 18. arm. korpusa (koje su ponovo zauzele Bos. Grahovo, Strmicu, Peulje itd.) i, izgleda, takođe od strane nekih četničkih formacija 5. arm. korpusa, koje — mada bez podrške — vrše gerilska dejstva u partizanskoj pozadini...

c) — Sada su izgleda *aktivni* samo sledeći neprijateljski sektori:

— Foča (pogranični, ali izvan teritorije Armije), na kome su u toku protivmere,[6]

— Otočac—Gospić, na kome će se neprijatelj (verovatno ohrabren neočekivanim uspesima) usuditi na nove pokušaje, s nadom na dalje uspehe (bar se tako pretpostavlja)...

III)[7] — *Naša situacija.*

U neposrednoj zavisnosti od situacije neprijatelja; i to situacija:

— *Južnog bloka* u sporom, ali odlučnom reorganizovanju, isključivo sopstvenim snagama koje se sada nalaze na licu mesta;

— *Centralnog bloka,* normalna, čak mirna;

— *Severnog bloka,* gde treba razlikovati:

- *zonu 11. arm. korpusa* (uključujući poznatu oblast Karlovac, koja je ranije bila zabrinjavajuća), gde naše trupe čvrsto drže situaciju u svojim rukama;
- *zonu 5. arm. korpusa:* gde je situacija poznata...

Prema tome, uopšte uzevši, situacija, posle stroge procene (prostora, snaga, vremena) i pored toga što su za potreban odmor trupa učinjeni znatni ustupci, *u celini* za sada ne izgleda rđava; ali, potrebno je angažovanje i brzo rešavanje situacije na jedinom sektoru koji nije pozitivan (gde ipak treba imati u vidu napred pomenute operacije koje još uvek vode Nemci i Hrvati[8] u obližnjim zonama Bihać, Petrovac, Kulen-Vakuf, Oštrelj, ne dajući protivniku mogućnost za veće teritorijalne i masovne pokrete...).

---

[6] Vidi dok. br. 57.

[7] i [9] Tako u originalu.

[8] Odnosi se na ustaško-domobranske snage.

IV)[9] — *Situacija 5. arm. korpusa.*

Hitno je potrebno da se reši operativno, kako bi se ograničili smeli partizanski i nemačko-hrvatski planovi (ovi poslednji u 2. zoni i prema Jadranskom moru).

Međutim, ovo rešenje izgleda treba tražiti u temeljnim i jedinstvenim a ne fragmentarnim merama, koje služe za „tamponiranje", umesto da protivniku oduzmu inicijativu iz ruku...

———o———

V.P. 10, 30. april 1943—XXI

BR. 61

ZABELEŠKA OPERATIVNOG ODELJENJA KoV O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI, UPUĆENA POLOVINOM APRILA 1943. VOJNOOBAVEŠTAJNOJ SLUŽBI VRHOVNE KOMANDE[1]

ZABELEŠKA

V.P. 21,... april 1943—XXI[2]

1. ODELJENJE
OPERATIVNO ODELJENJE KoV
— Istočno bojište —

VRHOVNOJ KOMANDI
vojnoobavešt. služba

Centar Zeta

Situacija u Crnoj Gori

Situacija u Crnoj Gori, koja je skoro godinu dana bila normalna, pretrpela je u poslednje vreme osetno pogoršanje.

Jake ustaničke mase, procenjene na 6 partizanskih brigada, koje su se prebacile u jugoistočnu Hercegovinu, istočno od doline Neretve, usled operacije „Vajs", koju su vodile itali-

[1] Snimak kopije dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/20—21.

[2] Redakcija nije mogla da utvrdi tačan datum kada je zabeleška napisana. Na osnovu događaja o kojima se govori u tekstu, redakcija smatra da je ona pisana polovinom aprila.

janske, nemačke i hrvatske trupe u zapadnoj i južnoj Bosni, krajem meseca marta izbile su gotovo na čitavu severozapadnu granicu Crne Gore — koju brane naše i nacionalističke trupe — vršeći snažan pritisak s ciljem da prodru u Crnu Goru, da bi zatim produžile, izgleda, u severnu Albaniju.[3]

Posle više uzaludnih pokušaja, jedan deo partizanskih snaga uspeo je da savlada otpor crnogorskih nacionalističkih snaga u zoni Gacko i da prodre u centralni deo Crne Gore.[4]

Više ka severu, druge snage uspele su da forsiraju Drinu južno od Foče i u blizini Ustikoline.[5]

Dok su južne snage još uvek uspešno zadržavane na povoljnim položajima, severne snage, pošto su primorale naše trupe koje su branile Drinu da se povuku na Pljevlja, da bi izbegle sigurno okruženje, prodrle su u Sandžak, izbivši na liniju Čelebić—Metaljka.[6]

Jedan naš bataljon koji je ostao u Foči, okružen je.

Priprema se akcija u cilju oslobađanja garnizona Foča i normalizovanja situacije.[7]

I pored tih događaja, unutrašnja situacija je normalna.

U južnom delu Crne Gore bilo je nekih pokušaja diverzija na komunikacijama i zaseda pojedinačnim vozilima, ali, u celini, radi se o pojedinačnim slučajevima koje ne možemo smatrati simptomima početka novog ustanka.[8]

Pa ipak, treba imati u vidu da je, posle nedavnih događaja na istočnom frontu i u Tunisu, koje je neprijateljska propaganda vešto iskoristila, u narodu, a naročito u nacionalističkim krugovima, ojačalo uverenje da će Osovina izgubiti rat. Zato ne treba isključiti neko iznenadno podizanje glave, naročito ukoliko bi situacija pretrpela dalje pogoršanje.

U vezi s tim treba istaći da su nacionalističke formacije prilikom nedavnih borbi ispoljile vrlo slabu borbenost.

Mnoge četničke jedinice dale su jasne dokaze kukavičluka, a u poslednje vreme bilo je i mnogo slučajeva dezerterstva.

Situacija u Albaniji

. . .

---

[3], [4], [5] i [6] Vidi dok. br. 90.

[7] Vidi dok. br. 57.

[8] Noću 10/11. aprila presekle su partizanske pozadinske grupe telefonske linije na putu Podgorica (sada: Titograd)—Danilovgrad (Istorijski zapisi, Titograd, 1951, sv. 10—12, str. 489), a 12. aprila napadnut je italijanski vojni kamion na putu Cetinje—Resna (tom III, knj. 5, dok. br. 145).

BR. 62

IZVOD IZ ZABELEŠKE VRHOVNE KOMANDE O RAZGOVORU POMOĆNIKA NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA NEMAČKIM GENERALOM VARLIMONTOM 4. MAJA 1943. POVODOM PRIPREME ZA OPERACIJU „ŠVARC"[1]

A[mbrozio]

RAZGOVOR IZMEĐU EKSELENCIJE ROSIJA [ROSSI][2] I GENERALA VARLIMONTA

4. maja 1943 — XXI u 16 časova

. . .[3]

General Varlimont [Warlimont]:

. . .

U februaru se razgovaralo o mnogim problemima u vezi s operacijama „Vajs".[4] Pre svega — razoružavanje četnika. U vezi s ovim raspolažemo iskustvom otkako su nemačke jedinice ušle u Sandžak. U Novoj Varoši četnici su razoružani bez otpora.[5]

Od februara nije primljen nikakav izveštaj da su Italijani izvršili ono što je bilo utvrđeno.

Ekselencija Rosi [Rossi]: posle završetka operacija „Vajs" trebalo je da se četnici postepeno razoružavaju.[6] Sada, njihova jačina postepeno opada jer im je uskraćeno snabdevanje municijom. Oko 9. ili 10. maja usledice jedan razgovor između generala Lera [Löhr] i generala Pircija Birolija [Pirzio Birolli], pa će se i ovo pitanje razmotriti.[7]

U svakom slučaju Vrhovna komanda potvrđuje da će italijanska strana preduzeti mere za postepeno razoružavanje četnika.

General Varlimont: smatra da razgovor Ler—Pircio Biroli treba da se odnosi samo na operacije koje će se zajednički preduzeti. Nadajmo se da će ovi razgovori što pre dovesti do odgovarajućeg zaključka.[8]

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 126/144—151.

[2] Frančesko (Francesco), pomoćnik načelnika Glavnog generalštaba.

[3] Izostavljen je tekst koji se ne odnosi na Jugoslaviju.

[4] Vidi dok. br. 23, 25, 26 i 36.

[5] i [6] Vidi dok. br. 24.

[7] i [8] Vidi dok. br. 73.

Pre 15. maja nemačke jedinice neće biti spremne za operacije i, stoga, njihov početak će uslediti kasnije.[9]

Ekselencija Rosi: tražili smo intervenciju nemačkih jedinica da bi oslobodili alpinsku diviziju „Taurinenze".

General Varlimont: treba se nadati da će one u toku sledećih dana biti u stanju da deblokiraju garnizon Foču.[10] Ovim će se stvoriti pogodna polazna baza za sledeće operacije u Crnoj Gori.

Predočavam pitanje da se nemačke jedinice upotrebe takođe i sa jugoistoka, tj. iz Albanije. Trebalo bi prebaciti nemačke jedinice u Peć radi potpunog zatvaranja obruča.[11]

Molim Vrhovnu komandu da razmotri ovu mogućnost.

Ekselencija Rosi: Operativno odeljenje će to odmah uzeti u razmatranje i tada ćemo odgovoriti.

Pod čijom bi komandom bile ove jedinice?

General Varlimont: pod komandom generala Litersa [Lüters].

Da li je predviđeno koje italijanske divizije treba da učestvuju?

Ekselencija Rosi: divizije „Taurinenze" i „Venecija" [Venezia].

General Varlimont: da li Italijani već imaju neki plan za upotrebu jedinica?

Ekselencija Rosi: da, čim se oslobodi Foča i nemački bataljoni budu na raspolaganju radi posedanja određenih naseljenih mesta, dve divizije će se upotrebiti u Crnoj Gori.

General Varlimont: naročito bi trebalo sprečiti da partizani umaknu u pravcu Podgorice.[12]

Ekselencija Rosi: na ovoj strani već imamo dve divizije.

General Varlimont: postoji nada da će se u drugoj polovini maja okupirati južni deo 2. zone i da se na taj način oslobode italijanske jedinice.[13]

Mora da precizira da je nemačka strana nerado prihvatila ovu okupaciju, ali su dobro shvaćene potrebe italijanske strane.

Generalu Leru je stiglo obaveštenje da će nemačke jedinice koje će okupirati 2. zonu morati da pređu pod komandu

---

[9] Te operacije, izvedene pod šifrom „Švarc" (tzv. peta neprijateljska ofanziva), protiv jedinica Glavne operativne grupe NOVJ (1. i 2. proleterska, 3. i 7. udarna divizija, 6. istočnobosanska i Majevička brigada i Centralna bolnica), na području Crne Gore, Sandžaka i istočne Hercegovine, započele su 15. maja (vidi dok. br. 90; tom II, knj. 9, dok. br. 191 i tom IV, knj. 13, dok. br. 194).

[10] Vidi dok. br. 57.

[11] Vidi dok. br. 90.

[12] Danas: Titograd.

[13] Vidi dok. br. 51 i 53.

italijanskih operativnih jedinica; međutim, veruje da to nije namera Vrhovne komande.

Sve dok tamo budu ostale, nemačke jedinice će biti pod nemačkom komandom; kad italijanske jedinice budu u mogućnosti da se vrate u zonu, nemačke jedinice će odmah otići, jer Nemačka tamo nema nikakvih političkih interesa.

Skreće pažnju na neophodnost da aerodromi na Peloponezu budu dobro branjeni.

Namera Nemaca je da na Peloponez upute jednu nemačku diviziju kao rezervu grupe armija, tj. pod komandu generala Lera.

Ekselencija Rosi: pita zašto se ova divizija neće staviti pod komandu generala Đeloza [Gelozo]?

General Varlimont: divizija će preći pod komandu generala Đeloza u slučaju da se ustanovi da je predviđen napad neprijatelja na to područje.

Predočava potrebu da se pojača Korintski kanal. Pita da li se Vrhovna komanda protivi da se u tu svrhu upotrebe takođe i nemačke jedinice. Generali Ler i Đelozo bi mogli da se u vezi s ovim dogovore.

Namera je nemačke Vrhovne komande da ojača nemačku Jurišnu brigadu na Rodosu do jačine jednog puka. Guverner Rodosa bi bio veoma zadovoljan ovim postupkom.

Ekselencija Rosi: rezimira glavne tačke koje su razmatrane:

1. — dislocirati nemačke jedinice u Peć u cilju upotpunjavanja operacija za okružavanje;[14]

2. — pojačati odbranu Korintskog kanala nemačkim jedinicama;

3. — nemačke jedinice će najpre okupirati 2. zonu u Hercegovini a zatim, posle okončanja operacija u Crnoj Gori, 2. zonu u Hrvatskoj.

---

[14] U rejonu Peći dejstvovali su delovi nemačke 1. brdske divizije sa zadatkom da, preko Peći i Andrijevice, prodru do Šahovića, na toj liniji sačekaju „odbačene komunističke bande i okruže ih" (AVII, NAV-T-315, r. 64/836—38). Radi usaglašavanja dejstva svojih jedinica sa italijanskim delovima na tom pravcu, komandant divizije fon Štetner (von Stetner) održao je nekoliko sastanaka sa italijanskim komandama. U prvim razgovorima sa komandantom Sektora Skadar—Kosovo (general Paride Negri), 3. maja, izražena je potreba „uzajamnog pomaganja" u borbi protiv komunista, čiji je „glavni udar" usmeren prema dalmatinskoj obali, dok je na sastanku od 14. maja sa komandantom 14. armijskog korpusa došlo do vrlo žučne prepirke povodom razoružanja četnika na teritoriji Crne Gore, kojom prilikom je general Ronkalja zapretio da „ako se razoružanje smesta ne obustavi, znaću da vas silom oružja sprečim" jer „ja komandujem na području Crne Gore". Konačno, 16. maja, general Negri je pristao da sadejstvuje nemačkim trupama (NAV-T-315, r. 64/356—57, 632—37 i 836—38).

Pita da li će biti kakvih teškoća od strane Nemaca u slučaju da u 2. zoni ostanu neki italijanski garnizoni.

General Varlimont: neće, tako je bilo predviđeno i ranije.

Ekselencija Rosi: posle oslobađanja garnizona Foča, treba se sporazumeti u pogledu daljeg razvoja operacija.

General Varlimont: slaže se, ovo će uslediti polovinom maja.

Ekselencija Rosi:

. . .

Zadržava pravo da razmotri sva pitanja i da odgovori preko generala Rintelena.

BR. 63

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 6. MAJA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI NDH[1]

C/2

. . .[2]

PROMEMORIJA ZA DUČEA

Izveštaj iz Hrvatske

6. maj 1943—XXI

U Hrvatskoj[3] se partizanska delatnost i dalje širi u znatnoj meri; izuzetak čini područje oko Zagreba, koje je sada nešto šire nego što je bilo u nedavnoj prošlosti.

Iako su pretrpeli teške gubitke u ljudstvu i materijalu i bili oterani sa vrlo širokog područja,[4] ustanici ispoljavaju veliku vitalnost, dajući i nadalje znake svog prisustva, pa se čak često prebacuju iza leđa onim trupama koje dejstvuju protiv njih. Brojna su sela, pa i nešto značajnije varoši, koje partizani napadaju, uz pljačku, pustošenje i palež, naročito noću, i to u južnoj i istočnoj Hrvatskoj,[5] dok se napadi na železničke pruge

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/436—439.

[2] U zaglavlju dokumenta nalaze se 3 nepoznata parafa.

[3] i [5] Odnosi se na teritoriju NDH.

[4] Odnosi se na operacije „Vajs". Vidi dok. br. 14, 23, 25, 26 i 36.

vrše na sve strane. Pa ipak, izgleda da se u redovima partizana ispoljavaju izvesni znaci umora.

Pogoršao se i problem četnika, jer, dok se smanjuje broj onih koji se bore uz hrvatske trupe protiv partizana, izgleda da su i oni koji se nalaze u sklopu naših trupa dali slabije rezultate u poslednjim dejstvima, u kojima su bili upotrebljeni protiv partizana u jugozapadnoj Bosni i Hercegovini.[6] Pored toga, ovi četnici, koje smo mi naoružali, stalno su podizali oružje protiv nemačkih i hrvatskih trupa,[7] a istovremeno su nastavili da vrše nasilja i pljačke protiv hrvatskog, a naročito muslimanskog naroda. Sve je to omogućilo Hrvatima,[8] koji uživaju podršku Nemaca, da u više mahova kritikuju politiku naše Superslode.

Pravoslavna manjina, koju tretiraju uvek sa neprijateljskim podozrenjem, uprkos zvaničnim izjavama, na isti način uzvraća i hrvatskim vlastima i vladi.

Muslimani su i dalje veoma nezadovoljni svojom situacijom, jer vide da se područje na kome oni žive pretvorilo u poprište borbi između redovnih i ustaničkih snaga uz sve bolne posledice.

Ni ovoj manjini ne preostaje, dakle, ništa drugo osim da žali za prošlošću, i pored toga što joj se režim stalno ulaguje. Poseban značaj bio je dat nedavnoj poseti velikog muftije iz Jerusalima glavnim muslimanskim centrima, pa i samom Zagrebu.

Nemačka manjina, koja podleže sve težim obavezama, kako zbog vojne službe u pravom smislu, tako i zbog pomoćne policijske službe, sve više ispoljava nezadovoljstvo i kajanje što je tražila da se svrsta u tu etničku grupu. I stvarno je nedavno trebalo da brojni pripadnici nemačke manjine budu uhapšeni zbog neizvršenja vojne obaveze.

Pa ipak, vođe pokreta ne propuštaju priliku da nemačku manjinu drže na okupu, kao što je bilo učinjeno i prilikom proslave Firerovog rođendana. Nedavno je uvedena i specijalna nedeljna emisija iz radio-Bratislave, posvećena nemačkoj manjini u Hrvatskoj.

Neznatna grupa Jevreja, koji su još uvek na slobodi, i poslednjom kartom igra, naravno, na poraz Osovine.

Komunistička propaganda, koja se vrši putem letaka, brošura, napisa, a naročito preko radija, i dalje je vrlo intenzivna, a, u nastojanju da privuče što veći broj pristalica, partizanski pokret prikazuje kao da je nadahnut patriotskim ciljevima i sklon da poštuje privatnu svojinu.

---

[6] Vidi dok. br. 90.
[7] Vidi dok. br. 24, nap. 14.
[8] Odnosi se na kvislinške organe NDH.

Među seljacima režim nastavlja da vrši aktivnu propagandu, naročito putem narodnih zborova koji se, tako reći, svuda zakazuju za nedelju, a ne zapostavlja ni nedavno formiranu organizaciju Hrvatske seljačke zajednice.[9]

Česti su bili i zborovi radnika po fabrikama, a nije se zanemarilo ni činovništvo, koje se vezivalo uz režim naročito putem pomoći ekonomske prirode kao što su zadruge za snabdevanje prehrambenim artiklima. Ali, naročita briga ustaškog režima usmerena je pre svega radnicima, koji uzimaju bon ali ne pokazuju baš preveliku zahvalnost.

Katolička crkva i dalje ide svojom linijom opreznog nepoverenja prema režimu,[10] iako je vršila bogosluženja prilikom druge dogišnjice nezavisnosti. Vlada je nastojala da istakne nedavno datu nagradu za hrabrost jednom fratru koji se istakao u borbi protiv partizana.

Ustaška stranka je, pored organizovanja skupova za svoje članove i narodnih zborova koje je određivala vlada, uzela širokog učešća u prikupljanju pomoći, kako za siromašne, tako i za vojnike koji leže po bolnicama, i za stanovništvo oštećeno unutrašnjim prevratom. Posebno je brižljiva organizacija ustaške omladine.

Neumoljivo je nastavljen postupak na čišćenju redova članstva, uz primenu oštrih mera. Međutim, primećeno je da su uvek pogođeni mali ljudi, dok rukovodstvo i dalje radi šta hoće, a pre svega raspolaže novcem i namirnicama u vreme kad stanovništvo trpi veliku oskudicu.

Objavljivanjem telegrama, koji je Kr. Vis. Vojvoda od Aoste, naimenovani kralj Hrvatske,[11] uputio Poglavniku povodom druge godišnjice nezavisnosti, i njemu upućenog odgovora dr Pavelića, a isto tako i kroz objavljivanje kratkih biografija uzvišenog princa, ponovo je stupilo na pozornicu pitanje monarhije. Treba, međutim, konstatovati da većina stanovništva prima to ravnodušno, a neki i neprijateljski, samo kad se podsete na italijansko poreklo budućeg suverena.

Stanovništvo je vrlo potišteno i sve više ispoljava negodovanje prema režimu, smatrajući ga odgovornim za sve nevolje koje su se svalile na Hrvate. Taj režim se toleriše nešto zbog rezigniranosti tog stanovništva, koje ima čisto slovenski mentalitet, a nešto i zbog toga što svi, ili skoro svi, očekuju poraz Osovine, pa prema tome i propast svega onoga što je dosad izgrađeno.

---

[9] U originalu: „Unione dei rurali croati".

[10] Vidi dok. br. 13, nap. 5.

[11] Ajmone di Savoja-Aosta, vojvoda od Spoleta (Aimone di Savoia-Aosta, Duca di Spoleto). O njegovom imenovanju za kralja Hrvatske vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 19, nap. 3.

U vezi sa eventualnim neprijateljskim dejstvima na Balkanskom poluostrvu, kruže najfantastičniji glasovi u pogledu protivmera Osovine, a naročito Nemačke, pa sve više raste strah od bombardovanja, pre svega Zagreba, onako kao što se desilo sa gradovima u Francuskoj, Belgiji, Holandiji i Danskoj.

BR. 64

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 12. MAJA 1943. O POGORŠANJU VOJNE SITUACIJE U CRNOJ GORI USLED POVEČANOG PRITISKA JEDINICA NOVJ[1]

od karabinijera[2]

PROMEMORIJA ZA DUČEA

12. maj 1943. XXI

I na centralnom sektoru Crne Gore situacija se pogoršava zbog povećanog pritiska hercegovačkih partizanskih masa koje su se ovde vratile. Ovo se manifestuje zasedama u koje upadaju kolone za snabdevanje, kao i okružavanjem garnizona od kojih neki, i pored žestokih borbi i teških gubitaka, nisu uspeli da se povuku.[3]

Situacija, koja se smatra teškom, mogla bi veoma brzo postati kritična ukoliko zadocni tražena pomoć od nemačkih jedinica u Sandžaku; ovo iz razloga što naša komanda jedinica, ne raspolažući rezervama, nije u mogućnosti da novim operativnim zahtevima suprotstavi odgovarajuće manevarske snage, koje nedostaju zbog premeštanja jedinica divizije „Alpi Graje" [Graie] na druga mesta.[4]

R[5]

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/13.

[2] Dopisano mastilom.

[3] Vidi dok. br. 90.

[4] Ta divizija je prebačena u Italiju, u sastav 15. armijskog korpusa (AVII, NAV-T-821, r. 2/397).

[5] Nepoznat paraf.

BR. 65

PROMEMORIJA GENERALŠTABA KoV OD 13. MAJA 1943. O KRIZI ČETNIČKE ORGANIZACIJE U CRNOJ GORI[1]

POVERLJIVO

C/6

GENERALŠTAB KoV
Obaveštajna služba KoV
S.I.E.[2]

A[3]

Br. prot. Z/P 36801 13. maj 1943 — XXI

PROMEMORIJA

Predmet: Crna Gora — Kriza nacionalističkog pokreta.

Situacija koja je nastala u Crnoj Gori posle snažne ofanzive partizanskih snaga[4] pripisuje se dobrim delom raspadu crnogorske nacionalističke organizacije, koji se svojevremeno ogledao u opštoj krizi koja je već odavno nastala u Mihailovićevom pokretu (vidi promemoriju Z/P-36181 od 2. tek. i Z/P-35231 od 14. aprila).[5]

Uzroci ovog raspada su političke i vojne prirode.

Na političkom polju najznačajniji negativni faktor je neefikasnost upravljanja crnogorskog nacionalističkog odbora, koji nije bio u stanju da izgladi razilaženja koja su postojala između „bjelaša"(1) i „zelenaša"(2). U nedostatku jednog čvrstog centralnog organa, pokret je ostao u rukama pojedinih komandanata oružanih formacija, tako da je na kraju izgubio onu političku bazu koja je bila neophodna za cementiranje otpora zemlje.

Zbog toga je stanovništvo postalo lak plen vrlo aktivne komunističke propagande, koja, nastojeći da produbi partijska neslaganja, podstiče na borbu protiv okupatora.

(1) „Bjelaši", koje vodi gen. Blažo Đukanović, podržavaju jugoslovensku ideju (Mihailović). U poslednje vreme, među „bjelašima" egzistira i jedna struja naklonjena velikosrpskoj ideji generala Nedića.

(2) „Zelenaši" — skloni su nezavisnosti Crne Gore — a njih vodi gen. Krsto Popović.

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/11—12.

[2] Skraćenica za obaveštajnu službu KoV (Servizio informazioni esercito).

[3] Paraf generala Ambrozija.

[4] Vidi dok. br. 90.

[5] Redakcija ne raspolaže tim promemorijama.

Dezorijentaciji nacionalista u znatnoj meri je doprinela propaganda iz Londona, koja, radi poznatih interesa, u poslednje vreme veliča partizansku delatnost na štetu Mihailovićevog pokreta.

Na vojnom polju:

— nesposobnost starešina, profesionalno nespremnih, nesposobnih da komanduju, a naročito da slušaju;
— slaba moralna kohezija oružanih formacija, koje su se pokazale nepodesnim za borbu van rodnog područja („zelenaši" su čvršći i nama odaniji);
— u redovima nacionalista prisutno je mnogo komunista, koji su širili nezadovoljstvo, nepoverenje i izazivali defetizam i pobune.

U zaključku: crnogorski nacionalistički pokret, lišen duhovne snage koja bi bila sposobna da sjedini različite strane, morao je da popusti pod oštrim udarcima partizanskih masa, podstaknutih na borbu snagama i fanatizmom jedne snažne jedinstvene ideje.

BR. 66

BELEŠKA VRHOVNE KOMANDE O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA NEMAČKIM GENERALOM FON RINTELENOM 18. MAJA 1943. POVODOM SLABE SARADNJE NEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDINICA NA TERITORIJI NDH I CRNE GORE[1]

A[mbrozio]

RAZGOVOR SA GENERALOM FON RINTELENOM[2]
18. maja 1943 — XXI

General Rintelen: Firer je najavio jedno pismo za Dučea i želeo je da mu, preko maršala Keserlinga [Kesserling], kaže da je u ovom momentu od najvećeg interesa da se postigne pacifikacija Balkana.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 126/398—402.
[2] Eno (Enno, von), nemački general pri italijanskoj Vrhovnoj komandi (vojni ataše u Rimu).

Ekselencija načelnik: ova koncepcija je bila izražena i prilikom razgovora sa fon Ribentropom,[3] i tada se govorilo da se pacificira ovaj region u roku od dva meseca. Ova namera je veoma pohvalna ali je teško ostvarljiva. Trebalo bi mnogo snaga da se posle izvršenog pročešljavanja po garnizonima ostave posade koje bi obezbeđivale komunikacije.

Videćemo šta će u vezi sa ovim pisati Firer.

. . .[4]

General Rintelen: što se tiče operacija u Crnoj Gori, nemačka Vrhovna komanda moli da se naredi komandama u Hrvatskoj i Crnoj Gori da pomognu našim jedinicama, jer je izvešteno da nema saradnje između italijanskih i nemačkih jedinica.

Ekselencija načelnik: nemačke jedinice koje su ušle u Crnu Goru treba da se stave pod komandu guvernera, koji radi po direktivama Vrhovne komande.

Međutim, ako ove jedinice izjavljuju da se stalno nalaze pod nadležnošću Komande oružanih snaga na Jugoistoku, onda više ne može da se ostvaruje saradnja, jer mora da postoji samo jedna komanda.[5]

General Rintelen: nemačka Vrhovna komanda uverava da su naše jedinice primile naređenje da pređu pod nadležnost guvernera.

Ekselencija načelnik: to je možda napisano ali, praktično, činjenica je da vaše jedinice dejstvuju na jedan samostalan način i u tom slučaju ne može biti govora o saradnji.

General Rintelen: za sada, kako izveštava nemačka Vrhovna komanda, od Italijana nemamo nikakve pomoći, čak ima

---

[3] Vidi dok. br. 36 i 38.

[4] Izostavljeni tekst ne odnosi se na Jugoslaviju.

[5] Italijansko-nemački odnosi su, još od prvih dana okupacije Jugoslavije, bili opterećeni vojno-političkim i administrativno-pravnim nesuglasicama baziranim na različitim ekonomskim interesima, razlikama u koncepciji i taktici u pogledu vođenja borbe protiv NOP, razvoja kvislinške NDH, razoružanja četničkih jedinica i dr. Prelaz nemačkih jedinica u italijansku okupacionu zonu u Hercegovini i na Kosovu, upad u Crnu Goru i razoružavanje dela četničkih jedinica izazvali su veliko uzbuđenje i žestoko protivljenje italijanskih komandi. Okupaciju dela Hercegovine od strane nemačkih jedinica ocenio je general Pjaconi kao kršenje italijanskog dostojanstva i autoriteta italijanskih vlasti među stanovništvom i četnicima. General Dalmaco se suprotstavio prodiranju nemačke 1. brdske divizije sa Kosova i Metohije u Crnu Goru, a prilikom hapšenja četničkih rukovodilaca u Crnoj Gori, posebno Pavla Đurišića, dolazilo je do žučnih rasprava, pa čak i do vojničkih pretnji i demonstracija vojnom silom. Koliko su odnosi u tom periodu bili zaoštreni ilustruje i konstatacija u prvom nemačkom izveštaju o operaciji „Švarc", od 15. maja, da „Italijani odbijaju svaku saradnju" (tom IV, knj. 13, dok. br. 204, 206 i 213; AVII, NAV-T-311, r. 175/1434—5; T—315, r. 64/356—7, 602, 622, 632—638, 640, 771 i 848; r. 65/956, 973 i 974).

otpora. General Roboti je zaustavio naše jedinice van naseljenih mesta, a ometano je i naše snabdevanje.

Ekselencija načelnik: general Roboti sa vama ima odnose samo u Hercegovini, gde smo ostavili područje Mostara pod vašom privremenom okupacijom. Sada se dogodilo da su vaše kolone, bez ikakvog prethodnog obaveštenja, stavljene u pokret i zbog toga su ih naše komande zaustavile.

Što se tiče Crne Gore, sada ne možemo govoriti o razoružavanju nacionalista, ako ne želimo da ojačamo ustanak za 100%.[6]

General Rintelen: međutim, u operacijama koje su u toku, italijanske jedinice ne sarađuju.[7]

Ekselencija načelnik: intervenciju nemačkih jedinica u Crnoj Gori tražio je general Pircio [Pirzio], koji namerava da ih upotrebi u garnizonima kako bi dezangažovao pokretne divizije.

Ovo dokazuje da na našoj strani postoji potpun interes za saradnju.

General Rintelen: nemačka Vrhovna komanda je predviđala da će se voditi borba i protiv Mihailovića.

Ekselencija načelnik: zaista, za danas je bio predviđen sastanak između generala Pircija i generala Lera [Löhr] radi usaglašavanja ovih operacija. Međutim, usledio je jedan nov događaj, tj. infiltracija partizana u Crnu Goru. Sada je potrebno da se prvo ovo likvidira, pa onda mogu da se sastanu dva generala radi utvrđivanja operacija protiv Mihailovića.[8]

General Rintelen: kako sada nameravate da regulišete dejstvo nemačkih jedinica u Crnoj Gori?

Ekselencija načelnik: sve je regulisano. Nemci treba da okupiraju garnizone koji su im povereni, a general Pircio mora sa svojim jedinicama da uništi partizane. Zatim ćemo, vodeći takođe računa i o onome što će napisati Firer, povesti nove razgovore.

General Rintelen: nemačka Vrhovna komanda je mišljenja da treba što pre eliminisati formacije Draže Mihailovića.

Ekselencija načelnik: da bi se uništio neprijatelj, potrebne su snage, jer ne možemo da se angažujemo protiv Draže Mihailovića a da u pozadini ostavimo partizane.

General Rintelen: međutim, u Crnoj Gori sada imate dovoljno snaga.

---

[6] Italijanski okupatori su strahovali od prelaženja četnika u redove NOVJ. Međutim, i u ovoj situaciji, četnici su ostali dosledni svojoj antikomunističkoj orijentaciji, nastavljajući, samostalno ili sa italijanskim trupama, oružane akcije protiv jedinica NOV i POJ u Crnoj Gori kao i na drugim sektorima (Neretva — Sutjeska, str. 144—148).

[7] Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 229.

[8] Vidi dok. br. 73.

Ekselencija načelnik: general Pircio traži dve nove divizije i, s obzirom da mu ih ne mogu dati, tražio je barem pet bataljona. Ovo dokazuje da su mu snage potrebne.

Kad je bilo reči o operacijama protiv Draže Mihailovića, situacija u Crnoj Gori bila je veoma mirna; međutim, sada se sve izmenilo i, stoga, prvo moramo misliti kako da se rešimo partizana.[9]

General Rintelen: nemačka Vrhovna komanda smatra da je mogućno jednovremeno dejstvovati i protiv partizana i protiv Draže Mihailovića.

Ekselencija načelnik: formacije Draže Mihailovića nije lako uhvatiti. Da bi se uništio neprijatelj, treba znati gde se nalazi i kakva mu je snaga; još od meseca februara tražio sam od Ribentropa da mi saopšti gde se nalaze i koje su jedinice Mihailovića.

Bitno je da mi sada imamo šta da radimo sa partizanima, a imamo i crnogorskih nacionalista koji se bore pod našom komandom kao što, uostalom, i vi imate pod svojom komandom srpske nacionaliste.

General Rintelen: nemačka Vrhovna komanda je izjavila da je sada došao momenat da se četnici razoružaju.

Ekselencija načelnik: to je procena koja spada u moju nadležnost. Osim toga, bilo je dogovoreno da će razoružavanje uslediti postepeno.

Ako smatrate potrebnim, možete i ovo moje stanovište predočiti nemačkoj Vrhovnoj komandi.

Ipak, smatram da bi bilo bolje sačekati Firerovo pismo.

General Rintelen: da li bi se moglo izdati naknadna naređenja generalu Pirciju?

Ekselencija načelnik: u ovom momentu ne mogu izdati druga naređenja generalu Pirciju osim naređenja koja već ima.

Nemamo običaj da komandantima visokog ranga dajemo direktive koje dozvoljavaju slobodu akcije na izvršnom polju.

Poziva ekselenciju Rosija [Rossi] i moli ga da generalu Rintelenu izloži poslednje direktive dostavljene generalu Pirciju Biroliju.[10]

Da bi zaključio, takva je sadašnja situacija i po ovim pitanjima ne bi imao drugo šta da dodam. U svakom slučaju, kad stigne Firerovo pismo, videćemo da li će biti potrebno da se donesu druge odluke.[11]

---

[9] i [10] Vidi dok. br. 90.
[11] Vidi dok. br. 69.

BR. 67

DOPIS KOMANDE 2. ARMIJE OD 19. MAJA 1943. KOJIM SE ITALIJANSKOJ VOJNOJ MISIJI U ZAGREBU DOSTAVLJA PREPISKA IZMEĐU KOMANDI PEŠ. DIVIZIJA „MARKE" I „MESINA" SA KOMANDANTOM NEMAČKE SS-DIVIZIJE „PRINC EUGEN" POVODOM IZVOĐENJA OPERACIJE „ŠVARC"[1]

8146/Op. V.P. 10, 19. maj 1943 — XXI
jedna fascikla

Predati na ruke

— Operacija „Švarc" —[2]

ITALIJANSKOJ KR. VOJNOJ MISIJI U HRVATSKOJ

Vojna pošta 10

Povodom današnjeg telefonskog saopštenja dostavlja se kopija izveštaja, koji je ovoj armiji dostavila Komanda 6. arm. korpusa u vezi sa prvim događajima operacije „Švarc".

Treba istaći ton koji su upotrebile nemačke komande, naročito u 3. tački priloga br. 9.

Identična kopija, sa današnjim datumom, bila je upućena Generalštabu KoV — Operativno odeljenje.

Po zapovesti:
Načelnik štaba
Brigadni general
(K. Primieri)

19. maj 1943 — XXI.

Kopija

Poverljivo

KOMANDA 6. ARMIJSKOG KORPUSA
Štab — *Obaveštajno* odeljenje

Prot. br. 6706/Ob. V. P. 39, 17. maj 1943 — XXI

Predmet: Dejstva nemačke SS-divizije „Princ Eugen".

KOMANDI 2. ARMIJE

Vojna pošta 10

U 2,40 časa 15. maja, nemački oficir za vezu predao je jedno pismo načelniku Štaba divizije „Marke", koji ga je odmah prosledio generalu Amiko, kojim general Fleps [Phleps],[3] ko-

[1] Prepis dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 36—2, k. 102.
[2] Vidi dok. br. 38 i 90.
[3] Artur

mandant nemačke SS-divizije „Princ Eugen“, saopštava da će se njegove trupe prebaciti istočno od Neretve, zatim navodi dobijene zadatke, kao i one koji se traže od italijanskih trupa (prilog br. 1).

Tek u 3,30 časa (zakašnjenje usled otežanog uspostavljanja telefonske veze), general Amiko me je obavestio o gore pomenutom nemačkom saopštenju; odmah sam naredio da se generalu Flepsu odgovori u smislu priloženog pisma br. 2.

Komanda divizije „Marke“ prethodno je, preko nemačkog oficira za vezu, telefonom saopštila pomenutom generalu sadržaj ovog pisma; general Fleps je poručio da se odgovori da su pokreti već u toku i da se iz tehničkih razloga ne mogu obustaviti.

Tada sam naredio da se sastavi i odmah uputi generalu Flepsu novo pismo (prilog br. 3), putem kojeg sam mu, u očekivanju naređenja i objašnjenja od strane te komande, formalno zabranio prolaz preko Mostara i područja pod italijanskom okupacijom; ali prve nemačke jedinice već su se pojavile svuda oko grada, dostigle kontrolno-propusnu stanicu na putu Široki Brijeg, prešavši zatim preko grada u pravcu Nevesinja. Druge jedinice kretale su se prema Bijelom Polju, a za ovima nailazile su nove i takođe prolazile preko Mostara. U 5 časova, na osnovu saopštenja koje sam dobio od te komande, izdao sam nalog generalu Amiku da sastavi protestno pismo (prilog br. 4); general Fleps odgovorio je u toku prepodneva (prilog br. 5).

Prolaženje nemačkih trupa nastavilo se i u 11 časova; pokazalo se da je preko Mostara prošlo:

— 8 srednjih tenkova
— 2 peš. bataljona,
— 1 konjički eskadron
— 1 baterija srednjeg kalibra
— nekoliko p. a. topova.

Pored toga, zapažena je i duga kolona komore, koja je stigla iz Čitluka.

Na kontrolno-propusnim stanicama i duž puteva kojim su prolazile nemačke snage nisu se dešavali incidenti.

Komandantu divizije „Mesina“, generalu Spikačiju, dostavljeno je 15. maja u 5,30 časova pismo, slično onome koje je bilo upućeno generalu Amiku, samo sa izmenama koje se odnose na različite zone dejstva i pravce nastupanja (prilog br. 6).

Uputio sam pismo, prilog br. 7, na koje je pre podne stigao odgovor generala Flepsa, upućen komandantu divizije „Mesina" (prilog br. 8).

Istog prepodneva, generalu Spikačiju prispela je takođe i kopija dopisa komandanta Borbene grupe „Jug", koju je jedan nemački oficir za vezu u zoru predao komandantu div. pešadije Čapljina i komandantu 94. peš. puka (prilog br. 9).

O prolazu nemačkih trupa na sektoru Metković postoje sledeća obaveštenja:

— U 5 časova, motorizovana prethodnica jedne velike nemačke kolone, pod komandom pukovnika Šmita Hubera [Schmidt Huber], ušla je u Čapljinu sa puta Ljubuški, a posle nekoliko minuta jedan nemački motociklista predao je Štabu italijanskog garnizona dopis u prilogu pod br. 6.

— Zatim je prethodnica kolone prešla preko mosta na Neretvi i zarobila poručnika Blagotu Boškovića, komandanta antikomunističkog dobrovoljačkog bataljona iz Pribilovaca, sa nekoliko njegovih boraca.[4]

— Kada je prethodnica krenula dalje za Tasovčić (Mostar PI—AI) bila je izložena puščanoj vatri i ručnim bombama od strane grupa antikomunističkih dobrovoljaca.[5] Nemačke jedinice okružile su selo, zarobile izvestan broj četnika i zapalile tri kuće, u kratkom sukobu ubijena su dva četnika.

— Pukovnika Šmita Hubera, koji je sa motorizovanim ešelonom predvodio kolonu, sustigao je u 5, 12 č jedan naš major, koga je uputio komandant garnizona, general Amato, s pozivom da dođe kod njega. Nemački pukovnik odgovorio je da ne može da se odazove pozivu, jer mora da stigne u Stolac, a zatim da uputi patrole ka istoku do Berkovića; da bi se izbegli incidenti prethodno je informisan o dislokaciji italijanskih i hrvatskih trupa. Dodao je da će nam navodno predati oružje koje bude zaplenjeno od antikomunističkih dobrovoljaca, i da će samo muslimanske dobrovoljce pustiti.

— Gore navedena kolona nastavila je nastupanje bez drugih incidenata.

Komandant
potpisan general
Sandro Pjaconi

---

[4] Vidi dok. br. 24, nap. 14.

[5] [M.] V.A.C. — [Milizia] Volontaria anticomunista

Prilog br. 1 dopisa br. 6706/I
od 18. maja 1943 — XXI

Prepis

DOBROVOLJAČKA SS-DIVIZIJA
„PRINC EUGEN"
Komandant

O. U.[6] 14. maja 1943.

KOMANDANTU DIVIZIJE „MARKE"

Gospodinu div. generalu Đuzepe Amatu[7]

Mostar

Molim da primite na znanje sledeće:

U vezi sa dobijenim zadatkom, snage pod mojim zapovedništvom preći će Neretvu 15. maja 1943. u pravcu zapada i prebaciće se u zapadnu Hercegovinu.

Prema sporazumu Dučea i Firera, ove snage — *uz sadejstvo italijanskih okupacionih divizija* — treba da unište, na području koje mi je povereno, sve oružane grupe koje nisu u sastavu italijanskih, nemačkih ili hrvatskih regularnih trupa i da onemoguće opstanak onim grupama koje bi se eventualno formirale.

U vezi sa ovim zadatkom, ja Vas molim, Gospodine Generale, da izdate naređenje i da se sprovede izvršenje sledećih prethodnih zadataka, koji će doprineti izvršenju operacija:

1. — Da se pozadinska baza Mostar, koja je takođe veoma važna i kao saobraćajni centar, kao i njegova okolina— naročito Bijelo Polje — oslobodi od naoružanih četnika i da se pruži pomoć jedinicama pod mojim zapovedništvom, koje sam tamo ostavio.
2. — Obezbeđenje značajnog puta dotura i pruge u dolini Neretve.
3. — Da se na putu Mostar—Nevesinje obezbedi slobodan prolaz mojim trupama i komori.
4. — Da se u slučaju potrebe ustupi telefonska i telegrafska mreža na stalnoj liniji zapadno od Neretve.
5. — Saradnja prilikom razoružavanja četničkih ili partizanskih bandi koje su ostale, ili se reorganizuju u zaleđu snaga pod mojim zapovedništvom.
6. — Izbegavati da se pred nemačkim snagama nađu četnički odredi zajedno sa delovima italijanskih trupa.

---

[6] O.U. — Ortsunterkunft (mesto smeštaja)

[7] Verovatno omaška. Komandant divizije „Marke" bio je general Đuzepe Amiko. General Atilio (Attilio) Amato se nalazio na dužnosti komandanta pešadije divizije „Mesina" (NAV-T-821, r. 2/530).

Uveren sam da će drugovi Italijani — s obzirom na Dučeovu zapovest i s obzirom na veliki evropski zadatak koji nas vezuje — pružiti svu bratsku pomoć koja bude potrebna nemačkim snagama u smirivanju ovog područja.

Molim vas da našeg oficira za vezu pri vašoj komandi upotrebite kao ličnost koja će primati i davati obaveštenja, u cilju održavanja najtešnje veze.

S drugarskim pozdravom

SS-grupenfirer
A. Fleps, s. r.
Divizijski general SS-trupa

Prepis

Prilog br. 2 dopisa br. 6706/I
od 18. maja 1943 — XXI

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARKE"
Komanda sektora Mostar

Prot. br. 2345/op. V. P. 32, 15. maja 1943 — XXI
3,40 h

GOSPODINU GENERALU FLEPSU
Komandantu SS-divizije
Široki Brijeg

Veza Vaše pismo od 14. maja koje sam dobio justros u 2,45 h, koje se odnosi na pokrete Vaše divizije istočno od Neretve.

Ekselencija General Pjaconi, komandant 6. arm. korpusa, kome sam izložio sadržaj Vašeg citiranog pisma, naredio mi je da Vam saopštim da od Komande naše 2. armije nije dobio naređenja u vezi sa onim o čemu Vi saopštavate.

Dok ekselencija komandant odmah ne izvesti o tim pitanjima Komandu 2. armije, radi dobijanja naređenja i uputstva u vezi sa tim, izveštavam Vas da ne može odobriti, niti odobrava ono što Vi tražite i moli da obustavite pokrete Vaših trupa dok nama ne stignu naređenja od Komande 2. armije.

Molim Vas da izvestite da li ste s tim saglasni.

Uz drugarski pozdrav

Komandant
General Đuzepe Amiko, s. r.

Prepis

Prilog br. 3 dopisa br. 6706/I
od 18. maja 1943 — XXI

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARKE"
Komanda sektora Mostar

Prot. br. 2346/op. V.P. 32, 15. maja 1943 — XXI, 04,30^{h}

GOSPODINU GENERALU FLEPSU
Komandantu SS-divizije

Široki Brijeg

Ekselencija komandant armijskog korpusa naredio mi je da Vam potvrdim da ne odobrava Vaše zahteve i ne odgovara za bezbednost i pozadinu, sve dok ne dobije naređenja od Komande 2. armije.

U očekivanju viših naređenja, zabranjuje Vašim trupama prolaz preko Mostara i preko područja pod okupacijom italijanskih snaga, pozivajući Vas da koristite područja koja su u Vašoj nadležnosti.

Komandant
General Đuzepe Amiko, s.r.

Prepis

Prilog br. 4 dopisa br. 6706/I
od 18. maja 43. od K-de 6. arm. korp.

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARKE"
Komanda sektora Mostar

Prot. br. 2347/op. V. P. 32, 15. maja 1943 — XXI,
u 5 časova.

GOSPODINU GENERALU FLEPSU
Komandantu SS-divizije

Široki Brijeg

U ime ekselencije komandanta 6. arm. korpusa, ulažem formalan protest zbog prolaza Vaših trupa preko Mostara i preko područja pod okupacijom italijanskih trupa uprkos njegove zabrane, koju je izdao u očekivanju viših naređenja, zatraženih od Komande 2. armije.

Ekselencija potvrđuje da ne odobrava zahteve iz Vašeg pisma, sve dok ne primi naređenja pretpostavljenih, uz napomenu da mu je Komanda 2. armije u ovom trenutku (5 časova) saopštila da joj nisu poznata naređenja na osnovu kojih Vi postupate.

Komandant
General Đuzepe Amiko, s. r.

Prepis

Prilog br. 5 dopisa br. 6706/I
od 18. maja 43. od K-de 6. arm. korp.

DOBROVOLJAČKA SS-DIVIZIJA »PRINC EUGEN«
Komandant

Položaj, 15. maja 1943.

GOSPODINU DIVIZIJSKOM GENERALU ĐUZEPE AMIKU
— Komandantu divizije „Marke"

Potvrđujem prijem Vaših dopisa br. 2345—2347/op.

Pošto sam uspostavio vezu sa svojom pretpostavljenom komandom, izveštavam Vas da je ovoj neshvatljiva činjenica da Vi do sada niste dobili nikakvo obaveštenje od Vaše komande armije u vezi sa pokretima mojih snaga u istočnoj Hercegovini.

O tim okolnostima ponovo je obaveštena Komanda oružanih snaga Jugoistoka.

Duboko žalim što je današnjim postupkom povređena naša drugarska saradnja, koja sve do sada nije bila poremećena, a istovremeno Vam zahvaljujem na predusretljivosti koju ste pokazali prilikom ostvarenja zadataka koji su mi povereni.

Molim Vas da budete sigurni da sam postupao isključivo na osnovu naređenja koja sam dobio od svojih pretpostavljenih, pa sam zato morao tako iznenada da izvršim poznate pokrete.

I pored onoga što se desilo, uveren sam da naša buduća drugarska saradnja, u interesu naše zajedničke stvari, ne treba usled toga da trpi, i da ćete sigurno još u toku današnjeg dana dobiti očekivana naređenja od Vaše komande.

Uz drugarski pozdrav

A. Fleps
Divizijski general SS-trupa

Prepis

Prilog br. 6. dopisa br. 6706/I
od 18. maja 43. od K-de 6. arm. korp.

DOBROVOLJAČKA SS-DIVIZIJA
„PRINC EUGEN"
komandant

Položaj, 14. maj 1943.

GOSPODINU KOMANDANTU DIVIZIJE „MESINA"
Metković

Molim da primite na znanje sledeće:

S obzirom na primljene zadatke, snage koje su mi potčinjene preći će Neretvu 15. maja 1943. u pravcu zapada i stupiće u zapadnu Hercegovinu.

Prema sporazumu Dučea i Firera, ove snage — *uz sadejstvo italijanskih okupacionih divizija* — treba da unište, na području koje mi je povereno, sve oružane grupe koje nisu u sastavu italijanskih, nemačkih ili hrvatskih regularnih trupa i da onemoguće opstanak onim grupama koje bi se eventualno formirale.

Na osnovu direktive koju sam dobio, italijanske divizije „Mesina" i „Murđe", kao i snage koje se nalaze u Crnoj Gori neposredno južno od Bregave i puta Stolac—Plana—Bileća i Nikšić, treba da, zaprečavanjem pomenutog sektora, onemoguće prebacivanje četnika, a da trupama pod mojom komandom pruže potrebnu pomoć.

Zato Vas molim, gospodine generale, da izdate naređenje i da se sprovede izvršenje sledećih prethodnih zadataka, koji će doprineti izvršenju operacija:

1. — Da se na putu Čapljina—Domanovići—Stolac—Trebinje obezbedi slobodan prolaz mojim trupama i komori.
2. — Na ovom putu onemogućiti neprijateljska dejstva, kako na svom sektoru tako i sa svog sektora.
3. — Saradnja prilikom razoružavanja četničkih ili partizanskih bandi koje su ostale, ili se reorganizuju u zaleđu snaga pod mojim zapovedništvom.
4. — Izbegavati da se pred nemačkim snagama nađu četnički odredi zajedno sa delovima italijanskih trupa.
5. — Da se u slučaju potrebe ustupi telefonska i telegrafska mreža na stalnoj liniji istočno[8] od Neretve.

[8] Nejasno. U dokumentu piše: „nel Ost."

Uveren sam da će drugovi Italijani — s obzirom na Dučeovu zapovest i s obzirom na veliki evropski zadatak koji nas vezuje — pružiti svu bratsku pomoć koja bude potrebna nemačkim snagama u smirivanju ovog područja.

Molim Vas da našeg oficira za vezu, koji će se nalaziti pri vašoj komandi tokom dejstava na sektoru divizije „Mesina", upotrebite kao ličnost koja će primati i davati obaveštenja u cilju održavanja najtešnje veze.

S drugarskim pozdravom.

SS-grupenfirer
A. Fleps, s. r.
Divizijski general SS-trupa

Prepis

Prilog br. 7 dopisa br. 6706/1
od 18. maja od K-de 6. arm. korp.

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESINA"
— Odeljenje načelnika štaba —

Prot. br. 3522/S.I. V.P. 91, 15. maja 1943 — XXI
6h

Predmet: Saopštenje. —

Generalu komandantu dobrovoljačke divizije „Princ Eugen"

Operativna zona

Ekselencija komandant 6. armijskog korpusa saopštio je da on prima naređenja samo od svojih pretpostavljenih, a u vezi sa onim što Vi spominjete nije dobio naređenja te, usled toga, ne može da pruži ni saradnju niti pomoć i živo protestuje protiv bilo kakvog oblika nasilja i neuviđavnosti ispoljenih prilikom dejstva na njegovom području, ukoliko se prethodno ne zatraži njegova saglasnost.

Komandant
Divizijski general
Guljelmo Spikači, s.r.

Prepis

Prilog br. 8 dopisa br. 6706/I
od 18. 5. 43, od K-de 6. arm. korp.

Prevod sa nemačkog

DOBROVOLJAČKA SS-DIVIZIJA
„PRINC EUGEN"
Komandant

Sedište, 15. maj 1943.

GOSPODINU KOMANDANTU DIVIZIJE „MESINA"

Metković

Potvrđujem prijem vašeg dopisa br. 3522/S.I. od 15. maja 1943.

Moja pretpostavljena komanda ne može da shvati da Vaša komanda armije nije obavestila italijanske divizije, koje se nalaze na operativnom području, o današnjoj ofanzivi u istočnoj Hercegovini.

Mnogo žalim što Vas je kao komandanta divizije „Mesina" uvredilo moje ponašanje, ali moram da Vam kažem da sam samo postupao po naređenjima svoje pretpostavljene komande.

Ne verujem da bi bilo u interesu solidarnosti da odbijete željenu pomoć, jer pretpostavljam da pitanje formalnosti ne treba da bude razlog da se dovede u pitanje ishod jednog dejstva koje je započeto u obostranom interesu naših savezničkih nacija.

Uz drugarski pozdrav
Divizijski general SS-trupa
A. Fleps, s.r.

Prepis

Prilog br. 9 dopisa br. 6706/I
od 18. 5. 43. od K-de 6. arm. korp.

KOMANDANT BORBENE GRUPE „JUG"
43 G. Kdos[9]

14. maj 1943.

GOSPODI KOMANDANTIMA OKUPACIONIH
ORUŽANIH SNAGA ZAPADNE HERCEGOVINE

Firer Adolf Hitler i Duče Benito Musolini odlučili su da razoružaju i privremeno zarobe sve neregularne jedinice u Hercegovini, a pre svega četnike.

Razoružavanje i privremeno zarobljavanje četnika dato je u nadležnost nemačkim oružanim snagama.

Molim gospodu komandante italijanskih trupa na operativnom sektoru da svojim sadejstvom doprinesu ispunjenju zadatka u duhu italijansko-nemačkog bratstva po oružju, i da pruže neophodnu pomoć nemačkim oficirima, podoficirima i vojnicima.

Izričito molim da budu ispunjeni sledeći zahtevi:

1) Da mi se dostave imena komandanata, broj, spisak imena, sa podacima o prebivalištu i naoružanju četnika.
2) Italijansko sadejstvo u razoružavanju i privremenom zarobljavanju četnika.
3) Hitno odvajanje četnika od italijanskih trupa, da bi se izbegli sopstveni gubici u slučaju da četnici pruže otpor. Ukoliko se ovaj zahtev ne bi ispunio samo će italijanski odgovorni komandanti snositi krivicu za slučaj eventualnih gubitaka na italijanskoj strani.
4) Sve puteve na operativnom sektoru obezbediti i prepustiti nemačkim trupama.

Veoma mi je žao što, usled munjevitog početka ovih dejstava, nisam imao priliku za jedan prethodni dogovor.

Molim da potvrdite prijem ovog dopisa.

Živeo Duče!
Živeo Hitler!

Štandartenfirer
i komandant Borbene grupe „Jug"

[9] G. Kdos — Geheime Kommandosache (str. pov.)

BR. 68

NAREĐENJE PREFEKTURE ZADAR OD 19. MAJA 1943. POTČINJENIM USTANOVAMA DA SE OBJAVI STANOVNIŠTVU DA SE MUŠKA LICA INTERNIRANA U KONCENTRACIONOM LOGORU U MOLATU SMATRAJU TAOCIMA[1]

Hitno Zadar: 19. maja 1943. god. XXI

KR. PREFEKTURA ZADAR
ODELJENJE KABINET. Br. prot. 1350/3

Predmet:
Taoci. —
Sekretar[2]

Prefekturnim komesarima provincije	— *Zadar*
Kr. kvesturi	— *Zadar*
i na znanje	
Guvernatoratu Dalmacije — Kab.	— *Zadar*
Komandi peš. div. „Zara“	— *Zadar*
Komandi peš. div. „Bergamo“	— Šibenik
Komandi brze divizije „Euđenio di Savoja“	— Šibenik
Sreskom komesaru	— Šibenik
Komandi Grupe kr. karab.	— *Zadar*
Komandi Grupe kr. karab.	— Šibenik
Upravniku koncentracionog logora	— Molat

Neka se odmah, na javnim zborovima i putem paroha, objavi stanovništvu anektirane teritorije Provincije Zadar da će se od danas lica muškoga pola, u starosti od 21 do 50 godina, koja su internirana na Molat jer su rođaci odmetnika, smatrati kao taoci za vršenje odmazde za ubistva i za dela sabotaže počinjene od ustanika u ovoj provinciji.

Kr. kvestura neka *najhitnije*, sporazumno sa upravnikom koncentracionog logora Molat, spremi poseban poimenični spisak interniraca koji ispunjavaju gore navedene uslove, sa potpunim opštim podacima, sa mestima prijašnjeg boravka i stepenom srodstva sa odmetnikom.

---

[1] Prepis originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 13/12, k. 577.

[2] Dopisano olovkom.

URGENTE

Prot. N. 3631

Zara, 19 Maggio 1943 A. XXI

R. Prefettura di Zara

Divisione Gab. Nº di prot. 1350/4

Risposta a nota

OGGETTO

Ostaggi.

1063 R/R
22.5.43

Allegati

- COMMISSARI PREFETTIZI DELLA PROVINCIA
- ALLA R.QUESTURA - ZARA
  e p.c.
- GOVERNO DELLA DALMAZIA-Gabinetto- ZARA
- COMANDO DIVISIONE FTR."ZARA" - ZARA
- COMANDO DIVISIONE FTR."BERGAMO" - SPALATO
- COMANDO DIVISIONE CELERE "Eugenio di Savoia" - SEBENICO
- COMMISSARIO DISTRETTUALE - SEBENICO
- COMANDO GRUPPO CC.RR. - ZARA
- COMANDO GRUPPO CC.RR. - SEBENICO
- DIREZIONE CAMPO CONCENTRAMENTO - ZARA

Nr. R.G.

Sia immediatamente, con adunate pubbliche e a mezzo dei parroci, portata a conoscenza delle popolazioni del territorio annesso della Provincia di Zara che da oggi gli elementi di sesso maschile dell'età di 21 a 50 anni, internati a Melada, perchè parenti di latitanti, saranno considerati come ostaggi per gli atti di ritorsione agli omicidi ed agli atti di sabotaggio compiuti da ribelli in questa Provincia.

La R. Questura provveda con assoluta urgenza, d'accordo col Direttore del Campo di Concentramento di Melada, a redigere un apposito elenco nominativo degli internati rientranti nelle condizioni di cui sopra, con le generalità complete, con la località di provenienza ed il loro grado di parentela coi latitanti.

Tale elenco dovrà essere aggiornato rigorosamente settimanalmente, rimettendone copia al Gabinetto di questa R.Prefettura.

Assicurato.

IL PREFETTO
(Gen.Sanr.ro Barbòra)

Fotokopija dokumenta br. 68

Ovaj spisak moraće se *tačno upotpunjavati sedmično*, i dostavljati prepis Kabinetu ove kr. prefekture.
Potvrditi prijem.

Prefekt:
Gen. Gaspero Barbera, s.r.

Opštinski ured Benkovac
Primljeno 21-5-1943. Br. prot. 1738

BR. 69

IZVOD IZ ZABELEŠKE VRHOVNE KOMANDE O RAZGOVORU NAČELNIKA GLAVNOG GENERALŠTABA SA NEMAČKIM GENERALOM FON RINTELENOM 22. MAJA 1943. U VEZI SARADNJE NEMAČKIH I ITALIJANSKIH TRUPA U BORBI PROTIV NOV I POJ[1]

A[mbrozio]

RAZGOVOR SA GENERALOM FON RINTELENOM
22. 5. 1943 — XXI

...

Rintelen: osvrće se na poslednje Firerovo pismo Dučeu.[2]

Ekselencija načelnik: postoji jedna stvar koja interesuje Dučea; on će mu odgovoriti.[3]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 126/403—7.

[2] Verovatno je reč o „pisanom telegramu" Hitlera Musoliniju od 19. maja 1943, kojim redakcija ne raspolaže.

[3] U svom odgovoru, 22. maja, na Hitlerov telegram od 19. maja, Musolini, pored ostalog, piše: „... Dozvolite mi pre svega da spomenem ono što je prethodilo pitanju:

1. — U razgovorima koji su se poslednjih dana meseca februara vodili u Rimu sa ministrom von Ribentropom i generalom Varlimontom, italijanska i nemačka strana u potpunosti su se složile u gledištu da četnici, iako se bore zasad protiv partizanskih formacija, predstavljaju moguću opasnost za Osovinu ukoliko se predviđa jedno anglo-američko iskrcavanje na Balkanu. Vrhovna komanda je stoga smatrala da je za trenutak preporučljivo iskoristiti antagonizam koji je izbio između

Primio sam jedan telegram od 2. armije iz koga se vidi da je sada u toku saradnja sa vašim jedinicama. Ovo je prirodno nakon što ste odustali po pitanju borbe protiv nacionalističkih formacija.[4]

Ova saradnja može da bude plodonosna, jer se sada nalazimo u povoljnim uslovima za likvidiranje partizana.

...

BR. 70

ZABELEŠKA VRHOVNE KOMANDE OD 22. MAJA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

A[2] C/6

VESTI IZ CRNE GORE

22. maj 1943 — XXI

Bezbednost i javni poredak

Situacija javnog poretka i bezbednosti znatno je pogoršana i po raznim karakteristikama ima izvesne sličnosti sa periodom jesen—zima 1941—1942, kad su partizani dominirali velikim delom crnogorske teritorije.

Masa partizana koja je u Bosni izbegla okruženje i uništenje od strane trupa Osovine i saveznika, a na sektorima poverenim četničkim jedinicama nije bila zadržana sa potrebnom odlučnošću, uspela je, pošto je prešla Drinu, da se raziđe po zemlji, zauzimajući plodne predele i da sa više strana vrši pritisak na važne centre.[3]

četnika i partizana, kako bi se oni uzajamno satirali i kako bi se između njih iskopao nepremostivi jaz mržnje i krvi... 3. — Kao što je poznato, operacije „Vajs", koje su postavile za cilj uništenje partizana u Hrvatskoj [odnosi se na NDH — primedba redaktora], nisu dovele do konačnih rezultata, jer se masa komunista, izvlačeći se iz klešta italijansko-nemačkih snaga, uspela povući u Crnu Goru... 4. — Petog o.m., general Roboti i general Ler sastali su se u Zagrebu da bi pretresali pitanje garnizona u Hrvatskoj i tom prilikom general Ler nijednom rečju nije spomenuo predstojeće operacije... 5. — S obzirom na takvu situaciju, uputno je, po mom mišljenju, saglasiti se hitno o daljnjem razvoju zajedničkih operacija. Sadašnji raspored nemačkih i italijanskih trupa omogućiće koncentričnu akciju protiv neprijatelja, koji će veoma teško biti u stanju da se izvuče iz obruča" (Hitler e Mussolini, str. 156).

[4] Vidi dok. br. 73.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 248/14—18.

[2] Paraf generala Ambrozija.

[3] i [5] Vidi dok. br. 90.

Alpinci bataljona „Aosta“ divizije „Taurinenze“ i grupa karabinijera, opsednuti u Foči od strane partizanskih snaga, hrabro su odolevali brojnim napadima, odbivši s prezirom više predloga za predaju, dok ih 4. tek., odnosno posle skoro mesec dana, nije oslobodila jedna italijansko-nemačka mešovita kolona.[4]

Pljevlja, sedište divizije „Taurinenze“, ugrožena su sa zapada od čitave 2. partizanske divizije dok je 3. partizanska divizija, pošto je zauzela Šavnik, uspela da prodre do Nikšića, posle krvavih sukoba sa jednim našim bataljonom i jednom kolonom za pomoć na drumovima, koji su pretrpeli vrlo teške gubitke.[5]

Ustaničke grupe, ograničene jačine, snabdevene automatskim oruđima, motre na glavne puteve, postavljajući zasede kolonama i pojedinačnim vozilima, vrše diverzije i prekide na putevima i telefonskim linijama; rade na reorganizovanju raštrkanog ljudstva i dezertera iz nacionalističkih redova; razvijaju delatnost i efikasnu propagandu, naročito u zonama koje su udaljene od centara i naših garnizona.

Karabinijeri, po garnizonima i van njih, sporazumno i u sadejstvu sa trupama, angažovani su potpuno u racijama i onesposobljavanju više stotina ljudi koji su osumnjičeni ili za koje je dokazano da vrše komunističku delatnost.

Svi oni — čiju delatnost, na osnovu prijave, odmah razmatra Vojni preki sud ili posebne divizijske policijske komisije — čim budu osuđeni, upućuju se u koncentracione logore ili u zatvore.

Posebno zaslužuje da se istakne delikatna i ne baš prijatna aktivnost koju karabinijeri vrše u onom delu Sandžaka koji je poveren nemačkim trupama, a pod čiju su nadležnost prešli radi obavljanja policijskih i civilnih funkcija, uz sreske savetnike i jedinice kr. finansijske straže.

Vojno-politička situacija

Krajem proteklog meseca marta izgledalo je da je crnogorski nacionalistički pokret odlučno i programski usmeren ka sledećim ciljevima:

— energično eliminisanje muslimanskog faktora, koji bi zatim bio zamenjen četničkom organizacijom, naročito u Sandžaku, da bi se tamo stvorila jedna zona koja bi bila spona između Crne Gore i Srbije;[6]
— likvidacija „zelenaške“ struje;

[4] Vidi dok. br. 57.
[6] Vidi dok. br. 42 i 49.

— postizanje što veće nezavisnosti u odnosu na nas, kako na političkom polju, tako i na vojnom, zamenjujući izjave o vernosti u borbi protiv komunista povremenim pretnjama o raskidu saradnje.

Pa ipak, i pored naše opšte ugroženosti, nisu postojali razlozi da se smatra da crnogorski nacionalistički pokret ne bi bio u stanju da, sa svojim oružanim snagama koje dejstvuju rame uz rame sa našim trupama, zadrži napredovanje partizana na tom području.

Međutim, pod udarom prekaljenih, vrlo pokretnih partizanskih formacija, kod četničkih jedinica otkriveni su teški nedostaci, koji potiču od nedovoljne pripreme, a naročito od slabe povezanosti. Uzrok tome je što se u odredima nalaze pojedinci sumnjive političke prošlosti, naročito bivši partizani, koji su radili na razjedinjenju, izazvavši dezertiranje i rasturanje, rivalstvo među starešinama i sukobe između zelenaša i bjelaša;[7] zatim u tome što su se borci, pa i neke niže starešine, ukoliko nisu prišli partizanima, vraćali svojim kućama da ih brane, dovodeći ponekad naše jedinice u kritične situacije.

Nasuprot tome, partizani su se, skoro godinu dana posle njihovog poraza, ponovo pojavili u tom kraju, zajedno sa glavninom partizana sa područja bivše Jugoslavije, dobro organizovani, kako u vojničkom tako i u političkom pogledu.

Koristeći rasprostranjeni osećaj mržnje prema okupatoru, komunisti stižu sada u Crnu Goru obećavajući nezavisnost i uništenje društveno-političkog poretka koji su Mihailovićevi četnici-monarhisti nameravali da obnove.

Sve ukazuje na to da bi ta propaganda, koristeći promenljiva politička osećanja tog sveta, mogla da pridobije sumnjičave, nezadovoljne i sve one prema kojima su četnici primenjivali sisteme sumnjive političke korisnosti.

U vezi s tim, iz zona koje su nedavno zauzeli partizani, stižu vesti da stanovništvo, pošto je savladalo prvobitni strah, već sarađuje sa novim gospodarima, koji, uostalom, više ne vrše surova divljaštva kao nekad.

Kad se ispoljila sadašnja situacija, crnogorske nacionalističke starešine još odlučnije su zauzele antikomunistički stav i počele su da reorganizuju svoje odrede, čisteći ih od sumnjivih i nepouzdanih elemenata. Sada priznaju da su počinili greške; izjavljuju da su spremni da se potpuno potčine okupacionim vlastima i, što je najčudnije, pokušali su da dođu do sporazuma sa zelenašima, nudeći im, sa neuobičajenom popustljivošću, ravnopravan položaj kako prema stanovništvu, tako i prema okupatoru.

---

[7] Vidi dok. br. 65.

Ali, zelenaši, ponosni zbog tobožnje nadmoći svojih jedinica — koja se verovatno pripisuje činjenici da su ih partizanske formacije manje napadale — odbili su svaki sporazum i drže se nepopustljivo prema svojim protivnicima.

Na kraju, nacionalistički odredi i danas se bore rame uz rame sa nama, kao vatreni antikomunisti, pa bi stoga bilo pogrešno pokušati sa njihovim razoružavanjem, čemu Nemci odlučno teže. Time bi se samo povećali ustanički redovi, a mi bi bili lišeni neophodne pomoći, koju nam, mada u smanjenom obimu, pružaju u sadašnjoj kritičnoj vojnoj situaciji zemlje, jer nacionalistički odredi Crne Gore za nas predstavljaju ono što je za Nemce Srpska državna straža, naime: formacije koje rešavaju pomoćne zadatke za snage okupacione vojske.

Za sada, komunističkoj opasnosti moraju se suprotstaviti skoro isključivo naše snage, sa zelenaškim i četničkim; međutim, u Sandžak upravo stižu nemačke trupe, da bi zajedno sa našim trupama sa tog i sa drugih sektora, pristupile formiranju manevarske mase koja bi omogućila, dejstvujući sa drugim nemačkim trupama, kao i sa našim iz Hrvatske i Albanije, definitivno odstranjenje partizanske opasnosti.[8]

Javno mnenje

Prisustvo velikih partizanskih formacija na teritoriji odvratilo je masu od iluzornog očekivanja, koje je uveliko gajila, o nadmoći nad okupacionim snagama u trenutku vojnog poraza Osovine, za koji je smatrala da je neizbežan.

Postepeno, sa pogoršanjem unutrašnje situacije, kod zdravog dela stanovništva zavladao je pesimizam, naročito u većim naseljima, jer još nisu zaboravljena ograničenja, životne teškoće, lišavanja, rušenja, beda i žalost, kao nužne posledice prisustva partizanskih bandi u zemlji i borbe protiv komunizma.

U ovom posebnom trenutku, čak i oni koji su dosad bili naši politički protivnici, veruju da će naše snage moći da prevaziđu ovu kritičnu fazu i žele da sva rivalstva ustupe mesto opštem sporazumu, radi boljeg savladavanja partizanske opasnosti.

Ekonomska situacija

Pustošenju Sandžaka, za vreme višemesečne borbe između četnika i muslimana, kada su uništene poljoprivredne zalihe i predstojeća žetva, nadovezala se partizanska okupacija plodnih dolina, nedostatak bezbednosti na komunikacijama i potreba da se stanovništvu ograniči kretanje, a sve su to faktori koji otežavaju već ionako težak problem ishrane stanovništva.

---

[8] Vidi dok. br. 90.

Raspodela namirnica, koju vrše naše vlasti, predstavlja neznatni deo onog što je neophodno za život, pa se stoga predviđa da će opšti životni standard, koji je inače prilično nizak, i dalje padati, dok će trampa i crna berza uzimati sve više maha.

I pored preduzetih sanitarnih mera, u Sandžaku još vlada epidemija pegavog tifusa, koji kosi ljudske živote.

BR. 71

IZVOD IZ MESEČNOG IZVEŠTAJA ZA MAJ 1943. KOMANDE 9. ARMIJE O NAPADU PARTIZANA NA KARABINIJERSKU STANICU U S. SLIVOVO KOD OHRIDA[1]

Poverljivo *Kopija br. 10*

KOMANDA 9. ARMIJE
OBAVEŠTAJNO ODELJENJE

MESEČNI IZVEŠTAJ
br. 5
Maj 1943 — XXI

...[2]

KOMANDA 9. ARMIJE
Obaveštajno odeljenje

Albanija

Tačka 1.

Opšta situacija

...

Tačka 2.

1) — *Posebna situacija*

a) *Severna Albanija*

U skadarskoj oblasti, pored uzbune koja je nastala zato što preti invazija na ta područja od strane partizanskih formacija koje dejstvuju u Crnoj Gori, stvara se izvesna zategnutost zbog razvoja operacija koje se vode na pomenutom sektoru.

---

[1] Kopija dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/4—19.

[2] Izostavljeni tekst odnosi se na Albaniju ili je manje značajan.

S druge strane, još uvek se održava stanje bojažljivog očekivanja, opisano u petnaestodnevnom izveštaju od 15. maja[3], a koje je posledica straha da bi Albanija mogla da postane poprište ratnih operacija.

Uvek aktivna komunistička propaganda nalazi u gradskim centrima masu svojih pristalica u krugu studenata, naročito muslimana. Ekonomsko pitanje i dalje je teško.

— Dolazak nemačkih trupa na Kosovo prouzrokovao je strah da je Italija odlučila da napusti tu oblast, ali može se konstatovati da je taj strah nestao, naročito posle posete Luogotenente generala[4], koja je znatno uticala na podizanje morala tog stanovništva.

— Na inicijativu upravno-političkih vlasti, u debarskoj oblasti se vode pregovori u cilju razjašnjenja situacije i nedvosmislenog utvrđivanja stava pojedinih rukovodilaca.

b) — *Južna Albanija*

...

2) — *Delatnost ustaničkih snaga*

Aktivnost nacionalista prvenstveno je imala za cilj organizovanje sopstvenih snaga kako bi spremno mogle da reše unutrašnju situaciju u slučaju poraza Osovine; prema tome, nastavilo se sa intenzivnim radom u cilju ostvarenja željenog sporazuma između pojedinih rukovodilaca. Posebno treba istaći aktivnost Muharema Barjaktarija koji je, pored poznatih sporazuma sa starešinama oblasti Mati, Debar i Kosovo, na intervenciju Engleza sklopio i regularan sporazum sa Dražom Mihailovićem o zajedničkoj akciji[5]. Cilj nacionalista ostaje da se u svakom slučaju održi teritorijalni integritet Albanije i njena politička nezavisnost.

---

[3] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

[4] Reč je o poseti kraljevskog namesnika u Albaniji (Lougotenente Generale del Re in Albania) Alberta Parijanija (Alberto Pariani), koji je 17. marta 1943. smenio dotadašnjeg namesnika Frančeska Jakomanija (Francesco Jacomani di San Savino). Opširnije o tome vidi: La politica dell'Italia in Albania nelle testimonianze del Luogotenente del Re Francesco Jacomani di San Savino, Cappelli editore, 1965; Pavle Jovičević, Narodnooslobodilački odbori na Kosovu i Metohiji i odjeci II zasedanja AVNOJ-a, VIG br. 6, Beograd, 1963. god, str. 106, i Stato maggiore dell'esercito, Cronologia della seconda guerra mondiale, Editrice faro, Roma, 1948.

[5] O kontaktima Draže Mihailovića sa Muharemom Barjaktarijem vidi depeše četničke Vrhovne komande: 23—28. 8. 1942 (AVII, četnička arhiva, reg. br. 5/V, k. 299).

Međutim, komunistička aktivnost, koja je neposrednije podložna naređenjima neprijateljskih sila, direktno je težila cilju koji je vodio porazu Osovine, pa prema tome nije birala načine i sredstva, koji bi mogli da parališu, ili bar poremete našu akciju.

Smatra se da je u tom cilju izvršen nedavni pokušaj fuzionisanja svih ustaničkih snaga, po želji i na podsticaj komunističke partije, ali koji nije uspeo zbog suprotstavljanja nacionalista.

Međutim, komunističke bande su poboljšale svoj sastav, naročito one na jugu, zahvaljujući pomoći u novcu, hrani, oružju i municiji, čime ih je neprijatelj snabdevao iz aviona i podmornica.

Pregled i priložene skice br. 1, 2 i 3 prikazuju situaciju i dislokaciju bandi na osnovu onoga što je bilo moguće utvrditi zaključno sa 31. majem.[6]

b) — *Aktivnost u toku meseca:*

Vrlo uzdržana aktivnost u prvoj polovini meseca (vidi petnaestodnevni izveštaj od 15. maja) kasnije je pojačana u južnoj Albaniji, naročito u istočnoj zoni, koja je bliža grčkoj granici.

Kao značajniji događaji navode se sledeći:

— napad na garnizon u Leskoviku;[7]
— napad na kasarnu kr. karab. u Slivovu;[8]
— napad na rudnik hroma u Memlishta;[9]
— Napad na brodogradilište Sredozemnog društva.[10]

. . .

Napad na karab. stanicu u Slivovu izvršila je 24. tek. jedna grupa od oko 100 naoružanih pripadnika jedne makedonske komunističke bande[11], koja se, izgleda, može identifikovati sa bandom na čijem se čelu nalazi ilegalac Piro Piruze[12], osuđen na smrt od strane bugarskih vlasti.

. . .

---

[6] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 25/17—19.

[7] i [9] Mesta u Albaniji.

[8] i [11] Napad je izvršio Kičevsko-mavrovski NOP odred. Istovremeno je izvršen napad i na železničku stanicu i opštinu, a zatim održan seoski zbor na kome je, javnim glasanjem, izabran NO odbor od 7 članova — prvi NO odbor u Debarcama (Hronologija, str. 480; dr Velimir Brezoski, n.d., str. 131).

[10] Reč je o brodogradilištu koje se nalazilo pored puta Rogozina—Elbasan.

[12] Kičevsko-mavrovskim NOP odredom, koji je izvršio napad na Slivovo, komandovao je Aleksandar Radosavljević. Petre (a ne Piro) Piruze se, kao ilegalni partijski radnik, tada nalazio u Debarcama ali nije komandovao pomenutim odredom (dr Velimir Brezoski, n.d., str. 94, 106 i 131).

c) — *Operativni planovi*

Operativni planovi bandi koje dejstvuju u raznim oblastima mogu se ovako sažeti:

1) — Severna Albanija

— srpske bande: sporazum i saradnja sa Mihailovićevim formacijama s ciljem da se uvaže i favorizuju eventualne njihove akcije na Kosovu;

— nacionalističke bande pod zapovedništvom Muharema Barjaktarija treba da izvrše grupisanje zajedno sa oružanim ljudstvom pojedinih komandanata sa Kosova, Mati, Ljuma, i iz debarske oblasti, da bi se u pogodnom momentu digao ustanak protiv sila Osovine;

— komunističke bande: agresivna delatnost protiv malih garnizona i vojnika pojedinačno.

2) — Južna Albanija

...

Tačka 3.

Akcije čišćenja

...

— 12. maj, zona Turjak (Peć RO—GO) i Kacuber (RM—GO). — Izvršeno je čišćenje zone uz hapšenje nekoliko lica.

...

Tačka 4.

Razno

— Aktivna subverzivna propaganda putem letaka u kojima se posebno komentarišu ratni događaji u Tunisu i na ruskom frontu, sa naročitom težnjom da se podriva disciplina naših jedinica.

— Brojna nadletanja albanske teritorije od strane neprijateljskih aviona iz kojih se bacaju leci kojima se poziva stanovništvo da se pridruži ustanicima u očekivanju iskrcavanja anglosaksonskih trupa.

— Sabotaže na telefonskim linijama u pokrajinama Peć i Korča.

...

— U Tirani je izvršen atentat na poznate rukovodioce debarske oblasti Alil Alia i Selim Kaloshi, inače italijanske simpatizere.

...

— Nacionalistička banda Džemail Hasana (naklonjena Italijanima), uz sadejstvo jednog odreda kr. karab., sukobila se 17. maja u blizini Novo Selo (Gostivar—Kičevo CZ—VU) sa oružanim ljudstvom zločinca Sherif Mersini, ubivši jednog od njih.

— Posle deset dana sukobila se ista banda u Rupi na Lazaropolju (Debar VK—RQ) sa jednom grupom od oko 70 ustanika, naoružanih sa 3 puškomitraljeza. U sukobu su ranjena dva Džemailova čoveka; jedan ustanik je ubijen. Zaplenjen je jedan puškomitraljez i jedna vojna puška.[13]

M.P.[14]

BR. 72

IZVEŠTAJ VRHOVNE KOMANDE OD 1. JUNA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA BALKANU U TOKU MESECA MAJA[1]

Vrhovna komanda

OPERATIVNA I POZADINSKA SITUACIJA NA BALKANSKOM I JEGEJSKOM BOJIŠTU NA DAN 1. JUNA 1943 (XXI)

6.[2] — *2. armija (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija)*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga*

Snage raspoređene na području Slovenija — Hrvatska — Dalmacija sastoje se od:

— 1 komande armije (2.);
— 4 armijska korpusa (V, VI, XI i XVIII), koji su ovako grupisani:

Severni blok —

— 5. arm. korpus (div. „Re“ i „Mačerata“, 5. grupacija granične straže);

---

[13] Sa kvislinškom četom Džemail Hasana Džeme sukobio se kod Lazaropolja Kičevsko-mavrovski NOP odred, koji je tom prilikom imao jednog ranjenog borca (tom VII, knj. 1, dok. br. 78; dr Velimir Brezoski, n.d., str. 132).

[14] Okrugli pečat: Komanda 9. armije — Obavešt. odeljenje.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 252/108—128.

[2] Tako u originalu.

— 11. arm. korpus (div. „Izonco“, „Kačatori dele Alpi“, „Lombardija“, 11. grupacija gran. straže i grupacija cr. koš. „21. aprile“);

Centralni blok —

— 18. arm. korpus (div. „Bergamo“, „Zara“) i 1. brza div. „E.F. di Savoja“ neposredno potčinjena K-di Armije;

Južni blok —

— 6. arm. korpus (div. „Mesina“, „Marke“, „Murde“),

Formacijske jedinice upućene u mesecu maju:

— komanda 28. obalske brigade,
— komanda 183. obalske brigade,
— jedna provijantska kolona za peš. div. „Zara“,
— odgovarajući broj ljudstva za formiranje dva bataljona namenjena peš. diviziji „Zara“.

Upućeno ljudstvo, uključujući pojedinačne popune:	5.000
Upućena tovarna grla, za razne jedinice:	126
Upućena vozila, za razne jedinice:	87

Ukupna snaga, uključujući armijske trupe i službe, oko 220.300 ljudi.

Za juni je predviđeno upućivanje popune za:

— 2 streljačka bataljona } peš. div.
— 1 mitraljeski bat. } „Zara“
— 4 terit.-mob. bat.

Sa popunama koje su nedavno upućene, jedinice 2. armije dostići će oko 95% formacijskog sastava. Izuzetak čine jedinice granične straže i cr. koš., koje će, usled nedovoljne popune, ostati na 80% od formacijskog sastava.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Unutrašnja situacija ostala je nepromenjena.

Ostaju uobičajeni elementi nereda, iako se u celini nije ispoljilo ništa značajnije.

Privredno-prehrambena situacija se pogoršala usled ustaničke delatnosti u poljoprivrednim zonama.

Javno se ispoljavaju, naročito u Hrvatskoj, iredentistička osećanja prema italijanskoj Dalmaciji.

U Sloveniji su vršena izvesna dejstva protiv hrvatskih ustaničkih bandi koje su prodrle u južnu Sloveniju, a zatim su ih naše trupe oterale preko Kupe.[3]

U Ljubljani su uspešno izvršene policijske akcije, koje su dovele do otkrivanja komunističkih propagandnih centara.

Posle nekoliko napada na prugu Ogulin—Rijeka, trupe div. „Lombardija" i „Mačerata" u Hrvatskoj su izvršile čišćenje usmerivši svoja dejstva na zonu severoistočno od Ogulina.[4]

Usled povlačenja naših trupa, područje Like su sada velikim delom zaposeli partizani.

Da bi se zauzdala pojačana gusarska aktivnost partizanskih čamaca usmerena na priobalnu plovidbu, sa priličnim rezultatima je izvršeno čišćenje zadarskih ostrva.

c) — *Defanzivna organizacija*

U toku su radovi na izgradnji zaprečne linije u cilju zaštite petrolejske pruge i sprečavanja prodora ustaničkih bandi iz Hrvatske u Sloveniju.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Upućivanje materijala, namirnica i goriva u maju mesecu.

Trebalo je transportovati ukupno 6.661 tonu za redovno snabdevanje; u stvari je upućeno 4.884 tone ovako grupisane robe:

— namirnice, oružje, municija		3.181 tona
— seno, slama i drva		1.520 „
— gorivo i mazivo		183 „
Ukupno		4.884 tone
— tovarnih grla	126	
— vozila	87	

Proizlazi da je pored toga transportovano 1.540 tona raznog materijala za formiranje rezervi.

[3] Reč je o sadejstvu jedinica NOV i PO Hrvatske (Primorsko-goranskog NOP odreda i 13. proleterske NOU brigade „Rade Končar") jedinicama Dolenjske operativne zone NOV i PO Slovenije prilikom napada na garnizone Mokrorog i Št. Rupert i na rušenju pruge Velika Loka—Trebnje u toku prve dekade meseca maja (tom VI, knj. 6, dok. br. 8, 11 i 75).

[4] Reč je o akcijama jedinica 13. divizije NOVJ, izvršenim u drugoj polovini maja (tom V, knj. 15, dok. br. 74, 169, 172, 175, 176, 178, 180 i 181).

ISPUNJENJE PLANA OD 1. JUNA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procent.	Primedbe
1) SANITET	1 mesec	98%	(1) Izneti podaci odnose se na 1/V, jer oni koji se odnose na 1/VI još nisu primljeni od Generalštaba KoV. Može se smatrati da će biti malo veći, s obzirom na povećan transport prošlog meseca.
2) SNABDEVANJE			
— namirnice	1 „	93%	
— seno i slama	1 „	73%	
— odeća i oprema i potrošni materijal	1 „	80%	
3 ARTILJERIJA(1)			
— oružje i materijal	1 „	40%	
— municija za — artiljeriju — pešadiju	2 bojeva kompleta	70%	
— ručne bombe	1 bojev komplet	80%	
4) INŽINJERIJA	2 meseca	50%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	93%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	40 jedinica	59%	
— mazivo	40 jedinica	77%	
— rezervni delovi	1 mesec	40%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	100%	

Može se smatrati da je plan snabdevanja na tom bojištu ispunjen za oko 70%.

Najviše se oseća nedostatak u rezervama stočne hrane, vina, materijala za artiljeriju i inžinjeriju, automobilskim rezervnim delovima i gumama.

7. — *Crna Gora*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga*

Snage raspoređene na crnogorskom području sastoje se od:
— 1 komande trupe (14. arm. korp.[5]);

[5] Sa sedištem u Podgorici (sada: Titograd). Do 10. maja 1943. pod komandom korpusnog generala Luiđija Mentastija (Luigi Mentasti) a od tada pod komandom divizijskog generala Erkola Ronkalje (Ercole Roncaglia). Vidi AVII, NAV-N-T-821, r. 2/463—558.

— 4 peš. div. („Venecija“[6], „Ferara“[7], „Peruđa“[8] i „Emilija“[9]);

— 1 alpinske divizije („Taurinenze“).[10]

Formacijske jedinice upućene u maju:

— 292. posadna četa (za bazu 29).

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince: 151
Upućena tovarna grla za 292. posadnu četu: 2
Ukupna snaga: oko 78.000 ljudi

Predviđeno je da se u junu upute sledeće jedinice i popune:
— komanda peš. div. za peš. div. „Ferara“;
— popune za peš. div. „Peruđa“;
— popune za 14. mitr. bat. arm. korpusa.[11]

Jedinice Crne Gore, sa nedavno upućenim popunama dostigle su 95% formacijskog sastava. Izuzetak čini peš. div. „Peruđa“, čiji je formacijski sastav smanjen na 85% (okupaciona divizija).

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Jedna mešovita kolona, sastavljena od italijansko-nemačkih trupa, napala je i potisla partizanske formacije koje su okružavale garnizon Foča, pristupivši deblokiranju garnizona.[12]

Partizani su proširili svoju okupaciju u Crnoj Gori dostigavši prema istoku dolinu Lima i zonu Kolašin, a prema jugoistoku zonu Nikšić i položaje severno od Podgorice.[13]

---

[6] Sa sedištem u Beranama (sada: Ivangrad); tada pod komandom divizijskog generala Silvija Boninija (Silvio Bonini) a kasnije pod komandom div. generala Batiste Oksilije (Battista Oxilia).

[7] Sa sedištem u Nikšiću; tada pod komandom divizijskog generala Karla Čerijane Majnerija (Carlo Ceriana Mayneri) a kasnije pod komandom div. generala Antonija Frančeskinija (Antonio Franceschini).

[8] Sa sedištem na Cetinju, a pod komandom divizijskog generala Rikarda Pentimalija (Riccardo Pentimalli).

[9] Sa sedištem u Herceg-Novom, a pod komandom divizijskog generala Uga Bute (Ugo Buttà).

[10] Sa sedištem u Pljevljima, a pod komandom divizijskog generala Lorenca Vivalde (Lorenzo Vivalda).

[11] Opširnije o rasporedu jedinica na teritoriji Crne Gore na dan 1. juna 1943. vidi tom III, knj. 5, dok. br. 199.

[12] Reč je o operacijama delova divizije „Taurinenze“ i nemačke pukovske Borbene grupe „Rogatica“ 369. legionarske divizije, koji su, nastupajući iz Goražda preko s. Ustikoline, odbacili delove 6. istočnobosanske NOU brigade, Majevičku NOU brigadu i dva bataljona 7. divizije NOVJ na desnu obalu Bistrice i 5. maja deblokirali već mesec dana opkoljeni italijansko-četnički garnizon u Foči (tom II, knj. 9, dok. br. 154; tom IV, knj. 13. dok. br. 25, 33, 54, 153, 159, 162 i 166).

[13] Krajem aprila prodrle su u Crnu Goru, u dolinu Lima, Tare i Zete, jedinice Glavne operativne grupe VŠ NOV i POJ s namerom da

U pokušaju da se suprotstave nastupanju partizana, naše trupe su izdržale oštre borbe, pretrpevši znatne gubitke.[14]

Sa ciljem da se divizije „Taurinenze“ i „Venecija“ oslobode teritorijalnih zadataka i da se sa tim jedinicama obrazuje dovoljna manevarska masa, od Nemaca je zatraženo da svojim trupama posednu garnizone koje drže ove dve divizije.

Nemačka strana je odgovorila na zahtev uputivši u Crnu Goru 1. brdsku diviziju i 724. ojačani puk; međutim, dok su bile u toku pripreme za dejstva protiv partizana, nemačke trupe u Hercegovini i Crnoj Gori započele su da razoružavaju četničke formacije bez prethodnog izveštavanja.[15]

U međuvremenu, 369. lovačka divizija i SS-divizija „Princ Eugen“ počele su da nastupaju iz Bosne i Hercegovine prema Crnoj Gori.

Pošto je razrešena delikatna situacija koja je nastala iznenadnom nemačkom akcijom protiv četnika[16], operacije sada poprimaju jedinstven karakter u cilju uništenja mase partizana koja je prodrla u Crnu Goru, na planu uske italijansko-nemačke saradnje.

Posle tih dejstava predviđa se odlučno poboljšanje situacije u Crnoj Gori.[17]

c) — *Defanzivna organizacija*

U toku su poljski radovi po raznim garnizonima; zasad se ne predviđa nikakav defanzivni plan koji bi se ticao celokupne teritorije.

---

unište preostale neprijateljske snage u istočnom delu Crne Gore, oslobode Kolašin i Berane (sada: Ivangrad) i na taj način stvore povoljnu operacijsku osnovicu za prodor u Srbiju i, prodorom preko Kosova i Metohije, pomognu oslobodilački pokret u Albaniji (tom II, knj. 9, dok. br. 136 i 157; tom III, knj. 5, dok. br. 10).

[14] Petnaestog maja neprijatelj je otpočeo ofanzivu protiv Glavne operativne grupe (1. i 2. proleterske udarne, 3. udarne i 7. divizije NOVJ) u Crnoj Gori, Sandžaku i Hercegovini, s ciljem da je uništi. U ovoj operaciji (poznatoj kao V neprijateljska ofanziva ili bitka na Sutjesci, odnosno kao operacija „Švarc“), on je angažovao četiri nemačke divizije (369, 118, 7. SS „Princ Eugen“ i 1. brdska), tri italijanske divizije („Taurinenze“, „Ferara“, „Venecija“), jednu bugarsko-nemačku divizijsku borbenu grupu (724. puk 104. nemačke divizije, 61. i 63. bugarski puk), domobransku 4. lovačku brigadu, nemački puk za specijalnu upotrebu „Brandenburg“ i jedan nemački motorizovani pionirski bataljon (tom IV, knj. 13, dok. br. 204, 311 i 367; Oslobodilački rat, knj. 1, str. 424, 425, 459 i dok. br. 38 i 90 ove knjige).

[15] i [16] Vidi dok. br. 24, nap. 14 i dok. br. 73.

[17] Vidi dok. br. 82.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Upućivanje materijala, namirnica i goriva u maju mesecu.

Prema planu transporta za maj, trebalo je da Crna Gora dobije 1.323 tone raznog materijala za redovno snabdevanje; stvarno je upućeno 1.328 tona, podeljenih po grupama ovako:

— namirnice, oružje, municija	1.323 tone
— seno, slama i drva	5 „
— gorivo i mazivo	— „
Ukupno	1.328 tona

Upućeno tovarnih grla — 2 —

Sem toga, transportovano je 1.160 tona raznog materijala za formiranje rezervi.

ISPUNJENJE PLANA DO 1. JUNA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procent.	Primedbe
1) SANITET	2 meseca	97%	(1) Izneti podaci odnose se na 1/V, jer oni koji se odnose na 1/VI još nisu primljeni od Gen. štaba KoV.
2) SNABDEVANJE			
— namirnice	2 meseca	86%	
— seno i slama	2 meseca	55%	
— odeća, oprema i potrošni materijal	2 „	80%	Smatra se da će biti nešto veći s obzirom na povećan transport prošlog meseca.
3 ARTILJERIJA(1)			
— oružje i materijal	2 meseca	40%	
— municija za			
— artiljeriju	2 bojeva kompl.	99%	
— pešadiju	4 „ „	95%	
— ručne bombe	3 „ „	100%	
4) INŽENJERIJA	2 meseca	70%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	95%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	60 jedinica	123%	
— mazivo	60 „	330%	
— rezervni delovi	2 meseca	75%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	97%	

Na tom bojištu plan je ispunjen za 75%.

Proizlazi da nema dovoljno stočne hrane i rezervnog oružja.

Crna Gora je jedino bojište na kojem je ispunjen plan snabdevanja gorivom.

8. — *9. armija (Albanija)*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga*

Snage raspoređene na albanskoj teritoriji sastojale su se od:

— 1 komande armije (9.);

— 2 arm. korpusa
  - — 4. arm. korp.[18] (div. „Parma", podsektor Drač—Tirana, podsektor Fieri i podsektor Porto Eda);
  - — 25. arm. korp.[19] (div. „Firence"[20], div. „Areco"[21], podsektor Debar);

— sektor Skadar — Kosovo
  - — podsektor Skadar,
  - — podsektor Kosovo (div. „Pulje"[22]);

— teritorijalne jedinice i gran. straža. —

Formacijske jedinice upućene maja meseca:

— jedno odeljenje kr. karab.,

— jedan obalski bataljon,

— tri p.a. baterije od 75/46.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince: 1.907

Upućena vozila (za odelj. kr. karab.): 2

Ukupne snage, uključujući armijske trupe i službe: oko 101.300 ljudi.

---

[18] Sa sedištem u Draču (Albanija), a pod komandom korpusnog generala Karla Spatoka (Carlo Spatocco).

[19] Sa sedištem u Elbasanu (Albanija), a pod komandom korpusnog generala Uberta Mondina (Uberto Mondino).

[20] Sa sedištem u Debru, a pod komandom divizijskog generala Arnalda Acija (Arnaldo Azzi). Divizija je u svom sastavu imala: 127. i 128. pešadijski i 41. artiljerijski puk.

[21] Sa sedištem u Korči (Albanija), sastava: 225. i 226. pešadijski i 53. artiljerijski puk; vršilac dužnosti komandanta bio je brigadni general D'Arminio Monforte nob. (plemeniti) Salvatore.

[22] Sa sedištem u Prizrenu, pod komandom divizijskog generala Federika (Federico) D'Arlea; sastava: 71. i 72. pešadijski i 15. artiljerijski puk.

Formacijske jedinice koje *će biti upućene* u junu mesecu:

— dva mitraljeska bataljona,
— jedno odeljenje reflektora od 120,
— jedan divizion 75/27,
— jedan p.a. mitraljeski vod,
— dva odeljenja kr. karab.,
— jedno odeljenje blindiranih kamiona, i još neke popune za razne rodove i cr. koš.

Kada popune budu upućene na odredište, jedinice će dostići 85% formacijskog sastava.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Unutrašnja situacija još uvek je osetljiva.

Komunisti i dalje vrše intenzivnu propagandu.

Delatnost ustaničkih bandi osetno se smanjila, verovatno u vezi sa pripremom jednog balkanskog ustaničkog pokreta.

S obzirom na nastalu situaciju u Crnoj Gori izvršeno je prebacivanje jedinica na Kosovo i na područje Skadra.

Garnizon Leskoviku,[23] koji su ustaničke formacije napale i okružile, osloboden je posle upornih borbi koje su vodile dve kolone pošavši u pomoć iz Permeti[24] i Erseke[25].

Pri povratku u sedište, jedan bataljon je ponovo bio napadnut; područje na kojem je izvršen napad uspešno je očišćeno.

Velike ustaničke formacije napale su i uništile postrojenja rudnika hroma u Katjeli, Memlište i Piškaši, kod Ohridskog jezera, i dva gradilišta pruge na pravcu Elbasan—Rogozina.[26]

c) — *Defanzivna organizacija*

U toku su radovi na postavljanju prepreka duž prevoja Logora—Podgradec, uz izgradnju objekata privremenog karaktera.

U bazama Valona i Drač radi se na dovršenju defanzivnih objekata na kopnu.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Upućivanje materijala, namirnica i goriva u maju mesecu.

Po planu trebalo je da Albanija dobije 19.409 tona raznog materijala i cementa; od toga je dobila 10.624 tone ovako grupisanog materijala:

---

[23], [24] i [25] Mesta u Albaniji.
[26] Sva mesta u Albaniji.

— namirnice, oružje, municija	6576	tona
— seno, slama, drva	1270	„
— gorivo i mazivo	1692	„
— cement	1086	„
Ukupno	10.624	„

Upućeno vozila 2. —

Proizlazi da je transportovano i 1.856 tona raznog materijala za formiranje rezervi.

ISPUNJENJE PLANA DO 1. JUNA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procent.	Primedbe
1) SANITET	2 meseca	97%	(1) Izneti podaci odnose se na 1/V, jer oni koji se odnose na 1/VI još nisu primljeni od Gen. štaba KoV.
2) SNABDEVANJE			
— namirnice	2 meseca	130%	
— seno i slama	2 meseca	40%	
— odeća, oprema i potrošni materijal	2 meseca	80%	Smatra se da će biti nešto veći s obzirom na pojačan transport u prošlom mesecu.
3 ARTILJERIJA(1)			
— oružje i materijal	2 meseca	70%	
— municija za — artiljeriju — pešadiju	3 bojeva kompleta	95%	
— ručne bombe			
4) INŽENJERIJA	2 meseca	70%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	96%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	30 jedinica	115%	
— mazivo	30 jedinica	360%	
— rezervni delovi	2 meseca	70%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	99%	

Može se smatrati da je na tom bojištu plan ispunjen za 75%.

Nema dovoljno stočne hrane i mesa. Međutim, raspolaže se znatnim količinama maziva.

9. — *11. armija (Grčka)*

...

10. — *Jegej*

...

Ukupni podaci o operativnoj i pozadinskoj situaciji na Balkanu i Jegeju na dan 1. juna 1943 — XXI

a) — *Italijanske združene jedinice*

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija)
pešadijskih jedinica 10
brzih jedinica 1

— *Crna Gora*
pešadijskih jedinica 4
alpinskih jedinica 1

— *9. armija* (Albanija)
pešadijskih jedinica 4

— *11. armija* (Grčka)
pešadijskih jedinica (uključujući Krit) . . . . 9 + 1 brigada (LI)

— *Jegej*
pešadijskih jedinica 2

Ukupno divizija *31 + 1 brigada*

b) — *Ukupna jačina ital. združenih jedinica:* oko 657.000 ljudi

c) — *Prosečna jačina združenih jedinica:*
(izražena u procentima u odnosu na formacijski sastav):

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija) 95%
— *Crna Gora* 95%
— *9. armija* (Albanija) 85%
— *11. armija* (Grčka) 90%
— *Jegej* 94%

d) — *Celokupna situacija pozadinskog snabdevanja* (ispunjenje plana izraženo u procentima u odnosu na planiranu količinu):

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija) 70%
— *Crna Gora* 75%
— *9. armija* (Albanija) 75%
— *11. armija* (Grčka, isključujući Krit) 55%
— *Jegej* 65%

BR. 73

ZABELEŠKA PUKOVNIKA GRINJOLA O RAZGOVORU GUVERNERA CRNE GORE PIRCIJA BIROLIJA 2. JUNA 1943. U SOLUNU SA NEMAČKIM KOMANDANTOM JUGOISTOKA GENERALOM LEROM POVODOM SARADNJE NEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDINICA U OPERACIJI „SVARC"[1]

IZVOD IZ RAZGOVORA U SOLUNU (2. jun 1943.)

Program posete

U 9,30 č: polazak sa aerodroma u Podgorici.[2]
U 11,30 č: dolazak na aerodrom u Solunu.
U 12 č: prijem u Komandi Jugoistoka, razgovor sa generalom Lerom (Löhr) i njegovim štabom.
U 14 č: ručak u rezidenciji generala Lera.
U 15 č: obilazak grada Soluna automobilom.
U 16,30 č: polazak sa aerodroma.
U 19 č: dolazak u Podgoricu.

Rezime razgovora

General Ler pozdravlja ekselenciju Pircija Birolija [Pirzio Biroli] i izražava zadovoljstvo radi pune saradnje koja postoji između italijanskih i nemačkih jedinica u operacijama u Crnoj Gori.

General Pircio Biroli izjavljuje da će se ova saradnja u punoj meri i u svemu nastaviti kako bi se zajedničkim dogovorom rešila sva neraščišćena pitanja. Smatra da bi, možda, bilo celishodnije da je formirana jedna zajednička komanda za rukovođenje operacijama, ali da se ipak, i sadašnjim postupcima, akcija protiv partizanskih snaga pokazuje veoma efikasnom i sigurno će dati željene rezultate. Izjavljuje da je već nameravao posetiti generala Lera u Solunu, ali da je ovu posetu odlagao jedino zbog iznenadnih događaja i pogoršanja situacije u Crnoj Gori.

General Ler izjavljuje da njegova Vrhovna komanda veruje da će se pitanja rešiti na ovaj način i da se nada međusobnoj saradnji.

General Ler kaže da Saveznici vrše velike pripreme u severnoj Africi i da će svakako neki pokušaji biti izvršeni u prav-

[1] Prepis dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 31/327—30.
[2] Danas: Titograd.

cu Balkanskog poluostrva. Odatle proističe potreba da se predvidi razoružavanje neregularnih formacija, koje bi mogle predstavljati veliku opasnost u slučaju iskrcavanja Anglo-Amerikanaca na Balkanu. Pokazuje jednu kartu razmere 1:250.000 na kojoj je, prema podacima iz nemačkih izvora, grubo prikazana dislokacija četničkih jedinica i snaga u Crnoj Gori i Hercegovini.

Kratka diskusija u pogledu tačnosti ovih podataka; s moje strane, ispravljam podatke nemačke komande u vezi sa prisustvom oko 1.500 naoružanih ljudi u blizini Dubrovnika i oko 1.000 u rejonu Trebinja; načelno potvrđujem podatke koji se odnose na druge formacije ali ističem da ukupan broj treba znatno sniziti. Dok nemačka komanda ovaj broj procenjuje na oko 12.000 naoružanih četnika, moje je mišljenje da je reč o ukupnom broju ne većem od 7.000—8.000 kao maksimum.

General Pircio Biroli se slaže da se pristupi čak i prisilnom razoružavanju svih belih formacija na čijem se čelu nalaze Đurišić i Mihailović, i izjavljuje spremnost da u ovom razoružavanju učestvuje svim snagama koje mu budu stajale na raspolaganju, čim se završi uništavanje partizanskih divizija na Durmitoru. Smatra celishodnim da se od ovoga isključe formacije „zelenaša"[3], koje su se pokazale kao pouzdane i koje mogu efikasno pomoći u odbrani teritorije, čak i u slučaju napada Saveznika.

General Ler izjavljuje da je primio naređenje od svoje Vrhovne komande da pristupi rasformiranju svih četničkih formacija u Crnoj Gori bez razlike, i da će što se tiče „zelenaša" sačekati precizno objašnjenje svoje Vrhovne komande; ipak, nada se da bi želja guvernera Crne Gore mogla biti usvojena; međutim, izražava sumnju u pogledu formacija Stanišića koje bi general Pircio Biroli hteo da sačuva, jer mu se čini da je reč o jedinicama koje su pod neposrednom nadležnošću Mihailovića.

Na poziv da iznese podatke o situaciji kod četnika u Hercegovini, general Biroli je rekao:

— predočavam naredbu komande VI armijskog korpusa od 1. juna u vezi sa rasformiranjem Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista;

— izveštavam o privođenju Jevđevića[4] i četničkih prvaka iz oblasti Splita i ukazujem da se mnoge porodice, među kojima i porodica Baćovića[5], nalaze u fazi prebacivanja na italijansku teritoriju. Izjavljujem da je nastao potpun rascep između

---

[3] Dopisano rukom: „i formacije Stanišića".

[4] Dobrosav, četnički vojvoda. Opširnije o njemu vidi tom XIII, knj. 2, dok. br. 2.

[5] Petar

nas i svih četničkih formacija koje su se zbog neodazivanja naređenju da predaju oružje stavile na taj način van zakona;

— izveštavam da se glavnina hercegovačkih fomacija nalazi u pokretu prema severnom području i da se udaljila sa teritorije koju mi posedamo; preciziram da Baćović sa jednom jakom grupom, sastavljenom većinom od Bosanaca, namerava, kako izgleda, da krene u pravcu Bosne, kao i da nailazi na teškoće u pogledu snabdevanja životnim namirnicama. Izražavam mišljenje da će se, pod pritiskom teškoća logističke prirode, lokalne formacije automatski rasformirati, tako da će mnogi vojnici sakriti oružje i vratiti se u svoja sela radi nastavljanja radova na žetvi. Izveštavam generala Lera da četnici, koliko mi je poznato, bar zasad nemaju neprijateljske namere prema nemačkim jedinicama, a to se dokazuje činjenicom da nemačke kolone za snabdevanje neometano prolaze kroz celu teritoriju Hercegovine. Na kraju, izjavljujem da je svako snabdevanje hercegovačkih formacija životnim namirnicama potpuno prestalo od 20. maja i da nijedan četnik koji je vraćen od Nemaca nije ponovo upućen u jedinicu. Svaka informacija ove vrste, dostavljena Mihailoviću od četničkih starešina, za koju je saznalo nemačko obaveštajno odeljenje, treba da se smatra potpuno izmišljenom i lišenom svakog osnova. Komanda VI armijskog korpusa će sasvim sigurno izvršiti mere predviđene naredbom; nije bilo mogućno preduzeti mere za prisilno razoružavanje jer su se četničke jedinice udaljile sa naše teritorije i nijedan naoružan četnik više ne vršlja u našoj zoni.

Razgovor prelazi na situaciju kod partizanskih snaga okruženih na Durmitoru i, kako po mišljenju generala Lera, tako i po mišljenju generala Pircija Birolija, ocenjuje se kao očajna. Prema informacijama koje sam u Hercegovini prikupio prethodnog dana, smatram ovaj optimizam preteranim, i generalu Leru u interesu situacije u Hercegovini predočavam celishodnost da se pažljivo osmatraju pravci prema Hercegovini jer, koliko mi je poznato, već su izvršene značajne infiltracije, kako u pravcu Drine tako i prema Čemernu.

General Ler zahvaljuje i prima k znanju. Preduzeto je prebacivanje SS-divizije prema Avtovcu i Čemernu i dovlačenje novih snaga sa područja Kalinovika.

Zatim, razgovor prelazi na situaciju koja će uslediti posle uništenja partizanskih divizija i odlaska nemačkih snaga sa teritorije Crne Gore. General Pircio Biroli traži pomoć od Nemaca u cilju potpunog razoružavanja formacija Đurišića koje se nalaze u severnoj Crnoj Gori i izražava bojazan da bi glavnina hercegovačkih četnika, nerazoružanih od VI armijskog korpusa, mogla da se vrati u Crnu Goru. General Ler izjav-

ljuje da će u mestu ostaviti jednu diviziju. Dva generala predvidela su sledeće faze operacija:

1) uništavanje partizanskih divizija okruženih na Durmitoru;

2) zajedničke operacije u cilju razoružavanja formacija Mihailovića;

3) zajedničke operacije u cilju razoružavanja četničkih formacija u severnoj Hercegovini, ukoliko se automatski ne rasformiraju ranije.

Sastanak se bliži kraju. S obzirom da sam izneo utisak da je general Ler shvatio da se naredba za rasformiranje Dobrovoljačke milicije za borbu protiv komunista odnosi na sve četničke formacije u Hrvatskoj, zahtevam da preciziram svoje mišljenje. Ukazujem da se naredba odnosi samo na hercegovačke formacije, koje mi smatramo kao najopasnije zbog tesne povezanosti sa Mihailovičem. Saopštavam podatke o jačini i dislokaciji formacija Dinare i Like kao i njihove karakteristike. Molim generala Lera da za formacije Dinare prihvati kriterijum progresivnog razoružavanja a da za formacije Like odobri da se razoružavanje odloži, precizirajući da je reč o odanim jedinicama koje dejstvuju u dobroj slozi sa hrvatskim jedinicama i pružaju koristan doprinos. Tražim od generala Lera da mi kaže da li se mere za razoružavanje odnose i na antikomunističke formacije na anektiranim teritorijama i u Sloveniji.

General Ler izjavljuje da ga ne interesuju formacije dislocirane na našoj teritoriji, kao i da se naređenje za razoružavanje odnosi na sve pravoslavne formacije i da stoga i formacije u Lici moraju biti razoružane. Ipak, prihvata kriterijum progresivnosti, izjavljujući da se moraju odrediti vremenske granice radi ostvarivanja pomenutih mera.

Na ovaj zahtev generala Lera izjavljujem da se razoružavanje može ostvariti u periodu od oko 2 meseca. General Ler prihvata. Što se tiče formacija Like, insistiram da postignem odlaganje, ukazujući takođe i na mogućnost da ove formacije pretrpe korenitu promenu koja bi izmenila četnički karakter i izjavljujem da ću o mišljenju generala Lera izvestiti Komandu 2. armije.

General Ler mi preporučuje da ukažem Komandi 2. armije na neophodnost da se u slučaju iskrcavanja Saveznika na Balkanu odmah pristupi razoružavanju svih još postojećih formacija, kako na Dinari tako i u Lici. Primam k znanju i uveravam ga da ću po prednjem postupiti.[6]

---

[6] Sledeći tekst dopisan je rukom.

General Ler me moli da ekselenciji Robotiju [Robotti] prenesem njegove posebne pozdrave.

Zatim je sastanak zaključen.

Pukovnik:
(T.[7] Grinjolo) [Grignolo]

BR. 74

TELEGRAM OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDE 2. ARMIJE OD 4. JUNA 1943. GENERALŠTABU KoV O REZULTATIMA RAZGOVORA U SOLUNU IZMEĐU NEMAČKOG GENERALA LERA I GUVERNERA CRNE GORE PIRCIJA BIROLIJA[1]

Kopija za Odeljenje civilnih poslova 2. armije

KOMANDA 2. ARMIJE Odeljenje civilnih poslova
Br. 7406/CP/O Primljeno: 5. juna 1943 — XXI

TELEGRAM U ODLASKU

VP 10, 4. jun 1943 — XXI

KOMANDA 2. ARMIJE — OPERATIVNO ODELJENJE

GENERALŠTABU KoV — OPERATIVNOM ODELJENJU

i, radi znanja:

OBAVEŠTAJNOM ODELJENJU KoV

Br. 9101

U razgovorima u Solunu između generala Lera [Löhr], ekselencije Pircija Birolija [Pirzio Biroli] i pukovnika Grinjola [Grignolo], predstavnika ove komande,[2] utvrđeno je sledeće:

Prvo. — Konstatovano je da su hercegovačke jedinice rasformirane, da su Jevđević i drugi eksponenti privedeni, ali je

[7] Tomazo (Tommaso), na službi u 1. odeljenju Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija".

[1] Snimak kopije originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 403/713.

[2] Vidi dok. br. 73.

konstatovana i materijalna nemogućnost razoružavanja pojedinih jedinica, jer su se udaljile u pravcu severne Hercegovine.

Drugo. — Za razoružavanje dinarskih jedinica, s obzirom da su angažovane u operacijama, određen je krajnji rok od dva meseca, osim hitnog razoružavanja u slučaju neposrednog iskrcavanja neprijatelja na Balkanu.

Treće. — Zbog insistiranja generala Lera da se razoružaju jedinice Like zato što su pravoslavne, naš predstavnik je, s obzirom na ograničenu jačinu ovih formacija, njihovu pouzdanost i potrebu da se još zadrže, ostavio sebi pravo da pitanje uputi ovoj komandi na razmatranje. Ova komanda će odgovoriti posle referisanja tom Generalštabu i povratka ekselencije komandanta armije u svoje sedište.

Četvrto. — General Ler se nije interesovao za formacije drugih veroispovesti ni za formacije na anektiranim tetirorijama.

Peto. — Između guvernera Crne Gore i generala Lera postignuta je saglasnost takođe i za sledeće operativne faze: a) dovršavanje operacija za uništenje partizanskih snaga na području Durmitora; b) zajedničke operacije protiv jedinica Mihailovića u severnoj Crnoj Gori; c) zajedničke operacije za razoružavanje četničkih jedinica u severnoj Hercegovini, ako se prethodno same ne rasformiraju; d) što se tiče nacionalista u obalskom pojasu, general Ler je izjavio da očekuje naređenje svoje Vrhovne komande i da će ona, kako on smatra, prihvatiti italijansko stanovište.

2. armija 18450406

Tačnost prepisa overava:
Načelnik Operativnog odeljenja
generalštabni pukovnik
Anđelo Mičikè
[Angelo Miccichè]
A. Mičikè

[. . .][3]

M.P.

[3] Nečitak paraf.

BR. 75

IZVEŠTAJ KOMANDE 9. ARMIJE OD 13. JUNA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU PARTIZANA NA VOZ U REJONU ŽELEZNIČKE STANICE PRESEK NA PRUZI KIČEVO — STRUGA[1]

Vrhovna komanda
Odelj. teleprintera

nešifrovana *Primljena poruka*
Šifra O.

Datum i čas prijema 13251306
putem teleprintera

13. jun 1943 — XXI
(samo za vas)
Datum i čas predaje 16001306

Pošiljalac
9. ARMIJA
(TIRANA)

Upućeno
Vrhovnoj komandi
Komandi Grupe armija „Istok"

Br. 5233/op.

Izveštaj u 6 časova 13. juna

1) — U vezi tačke 2) mog telegrama 5197 od 12. tek., juče je oslobođena Bej-Klisura.[2]

2) — Noću između 9. i 10. tek. ustanička banda sastavljena od Bugara i Makedonaca napala je odeljenje kr. finansijske straže u Konskom (Ohrid AD—VS), povukavši se posle sukoba koji je trajao nekoliko sati. Na našoj strani nijedan gubitak, a ustanički gubici nisu mogli da se utvrde.[3]

3) — Ustanička banda izvršila je zaprečavanje žel. pruge, a zatim napala juče u blizini Preseka (Ohrid VS—BH) voz koji je iz Struge išao za Gostivar.[4] I pored brzog i energičnog otpora, pratnja je savladana od strane nadmoćnijih ustaničkih snaga. Naši gubici: poginuo 1 oficir, 1 podoficir i 4 vojnika, dok su 2 vojnika ranjena. Pojačanje, koje je odmah upućeno iz Gostivara, započelo je sa čišćenjem zone.

General Dalmaco — 11201306 —

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/1575—6.

[2] Mesto u Albaniji.

[3] Napad je izvršio NOP odred „Dame Gruev" (Vlado Ivanovski, n.d., str. 140).

[4] Napad je izvršio Kičevsko-mavrovski NOP odred (Zbornik, tom VII, knj. 1, dok. br. 78; AVII, dok. br. 4/6, k. 1366).

BR. 76

IZVEŠTAJ KOMANDE 9. ARMIJE OD 15. JUNA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O SUKOBU KVISLINŠKIH JEDINICA SA PARTIZANIMA U REJONU S. PRIDVORICE KOD KOSOVSKE MITROVICE[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera
nešifrovana *Primljena poruka*
Šifra O.

Datum i čas prijema 14001506 15. jun 1943 — XXI
putem teleprintera Datum i čas predaje 14 45 1506

Pošiljalac
TIRANA

Upućeno:
Vrhovnoj komandi
Komandi Grupe armija „Istok"
i na znanje:
Komandi 11. armije
Komandi 14. arm. korpusa
Komandi 26. arm. korpusa

Br. 5305/op.

Izveštaj u 6 časova 15. juna

1) — U dejstvu pod tačkom 1) telegrama 5264/op. od 14. tek.[2] utvrđeno je da je poginulo 15 ustanika, a uhvaćeno je 70 nenaoružanih lica, ali jako sumnjivih. Naši gubici iznose 3 mrtva i 5 ranjenih.

2) — Ujutru 11. tek. naši naoružani dobrovoljci došli su u sukob u zoni Pridvorica (Metohija — Drenica VK—GS) sa srpskim ustanicima koji su došli sa druge demarkacione linije i uspeli da ih potisnu. Gubici ustanika nisu utvrđeni. Gubici albanskih dobrovoljaca: 2 mrtva i 2 ranjena.

3) — Četrnaestog u 16,50 č primećena je neprijateljska podmornica na devet milja 285° od severnog rta luke Palermo.

4) — Prošle noći avioni nepoznate nacionalnosti nadletali su zone Peć—Priština i Arđirokastro. —

General Dalmaco — 12001506 —

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-820, r. 133/1571—2.

[2] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

BR. 77

IZVEŠTAJ KOMANDE 9. ARMIJE OD 16. JUNA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU PARTIZANA NA ODELJENJE FINANSIJSKE STRAŽE NA K. 1522 IZNAD GORNJEG SELA KOD PRIZRENA[1]

Vrhovna komanda
Odelj. teleprintera

nešifrovana — *Primljena poruka*

Šifra DD. 16. jun 1943 — XXI

Datum i čas prijema 14551606

(samo za vas)

putem teleprintera

Datum i čas predaje 16001606

Pošiljalac
TIRANA

Upućeno:

Vrhovnoj komandi
Komandi Grupe armija „Istok"

i na znanje:

Komandi 11. arm. korpusa
Komandi 14. arm. korpusa
26. arm. korpusu

Br. 5340/op.

Izveštaj u 6 časova 16. juna 1943 — XXI

1) — Juče, za vreme leta u cilju obuke, naš lovački avion sunovratio se kod aerodroma Tirana. Pilot se spasao pomoću padobrana. Avion je pao na vojni kantonman i tom prilikom je poginuo konjički kapetan Konsiljo Mauricijo, jedan vojnik i 5 karabinijera, a ranjena su dva oficira i dvadesetak vojnika.

2) — Rano ujutru 12-og, naša patrola kr. finansijske straže iz Debercani[2] (Kumanovo—Skoplje NM—FG) sukobila se sa grupom od 15 krijumčara koji su došli sa bugarske

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/1568—70.

[2] Verovatno: Dobrčane, severoistočno od Gnjilana.

teritorije; uhvatili su njih deset, među kojima je jedan ranjen. Mi nismo imali gubitaka. Zaplenjeno je 10 džakova krijumčarene robe.

3) — Uveče 14-og tek., albanski poručnik finansijske straže sa sedištem u Bilishsti (Pojani NM — GK), na prevaru je udaljio 4 italijanska finansa i pustio u kasarnu nekoliko bandita. Vodnik italijanske finansijske straže nastojao je da se suprotstavi, ali su ga ustanici ubili, odnevši oružje i municiju. U toku je čišćenje.

4) — Noću između 14. i 15. o.m., komunistička banda, došavši iz zone Jezerska (ZR — DR), Crni v. (ZI — OP) preko demarkacione linije, napala je naše odeljenje kr. finansijske straže na koti 1522[3] (Kačanik ZN — DT). Finansijska straža odmah je pružila otpor, nateravši u bekstvo napadače.[4] Gubici ustanika nisu utvrđeni. Na našoj strani nijedan gubitak. U toku je akcija čišćenja.

5) — Prošle noći nepoznati avioni nekoliko puta su preletali istočnu Albaniju. Pravac leta jug—sever i obratno. Vreme koje je proteklo od prelaska severne albanske granice pa do verovatnog njihovog povratka kreće se od jedan i po do dva sata.

General Dalmaco — 12301606 —

---

[3] Ta kota nalazi se jugoistočno od Gornjeg Sela.

[4] Napad je izvršila izviđačka patrola Šarplaninskog NOP odreda (prema usmenoj izjavi potpukovnika JNA u penziji Aleksandra Sovtića, koji je učestvovao u toj akciji).

BR. 78

IZVEŠTAJ KOMANDE 9. ARMIJE OD 21. JUNA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU NA AUTO-KOLONU NA PUTU DEBAR — STRUGA I O SUKOBU SA PARTIZANIMA KOD S. KARBURICE KOD KIČEVA[1]

Vrhovna komanda
Odeljenje teleprintera

nešifrovana — *Primljena poruka*

Šifra — O — 21. jun 1943 — XXI

Datum i čas prijema 13202106
putem teleprintera Datum i čas predaje 14002106

Pošiljalac
TIRANA

Upućeno —
Vrhovnoj komandi
Komandi Grupe armija „Istok"
i na znanje:
Komandi 11. armije
Komandi 14. arm. korpusa
Komandi 26. arm. korpusa

Br. 5505/op. —

Izveštaj u 6 čaova 21. juna

1) — Noću između 19. i 20. o. m., oružana banda, uz saučesništvo dvojice pripadnika albanske finansijske straže, upala je u prostorije male kasarne kr. finansijske straže u Lushnja[2] (Lushnja SK — OU), savladavši i zarobivši 2 italijanska vojnika i odnevši oružje i municiju.

2) — Ujutro 20. tek. na putu Debar—Struga, u blizini sela Džepište (Ohrid UO — BH), napala je ustanička banda 3 karabinijera u patrolnoj službi i ubila ih. Odmah zatim

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/1562—3.

[2] Mesto u Albaniji.

napala je ista banda auto-kolonu koja je naišla, stupivši u borbu sa vojnicima iz pratnje. Gubici ustanika nisu utvrđeni.[3]

Naši gubici: 9 ranjenih, a 2 nestala.

U toku je čišćenje zone.

3) — Po podne 20. o.m., na koti 1239 (Resen — ZP — BH)[4] naše jedinice stupile su u borbu sa naoružanim ustanicima. Gubici ustanika: 8 mrtvih i neutvrđen broj ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav i 3 ranjena. Zaplenjen 1 puškomitraljez i 8 pušaka, kao i razna municija. Dejstvo se nastavlja.[5]

4) — Prošle noći nad zonom Peći nadletao je avion nepoznate pripadnosti. Pravac leta — sever.

General Dalmaco 11202106

---

[3] Redakcija ne raspolaže podacima o ovom napadu. U okolini Debra dejstvovale su tada mesne partizanske grupe kao i albanski partizanski odred pod komandom Hadži Lešija (Velimir Brezoski, n.d., str. 134—135).

[4] Kota 1239 nalazi se jugoistočno od s. Karburice (kod Kičeva).

[5] Jaki italijanski delovi Kičevskog garnizona i balisti pod komandom Mefaila Šehua napali su iznenada Kičevsko-mavrovski NOP odred, koji se posle borbe povukao po grupama na teren Mavrova. Prema izveštaju 2. odreda 1. operativne zone Makedonije od jula 1943. Glavnom štabu NOV i PO Makedonije, u sukobu iznad s. Karburice Odred je imao 3 mrtva, 1 je živ uhvaćen, a oko 12 je nestalo, nanevši neprijatelju gubitke od 6 mrtvih (2 oficira) i 3 ranjena (Zbornik, tom VII, knj. 1, dok. br. 95).

Mod. 3

COMANDO SUPREMO

Tus.

Ufficio TELESCRIVENTI

Distribuito a:

IN CHIARO - Messaggio in Arrivo - IN CHIARO

Qualifica -0-

Data e ora di ricezione 13202106

A mezzo (1) telescrivente

Autorità mittente

T I R A N A

Data 21 giugno 1943-XXI-

Data e ora di consegna 14002106

Indirizzi

A: COMANDO SUPREMO
COMANDO GRUPPO ARMATE EST
P.C. COMANDO 11ª ARMATA
COMANDO XIV CORPAMILES
COMANDO XXVI CORPAMILES

NR.5505/OP /./

NOTIZIA ORE 6 GIORNO 21 GIUGNO

1º)-Notte sul 20 corrente banda armata con complicità 2 (due) guardie finanza albanesi est penetrata in locali casermetta R.G.F. Lushnja (Lushnja SR-OT) sopraffacendo et catturando 2 (due) militi italiani et asportando armi et munizioni del posto /./

2º)-Mattina 20 corrente su rotabile Dibra Struga nei pressi villaggio Djepichte (Ohrida UO-BH) banda ribelli habet aggredito 3 (tre) CC.RR. in servizio di pattuglia uccidendoli /./ Subito dopo stessa banda aggredita autocolonna sopraggiunta impegnando conflitto con militari componenti scorta /./ Perdite ribelli non accertate /./ Perdite nostre 9 (nove) feriti et 2(due) disperse /./
(continua)

(1) Staffetta - telescrivente - telefono.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 78

BR. 79

IZVEŠTAJ KOMANDE 9. ARMIJE OD 23. JUNA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O HAPŠENJU 14 KOMUNISTA U BLIZINI S. DRAJČIĆA KOD PRIZRENA[1]

Vrhovna komanda
Šifrantsko odeljenje

Šifrovana *Primljena poruka* — šifrovana

Vrlo hitno 23. jun 143 — XXI

Datum i čas prijema 22/6, 21,15
putem radija

Datum i čas predaje Šifr. odelj. 23/6—03,05
„ „ završenog dešifrovanja: 23/6—04,25
23/6—04, 25

Pošiljalac: Upućeno
9. armija Vrhovnoj komandi

Tekst: 5536/op. Od Komande 9. armije

Vrhovnoj komandi i na znanje 11. armiji

Izveštaj u 6 časova 22. juna.

1) — Veza telegram 5442 od 19. tek. Operacija čišćenja na poznatom području na trouglu Tirana—Drač—Pekini (Peqini) završena je. Dajem pregled ukupnih rezultata. Utvrđeni gubici neprijatelja: 69 mrtvih, ostali gubici, prikupljeni iz pouzdanih izvora, iznose još preko 100 mrtvih i ranjenih i 198 uhapšenih; zaplenjen materijal: jedan mitraljez i jedan minobacač od 45 mm, 19 pušaka i 2 pištolja, kao i 2 puna sanduka municije i 9 sanduka od kojih svaki sadrži oko 40 kg barutnog želatina tipa

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/1560—61.

„G 12“, razne opreme, 6 cerada za vozila i gorivo. Naši gubici: 5 mrtvih i 18 ranjenih.

2) — Uveče 19. o. m. u blizini Drajčića (Kačanik ZI — DR) jedinice M.F.A.[2] zarobile su 14 komunista, koji su se spustili sa Crnog vrha (ZL — DF) u cilju snabdevanja bande koja je raspoređena na Šar-planini.[3]

3) — Prošle noći nadletali su avioni nepoznate nacionalnosti više puta istočnu i južnu Albaniju. Pravac jug—sever i obratno. 173022.

General Dalmaco

---

[2] Verovatno skraćenica za Milizia fascista del'Albania (Fašistička milicija Albanije).

[3] Prilikom pokušaja da se priključe Šarplaninskom NOP odredu uhapšeni su pripadnici NOP-a iz Peći i okoline koji su se nalazili na radu u Kuksu (Albanija), sklanjajući se pred terorom okupatora i kvislinga. Tom prilikom pošla je u partizane grupa od oko 90 ljudi, koju je nadomak Kuksa prihvatila jedna desetina Šarplaninskog NOP odreda. Međutim, dva dana kasnije, jedan od vodiča je napustio grupu i italijanskoj policiji u Prizrenu prijavio da se jedna velika grupa kreće prema Šar-planini da bi stupila u partizanski odred. Nakon toga grupa je morala stalno da izmiče blokadama italijanske vojske i kvislinških bandi. Posle šestodnevnog napornog putovanja veći deo grupe je stigao ispod Crnog vrha na Šari, gde se nalazila baza Odreda (opširnije o tome vidi: Slobodan Mirić, Desanka Živulović, Vitomirica — Radoinja, Prosveta, Beograd, 1960, str. 116—117; tom I, knj. 19, dok. br. 43 i 45 i dok. br. 86 ove knjige.

BR. 80

IZVEŠTAJ GUVERNATORATA CRNE GORE OD 25. JUNA 1943. O ČIŠĆENJU ZONA DONJEG TOKA PIVE, ŽABLJAKA, VILUSA, KUČA I PEPIĆA I O STRELJANJU 180 RODOLJUBA — ZATVORENIKA U KONCETRACIONOM LOGORU U BARU[1]

Vrhovna komanda
Odelj. teleprintera
nešifrovana *Primljena poruka*
šifra PA 25. jun 1943 — XXI

Datum i čas prijema 16002506
putem teleprintera Datum i čas predaje 16502506

Pošiljalac
Guvernatorat Crne Gore

Upućeno:
Vrhovnoj komandi

i na znanje:

Komandi Grupe armija „Istok"

COLITOB[2] — Jugoistok

Br. 4625/op. Upućeno Vrhovnoj komandi i na znanje K-di Grupe armija „Istok i Colitob—Jugoistok.

Izveštaj od 06,00 h od 24. juna do 06,00 h 25. juna 1943.

Za vreme čišćenja koje je u toku u zoni donjeg toka Pive i u okolini Žabljaka, ubijena su dva partizana, pritvoreno oko stotinu sumnjivih lica i prikupljeno 16 pušaka sa municijom. Nađeno je 50 leševa partizana. Ponovo je čišćena zona Vilusa

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 133/1485—6.

[2] Nepoznata skraćenica. Verovatno: Italijanska misija za vezu kod komandanta Jugoistoka (Oberbefehlshaber Südost).

(Trebinje US — FV). Preduzeto je čišćenje zone Kuči — severoistočno od Podgorice i zone Pepići (sekcija Cetinje XI — DT); na ovoj drugoj prostoriji raspršena je jedna grupa ustanika, uz gubitke koji nisu utvrđeni. Ranjen je jedan nacionalista.

(Nastavak br. 4625/OP — Drugi deo)

U vezi našeg telegrama 4307/op., jutros je u više mesta Crne Gore streljano ukupno 180 komunista, koji su bili internirani u koncentracionom logoru u Baru; ovo je odmazda za utvrđeno streljanje 9 naših oficira i nekoliko vojnika, koji su bili zarobljenici partizana.[3]

Privremeni guverner
Gen. Ronkalja [Roncaglia][4]

---

[3] Po naređenju guvernera za Crnu Goru streljano je 180 zatvorenika — rodoljuba kao odmazda za težak poraz 383. puka divizije „Venecija" u borbi na Bioču 14. i 17. maja. Dvadeset zatvorenika je streljano u Andrijevici, 20 u Beranama (sada: Ivangrad), 30 u Podgorici (sada: Titograd), 20 u Nikšiću, 30 na Cetinju, a ostali u drugim mestima Crne Gore (Glas Crnogorca, br. 129, 26. jun 1943; Lekić Radovan, Andrijevički srez 1941—1944, Obod, Cetinje, 1961, str. 361; Pobjeda br. 7, 31. decembar 1944).

[4] Erkole (Ercole)

Mod. 3

COMANDO SUPREMO

Ris.

Ufficio

Distribuito a:

IN CHIARO - Messaggio in Arrivo - IN CHIARO

Qualifica

Data e ora di ricezione

A mezzo (1)

Autorità mittente

Data

Data e ora di consegna

Indirizzi

(SEGUITO NUMERO 4625/OP-PARTE SECONDA)

****

Riferimento nostro telescritto 4307/OP stamane est stato passato per le armi in varie località del Montenegro un totale di 180 (centottanta) comunisti già internati nel campo concentramento Antivari quale rappresaglia per la fucilazione accertata di nostri 9 (nove) ufficiali et alcuni militari di truppa prigionieri dei partigiani/./

- IL GOVERNATORE INTERINALE GEN. MONCAGLIA -

(1) Staffetta - telescrivente - telefono

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 80

BR. 81

IZVEŠTAJ GUVERNERA CRNE GORE GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 26. JUNA 1943. MUSOLINIJU O DVOGODIŠNJOJ DELATNOSTI JEDINICA, KOMANDI I CIVILNIH FUNKCIONERA[1]

GUVERNER CRNE GORE
Arm. general A. Pircio Biroli [A. Pirzio Biroli]

Rim, 26. juna 1943 — XXI G
11

Ekselencijo,

Moj prekratki boravak u Rimu nije mi dozvolio da zatražim čast da me Duče primi.

Zbog toga bih Vam bio neizmerno zahvalan ako šefu vlade uručite priloženi izveštaj; želeo bih da ga Duče pročita sa posebnom blagonaklonošću.

Srdačan pozdrav,

gen. A. Pircio Biroli

Ekselenciji
DE ČEZARE [DE CESARE]
ličnom sekretaru Dučea

Rim

DUČE

Na završetku nedavnog operativnog zahvata, koji je doveo do razbijanja, a zatim i do uništenja u Crnoj Gori najjače komunističke organizacije Balkana,[2] i uoči datuma koji će označiti izvesne izmene u mojoj funkciji guvernera Crne Gore, dužnost mi je da u ovom izveštaju dam kratak pregled moje celokupne aktivnosti na ovoj teritoriji, sve od dana kada sam imao čast da preuzmem upravu nad Crnom Gorom. —

Vama je, **Duče,** poznata političko-vojna situacija u Crnoj Gori jula 1941. godine, kada su se italijanske divizije pod mojom komandom morale prebaciti iz Albanije da bi ugušile nacio-

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 347/578—602.

[2] Reč je o operaciji „Švarc" (vidi dok. br. 38, 72 i 90).

nalno-komunistički ustanak,[3] podstaknut veštom propagandom Londona i Moskve, a koji je takođe uživao i podršku dela Crnogoraca koji su — nakon što su, gotovo začuđeni, prisustvovali brzoj propasti jugoslovenske države — videli kako se njihova zemlja teritorijalno sakati, što bi, svakako, imalo osetnih posledica na privrednu budućnost Crne Gore. —

Nacionalisti i komunisti, iako podstaknuti sasvim različitim idealima, ujedinili su svoje snage protiv okupatora, nadajući se da će, nakon srećnog ishoda ustanka, moći postaviti u zemlji trajne osnove za budući razvoj težnji i jedne i druge strane.[4]

Italijanske trupe su uspele — upornošću i smelošću koju su naši vojnici umeli na svakom mestu dokazati — da, sa sada već poznatim podvizima hrabrosti, uguše ustanak u roku od mesec dana i da ponovo potvrde čast italijanskog oružja na tuđinskom tlu. —[5]

Trebalo je tada, u okvirima opšte situacije, ponovo uspostaviti normalni civilni život u Crnoj Gori, održavajući pri tome trupe u stanju pripravnosti, kako bi mogle da savladaju bilo kakvo iznenađenje.

Prvi potez moje vlade bio je taj što smo — inteligentnim i neumornim delovanjem svih vojnih komandi, komandanta kr. karabinijera i šefa policije, koji su bez izuzetka bili verni tumači mojih uputstava — pridobili glavne eksponente nacionalista, odvojili ih od partizana — komunista, sa kojima su ih sjedinjavale, u krajnjoj liniji, potrebe tadašnjeg trenutka, ali isto tako razdvajali jasno oprečna gledanja i politički interesi. —[6]

Teško i krajnje delikatno bilo je, posebno u tom trenutku, probrati elemente koji su se mogli definisati kao nama naklonjeni ili kao naši protivnici. Ovaj zadatak bio je poveren kr. karabinijerima koji su — uz najužu saradnju sa komandama voj-

---

[3] Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 56, 73. i 78.

[4] i [6] Crnogorski narod je masovno prihvatio poziv KPJ na oružanu borbu protiv okupatora. U ustanku se našao i deo velikosrpski i separatistički orijentisanih elemenata. Međutim, nakon ofanzive italijanskih trupa i gubitka oslobođene teritorije, većina federalističkih vođa otvoreno se stavila u službu okupatora stvarajući svoje oružane odrede koji su čuvali pojedine objekte. Istovremeno su velikosrpski elementi, izjašnjavajući se na rečima protiv okupatora, optuživali komuniste za preuranjeni ustanak i represalije italijanskih trupa nad narodom, da bi krajem 1941. i oni stupili u otvorenu saradnju sa okupatorom, napadajući partizane zajedno s italijanskim okupacionim trupama (Pregled istorije Saveza Komunista Jugoslavije — u daljem tekstu: Pregled istorije SKJ —, Institut za izučavanje radničkog pokreta, Beograd 1963, str. 321—323).

[5] Vidi tom XIII, knj. 1, dok. br. 42, 43—48, 53—63, 66—68, 71—74, 76—83.

nih posada — umeli da prebrode sve teškoće proizišle iz brzog raspada ranije postojeće organizacije jugoslovenske policije. —

Crnogorski nacionalisti su se odazvali pozivu; posebno su sarađivali sa italijanskim vlastima u eliminisanju komunističkih ćelija, koje se u unutrašnjosti zemlje nisu odrekle svoje rabote da u Crnoj Gori ponovo zavedu teror i uništavanje. —

U međuvremenu civilne su vlasti postepeno preuzele svoje funkcije i stanovništvu obezbedile onaj minimum mogućnosti potrebnih za vraćanje normalnom životu. —

Pa ipak se komunistička opasnost još nije mogla smatrati iščezlom, baš kao ni komunističke formacije koje su, reorganizovane i brojčano ojačale, nastojale da se oporave od prvog udarca zadatog im od naših trupa. —

Komunistička ideja, prekomerno raširena, prodrla je i među razvijenije društvene klase za vreme jugoslovenskog režima, koji je svoju akciju ograničavao na to da prati njen razvoj, no nikada nije ni pokušao da je uništi; zbog toga se ona još uvek osećala među masama. — Tokom zime 1941—1942. godine, partizani su ponovo pokušali da ožive ustanak; i ovog puta potvrdile su intervencije naših divizija raniji uspeh i ispisale nove stranice požrtvovanja i hrabrosti. —

Još i danas mi je draga uspomena na decembar 1941. godine u Pljevljima, kad je slavna alpinska divizija „Pusterija" [„Pusteria"],[7] pod komandom hrabrog generala **Espozita** [Esposito],[8] nosioca zlatne medalje, nanela neprijatelju takve gubitke da je on odustao od svojih namera. —

Nije na odmet podsetiti se i hrabrog žrtvovanja oficira i vojnika od kojih su partizani zahtevali da pogaze fašističku veru u čije su ime napadali neprijatelja, a njihovu su privrženost ideji fašizma sigurno svedočile partijske knjižice od kojih se nikada nisu odvajali, pa ni u časovima najvećeg rizika da će biti zarobljeni, i koji su odgovorili sa ponositim i odlučnim „ne", prihvatajući, s ponosom svojstvenim Italijanima, patnje, pogrde, zlostavljanja i, na kraju, smrt. —

I tako je proleće 1942. godine zateklo Crnu Goru u situaciji koju bih skoro mogao nazvati privilegisanom, ako se uporedi sa situacijom u ostalim zemljama, bliskim ili dalekim, u kojima su se takođe dešavali istovetni događaji. —

Komunistička opasnost bila je proterana van granica; stanovništvo, materijalno i duhovno smireno, pristupalo je nacio-

---

[7] Reč je o neuspelom napadu Crnogorskog NOP odreda za operacije u Sandžaku na italijanski garnizon u Pljevljima 1. decembra 1941. godine. Partizanske snage nisu uspele da zauzmu grad pa su se 2. decembra povukle pretrpevši teške gubitke: 213 poginulih i 275 ranjenih boraca (tom III, knj. 1, dok. br. 147; knj. 4, dok. br. 11 i 83).

[8] Đovani (Giovani)

nalističkom pokretu, zamoreno borbom i podnošenjem bede, žalosti i nasilja.[9] —

Dužan sam ovde podsetiti u kolikoj je meri bila dragocena za akciju moje vlade saradnja koju su nam ponudili nacionalisti i njihove od nas priznate oružane organizacije; ta je saradnja postepeno jačala. —

Uprkos srećnog ishoda dve naše intervencije protiv ustaničkih partizanskih formacija, morali smo da u svakom času budemo budni, posebno u zemlji gde morfologija terena pogoduje zasedama i sabotažama. —

Zbog operativnih potreba na ostalim sektorima, snage koje su mi stajale na raspolaganju — brojno nedovoljne za izvršenje zadataka koji su im u takvoj situaciji bili postavljeni — nisu se mogle povećavati. Nisam ni ja mogao da tražim od ljudstva dodatne napore, veće od onih kojima je i inače bilo izloženo, i koje je prihvatilo sa oduševljenjem i privrženošću, ne osvrćući se na teškoće koje je nametao surovi teren i oštra zima (na sektoru divizije „Pusterija", 1941—1942. godine, temperatura se zimi spuštala i do —40°), a to su: odricanja zbog nemogućnosti redovnog odlaska na odsustva; teškoće u ishrani usled siromaštva zemlje i zbog neredovnog dovoza redovnih sledovanja i poklona, što je bilo posledica manjkavosti pomorskog transporta. —

Bio sam, dakle, primoran da, uz odobrenje viših vlasti, uz bok mojih trupa svrstam nacionalističke oružane formacije i da njima poverim čuvanje saobraćajnih veza kao i čuvanje manjih udaljenih naselja gde nisu postojala naša uporišta. Još jednom moram da priznam da su nacionalisti — bez obzira što su pripadali četničkoj organizaciji, koja je tada bila tek u početnoj fazi organizovanja — dali dragoceni doprinos u borbi protiv komunista, naročito u proleće 1942. godine, kad je ta organizacija pretrpela teške gubitke i kada je — što je još važnije — iskopan duboki i nepremostivi jaz između četnika i komunističkih ustanika. —

Godina 1942. značila je, dakle, oživljavanje svih aktivnosti u Crnoj Gori, i pored svakojakih prepreka koje su vojnici i civili, zalaganjem koje je vredno pohvale, sagledali i prevazišli, tako da je u zemlji sačuvano ranije postignuto stanje. —

---

[9] Usled brutalnih represalija okupatorskih trupa nad narodom i četničke strahovlade, u Crnoj Gori je, početkom 1942, došlo do kolebanja dela narodnih masa. Četnici su organizovali svoju vlast, sprovodili mobilizaciju za svoje odrede i progonili pristalice NOP-a. Šireći duh demoralizacije i pasivnosti, četnici su u jednom delu Crne Gore preuzeli inicijativu i postizali izvesne uspehe. Ubrzo se pokazalo da su to prolazni i nepostojani uspesi (Pregled istorije SKJ, str. 360—362).

Rivalstvo među vođama i suprotnosti među unutrašnjim političkim strujanjima (koja smo mi veoma često koristili u našem interesu), različite aspiracije u vezi sa budućim položajem Crne Gore, želje za teritorijalnom ekspanzijom prema najčišćim i najprirodnijim granicama, i borbe među raznim veroispovestima koje vuku koren od drevnih vremena, iziskivali su od italijanskih vlasti još veće napore. — Uprkos svemu tome život je počeo da se odvija normalnim ritmom. — To dokazuju: poboljšanje poljoprivrede, oživljavanje tržišta i trgovinskog prometa, kako unutrašnjeg tako i spoljnog, reaktivizacija javnih službi, reorganizacija školstva, javni radovi, organizovano pružanje pomoći omladini i stanovništvu uopšte, oživljavanje naplate poreza, ponovno otvaranje fabrike duvana u Podgorici, čija je proizvodnja u stalnom porastu, povećanje prihoda u takvoj meri da je bilo moguće učetvorostručiti godišnji promet. —

I tako je u toku jedne godine — shodno uputstvima koja ste mi Vi, **Duče,** usmeno dali u leto 1942. godine — Crna Gora mogla, zahvaljujući upornom radu italijanskih vlasti, da živi relativno mirnim životom i prestala je da bude poprište borbi partizanskih hordi. —

Međutim, tokom zime 1942—1943. godine, oružana organizacija Titovih bandi i bandi Moše Pijade dostigla je na Balkanu, *no van granica Crne Gore,* takvu tačku razvoja da su snage Osovine morale ponovo da povedu borbu i operacije protiv komunista na teritoriji Bosne i Hercegovine. —[10]

Poprište borbi bila je sada teritorija koja samo graniči sa Crnom Gorom i zbog toga se u meni javila briga kako da se izbegne da partizani — potisnuti od italijansko-nemačkih snaga — ponovno ne pređu zapadnu i severozapadnu granicu moje teritorije i da ponovno ne upadnu u Crnu Goru. — S obzirom da su postojeće snage bile nedovoljne, što je već podvučeno (što se posebno osetilo povlačenjem divizije „Alpi Graje“ [„Alpi Graie“], koja bi, inače, predstavljala jaku manevarsku masu u mojim rukama), nisam mogao dozvoliti da rasipam naše jedinice i da ih uputim kao pojačanje jedinicama koje su vodile operacije pod komandom VI armijskog korpusa na bosansko-hercegovačkoj teritoriji. Zbog toga sam predložio da se tamo uputi jedna oružana formacija crnogorskih nacionalista koja bi — upotpunjujući već postojeći bojni raspored naših snaga — zatvorila prilaze Crnoj Gori, čime bi se sprečili ili bar odložili pokreti partizana prema istoku. — Moj predlog — kojeg su i sami Crnogorci, bojeći se da će se ustaničke bande vratiti na njihovu teritoriju, požurivali — bio je, takođe, prihvaćen i od komande 2. armije, koja je bila direktno zainteresovana za ope-

[10] Vidi dok. br. 14, 23, 25, 26 i 36.

racije i, u početku, odobren i od naše Vrhovne komande.[11] — No, kasnijom intervencijom, hrvatska vlada — koja je izjavila da ne želi da na njenu teritoriju dođu elementi „neprijateljski raspoloženi prema Hrvatskoj", a bojeći se u stvari da bi dolazak Crnogoraca mogao da bude uzrok vršenja nasilja nad Hrvatima, kao osvete za ranije događaje[12] čija je žrtva bio jedan relativan broj Srba — oduprla se upotrebi crnogorskih nacionalista u periodu kada bi njihova intervencija bila nesumnjivo munjevita i dragocena. — Kasnije je upućen zahtev da se prebace crnogorske oružane nacionalističke formacije, no bilo je već kasno; dakle, događaji su se odvijali i partizanske mase, koje su izbegle opkoljavanje, zbijale su se upravo u zoni u kojoj je trebalo da Crnogorci, da je početni predlog bio prihvaćen, spreče prolaz neprijatelja. —

Pod takvim okolnostima za mene je bilo zadovoljstvo primati saopštenja vojnih komandi koje nisu bile pod komandom Guvernatorata, a kojima su me obaveštavale tokom trajanja celog operativnog zahvata o disciplinovanom držanju oružanih formacija koje sam ja odabrao i uputio da operišu van meni poverene teritorije; one su svojim držanjem izazvale divljenje i samog hrvatskog stanovništva. —

Razvoj događaja na teritoriji pod jurisdikcijom VI armijskog korpusa dozvoljavao je već tada da se jasno nasluti kakve su namere partizana, i to: prebacivanje u Crnu Goru i ponovno afirmisanje na toj teritoriji ili, pak, prebacivanje preko Crne Gore u Albaniju, a možda i dalje.[13] — Ostvarenje prvog plana bilo bi dovoljno da neprijatelj postigne briljantan uspeh, jer njegovo učvršćenje u Crnoj Gori, gde bi mu i uslovi prirodne sredine išli na ruku i gde bi mu se, bar u nekim zonama, stanovništvo spontano pridružilo, omogućilo bi mu da on zagospodari tvrđavom sa izrazitim prednostima, iz koje bi mogao da održava veze sa susednim teritorijama i odakle bi mogao da pomaže kasniji razvitak komunističkog pokreta. —

U svakom slučaju bilo je apsolutno potrebno da se u Crnoj Gori neprijatelju zada smrtonosni udarac. —

A da bi se taj cilj postigao bilo je potrebno povećati u znatnoj meri brojnost raspoloživih snaga, jer — ne samo što se na taj način mogla okupiti jaka masa sposobna da opkoli ustanike i da ih prisili da prihvate bitku, onemogućujući im da primene njihovu dobro poznatu taktiku izbegavanja frontalne borbe sa brojno nadmoćnim neprijateljem — već je trebalo, takođe, i već postojeća uporišta obezbediti na takav način da se

---

[11] Vidi dok. br. 15 i 17.
[12] Reč je o ustaškom klanju Srba na teritoriji NDH.
[13] Vidi dok. br. 90.

potpuno isključi bojazan da će ih neprijatelj nadvladati; jedino na taj način mogao se obezbediti mir među stanovništvom. —

Ovog puta neprijatelj se pojavio ratoborniji no ikada, obilato snabdeven odličnim naoružanjem, spreman na sve, duhovno pripremljen. —

Preko jednog od mojih oficira, kojeg sam izričito po tom zadatku uputio u Rim, zatražio sam da se obustavi prebacivanje divizije „Venecija" u Grčku i da se u Crnu Goru upute druge jedinice (dve divizije, od kojih jedna alpinska), bar za period potreban, po najstrožim kriterijumima, za vođenje operacija. —

Posle živog insistiranja, uspeo sam da zadržim diviziju „Venecija". Nemogućnost da se upute brojčano jaka pojačanja iz majke domovine ili sa drugih sektora, približavanje partizanskih snaga, koje su posle uspeha u Bosni još više ojačale, tako da su krajem marta 1943. godine uspele da forsiraju Drinu,[14] navele su me da u tom času zatražim od Vrhovne komande da se ona zainteresuje kako bi i nemačke snage učestvovale u uništenju komunističkih partizana u Crnoj Gori. —

Operacije su otpočele 27. maja i završene su 17. juna. Tog dana doživeo sam ogromno zadovoljstvo da Vrhovnoj komandi uputim poruku, koju u nastavku prepisujem:

„ZAVRŠEN JE OPERATIVNI ZAHVAT PROTIV TITOVIH PARTIZANSKIH FORMACIJA KOJE SU POKUŠALE DA IZ HRVATSKE, PREKO CRNE GORE, PRODRU U ALBANIJU, A KOJI JE OTPOČEO HEROJSKIM OTPOROM 383. PEŠADIJSKOG PUKA DIVIZIJE „VENECIJA" [VENEZIA] U ZONI PIPERA, UZ NAKNADNO POJAČANJE 127. PUKA DIVIZIJE „FIRENCE" [FIRENZE] I SNAŽNU PODRŠKU I DRAGOCENO UČEŠĆE ARTILJERIJE ALT NEPRIJATELJSKE FORMACIJE, POTISNUTE SA JUGA I SA ISTOKA OD DIVIZIJE „FERARA" [FERRARA], „TAURINENZE" [TAURINENSE], 83. PEŠADIJSKOG PUKA DIVIZIJE „VENECIJA", CXI BATALJONA CRNIH KOŠULJA, PRVE NEMAČKE BRDSKE DIVIZIJE, 724. NEMAČKOG PEŠADIJSKOG PUKA I 61. BUGARSKOG PEŠADIJSKOG PUKA, ZADRŽANE U POVLAČENJU OD SS-DIVIZIJE „PRINC EUGEN" [PRINZ EUGEN], BRANDENBURŠKOG PUKA I UDARNIH GRUPA NEMAČKE 118. I 369. DIVIZIJE, BILE SU OPKOLJENE IZMEĐU PIVE, DRINE I SUTJESKE ALT POSLE 34 DANA BORBI KOJE SU BILE JOŠ TEŽE ZBOG PAKLENIH USLOVA TERENA SEVERNE CRNE GORE IZMEĐU KANJONA ZETE, TARE, PIVE I SUTJESKE, DRINE, KAO I OČAJNIČKOG OTPORA PARTIZANA, NAŠE SU DIVIZIJE, U POTPUNO SINHRONIZOVANOJ AKCIJI I ZADIVLJUJUĆEM DRUGARSTVU SA NEMAČKIM SNAGAMA, OPKOLILE I RAZBILE KOMUNISTIČKE BRIGADE I DIVIZIJE I SKORO IH U CELINI UNIŠTILE ALT MALOBROJNI OSTACI, PROCENJENI NA OKO 2500 LJUDI, NEKADA NAJBROJNIJE KOMUNISTIČKE ORGANIZACIJE NA BALKANU BEŽE SEVERNO OD DRINE GONJENI OD NEMAČKIH ODREDA I

[14] Jedinice 2. dalmatinske NOU brigade forsirale su 6. aprila r. Drinu kod s. Mješaja, a jedinice 1. proleterske NOU brigade 8. aprila kod Ustikoline (tom II, knj. 9, dok. br. 19, 23—29 i 36 i tom IV, knj. 12, dok. br. 33, 36, 47, 48, 197, 201 i 205).

NEPREKIDNO TUČENI OD AVIJACIJE, TAKO DA SE USKORO MOŽE PREDVIDETI NJIHOVO POTPUNO UNIŠTENJE ALT KAO ŠTO SAM VEĆ RANIJE BIO PREDVIDEO MOJOM DNEVNOM ZAPOVEŠĆU BROJ 5 OD 26. MAJA, CRNOGORSKA VISORAVAN, OD KOJE SU PARTIZANI NAMERAVALI DA STVORE NEOSVOJIVU TVRĐAVU KOMUNIZMA NA BALKANU, POSTALA JE GROBNICA USTANIKA, PLAĆENIKA MOSKVE, LONDONA I VAŠINGTONA ALT OD 15. MAJA DO 15. JUNA NEPRIJATELJSKI GUBICI SU IZNOSILI 1500 MRTVIH I 2500 ZAROBLJENIH, SADA SE POVEĆAVAJU I NA OSNOVU KASNIJIH PODATAKA MOŽE SE SMATRATI DA PREVAZILAZE 10000 LJUDI ALT ZAPLENJEN JE ILI SE TEK SAKUPLJA OBILNI RATNI MATERIJAL ALT IAKO SU ITALIJANSKO-NEMAČKE TRUPE ZAPLENILE ILI PRONAŠLE BROJNI RATNI MATERIJAL, MOŽE SE SMATRATI DA MNOGO TOGA JOŠ NIJE PRONAĐENO ZATO ŠTO JE BAČENO U TOKOVE REKA ILI U DUBOKE PROVALIJE ALT REZULTATI POSTIGNUTI U TAKO KRATKOM ROKU DOKAZUJU ODLUČNOST I OŠTRINU BITKE KOJA, ZBOG TERENA NA KOJEM JE VOĐENA, PREDSTAVLJA LEP PRIMER VOĐENJA RATA U KRŠEVITIM PLANINAMA UZ UČEŠĆE BROJNIH DIVIZIJA I UZ GENIJALNA REŠENJA VEOMA SLOŽENIH PROBLEMA VOJNOG SNABDEVANJA ALT KOMANDE ZASLUŽUJU POHVALU ZBOG PRAVOVREMENIH NAREĐENJA I UMESNIH PREDVIĐANJA A ODREDI TRUPA ZBOG POŽRTVOVANJA I ODLUČNOG NAPADAČKOG STAVA ALT MEĐU JEDINICAMA POSEBNO SU SE ISTAKLE, TAKOĐE I PO OCENI NEMAČKIH SAVEZNIKA, DIVIZIJE „FERARA“ i „ALPINA TAURINENZE“ [ALPINA TAURINENSE] ALT UPRKOS BRZOG ZAVRŠETKA OPERATIVNOG ZAHVATA I NJEGOVOG SREĆNOG ISHODA, TREBA IMATI U VIDU DA SE NE MOŽE (PONAVLJAM NE MOŽE) SMATRATI DA SE CRNA GORA U POTPUNOSTI VRATILA U NORMALNO STANJE[15] ALT TRUPE POD MOJOM KOMANDOM BIĆE SADA ZA DUŽI PERIOD UPOTREBLJAVANE U MANJIM AKCIJAMA ČIŠĆENJA SA CILJEM ELIMINISANJA USTANIČKIH GRUPA RAZASUTIH PO TERITORIJI, KOJIMA IDE NARUKU MORFOLOGIJA TERENA I KOJE U NEKIM MESTIMA UŽIVAJU ZAŠTITU STANOVNIŠTVA ALT ISTOVREMENO, KAO ŠTO JE TO ODLUČENO NA POZNATOM DOGOVORU U SOLUNU, MORAĆE SE PREDUZETI AKCIJA NASILNOG RAZORUŽANJA ČETNIKA[16] ALT GENERAL PIRCIO BIROLI“.

Iz gore navedene poruke može se videti da su italijanske trupe, u savršenoj usaglašenosti namera sa savezničkim jedinicama,[17] odlučno se suprotstavljajući neprijatelju i prevazilazeći teškoće svih vrsta (ne samo klimatske i teškoće snabdevanja), umele da pobede neprijatelja svojom materijalnom i duhovnom nadmoćnošću. —

Rezultat je još vredniji ako se pomisli da je postignut bez jedinstvene komande, već samo kroz saradnju među komandama jedinica — pripadnika različitih oružanih snaga; a ta je saradnja, po naređenju koje ste mi Vi, **Duče,** uputili, morala

---

[15] Opširniji prikaz Pircija Birolija o toku operacije „Švarc“ vidi u dok. br. 90.

[16] Vidi dok. br. 73 i 74.

[17] Vidi dok. br. 66 i 69.

da bude postignuta na licu mesta, kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi. —

Na završetku operacija primili smo ja i komandant trupa telegrame istaknutih nemačkih komandanata, koji su puni hvale u vezi držanja italijanskih trupa. — Ovom izveštaju prilažem prepise tih telegrama, kao i prepise telegrama koje sam ja kao odgovor uputio. —[18]

Evo, **Duče,** brzi i sažeti pregled dvogodišnje aktivnosti i upornog rada komandanata, glavnih štabova, jedinica i civilnih funkcionera u Crnoj Gori, koji su sa punom odanošću vršili dužnost, ne obazirući se na česte opasnosti kojima su bili izloženi u jednoj nesređenoj zemlji čiji teren pogoduje postavljanju zaseda; stavljajući na kocku svoje živote oni su bili verni izvršioci Vaših naredbi. —

*

* *

Za moje delo tražio bih samo jednu zadovoljštinu: da ostanem na mom sadašnjem položaju i da i nadalje zadržim pod mojom komandom trupe koje sam tokom dve godine predvodio i postigao opipljive rezultate. —

Od 1. jula, naprotiv, moje nadležnosti biće ograničene na političko-upravno polje —

Dozvolite mi, **Duče,** da Vam izrazim moje ogorčenje vojnika kada moram da se teška srca odreknem svega onoga što mi je bila najveća težnja, koja je prožimala čitav moj život posvećen karijeri ratnika. —

Razumem da su viši interesi savetovali da se takva mera preduzme,[19] ali jedan komandant visokog čina, kao što sam to ja, mora da bude ožalošćen kada vidi da je lišen, posebno u ovakvom izuzetnom trenutku, odgovornosti do koje je najviše držao, tim pre što se u Crnoj Gori vojnoj akciji mora uvek dati prednost nad svim ostalim delatnostima. U stvari, kao što je poznato, konačnom obračunu sa ustanicima prethodile su operacije čiji je cilj bio raspuštanje oružanih formacija pristalica pokreta Mihailovića; te su operacije vođene sa mnogo takta, kako bi se izbegla reagovanja koja bi, u delikatnoj situaciji,

---

[18] Reč je o depešama komandanta nemačkih trupa u Hrvatskoj od 26. juna Komandi 14. armijskog korpusa i Guvernatoratu Crne Gore i komandanta Jugoistoka Guvernatoratu Crne Gore. Istog dana su italijanske komande uputile odgovore kojima se nemačkim jedinicama zahvaljuju za učešće u zajedničkim operacijama i čestitaju na postignutim rezultatima (AVII, NAV-N-T-821, r. 347/604—610).

[19] Vidi dok. br. 41.

mogla da imaju nepoželjne posledice za razvoj antikomunističke borbe, što bi, očigledno, koristilo partizanima. —[20]

Uspeo sam, ublažujući nemačku intervenciju i delujući na umesan način, da izbegnem bilo kakvu reakciju, ali još uvek ne mogu da tvrdim da četnička organizacija, dovedena sada u podređeni položaj, ne namerava ponovo da vaskrsne i da se ponovo afirmiše. — Potrebno je, dakle, da budemo spremni da se i vojno suočimo sa jednom novom i za nas nepovoljnom unutrašnjom situacijom, do koje bi moglo doći istovremeno kad se pojavi poznata moguća spoljna opasnost koja je i savetovala da se Crna Gora uključi u teritoriju pod jurisdikcijom Grupe armija „Istok".

Novim ustrojstvom ja, guverner Crne Gore i armijski general, koji sam do sada odlučivao gde će se trupe upotrebiti i te svoje odluke prilagođavao političkim trenucima na teritoriji Crne Gore, dajući, u prvom redu, svakoj akciji pečat munjevite intervencije, našao bih se u uslovima u kojima bih morao da ograničim svoju akciju — kada je intervencija trupa potrebna — samo na to da ukazujem vojnim komandama na postojanje takve potrebe i da sačekam donošenje odluka. —

Dužnost mi je — a tu mi dužnost nameće čin kojeg nosim — da ukažem u kolikoj bi meri autoritet predstavnika italijanske vlade bio umanjen među crnogorskim stanovništvom, iako sam — neka mi je dopušteno da to kažem — do sada vladajući stekao ugled; stanovništvo je moje akcije pratilo sa pažnjom, posebno zbog toga što sam umeo da sagledam i da u datom času rešim na najbolji mogući način brojne probleme, takođe i veoma delikatne, koji su zadirali u javni život: umeo sam da budem milostiv, kada su mi okolnosti to savetovale, nisam se ustručavao da naredim upotrebu sile. Pored ostalog, naredio sam i nedavno streljanje 180 talaca kao odmazdu što su partizani ubili naše zarobljene oficire. —[21]

Ograničavanje mog delovanja na političko-upravnu akciju u ovom času primoralo bi me da usporim ritam mog rada, jer on bi silom prilika bio podređen odlukama ne više od mene ovisnih komandi, tj. odlukama koje bi donosili komandanti nižeg čina no što je moj. —[22]

Sve to ne može a da ne postane predmet primedbi i komentara od strane stanovništva koje, ocenjujući stvar kroz spoljašnje forme, neće moći da nađe drugo objašnjenje za tu promenu sem da se htelo smanjiti opseg mojih ovlašćenja. —

---

[20] Vidi dok. br. 24, nap. 14.

[21] Vidi dok. br. 80, nap. 3.

[22] General Rozi, komandant Grupe armija „Istok" (Gruppo Armata Est) imao je čin generala naznačenog komandanta armije.

Odlučio sam da istaknem i jedno pitanje koje se tiče moje ličnosti, jer mi je dužnost da čuvam i poštujem moju dugu prošlost ratnika. —

Ostati ovde i ne imati pod svojom komandom jedinice raspoređene u Crnoj Gori, kakve bi to komentare izazvalo među trupama?

Ne smatra se uputnim da se na ovom mestu ukaže i na ostala brojna pitanja koja bi se svakako pojavila u praktičnom ostvarenju novog ustrojstva čim bi se pristupilo postepenim izmenama sadašnjeg stanja stvari. — Kao primer navodim samo jedno: u pitanju je nemogućnost da od sada unapred ja izdajem službene proglase i naređenja (a to su bitna ovlašćenja za lice koje deluje u ime vlade), jer bi ta ovlašćenja, prema važećim propisima, pripala komandantu trupa nižeg čina no što je moj. —

Shvatam da bi se ova a i druga pitanja mogla rešiti izmenama i dopunama važećih odredbi, ali time bi se nedovoljno i neefikasno popravio propust koji će osetno poljuljati autoritet guvernera. —

Guvernatorat Crne Gore bi postao, u krajnjoj liniji, organ sličan namesništvu Albanije.[23] — Ali, upoređujući ove dve teritorije, treba imati u vidu da je Crna Gora — za razliku od Albanije — neprijateljska zemlja, faktički podređena italijanskim vojnim vlastima, pa se, prema tome, smatra „okupiranom teritorijom" i „operativnom zonom". —

Pored toga, namesnik Albanije je sasvim druga ličnost od guvernera Crne Gore jer, iako ima vojni čin, on je nasledio jedno ranije postojeće činjenično stanje: svoju funkciju ne vrši na okupiranoj teritoriji, njegovo delovanje uživa podršku redovno formirane i priznate vlade; ukratko, novim ustrojstvom on se ne bi odrekao ni jedne od svojih sadašnjih nadležnosti, jer ni do sada nikada nije bio komandant oružanih snaga koje su tamo raspoređene. —[24]

Neodrživo je upoređenje sa guvernerom Dalmacije koji, ne samo što je civilno lice, već vrši svoju vlast na teritoriji koju je Italija anektirala, dakle, u jednoj potpuno drugojačijoj sredini. —

Htelo se Albaniju i Crnu Goru posmatrati kao zaleđe Grčke, no ja iznosim mišljenje da, ako je takva tvrdnja za prvu oblast nepobitno tačna, jer dve teritorije međusobno graniče, isto se ne može tvrditi i za Crnu Goru, tj. da je ona zaleđe Grčke, pre svega zbog udaljenosti koja ih deli. — Dodajem, nadalje, pola-

---

[23] i [24] Dužnost kraljevog namesnika u Albaniji obavljao je tada general Alberto Pariani (vidi dok. br. 71, nap. 4).

zeći od ličnog iskustva stečenog mojim učešćem u kampanji u Makedoniji, zatim dok sam bio komandant 9. armije za vreme italijansko-grčkog sukoba, i na kraju za vreme mog dvogodišnjeg boravka u Crnoj Gori, da, ako se već želi ovu teritoriju sa vojne tačke gledišta objediniti sa nekom drugom oblasti, onda mi se čini, imajući u vidu stvarnu situaciju, da je prikladnije doneti odluku koja bi u vojnom pogledu povezala Crnu Goru sa teritorijom 2. armije, jer celokupno partizansko delovanje uvek obuhvata granični hercegovačko-crnogorski pojas bar do toka Neretve, dok granica između Crne Gore i Albanije označava i etničku granicu između hrišćansko-pravoslavnog stanovništva i stanovništva muslimanske veroispovesti. —

Ovim mojim tvrdnjama ne nameravam isključiti potrebu angažovanja trupa iz Crne Gore u širim operativnim okvirima, kao ni njihovo učešće u operacijama koje će se vršiti u zonama južnog Balkana, baš kao što se može a priori tvrditi da će biti nužno, u slučaju potrebe ometanja ili zaustavljanja pokušaja napada na Grčku ili Jegejsko more, u uputstva opšteg karaktera, predviđena za slučaj opasnosti od neprijateljskog napada u istočnom Sredozemlju, uklopiti i akcije 2. armije.

Po mom mišljenju, odluka da se ne menja sadašnji položaj komande 2. armije mogla bi se, dakle, proširiti i na trupe u Crnoj Gori, što ne bi menjalo potrebu što užeg povezivanja između Guvernatorata Crne Gore i Komande Grupe armija „Istok", a u cilju preduzimanja svih predmera za suzbijanje bilo kakve spoljne ili unutrašnje opasnosti. —

26. juna 1943 — XXI

GUVERNER CRNE GORE
(ARMIJSKI GENERAL
A. PIRCIO BIROLI)
A. Pircio Biroli

BR. 82

IZVEŠTAJ VRHOVNE KOMANDE OD 1. JULA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA BALKANU U TOKU MESECA JUNA[1]

VRHOVNA KOMANDA

OPERATIVNA I POZADINSKA SITUACIJA NA BALKANSKOM BOJIŠTU I JEGEJSKOM PODRUČJU

na dan 1. jula 1943 — XXI

6.[2] — *2. armija (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija)*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga.*

Snage raspoređene na području Slovenija — Hrvatska — Dalmacija sastoje se od:

— 1 komande armije (2.)
— 1. brze divizije „Emanuele Filiberto di Savoja"[3]
— 4 armijska korpusa (V, VI, XI, XVIII); koji su ovako raspoređeni:

Severni blok

— 5. arm. korpus (div. „Re" i „Mačerata", 5. grupacija gran. straže);
— 11. arm. korpus (div. „Izonco", „Kačatori dele Alpi", „Lombardija", 11. grupacija gran. straže i grupacija cr. koš. „21. aprile");
— 1. brza div. „E.F. di Savoja".

Centralni blok

— 18. arm. korpus (div. „Bergamo" i „Zara").

Južni blok

— 6. arm. korpus (div. „Mesina", „Marke", „Murđe").

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 252/86—107.

[2] Tako u originalu.

[3] Tada sa sedištem u Sušaku; pod komandom divizijskog generala Čezara Lomalje (Lomaglio conte Cesare).

Formacijske jedinice upućene juna meseca —

— 150. baterija od 77/28,
— 136. sanitetski vod,
— određeni broj ljudstva za 32, 132. i 158. art. puk.
— određeni broj ljudstva za terit. mobilne bataljone.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince:	1.569
Upućena tovarna grla (za razne jedinice):	88
Upućena vozila („ „ „):	29
Ukupna snaga, uključujući armijske trupe i službe:	oko 223.000 ljudi.

Predviđeno je da se u julu pošalju popune za:

— 3. inžinjerijsku grupaciju, kao i novo ljudstvo za razne jedinice.

Kada popune budu stigle na odredište, jedinice 2. armije dostići će oko 90% formacijskog sastava, izuzev jedinica granične straže i cr. koš., koje će ostati na 80%, pošto ne raspolažu dovoljnim ljudstvom.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva.*

Situaciju karakteriše pojačana delatnost partizana, kojoj su naročito doprineli odbegli elementi iz Crne Gore, koji su se prikupili u zapadnoj Bosni, kao i zastoj u četničkom pokretu zbog preduzetih mera italijansko-nemačkih vlasti.[4]

Privredno-prehrambena situacija još uvek je teška usled ustaničke delatnosti u najbogatijim poljoprivrednim područjima (Slavonija — Srem).

Nemački prodor u organizaciju hrvatskih oružanih snaga u stalnom je porastu.

U Sloveniji, naročito u jugoistočnom delu tog područja, naše trupe više puta su se sukobile sa velikim ustaničkim bandama.

Posebno značajna dejstva bila su vođena na području Gorjanaca protiv ustaničkih formacija koje su dejstvovale u zoni koja se graniči sa Hrvatskom i naneseni su im osetni gubici.

U 2. zoni[5] jake ustaničke formacije i dalje dejstvuju istočno od Senja, u Lici, u pograničnoj zoni sa Dalmacijom, naročito

---

[4] Vidi dok. br. 38, 72, 73 i 90.

[5] Teritorija Jugoslavije koju su okupirali Italijani bila je podeljena u tri zone: Prva zona obuhvatala je područje koje je fašistička

severozapadno od Knina i prema obali između Makarske i ušća reke Neretve, kojima se naše i hrvatske jedinice suprotstavljaju prilično uspešno.

c) — *Defanzivna organizacija.*

Nastavljaju se radovi na izgradnji zaprečne linije sa ciljem da se spreči prodor partizana iz Hrvatske u Sloveniju.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja.*

Dotur materijala, namirnica i goriva izvršen u junu mesecu. Po planu trebalo je transportovati ukupno 6.725 tona za redovno snabdevanje i rezerve.

Proizlazi da je u stvari transportovano 7.022 tone robe, koja je ovako grupisana:

— namirnice, oružje, municija	5.266	tona
— seno i slama	1.546	„
— gorivo i mazivo	210	„
Ukupno:	7.022	tone

— tovarnih grla 88
— vozila 29

Italija anektirala na osnovu sporazuma Musolini—Pavelić od 18. maja 1941 (deo Gorskog kotara, sva jadranska ostrva, osim Paga, Brača i Hvara, veliki deo Hrvatskog primorja i Dalmaciju od Zadra do Splita, uključujući i ove gradove, i oblast Boke kotorske; Druga ili demilitarizovana zona protezala se od anektirane zone do linije: Zdihovo — Tounj — Hum (k. 863) — Plitvički Ljeskovac — Prijeboj — pl. Plješivica — Mazin — Trubar — Jadovnik — pl. Šator — Vel. Golija — pl. Cincar — Dragnić — Malovan — pl. Ljubuša — pl. Prenj — Lisac — Bjelašnica (k. 1864) — Troglav (k. 1415); Treća zona je obuhvatala teritoriju između demilitarizovane zone i demarkacione linije između nemačkih i italijanskih jedinica, koja se protezala sledećom crtom: pl. Plešivica — Kravarske gorice — s. Pokupsko — s. Trepča — s. Čemernica — s. V. Vranovina — s. Bosanska Bojna — Ljubina — s. Miska Glava — s. Trnova — Razboj (k. 590) — s. Kozica — s. Stričići — Radaljica (k. 1080) — s. Gustovara — s. Trnovo — k. 1052 — s. Ljuša — s. Kopčić — Suhe jele — Vuković — pl. Bjelašnica — pl. Jahorina — Goražde — Rudo (tom XIII, knj. 1, dok. br. 14 i 19).

ISPUNJENJE PLANA DO 1. JULA 1943 — XXI

Službe	Planirano	Postignuto u procentima	Primedbe
1) SANITET	1 mesec	98%	
2) SNABDEVANJE			
— namirnice — seno i slama	1 mesec	95%	
— odeća i oprema i potrošni materijal	1 mesec	80%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	1 mesec	45%	
— municija za artiljeriju — pešadiju — ručne bombe	2 bojeva kompleta	72%	
4) INŽENJERIJA	2 meseca	45%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	93%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	40 jedinica	62%	
— mazivo	40 jedinica	75%	
— rezervni delovi	1 mesec	40%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	99%	

Može se smatrati da je na tom bojištu plan snabdevanja ispunjen sa oko 70%.

Nisu dovoljne zalihe slame, vina, ličnog naoružanja, materijala za vezu, bodljikave žice, rezervnih automobilskih delova i guma.

7. — *Crna Gora*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga.*

Snage raspoređene na području Crne Gore sastoje se od:
— 1 komande trupa (14. arm. korp.);
— 4 peš. divizije („Venecija", „Ferara", „Peruđa" i „Emilija");
— 1 alpinske divizije („Taurinenze").

Formacijske jedinice upućene u junu mesecu:
— 6 radio-stanica R.F. 3 C.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince: 469
— *Upućena* tovrna grla . . . . . .
— *Upućena* vozila . . . . . .
Ukupna snaga: oko *80.000* ljudi.

Predviđeno je da se u julu upute sledeće jedinice i popune:
— Štab peš. div. „Ferara",
— određen broj ljudstva za peš. div. „Peruđa" i 14. mitr. bat. arm. korpusa,
— određen broj ljudstva za peš. div. „Ferara", jedinice inženjerije i cr. koš.

Jedinice Crne Gore, sa nedavno upućenim popunama dostigle su oko 88% od formacijskog sastava.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva.*

Operacija „Švarc" protiv partizana koji su aprila meseca prodrli u Crnu Goru, koja je počela 14. maja, završena je posle 34 dana oštrih borbi.[6]

Partizani, koji su vrlo uporno pružali otpor, pretrpeli su teške gubitke, ali su se izvukli od potpunog uništenja bežanjem ka istočnoj Bosni.[7]

Delatnost naših jedinica sada je pretežno usmerena na čišćenje područja s ciljem da se eliminišu ostaci ustaničkih grupa.

[6] Vidi dok. br. 90.

[7] Razbijanjem delova nemačke 369. legionarske divizije 10. juna na položajima Balinovac—Radomišlje, 1. proleterska divizija stvorila je uslove za proboj Glavne operativne grupe NOVJ iz okruženja na Zelengori (tom IV, knj. 14, dok. br. 18). Pokušaji delova 118. lovačke i 369. legionarske divizije da u rejonu Lučkih i Vrbničkih Koliba na Zelengori zatvore pravac proboja Grupe onemogućen je upornom odbranom jedinica 2. i 4. proleterske brigade na položajima Mala i Velika Košuta i Ljubin grob (tom IV, knj. 14, dok. br. 12, 13, 14, 145, 147 i 151). Dvanaestog juna izvršila je 1. proleterska NOU brigada prodor na drumu Foča—Kalinovnik, između s. G. Budanj i s. Ocrkavlje (tom II, knj. 9, dok. br. 11 — prilozi; tom III, knj. 5, dok. br. 211; tom IV, knj. 14, dok. br. 30 i 31), a sledećeg dana, na istom odseku, počelo je forsiranje r. Bistrice i prelazak preko druma Foča—Kalinovnik i ostalih jedinica grupe (tom II, knj. 9, dok. br. 272; tom III, knj. 5, dok. br. 211, tom IV, knj. 14, dok. br. 36).

U rejonu Tjentišta, 13. juna forsirala je Sutjesku glavnina 3. udarne divizije sa oko 700 ranjenika Centralne bolnice VŠ NOV i POJ. Svi pokušaji ove divizije da u toku dana proširi mostobran ostali su bez uspeha. Prepolovljene jedinice su se sledeća dva dana, po grupama i manjim delovima, probile prema Zelengori i Magliću, dok su nemačke jedinice poubijale najveći broj ranjenika i bolesnika sa pratećim sanitetskim osobljem (tom III, knj. 5, dok. br. 212; tom IV, knj. 14, dok. br. 158, 159, 162, 165 i 166).

Izbijanjem Glavne operativne grupe na pl. Jahorinu, 15. juna, praktično je završena peta neprijateljska ofanziva (bitka na Sutjesci), a Vrhovni štab NOV i POJ je odlučio da cela grupacija preduzme nastupanje sa Jahorine na sever i u istočnu Bosnu (tom II, knj. 9, dok. br. 275 i 277).

Druga dejstva vode se u zoni zapadno od srednjeg toka reke Lim protiv četničkih formacija.

Unutrašnja situacija u Crnoj Gori, mada znatno poboljšana, ostaje i dalje neizvesna i konfuzna.

c) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Upućivanje materijala, namirnica i goriva izvršeno u junu mesecu.

Prema planu transporta za juni, trebalo je da Crna Gora dobije 4.658 tona raznog materijala za redovno snabdevanje i rezerve.

Proizlazi da je u stvari upućeno 1.866 tona ovako grupisane robe:

— namirnice, oružje, municija	885	tona
— seno i slama	581	„
— gorivo i mazivo	—	„
— cement	400	„
Ukupno	**1866**	„

— tovarna grla —
— vozila —

ISPUNJENJE PLANA DO 1. JULA 1943 — XXI

Službe	Planirano	Postignuto u procentima	Primedba
1) SANITET	2 meseca	97%	
2) SNABDEVANJE			
— namirnice — seno i slama	2 meseca	86%	
— odeća i oprema i potrošni materijal	2 meseca	80%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	2 meseca	45%	
— municija za — artiljeriju	2 bojeva kompleta	96%	
— pešadiju — ručne bombe	4 bojeva kompleta	94%	
4) INŽENJERIJA	2 meseca	70%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	96%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	60 jedinica	110%	
— mazivo	60 jedinica	300%	
— rezervni delovi	2 meseca	75%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	97%	

Formirane rezerve iznose oko 76% od propisane količine.
Nema dovoljno stočne hrane i rezervnog oružja.
Količina goriva i maziva veća je od propisane.

8. — *9. armija (Albanija)*

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga.*

Snage raspoređene na području Albanije sastoje se od:

— 1 komande armije (9.);
— 2 armijska korpusa
  — 4. A.K. (div. „Parma"[8], podsektor Tirana—Drač, podsektor Fieri);
  — 25. arm. korp. (div. „Firence", „Areco");
— grupacija brzih jedinica (1 bers. bataljon, 3 konjička puka, 1 odred oklopnih automobila, 1 vod i 1 četa lakih tenkova);
— sektor Skadar—Kosovo
  — podsektor Skadar
  — podsektor Kosovo (div. „Pulje")
— teritorijalne jedinice i gran. straža.

Formacijske jedinice upućene juna meseca:

— 51. i 52. pozicioni mitr. bat.,
— 548. obalski bat.,
— 13 samostalnih pozicionih mitr. vodova,
— 139. divizion od 75/27 — 06,
— 264. odeljenje reflektora od 120 mm,
— deo 1034. auto-voda iz zaštite auto-kolona,
— ljudstvo za jedinice cr. koš.,
— ljudstvo za razne jedinice.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince: — 3768
Upućena tovarna grla (za razne jedinice): 108
Upućena vozila (za razne jedinice): 47
Ukupna snaga, uključujući armijske trupe i službe: oko 105.000 ljudi.

Formacijske jedinice koje će biti upućene u julu:

— 687. i 688. motorizovani vod kr. karab.,
— 264. odeljenje reflektora od 120 mm,
— deo 1034. auto-voda iz zaštite auto-kolona,
— 113. odred kamiona,
pored toga ljudstvo za mrežu osmatranja i za razne jedinice.

[8] Sa sedištem Komande u Valoni (Albanija).

Sa ljudstvom upućenim na odredište jedinice će dostići 86% formacijskog sastava.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva.*

Iako je situacija osetljiva, dalje se nije pogoršavala, osim u južnim oblastima, gde su ustaničke formacije u stalnom jačanju.

Delatnost ustanika usmerena je pre svega protiv izolovanih odreda ograničene snage (stanice kr. karab. i kr. finansijske straže, gradilišta i rudnici.

Akcije čišćenja koje naše trupe vode na području između Drača, Tirane i Pećini[9] završene su sa prilično uspeha.

U planu su kombinovana italijansko-nemačka dejstva (ukupno 4 divizije) protiv ustaničkih bandi koje dejstvuju duž grčko-albanske granice, a koje su naročito aktivne između Drinos i Osumi i u dolini Kalamas.

c) — *Defanzivna organizacija.*

Nastavljaju se radovi na izgradnji zapreka na pravcu prevoj Logorà—Podgradec—Q. Tane.[10]

Naređeno je da se završi defanzivna organizacija na kopnu kod Valone i Drača.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja.*

Upućivanje materijala, namirnica i goriva izvršeno u junu mesecu. Prema predviđanjima trebalo je da Albanija dobije 24.894 tone raznog materijala, goriva i cementa; od toga je dobila samo 12.350 tona:

— namirnice, oružje, municija	7.239	tona
— seno i slama	436	„
— gorivo i mazivo	3.820	„
— cement	455	„
— ugalj	400	„
Ukupno	**12.350**	tona

— tovarna grla . . .	108	komada
— vozila	47	„

[9] Mesto u Albaniji.
[10] Mesta u Albaniji.

ISPUNJENJE PLANA DO 1. JULA 1943 — XXI

Službe	Planirano	Postiguto u procentima	Primedbe
1) SANITET	2 meseca	97%	
2) SNABDEVANJE			
— namirnice	2 meseca	120%	
— seno i slama			
— odeća, oprema i potrošni materijal	2 meseca	80%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	2 meseca	70%	
— municija za			
— artiljeriju	3 bojeva kompleta	95%	
— pešadiju			
— ručne bombe			
4) INŽENJERIJA	2 meseca	70%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	93%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	30 jedinica	110%	
— mazivo	30 jedinica	350%	
— rezervni delovi	2 meseca	70%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	99%	

Plan snabdevanja na tom bojištu ispunejn je sa 80%. Proizlazi da nema dovoljno stočne hrane, vina, ručnih bombi, perforirajućih granata, motornih ulja.

Međutim, dovoljne su količine benzina i maziva.

9. — *11. armija (Grčka)*

...

10. — *Egej*

...

ZBIRNI PODACI O OPERATIVNOJ I POZADINSKOJ SITUACIJI NA BALKANU I JEGEJSKOM PODRUČJU

na dan 1. jula 1943. XXI

a) — *Italijanske združene jedinice:*

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija)
— pešadijske divizije . . 10
— brze divizije 1
— *Crna Gora*
— pešadijske divizije . . 4
— alpinske divizije . . . 1
— *9. armija* (Albanija)
— pešadijske divizije . . 4
— *11. armija* (Grčka)
— pešadijske divizije (uključujući i Krit) . . 9 + 1 peš. brigada (51.)
— *Jegej*
— pešadijske divizije . . 2

Ukupno divizija 31 + 1 peš. brigada

b) — *Ukupna jačina ital. združenih jedinica:* oko 669.000

c) — *Prosek borbene gotovosti združenih jedinica* (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav)

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija) 90%
— *Crna Gora* 88%
— *9. armija* (Albanija) 86%
— *11. armija* (Grčka) 93%
— *Jegej* 95%

d) — *Celokupna situacija pozadinskog snabdevanja* (ispunjenje plana izraženo u procentima u odnosu na predviđeni plan):

— *2. armija* (Slovenija — Hrvatska — Dalmacija) 70%
— *Crna Gora* 76%
— *9. armija* (Albanija) 80%
— *11. armija* (Grčka, izuzev Krita) 60%
— *Jegej* 57%

BR. 83

PREGLED DISLOKACIJE I KOMANDNOG KADRA ZDRUŽENIH JEDINICA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE I SUSEDNIH PODRUČJA NA DAN 1. JULA 1943. GODINE[1]

Poverljivo Kopija br. 3

GENERALŠTAB KOPNENE VOJSKE

Operativno odeljenje I — 4. odsek

OPISNI PRIKAZ SITUACIJE ZDRUŽENIH JEDINICA[2]

(do brigada koje nisu u sastavu divizija)

Na dan 1. jula 1943 — XXI

Prilog: jedna borbena zapovest[3]

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 2/463—558.

[2] U prikazu su date sve združene jedinice italijanske vojske. Redakcija, zbog ograničenosti prostora, objavljuje samo dislokaciju jedinica na teritoriji Jugoslavije i susednim područjima.

[3] Reč je o grafičkom prikazu potčinjenosti jedinica, koji redakcija ne objavljuje pošto se potčinjenost vidi jasno i iz samog pregleda.

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata — Nač. štabova — komandanata pozadine*[4]
K-da Grupe armija „Istok“	Vrhovna komanda	Tirana (Albanija)	Komandant — general Rozi [Rosi][5] Nač. štaba — gen. Điljoli [Giglioli][6] Pom. nač. štaba — gen. Albert[7]
Viša k-da oruž. sn. ital. ostrva u Jegejskom moru	Grupa armija „Istok“	Rodos (Jegejsko more)	Komandant — admiral Kampioni [Campioni] K-dant artiljerije — gen. Konsoli [Consoli] Nač. štaba — gen. Sekvi [Sequi] Pom. nač. štaba — puk. Anđolini [Angiolini]
2. armija	Generalštab KoV	Sušak	Komandant — gen. Roboti [Robotti] K-dant artiljerije — gen. Dani [Gianni] K-dant inženjerije — gen. Amorozo [Amoroso] Nač. štaba — gen. Primijeri K. [Primieri C.] Pom. nač. štaba — puk. Kostamanja [Costamagna]
K-da pozadine[8]		Sušak	K-dant pozadine[9] — gen. Điljo [Giglio]
8. armija	Generalštab KoV	Padova	Komandant — gen. Gariboldi[10] K-dant artiljerije — gen. Balota [Balotta][11] K-dant inženjerije — gen. Groso L. [Grosso L.][12] Nač. štaba — puk. Gariđoli [Garigioli]

[4] U originalu: Intendenti (intendanti).
[5] Ecio (Ezio)
[6] Emilio
[7] Alesandro (Alessandro)
[8] U originalu: Intendenza (intendantura).
[9] U originalu: Intendente (intendant).
[10] Italo
[11] Mario
[12] Luiđi (Luigi)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata — Nač. štabova — komandanata pozadine*
9. armija	Grupa armija „Istok“	Tirana (Albanija)	Komandant — general Dalmaco [Dalmazzo] K-dant artiljerije — gen. De Agacio [De Agazio] K-dant inženjerije — gen. Pjačentini G. [Piacentini G.] Nač. štaba — gen. Tuči [Tucci] Pom. nač. štaba — puk Di Lorenco [Di Lorenzo]
K-da pozadine		Tirana (Albanija) sa delegacijom u Valoni	Komandant pozadine — gen. Venji Ecio [Vegni Ezio]
11. armija	Grupa armija „Istok“	Atina (Grčka)	Komandant — gen. Vekjareli [Vecchiarelli][13] K-dant artiljerije — gen. Cari [Zarri][14] K-dant inženjerije — gen. Bomkompanji [Bomcompagni] Nač. štaba — gen. Gandini Č.[15] Pomoćnici nač. štaba: puk. Amatuči [Amatucci] puk, Mano [Manno]
K-da pozadine		Atina (Grčka)	K-dant pozadine — gen. Kalendi [Calendi][16]

[13] Karlo (Carlo)
[14] Kamilo (Camillo)
[15] Čezare (Cesare)
[16] Atilio (Attilio)

ARMIJSKI KORPUSI

(popisani prema svom rednom broju)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
IV armijski korpus	9. armija	Drač (Albanija)	Komandant — gen. Spatoko [Spatocco] Nač. štaba — puk. Paskvini [Pasquini]
V armijski korpus	2. armija	Crikvenica (Hrvatska)	Komandant — gen. Skvero [Scuero][17] Nač. štaba — puk. Capino [Zappino]
VI armijski korpus	2. armija	Dubrovnik (Hrvatska)	Komandant — gen. Pjaconi v. d. [Piazzoni] Nač. štaba — puk. Čiljana [Cigliana]
XI armijski korpus	2. armija	Ljubljana (It. Slovenija)	Komandant — gen. Gambara Nač. štaba — puk. Lučini [Lucini]
XIV armijski korpus	K-da Grupe armija „Istok“	Podgorica (Crna Gora)	Komandant — gen. Ronkalja [Roncaglia][18] Nač. štaba — puk. Đanuci [Gianuzzi]
XVIII armijski korpus	2. armija	Split (It. Dalmacija)	Komandant — gen. Spigo[19] Nač. štaba — puk. Barbero
XXIII armijski korpus	8. armija	Trst	Komandant — general Ferero A. [Ferrero A.] Nač. štaba — puk. Di Jani [Di Janni]

[17] Antonio
[18] Erkole (Ercole)
[19] Umberto

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
XXIV armjiski korpus	8. armija	Udine	Komandant — general Canini L. [Zannini L.][20]
XXV armijski korpus	9. armija	Elbasan (Albanija)	Komandant — general Mondino[21] Nač. štaba — puk. Česari [Cessari]
XXVI armijski korpus	11. armija	Janina (Grčka)	Komandant — general Dela Bona [Della Bona] Nač. štaba — puk. Rosi C. [Rossi C.]

Napomena: 9. armiji potčinjen je i sektor „Skadar—Kosovo“:
Komandant — general Negri P.[22]
Nač. štaba — puk. Čivoli [Civoli]

DIVIZIJE

(popisane prema svom rednom broju)

Napomena: Radi evenutalnog istraživanja pogledati spisak po azbučnom redu, na str. 28.[23]

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
Peš. div. tip 1941 „Sforceska“ (2.)	XXIII arm. korpus	Divača	Komandant — gen. Vakaro [Vaccaro][24] K-dant divizijske pešadije — gen. Rufo [Ruffo][25] Nač. štaba — ppuk. Maconi P. G. v. d. [Mazzoni]

[20] Likurgo (Licurgo)
[21] Uberto
[22] Paride
[23] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 2/495.
[24] Mikele (Michele)
[25] Nikola (Nicola)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
. . . Peš. div „Re“ (13.)	V arm. korpus	Senj (Hrvatska)	Komandant — gen. Peligra [Pelligra] K-dant div. pešadije — gen. De Bonis Nač. štaba — ppuk. Galo G. v. d. 1 [Gallo G.]
Peš. div. „Izonco“ (14.)	XI arm. korpus	Novo Mesto (It. Slovenija)	Komandant — gen. Makario A. [Maccario A.] K-dant div. peš. Čeruti [Cerruti] Nač. štaba — ppuk. Rosi E. v. d. 2 [Rossi]
Peš. div. „Bergamo“ (15.)	XVIII arm. korpus	Split (Ital. Dalmacija)	Komandant — gen. Bekuci v. d. [Becuzzi] K-dant div. peš. — gen. Grimaldi Nač. štaba — ppuk. Boski [Boschi]
Peš. div. „Mesina“ (18.)	VI arm. korpus	Metković (Hrvatska)	Komandant — gen. Spikači [Spicacci] K-dant div. peš. — gen. Amato Nač. štaba — ppuk. De Martino
Peš. div. „Venecija“ (19.)	XIV arm. korpus	Berane (Crna Gora)	Komandant — gen. Oksilija [Oxilia][26] K-dant div. peš. — gen. Izaska [Isasca] Nač. štaba — ppuk. Simoneli v. d. [Simonelli]
. . . Peš. div. „Kačatori A“ (22.)	XI arm. korpus	Ljubljana (Ital. Slovenija)	Komandant — gen. Ruđero V. [Ruggero V.] K-dant div. peš. — gen. Madore Perni [Maggiore Perni] Nač. štaba — major Doti v. d. [Dotti]
Peš. div. „Ferara“ (23.)	XIV arm. korpus	Nikšić (Crna Gora)	Komandant — gen. Frančeskini [Franceschini][27] K-dant div. peš. — puk. Tonareli [Tonarelli] Nač. štaba — ppuk. Torsielo [Torsiello] 3

1 Od 5. jula 1943. ppuk. Musko [Musco]
2 Od 10. jula 1943. ppuk. Karli [Carli]
3 Od 7. jula 1943. ppuk. Pičoki [Picciocchi]

[26] Đov. Batista (Giov. Battista)
[27] Antonio

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
Peš. div. „Pinerolo“ (24.)	III arm. korpus	Larisa (Grčka)	Komandant — gen. Benoli [Benolli] K-dant div. peš. — gen. Del Đudiče [Del Giudice] Nač. štaba — ppuk. Kurado [Currado]
. . . Peš. div. „Piemonte“ (29.)	VIII arm. korpus	Patras (Grčka)	Komandant — gen. Torezan [Torresan][28] K-dant div. peš. — gen. Matioli R. [Mattioli R.] Nač. štaba — ppuk. Gonela [Gonnella]
Peš. div. „Marke“ (32.) . . .	VI arm. korpus	Dubrovnik (Hrvatska)	Komandant — gen. Amiko [Amico] K-dant div. peš. — gen. Mauro Nač. štaba — ppuk. Blais
Peš. div. „Forli“ (36.)	III arm. korpus	Atina (Grčka)	Komandant — gen. Arena[29] K-dant div. peš. — gen. Morgari[30] Nač. štaba — ppuk. Delomodarme [Dellomodarme]
Peš. div. „Modena“ (37.)	XXVI arm. korpus	Janina (Grčka)	Komandant — gen. Karačolo v. d. [Carracciolo][31] K-dant div. peš. — gen. Karosini [Carossini][32] Nač. štaba — ppuk. Mengi [Menghi]
Peš. div. „Pulje“ (38.)	3. armija	Prizren (Albanija)	Komandant — gen. D'Arle K-dant div. peš. — gen. Baudino Karlo [Carlo] Nač. štaba — ppuk. Moreli [Morelli]

[28] Rudolfo
[29] Frančeskantonio (Francescantonio)
[30] Guljelmo (Guglielmo)
[31] Italo
[32] Etore (Ettore)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
Peš. div. „Firence“ (41.)	XXV arm. korpus	Debar (Albanija)	Komandant — gen. Aci A. v. d. [Azzi A.] K-dant div. peš. — gen. Pičini [Piccini] Nač. štaba — major Kjaricia v. d. [Chiarizia]
. . . Peš. div. „Parma (49.) . . .	IV arm. korpus	Valona (Albanija)	Komandant — gen. Podio[33] K-dant div. peš. — gen. Kleriko [Clerico] Nač. štaba — ppuk. Bernardo
Peš. div. tip. 1941. „Torino“ (52.)	XXIV arm. korpus	Gorica	Komandant — gen. Kral [Krall][34] K-dant div. peš. — gen. Pavan A. Nač. štaba — ppuk. Negroni
Peš. div. „Areco“ (53.) . . .	XXV arm. korpus	Korča (Albanija)	Komandant — gen. D'Arminio M. v. d. K-dant div. peš. — puk. D'Agostino v. d. Nač. štaba — ppuk. Vercenjasi [Verzegnassi]
Peš. div. „Lombardia“ (57.) . . .	XI arm. korpus	Karlovac (Hrvatska)	Komandant — gen. Šipione v. d. [Scipione] K-dant div. peš. — gen. Pitau [Pittau][35] Nač. štaba — ppuk. Sili O.[1]) [Silli O.]
Peš. div. tip 1941. „Peruđa“ (151.) . . .	XIV arm. korpus	Cetinje (Crna Gora)	Komandant — gen. Pentimali [Pentimalli] K-dant div. peš. — gen. Kanistra [Canistra] Nač. štaba — ppuk. Grimaldi v. d.

[1]) Od 6. jula 1943. ppuk. Batalja [Battaglia]

[33] Luiđi (Luigi)
[34] Luiđi (Luigi)
[35] Benijamino (Beniamino)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
Peš. div. tip 1941. „Mačerata“ (153.)	V arm. korpus	Delnice (Ital. Slovenija)	Komandant — gen. Đardina [Giardina][36] K-dant div. peš. — gen. Čezareti [Cesaretti] Nač. štaba — puk. Fantini
Peš. div. tip 1941. „Murde“ (154.)	VI arm. korpus	Dubrovnik (Hrvatska)	Komandant — gen. Kvara [Quarra] K-dant div. peš. — ppuk. Đordani v. d. [Giordani] Nač. štaba — ppuk. Karačini [Carracini]
Peš. div. tip 1941. „Emilija“ (155.)	XIV arm. korpus	Herceg-Novi (Dalmacija)	Komandant — gen. Buta [Buttà][37] K-dant div. peš. — gen. Negro Livio Nač. štaba — ppuk. Alfieri
Peš. div. tip. 1941. „Zara“ (158.)	XVIII arm. korpus	Zadar	Komandant — gen. Vijale [Viale] K-dant div. peš. — gen. Đangreko [Giangreco] Nač. štaba — ppuk. Senatore v. d. 1)
. . . Alpinska divizija „Taurinenze“ (1.)	XIV arm. korpus	Pljevlja (Crna Gora)	Komandant — gen. Vivalda Nač. štaba — ppuk. Mene [Mené] 2)
. . . Alpinska divizija „Julija“ (3.) 3)	XXIV arm. korpus	Udine	Komandant — gen. Testi[38] Nač. štaba — ppuk. Zenga [Zenga]

1) Od 5. jula 1943. ppuk. Đanani [Gianani]
2) Od 10. jula 1943. ppuk. Čiljeri v. d. [Ciglieri]
3) U toku je reorganizovanje.

[36] Vinčenco (Vincenzo)
[37] Ugo
[38] Franko (Franco)

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata i načelnika štabova*
. . . Konjička divizija „Euđenio S.“ (1.) . . .	2. armija	Sušak (Ital. Slovenija)	Komandant — gen. Lomaljo [Lomaglio] Zamenik k-danta — gen. Lombard Nač. štaba — ppuk. Memo [Memmo] 1)
Oklopna div. cr. koš. »M« (1.) 2)	Generalštab KoV	. . . . .	Komandant — gen. Luzana [Lusana] Nač. štaba — gen. Cukor [Zucor]

BRIGADE KOJE NISU U SASTAVU DIVIZIJA

Združene jedinice	*Potčinjenost*	*Sedište komande*	*Imena komandanata*
. . . XIV obalska brigada	V arm. korpus	Crikvenica (Hrvatska)	Komandant — gen. Amato Italo
. . . XVII obalska brigada	XVIII arm. korpus	Trogir (Ital. Dalmacija)	Komandant — gen. Čigala Fulgozi [Cigala Fulgosi]
. . . XXVIII obalska brigada	VI arm. korpus	Opuzen (Hrvatska)	Komandant — general Raka [Racca]

1) Od 5. jula 1943. major Pezapane v. d. [Pesapane]

2) U toku je formiranje od 1. jula

BR. 84

IZVOD IZ MESEČNOG IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 1. JULA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI ZAPADNE MAKEDONIJE, KOSOVA I CRNE GORE[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— Obaveštajno odeljenje —

V.P. 22, 1. jul 1943 — XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo (politička aktivnost)

Albanija

Ispostava prefekture u Carevom Dvoru (Resan—Kruševo ZR—AD) pristupila je primeni odluke protiv ilegalaca sa tog područja. Tom merom sva imovina ilegalaca poverena je na čuvanje predsednicima opština dok ne stigne naređenje za interniranje rođaka ilegalaca. Bugarska opština Resan (Resan—Kruševo ZR—AF) izvestila je albanske vlasti da je petorici ilegalaca sa područja Carev Dvor izdata dozvola za boravak u Bugarskoj u cilju obavljanja posla. Protiv njihove imovine i rođaka neće se primeniti sankcije te odluke.

(Obavešt. izvor 25. arm. korp.)

Drugi deo (aktivnost bandi)

Albanija

Noću 27. tek., jedna muslimanska banda pljačkaša, koja je došla iz susedne Crne Gore, napala je selo Bašće (Peć SI/SL—GS). Jedna albanska dobrovoljačka formacija odmah je intervenisala nateravši u bekstvo bandite koji su zapalili jednu kuću.

Ni na jednoj strani nije bilo gubitaka.

Jedna delegacija Srba iz pomenutog sela pristupila je našim vojnim vlastima te zone, zatraživši interniranje sopstvenih porodica u cilju obezbeđenja.

(Obavešt. izvor K-de Sektora „Z")

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/60—71.

Verovatno se radi o istoj muslimanskoj bandi koja je noću 8. tek. izvršila krvavu pljačku srpskog sela Pope (TL—GU) (vidi izveštaj od 13. tek.)[2]

...

27. tek., na planini Brodosavce (Prizren VO—DP) sukobila se opštinska straža iz Opolja (VK/VM—DP) sa komunističkom bandom. Posle kratkotrajne borbe ustanici su naterani u bekstvo ostavivši u našim rukama 19 zarobljenika, od kojih je jedan ranjen, dok su zaplenjena 2 puškomitraljeza i 9 vojnih pušaka.[3]

Među zarobljenicima, od kojih su 17 Albanci a 2 Srbina, ističu se neki Kolj Široka iz Prizrena, koji je odbegao iz zatvora u Tirani, i Redžep Gjiha iz Đakovice (UH—EQ); za obojicu se smatra da su vođe ustaničke formacije.

(Obavešt. izvor Sektora „Z")

Crna Gora

Sektor divizije „Taurinenze"

U toku akcije čišćenja zarobljena su 3 partizana, a pritvoreno je 20 sumnjivih lica. 3. alpinski puk sprema se za povratak u Pljevlja.

Sektor divizije „Venecija"

Vest o prisustvu izbeglica u zoni Nakovica iz osnova je opovrgnuta. Stanovništvo je mirno i vrši svoj posao.

Sektor Podgorica

U toku je čišćenje zone Piperi. Pritvoreno je 28 sumnjivih lica. Dana 28. partizanima su naneseni sledeći gubici: 2 mrtva i 2 zarobljena, od kojih je jedan ranjen. Na osnovu saslušanja ove dvojice proizlazi da se na tom području nalazi nekoliko pripadnika raspršene partizanske formacije, koji su izmakli nedavnim opracijama.

---

[2] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

[3] Reč je o delu Šarplaninskog NOP odreda koji je pokušao da se preko Opolja prebaci u predeo Malesije kod Đakovice. U izveštaju Oblasnog komiteta KPJ za Kosovo i Metohiju, od 3. septembra 1943, delegatu Vrhovnog štaba i Centralnog komiteta Svetozaru Vukmanoviću Tempu kaže se da je zarobljena četa u srezu dragaškom i da nas je „ovaj događaj jako pogodio jer je tu bila većina Šiptara, a u njima smo jako siromašni" (tom I, knj. 19, dok. br. 45).

Sektor divizije „Ferara“

Nepoznati avion nadletao je zonu Danilovgrad—Nikšić 29. tek. u 23,30 č pravcem jug—sever, a zatim ponovo u 01,10 č.

(Obavešt. izvor K-de trupa Crne Gore)

Neutvrđen broj oružanog ljudstva na čelu sa poznatim Dragišom Ivanovićem, Spasojem Ivanovićem i nekim Gavrom Gosovićem, sklonio se u zonu Hum—Korita (Skadar NK/NH—PG).

Ti komandanti navodno vrše aktivnu propagandu za saradnju između nacionalista i komunista i pokušavaju da organizuju partizanske „trojke“. Prema neproverenim vestima u zoni se navodno nalazi i poznati Blažo Jovanović.

(Izvor Obavešt. odelj. Crne Gore)

O gore imenovanim rukovodiocima postoje sledeći podaci:

— Dragiša Ivanović: inženjer, stari komunista. Komunistički funkcioner podgoričkog okruga. Aktivno učestvovao u ustanku od jula 1941. kao organizator i komandant oružanih bandi. Nedavno je komandovao jednom partizanskom brigadom u zoni Gostilje (NIKŠIĆ XP—FN). Navodno je održavao veze sa albanskim komunistima (ucena 50.000 lira).

— Spasoje Ivanović: student medicine, star oko 40 godina, komunista. Aktivno učestvovao u ustanku od jula 1941. kao komandant oružanih bandi i agitator. Izgleda da ga treba smatrati jednim od glavnih partizanskih starešina Kuča (ucena 30.000 lira).

— Blažo Jovanović: advokat iz Pipera. Stari komunista. Bio je izabran za komunističkog poslanika Pipera u 1938. god. Aktivno je učestvovao u ustanku od 1941. god. kao organizator i komandant oružanih bandi. U 1942. godini, pošto je pokušao da se suprotstavi nastajućem nacionalističkom pokretu, prešao je u Bosnu, gde je komandovao oružanim bandama na području Konjic. Zatim se vratio u Crnu Goru, gde je aktivno kontaktirao sa albanskim komunistima[4]. U toku

[4] Kao delegat CK KPJ otputovao je Jovanović septembra 1942. u Albaniju da bi pomogao albanskim komunistima u radu na sređivanju prilika u KP Albanije. Nakon uspešno izvršenog zadatka vratio se 7. maja 1943. na oslobođenu teritoriju Crne Gore (tom III, knj. 5, str. 308; Arhiv Istorijskog instituta SR Crne Gore — u daljem tekstu: AII Crne Gore, 2a-76).

nedavnih dejstava formirao je nekoliko partizanskih bandi u Piperima (ucena 100.000 lira).

Krajem meseca maja izdao je general Mihailović komandantima brigada i korpusa nekoliko naređenja o formiranju takozvanih „letećih brigada", pod pretnjom strogih kazni za prekršioce.

Pomenute brigade, jačine oko 150 ljudi svaka, imale bi zadatak da izvrše radikalno čišćenje u komunističkim sredinama; njihov broj po svakom korpusu trebalo bi da bude u srazmeri sa teritorijalnim prostiranjem nadležnosti istog korpusa; one bi morale da dejstvuju tako što bi ostajale van naselja i što bi često menjale sedište, izbegavajući svaki sukob sa okupacionim trupama. Pripreme za mobilizaciju trebalo bi da se završe do 15. tek.

(Izvor Obavešt. odelj. Crne Gore)

Grčka

...

Treći deo (razno)

Albanija

...

Srbija

Pre desetak dana okupio je feldkomandant iz Niša u svojoj kancelariji sve starešine srpske državne uprave pod njegovom nadležnošću. Cilj pomenutog sastanka bio je da ih obavesti da će u slučaju sabotaže ili ubistva nemačkih vojnika u Nišu svaki put biti streljani, pored izvesnog broja interniraca iz gradskog logora, i građani iz najviših slojeva.

Ovo je izazvalo veliko uzbuđenje, pa su se mnoge porodice preselile drugde.

(Izvor K-de kr. karab. 9. armije).

Na planinskom masivu Karaorman pl. (Ohrid VM—BD/AV) navodno se koncentrišu jake ustaničke snage. Sela Izvor (VS—BL), Gari (Debar VK—BN) i Lazaropolje (VK—BQ) predstavljaju pozadinske centre pomenutom oružanom ljudstvu.

(Izvor Komande 25. arm. korp.)

Bugarska

...

M.P.

BR. 85

IZVOD IZ MESEČNOG IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 4. JULA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI KOSOVA I ZAPADNE MAKEDONIJE[1]

579

4-7-943

Poverljivo *Kopija br. 2*

KOMANDA 9. ARMIJE

— Obaveštajno odeljenje —

— o —

Mesečni izveštaj

br. 6

Jun 1943 — XXI

KOMANDA 9. ARMIJE

— Obaveštajno odeljenje —

Albanija

I deo

Opšta situacija

...

Posebne situacije

Područje Komande Sektora „Z"

Područje Skadra i Kosova i dalje je mirno pošto je nestalo partizanske opasnosti koja je u maju pretila sa severozapadne granice.

Pojačala se tendencija divljanja albanskih vlasti protiv srpskog elementa, pa je došlo do ozbiljnijih incidenata, koji bi, ukoliko se ponove, mogli da dovedu do dalekosežnih posledica.

Neposredno u vezi s takvom tendencijom treba posmatrati:

— držanje koje bi mogle da zauzmu Dražine formacije koje preko demarkacione linije gravitiraju ka istočnoj zoni Ko-

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/22—41.

sova. Nije isključeno da glavni uzrok agresivnih namera koje pomenute formacije sada ispoljavaju leži upravo u progonima koje Albanci vrše nad Srbima na Kosovu.

— Znatan porast tajnog iseljavanja Srba sa područja Kosova prema srpskoj teritoriji.

— Odluku koju su neki Srbi ispoljili da pređu u ilegalnost i da se pridruže oružanim bandama.

Još uvek se vrši aktivna komunistička i nacionalistička propaganda protiv Italije, ali nije u porastu.

Postoje znaci i antikomunističke propagande, ali zasad neznatni, koji se pojavljuju kako na području Skadra, tako i na Kosovu; na području Skadra nju vode katolički verski krugovi tog mesta; na Kosovu se ističe nova „nacionalna partija orlova" sa fašističkim tendencijama.

Područje XXV armijskog korpusa

...

Na području Debra uočavaju se znaci pojačane zategnutosti između Albanaca — muslimana i Albanaca makedonskog porekla; u tome učestvuje bugarska propaganda, koju vode političke i vojne vlasti preko granice.

...

II deo

...

Dejstva potčinjenih jedinica

Komanda Sektora „Z"

Ustaničke bande nisu ispoljile neku posebnu agresivnost. Da bi se komunističkim i Dražinim bandama, na koje bugarske jedinice vrše pritisak s druge strane demarkacione linije, sprečilo eventualno prebacivanje na našu teritoriju, formirana je jedna taktička grupa, sa sedištem u Toponici (Lebane OI—FL), koja se sastoji od 2. bat. 72. peš puka, 1. bat. 4. puka „Kačatori dele Alpi", stalnih grupa iz te oblasti i jedne novoformirane grupe. Međutim, do danas još nijednom nisu prešli granicu.

Značajna su tri napada oružanih bandi koje su prešle demarkacionu liniju:

8. *jun (noću):* jedna banda od oko 60 naoružanih muslimana, prešavši demarkacionu liniju napala je selo Pope (Peć GU—TL).

   Ubijeno je devet stanovnika srpske nacionalnosti a četvorica su ranjena, opljačkano je 250 grla stoke, a nekoliko kuća je zapaljeno.

Naše policijske snage, uz pomoć dobrovoljaca — meštana, naterale su u bekstvo pljačkaše, koje su zatim dostigle u zoni Vuča (Peć TI—GS) primoravši ih da napuste plen.

Trojica su ubijena, a četvorica ranjena; ostala petorica su uhapšena.

15. jun: u prvim časovima 15. o. m. nepoznata naoružana lica ispalila su preko demarkacione linije nekoliko hitaca iz vatrenog oružja na jedno naše odeljenje kr. finansijske straže, na koti 1522 (Kačanik ZN—DT), koje je energično pružilo otpor nateravši napadače u bekstvo. Akcija čišćenja koja je izvršena još iste noći ostala je bez ishoda.[2]

19. jun: u zoni Lisica (Lebane KI-FX) ispaljeni su na jednu albansku dobrovoljačku formaciju rafali iz vatrenog oružja, koji su dopirali s druge strane demarkacione linije. Dobrovoljci su pružili energičan otpor zatraživši istovremeno hitno pojačanje da bi se suprotstavili ustaničkoj formaciji koja je, po njihovoj oceni, bila znatne jačine. Međutim, sukob se uskoro završio bez gubitaka i bez prelaska granice. Granični položaj Lisica verovatno su greškom napali dražinovci, koji su dejstvovali u zoni Gubavci (Lebane LI—FX)

Čišćenja

...

— *11. jun:* dve čete 3. bat. 72. peš. puka izvršile su, uz sadejstvo karabinijerskih odreda i pripadnika Kvesture u Prizrenu, čišćenje doline Ljum i Ljums, gde je bilo naznačeno prisustvo ilegalca Fadilj Hodže sa nekoliko njegovih sledbenika.

Čišćenje koje je trajalo od prvih jutarnjih časova pa sve do sledeće noći nije dalo nikakvih rezultata.

— *21. jun:* jedinice M. F. A.[3] napale su prilikom akcije čišćenja u zoni Sredska (Kačanik VU—ZN—DT) jednu ustaničku formaciju od oko 150 naoružanih ljudi.

Gubici ustanika: 2 mrtva; pritvorena 34 sumnjiva lica, zaplenjen jedan puškomitraljez i jedan pištolj. Mi nismo imali nijedan gubitak.[4]

---

[2] Vidi dok. br. 77.

[3] Fašistička milicija Albanije.

[4] i [5] Prema izjavi Tihomira Slijepčevića Gaje, pukovnika JNA, napadnut je Šarplaninski NOP odred, koji je logorovao u pećini iznad s. Mušnikova. Tom prilikom poginuli su Aleksandar Jakovljević Stanko, iz s. Štrpca i Novak Kovačević Stojan, rodom iz s. Srđevića kod Gacka. Nakon kratkog okršaja, odred se povukao prema Crnom vrhu. Pritvorena lica su pripadnici NOP-a iz s. Sredske i Mušnikova.

— *22. jun:* prilikom čišćenja zone Prizren napale su naše jedinice i raspršile komunističku bandu Fadilj Hodže, jačine 180 naoružanih ljudi.

Gubici ustanika nisu utvrđeni; na našoj strani nije bilo gubitaka.[5]

— *27. jun:* jedna grupa od 70 karabinijera, uz sadejstvo jednog peš. bat., pristupila je čišćenju zone severno od Gnjilana (Kumanovo — Skoplje MK—EZ).

Uhapšeno je oko 700 pripadnika jedne srpske nacionalističke organizacije čiji je program usmeren protiv našeg prisustva u Albaniji.[6]

Komanda XXV armijskog korpusa

Ustaničke bande posvetile su se intenzivnoj reorganizaciji, izvršile su popunu svog sastava i poboljšale svoje naoružanje.

Čišćenja

...

— *20. jun:* prilikom čišćenja područja kote 1239 (Resan ZP—BH) napale su naše jedinice jednu partizansku bandu. Gubici ustanika: 8 mrtvih i neutvrđen broj ranjenih; zaplenjena dva puškomitraljeza, 8 pušaka različitog tipa, mnogo municije i jedna albanska zastava.

Naši gubici: 1 mrtav i 3 ranjena.[7]

...

---

[6] Prema izjavi Dušana Lazića, general-majora JNA hapšenje je vršeno na osnovu proizvoljnih spiskova pripadnika četničke organizacije, koje su zaplenili karabinijeri kod pripadnika te organizacije. Većina uhapšenih internirana je u koncentracioni logor u Draču (Albanija), gde su bili obuhvaćeni organizacijom NOP-a u logoru. Posle kapitulacije Italije, veći deo njih nastradao je prilikom transporta za Nemačku, pošto je brod kojim su prevoženi naišao na minu u Jadranskom moru.

[7] Vidi dok. br. 78.

BR. 86

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 6. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI ZAPADNE MAKEDONIJE, KOSOVA, CRNE GORE I U SUSEDNIM OBLASTIMA[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— Obaveštajno odeljenje —

V.P. 22, 6. jul 1943 — XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo (operativna delatnost)

Albanija

Nastavak izveštaja od 5. o. m.[2]

...

Za vreme akcije čišćenja u selu Podvis (Resan RI—BL) uhapšeno je 7 lica osumnjičenih za pomaganje komunističke bande Pire Piruševa [Piro Piruseff].[3]

Obavešt. izvor 25. arm. korp.

...

Crna Gora

Jedna naša patrola dobrovoljaca, upućena u izviđanje, utvrdila je prisustvo oko 150 naoružanih Crnogoraca sa nešto stoke u zoni između Simovče (Peć RK—SO) i Breza (RK—SO). Drugu grupu od oko stotinu ljudi ista patrola je primetila u zoni između Kacuber (RM—GK) i Smiljevica (RM—GK) na području Ostrožer (RK—SM).

Izveštene su divizije „Pulje" i „Venecija".

(Obavešt. izvor Sektora „Z")

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/72—87.

[2] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

[3] U pitanju je Petre Piruze, ilegalni partijski radnik na tom terenu (Velimir Brezoski, n. d., str. 94).

Srbija

...

— Engleski oficiri i tehničari i dalje se upućuju u četničke bande, koje su se navodno spustile na područje Kuršumlijske Banje.

(Izvor Centra S. I. M.[4] Albanija)

...

III deo (politička aktivnost)

Albanija

Prefekt iz Kuksa Rok Perolli vatreni je pobornik pokreta nacionalističkog vođe (protivnika Italijana) Muharema Barjaktarija, koji pomoću svog sina održava ovu vezu.

Zauzimanjem prefekta Perollija, pripadnici žandarmerije, M. F. A. i radnici lokalnih preduzeća regrutuju se među odanim ljudstvom koje je spremno da u datom momentu pređe u redove Barjaktarija.

Udaljavanje 89 crnogorskih radnika sa gradilišta firme Simoncini i Sicelp usledilo je ne samo zbog subverzivne propagandne delatnosti, već na prvom mestu zbog akcije zastrašivanja koju je vršio pomenuti prefekt u želji da postigne da crnogorski radnici budu zamenjeni istim brojem Albanaca sa područja Ljume.[5]

Perolli je podvrgnut merama nadzora.

(Izvor divizije „Pulje")

Nastavak izveštaja od 13. juna. —[6]

U Peći, povodom ubistva od strane nepoznatih lica dr Shan Gijoka, aktivnog komuniste, mesne albanske vlasti pokazuju neuobičajenu marljivost u vođenju istrage, kakve još nikad nije bilo u brojnim slučajevima ubistava koja su se do danas desila u toj zoni. Naročito je naređeno hapšenje mnogih Albanaca koji su nama naklonjeni, a među kojima ima i naših poverenika.

Ovaj događaj pokazuje da neki predstavnici mesnih vlasti, među kojima naročito prefekt Xhelal Preveza, koriste svaku priliku da otkriju svoja prava osećanja.

(Izvor divizije „Pulje").

---

[4] Servizio Informazioni Militare — Vojna obaveštajna služba.
[5] Vidi dok. br. 79.
[6] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

Srbija

Dr Trifunović, raniji zamenik predsednika srpske radikalne partije i bivši ministar prosvete, obrazovao je novi kabinet nominalne jugoslovenske vlade u Londonu.

Proizlazi da generalu Mihailoviću nije potvrđen resor ministra rata; udaljavanje najvećeg srpskog antikomunističkog eksponenta značilo bi da nova vlada namerava da postigne kompromis između nacionalističkih i partizanskih snaga radi stvaranja jedinstvenog fronta protiv sila Osovine na teritoriji bivše Jugoslavije.

(Izvor S. I. M.)

Četvrti deo (razno)

Albanija

— 27. juna u Gnjilanu (Kumanovo — Skoplje MK—EZ) predao se ilegalac Seiuri Aliti, optužen za nedozvoljeno posedovanje oružja i za ugrožavanje bezbednosti oružanih snaga.

(Izvor div. „Pulje")

...

Crna Gora

Među četničkim oficirima koji su izbegli da budu zarobljeni ili razoružani nalaze se sledeći:

Vuksan Bimbaljević, Tomo Kastratović, Dragiša Baičić, Branko Đuraković, Mihailo Babović, Rade Perkinek, Svetozar Dobrašinović, Panto Stiović.

(Direktan izvor)

U zoni preko demarkacione linije Kacuber — Turjak (Peć RI—RO—GO) primećeni su ustanici, najvećim delom četnici — dezerteri.

Oni se sada reorganizuju; nepoznata su imena starešina.

(Izvor divizije „Pulje")

Pripadnici bande Rade Korda primećeni su u zoni Budimlje i Bukovac (QM—GM).

(Izvor div. „Pulje")

Srbija

— Na žel. pruzi Svrljig — Grmada nepoznato lice bacilo je ručnu bombu na voz.

Za odmazdu je streljano 10 talaca.

(Izvor div. „Pulje")

Bugarska

Glavni centar ustaničke organizacije za južni Balkan navodno se nalazi u Manastiru (Skoplje).

Jedna filijala pomenutog centra izgleda da se nalazi u Solunu.

(Izvor Obavešt. odelj. 11. armije)

— U Štrpcu (Kačanik ZT—DX) bugarski žandarmi streljali su jednog pravoslavnog sveštenika i njegova dva saradnika zato što je utvrđeno da su komunistički agitatori.

(Izvor div. „Pulje")

M.P.

BR. 87

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 8. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU PARTIZANA NA KARAULU GRANIČNE STRAŽE IZNAD S. SREDSKE KOD PRIZRENA I O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI I SANDŽAKU[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— Obaveštajno odeljenje —

V. P. 22, 8. jul 1943—XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo (operativna delatnost)

Albanija

...

Drugi deo (delatnost bandi)

Albanija

...

Noću između 6. i 7. o. m. jaka partizanska banda napala je naš granični položaj na koti 2035 na prevoju Virovi[2] (Kačanik ZI—DV). Usled prekida telefonske linije zasad nisu poznate pojedinosti; izgleda da je ranjen oficir — komandir sta-

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/88—97.

[2] Dopisano olovkom: 23 km severozapadno od Tetova.

Il 4 corrente veniva segnalata in sosta nei pressi del Monastero Profeta Elia (Delvina VS-CU) una banda greca di circa 200 uomini. A scopo dimostrativo e per prevenire eventuali azioni di disturbo venivano sparati nella zona alcuni colpi di mortai da 8I.

(Fonte IV C.A.)

→ 23 Km a NW λ Tetovo

Nella notte fra il 6 e il 7 corrente, il nostro posto di frontiera a quota 2035 di Sella Jezera (Kacanik ZI-DV) veniva attaccato da una consistente banda partigiana. A causa della interruzione della linea telefonica non è per ora possibile avere particolari; sarebbero stati feriti l'ufficiale comandante del posto e 4 mitraglieri.

5 Km. a sud del precedente

Il Presidio di Musnicovo (ZI-DT) ha inviato un nucleo di 60 uomini in rinforzo; pare tuttavia che il posto sia stato sopraffatto. Da Prizrendi é stata inviata sul posto una compagnia rinforzata del 72° f.-

(Fonte diretta)

Fotokopija dela treće stranice dokumenta br. 87

nice i 4 mitraljesca. Garnizon Mušnikovo[3] (ZI—DT) uputio je odred od 60 ljudi kao pojačanje. I pored toga, izgleda da je granični položaj savladan. Iz Prizrena je upućena na lice mesta jedna ojačana četa 72. peš. puka. —[4]

(Direktan izvor)

...

Crna Gora

— 28. juna u zoni Šestarevac (Kolašin QH—GQ) četnici su održali sastanak propagandnog karaktera i s ciljem reorganizovanja. Bilo je prisutno oko 400 lica, većim delom iz sreza Podgorica.

Četnički starešina Šukarević, koji je predsedavao sastanku, naimenovan je za komandanta Limskog odreda i navodno je izdao sledeće direktive:

— Krenuti prema Srbiji tako da se održe kontakti sa dražinovskim formacijama kako bi borba protiv komunista mogla bolje da napreduje;

— održavati dobar odnos sa Italijanima i ne plašiti se muslimana u koje Italija ima sve manje poverenja.

(Izvor 14. arm. korp).

— *Sektor divizije „Taurinenze"* — Juče, 5. tek., oko 12 časova nadletao je nemački bombarder zonu Pljevlja bacivši letke koji se upravo prikupljaju.

— *Sektor divizije „Venecija"* — Jedan bataljon 84. peš. puka očistio je zonu severno od Andrijevice zapalivši jednu partizansku kuću, dok je 20 sumnjivih lica pritvoreno. U toku je čišćenje sa druga dva bataljona 84. peš. puka u zoni sev-ist. od Berana s ciljem da se uništi grupa partizana koja se tamo nalazi.

— *Sektor divizije „Ferara"* — Vršeći odmazdu u zoni gde je 5. o.m. bila napadnuta jedna lokomotiva (vidi izv. od 7. tek.),[5] jedan bataljon 47. peš. puka zapalio je selo Ponikvica (Trebinje VS—FX), gde su navodno dva partizana prenoćila. Uzeto je nekoliko talaca. 81. bat. cr. koš. izvršio je izviđanje u zoni između Mijokusovića (Nikšić ZT—FP) i

---

[3] Dopisano olovkom: 5 km južno od prethodnog prevoja Virovi.

[4] Prema izjavi pukovnika JNA Tihomira Slijepčevića, napad je izvršio Šarplaninski NOP odred. Položaj granične straže (karaula) nalazio se na prevoju zvanom Virovi, iznad s. Sredske. Odred nije imao gubitaka i povukao se na ugovoreni signal svog komandanta. O ovoj akciji vidi i dok. br. 88.

[5] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

Podvraća (ZV—FP) nateravši u bekstvo nekoliko nenaoružanih lica.

— *Sektor divizije „Emilija“* — U toku je čišćenje zone Grab (Trebinje TR—FP) sa jednim bataljonom 120. peš. puka na zahtev komande 6. arm. korp.

(Izvor Komande trupa Crne Gore).

Treći deo (politička aktivnost)

Albanija

...

Crna Gora

— Četnički pokret u Sandžaku prilično se smirio i sve više se svodi na umerenu propagandnu delatnost. Izgleda da su se sledbenici Draže Mihailovića uverili da njihova organizacija nema mnogo uticaja na seoske mase. Seljaci su stvarno vrlo kolebljivi u odnosu na dalje akcije, kako usled straha od sve težih represalija s naše strane, tako i zbog toga što je, usled boravka bandi na toj teritoriji i akcije Đurišićevih četnika protiv muslimana, došlo do vrlo zabrinjavajućeg osiromašenja te zone.

Četnički agitatori koji uviđaju sve to, zamislili su da svoju akciju usmere drugim pravcem i, umesto da daju nova obećanja najavljujući događaje koji se ne ostvaruju, sada insistiraju na izvesnosti anglo-američke pomoći, uveravajući da će svaka akcija protiv okupacionih trupa biti odložena sve dok obećana pomoć ne poprimi konkretan oblik u skladu sa okolnostima.

(Izvor 14. arm. korp.)

Četvrti deo (razno)

Albanija

— Ujutro 5. o. m. u selu Lukovica (Peć TL—GZ) četiri naoružana muslimana, prešavši demarkacionu liniju, napala su jedno srpsko naselje i tom prilikom ubila dva stanovnika. Jedna naša patrola dobrovoljaca odmah je intervenisala ubivši jednog, dok su ostali uspeli da pobegnu. Akcija čišćenja, koja je zatim izvršena, nije dala nikakvog rezultata.

(Izvor Sektora „Z“)

M.P.[6]

[6] Okrugli pečat: Komanda 9. armije — Obaveštajno odeljenje.

BR. 88

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 9. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI KOSOVA I CRNE GORE[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— *Obaveštajno odeljenje* —

V. P. 22, 9. jul 1943—XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo (operativna delatnost)

Albanija

...

Oko 1,30 č 6. o. m., jedan avion nepoznate pripadnosti više puta je nadletao na velikoj visini električnu centralu Rezala[2] (Metohija—Drenica VH—GU) bacivši tri bombe srednjeg kalibra, koje su eksplodirale na udaljenosti od oko 150 m od iste centrale. Šteta je vrlo mala, a žrtava nije bilo.

(Obaveštajni izvor Sektora „Z")

...

Drugi deo (aktivnost bandi)

Albanija

Nastavak izveštaja od 7. tek.[3]

O napadu na naš granični položaj na koti 2035 na prevoju Virovi (Kačanik ZI—DV) prikupljeni su sledeći podaci:

— napadači, u neutvrđenom broju, bili su dobro naoružani;

— u toku dejstva koje je trajalo oko 40 minuta, naš položaj, na kome je bilo 14 ljudi i jedan oficir iz 632. čete gran. straže, vrlo hrabro se držao uspevši da potisne bandite, koji su izgleda nameravali da ih zarobe.

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/42—59.

[2] Dopisano rukom: 2 km zapadno od Kos. Mitrovice.

[3] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

Gubici na našoj strani: poginuo jedan podoficir (zamenik komandira) i 4 mitraljesca, dok su 2 mitraljesca lakše ranjena.

U toku je utvrđivanje neprijateljskih gubitaka.[4]

(Obaveštajni izvor Sektora „Z")

...

Crna Gora

— *Sektor divizije „Taurinenze"* — U toku je pokret bataljona „Intra" od Pljevalja za Žabljak, gde će se zadržati radi dovršavanja čišćenja područja zapadno od puta Šavnik — Levertara. Prilikom akcije čišćenja područja Kamena Gora (Pljevlja NK—AT) zarobljen je jedan partizan.

— *Sektor divizije „Venecija"* — Prilikom akcije čišćenja područja zapadno od Berana (vidi izveštaj od 8. tek.)[5] pritvoreno je 11 sumnjivih lica i zaplenjen razni vojni materijal italijanskog porekla.

— *Sektor divizije „Ferara"* — U toku je dejstvo tri bataljona na području Ljeskovi protiv stotinak partizana koji su izvršili napad na žel. prugu 5. tek. (vidi izveštaj 7. i 8. tek.).[6]

(Izvor Komande trupa Crne Gore).

...

Treći deo (politička aktivnost)

Albanija

Prilikom pretresa stana neke Zorke Janković, koji je izvršila lokalna policija 22. juna u Uroševcu, uhvaćena su četiri lica, među kojima jedan Italijan, artiljerac Loi Frančesko iz 15. puka divizije „Pulje". On je navodno izjavio da pripada jednoj komunističkoj organizaciji iz koje je više članova, srpske i albanske narodnosti, identifikovano i uhapšeno.

(Obavešt. izvor Sektora „Z")

M.P.[7]

---

[4] Vidi dok. br. 87.

[5] i [6] Vidi dok. br. 87.

[7] Okrugli pečat: Komanda 9. armije — Obaveštajno odeljenje.

BR. 89

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 14. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O DELATNOSTI PARTIZANSKIH JEDINICA NA TERITORIJI ZAPADNE MAKEDONIJE I KOSOVA I O AKCIJAMA ITALIJANSKIH JEDINICA NA TERITORIJI CRNE GORE[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— *Obaveštajno odeljenje* —

V.P. 22, 14. jul 1943 — XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo

Albanija

Operativna delatnost

...

U 19 časova 10. o.m., jedan engleski avion nadletao je zonu Gusinje (Peć QF—FL) produživši prema crnogorskoj teritoriji.

Na neutvrđeno mesto, preko demarkacione linije, avion je padobranom bacio jedan paket u obliku sanduka. O tom događaju obaveštena je divizija „Venecija".

(Izvor divizije „Pulje")

...

Delatnost bandi

U Selu Mavrovo (Debar VO—BZ) 9. tek., neutvrđen broj komunista[2], naoružanih vojnim puškama, izvršio je subverzivnu demonstraciju, ubivši zatim nekog Spasen Ignjata, pošto su ga okrivili za špijunažu na njihovu štetu.

(Izvor K-de kr. karab. 9. armije)

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/98—110.

[2] Na terenu Mavrova dejstvovao je u tom periodu Mavrovsko-kičevski NOP odred (Vlado Ivanovski, n.d., str. 137).

...

Noću između 10. i 11. tek., neutvrđene grupe partizana napale su naše posade na koti 1934 (Kačanik ZI—DX)[3] i koti 1765 (Kolašin ZL—DR)[4], koje su se sastojale od odeljenja mitraljezaca i odeljenja minobacača 45 mm, kao i jednog odeljenja mitraljezaca na koti 2006 (Kolašin UL—DT)[5].

Posle kratkih, žestokih borbi napadači su potisnuti sa svih položaja.

Napad na posadu kote 2006 ponovljen je 12-og u 3,30 č bez uspeha.[6]

Na našoj strani nije bilo gubitaka. Gubici ustanika nisu utvrđeni; proveravanje je u toku.

(Izvor divizije „Pulje")

— Noću između 6. i 7. o.m. u blizini Banjišta (Debar UM—BQ) održan je sastanak sa oko 1200 ljudi pod rukovodstvom poznatog Akifa i Hadži Lešija, koji su navodno uspeli da angažuju sve prisutne.[7]

Izvestan broj je zatim otišao u selo Trebište (Ohrid UO—BF) kod nekog Tefika Efendija (zaduženog za nabavku i prikupljanje oružja) od koga su preuzeli 300 pušaka.

(Izvor Sektora „D")

...

---

[3] Prema izjavi Tihomira Slijepčevića Gaje, napad nije vršen na k. 1934, gde se nalazila italijanska granična karaula, već je posada karaule primetila izviđačku patrolu Šarplaninskog NOP odreda i na nju otvorila vatru, nakon čega se ova povukla bez gubitaka.

[4] Kota 1765 nije pronađena na karti Kolašin. Verovatno je reč o k. 1765 iznad s. Mušnikova (na karti Kačanik 1 : 100.000).

[5] i [6] Kota 2006 nije pronađena na karti Kolašin. Verovatno je reč o k. 1906 iznad s. Sevce (na karti Kačanik 1:100.000).

[7] Političko i vojno rukovodstvo 1. operativne zone NOV i PO Makedonije, pridajući veliki značaj formiranju odreda od albanskog življa, uspostavilo je u tom periodu kontakte sa albanskim partizanskim odredom pod komandom Hadži Lešija, koji je dejstvovao u okolini Debra, uglavnom na albanskoj teritoriji. Vođeni su razgovori o dejstvu odreda na teritoriji Makedonije, gde bi svojom pojavom trebalo da pomogne mobilizaciji albanskog življa. Međutim, i pored postignutog sporazuma i više puta ponovljenih obećanja, ovaj dogovor nije ostvaren. Jedina pomoć do kapitulacije Italije od strane tog odreda sastojala se u tome što je početkom avgusta uputio 4 borca albanske narodnosti, koji su ušli u sastav odreda 1. operativne zone NOV i PO Makedonije (Velimir Brezoski, n.d., str. 135).

Drugi deo

Pogranične države

Crna Gora

Operativna delatnost

Sektor divizije „Taurinenze“ — Bataljoni su dostigli liniju Lim uhapsivši 222 sumnjiva lica, od kojih 20 naoružanih. Zadržali su se na dostignutim položajima u očekivanju da nastave sa čišćenjem istočno od Lima u sadejstvu sa 118. nemačkom divizijom, jednim bataljonom i jednim pukom divizije „Venecija“.

— *Sektor divizije „Venecija“* — Bataljoni su završili sa čišćenjem zone Bjelasica i nalaze se na povratku, izuzev 2. bat. 84. peš. puka, koji nastavlja čišćenje zone Pešića rupa (Kolašin PI—GO), gde se jedan deo partizana krije po pećinama. Uhapšeno je 13 sumnjivih lica.

— *Sektor divizije „Ferara“* — Jedan odred je iz noćne zasede kod Danilovgrada zarobio jednog partizana.

(Izvor K-de trupa Crne Gore)

Srbija

Delatnost bandi

— Ustaničke grupe su ovih dana izvršile napad na bugarsku žel. zaštitu kod Grdelice[8] (Vranje (RQ—GQ).

Ustanici su potisnuti.

(Direktan izvor)

Poznati sukob koji se odigrao prošlog meseca (12. juna) na demarkacionoj liniji u zoni Propaštica (Lebane IH—KI; FX—FV) (vidi izveštaj od 22. juna)[9] vodio se između jedne komunističke i jedne dražinovske bande, a ne između ustanika i bugarskih odreda, sa pozitivnim ishodom za komuniste.

Usled ovog incidenta, u kome su ubijena 4 dražinovca, povećao se razdor između ove dve organizacije.

(Izvor divizije „Pulje“)

---

[8] Delovi 1. južnomoravskog NOP odreda razorili su 3. jula prugu između Leskovca i Grdelice, zbog čega je saobraćaj bio prekinut oko 10 časova (Arhiv Zavoda za prikupljanje i obradu dokumenata o razvoju radničkog pokreta SR Srbije, Beograd, dok. br. 14450).

[9] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

Razno

— Glavnina bugarskih trupa koje su čistile zonu Lebane (PL—GS), Medveđa (NM—SO), Tulare (MH—GK) premestila se prema Leskovcu (Vranje QO—GZ) ostavivši u pomenutoj zoni samo manje garnizone.

Grčka

. . . M.P.

BR. 90

IZVEŠTAJ GUVERNERA CRNE GORE OD 14. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O OPERACIJAMA PROTIV NOV I POJ U CRNOJ GORI U PERIODU OD POČETKA APRILA DO 16. JUNA 1943. GODINE[1]

DVOSTRUK KOVERAT

GUVERNATORAT CRNE GORE

Vojno odeljenje

Pov. br. 5008/Op. VP 142, 14. jul 1943 — XXI

Predmet: Izveštaj o operativnom ciklusu protiv partizanskih snaga u Crnoj Gori u periodu proleće—leto 1943. god.

Sa 6 priloga

VRHOVNOJ KOMANDI

I odeljenju — Operativnom odeljenju KoV

Istočno ratište

VP 21

U prilogu se dostavlja jedan primerak izveštaja koji je ta vrhovna komanda tražila svojim raspisom Br. 22982/Op.

GUVERNER CRNE GORE
(Armijski general A. Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

OPERATIVNO ODELJENJE KoV
Istočno ratište
Op. br. 23460
18. jul 1943 — XXI

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 250/5—52.

GUVERNATORAT CRNE GORE
Vojno odeljenje
Operativni odsek

Izveštaj o operativnom ciklusu protiv partizanskih snaga u Crnoj Gori u periodu proleće—leto 1943. god.

I

UVOD: KRATAK PREGLED DOGAĐAJA KOJI SU PRETHODILI UPADU PARTIZANSKIH SNAGA U CRNU GORU

Razne faze koje su prethodile upadu glavnine partizanskih formacija iz Hrvatske u Crnu Goru i nedavno preduzetom operativnom ciklusu mogu se, u glavnim crtama, hronološki svesti na sledeće:

1. — Postepeno koncentrisanje značajnih komunističkih snaga u Bosni u januaru i februaru 1943. god. navelo je italijansku i nemačku komandu da preduzmu niz operacija s ciljem da ove snage razdvoje i zatim unište.[2] U pomenutim operacijama učestvovale su italijanske, nemačke i hrvatske jedinice[3], kao i lokalne dobrovoljačke antikomunističke formacije.

2. — Priliv crnogorskih nacionalističkih snaga u Bosnu.[4]

3. — Proboj partizana iz obruča (koji, uostalom, nije mogao potpuno da se zatvori) na području koje su držali crnogorski nacionalisti; povlačenje crnogorskih nacionalista pod pritiskom i udarom nadmoćnijih partizanskih snaga prema Drini i zapadnim granicama Crne Gore.[5]

4. — Dalje povlačenje nacionalista na desnu obalu Drine, gde je trebalo da usklade upotrebu svojih snaga sa snagama di-

---

[2] Reč je o operacijama „Vajs". Vidi dok. br. 14, 23, 25, 26 i 36.

[3] Odnosi se na ustaško-domobranske snage.

[4] Vidi dok. br. 15 i 17.

[5] Noću 6/7. marta, kod s. Jablanice (blizu Mostara) otpočele su jedinice 2. proleterske udarne divizije NOVJ forsiranje r. Neretve. Najpre je, preko porušenog železničkog mosta, na levu obalu reke neopaženo prešlo jedno odeljenje bombaša iz sastava 3. bataljona 2. dalmatinske NOU brigade. Nakon uništenja četničkog osiguranja kod mosta, u toku iste noći prebačena su na levu obalu po tri bataljona 2. dalmatinske i 2. proleterske NOU brigade, koji su razbili četničke položaje iznad Jablanice i obrazovali mostobran dubine 8 km. Pored

vizije „Taurinenze“ kako bi se partizanima sprečio prelaz preko Drine.

5. — Forsiranje gaza kod Kopilova na Drini od strane ustanika, koji su na taj način, 6. aprila 1943. god., prodrli na teritoriju koju je držao XIV armijski korpus.[6]

*
* *

Prvo učešće crnogorskih nacionalističkih jedinica u borbi protiv partizanskih snaga pod komandom poznatih rukovodilaca Tita i Moše Pijade usledilo je posle priliva crnogorskih nacionalističkih formacija u Bosnu, koje su nameravale da pomognu u borbi u kojoj su se protiv pomenutih partizanskih formacija angažovale snage VI armijskog korpusa i dobrovoljačke antikomunističke jedinice.[7]

Nacionalističke formacije su, polovinom februara, započele pokrete radi prebacivanja na Drinu i zauzimanja rasporeda za odbranu važnijih gazova, dok su se ostale formacije prebacile preko pomenute reke.

Guverner Crne Gore, svestan opasnosti koju su predstavljale partizanske snage koje su vodile uspešne borbe u Bosni, a takođe i da bi olakšao izvršenje zadataka VI AK, blagonaklono je gledao na ove pokrete u nadi da će nacionalističke formacije uspeti da se suprotstave približavanju partizana granicama Crne Gore.

---

srušenog železničkog mosta napravila je Inžinjerijska četa VŠ NOV i POJ improvizovani pešački most preko koga je 8/9. marta počelo prebacivanje i ostalih jedinica, ranjenika i bolesnika, koje je trajalo do 15. marta, kad su se prebacile i zaštitne jedinice. Prethodno je Glavna operativna grupa uništila motorizaciju, teška oruđa i tenkove kojima je raspolagala (tom II, knj. 8, dok. br. 147 i 166, tom IV, knj. 11, dok. br. 42 i 43; Hronologija, str. 438). Četrnaestog i 15. marta razbile su jedinice 2. proleterske divizije, 1. proleterske i 10. hercegovačke NOU brigade, kod Čičeva i Glavatičeva, četničku grupaciju Baja Stanišića i prinudile četnike na povlačenje prema Nevesinjskom polju (Hronologija, str. 439). Dvadesetog marta zauzele su jedinice 2. proleterske brigade Obalj, a 1. proleterska brigada Ulog. Dvadeset drugog marta, posle četvorodnevnih borbi, zauzele su jedinice 4. proleterske i 5. crnogorske brigade Nevesinje, a jedinice 2. proleterske divizije i 1. proleterske brigade, 23. marta, Kalinovik (tom II, knj. 8, dok. br. 191, 192—194; tom IV, knj. 11, dok. br. 109, 114, 116, 118, 119 i 120; Hronologija, str. 440).

[6] Vidi dok. br. 81.

[7] Generalni sekretar KPJ obavestio je 25. februara Kominternu o učešću četnika Draže Mihailovića u borbama protiv NOVJ u dolini Neretve i istovremeno tražio da se s tim upozna vlada Velike Britanije, kako bi se preduzeli potrebni koraci da se to spreči (Arhiv Instituta za savremenu istoriju, dok. br. 17026/390; Hronologija, str. 419).

Krajem februara, dok su se partizanske snage, savladane između dolina Une i Sane, povlačile, druge njihove snage (1. i 2. divizija) zauzele su doline gornjeg toka Vrbasa i Neretve, gravitirajući prema železničkoj pruzi Mostar—Sarajevo. Jednovremeno su još neke njihove snage (3. i 9. divizija) prodrle prema dolini donjeg toka Neretve.[8]

S obzirom na novonastalu situaciju i prihvatajući predlog ovog guvernatorata po traženju VI AK, Vrhovna komanda je odobrila prelaz formacija pukovnika Stanišića (oko 2000 ljudi) u Hrvatsku, koje su se 21. i 24. februara prebacile železnicom na područje Mostara i stavile na raspolaganje VI AK.

Na dan 27. februara pao je garnizon Jablanica; ovim je partizanima bio otvoren put za Konjic, prema kome su odmah počele da gravitiraju neprijateljske snage.[9]

U toku prve polovine marta, u Crnoj Gori su se pojavile troike i grupice komunista, koje su jednim delom došle preko Drine dok su se drugim delom sastojale od lokalnih elemenata; njihov je zadatak bio da podstiču stanovništvo i izviđaju područje Crne Gore; one su, u stvari, predstavljale patrole prethodnice partizanske glavnine.

Komanda jedinica Crne Gore pokušala je, pod mojim rukovodstvom, da prema meri nastupanja komunista u pravcu Drine uskladi upotrebu snaga kapetana Đurišića sa snagama divizije „Taurinenze". Međutim, propao je, na žalost, svaki pokušaj u ovom smislu usled tvrdoglave upornosti pomenutog kapetana koji je hteo da partizanske snage savlada nezavisno od operativne zamisli italijanske komande. Na taj način su se nacionalističke snage iscrple u jalovim ofanzivnim akcijama zapadno od Drine.[10]

Na dan 22. marta, jake komunističke kolone obišle su u visini Kalinovika levo krilo Đurišića i tako ga primorale na povlačenje u pravcu Foče.

---

[8] Vidi dok. br. 36, nap. 12.

[9] Jablanicu su, posle dvodnevnih borbi, 22. februara zauzele jedinice 4. proleterske udarne brigade (tom II, knj. 8, dok. br. 62; tom IV, knj. 10, dok. br. 130), a 22/23. februara otpočeo je četvorodnevni napad jedinica 3. udarne divizije na italijanske, četničke i domobranske snage u Konjicu. Posle više uzastopnih napada i protivnapada, VŠ NOV i POJ je 26. februara, usled pogoršane situacije kod Prozora, naredio da se obustavi napad na Konjic (tom IV, knj. 10, dok. br. 139, 144 i 150; Hronologija, str. 423).

[10] Petnaestog marta krenule su iz Kolašina, pod komandom Pavla Đurišića, četničke jurišne brigade, jačine 2314 četnika, koje su sačinjavale rezervu četničke Vrhovne komande za operacije u Bosni (tom III, knj. 5, dok. br. 142; AVII, četnička arhiva, CG-V-1343). Opširnije o dejstvima četničkih jedinica protiv snaga NOV i POJ u tom periodu vidi: Neretva—Sutjeska, str. 158—169.

Na dan 24. marta, pod pritiskom drugih partizanskih snaga, i formacije pukovnika Stanišića, koje su dejstvovale južno od Nevesinja, primorane su da se povuku u pravcu Gacka i da tako partizanima olakšaju nastupanje prema Nikšiću i Bileći. Ove formacije, već jako iscrpljene u ranijim borbama, više nisu mogle biti celishodno upotrebljene na teritoriji VI AK i, kad su se vratile u Crnu Goru, ne samo da nisu raspolagale nikakvom borbenom sposobnošću, već su demoralisale i ostale nacionalističke snage.

Na dan 27. marta, formacije kapetana Đurišića, pod pritiskom nadmoćnih partizanskih snaga — dobro snabdevenih automatskim oružjem, minobacačima i artiljerijskim oruđima, i podstaknutih postignutim uspesima — bile su primorane da se povuku na desnu obalu Drine, gde su se rasporedile za odbranu važnijih gazova.

U međuvremenu je Komanda trupa Crne Gore preduzela sledeće: naredila je da se tri bataljona divizije „Taurinenze" približe reci Drini i da budu spremni za pružanje pomoći garnizonu Foča; pomoću nacionalističkih formacija organizovala je na području masiva Golije i Njegoša zatvaranje zapadne granice Crne Gore; razmotrila je odbranu kotline Nikšića u slučaju da bi partizani lako savladali pomenutu granicu; pojačala je nacionalističke snage generala Popovića[11] i poverila im zatvaranje sektora Cetinje.

Krajem marta započeli su partizani seriju pokušaja da pređu Drinu. Ovi pokušaji su posebno bili lokalizovani i to: noću 28/29. marta na most kod Broda i Ustikolinu,[12] a 1. aprila na napad na Ustikolinu, koji je odbio bataljon „Intra".

Krajem marta raspored uočenih partizanskih snaga koje su gravitirale prema Drini bio je sledeći (vidi šemu u Prilogu 1):

— 2. divizija od dve brigade (2. dalmatinska i 2. srpska) između Ustikoline i mosta kod Broda;

— 1. divizija od tri brigade (1. srpska, 3. krajiška i 3. sandžačka) između Foče i doline Sutjeske;

— 6. bosanska i 7. krajiška brigada zapadno od Ustikoline.

Na dan 2. aprila, ostale partizanske snage, koje su sačinjavale 9. divizija (3, 4. i 5. dalmatinska brigada) i 3. divizija (1. dalmatinska, 10. hercegovačka i 5. crnogorska brigada), ojačane 4. crnogorskom brigadom 2. divizije, gravitirale su prema

---

[11] Krsto

[12] Prva proleterska udarna brigada 1. proleterske udarne divizije NOVJ pokušala je 28/29. marta da iz pokreta forsira r. Drinu kod s. Ustikoline (blizu Foče), ali je pokušaj propao zbog nedostatka plovnih sredstava i visokog vodostaja (Hronologija, str. 441)

području između Čemerna i Berkovića.[13] Ove poslednje formacije vršile su jak pritisak na antikomunističke formacije raspoređene zapadno od linije Gacko—Bileća, sa ciljem nadiranja u pravcu istoka i otvaranja puta prema Crnoj Gori.[14]

II

PRETHODNE MERE I OPERATIVNE NAMERE U CILJU SUPROTSTAVLJANJA SITUACIJI

Situacija koju je trebalo rešiti nije radi toga bila laka. U vreme kad su se partizanske snage spremale da upadnu na teritoriju Crne Gore, skoro sve jedinice Crne Gore (vidi šemu u Prilogu 2) bile su rasturene po mnogobrojnim garnizonima Guvernatorata, kao i u nekim drugim garnizonima na hrvatskoj teritoriji[15] (Foča, Goražde, Čajniče), s ciljem da obezbede odbranu važnijih gradova i logističkih baza, kao i saobraćaj na komunikacijama. Jedine snage za izvođenje pokretnih dejstava, tj. 383. pešad. puk divizije „Venecija" [Venezia], bile su raspoređene u Podgorici pod neposrednom komandom Komande trupa Crne Gore.

Svaka pojedina divizija, „Taurinenze", „Venecija" i „Ferara", mogla je, reduciranjem svojih snaga raspoređenih u odgovarajućim garnizonima, prikupiti svega ne veću snagu od 1—2 bataljona u cilju zadovoljavanja operativnih zahteva na vlastitom sektoru. Divizija „Peruđa" [Perugia], kojoj je bila poverena kontrola nad obalskim sektorom, nije raspolagala ni jednom jačom jedinicom za izvođenje manevra u cilju suprotstavljanja opasnostima iz unutrašnjosti teritorije.

Štaviše, već od 22. marta bio je predviđen polazak divizije „Venecija" u Tesaliju. Tek 20. aprila, na uporno traženje Guvernatorata, njen pokret je obustavljen.

---

[13] Vrhovni komandant NOV i POJ je 30. marta naredio da 1. i 2. proleterska udarna divizija forsiraju Drinu na sektoru Hum—Ustikolina; da 3. udarna divizija, iz Nevesinjskog i Gatačkog polja, razbije četnike i oslobodi Gacko, Avtovac i druga uporišta; da 9. divizija zatvori pravce koji iz rejona Mostara izvode ka Nevesinjskom polju, a jedinice 7. divizije pravce Konjic—Glavatičevo i Trnovo—Kalinovik (tom II, knj. 8, dok. br. 218—220). Detaljnije o sastavu divizija NOVJ u tom periodu vidi: Oslobodilački rat, str. 414—418 i Neretva—Sutjeska, str. 57).

[14] Jedinice 3. divizije, u sadejstvu sa 4. proleterskom brigadom, zauzele su Gacko 2. aprila, a 2/3. aprila delovi 3. divizije zauzeli su Avtovac (tom IV, knj. 12, dok. br. 17).

[15] Odnosi se na teritoriju NDH.

Kao što je već pomenuto u prethodnoj tački, krajem marta osetila se opasnost od partizana na celoj dužini granice između Crne Gore i Hrvatske.

Pretpostavljalo se da će nadiranje uslediti na tri pravca, i to:

— pravac koji iz Kalinovika, preko gazova u gornjem toku Drine, vodi u Sandžak i odatle u dolinu Lima;

— pravac koji iz Gacka, kroz gudure Golije, vodi u rejon Šavnik—Nikšić i odatle, preko Sinjajevine i Pipera, u Kolašin, odnosno Podgoricu;

— pravac koji iz Gacka, prolazeći zapadno od masiva Njegoš, vodi na područje Kotora i u Cetinje.

U cilju suprotstavljanja ovakvoj trostrukoj opasnosti, Guvernatorat je naredio napuštanje garnizona Nova Varoš, Sjenica, Goražde i Bistrica, kao i pojačavanje zelenih nacionalističkih formacija generala Popovića novim pozivanjem ljudstva pod oružje, koje su raspoređene tako da zatvore granicu između planine Troglav i Bileće. Ove formacije su ojačane slabijim jedinicama iz divizije „Peruđa".

Komanda trupa Crne Gore naredila je sledeće:

a) da se divizija „Taurinenze" ojača sa dva bataljona 383. pešad. puka. Zatim je, 30. marta, 3. alpinski puk, sa dva bataljona, raspoređen u Boljanićima, a 31. marta bataljon „Intra" na područje Ustikoline, sa zadatkom da posednu visove južno od Drine. Operativna zamisao divizije: sprečiti partizanima prelaz preko Drine posedanjem desne obale reke, od ušća Sutjeske do Ustikoline, od strane nacionalističkih formacija Đurišića, oslanjajući ih levim krilom na otpornu tačku Foča (bataljon „Aosta") a desnim na Ustikolinu (bataljon „Intra"); držati 3. alpinski puk (dva bataljona) u pripravnosti za intervenciju u pravcu na kojem bi partizani uspeli da pređu Drinu, sa zadatkom da ih protera preko reke;

b) organizovati zatvaranje granice prema sektoru divizije „Ferara" upotrebom nacionalističkih snaga, raspoređenih duž glavnih planinskih komunikacijskih linija na području Golije i Durmitora. Istovremeno je divizija „Ferara" morala da prouči i predvidi upotrebu vlastitih jedinica u krugu jednog određenog poluprečnika od garnizona Nikšić radi sprečavanja kretanja partizanskih snaga prema jugu i jugoistoku.

Shodno situaciji koja se početkom aprila ocrtavala na sektoru divizije „Taurinenze", Guvernatorat je višim vlastima ponovo predočio da raspoložive jedinice nisu dovoljne za odbranu cele teritorije Crne Gore. Stoga je tražio da se u Sandžak i na Drinu upute nemačke jedinice kako bi mogao da oslobodi

diviziju „Taurinenze“ i zatim koncentriše jedan deo jedinica u dolinu Lima radi zatvaranja pravca prema Albaniji[16], a ostatak na područje Nikšić—Podgorica—Budva—Bar.

III

SAŽET PREGLED DOGAĐAJA DO POČETKA ITALIJANSKO-NEMAČKE PROTIVOFANZIVE

Razne pokušaje da forsira reku Drinu neprijatelj je preduzimao od 2. do 5. aprila, ali bez uspeha.

Međutim, 6. aprila, neprijatelj, jačine najmanje jedne brigade, zahvaljujući veoma slabom otporu naoružanih nacionalista, uspeo je da pređe preko Drine i da se učvrsti na desnoj obali reke[17].

Neprijatelj je uspeo u svojoj nameri, jer se veći deo nacionalističkih formacija, suprotno mišljenju Komande divizije „Taurinenze“, prebacio na levu obalu reke, ali na drugom sektoru, u cilju preduzimanja iznenadnog protivnapada. Kad su uvidele da su ih partizani 6. aprila preduhitrili na Drini, ove nacionalističke snage su se sasvim povukle na levu obalu Tare.

Noću 8/9. aprila, druge jake partizanske snage uspele su da forsiraju reku kod Ustikoline, a istog dana još neke jake partizanske jedinice uspele su da zauzmu visove istočno od Foče.[18]

Odsecanje garnizona Foča ipak nije zadavalo brige jer je batalion „Aosta“ — koji je sačinjavao posadu — organizovao za odbranu jake otporne tačke i raspolagao dovoljnim količinama životnih namirnica i municije za pružanje otpora duže od jednog meseca.

Na osnovu intenziteta partizanskih napada, Komanda divizije „Taurinenze“ je, po odobrenju pretpostavljene komande, donela odluku da protiv snaga koje su prodrle u dolinu Ustikoline grupiše tri bataljona sa zadatkom da ih razbije, protera preko Drine i tako oslobodi garnizon Foča od okruženja. Međutim, ova akcija nije uspela, tako da je alpinski batalion „Aosta“, pošto je 10. i 11. aprila pretrpeo osetne gubitke, bio primoran da se povuče u Plievlja.[19]

U ovoj akciji naše jedinice su imale 12 poginulih oficira, među kojima i komandanta bataljona „Fenestrele“, i 223 pogi-

---

[16] Opširnije o zahtevu da nemačke jedinice preduzmu operacije protiv jedinica NOVJ u Sandžaku, vidi tom IV, knj. 12, dok. br. 220 i 230.

[17] i [18] Vidi dok. br. 81, nap. 14.

[19] i [20] Prodirući s mostobrana kod s. Ustikoline (blizu Foče), 1. proleterska udarna i 3. krajiška udarna brigada 1. proleterske udarne divizije prisilile su pomenute bataljone divizije „Taurinenze“ na povlačenje sa Golog vrha (k. 1309) i razbile ih kod s. Ifsara, zaplenivši 6 topova, 9 minobacača, 14 mitraljeza i 200 pušaka (tom III, knj. 5, dok. br. 145; tom IV, knj. 12, dok. br. 73 i knj. 13, dok. br. 31).

nula, ranjena i nestala alpinca; ujedno su, zbog više od 200 ubijenih konja (sa punim tovarom), izgubljene velike količine pešadijskog naoružanja i razni delovi artiljerijskih oruđa.[20] Takođe i partizani su pretrpeli gubitke koje, međutim, nije bilo moguće proveriti.

Ovaj žalostan događaj je u stvari za partizane predstavljao uspeh, jer je odsecanje bataljona „Aosta" od ostalih delova divizije primoralo Komandu trupa Crne Gore da u Sandžaku drži dislociranu celu diviziju „Taurinenze", u očekivanju da bi se u sadejstvu s nemačkim jedinicama iz Hrvatske moglo prići deblokiranju garnizona Foča. Ovo je onemogućilo upotrebu pomenute divizije na području Nikšića, koji je takođe bio ozbiljno ugrožen i smatran od većeg značaja za odbranu Crne Gore nego Sandžak.

Od ovog momenta pa do 3. maja — dana početka operacija za deblokiranje Foče[21] — naša borbena aktivnost u Sandžaku morala se ograničiti na sledeće:

— reorganizaciju snaga divizije „Taurinenze";

— povlačenje II/383. pešad. puka[22], koji je sačinjavao posadu u Čajniču, kako bi stajale spremne što jače snage;

— uspostavljanje kontakta i dogovaranje sa komandom nemačkih jedinica, koje je trebalo da učestvuju u dejstvima za deblokiranje Foče;[23]

— dejstva italijanske i nemačke avijacije protiv partizanskih jedinica koje su okružile Foču i protiv drugih koje su se, rasturivši se po Sandžaku, kretale prema dolini Lima;

— ofanzivne prepade adekvatnim snagama na području Pljevalja i duž komunikacija, kako u cilju obezbeđenja snabdevanja divizija „Taurinenze" i „Venecija" iz baza u Priboju, tako i radi održavanja veze između pomenute dve divizije;

— snabdevanje garnizona Foča vazdušnim putem.

U ovom istom periodu partizani koji su prodrli u Sandžak:

— nameravali su da u toku svog kretanja u pravcu doline Lima unište ostatak nacionalističkih snaga i ometaju naš saobraćaj duž železničke pruge Višegrad—Priboj i na drumskim komunikacijama;

— pokušavali su više puta da noćnim napadima primoraju garnizon Foča na predaju, trpeći svaki put osetne gubitke.

---

[21], [23] i [33] Foču je 5. marta deblokirala nemačka Borbena grupa „Rogatica" 369. legionarske divizije, odbacivši delove 6. istočnobosanske NOU brigade, Majevičku NOU brigadu i dva bataljona 7. divizije NOVJ na desnu obalu Bistrice. Prethodno je 3. puk divizije „Taurinenze", nastupajući od Goražda, 3. maja odbacio Majevičku NOU brigadu i zauzeo s. Ustikolinu kod Foče (tom II, knj. 9, dok. br. 54; tom IV, knj. 13, dok. br. 25, 33, 54, 153, 159, 162 i 163).

[22] Taj puk se nalazio u sastavu divizije „Venecija".

*

* *

U međuvremenu i situacija na sektoru divizije „Ferara“ postajala je sve kritičnija.

I zaista, između 4. i 10. aprila, nacionalističke formacije Stanišića povukle su se pod pritiskom partizana u neredu iz rejona Gacka i Ravna na sedlo Krstac, odnosno na Goransko, a zatim na Presjeku i Nikšić.[24]

Komanda divizije „Ferara“, koja je još 4. aprila uputila jedan ojačan bataljon u rejon Prijevor radi pružanja podrške nacionalistima, odlučila je, zbog njihovog povlačenja, da naredi ovom bataljonu da zauzme položaj na Javorku, kako bi partizanima koji su nadirali iz doline Pive sprečio pristup u kotlinu Nikšića.

Jedan drugi bataljon i jedna brdska baterija prebačeni su 11. aprila u tesnac kod s. Tise, s ciljem da spreče okružavanje našeg garnizona u Gornjem Polju.

Noću 17/18. aprila, partizanski delovi su posle prelaska preko Pive stigli do Duži i primorali nacionaliste, koji su držali prelaze na reci, da se povuku prema severu.[25]

Noću 18/19. aprila, drugi neprijateljski delovi su zauzeli Šavnik i jednovremeno uspeli da iz rejona Jasenovi vrh potisnu nacionalističke formacije, koje su se povukle na istočne i zapadne visove Javorka i priključile našem bataljonu koji je ovde bio dislociran.[26]

Noću 1/2. maja napali su partizani bataljon na Javorku. Napad je trajao skoro cele noći i odbijen je uz gubitke neprijatelja.

Međutim, sledećeg jutra su partizani, usled iznenadnog povlačenja nacionalističkih jedinica, čime su otkriveni bokovi bataljona, zauzeli visove na padinama Javorka.

S obzirom na veoma tešku situaciju koja je nastala, Komanda divizije je smatrala celishodnim da naredi povlačenje bataljona. U momentu kad je povlačenje započelo, bataljon su okružile jake snage i većim delom ga uništile i zarobile.

Naši gubici na dan 2. maja iznosili su: 35 oficira (5 poginulih, 6 ranjenih, 24 nestala); 910 podoficira i vojnika (5 poginulih — utvrđeno, 91 ranjen i 804 nestala, od kojih treba smatrati da je veći deo poginuo).

Takođe i neprijatelj je pretrpeo značajne gubitke, naročito u toku noćne borbe.

---

[24] Na tom pravcu je dejstvovala 3. divizija, ojačana 4. proleterskom udarnom brigadom. Opširnije o borbama 3. divizije vidi: tom II, knj. 9, dok. br. 14 i 56; tom IV, knj. 12, dok. br. 17, 51 i 181.

[25] i [26] Opširnije o tome vidi tom III, knj. 5, dok. br. 148 i 149.

Nesrećan ishod ovog okršaja nesumnjivo je ukazao da su partizani nadirali jakim snagama.[27]

Komanda trupa Crne Gore je stoga odlučila da se u garnizon Nikšić vrate sve jedinice divizije „Ferara" koje su bile detašovane van garnizona, kako bi sve snage bile prikupljene i spremne za svaki eventualan slučaj.

Sve do početka italijansko-nemačke protivofanzive, na sektoru divizije „Ferara" nije se dogodilo ništa značajnije.

Partizani su čvrsto zauzeli položaje severno i severoistočno od Nikšića i na taj način omogućili neometano kretanje mnogobrojnim svojim formacijama iz rejona Šavnik, dolinom Župe i Sinjajevine, prema Kolašinu i, preko Pipera, prema Podgorici[28] i rejonu Kuči.

Jedinice garnizona Nikšić su se ograničile na izvršenje aktivnih dejstava manjeg obima, često koristeći artiljeriju koja je zajedno sa avijacijom tukla neprijateljske koncentracije.

*

* *

CILJEVI NEPRIJATELJA

Komanda partizanskih formacija koje su prodrle u Crnu Goru je — kako se saznalo iz naknadno proverenih podataka — sebi postavila sledeća tri cilja:

a) dostići dolinu Lima sa zadatkom da se izoluju naši garnizoni dislocirani duž ove veoma značajne komunikacije i spreči njihova eventualna intervencija za račun garnizona Podgorica, u kome se nalazio najveći deo pozadinskih postrojenja;

b) sa pravca Pipera i doline Morače, jakim snagama napadati garnizon Podgorica i dočepati se svega onoga što se nalazi u mnogobrojnim skladištima;

c) posle savlađivanja, ili bar neutralisanja, garnizona Nikšić, Pljevlja i doline Lima, i zauzimanja, odnosno neutralisa-

---

[27] Bataljon divizije „Ferara" napale su na pl. Javorku (kod Nikšića) jedinice 2. i 4. proleterske udarne i 5. crnogorske udarne brigade. Prema izveštaju Štaba 2. proleterske divizije od 9. maja 1943. Vrhovnom stabu NOV i POJ, neprijatelj je pretrpeo gubitke od oko 670 mrtvih oficira i vojnika i 580 zarobljenih italijanskih oficira i vojnika i 200 četnika, dok su jedinice NOV imale 10 mrtvih i 38 ranjenih. Zaplenjeno je: 7 tenkova, 17 kamiona, 15 minobacača, 4 brdska topa, 8 mitraljeza, 12 p.mitraljeza, 500 pušaka, 5 radio-stanica i velike količine municije i druge opreme (tom III, knj. 5, dok. br. 13, 161 i 163 i tom IV, knj. 13, dok. br. 10.

[28] Danas: Titograd.

nja, garnizona Podgorica, nadirati u Albaniju duž dva pravca, tj. Kosova i rejona Kuči.[29]

*

* *

Partizani koji su prodrli u Sandžak, zadržavši se zbog neophodnosti da iskoriste veoma velike lokalne zalihe i da ljudstvom iz mesnih izvora popune svoje jedinice iscrpljene u dolini Neretve i Drine, ometani stalnim dejstvima italijanske i nemačke avijacije i aktivnim dejstvima divizije „Taurinenze", sporo su napredovali u svom kretanju, dok su njihovi jači delovi ostali da kontrolišu Foču i Pljevlja.

Na dan 24. aprila primećeni su istureni partizanski delovi u rejonu Barice i okolini Bijelog Polja.

Istog dana je, po naređenju guvernera, od bataljona „Pinerolo" iz divizije „Taurinenze" i LXXXI bataljona crnih košulja, dodeljenog iz 2. armije kao ojačanje, formiran garnizon u Kolašinu.

Partizanske formacije su 29. aprila došle u kontakt sa borbenim rasporedom četnika između Kovrena i Šahovića i primorale ih da se povuku u Kolašin i Bijelo Polje;[30] 5. maja zauzele su Šahoviće, a sledećeg dana Mojkovac.[31] Posle toga, partizani su preduzeli više neuspešnih napada na garnizon Bijelo Polje.

Na dan 10. maja, neprijatelj, jačine oko 800 boraca, napao je u rejonu Dobrakovo jednu motorizovanu kolonu koja je, u pratnji jedne ojačane čete divizije „Venecija", krenula iz Priboja. U pomoć koloni upućen je na kamionima iz Prijepolja bataljon „Egzile" [Exille], koji je uspeo da spase veći deo vojnika iz kolone, među kojima je i nekoliko ranjenika.[32]

---

[29] Osmog maja, na sastanku sa komandantima divizija Glavne operativne grupe (sem komandanta 7. divizije) u s. D. Kruševu (u dolini r. Pive), Vrhovni komandant NOV i POJ je 1. i 2. proleterskoj udarnoj diviziji postavio zadatak da unište preostale neprijateljske snage u istočnom delu Crne Gore, oslobode Kolašin i Berane (sada: Ivangrad), stvore povoljnu operacijsku osnovicu za prodor u Srbiju i, prodorom preko Kosova i Metohije, pomognu oslobodilački pokret u Albaniji. Treća udarna divizija je dobila zadatak da obezbeđuje desni bok i pozadinu 2. proleterske, a 7. divizija levi bok i pozadinu 1. proleterske divizije (Oslobodilački rat, str. 421; Hronologija, str. 467).

[30] Posle trodnevnih borbi, četnike Limsko-sandžačkih odreda razbili su kod s. Kovrena i Šahovića (sada: Tomaševo) delovi 1. proleterske udarne divizije NOVJ (tom IV, knj. 13, dok. br. 51; Oslobodilački rat, str. 415).

[31] Šahoviće i Mojkovac zauzele su jedinice 1. proleterske udarne brigade (Oslobodilački rat, str. 420).

[32] Napad na kolonu kod s. Dobrakova (blizu Bijelog Polja) izvršio je 2. bataljon 1. proleterske NOU brigade. Prema izveštaju Štaba 1. proleterske brigade od 12. maja 1943. Štabu 1. proleterske divizije, neprijatelj je pretrpeo gubitke od 150 mrtvih a zaplenjeno je 18 kamiona, 10 p.mitraljeza i drugog ratnog materijala (tom IV, knj. 13, dok. br. 57).

Dok su se u dolini Lima odvijali ovi događaji, divizija „Taurinenze“ je u dogovoru sa nemačkim jedinicama pristupila deblokiranju garnizona Foča.[33]

Na dan 13. maja, partizanske prethodnice su sa područja Nikšić—Šavnik stigle u rejon Piperi. Nacionalističke formacije, raspoređene između Pantelijevog vrha i Ilijinog brda, nisu pružile nikakav otpor[34] (Prilog br. 3: raspored neprijateljskih snaga na dan 13. maja).

Situacija u garnizonu Podgorica iznenada je postala kritična takođe i zbog nedovoljno raspoloživih snaga u samom garnizonu.

Ukoliko bi partizanske formacije stigle do puta Podgorica—Bioče, pomenuti garnizon bi svakako bio okružen i nadiranje ovih formacija prema Albaniji, kroz rejon Kuči, ne bi više moglo da se spreči.

Međutim, trebalo je po svaku cenu sprečiti da se ovo dogodi.

Stoga je bilo neophodno da se zauzimanjem visova koji se od Rogami, preko k. 610, pružaju do ušća potoka Rijeka u Moraču onemogući partizanima postizanje ovog cilja.

Komanda trupa Crne Gore imala je na svom raspolaganju samo dva bataljona 383. pešad. puka (između Podgorice i Danilovgrada) i jedan bataljon crnih košulja.

Noću 13/14. maja, u rejon Piperi upućen je I/383. pešad. puka, za kojim je ujutru istog dana krenula komanda puka i III/383. pešad. puka, sa zadatkom da unište prve partizanske delove koji su stigli u ovaj rejon.

Na dan 15. maja, posle infiltriranja između dva bataljona raspoređena na visovima južno od Blizna i Radeča, veoma jake neprijateljske snage su okružile III/383. pešad. puka; posle jakog otpora, bataljon je bio primoran da se povuče prema Bioču[35] i zatim u Podgoricu, otvorivši prolaz hladnim oružjem i pretrpevši teške gubitke.

U zoru 16. maja, pošto je već bio eliminisao III bataljon, neprijatelj je sve svoje snage usmerio prema drugom bataljonu,

---

[34] Napad na četnike kod Pantelijevog vrha i Ilijinog brda (kod Spuža) izvršila je Udarna grupa bataljona (iz sastava 4. proleterske i 5. crnogorske NOU brigade), ojačana delovima Zetskog NOP odreda. Zarobljeno je 600 četnika a ostatak je odbačen ka s. Bioču i Podgorici (sada: Titograd) (Hronologija, str. 474).

[35] i [36] Četvorodnevne borbe sa italijanskim snagama u blizini s. Bioča (kod Podgorice) vodila je Udarna grupa bataljona, ojačana Zetskim NOP odredom (tom III, knj. 5, dok. br. 178—180; tom IV, knj. 13, dok. br. 204, 211, 218 i 219; Đuro Kladarin, Bitka na Sutjesci, Vojno delo, Beograd, 1959, str. 59).

ne dozvolivši da druga dva bataljona (III/127. pešad. puka divizije „Firence“, koji je u toku noći hitno stigao iz Albanije, i LXXXVI bataljon crnih košulja iz Podgorice), upućena iz Podgorice kao pojačanje pravcem Rogami na k. 610, pruže pomoć.

Naveče istog dana, situacija kod I/383. pešad. puka bila je beznadežna. Tek u 21 čas, posle odbijanja dva poziva na predaju, komandant I bataljona je, i sam ranjen, naredio da se manji broj preživelih povuče, ali su i oni morali ručnim bombama i hladnim oružjem da otvore sebi prolaz.

Komanda puka nije mogla da se povuče: komandant i veći deo oficira su poginuli. Njihovi leševi su naknadno izvučeni.

Ujutru 17. maja, III/127. pešad. puka i LXXXVI bataljon crnih košulja — zahvaljujući efikasnoj podršci artiljerije iz garnizona Podgorica — uspeli su da zauzmu k. 610, odakle je bilo mogućno zadržati svako dalje nadiranje partizana (koji su u međuvremenu zauzeli Bioče) kako u pravcu Podgorice, tako i prema Kučima.

Dolaskom novih snaga (ostalih bataljona 127. pešad. puka i LXXXVI bataljona crnih košulja) bilo je mogućno da se 18. i 19. maja, s osloncem na k. 610, posednu svi visovi koji sa severa dominiraju delom puta između Podgorice i Bioča.

Na dan 19. maja stigao je na motornim vozilima iz Bioča, dolazeći iz Andrijevice, nemački puk „Brandenburg“ (sa dva bataljona) i rasporedio se u rejonu Kuča, zauzevši venac dominantnih visova nad naseljenim mestom i most kod Bioča.[36] Međutim, njegov dolazak je usledio kad su u rejonu Pipera italijanske jedinice već rešile i stabilizovale situaciju.

Pretrpljeni gubici:

— 383. pešad. puk: poginulo 11 oficira (uključujući i komandanta puka) i 120 podoficira i vojnika; ranjen 1 oficir i 41 podoficir i vojnik; nestalo 16 oficira i 583 podoficira i vojnika.

Mnogi leševi još nisu mogli biti izvučeni jer su pali ili su bačeni u duboke provalije;

— 127. pešad. puk i LXXXVI bataljon crnih košulja: poginuo 1 oficir i 11 podoficira i vojnika; ranjeno 7 oficira i 51 podoficir i vojnik.

Nema nikakve sumnje da je 383. pešad. puk, svojim herojskim otporom i delimičnim žrtvovanjem, prvi uspeo da zadrži drsko nastupanje partizanskih kolona prema Albaniji.

Na surovim visovima k. 610 i Mrke osujećene su sve namere neprijatelja, uzdrman je njegov moral i stvoreni preduslovi za preduzimanje italijansko-nemačke akcije, koja će se posle jednog meseca zaključiti skoro potpunim uništenjem komunističkih snaga koje su iz Hrvatske prodrle u Crnu Goru.

IV

ITALIJANSKO-NEMAČKA PROTIVOFANZIVA

Krajem aprila, nemački 724. pešad. puk smenio je italijanske jedinice u nekim garnizonima u Sandžaku i tako omogućio Komandi trupa Crne Gore da ovim snagama raspolaže za borbu protiv partizana.

Oko 10. maja, na sektor divizije „Venecija" počela je da pristiže nemačka 1. brdska divizija, mada se u prvo vreme nije uspelo saznati da li ova krupna jedinica ima zadatak da dejstvuje zajedno sa italijanskim jedinicama.

Na dan 15. maja, jedan puk divizije „Venecija" i manji delovi nemačke 1. brdske divizije započeli su dejstva sa zadatkom da partizane iz doline Lima potisnu prema zapadu.[37]

Dok se ova akcija uspešno razvijala, Komandi trupa Crne Gore omogućeno je da iz doline Lima i sa područja Kolašin—Mateševo izvuče snage da bi u rejonu Lijeva Rijeka zatvorila partizanima pravac nadiranja prema jugu. Tako je, 19. maja, formirana jedna grupa od četiri bataljona sa zadatkom da poveže italijanske jedinice, koje su vodile borbe između Podgorice i Bioča, sa nemačkim jedinicama koje su stigle na područje Kolašin—Mateševo.

Na dan 18. maja, u Boljaniće je stigla jedna borbena grupa 369. divizije.

Između te komande i Komande divizije „Taurinenze" postignut je sporazum za jednu zajedničku akciju u cilju proterivanja partizana zapadno od puta Pljevlja—Šahovići. Na osnovu ovog sporazuma, trebalo je da grupa iz 369. divizije zauzme raspored za odbranu zapadno od Pljevalja duž Ćeotine do Graca, dok je divizija „Taurinenze" trebalo da, nastupajući sa linije Pljevlja—Jabuka prema putu Pljevlja—Šahovići, nabaci partizane zapadno od ovog puta.

Ovaj sporazum je odobrio komandant jedinica Crne Gore s obzirom da se predviđena akcija poklapala sa namerama za okružavanje partizana.

Ovo okružavanje partizana započelo je, u glavnim crtama, već 20. maja, kad je, radi dogovora, u sedište Komande trupa Crne Gore došao pukovnik Faferot (Pfafferott), načelnik štaba komande nemačkih jedinica u Hrvatskoj.[38]

---

[37] Tog dana su snage nemačke 1. brdske divizije, posle oštrih borbi u rejonu Mojkovca, potisle delove 1. proleterske udarne divizije i ovladale prostorijom istočno od linije s. Šahovići—Slepač-most i grebenom Rudine—Željevo—Sokolovica, jugozapadno od Šahovića (Oslobodilački rat, str. 433).

[38] i [42] Opširnije o sastanku sa pukovnikom Vernerom (Werner) Faferotom, vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 240.

Pomenutog dana raspored jedinica je sačinjavao skoro neprekidan veliki luk od Graca do Nikšića, i to:

— između Graca i Pljevalja (isključno) nalazila se borbena grupa 369. divizije;

— između Pljevalja i Tulova divizija „Taurinenze";

— između Tulova i rejona Šahovići Grupa „fon Ludwiger" (724. puk i bugarski 61. puk);[39]

— između Šahovića i Mateševa nemačka brdska divizija;

— između Lijeve Rijeke i Bioča jedna formirana grupa, sastava: bataljon „Pinerolo", LXXXI bataljon crnih košulja i dva bataljona divizije „Venecija", nazvana po svom komandantu Grupa „Mori";

— između Bioča i Podgorice 127. pešad. puk i LXXXVI bataljon crnih košulja;

— između Spuža i Nikšića divizija „Ferara".

SS-divizija „Princ Eugen" stizala je u rejon Nikšić.

Nasuprot ovakvom ofanzivnom rasporedu, partizanske formacije su započele odstupanje iz Sandžaka (suprotstavljajući jaka dejstva zaštitnica bataljonima divizije „Taurinenze" koji su preduzeli gonjenje) jednim delom južno od Tare a drugim u pravcu Čeotine, nastojeći da izvrše proboj kroz raspored Borbene grupe 369. divizije.[40]

Istovremeno su partizanske formacije započele povlačenje iz doline gornjeg toka Lima i rejona Kolašin prema zapadu. Delovi formacija dislocirani severoistočno od Nikšića pokušali su, 21. maja[41], da pređu dolinu Zete, ali su ih budnom kontrolom i odgovarajućim dejstvom sprečile jedinice divizije „Ferara".

*

* *

Pukovnik Faferot — koji je, kako je već poznato, 20. maja došao u Komandu trupa Crne Gore — dao je tačne podatke o pristizanju nemačkih jedinica, za koje se dosad nije

[39] Nemačkoj Borbenoj grupi „Ludviger" (Ludwiger) bili su potčinjeni ojačani 724. lovački puk (iz sastava 104. lovačke divizije) i 1. i 2. bataljon bugarskog 61. pešadijskog puka (NAV-T-315, r. 1244/278—80).

[40] Jedinice nemačke 369. legionarske divizije su 18. maja, kod s. Graca i s. Orlja (blizu Pljevalja) odbacile 6. istočnobosansku i 3. dalmatinsku NOU brigadu i 7. brigadu 7. divizije NOVJ na levu obalu r. Čeotine (Hronologija, str. 474).

[41] Tog dana je Štab 3. udarne divizije NOVJ uputio 1. dalmatinsku udarnu brigadu na položaje s. Dragovoljići — s. Oblatno — s. Zagrad radi zatvaranja pravaca Nikšić—Župa i Nikšić—Šavnik (Sutjeska, Zbornik radova, knj. 1, Vojno delo, Beograd, 1958, str. 141).

znalo, a nagovestio je i dolazak jedne borbene grupe 118. divizije, koja će se iz Foče povezati prema istoku sa 369. divizijom a prema jugozapadu sa divizijom „Princ Eugen". Međutim, o operativnim namerama nemačke komande nije dao nikakve podatke izjavivši da se očekuju naređenja iz Berlina.[42]

Na dan 22. maja, u Podgorici je vođen razgovor između komandanta trupa Crne Gore i generala Litersa [Lüthers], komandanta nemačkih jedinica u Hrvatskoj.

Generalu Litersu je kao prvo predočeno principijelno pitanje ličnosti koja bi usklađivala operacije. S obzirom na teritoriju na kojoj će se one voditi, a koja pripada Italiji, i s obzirom na prisustvo jednog guvernera čina armijskog generala, smatrao sam logičnim da ovo usklađivanje operacija pripadne meni. Generalu Litersu je čak pokazan raspis [italijanske] Vrhovne komande Br. 22440/Op. od 18. maja[43], koji mu nije bio poznat, a u kojemu je jasno precizirano da su u pogledu usklađivanja savezničkog dejstva nemačke jedinice već primile naređenje da se u svojim postupcima pridržavaju naređenja guvernera Crne Gore (odgovor Vrhovne komande Vermahta na raspis [italijanske] Vrhovne komande Br. 22393/Op. od 16. maja).[44] General Liters je izjavio da o tome ne može odlučiti i da mora izvestiti komandu u Solunu.

Posle ovog uvoda — i posle duge diskusije — postignut je sporazum u vezi sa predstojećim operacijama.

Ovaj sporazum je proisticao iz rasporeda jedinica koji je jednim delom već izvršen, kako u Crnoj Gori tako i na njenim granicama prema Bosni, kao i iz zamisli da se zatvori obruč — progresivnim sužavanjem — oko partizanskih formacija i zatim unište, između reke Pive i Tare, na području Durmitora.

Da bi se ovo postiglo — a to je više puta predočeno generalu Litersu — bilo je neophodno da se, još pre početka izvršenja pokreta sa istoka, dopuni raspored na reci Pivi, kako bi se sprečilo da se — zbog nedovoljnog ili nepotpunog zatvaranja obruča na ovoj reci — partizanske formacije, čija je velika brzina kretanja bila poznata, ne naišavši na dovoljno jak otpor, izvuku u pravcu zapada.

Protivofanziva je trebalo da se razvija u dve faze.

Prva faza

Savezničke divizije, polazeći od linije okružavanja duž koje su već zauzimale raspored, morale su da nastupaju koncentrično u cilju zatvaranja obruča oko partizana na sledećem području:

---

[43] i [44] Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 269 (str. 666).

— dolina Tušinje;
— potok Pridvorica;
— potok Komarnica;
— dolina Pive;
— linija koja spaja ušće Pive i Tare sa Pljevljima;
— dominantni visovi na putu Pljevlja—Lever-Tara;
— linija koja spaja Lever-Taru sa dolinom Tušinje.

U ovom cilju trebalo je da:

a) divizija „Taurinenze" nastupa od dominantnih visova na putu Pljevlja—Tulovo do dominantnih visova na putu Pljevlja—Lever-Tara;

b) Grupa „fon Ludviger" i nemačka brdska divizija nastupaju duž Tare i preko Sinjajevine do linije koja spaja Lever-Taru sa dolinom Tušinje;

c) Grupa „Mori" krene sa linije Spuž—Vežešnik—Lijeva Rijeka i da nastupajući dolinom Morače stigne do doline Tušinje i Bara;

d) divizija „Ferara" krene od linije Nikšić—Spuž, pročešlja celo područje između puta Podgorica—Šavnik i doline Morače i da stigne u dolinu Tušinje između Šavnika i Bara;

e) SS-divizija „Princ Eugen" krene od linije Nikšić—Gornje Polje do linije Piva—Šavnik;

f) dva bataljona divizije „Princ Eugen" (koja su ostala zapadno od Pive i nisu ušla u sastav divizije u Nikšiću) i borbene grupe nemačke 118. i 369. divizije posednu za odbranu liniju dolina Pive—linija koja ušće Tare i Pive spaja sa Pljevljima.

Druga faza

U drugoj fazi obruč oko okruženog područja trebalo je postepeno stezati do potpunog uništenja partizanskih snaga.

U ovom cilju trebalo je da:

a) divizija „Taurinenze" krene konvergentno od linije Pljevlja—Lever-Tara i da zauzme prelaze na Tari između Orašja i Lever-Tare (predviđena je eventualnost da deo njenih snaga pređe na levu obalu reke);

b) nemačka brdska divizija nastupa od linije koja Lever-Taru spaja sa dolinom Tušinje do Pive, držeći se severoistočnih padina Durmitora i reke Tare;

c) divizija „Ferara" nastupa područjem između Pive i zapadnih padina Durmitora;

d) divizija „Princ Eugen“ bude prebačena zapadno od Pive (pravcem Bileća—Gacko) sa ciljem da pojača odbrambeni raspored dva bataljona koja su držala prelaze;

e) Borbena grupa 118. divizije produži prema severu duž Pive, a duž Drine do Foče odbrambeni raspored divizije „Princ Eugen“;

f) Borbena grupa 369. divizije stigne do Tare između Orašja i ušća sa ciljem da poveže desno krilo divizije „Taurinenze“ sa 118. divizijom;

g) Grupa „Izaska“ [Isasca] (naziv koji je Grupa „Mori“ dobila po svom novom komandantu) i Grupa „Ludviger“, koje su zbog stezanja obruča ostajale neangažovane, pređu na raspolaganje Komande trupa Crne Gore, odnosno komande nemačkih jedinica.

Kao što se vidi iz nastavka ovog izveštaja, prva faza je ostvarena bez bitnih izmena, dok je druga faza pretrpela izmene zbog prelaza partizanskih snaga zapadno od Pive.

*

* *

Za vreme dok su pomenute snage ostvarivale pokrete neophodne za prebacivanje jedinica u rejone iz kojih je trebalo započeti 1. fazu manevra za okružavanje, 127. puk je nastavljao čišćenje područja na kome je, severoistočno od Podgorice, vođena borba od 14. do 18. maja.[45] U isto vreme je avijacija stalno tukla partizanske formacije koje su se, posle neuspelog pokušaja da iz rejona Piperi pređu u rejon Kuči,[46] povlačile u pravcu doline Župe, dok je artiljerija iz garnizona Nikšić tukla partizanske snage koje su se nalazile severno od grada, s ciljem da ometa kretanje partizana koji su se, pod zaštitom ovih snaga, povlačili iz doline Župe prema rejonu Šavnik

Već naveče 24. maja, jedinice potčinjene Komandi trupa Crne Gore stigle su na polazne položaje sa kojih je trebalo da započne protivofanziva (vidi Prilog br. 4).

Početak ovog manevra je, međutim, morao biti pomeren za 27. maj, jer nemačke jedinice još nisu bile završile odgovarajuće pokrete.

---

[45] Opširnije o dejstvima 127. puka vidi tom III, knj. 5, dok. br. 182 i 184.

[46] Na osnovu akcije Udarne grupe bataljona kod Bioča, italijanske i nemačke komande su došle do zaključka da snage Glavne operativne grupe NOVJ nameravaju da se probiju sa tog sektora ka jugoistoku, u pravcu Albanije. Da bi to sprečile, one su na sektor Mateševo—Podgorica—Danilovgrad užurbano prebacivale nove jedinice (tom II, knj. 9, dok. br. 14 — prilozi; tom IV, knj. 13, dok. br. 218, 219 i 224).

Na južnom sektoru savezničkog poretka, u operacijama je učestvovalo 10 italijanskih bataljona podeljenih u dve grupe, i to:

— Zapadna grupa: divizija „Ferara“ sa šest bataljona;

— Istočna grupa: Grupa „Mori“ (koja je 29. maja promenila naziv u Grupa „Izaska“) sa dva bataljona divizije „Venecija“, jednim bataljonom crnih košulja divizije „Ferara“ i jednim bataljonom divizije „Taurinenze“.

Zapadna grupa trebalo je da u prvoj etapi krene iz doline Zete (od Nikšića do isključno Spuž) i da stigne na liniju Župa—Miljevac, a Istočna grupa da od linije Spuž—Vežešnik—Lijeva Rijeka u prvoj etapi stigne na liniju Smonik—Međuriječje. Cilj akcije bio je da se pronađu partizanske snage u odstupanju, da ih se uništi ili, bar, nabaci severno od pomenutih linija. Način izvršenja zadatka: detaljno čišćenje zemljišta podelom dveju grupa na veći broj kolona (osam).

Istočno od Grupe „Mori“ dejstvovala je nemačka 1. brdska divizija od linije Šahovići—Kolašin sa zadatkom da nastupa i dostigne ulaz u dolinu Tušinje; zapadno od divizije „Ferara“ nastupao je deo SS-divizije „Princ Eugen“ (jedan deo, jačine dva bataljona, bio je dislociran u rejonu Goransko) s istim zadatkom u pravcu Šavnik—dolina donjeg toka Tušinje.

*
* *

Na severnom delu sektora, od linije Pljevlja—Tulovo, morala je divizija „Taurinenze“ (koja je dejstvovala sa pet bataljona) da stigne na liniju Pljevlja—Bitine sa zadatkom da pronađe neprijatelja i uništi ga, ili da ga bar potisne zapadno od pomenute linije. Način izvršenja zadatka: detaljno čišćenje zemljišta pomoću više kolona (pet). Desno je divizija „Taurinenze“ bila povezana sa borbenom grupom 369. divizije — koja je u ovoj prvoj fazi ostajala na svojim položajima duž Čeotine (između Graca i Pljevalja) sa zadatkom da spreči povlačenje partizana, potisnutih dejstvom divizije „Taurinenze“, u pravcu severa — a levo sa Grupom „fon Ludviger“, koja je imala zadatak da sa linije Tulovo—Šahovići nastupa prema Lever-Tari.

*
* *

U zoru 27. maja započela su dejstva jednovremeno na celoj liniji okružavanja između Pljevalja i Gornjeg Polja. Partizani nisu pružili otpor kretanju kolona i izbegavali su borbu. Jedino na krajevima velikog luka, tj. na frontu divizija „Taurinenze“

i „Princ Eugen“, zaštitni delovi su nastojali da zadrže nastupanje savezničkih jedinica, ali bez uspeha. Glavne partizanske snage su se povukle iz Pipera i doline Župe prema severu, sa Sinjajevine i doline gornjeg toka Tare prema zapadu i iz Sandžaka u pravcu doline srednjeg toka Tare.[47]

Na dan 28. maja, partizanski delovi, potisnuti od divizije „Taurinenze“, pokušali su da izvrše prodor na frontu 369. divizije, ali nisu uspeli; u međuvremenu su delovi nemačke 118. divizije u rejonu Gradac uspostavili vezu sa jedinicama 369. divizije i tako produžili borbeni poredak prema zapadu.[48]

Na dan 29. maja, divizija „Ferara“ i Grupa „Mori“ stigle su na prve dodeljene ciljeve ne naišavši na otpor; divizija „Taurinenze“ je nastavila da zadaje gubitke partizanskim zaštitnicama, koje su nastojale da usporavaju kretanje, stigla je na put Pljevlja—Lever-Tara i preduzela njegovu popravku (put je na više mesta bio porušen).[49]

Na dan 2. juna, inžinjerijske jedinice armijskog korpusa postavile su pontonski most preko Tare u cilju prebacivanja snaga na područje južno od Tare.

Na dan 29. maja i divizija „Princ Eugen“ je stigla na određene položaje između Šavnika i doline donjeg toka Tušinje.

U cilju nabacivanja neprijatelja između Pive i Tare, Komanda trupa Crne Gore je, naveče 29. 5., naredila da se divizija „Ferara“ (kojoj je vraćen bataljon crnih košulja koji se nalazio u sastavu Grupe „Izaska“) i Grupa „Izaska“ do 1. juna prebace u dolinu Tušinje i da se rasporede između dvizije „Princ Eugen“ i 1. brdske divizije, kako bi 2. juna preduzele pokret duž puta Šavnik—Lever-Tara.

Pokret je, sa izvesnim zakašnjenjem, započela Grupa „Izaska“, jer je levo krilo nemačke 1. brdske divizije, suprotno naređenju, u toku kretanja iskoristilo jednu konjsku stazu koja je, prema dogovoru, trebalo da stoji na raspolaganju Grupi „Izaska“.

---

[47], [48] i [49] Vrhovni štab NOV i POJ je od 26. do 29. maja užurbano radio na realizaciji svoje odluke od 26. maja: da težište dejstva Glavne operativne grupe za proboj iz okruženja usmeri preko visoravni Vučeva—Sutjeske i Zelengore. U tom cilju je vršeno pregrupisavanje snaga. Ponovo je formirana Drinska operativna grupa (2. proleterska, 6. istočnobosanska i Majevička brigada), koja je dobila zadatak da dejstvuje ofanzivno u dolini Sutjeske; 1. proleterskoj diviziji je naređeno da uputi snage preko Pive, da spreči nadiranje neprijatelja ka Vučevu i Sutjesci; tri brigade pod komandom Štaba 2. proleterske divizije trebalo je da dejstvuju ofanzivno južno od Mratinja i da taj pravac zatvaraju po svaku cenu; 7. divizija se iz Sanžaka, preko Tare, prebacivala na pivski plato (Neretva—Sutjeska, str. 67—68).

Na dan 31. maja počeo se nazirati plan neprijatelja, koji je nameravao da grupiše snage u zapadni deo okružene teritorije s ciljem da probije obruč i da se povuče u Hrvatsku.[50]

Toga dana — izveštavajući o tome u Sarajevu komandu nemačkih trupa u Hrvatskoj — ukazalo se na potrebu da se jedinice raspoređene zapadno od reke Pive pojačaju jakim delovima divizije „Princ Eugen" i da se delovima nemačke brdske divizije očisti rejon između Pive i Durmitora. Istovremeno je ukazato da je namera Komande trupa Crne Gore da naredi nastupanje divizije „Ferara" istočno od Durmitora duž puta Šavnik—Žabljak i da divizija „Taurinenze" započne okružavanje u pravcu Tare (u cilju sve većeg stezanja obruča). I tako je komanda u Sarajevu zamoljena da, u skladu sa kretanjem divizije „Taurinenze", naredi i pokret nemačke 369. divizije prema Tari.[51]

Noću 31. 5/1. 6. partizanske snage su preduzele napad na nemački raspored (divizija „Princ Eugen") između Rudinice—Lug i potoka Komarnica. Partizani su odbijeni uz teške gubitke.[52] Na osnovu ovakve situacije — koja je postajala kritična — nemačka komanda je 2. juna započela da, pravcem Bileća—Avtovac, prebacuje na motornim vozilima jedinice divizije „Princ Eugen" zapadno od doline Pive na područje Čemerno, dok su jedinice divizije „Ferara" zamenile jedinice divizije „Princ Eugen" u dolini Komarnice.[53]

S obzirom na pokrete koje je trebalo da izvrši divizija „Princ Eugen", početak dejstva severno od linije Komarnica—Šavnik—dolina Tušinje pomeren je za 7. jun ujutru.

Od 3. juna zaključno do 6. juna, dok je divizija „Princ Eugen" izvršavala pomenuto kretanje, divizija „Ferara" je održavala dodir sa partizanskim snagama duž linije Pridvorica—Šavnik—Bare; u isto vreme Grupa „Izaska" se prikupila u rejonu Bare—Boan, a 1. brdska divizija se koncentrisala istočno od puta Šavnik—Lever-Tara.

---

[50] Vidi tom IV, knj. 13. dok. br. 262.

[51] Vidi tom IV, knj. 13. dok. br. 276.

[52] Reč je o napadima 5. crnogorske udarne brigade 3. udarne divizije na raspored 13. puka 7. SS divizije „Princ Eugen" na r. Komarnici (Sutjeska, Zbornik radova, str. 229). Prema dnevnom izveštaju 6. armijskog korpusa od 2. juna 1943, napadi „su bili odbijeni sa većim gubicima obadviju strana" (tom III, knj. 5, dok. br. 201).

[53] Usled prodora jedinica Glavne operativne grupe NOVJ preko Pive na Vučevo i u dolinu Sutjeske, nemačko komandovanje je obustavilo dalje nastupanje svoje SS-divizije „Princ Eugen" od Šavnika ka Žabljaku i prebacilo se na prostoriju između Čemerna, Plane i Avtovca (tom II, knj. 9, dok. br. 222; tom III, knj. 5, dok. br. 203 i 208; tom IV, knj. 13, dok. br. 123, 127, 275, 279 i knj. 14, dok. br. 122, 125, 131 i 134).

Pokret divizije „Taurinenze“ u cilju okružavanja morao je biti odložen jer Komanda trupa Crne Gore, uprkos urgiranjima, nije izdejstvovala da jednovremeno krene i 369. divizija; međutim, ukoliko pokret ne bi započeo jednovremeno, stvorila bi se veoma nezgodna pukotina u obruču.

S obzirom da je 5. juna primljen izveštaj da će 369. divizija biti izvučena iz rasporeda jer je određena na drugo mesto linije okružavanja zapadno od Pive,[54] diviziji „Taurinenze“ je naređeno da 6. juna započne pokret za okružavanje kako bi stigla na Taru i da pomeri svoje desno krilo prema zapadu da bi se kod Vjernovića povezala sa 118. divizijom.[55]

U periodu od 1. do 5. juna, Nemci su preduzeli razne pokrete koji nisu svi bili shvatljivi; stekao se utisak da nemačka komanda u Sarajevu nije uvek bila sasvim u toku situacije.

Dogodilo se da su, između 3. i 5. juna, jaki delovi partizanskih snaga, iskoristivši slabost nemačkog rasporeda duž Pive, uspeli da pređu preko reke.[56] Nemačka komanda je tih i sledećih dana pribegla ispravljanju rasporeda pa je, pored divizije „Princ Eugen“, prebacila zapadno od Pive i Borbenu grupu 369. divizije i 724. pešad. puk Grupe „Ludviger“ (koji se zajedno sa pukom „Brandenburg“ nalazio u rezervi u rejonu Foče), i pomoću ovih jedinica organizovala novu liniju okružavanja duž doline Sutjeske. Međutim, ove pokrete je trebalo da pomenute jedinice izvrše sa spoljne strane obruča i stoga su zahtevali mnogo više vremena od onog koje je bilo potrebno partizanima za prebacivanje u unutrašnjosti obruča u cilju otkrivanja eventualnih slabosti u rasporedu i izvršenja proboja na najosetljivijem mestu.

---

[54] Uočivši da će grupacija NOVJ „pokušati da se probije preko Sutjeske“, general Liters je 369. diviziju prebacio na komunikaciju Foča—Kalinovik, a odatle na Zelengoru „radi upotrebe na odlučujućem mestu“ (tom II, knj. 9, dok. br. 14 — prilozi; Neretva—Sutjeska, str. 72—73).

[55] Prema dnevnom izveštaju Komande 6. armijskog korpusa od 10. juna 1943, divizija se povezala sa 118. nemačkom divizijom na koti 1648 (na Rogjel pl.), 6 km južno od Čelebića (tom III, knj. 5, dok. br. 208).

[56] Na levu obalu Pive prebacivale su se 3. udarna i 7. divizija NOVJ. Šestog juna, preko improvizovanog mosta kod s. G. Kruševa, gde su pretrpele velike gubitke od nemačke avijacije, prebacile su se jedinice 7. divizije na levu obalu r. Pive i ubrzo izbile na Vučevo. Istog dana, Vrhovni štab NOV i POJ je naredio Štabu Južne grupe za proboj da obustavi prebacivanje na levu obalu Pive i da teže ranjenike skloni po katunima i pećinama na pl. Durmitoru i u kanjonu Pive, a ostale snage da prebaci preko r. Tare na pl. Ljubišnju (tom II, knj. 9, dok. br. 257, 258; Oslobodilački rat, str. 449—450; Sutjeska, Zbornik radova, str. 110—113, 158—159, 211 i 332).

I zaista, 4, 5. i 6. juna preduzeo je neprijatelj, u cilju izvršenja proboja, više jakih napada na raspored 118. divizije duž doline Sutjeske. Međutim, pokušaji su skoro sasvim propali i partizanima prouzrokovali teške gubitke.[57]

Naveče 6. juna, posle izvršenih pokreta za prebacivanje jedinica u polazne rejone iz kojih je trebalo da se krene na izvođenje poslednje faze operacija, raspored snaga bio je sledeći (vidi Prilog br. 5):

— zapadno od Pive, divizija „Princ Eugen" i delovi 118. divizije zatvarali su obruč oko partizana između Sutjeske i Pive;

— severno od Tare, divizija „Taurinenze" i delovi 118. divizije pristizali su na Taru između njenog ušća i Lever-Tare;

— između Durmitora i Tare, 1. brdska divizija prikupila se duž puta Šavnik—Lever-Tara;

— jugozapadno od Durmitora, divizija „Ferara" prikupila se između Šavnik—Pošćelje[58]—Duži.

Grupa „Izaska", koja zbog stezanja obruča više nije imala mesta u rasporedu, prikupila se u rejonu Boan—Bare sa zadatkom da upotpuni čišćenje rejona istočno od puta Šavnik—Lever-Tara i da tako osigura pozadinu 1. brdske divizije.

Ujutru 7. juna započele su divizija „Ferara" i 1. brdska divizija pokret u dodeljene sektore; one su u početku morale da savlađuju izvestan otpor partizanskih zaštitnih delova, a zatim je kretanje nastavljeno bez otpora, s obzirom da su glavne neprijateljske snage prethodnih dana prešle zapadno od Pive.[59]

---

[57] Trećeg juna pokušale su 1. i 2. proleterska i Majevička udarna brigada da na odseku 118. lovačke divizije razbiju neprijatelja prema Košuru i Borovnom. Delovi 1. proleterske su zauzeli Borovno, ali su ga nemačke snage ponovo povratile (Oslobodilački rat, str. 452). Petog juna u zoru, 1. proleterska divizija, podržana sa dva diviziona artiljerije, napala je glavninu nemačke 118. lovačke divizije u nameri da proširi mostobran na Sutjesci do Popovog Mosta. Nakon vrlo teških borbi uspelo joj je da u toku dana zauzme Borovno i Mrkalje i da širokim frontom izbije na Sutjesku, ali ne i da zauzme dobro utvrđeni Košur i ostale utvrđene položaje na levoj obali Sutjeske, koje su nemačke borbene grupe „Gertler" i „Tribukajt" (118. divizije), uz gubitke od nekoliko stotina mrtvih, uspele da održe (tom II, knj. 9, dok. br. 8 — prilog; tom IV, knj. 14, dok. br. 62, 108, 131, 133, 135; Oslobodilački rat, str. 453—454).

[58] Verovatno je reč o s. Pošćenju, severozapadno od Šavnika.

[59] i [60] Reč je o napadima na položaje 3. udarne divizije na Pivskoj planini. Ova divizija je odolevala neprijatelju i delom snaga sklanjala teške ranjenike po pećinama Pivske pl. i u kanjonu Tare (tom IV, knj. 14, dok. br. 139; Oslobodilački rat, str. 456—463).

U ovom momentu je izgledalo da će ceo manevar promašiti cilj ukoliko neprijatelj odlučno napadne u pravcu zapada, jer na Drini i Sutjesci nemačke snage još nisu bile dovoljno jake. Treba zahvaliti izvesnoj trenutnoj neodlučnosti neprijatelja — čiji su neki delovi čak i pokušali da se ponovo prebace istočno od Pive — što su nemačke jedinice mogle biti ojačane.

Nije bilo mogućno u tom pravcu prebaciti trupe Crne Gore s obzirom na veliku daljinu i slabe komunikacije.

Ipak, u ovome je, kao uostalom i u celom razvoju događaja, u potpunosti došao do izražaja nedostatak jedne jedinstvene koordinativne ličnosti, uprkos svim uloženim naporima da se usklade pokreti i akcije. Ona bi, svakako, posmatranjem situacije i činjenica sa jedinstvene tačke gledišta, donosila pravovremene, neposredne i celishodne odluke.

Procenjuje se da je 7. juna zapadno od Pive bilo 17 partizanskih brigada, veoma iscrpljenih u prethodnim borbama i neprekidnim dejstvom avijacije. Ove snage, na koje je sa juga u rejonu Mratinja napadala divizija „Princ Eugen", nastavile su da napadaju nemački raspored duž Sutjeske, od Tjentišta do njenog ušća u Drinu.

Na dan 8. juna stigla je divizija „Taurinenze" na Taru, a divizija „Ferara" i 1. brdska divizija nastavile su kretanje savlađujući slabiji neprijateljski otpor.[60] U rejon Tjentišta počeli su da pristižu delovi 369. divizije.

U dane 9. i 10. juna nastavljeno je kretanje divizije „Ferara" i 1. brdske divizije, dok su partizani uporno nastojali da otvore prolaz na Sutjesci.[61]

Pošto su primljeni podaci da partizanski delovi pokušavaju da se ponovo prebace preko reke Pive, kako bi se zaklonili u najneprohodnijim rejonima Durmitora, 11. juna je divizija „Ferara" raspoređena duž Pive između Bačića i Krstaca, frontom prema zapadu; istog dana primljeni su podaci da su neki delovi

---

[61] Devetog juna, iz doline Sutjeske izvučeni su na Zelengoru svi delovi 1. i 2. proleterske divizije i oko 600 lakših ranjenika Centralne bolnice (tom IV, knj. 14, dok. br. 147 i 149).

Desetog juna, na položajima Balinovac—Radomišlje razbila je 1. proleterska divizija delove nemačke 369. legionarske divizije i time stvorila uslove za proboj Glavne operativne grupe (tom IV, knj. 14, dok. br. 18 i 151). Delovi nemačke 118. lovačke i 369. legionarske divizije, uz podršku avijacije, pokušali su da u rejonu Lučkih i Vrbničkih Koliba na Zelengori zatvore pravac proboja Glavne operativne grupe. Međutim, upornom odbranom 2. i 4. proleterske brigade na položajima Mala i Velika Košuta i Ljubin grob slomljeni su mnogobrojni juriši neprijatelja i obezbeđen dalji proboj (tom IV, knj. 14, dok. br. 12—14, 145, 147 i 151).

partizánskih snaga uspeli da probiju nemački raspored i da severno od Sutjeske izbegnu uništenje. Na osnovu podataka, koji izgledaju verodostojni, jačina ovih partizanskih snaga koje su uspele da probiju nemački raspored iznosila je, otprilike, 2000—3000 boraca, zajedno sa Titovim štabom.

Na dan 11. juna, po završetku operacija istočno od Pive, jedna formirana italijansko-nemačko-bugarska jedinica popela se na vrh Durmitora i istakla zastave triju armija.

Od 20. juna divizija „Ferara", ojačana sa dva bataljona divizije „Venecija" iz sastava Grupe „Izaska", koja je po izvršenju zadatka rasformirana 11. juna, preduzela je čišćenje rejona između Pive i zapadnih padina Durmitora sa zadatkom da uništi manje grupe partizana koje su izbegle dejstvima od prethodnih dana; ona je jednovremeno nastavila izviđanje duž Pive i zatvorila ovaj pravac odstupanja ostacima partizanskih formacija, čije je uništavanje bilo u toku.[62]

Na dan 14. juna i divizija „Taurinenze" je ponovo preduzela čišćenje područja između Tare i Ćeotine sa zadatkom da uništi slabije partizanske delove koji su izbegli đejstvima od prethodnih dana.[63]

*

* *

Zaključno sa 16. junom mogao se smatrati završenim operativni ciklus započet 14. maja herojskim delimičnim žrtvovanjem 383. pešad. puka u rejonu Pipera.

Partizanske formacije pod komandom Tita, koje su kroz Crnu Goru nameravale da prodru u Albaniju, sa verovatnom težnjom i prema dalekosežnijim ciljevima, najpre su zaustavljene isključivo od italijanskih jedinica na vratima Podgorice, zatim snažno potisnute od italijansko-nemačkih jedinica, koje su nastupale sa juga i istoka, zadržane u svom neurednom odstupanju od nemačkih jedinica i, konačno, okružene — skoro potpuno su uništene.

---

[62] i [63] Trinaestog juna, u rjeonu s. Tjentišta pokušala je da forsira Sutjesku glavnina 3. udarne divizije. Međutim, koncentričnim napadima višestruko jačeg neprijatelja prepolovljene jedinice 3. divizije skoro su potpuno razbijene. U toku naredne noći pokušali su ostaci 3. divizije da se između Ozrena i Suhe probiju ka Zelengori, ali su u tome uspele samo pojedine grupe i izvestan broj ranjenika, dok su najveći broj ranjenika, bolesnika i sanitetskog osoblja poubijali nemački vojnici (tom III, knj. 5, dok. br. 212; tom IV, knj. 14, dok. br. 158, 159, 162, 165 i 166; Oslobodilački rat, str. 464—465).

Gubici neprijatelja iznose oko 12.000 poginulih, s obzirom da je veći deo zarobljenih streljan.[64]

Ogroman je ratni plen u naoružanju i municiji, ne računajući velike količine koje su bačene u reke, duboke provalije ili uništene dejstvom vatre.

Naše i nemačke jedinice su prilikom nastupanja oslobodile 650 naših zarobljenika, koji su se svi nalazili u stanju izrazite neuhranjenosti. U postignute rezultate treba uračunati i ovaj visoko humani uspeh.

U Prilogu br. 6 izneseni su i naši gubici, kao i gubici (provereni) koje su neprijatelju zadale samo italijanske jedinice, i ratni plen u naoružanju i municiji.

Komande i jedinice su pokazale visok borbeni duh, a jedinice — uprkos mnogobrojnim i dugotrajnim posadnim službama — veliku borbenu sposobnost i stručnu spremu u marševanju i naporima uopšte, kao i u borbama na neprohodnom planinskom zemljištu.

Komandom trupa Crne Gore do 11. maja rukovodio je general armijskog korpusa Luiđi [Luigi] Mentasti, a od 12. maja nadalje divizijski general Erkole Ronkalja [Ercole Roncaglia].

GUVERNER CRNE GORE
(Armijski general A. Pircio Biroli)

M. P. **A. Pircio Biroli**

---

[64] U bici na Sutjesci, odnosno u toku neprijateljske ofanzive „Švarc", Glavna operativna grupa NOV i POJ, sa pripadajućim i pratećim joj delovima, izgubila je više od 30 posto svog ljudstva (računa se da je na početku bitke jačina operativnih jedinica bila oko 16.000 boraca, svrstanih u šesnaest brigada, i da se u Centralnoj bolnici i divizijskim bolnicama nalazilo još preko 3500 boraca). Prema do sada prikupljenim podacima, u bici na Sutjesci je poginulo 6508 pripadnika NOVJ (boraca, rukovodilaca, lekara i medicinskog osoblja), među kojima 520 žena. Pored ostalih, na Sutjesci je poginulo sedam članova AVNOJ-a (među njima su trojica iz Izvršnog odbora AVNOJ-a: Nurija Pozderac, Veselin Masleša i dr Sima Milošević), dva istaknuta člana Vrhovnog štaba NOV i POJ (Vojislav Đokić i Sava Kovačević), 59 rukovodilaca brigada i bataljona i preko 370 rukovodilaca četa (Neretva—Sutjeska, str. 57—58, i 294—314; Hamović V. Miloš, Socijalna, polna i starosna struktura poginulih boraca NOV Jugoslavije u bici na Sutjesci 1943. godine, referat na naučnom skupu „NOB u Bosni i Hercegovini i AVNOJ" (1942—1943), Sarajevo, novembra 1973.).

SITUAZIONE FORZE PARTIGIANE
alla data del 31-3-943-XXI

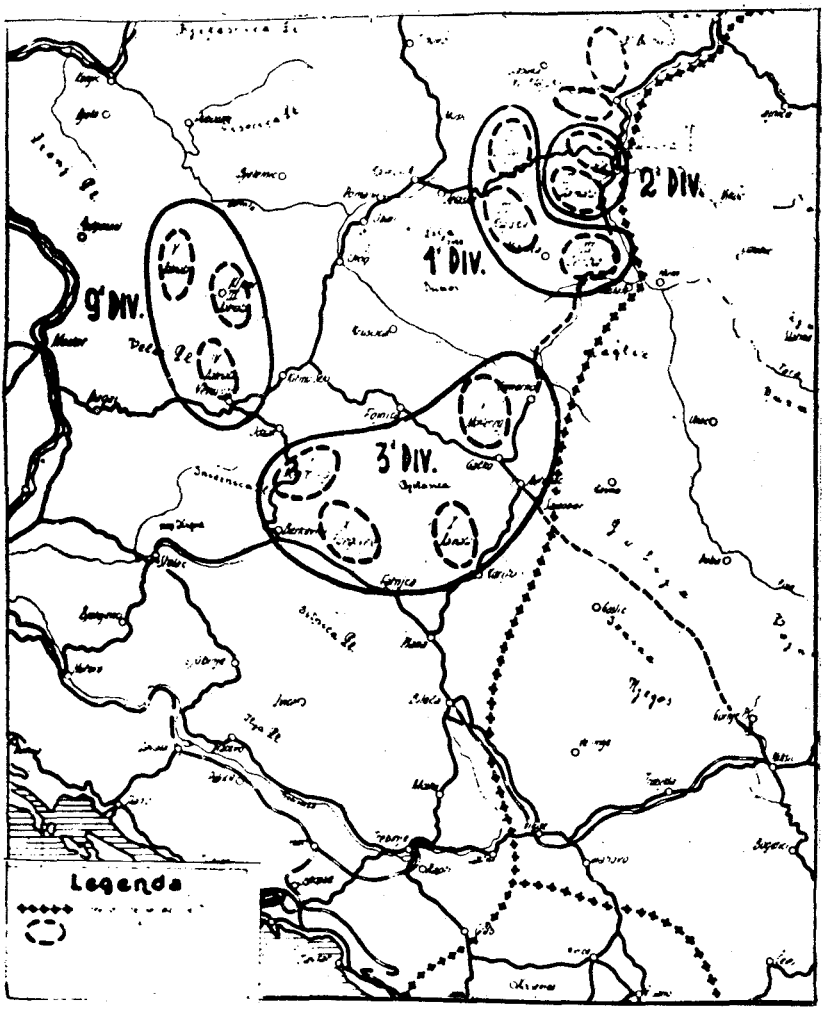

Fotokopija priloga 1 dopisu br. 5088 od 14. VII-43.
SITUACIJA PARTIZANSKIH SNAGA na dan 31-3-943.
(*Legenda:* Demarkaciona linija; Brigada)

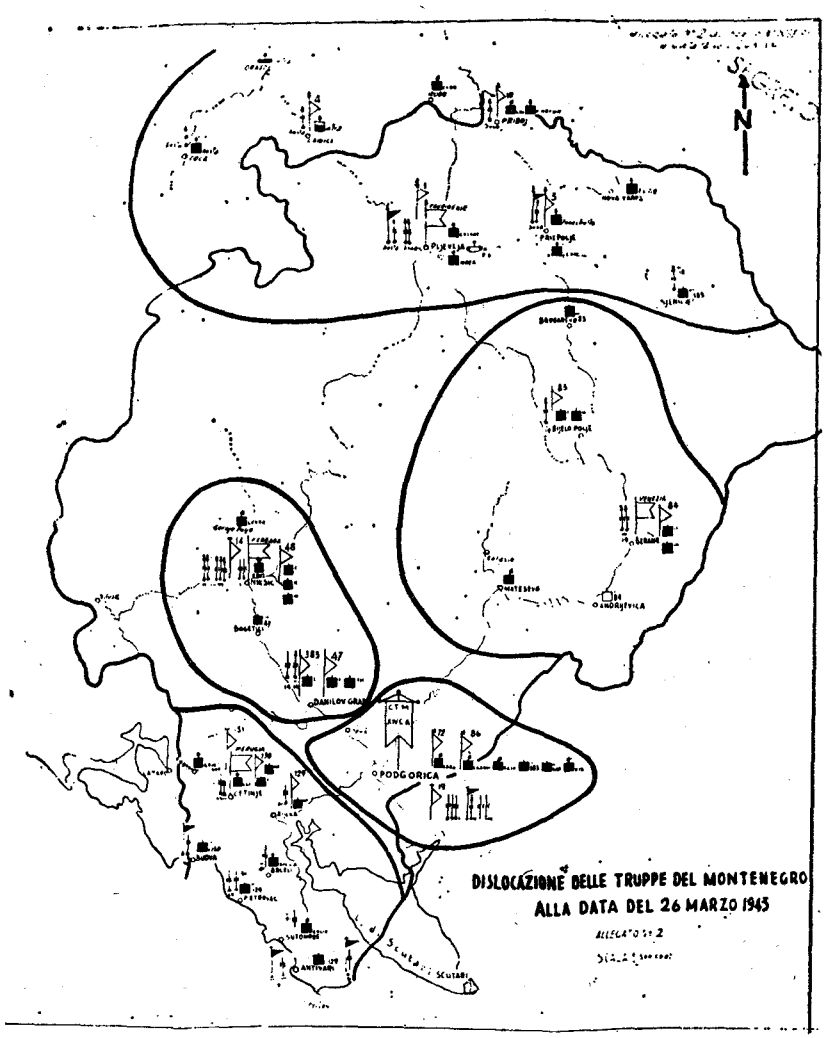

Fotokopija priloga 2 dopisu br. 5088 od 14-VII-43.
DISLOKACIJA TRUPA CRNE GORE na dan 26. marta 1943.

SITUAZIONE FORZE PARTIGIANE
alla data del 13-5-943-XXI

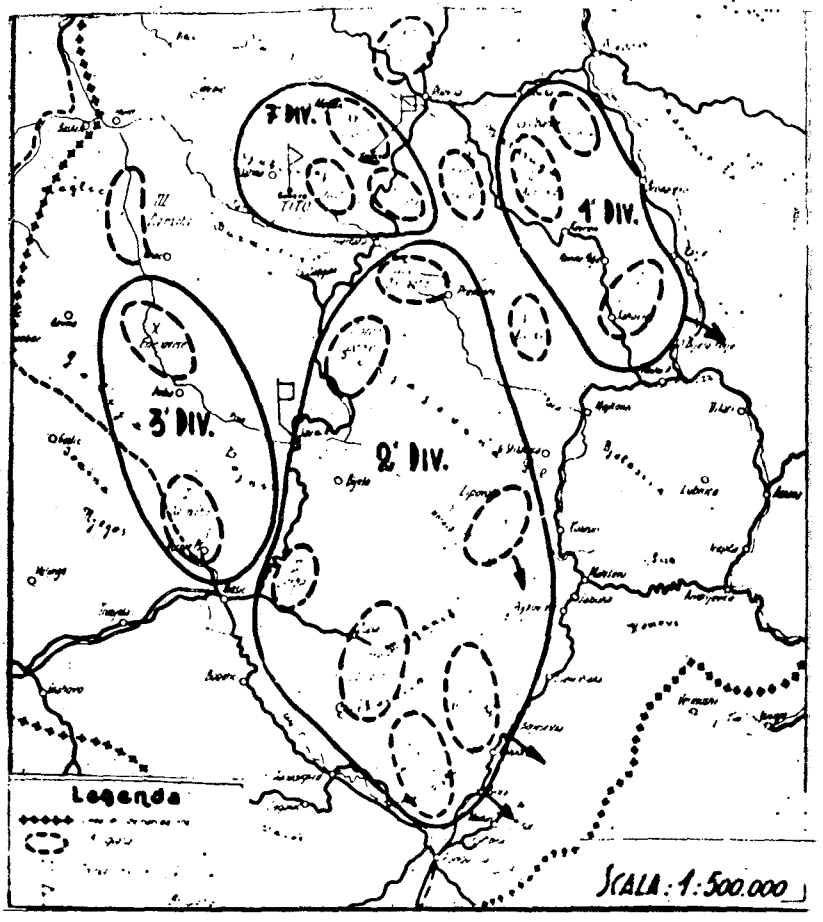

Fotokopija priloga 3 dopisu br. 5088 od 14-VII-43.
SITUACIJA PARTIZANSKIH SNAGA na dan 13-V-1943.
(*Legenda:* Demarkaciona linija: Brigade; K-da divizije; K-da brigade)

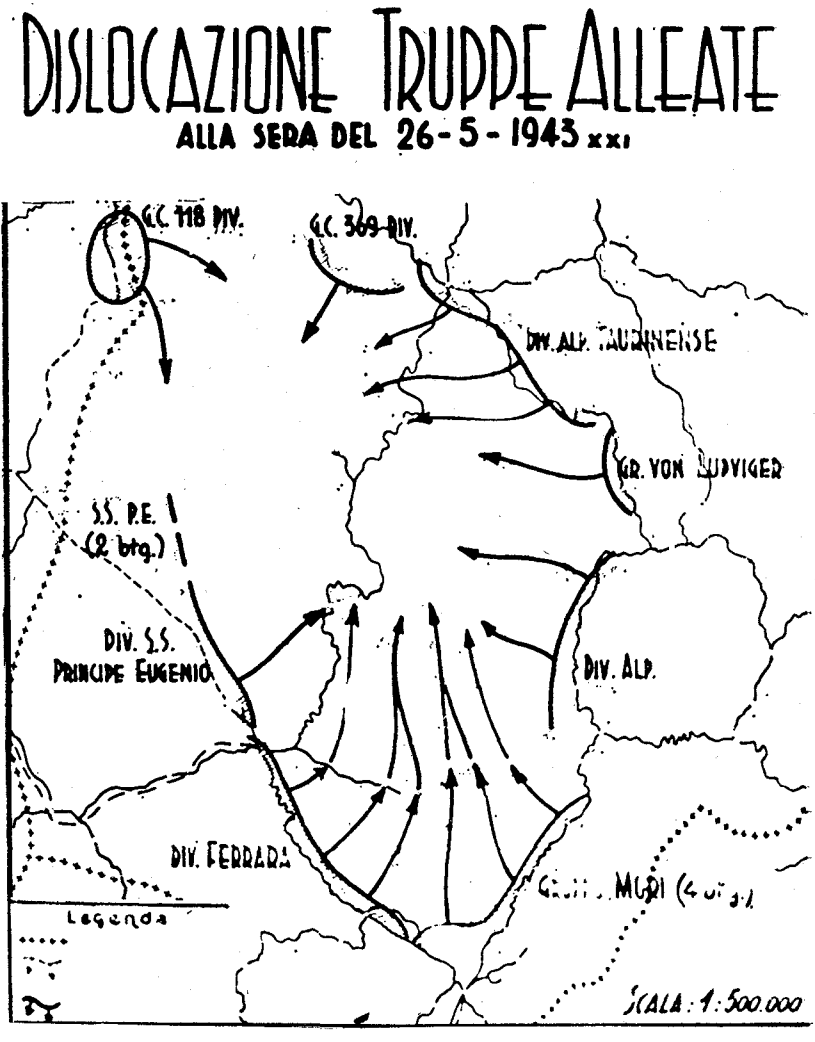

Fotokopija priloga 4 dopisu br. 5088 od 14-VII-43.
DISLOKACIJA SAVEZNIČKIH TRUPA uveče 26. 5. 1943.
(*Legenda:* Demarkaciona linija; Italijanske trupe; Nemačke trupe).

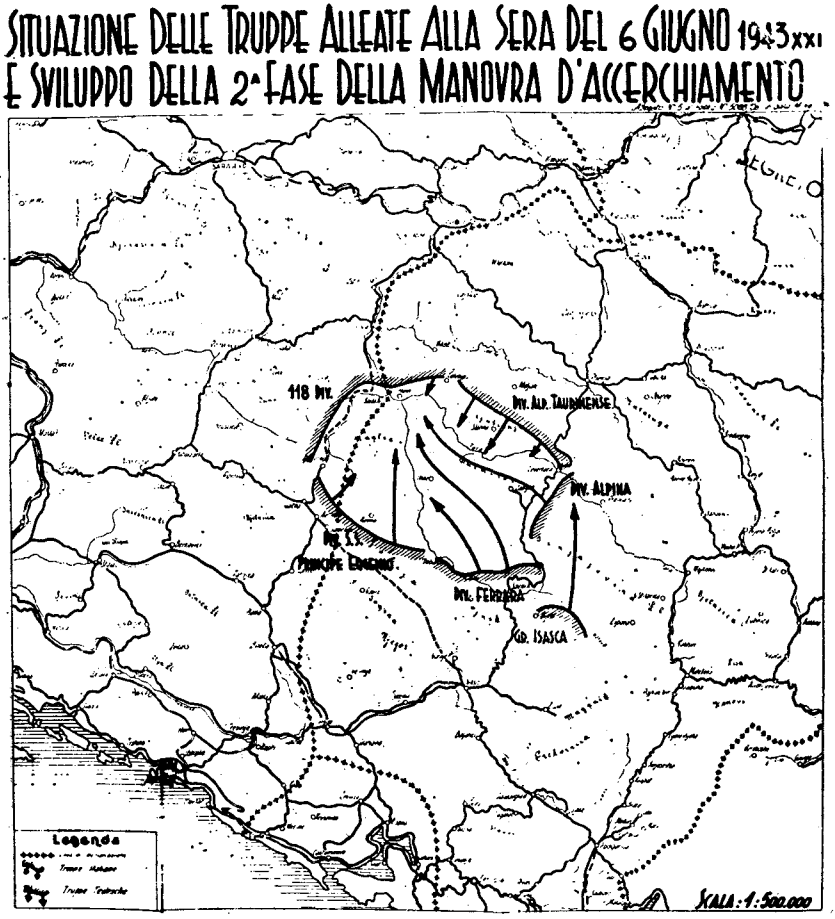

Fotokopija priloga 5 dopisu br. 5088 od 14. VII-1943.

SITUACIJA SAVEZNIČKIH TRUPA uveče 6. juna 1943. i razvoj II faze manevra okruženja.

(*Legenda:* Demarkacione linije; Italijanske trupe; Nemačke trupe).

Prilog br. 6

Pregled br. 1

NAŠI GUBICI

	Od 6. 4. do 12. 5. 1943.	Od 12. 5. do 21. 6. 1943.	Ukupno
POGINULO:			
— oficira	14	15	29
— podof. i vojnika	105	156	261
RANJENO:			
— oficira	15	10	25
— podof. i vojnika	356	160	516
NESTALO:			
— oficira	24	16	40 (1) (2)
— podof. i vojnika	877	585	1462 (2)

Napomena:

(1) od kojih je, prema verodostojnim podacima, 10 streljano pre nego su stigle naše kolone.

(2) od kojih je 7 oficira i 154 vojnika razmenjeno polovinom maja; 650 su oslobodile naše i nemačke kolone prilikom nastupanja.

M.P.

Pregled 2 *Prilog Br. 6*

GUBICI KOJE SU PARTIZANIMA ZADALE ITALIJANSKE JEDINICE

	Od 6. 4. do 10. 5. 1943.	Od 10. 5. do 21. 6. 1943.	Ukupno
POGINULO (provereno):(1)	388	961	1345
ZAROBLJENO:	67	1211	1278

Primedba:

(1) Ovom broju dodato i mnogo drugih poginulih (pretpostavlja se oko 2000), čiji su grobovi pronađeni u velikim jamama.

M.P.

Pregled br. 3 *Prilog br. 6*

ZAPLENJEN MATERIJAL(1)

	Od 6. aprila do 10.maja 1943.	Od 10. maja do 21. juna 1943.	UKUPNO
Artiljerijska oruđa		8	8
Automatska oruđa	4	52	56
Puške i karabini	36	2577	2613
Minobacači	3	9	12
Stoka		548	548
Auto-vozila (2)		6	6
Tenkovi (2)		7	7
Motocikli (2)		3	3

Primedbe:

(1) Sem toga zaplenjeni su brojni bajoneti, raznovrsna municija, razne sprave, delovi oružja, itd.

(2) Naš materijal koji je povraćen.

M.P.

SPECCHIO n° 1 Allegato n° 6

P E R D I T E N O S T R E

	Dal 6 aprile al 12 maggio 1943	Dal 12 maggio al 21 giugno 1943	T O T A L E
Morti:			
ufficiali	14	15	29
sottuff. e truppa	105	156	261
Feriti:			
ufficiali	15	10	25
sottuff. e truppa	356	160	516
Dispersi:			
ufficiali	24	16	40 (1)(2
sottuff. e truppa	877	585	1462 (2)

541

N O T E : (1) di cui 10, per notizia certa, sono stati fucilati prima del giungere delle nostre colonne.

(2) di cui 7 ufficiali e 154 uomini furono scambiati a metà maggio; 650 furono liberati dalle colonne nostre e tedesche durante l'avanzata.

Fotokopija dela priloga 6 uz dok. br. 90

BR. 91

IZVEŠTAJ VOJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJE OD 15. JULA 1943. KOMANDI 2. ARMIJE O NAPADIMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA ITALIJANSKE PLOVNE OBJEKTE I UREĐAJE I PREDUZETIM PROTIVMERAMA U TOKU MESECA JUNA[1]

18-VII-1943

VOJNOPOMORSKA KOMANDA
DALMACIJE

VIŠA K-DA ORUŽ. SN. „SLOV.—DALM." OPERATIVNO
Br. 11924 Stiglo 18. jula 1943.

Operativno odeljenje
Telegrafska adresa: Maridalmazia
Prot. br. 20010/Pov. Split, 15. jul 1943—XXI

Predmet: Pomorski nadzor u mesecu junu 1943—XXI

Poverljivo —

KOMANDI 2. ARMIJE

V. P. 10

1. — Podaci u vezi sa vazdušno-pomorskim nadzorom u toku meseca juna u vodama Vojnopomorske komande Dalmacije:

Broj upotrebljenih jedinica	128
pređenih milja	65437
časova provedenih u pokretu	12020^h 56^m
na moru pregledanih čamaca	1659
predatih ili zaplenjenih čamaca	107
potopljenih ili uništenih čamaca	2
ispaljeno topovskih zrna	55
ispaljeno mitraljeskih zrna	2757

[1] Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 27/2, k. 213.

Divulje:	protivpodmorničkih pratnji	57	časova	103.05
	protivpodmornički lov	12	časova	8.35
	razno	63	časova	60.10
Kumbor:	protivpodmorn. pratnji	13	časova	33.40
	protivpodmornički lov	2	časova	2.55
	razno	3	časova	3.40
	Ukupno	150	časova	211.05

2. — Broj čamaca koncentrisanih u posednutim mestima:

Korčula	958
Šibenik	1632
Biograd na Moru	52
Vis	605
Brač	341
Gruž	53
Omiš	106
Makarska	43
Hvar	281
Trogir	382
Jelsa	38
Trpanj	332
Metković	318
Obrovac	152
Ukupan broj	5293

3. — U toku meseca odigrali su se sledeći događaji koji zaslužuju pažnju:

1. jun — Nepoznata lica oštetila su svetionik na malom ostrvu Mali Kosmac kod Rta Planka. —

2. jun — Italijanske lučke vlasti iz Trpnja iznenadile su motornim čamcem **„Sveti Ante“** partizane za vreme ribolova u uvali Bezdija (Pelješac). I pored oružanog otpora s njihove strane, koji je izazvao oštećenja na palubi motornog čamca, zaplenjena su dva čamca, dva splava i mreže. —

4. jun — Motorni čamac 22 iz Šibenske pomorske komande u službi nadzora između Tribunja i uvale Kaino [Caino][3] naterao je u bekstvo u ovom drugom mestu grupu partizana koja je vršila sumnjivo dejstvo na kopnu.

[2] Nepoznata skraćenica.
[3] Uvala Kaino nije nađena na karti 1 : 100.000.

6. jun. — Za vreme prinudnog spuštanja jednog aviona 183. eskadrile RML kod Trogira, ustanici su na isti otvorili jaku mitraljesku paljbu iz zasede u blizini Marasić.[4] Avion je oštećen, a svi članovi posade lakše su ranjeni. Eskadrila je odmah izvršila akciju odmazde bombardovanjem zone. —

— Kod ostrva Sušac, ribarskom motornom čamcu br. 2193 S prišao je i zarobio ga jedan čamac na vesla sa 12 ljudi, od kojih su neki bili u vojnoj uniformi. Ribari su bili prebačeni na čamac sa veslima i mogli su da se vrate u Velu Luku na Korčuli, odakle je V. A. P.[5] 3 isplovio u traganje za motornim čamcem, dovukavši ga zajedno sa nekoliko sumnjivih ljudi zatečenih kod Tri Luke (Sušac VK—GS). —

9. jun — Kada je sa osmatračnice na brdu Banastra bilo primećeno nekoliko svetlećih raketa, V. A. P. 31, u službi noćnog patroliranja u Srednjem kanalu, zarobio je kod ostrva Pašman, blizu Navijane,[6] jedan ustanički čamac sa namirnicama, lekovima i raznim materijalom. —

— V. A. P. 25 i R. R. 21, koji pripadaju italijanskim lučkim vlastima u Supetru na Braču, zarobili su 7 skrivenih čamaca blizu uvale Vosica i Longa.[7]

10. jun — Protivpartizanski brod br. 4 i motorni čamac br. 9 italijanskih lučkih vlasti u Hvaru zarobili su kod uvale Kozja jedan motorni čamac od 4 tone pun nafte, spreman za polazak. U čamcu nije bilo nikoga.

12. jun — Protivpartizanski brod br. 36 pomorskog okruga Novigrad napadnut je iz automatskih oruđa od strane ustanika, koji su postavili zasedu u blizini hrvatske obale kod Šibulina (Novigrad IH—EO) i na malom ostrvu Ražanac. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

14. jun — Motorni čamac italijanskih lučkih vlasti u Omišu izvršio je prepad na grupu partizana koja je upravo nameravala da izvrši prekid puta kod Čeline.[8] Pošto je otvorena vatra, ovi su se razbežali. —

---

[4] Napad na avion su, kod Marušića (a ne Marasića), izvršile jedinice 3. bataljona Splitskog NOP odreda (tom VIII, knj. 1, dok. br. 212; AVII, reg. br. 36/5, k. 105; Hronologija, str. 496).

[5] V.A.P. — Vigilanza antipartigiana (protivpartizanski nadzor, odnosno brod u službi protivpartizanskog nadzora)

[6] Navijane nije pronađeno na karti 1 : 100.000. Verovatno je reč o s. Neviđane ili Nevinjskom polju na o. Pašmanu.

[7] Verovatno: Voščica i Vrila Luke. Vidi tom V, knj. 16, dok. br. 155.

[8] i [9] Vidi tom V, knj. 16, dok. br. 155 i knj. 17, dok. br. 4.

19. jun — Na motorni ribarski čamac **„Sant'Andrea"** B. 452 iz splitske mornarice ispaljeni su hici iz vatrenog oružja iz pravca Brela (Makarska ZL—BD). Jedan naš mornar je ranjen.

22. jun — Protivpodmornički motorni izviđač **„Marondu"** [Marongiu] pružao je artiljerijsku podršku prilikom iskrcavanja grenadira divizije **„Zara"** na Dugi otok. Za vreme tog dejstva zarobio je dva čamca. —

23. jun — Konstatovano je oštećenje svetionika Planketa. —

27. jun — Kod Samograda (Korčula ZP—GZ) otelo je šest naoružanih partizana motorni čamac prilikom ribolova.

28. jun — Kod Rogotina (Ploče) ubijen je puščanim hicima sa kopna kormilar motornog broda podešenog za radove u pristaništu. —

— Na protivpartizanski brod br. 19 italijanskih lučkih vlasti iz Sućurja na Hvaru otvorena je vatra iz jednog neprijateljskog uporišta između rta Sv. Tekla i Makarske. Položaj je uništen topovskom paljbom sa motornog izviđača A.S. 2. **„Saba"**.

4. U sadejstvu sa jedinicama Kopnene vojske izvedena su sledeća dejstva:

5. jun — Protivpodmornički brodovi 20 i 32 pomorskog okruga Biograd na Moru učestvovali su u akciji čišćenja ostrva Pašman sa bersaljerskim jedinicama divizije **„Zara"**. —

11. jun — Avioni Cant Z501 183. eskadrile bacali su male bombe i mitraljirali prostor kod bolnice 348 na putu za splitske Kaštele, gde su ustanici bili napali jedinice Kopnene vojske.[9] I pored protivavionskog otpora ustanika, jedno blokirano vozilo je oslobođeno. —

12. jun — Pomorske jedinice iz Šibenika učestvovale su u akcijama hvatanja Žićkovićeve[10] bande na sektoru Vodice.

13. jun — Avioni Cant Z 501 183. eskadrile R. M. L. mitraljirali su i bacali male bombe na zonu Marina — Seget kod Trogira.

— Na protivpartizanski brod 21 i na motorni čamac br. 25 pomorskog okruga Trogir sa posadom koja se sastojala od pripadnika KoV, koji su pošli da izvide situaciju u Marini kod Trogira, otvorena je učestala vatra sa kopna. Odmah je pružen otpor sa broda, gde je jedan vojnik ubijen a jedan karabinijer ranjen.

[10] Reč je o Dragi Živkoviću, komandantu Šibenskog NOP bataljona.

Torpiljarka T. 5 odmah se uputila u Marinu, ukrcala posadu tog mesta i uništila preostale čamce na tom području.[11]

12—13. jun — Remorkeri 13 i 16, motorni ribarski čamac **„Nazareno“** B. 92, protivpartizanski brod 5, motorni čamac 22 i P. R. **„Albania“**, svi iz mornarice Šibenik, učestvovali su u akcijama čišćenja koje je izvodila divizija **„Zara“** u zoni Vodice,[12] kojom prilikom je zaplenjeno 5 čamaca.

15. jun — Na zahtev 18. arm. korpusa torpiljarka T. 5 izvršila je bombardovanje naselja Marina i Vranjica kod Trogira.

20. jun — Posle jednog napada koji su pretrpeli karabinijeri na ostrvu Korčula, protivpartizanski brod 34 i motorni ribarski brod **„Kristina“** [Cristina] B. 537 sudelovali su u akciji iskrcavanja u uvali Zavalatica. —[13]

28—29. jun — Remorker **„Poderozo“** učestvovao je u akciji čišćenja u zoni Marina [Bosoglina] — Marinska[14] (Šibenik SL—BN), zaplenivši 7 čamaca. —

30. jun — Motorni čamac br. 22 šibenske mornarice sudelovao je u akcijama čišćenja između Tijesnog i Pirovca[15] (Žirje OL—CM = OL—CO) i tom prilikom je napadnut u mestu Tijesno. —

...

POMORSKI SAOBRAĆAJ
PODMORNICE

Osmatranja izvršena u toku meseca vide se u priloženom popisu.[16]

---

[11] U s. Marinu su ušle jedinice Splitskog NOP odreda (tom V, knj. 16, dok. br. 155; AVII, reg. br. 36/5, k. 105; Hronologija, str. 497).

[12] U toj akciji čišćenja, jedinice divizije „Zara“ su pohvatale i streljale 72 rodoljuba (tom V, knj. 16, dok. br. 155; AVII, mikrofilm H 28/925; Hronologija, str. 497).

[13] Reč je o napadu partizanskog voda na Karabinijersku stanicu Čara. Radi odmazde, jedinice 93. puka divizije „Mesina“ su uhapsile veći broj rodoljuba a 40 njih streljale (AVII, reg. br. 22, 23, 28/6 i 8/7, k. 342d).

[14] Marinska nije pronađena na karti 1 : 100.000.

[15] Kod Stubice, na putu s. Pirovac — s. Tijesno, 1. čela 1. bataljona Sjevernodalmatinskog NOP odreda, napadom iz zasede, 30. juna zarobila je 7 i ubila 9 vojnika divizije „Zara“. Za odmazdu italijanski vojnici su u selima Betini, Hramini, Murteru i Pirovcu (kod Šibenika) zapalili 15 kuća i streljali 25 ljudi (AVII, reg. br. 1/1—2, k. 2007; 1/2, k. 1603 A; 1—30/6, k. 344 i mikrofilm H 6/762 i 770).

[16] Vidi AVII, reg.br. 27/2—8, k. 213.

SEMAFORSKA MREŽA

1. — Osmatranje u toku meseca:

— Cr. koš.	849
— brodovi	3795
— remorkeri	366
— motorni jedrenjaci	3515
— ribarski čamci	1141
— avioni	989.—

2. — U toku noći između 23. i 24. sa okolnih brežuljaka izvršen je napad iz automatskih oruđa na svetionik S. Anton (Rt Planka). Nikakvih rezultata. Obližnja baterija Kopnene vojske smesta je odgovorila na vatru.

Za vojnopomorskog komandanta
Dalmacije, sl. ots. kontraadmirala
(Antonio Bobieze)
Nač. štaba — kapetan broda
(Ludoviko Sita) [Ludovico Sitta]
L. Sita

RSA/

[17]*Predmet:* Delatnost Kr. Mornarice u junu. —

— Kontrola čamaca u moru	1659
— predato ili zaplenjeno čamaca	107
— potopljeno ili uništeno „	2

Zaključno sa mesecom junom *na okupu su 5293 čamca.*

U toku meseca, u vodama pod kontrolom K-de mornarice Dalmacije nije bilo gusarskih ispada u pravom smislu reči, već samo nekoliko napada na pojedinačne čamce, a sa obale su neke grupe partizana otvarale vatru.

Značajnu delatnost vršile su jedinice za borbu protiv partizana (v.a.p.) i često su sudelovale u prilog jedinica KoV, koje su dejstvovale duž obale i na ostrvima. —

——— o ———

...[18]

...[19] 20. VII

V.P. 10, 20. jul 1943 — XXI

23. VII **M.R.**[20]

---

[17] Sledeći tekst dopisan je mašinom u Komandi 2. armije.
[18] i [19] Nepoznati paraf.
[20] Paraf generala Marija Robotija.

BR. 92

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 15. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O NAPADU NA AUTO-KOLONU NA PUTU DEBAR—STRUGA, O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI ZAPADNE MAKEDONIJE, KOSOVA I SUSEDNIH PODRUČJA I O OPERATIVNOJ DELATNOSTI NA TERITORIJI CRNE GORE[1]

KOMANDA 9. ARMIJE
— Obaveštajno odeljenje —

V.P. 22, 15. jul 1943 — XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo

Albanija

Operativna delatnost

...[2]

Delatnost bandi

...

Dana 13. tek. u 11 časova, u visini Modrič (Ohrid UQ—ED), duž puta Debar—Struga, oko 100 naoružanih ljudi izvršilo je napad na našu auto-kolonu; smatra se da su to pripadnici bande Baba Mustafe iz Martaneski.[3]

Na našoj strani dva oficira su poginula a dva ranjena, 12 vojnika je ranjeno a 23 su nestala.

Gubici ustanika nisu utvrđeni. U toku je akcija odmazde.

(Izvor 25. arm. korpusa)

...

Prema informacijama koje se upravo proveravaju a potiču od ispostave Prefekture Puka, proizlazi da ilegalac Muharem Barjaktari namerava da sa 3000 naoružanih ljudi uskoro izvrši napad na Prizren. Istovremeno bi vođe bandi Imer Bardoši i Pasku Nikola Kuri krenuli na Puku i Ibalju (Puka

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/111—129.

[2] Izostavljeni tekst odnosi se na Albaniju ili je manjeg značaja.

[3] Redakcija ne raspolaže podacima o ovom napadu.

UO—DT). Takođe je potvrđeno da se vođa bande Fadilj Hodža sada nalazi u Ljumi, verovatno s ciljem da izvrši reorganizaciju svoje bande, a ne isključuje se da je stupio u vezu sa Barjaktarijem.

Izdata su naređenja kako bi se ti događaji predupredili.

(Izvor Sektora „Z")

Ova vest potvrđuje sumnje koje su nastale u vezi sa poznatim sastankom u Slatini, kome je navodno prisustvovao i Barjaktari (vidi izveštaj od 13. tek., str. 5).[4] Ova vest se dovodi u vezu i sa onim što je izneto u izveštaju od 14. tek., str. 3,[5] u pogledu sastanka koji je bio održan u Banjištu, kojom prilikom je regrutovano 1200 oružanih ljudi za bandu ilegalca Hadži Lešija. Prema gore iznetim podacima, može se zaključiti da je između ustaničkih vođa debarske oblasti, Ljume i Kosova postignut sporazum, sa kojim se povezuje i akcija poznatog pukovnika Hila, o čijem je prisustvu u severnoj Albaniji javljeno u drugom delu ovog izveštaja, a u čijoj se pratnji nalazi jedan bivši albanski žandarmerijski ppuk. koji bi mogao da se identifikuje kao Barjaktari.

...

Razno

Na Kosovu albanske vlasti rđavo postupaju sa albanskim radnicima srpsko-crnogorskog porekla, koji su određeni za radove u rudnicima i na izgradnji puteva; oni su izloženi zlostavljanju koje izaziva veliko nezadovoljstvo. Zloupotrebe i nepravda naročito dolaze do izražaja prilikom raspodele namirnica neophodnih za život.

(Direktan izvor)

...

Drugi deo

Pogranične države

Crna Gora

Operativna delatnost

— *Sektor divizije „Taurinenze"* — U toku je pokret 118. nemačke divizije od Višegrada u cilju dostizanja određene linije duž potoka Uvac od Klik (Vardište PL—BN) do ušća u Veljušnicu (Sjenica QO—BD) radi akcije čišćenja koja treba da se vrši u sadejstvu sa divizijama „Venecija" i „Taurinenze".

---

[4] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

[5] i [6] Vidi dok. br. 90.

Jedna četa bataljona „Intra“ očistila je zonu Durmitora stigavši do vrha, kojom prilikom su nađena dva mitraljeza, municija i drugi vojni materijal.

Sekor divizije „Venecija“ — Neosnovana je vest o koncentraciji partizana u zoni Pešića rupa, što je pomenuto u izveštaju od 14. tek.[6]

Uhapšeno je 8 sumnjivih lica, dok je jedan partizan ubijen.

Sektor divizije „Ferara“ — Na raznim tačkama zetske doline zarobljeno je 10 naoružanih partizana, pripadnika grupe koja je 11. tek. bila raspršena u zoni Smrduša.

Sektor divizije „Emilija“ — Noću između 12. i 13. tek., između 23,30 č i 3,35 č, avioni nepoznate pripadnosti nadletali su zonu Tivat bacivši antiitalijanske propagandne letke pisane na italijanskom jeziku.

Sektor Podgorica — 33. bat. cr. koš. izvršio je čišćenje zone Lješko Polje (Cetinje XN—PG) uhapsivši dva sumnjiva lica i zaplenivši 9 pušaka.

(Izvor K-de trupa Crne Gore)

Bugarska

— U toku akcija čišćenja koje su ovih dana vršili Bugari u zoni Malovište—Kažani (Resan XL—AD) zarobljeno je 18 ustanika, od kojih je 6 streljano.

Bilo je nekoliko gubitaka i na bugarskoj strani.

(Izvor divizije „Areco“)

Politička aktivnost —

U mestima Skoplje — Kumanovo — Kačanik — Bujanovce (Kumanovo PN—EZ) — Vitina (IH—EK) i Preso[7] (OL—EK) Bugari organizuju bande sastavljene od Alabanaca i Makedonaca, da bi ih upotrebili protiv partizanskih grupa.

Svaka banda je jačine 100 ljudi.

(Izvor Sektora „Z“)

Razno

Popis koji se upravo vrši na području Bitolja i Skoplja (vidi izveštaj od 13. tek.[8]) odnosi se na službu rada. Nedostaju dalja obaveštenja o tome na kakav je odjek naišla ova mera kod stanovništva.

(Izvor divizije Areco“)

---

[7] Verovatno: Preševo.

[8] Redakcija ne raspolaže tim izveštajem.

— U mestima Malo Jezero (XN—GZ), Griva (XP—GU), Rupa (XR—GQ), kota 2330 (XR—GQ) i Baba (XR—GS)[9], formirani su bugarski detašmani, svaki jačine oko 10 vojnika.

(Izvor K-de finansijske straže)

...

M.P.[10]

BR. 93

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 9. ARMIJE OD 22. JULA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O HAPŠENJU PRIPADNIKA NOP-a U PEĆI I AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITORIJI ZAPADNE MAKEDONIJE[1]

KOMANDA 9. ARMIJE

— *Obaveštajno odeljenje* —

V.P. 22, 22. jul 1943 — XXI

IZVEŠTAJ

Prvi deo

Albanija

Vesti opšte prirode

— Ništa —

Teritorija u nadležnosti Podsektora Kosovo

Politička aktivnost

— Od 8. do 10. tek. Kvestura Peć uhapsila je 27 lica za koja je utvrđeno da su delom pripadnici ustaničkih bandi a delom osumnjičeni za subverzivnu delatnost.

(Izvor divizije „Pulje")

---

[9] Sva navedena mesta nalaze se istočno od Prespanskog jezera (karta Prespa 1:100.000).

[10] Okrugli pečat: Komanda 9. armije — Obaveštajno odeljenje.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/130—138.

Razno

Na visovima u blizini sela Bjelo Polje (Peć TI—FR), 17. tek. napala su nepoznata naoružana lica dva agenta albanske policije. Pošto su ova dvojica pružila energičan otpor, napadači su se razišli ostavivši na licu mesta dve minobacačke granate i razni materijal subverzivne propagande, koji je predat Kvesturi Peć.

(Izvor Sektora „Z")

Teritorija u nadležnosti Podsektora Skadar

Aktivnost bandi

...

Teritorija u nadležnosti Sektora „D"

Aktivnost bandi

— Noću između 18. i 19. tek. na putu Debar—Gostivar, u visini sela D. Melničane (Debar UQ—BN), pretesterisano je 36 stubova telefonske linije Debar—Tetovo.[2]

Linija je uspostavljena.

(Izvor K-de kr. karab. 9. armije)

Teritorija u nadležnosti div. „Areco"

...

— U toku noći između 15. i 16. tek. jedna makedonska banda od 35 komunista prošla je kroz sela Slivnica (Resan—Kruševo ZV—GU) i Drmeni (ZR—AB) zahtevajući od starešina ovih sela da im predaju 50 kg hleba i 2 kg sira. Zatim su se pomenuta oružana lica udaljila u pravcu Lavci (ZN—AD).[3]

(Direktan izvor)

...

M.P.[4]

---

[2] Telefonske linije u dužini 2 km pokidali su borci Kičevsko-mavrovskog NOP odreda (Velimir Brezoski, n.d., str. 134).

[3] Reč je o aktivnosti Prespansko-ohridskog NOP odreda „Dame Gruev" koji je u tom periodu održao nekoliko uspešnih mitinga sa stanovništvom selâ na teritoriji Prespe organizujući tom prilikom organe narodne vlasti (tom VII, knj. 1, dok. br. 94; Vlado Ivanovski, n.d., str. 140—141).

[4] Okrugli pečat: Komanda 9. armije — Obaveštajno odeljenje.

BR. 94

IZVEŠTAJ VRHOVNE KOMANDE OD 27. JULA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA BALKANU, JAČINI, MOGUČNOSTIMA I STEPENU BORBENE GOTOVOSTI RASPOLOŽIVIH SNAGA NA DAN 27. JULA 1943. GODINE[1]

VRHOVNA KOMANDA
I ODELJENJE
Operativno odeljenje KoV
Istočno vojište

OPERATIVNA I POZADINSKA SITUACIJA
NA BALKANSKO-JEGEJSKOM PODRUČJU NA DAN
27. JULA 1943.

— Premisa str. 1
— Slovenija—Hrvatska—Dalmacija „ 3
— Crna Gora „ 5
— Albanija „ 7
— Grčka „ 9
— Jegej „ 13
— Tabelarni pregled „ 15

Priložene 4 karte[2]

——— o ———

PREMISA

Karakteristike sadašnje vojne situacije na Balkanu su sledeće:

— snage vrlo iscepkane, sasvim neznatne za dodeljene zadatke i neopremljene za savremeni rat (nedostaje im protivtenkovsko i protivavionsko naoružanje);
— mogućnost masovnog neprijateljskog desanta i opšteg ustanka stanovništva;
— ustanička delatnost u stalnom porastu u Hrvatskoj, Albaniji i Grčkoj;

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-281, r. 457/18—53.

[2] Uz dokumenat su priložene samo dve karte (na jednoj je dislokacija jedinica u Sloveniji, Hrvatskoj i Crnoj Gori i na drugoj grafički prikaz operacije „Delta"). Redakcija ih ne objavljuje iz razloga što su snimci nejasni (AVII, NAV-T-281, r. 457/35 i 36).

— oskudnost i slaba obezbeđenost mreže puteva, kao i velika oskudica u transportnim sredstvima utiču nepovoljno na pokretljivost združenih jedinica;
— obalska defanzivna organizacija u Grčkoj je u toku razvoja, a u Albaniji, Crnoj Gori i Dalmaciji — Hrvatskoj praktično ne postoji;
— znatno otežano snabdevanje kako kopnenim putem (ograničen potencijal jedine postojeće pruge: Zagreb—Beograd—Solun—Atina), tako i pomorskim putem (oskudevanje u tonama nosivosti, predviđen je porast neprijateljskih zaseda);
— slabe mogućnosti za pružanje vazdušnog i pomorskog otpora.

Zaključak: postoji mogućnost da se na Balkanu pruži snažan otpor neprijateljskom dejstvu, samo ukoliko nemačka strana na vreme bude mogla da pojača odbranu, upućivanjem:
— znatnog broja kopnenih snaga, dobro opremljenih oklopnim sredstvima, protivtenkovskim i protivavionskim oruđima, što znači da to budu velike jedinice opremljene za savremeni rat;
— vazduhoplovnih snaga u tolikom broju da se omogući efikasno protivdesantno dejstvo i uopšte vazdušni otpor.

— — — — —

Za slučaj nepovoljnih događaja na Balkanu, kao posledica iskrcavanja nadmoćnijih neprijateljskih snaga i istovremenog opšteg ustanka, predviđeno je da se na jadranskoj obali prikupe trupe 2. armije i Grupe armija „Istok" (Albanija—Crna Gora); u tom slučaju trupe 11. armije trebalo bi da se povuku prema južnoj Albaniji, a ta operacija je u svakom slučaju teška.

— — — — —

U priloženim dopisima izložena je posebna operativna i pozadinska situacija za svako vojište.

——— o ———

SLOVENIJA — HRVATSKA — DALMACIJA
(2. armija)

1. — *Jačina i stepen borbene gotovosti snaga:*
— 1 štab armije (2.), neposredno potčinjene Generalštabu KoV
— 4 štaba armijskih korpusa (V, VI, XI, XVIII)

— 10 pešadijskih divizija („Mačerata“, „Kačatori“, „Izonco“, „Lombardija“, „Re“, „Zara“, „Bergamo“, „Marke“, „Mesina“, „Murde“)
— 1 brza divizija („Euđenio di Savoja“ — I)
— 3 brigade granične straže (V, XI, XIV) i dve obalske brigade (XVII, XXVIII)
— 19 obalskih baterija
— 10 P.A. baterija
— 2 baterije od 20 mm
— trupe i službe armije i arm. korpusa.

Približna jačina: 223.000 ljudi.

Prosečni stepen borbene gotovosti velikih jedinica 2. armije:

90% u odnosu na ratni formacijski sastav.

2. — *Odbrambeni radovi:*

U toku je izgradnja jedne zaprečne linije duž deonice Sušak — Delnice — Vrbovsko — Ogulin — Karlovac — Jastrebarsko da bi se od prodora ustanika zaštitila Slovenija, anektirana područja, petrolejska pruga i zona Karlovac.

3. — *Neprikosnovena rezerva:*

Propisane rezerve za 2. armiju (za jedan mesec hrane i raznog materijala i dva bojeva kompleta) formirane su za oko 70%.

4. — *Vojno-politička situacija; izvršene operacije i one koje su u toku:*

Partizanska delatnost i dalje je intenzivna, naročito na područjima pod kontrolom nemačkih oružanih snaga: u Slavoniji, istočnoj Bosni (to su formacije koje su nedavno izbegle iz Crne Gore)[3] i pred samim Zagrebom.

Ustaničke bande aktivne su i u Sloveniji, Dalmaciji i Lici. Četničke formacije u Hercegovini, koje je komanda 6. arm. korpusa nedavno zvanično raspustila, ostale su u šumi ali ne vrše neprijateljsku delatnost.

U međuvremenu, nastavlja se rad na reorganizovanju ustaničkih snaga, s obzirom na eventualno anglo-saksonsko iskrcavanje na Balkansko poluostrvo.

---

[3] Vidi dok. br. 90.

Sada je u toku izvođenje:

— italijanskih operacija u Gorjancima (Slovenija)[4] i italijansko-hrvatskih na Biokovu[5] (hrvatska Dalmacija);

— nemačko-hrvatskih operacija u istočnoj Bosni[6] i Slavoniji.[7]

5. — *Prelaženje 6. arm. korpusa pod nadležnost Grupe armija „Istok:"*[8]

S obzirom da postoji tesna operativna povezanost između Hercegovine i Crne Gore, odlučeno je da se trupe dislocirane na tim područjima sjedine pod komandu Grupe armija „Istok".

Stoga će 6. arm. korpus, koji je dislociran u Hercegovini, preći, na dan koji će se naknadno odrediti, u neposrednu nadležnost Grupe armija „Istok" i prestaće da bude u sastavu 2. armije.[9]

CRNA GORA I OBLAST KOTORA
(XIV armijski korpus)

1. — *Jačina i stepen borbene gotovosti snaga:*

— 1 štab armijskog korpusa (XIV), neposredno potčinjen Komandi Grupe armija „Istok",

— 3 pešadijske divizije („Venecija", „Ferara", „Emilija),

---

[4] Vidi dok. br. 100, nap. 6.

[5] Vidi dok. br. 100, nap. 8.

[6] Nemačka 7. SS „Princ Eugen" i 367. legionarska divizija, nemački puk „Brandenburg", domobranski 7. lovački puk, ustaše i četnici otpočeli su 7. jula koncentričan napad na Glavnu operativnu grupu NOVJ u istočnoj Bosni. U žestokim borbama do 20. jula, neprijatelj je bio zauzeo Zvornik, Kladanj, Olovo, Vlasenicu, Šekoviće i Han-Pijesak, ali su jedinice NOVJ u protivnapadima ponovo ovladale svim mestima sem Zvornika (tom II, knj. 10, dok. br. 31; tom IV, knj. 15, dok. br. 48, 113, 166, 169 i 187).

[7] Jake ustaško-domobranske snage i delovi nemačke 187. rezervne divizije, podržani tenkovima i avijacijom, napali su 22. jula, na položajima s. Kalnik — s. Kamešnica — s. Dedina — s. Vojakovački Osijek — s. Apatovac i s. Duga Rijeka — s. Ribnjak — s. Radeljevo, 12. udarnu i 16. omladinsku brigadu „Joža Vlahović" 12. divizije NOVJ i Kalnički NOP odred, koji su se tek vratili iz Hrvatskog zagorja. Posle žestoke borbe u toku celog dana, jedinice NOVJ su se povukle na Bilo-goru (tom V, knj. 17, dok. br. 141, 143, 146, 149, 154 i 155; Hronologija, str. 513).

[8] Vidi dok. br. 41.

[9] Taj korpus je 15. avgusta 1943. prešao u nadležnost Grupe armija „Istok" (AVII, reg. br. 20/12, k. 265).

— 1 alpinska divizija („Taurinenze"),

— trupe i službe arm. korpusa.

Ukupna snaga: oko 70.000 ljudi. Prosečna borbena gotovost velikih jedinica: 85% u odnosu na ratni formacijski sastav.

Komandi 14. arm. korpusa takođe će biti potčinjena i 118. nemačka divizija, koja će do novog naređenja biti dislocirana u Sandžaku, radi dovršavanja operacija čišćenja.[10]

2. — *Defanzivni radovi.*

U toku su poljski radovi po raznim garnizonima.

3. — *Neprikosnovene rezerve:*

Propisane neprikosnovene rezerve za Crnu Goru (za 2 meseca hrane i ratnog materijala i 4 bojeva kompleta) ostvarene su za oko 75%.

4. — *Vojno-politička situacija: izvršene operacije i one koje su u toku:*

Velike policijske operacije koje su u periodu maj—juni izvršile italijanske i nemačke trupe, znatno su poboljšale unutrašnju situaciju.[11]

Ipak su ostala žarišta ustanka; smirenje je više prividno nego stvarno i ustanak može ponovo da izbije u svakom trenutku.

Raspoložive snage, čak i posle povlačenja div. „Peruđa" (upućena je u južnu Albaniju) mogu se smatrati dovoljnim za održavanje unutrašnje situacije, naročito dok se u toj zoni bude zadržavala 118. nemačka divizija.

Pretpostavka o neprijateljskom iskrcavanju na crnogorsku obalu izgleda malo verovatna.

Sada trupe vrše čišćenje da bi pohvatale preostale grupe partizana i razoružale četnike[12] koji su izmakli prethodnim akcijama.

ALBANIJA
(9. armija)

1. — *Jačina i stepen borbene gotovosti snaga:*

— 1 štab armije (9.) potčinjen Komandi Grupe armija „Istok",

— 2 armijska korpusa (4. i 25.),

[10] Vidi dok. br. 100.
[11] Vidi dok. br. 90.
[12] Vidi dok. br. 24, 73, 74 i 90.

— 5 pešadijskih divizija („Parma“, „Firence“, „Areco“, „Pulje“, „Peruđa“),
— jedna grupacija brzih jedinica (jačine jedne divizije),
— 18 pozicionih baterija,
— 11 P.A. baterija i 5 baterija od 20 mm,
— trupe i službe armije i arm. korpusa.

Ukupna jačina: oko 105.000 ljudi.

Prosečna borbena gotovost velikih jedinica: 85% u odnosu na ratni formacijski sastav.

2. — *Odbrambeni radovi:*

U toku su radovi na izgradnji zapreka na putevima i to na pravcu: prevoj Zagora—Podgradec—Q. Thane.

3. — *Neprikosnovene rezerve:*

Propisane neprikosnovene rezerve za Albaniju (2 meseca za namirnice i razni materijal, 3 bojeva kompleta) ostvarene su za oko 80%.

4. — *Vojno-politička situacija; izvršene operacije i one koje su u toku:*

Unutrašnja situacija postaje sve teža: južna Albanija je u otvorenom ustanku i otpor se širi ka severu.

Raspoložive snage su nedovoljne za kontrolisanje i posedanje teritorije, a pokretna dejstva su neizvesna usled oskudne i neobezbeđene mreže puteva, kao i usled velikih nedostataka transportnih sredstava.

Naročito je teška situacija u pograničnoj zoni između Albanije i Grčke.

Komanda Grupe armija „Istok“ prebacila je diviziju „Peruđa“ iz Crne Gore u Albaniju, a diviziju „Brenero“ premestila je sa Atike u zonu severno od Janine.

U pograničnom pojasu između Grčke i Albanije uskoro će početi velike operacije čišćenja pod nazivom „Delta“, pod rukovodstvom komandanta 9. armije (Eksel. Dalmaco), a u kojima će učestvovati:

— snage jačine dve divizije iz Albanije,
— dve divizije („Bergamo“ i nemačka 1. brdska iz Grčke)

Prethodna dejstva su već započeta.

Opšte je poznato da bi snagama koje su sada na raspolaganju u Albaniji bilo skoro nemoguće suzbiti ne-

prijateljsko iskrcavanje na albanskim obalama, koje se, uostalom, za sada smatra malo verovatnim.

U cilju povećanja snaga, predviđeno je da se do kraja septembra u Albaniju premesti III arm. korpus (tri divizije), koji je sada dislociran u Grčkoj, a preći će u rezervu u neposrednu potčinjenost Komande Grupe armija „Istok".

GRČKA

(11. armija)

...

5. — *Nova organizacija Komande italijansko-nemačkih snaga u Grčkoj i na Balkanu uopšte:*

U vezi sa sporazumima sa OKW to pitanje je ovako definisano:

— 11. armija prelazi u taktičkom pogledu pod nadležnost Komande Jugoistoka, a nemačke trupe, koje su dislocirane ili će biti dislocirane na grčkoj teritoriji pod italijanskom nadležnošću, preći će u taktičkom pogledu pod nadležnost Komande 11. armije i njoj podređenih komandi;

— III arm. korpus (div. „Brenero", „Forli", „Pinerolo") prebaciće se do septembra u Albaniju, prelazeći pod nadležnost Grupe armija „Istok". Sredinom septembra smeniće ga jedan nemački armijski korpus (broj divizija nije određen);

— nemačke trupe angažovane u zonama duž obalskog područja Hrvatske, u Crnoj Gori, u Albaniji i na jegejskom području (isključno ostrva Kio, Mitilene i Lemnos) preći će u taktičkom pogledu pod nadležnost italijanskih komandi;

— nova organizacija komande u Grčkoj ni na koji način ne menja zadatke i funkcije italijanskog Kr. predsedništva u Atini.

JEGEJ

...

PREGLED OPERATIVNE I POZADINSKE SITUACIJE NA BALKANU

na dan 27. jula 1943.

	Italijanske snage					Nemačke snage potčinjene italijanskim komandama
	divizije			borbena gotovost	ostvarenje pozadinskog snabdevanja	
	peš.	brze	alp.			
2. armija	10 5 brigada	1	—	90%	70%	—
Crna Gora	3	—	1	85%	75%	1 peš. div.
9. armija (Albanija)	5	1	—	85%	80%	—
11. armija (Grčka, uključno sa Kritom)	9 1 brigada	—	—	90%	65%	4 peš. div. 1 oklopna divizija
Jegej	2	—	—	95%	75%	1 jurišna divizija
Ukupno	29 6 brigada 32 divizije 6 brigada	2	1			7 divizija

BR. 95

OBAVEŠTENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 27. JULA 1943. POTČINJENIM KOMANDAMA O NAREĐENJU PREDSEDNIKA VLADE DA VOJNE VLASTI PREUZMU STARANJE O JAVNOM PORETKU NA SVIMA ANEKTIRANIM TERITORIJAMA U NADLEŽNOSTI 2. ARMIJE[1]

Telegram V.P. 10, 27. jul 1943 — XXI

KOMANDA 2. ARMIJE — ODELJENJE CIVILNIH POSLOVA

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
i radi znanja:
EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE
EKSELENCIJI VISOKOM KOMESARU LJUBLJANE
EKSELENCIJI PREFEKTU KVARNERA Telefonom
KOMANDI XXIII ARMIJSKOG KORPUSA Telegramom
KOMANDI KR. KARABINIJERA 2. ARMIJE Telefonom
KOMANDI KR. KARABINIJERA DALMACIJE Telegramom

Br. 10231/CP. — Dostavljeno komandama V, VI, XI i XVIII armijskog korpusa i, radi znanja, ekselenciji guverneru Dalmacije, ekselenciji visokom komesaru Ljubljane, ekselenciji prefektu Kvarnera, Komandi XXIII armijskog korpusa, Komandi kr. karabinijera 2. armije i Komandi kr. karabinijera Dalmacije.

Naređenja koja je dostavio predsednik vlade radi preuzimanja vlasti u cilju obezbeđenja javnog reda od strane italijanskih vlasti treba u potpunosti primeniti na svim anektiranim teritorijama u nadležnosti 2. armije.[2] Pomenutu vlast preuzimaju i to: komanda V armijskog korpusa na anektiranim teritorijama riječkog područja, komanda XI armijskog korpusa na

---

[1] Prepis dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 12/3, k. 382.

[2] Dvadeset petog jula poverio je italijanski kralj Vitorio Emanuele III maršalu Pjetru Badolju (Pietro Badoglio) mandat za sastav nove vlade i komandu nad oružanim snagama (pošto je prethodnog dana Veliki fašistički savet — Gran Consiglio del fascismo — izglasao nepoverenje dotadanjem predsedniku vlade Benitu Musoliniju). Nakon obrazovanja vlade, maršal Badoljo je izdao proklamaciju kojom je, pored ostalog, obavestio italijanski narod da je „staranje nad javnim poretkom povereno vojnim vlastima“ (Stato maggiore del esercito, Cronologia della seconda guerra mondiale, Editrice Faro, Roma, 1948).

teritoriji Provincije Ljubljana, komanda XVIII armijskog korpusa na teritoriji provincija Zadar i Split, sa izuzetkom ostrva obuhvaćenih teritorijom u nadležnosti VI armijskog korpusa, koji će na njima preuzeti odgovarajuću vlast.

Preuzimanje vlasti treba objaviti stanovništvu pomoću plakatiranih proglasa na dva jezika, sastavljenih na osnovu direktiva predsednika vlade od 26. o.m.; ove direktive treba smatrati kao načelne, vodeći računa o specifičnim uslovima i lokalnoj situaciji.

Mada je sprovođenje mnogih naređenja već u toku, ona se ipak moraju obuhvatiti proglasom i ponoviti, tako da zajedno sa novim naređenjima sačinjavaju jednu organsku celinu, saglasnu direktivama vlade, koja reguliše celu materiju.

O preuzimanju vlasti i proglasu, komande V i XI armijskog korpusa izvestiće prethodno prefekta Kvarnera i visokog komesara Provincije Ljubljana. Komande VI i XVIII armijskog korpusa na isti način će izvestiti guvernera Dalmacije, a zatim prefekte Zadra i Splita, i u odnosu na njih preuzeće efektivnu vlast.[3]

Očekujem potvrdu o efektivnom potpunom preuzimanju vlasti.

General Roboti

Tačnost prepisa overava:
oficir na službi:

[potpis nečitak]

M.P.[4]

---

[3] Vidi dok. br. 96.

[4] Okrugi pečat: Komanda 2. armije — Rim.

BR. 96

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. ARMIJE OD 30. JULA 1943. GENERALŠTABU KoV DA SU VOJNE VLASTI PREUZELE STARANJE O JAVNOM REDU U GUVERNATORATU DALMACIJE[1]

BO/gb

Dešifrovani telegram

V.P. 10, 30. jul 1943, 11,30[h]

OD KOMANDE 2. ARMIJE — CIVILNI POSLOVI

GENERALŠTABU KoV — OPERATIVNO

TREGUK — ODD — EFWG — EGUK 386 237 12807007

Br. 10381/CV. posl. U vezi telegrama ove komande pod br. 10311/Civ. posl. od 28. o.m.[2] Guvernatorat Dalmacije vrši svoje upravne funkcije u provincijama Zadar, Split i Kotor. Podudarno sa svojom teritorijalnom nadležnošću, komanda 18. arm. korpusa preuzela je vlast u svrhu čuvanja javnog poretka nad čitavom provincijom Zadar i Split, sa izuzetkom ostrva Korčula, Lastovo i Mljet gde je vlast preuzeo 6. arm. korp. U Provinciji Kotor vlast će preuzeti 14. arm. korpus koji ne pripada ovoj armiji.[3] Prema daljoj analizi situacije Guvernatorata proizlazi da *ne* bi trebalo odmah pristupiti njegovom ukidanju, jer bi to moglo da bude štetno s obzirom na složenu organizaciju, koju treba postepeno rasterećivati. S druge strane, očigledna je potreba da u jednoj jedinoj ličnosti budu koncentrisane sve funkcije Guvernatorata. Takva koncentracija civilne i vojne vlasti obezbedila bi u ovom trenutku ono jedinstvo akcije koje je ovde neophodnije nego na ma kom drugom mestu. Stoga smatram za podesno i predlažem da se za guvernera Dalmacije imenuje komandant 18. arm. korpusa, kome bi bila odgovorna Komanda 6. arm. korpusa za ostrva Korčulu, Lastovo i Mljet, a komanda 14. arm. korpusa za Provinciju Kotor. Pošto se odstrane prefekti, na položaju bi ostali, kao što je predloženo telegramom 10311/Civ. posl. od 28. tek., zamenici prefekata sa funkcijama koje su u istom telegramu naznačene. Eventualno bi isti postupak trebalo sprovesti i u Prefekturi Kotor.[4]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 403/1076.

[2] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

[3] Vidi dok. br. 95.

[4] Vidi dok. br. 104.

Očekujem da me upoznate s odlukama koje će razrešiti situaciju.

General Roboti 11303007

K-da 2. armije
Odelj. civilnih posl.
V.P. 10, 30. jul 1943 — XXI
30. VII
R[5]

BR. 97

MESEČNI IZVEŠTAJ KOMANDE 8. ARMIJE OD 30. JULA 1943. KOMANDI 2. ARMIJE O AKTIVNOSTI JEDINICA NOV I POJ U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

KOMANDA 2. ARMIJE Obaveštajno odeljenje
Br. I/21950 5. avgust 1943.

[2]

KOMANDA 8. ARMIJE

V.P. 170, 30. jula 1943.

OBAVEŠTAJNO ODELJENJE
(Odvojeni odsek za Julijsku krajinu)
Br. 01/P5/746

KOMANDI 8. ARMIJE — OBAVEŠTAJNOM ODELJENJU

VP 170

Predmet: Julijska krajina — Situacija aktivnosti ustanika br. 16 i, radi znanja:

KOMANDI 2. ARMIJE	VP 10
KOMANDI XXIII ARMIJSKOG KORPUSA	VP 87
KOMANDI XXIV ARMIJSKOG KORPUSA	VP 300
KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE	TREVIZO

[5] Paraf generala Robotija.

[1] Kopija originala (pisana na mašini), dostavljena Komandi 2. armije, u AVII, NAV-T-821, r. 31/194—207.

[2] Pečat primaoca.

VRHOVNOJ KOMANDI — VOJNOJ OBAVEŠTAJNOJ SLUŽBI, STATISTIČKI ODSEK VP 21
KOMANDI KARABINIJERSKE LEGIJE — PROTIVUSTANIČKOM ODELJENJU TRST
SPECIJALNOM INSPEKTORATU JAVNE SIGURNOSTI ZA JULIJSKU KRAJINU TRST

Dostavljam pregled situacije o aktivnosti ustanika br. 16 u Julijskoj krajini u mesecu julu ove godine.

U poređenju sa izveštajem o situaciji br. 15, dopis br. 01/P5/550 od 29. 6. 1943. godine,[3] ukazujem na sledeće:

— opšta situacija je nepromenjena u raznim manifestacijama aktivnosti ustanika, osim što su u porastu dela diverzije;[4]

— nastavlja se koncentrisanje oružanih formacija prema severu, dok su druge organske jedinice primećene u centralnom i istočnom sektoru Goričkog područja;[5]

— jačanje propagande u Istri, što je prouzrokovalo da su rudari napustili posao i svoje domove;

— otkrivanje velikog broja „karaula" rasturenih po celoj teritoriji;

— značajan prelazak granice bandi iz nemačke Slovenije.[6]

Rezime:

— 19 osoba prebeglo ustanicima;
— 12 dela diverzije;
— 51 oružani sukob;

---

[3] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[4] i [5] Naredbom Štaba Primorske operativne zone NOV i PO Slovenije od 10. aprila 1943, formirane su 5. slovenačka NOU brigada „Simon Gregorčič" (od jedinica Južnoprimorskog NOP odreda) i 6. slovenačka NOU brigada „Ivan Gradnik" (od jedinica Severnoprimorskog NOP odreda). Bataljoni ovih brigada su do kraja aprila dejstvovali samostalno na odvojenim sektorima, a tada su se spojili radi prodora u Benešku Sloveniju i proširenja oslobodilačkog pokreta na ovo područje. Stvarno formiranje brigada je izvršeno na putu za Benešku Sloveniju krajem aprila i početkom maja 1943. godine. Brigade su u pohodu u Benešku Sloveniju naišle na žestok otpor jakih italijanskih snaga iz doline Soče i Nadiže, i u više uzastopnih borbi u toku maja i juna pretrpele osetne gubitke, te su morale kasnije ponovo dejstvovati po bataljonima, pa čak i četama. Opširnije o tim borbama, vidi tom VI, knj. 6, dok. br. 15, 22, 23, 27, 28, 30—32 i 34; Oslobodilački rat, knj.1, str. 528—529 i Stanko Petelin Vojko, Gradnikova brigada, Beograd, 1968, str. 11—34; Istra i Slovensko primorje — Borbe za slobodu kroz vjekove (u daljem tekstu: Istra i Slovensko primorje), Beograd 1952, str. 415—426.

[6] Nemačkom Slovenijom su italijanski štabovi nazivali onaj deo slovenačke teritorije koji je posle sloma Kraljevine Jugoslavije, u aprilu 1941, anektirala nacistička Nemačka (severno od linije: Idrija — severna predgrađa Ljubljane — Sava). Detaljnije o tome vidi prilog uz tom II, knj. 2, dok. br. 14 i tom XII, knj. 1, dok. br. 1.

COMANDO 8ª ARMATA

COMANDO 8ª ARMATA
Ricevuto il 5 AGO 1943

UFFICIO INFORMAZIONI
(Sezione staccata per il V.G.)
Prot. N. 01/P5/146 Allegati N. _____
Risposta a nota N. _____ del _____
Cel. _____ Tel. _____ Fono. _____

P.M.170 lì 30 luglio 1943

AL COMANDO 8ª ARMATA - Uff. "I/A"
P.M.170

OGGETTO: VENEZIA GIULIA - SITUAZIONE ATTIVITA' RIBELLI N° 16

e,per conoscenza;
AL COMANDO DELLA 2ª ARMATA P.M.10
AL COMANDO DEL XVIII C.A. P.M.87
AL COMANDO DEL XXIV C.A. P.M.300
AL COMANDO DIFESA TERRITORIALE DI TREVISO
AL COMANDO SUPREMO -SIM- Sezione Statistica P.M.21
AL COMANDO LEGIONE CC.RR. -Uff.Antiribelli. TRIESTE
ALL'ISPETTORATO SPECIALE DI P.S.PER LA V.G. TRIESTE

Trasmetto la situazione grafica n° 16 dimostrativa dell'attività dei ribelli nella Venezia Giulia nel mese di luglio o.a.

Dal confronto con la situazione n° 15 foglio 01/P5/550 del 29/6/43), rilevo:

- situazione generale stazionaria nelle varie manifestazioni dell'attività dei ribelli, salvo un aumento negli atti di sabotaggio;
- continuato l'accentramento verso nord delle formazioni armate, mentre altri reparti organici sono stati segnalati nel settore centrale e orientale del Gorisiano;
- aumento della propaganda nell'Istria, che ha portato all'allontanamento dal lavoro e dalle case di operai delle miniere;
- scoperta di numeroso "Karavlje" sparse in tutto il territorio;
- sensibili sconfinamenti di bande dalla Slovenia tedesca.

IN SINTESI

19 individui passati ai ribelli
12 atti di sabotaggio
51 scontri a mano armata
6 individui assassinati
11 atti di terrorismo e rapina
4 località accertate dove avvengono sconfinamenti da e per i territori annessi
18 accampamenti e depositi di materiale vario
5 "Karavlje" o posti di guardia
1 Comando di Brigata
1 " " Battaglione
6 Battaglioni
2 compagnie

./.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 97

— 6 osoba ubijeno;
— 11 dela terora i pljačke;
— otkrivena 4 naseljena mesta odakle se prelazi granica u pravcu i iz pravca anektiranih teritorija;
— 5 „karaula“ ili stražara;
— 18 bivaka i skladišta raznog materijala;
— 1 komanda brigade;
— 1 komanda bataljona;
— 6 bataljona;
— 2 čete.

Objašnjenje

U mesecu julu situacija, koja je već postojala prethodna dva meseca, nije se izmenila, mada nije izostala pomoć partizanima bačena iz neprijateljskih aviona, koji su na našu teritoriju izbacivali čak i ljudstvo naročito osposobljeno za organizovanje mase naoružanog ljudstva.[7]

Formiranje diverzantskih jezgra u ustaničkim bandama, nazvanih „mineri“, i snabdevanje iz vazduha značajnim eksplozivnim materijalom dozvoljava pretpostavku da se priprema jedna kampanja diverzija,[8] koja bi mogla poprimiti veoma težak razvoj.

Zabrinjavajuća potražnja lekova potvrđuje podatke o bolestima koje desetkuju partizanske redove.

U vezi sa promenom vlade,[9] mišljenja se razlikuju: preovladava psihoza popuštanja i iščekivanja. Sa više strana je potvrđena tendencija Slovena da se ponovo vrate u normalan život ukoliko bi bili prihvaćeni izvesni njihovi zahtevi.

Načelnik odseka, kapetan
(Oreste Ranieri)

8. VIII
R[10]

PRILOZI

1. — Grafički prikaz situacije.[11]
2. — Pregled terorističkih dela itd.
3. — Pregled osoba koje su prebegle ustanicima.
4. — Pregled diverzantskih dela.
5. — Pregled oružanih akcija.
6. — Pregled raznih podataka.
7. — Pregled ubistava.

---

[7] i [8] Detaljnije o saveznickoj pomoći jedinicama NOV i PO Slovenije vidi tom VI, knj. 6, dok. br. 52 i 62; Stanko Petelin Vojko, n.d., str. 26 i Istra i Slovenačko primorje, str. 421.

[9] Vidi dok. br. 95, nap. 2.

[10] Paraf generala Robotija, komandanta 2. armije.

[11] Vidi AVII, NAV-T-821, r. 31/208. Redakcija ga ne objavljuje, jer je snimak nečitak.

JULIJSKA KRAJINA

Dela terora, pljačke, atentata na osobe bez smrtonosnih posledica, izvršena od ustanika u julu 1943.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
1	Kraj juna (nisu obuhvaćena u prethodnoj situaciji)	Cifre, brdo	Nepoznata lica odvela su 8 goveda od kojih su 4 vraćena.
2		Spod. Danje	Ustanička banda je opljačkala selo, odnela 4 svinje i kuhinjsko posuđe.
3	— „ —	Oblase	Ustanici su opljačkali i ubili vlasnika pilane.
4	2/7.	Majdlic, imanje	Ustanici su odveli 2 goveda.
5	3/7.	Kovačevica	Ustanici su zaustavili izvesnog Klinara Đovanija i zapretili da će ubiti njegove dve sinovice kao naše špijune.
6	3/7.	Zali Log	Oko 100 ustanika opljačkalo je kamion natovaren životnim namirnicama.
7	6/7.	Meja, brdo [Monte Mia][12]	Ustanici su otvorili vatru iz jednog mitraljeza i tri puške na nekoliko građana.
8	12/7.	Jevšček [Ieusecco]	Ustanici su provalili u mlekaru i odneli životne namirnice.
9	15/7.	Vrh Križa [Vetta di Sacris]	Iz jedne nečuvane kasarne ustanici su odneli 10 limova.
10	16/7.	U blizini Jesenica	Ustanici su zapalili zgradu ženske planinske kolonije.
11	16/7.	Hrenovice	Ustanici su iz sela ovog rejona odneli životne namirnice.

[12] U uglatim zagradama su stavljeni italijanski nazivi geografskih pojmova onako kako su navedeni u dokumentu.

JULIJSKA KRAJINA

Osobe koje su prebegle ustanicima u julu 1943.

Dan	Mesto	Dobrovoljno	Prisilno	Svega
Jula	**Pregarje**	1		
7/7.	**Kostanjevica**	2		
8—18/7.	**Raša**	6		
—„—	**Zarečje [Sarezzo]**	2		
—„—	**Višnjan [Visignano]**	1		
—„—	**Pazin**	1		
13/7.	**Santalezi**	2		
13/7.	**Smoljanci [Smolizzi]**	1		
Jula	**Tolmin**	1		
—„—	**Grdoselo [Castelverde]**	1		
—„—	**Trnovo**[13]	1		
	Ukupno:	19		

[13] Sada: Trnovo ob Soči.

JULIJSKA KRAJINA

Dela diverzije koja su ustanici izvršili u julu 1943.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
1	Kraj juna (nisu obuhvaćena u prethodnoj situaciji)	Sv. Lucija kod Tolmina[14]	Ustanici su prekinuli telegrafske i telefonske linije.
2		Sv. Lucija kod Portoroža[15]	Napad na telefonsku liniju.
3	1/7.	U blizini Gorice	Oboren je nosač dalekovoda visokog napona.
4	3/7.	U blizini Avča [Auzza]	Nepoznato lice je pomoću mine bacilo u vazduh nosač dalekovoda visokog napona, ali dalekovod nije prekinut.
5	6/7.	U blizini Dolenje Tribuše [Tribussa]	Ustanički delovi su ponovo prekinuli telefonsku liniju Vojsko—Čepovan [Voschia—Chiapovano]
6	7/7.	Doblar-Kanalski Vrh [Verco di Canale]	Nepoznate osobe su pomoću eksploziva oštetile tri nosača dalekovoda visokog napona.
7	9/7.	Sedlo Čirkina[16] [Circhina]	Ustanički delovi su izvršili akciju uznemiravanja protiv detašmana i prekinuli telfeonsku vezu.
8	11/7.	U blizini k. 163	Nepoznata lica su pomoću eksploziva oštetila nosač 145 dalekovoda visokog napona.
9	13/7.	Podsela [Sottosella] — Doblar	Nepoznata lica su oborila dva telefonska stuba.
10	16/7.	U blizini Sv. Lucije kod Tolmina	Nepoznate osobe su presekle tri telefonska stuba.
11	16/7.	Idrija pri Bači [Baccia] — Slap	Nepoznata lica su presekla tri telefonska stuba.
12	22/7.	U blizini Svete gore [Monte Santo]	Nepoznata lica su pomoću eksploziva oštetila nosač 103. dalekovoda visokog napona Doblar—Občine.

[14] Sada: Most na Soči.
[15] Sada: Lucija.
[16] Sedlo na putu Cerkno—Podlanišče.

JULIJSKA KRAJINA

Oružane akcije koje su ustanici izvršili u julu 1943.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
1	Kraj juna (nisu obuhvaćene u prethodnoj situaciji)	Koludrovica [Colludrozza]	Napad na jednu našu patrolu.
2		Ravne	Pokušaj naoružanih ustanika da prođu kroz naše prepreke.
3	—„—	Slap [Slappe]	Ustanički delovi su otvorili vatru na kasarnu finansijske straže.
4	—„—	Rejon Krnica [Carnizza]	Jača ustanička jedinica napala je bersaljerski vod u izviđanju.
5	—„—	Ravne kod Drenke [Rauna Drenchia]	Ustanici su pokušali da prođu kroz naše prepreke ali su odbijeni.
6	—„—	Sv. Lucija kod Tolmina	Ustanički delovi su ispalili dva metka iz pušaka na stražara inžinjerijskog detašmana.[17]
7	—„—	k. 226, Ajdovščina PK-CR	Naša patrola je otvorila vatru na grupicu ustanika, koji su se razbegli.
8	—„—	Vareje	Jedan ustanik je otvorio vatru na našu jedinicu koja je vršila čišćenje.
9	—„—	Crkva S. Đorđe	Ustanički delovi su napali alpinski detašman.[18]
10	—„—	Zavrh kod Tajpana [Villa nova di Taipana]	Karabinijerska patrola se sukobila sa 5 partizana, od kojih je 2 ranila.[19]
11	—„—	Zavrh kod Tajpana [Villa nova di Taipana]	Ustanici pomenuti na red. br. 10, ojačani, ponovo su napali istu karabinijersku patrolu.
12	—„—	Korito	Alpinci su primorali na borbu jednu grupu ustanika, od kojih su trojicu ubili i jednog zarobili.[20]
13	—„—	Trst	U sukobu karabinijeri su ubili jednog i ranili jednog ustanika.
14	—„—	Želez. stražara br. 87 — Pođbrdo — Sv. Lucija	Sukob između naše patrole i ustaničkih delova.

[17-21] Detaljnije o tim akcijama vidi tom VI, knj. 6, dok. br. 133 i 139.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
15	—„—	Novaki	Sukob između jedne naše patrole i ustaničkih delova.
16	—„—	Kal nad Kanalom [Cal di Canale]	Ustanički delovi su napali detašman 82. pešad. puka.[21]
17	—„—	Monte Kapa [Capa][22]	Sukob između alpinskih jedinica i ustanika.
18	2/7.	Cerkno [Circhina]	Na poziv da stane, ustanik je odgovorio sa 2 metka iz vatrenog oružja.
19	2/7.	Gradišče[23] [Gradiscutta]	Sukob sa tri ustanika.
20	3/7.	Vojščica [Voisizza]	Akcija uznemiravanja protiv naše jedinice u zasedi.
21	3/7.	Mojstrana	Sukob između 300 ustanika i nemačke policije.
22	4/7.	Robič	Sukob sa 3 ustanika od kojih je jedan, teško ranjen, zarobljen.
23	5/7.	Podbela	Alpinci su primorali na borbu 2 ustanika, od kojih su 1 ranili i zarobili.
24	6/7.	Čedad [Cividale]	Ustanički delovi koji su pokušavali da se približe vodovodu, na poziv da stanu otvorili su vatru.
25	6/7.	U blizini Rakulika [Raccolico]	Delovi divizije „Torino“ ubili su jednog ustanika.
26	7/7.	Planina Lom	Alpinski vod je uništio jednu stanicu za vezu koju je sačinjavalo 7 ustanika.
27	7/7.	Špacapani [Spaccapani]	Sukob sa 20 ustanika, od kojih su 2 ubijena.
28	7/7.	k. 625, Št. Peter na Krasu[24] QO—CL	Naša jedinica u zasedi napala je dva ustanika, koji su uspeli da pobegnu.
29	9/7.	Sedlo Ćirkina	Ustanički delovi su izvršili akciju uznemiravanja protiv detašmana i prekinuli telefonsku liniju.
30	10/7.	Jugoistočno od Starog grada [Monte Lepre]	Karabinijeri i agenti javne sigurnosti iznenadili su jedan partizanski bivak. Ubijena su 4 ustanika.

[22] Brdo, na karti 1:100.000 označeno samo sa k. 1363.
[23] Sada: Gradišče nad Prvačino.
[24] Sada: Pivka.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
31	10/7.	Slap ob Idrijci	Ustanici su dva puta napali kasarnu finansijske straže i nastambe granične straže.
32	10/7.	Na Kalcu [pl. Cauz]	Sukob sa 5 ustanika, koji su uspeli da pobegnu.
33	10/7.	Rovt [Pl. Rut]	Alpinci su se sukobili sa delovima ustanika, od kojih su jednog ubili.
34	11/7.	k. 1005, Št. Peter na Krasu QP—CO	Sukob sa bandom od oko 30 ustanika, koja je uspela da se povuče, dok su u isto vreme drugi ustanici sa obližnje k. 1072 otvorili vatru i uspeli da pobegnu.
35	11/7.	Gorje [Goriani]	Ustanički delovi su bacanjem ručnih bombi pokušali jednu akciju protiv detašmana.
36	12/7.	Zona Smogart[25]	Naš vod je primorao na borbu ustaničku bandu jačine oko 40 ljudi.
37	12/7.	Tolminski Lom	Na patrolu 81. pešad. puka otvorena je rafalna vatra iz automata.
38	13/7.	k. 1034, Tolmin PL—DV	Ustanici su preduzeli dve akcije uznemiravanja protiv našeg detašmana.
39	14/7.	Radovljica	Sukobi između ustanika i nemačke policije.
40	14/7.	U blizini Lože [Lose]	Karabinijerska patrola se sukobila sa ustaničkim delovima.
41	14/7.	U blizini Salkana [Salcano]	Protiv straže na popravci nosača dalekovoda otvorila je vatru iz pištolja.
42	15/7.	k. 1030, Kobarid KH—DZ	Alpinci su se sukobili sa tri ustanika.
43	15/7.	Roče [Roce]	Na jedinicu granične straže, koja se nalazila u izvidanju, ispaljeno je nekoliko metaka iz vatrenog oružja.
44	17/7.	Rdeči hrib-Nad peski [M. Rosso-M. Peschi]	Sukob sa jakom ustaničkom bandom.
45	18/7.	Kromberk	Ustanički delovi su pokušali akciju uznemiravanja protiv ovog detašmana.

[25] i [26] Smogart i Klauzer nisu pronađeni na karti 1:100.000.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
46	18/7.	Ratitovec	Nemačke jedinice su primorale na borbu jednu jaku ustaničku bandu.
47	18/7.	Rakek — Logatec	Ustanici su napali stalna stražarska mesta na železničkoj pruzi.
48	19/7.	Črv, zaselak [Pricervo]	Sukob sa ustaničkim delovima.
49	19/7.	Rejon Gorenja [Goregna]	Sukob sa ustaničkim delovima.
50	19/7.	Klauzer[26] [Clauser]	Ustanici su napali jedan kombi koji je obezbeđivao jednu cisternu.
51	19/7.	Čezsoča [Oltresonzia]	Alpinci su ubili jednog ustanika a zatim raspršili jednu grupu ustanika.
52	21/7.	brdo Kum [Cum]	Alpinci su primorali na borbu jednu ustaničku bandu koja je došla s druge strane granice. Odbijena banda došla je u dodir sa uporištem na Kumu.
53	21/7.	Severno od Cerkna	Ista banda primorana je na borbu od jednog alpinskog bataljona.
54	24/7.	Petrovo Brdo [Colle Pietro]	Ustanički delovi su pokušali akciju uznemiravanja protiv otporne tačke.

Prilog 6

JULIJSKA KRAJINA

Razni podaci u vezi sa aktivnosti ustanika jula 1943.

Br.	Dan	Mesto	Vrsta podataka
1	Kraj juna (nisu obuhvaćeni u prethodnoj situaciji	Postojna	Primećena partizanska komanda bataljona.
2		Plešivec [Costa Pelata]	Nađen napušten logor.
3		U blizini Sleme	Nađene su dve barake sa životnim namirnicama i raznim materijalom.
4	—„—	k. 1313, k. 1374, Ajdovščina PI—CZ	Nađeni su tragovi logora za oko 150—200 osoba.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
5	—„—	Rejon Cifre [Monte Cifri]	Primećeno je prebacivanje preko granice.
6	—„—	Skočijanske jame [Grotte S. Canziano]	Primećeno je skladište oružja.
7	—„—	Otalež	U crkvenom tornju nađene su životne namirnice skrivene za ustanike.
8	—„—	Medulin	Primećen je jedan centar za prikupljanje životnih namirnica za ustanike.
9	—„—	V. Prodih [Pl. Prode]	U rejonu je primećena komanda 6. brigade.[27]
10	—„—	Rejon Cerkna	Dislokacija jednog bataljona 6. brigade.[28]
11	—„—	Rejon Brezje[29] — Viškorša[30] [M. Maggiore — Montaperta]	Dislokacija 2. bataljona 5. brigade „S. Gregorčič".
12	2/7.	Nanos, pl.	Primećena su ustanička skloništa.
13	2/7.	Rejon Trnova [Ternova Gorizia]	Dislokacija 3. bataljona V brigade „S. Gregorčič".
14	4/7.	k. 606, Št. Peter na Krasu RL-CE	Nađen je ustanički bivak.
15	5/7.	Planina Baban	Nađena je jedna pećina sa raznim materijalom, podešena za ambulantu.
16	7/7.	Zaloga [Saloga]	U crkvenom tornju nađeno je skladište raznog materijala namenjenog ustanicima.
17	8/7.	Mrzli vrh	Utvrđeno je mesto stanice za vezu br. 23.
18	8/7.	U blizini Foni	Utvrđeno je mesto stanice za vezu br. 24.
19	8/7.	Matajur, pl.	Utvrđeno je mesto stanice za vezu br. 24/A.
20	8/7.	Rejon Foni	Utvrđeno je mesto stanice za vezu br. 25.
21	8/7.	Meja	Utvrđeno je mesto stanice za vezu br. 26.

[27] i [28] Reč je o 6. slovenačkoj NOU brigadi „Ivan Gradnik".
[29] i [30] Mesta u Reziji.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
22	12/7.	Severno od Pregriže	Nađena je baraka za stanovanje ustanika.
23	12/7.	Longo	Nađen je ustanički logor koji je nedavno napušten.
24	15/7.	U blizini Tolminskog Loma	Primećen je ustanički logor koji se, navodno, snabdeva iz aviona.
25	15/7.	Logje-Lisica [Longo--Lisizza]	Navodno se dva ustanička bataljona prikupljaju u ovom rejonu.
26	15/7.	Rejon Črnog Vrha [Montenero]	Primećen je jedan ustanički bataljon.
27	17/7.	Rejon Novaki [Novacchi]	Prebacivanje preko granice.
28	17/7.	Vrtoče [Vertozza]	Primećen je jedan ustanički logor.
29	17/7.	Narte	Nađeni su tragovi bivšeg ustaničkog logora.
30	18/7.	U blizini Sv. Miklavž [S. Nicola][31]	Nađen je ustanički logor.
31	20/7.	Gorenje [Goregna]	Otkriven je ustanički logor sa raznim materijalom.
32	21/7.	Črni vrh — Blegoš [M. Nero — M. Blegoš]	Primećeno je prebacivanje preko granice.
33	21/7.	Triglav [Tricorno]	Potvrđeno je postojanje ustaničkog logora.
34	21/7.	prevoj u Slugovoj dolini [Passo Sluga]	Primećena su prebacivanja preko granice.
35	22/7.	Studena — Kukuljani [Kukul jani]	Primećena je jedna četa jačine oko 25 naoružanih ljudi 14. partizanske brigade Goransko-primorske divizije.
36	22/7.	Trnovica — Sv. Matej	Primećena je jedna četa jačine oko 30 slabo naoružanih ljudi.

[31] Crkva kod Čedada, trig. 670.

JULIJSKA KRAJINA

Ubistva izvršena od ustanika u julu 1943.

Br.	Dan	Mesto	Opis izvršenog dela
1	Krajem juna (nisu obuhvaćena u prethodnoj situaciji)	Oblase[32]	Ustanici su ubili i opljačkali vlasnika pilane.
2	2/7.	Studeno	Nađena su dva leša radnika fabrike torpeda u Rijeci.
3	4/7.	Logje [Longo di Bergogna]	Ustanici su ubili jednu gospođicu poznatu po patriotskim osećanjima.
4	10/7.	U blizini Grahova[33]-Seravalje [Serravalie]	Ustanici su ubili jednu devojku zbog sumnje da je davala podatke karabinijerima o dislokaciji ustanika.
5	10/7.	Bukovski hrib [Vetta di Bucova]	Nađen je leš jedne žene koju su ubili ustanici zbog poznatih osećanja prema Italijanima.

[32] Usamljena kuća, s.z. od Dolenje Trebuše.

[33] Sada: Grahovo ob Bači.

BR. 98

ZABELEŠKA ODELJENJA ZA VEZU MINISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA IZ DRUGE POLOVINE JULA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U NDH I BUGARSKOJ OKUPACIJI EGEJSKE MAKEDONIJE[1]

PREGLED PITANJA KOJA SU RAZMATRANA U ODELJENJU ZA VEZU MINISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA

Unutrašnja situacija u Hrvatskoj

I dalje vlada nezadovoljstvo usled:
— sve jačih partizanskih napada oko prestonice;
— stalnih hapšenja oficira i studenata.
Međutim, situacija nije zabrinjavajuća, jer su Nemci uzeli u svoje ruke staranje o javnom poretku. To je povećalo averziju prema njima, ali oni zbog toga nisu zabrinuti. —

Misija dr Vrančića[2] u Bosni i Hercegovini

— Dr Vrančić je obišao Hercegovinu i istočnu Bosnu držeći miroljubive propagandne govore i uveravajući da se neće praviti razlika po rasi i religiji. Nije sigurno da će ovi zakasneli apeli naići na odjek.

Razgovor ministra Budaka[3]

— Italijanski poslanik u Zagrebu održao je prvi razgovor sa ministrom Budakom u srdačnom tonu. Ovaj je istakao da Hrvati[4] apsolutno nameravaju da brane nezavisnost i smatra da je neophodno slaganje sa Italijom. —

Bugarska okupacija Makedonije

— Okupacija Makedonije od strane bugarskih trupa ima za cilj da se oslobode nemačke jedinice koje su tamo raspoređene. Da bi se izbegla trvenja između Grka i Bugara, Nemci su culokupnu civilnu vlast uzeli u svoje ruke.
— Grčki predsednik Saveta u ostavci pristao je da ostane na dužnosti sve dok se situacija u Makedoniji ne razbistri.

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 296/794—5. Redakcija nije mogla da utvrdi tačan datum kada je zabeleška napisana. Na osnovu događaja o kojima se govori u tekstu, redakcija smatra da je ona pisana u drugoj polovini jula.
[2] Vjekoslav
[3] Mile
[4] Odnosi se na ustaško rukovodstvo i njihove pristalice.

Postoji nada da će kriza biti savladana i pored toga što postoji trvenje sa ministrom finansija Cironikosom.

— Naš poslanik, mada nastoji da utiče na povoljno rešenje, zadržava rezervisan stav i stav očekivanja.

— Nemci se nadaju u povoljno rešenje; u krajnjem slučaju bili bi za to da se ministar finansija udalji. —

Ustanička delatnost

— Italijanski vojnički voz napadnut je 14-og noću u blizini Sunje (70 km od Zagreba)[5]. Nemački oklopni voz naišao je i naterao ustanike u bekstvo. —

— Noću između 12. i 13. zauzeli su ustanici Lepoglavu (koncentracioni logor za komunističke delikvente) oslobodivši 800 osuđenika, od kojih je 300 prešlo u ustaničke redove.[6] Sledećeg dana, Hrvati i Nemci ponovo su zauzeli Lepoglavu i nanovo uhapsili 100 osuđenika.

Kontakti velikog muftije sa Hrvatima

— Veliki muftija posetio je logor u Potsdamu, gde petnaestak imama pohađa kurs posle kojeg će biti dodeljeni hrvatskoj SS-diviziji sa činom kapetana. Čitava delatnost velikog muftije odvija se na inicijativu SS-divizije, a Ministarstvo inostranih poslova sa tim nije upoznato, i obaveštavaju ga tek po svršenom činu. —[7]

---

[5] Reč je o napadu jedinica 1. brigade Unske operativne grupe NOVJ na italijanski transportni voz, 14/15. jula 1943, u rejonu s. Brđana (kod Siska). Tom prilikom je poginulo 9, ranjeno 11 i zarobljeno 13 italijanskih vojnika. Brigada je imala 5 mrtvih i 30 ranjenih. Zapaljeno je 9 vagona s municijom i namirnicama (tom V, knj. 17, dok. br. 39, 43, 70, 143 i 176).

[6] Kazneni zavod Lepoglavu (kod Krapine) zauzele su, 13. jula 1943, jedinice 12. divizije NOVJ i Kalnički NOP odred. Nakon osmočasovne borbe, pošto je savladana jaka zatvorska straža i domobransko obezbeđenje, od oko 700 zatvorenika, njih 100 političkih stupilo je u NOVJ, veći deo je pušten kućama, dok su teži kriminalci zadržani u zatvoru (tom V, knj. 17, dok. br. 31, 33, 85, 86, 94, 96, 137 i 141).

[7] Reč je o bivšem jerusalimskom velikom muftiji Muhamedu Eminu el Huseiniju. Njega su, 1937. godine, britanske mandantske vlasti smenile sa položaja vrhovnog verskog poglavara palestinskih Arapa. El Huseini je nakon toga emigrirao iz Palestine, a zatim je 1941/1942. god. potražio utočište kod sila Osovine. Radi svog antibritanskog i antisemitskog stava, uživao je naročitu naklonost Rozenberga (Alfred Rosenberg) i Himlera (Heinrich Himler), koji mu je, preko SS-grupenfirera Bergera (SS-Gruppenführer Gottlob Berger), u prvoj polovini aprila 1943. organizovao 14-dnevnu posetu ND Hrvatskoj. Tom posetom trebalo je podstaći regrutovanje bosanskih Muslimana u 13. SS-dobrovoljačku bosansko-hercegovačku brdsku diviziju (od maja 1944. nazivana je SS-divizija „Handžar") i pribaviti toj akciji potreban ugled. El Huseini je putovao avionom, u pratnji Bergera i nekoliko vodećih

Političke izjave jugoslovenskih emigranata

— Jugoslovenski emigranti u Londonu precizirali su u jednoj izjavi da je njihov program sledeći:

— reorganizovanje Jugoslavije, jedini način da se formira moćna država;

— država bi morala da ima federalno uređenje, da se ni jednoj etničkoj grupi ne bi dalo preimućstvo;

— kako Jugoslavija nije ušla u rat sa imperijalističkim težnjama, Atlantska povelja joj odobrava da povrati sve oblasti u kojima žive Jugosloveni.

SS-ovaca. U periodu od 30. marta do 10. aprila 1943. posetio je Zagreb, Banjaluku i Sarajevo i tom prilikom razgovarao sa Pavelićem, nemačkim i italijanskim konzulom u Sarajevu, primao delegacije i predstavnike Muslimana iz Sarajeva i drugih mesta Bosne i Hercegovine. Prilikom svoje posete Bosni i Hercegovini založio se za saradnju Muslimana sa Trećim Rajhom, što je sa simpatijama primljeno od njegovih (nemačkih) pristalica, dok je kod zvaničnih italijanskih organa njegova akcija primljena sa nepoverenjem i negodovanjem. Imami bi, po zamisli Himlera i velikog muftije, imali zadatak „da podržavaju duh islama u diviziji", da „buđenjem i jačanjem vere omoguće da se pripadnici divizije razvijaju u dobre SS-ovce i dobre vojnike". Međutim, rezultati akcije regrutovanja nisu ispunili nemačka i El Huseinijeva optimistička očekivanja i pored toga što je ona vršena uglavnom prinudno (L. Hory—M. Broszat, Der Kroatische Ustascha- Staat 1941—1945, Stutgart, 1964, str. 155—159). Posle rata, jugoslovenska vlada ga je stavila na listu ratnih zločinaca.

BR. 99

PREGLED DISLOKACIJE I FORMACIJSKOG SASTAVA ZDRUŽENIH JEDINICA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE I SUSEDNIM PODRUČJIMA NA DAN 1. AVGUSTA 1943. GODINE[1]

VRHOVNA KOMANDA
I ODELJENJE

OPERATIVNO ODELJENJE KOV
ISTOČNO RATIŠTE

Opisna situacija (pojedinačna) združenih jedinica dislociranih u domovini i na raznim operativnim područjima[2] na dan 1. avgusta 1943.

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 21/993—6.

[2] Redakcija, zbog ograničenosti obima knjige, objavljuje samo dislokaciju jedinica na teritoriji Jugoslavije i susednim područjima.

Armija	Armijski korpus	Divizija	Komandant divizije	Sedište komande divizije	Pukovi		
					Pešad.	Pešad.	Artilj.
			ZDRUŽENE JEDINICE DISLOCIRANE U DOMOVINI				
8. armija („Garibaldi") — Padova —	. . . XXIII (Ferero) — Trst —	„Sforceska" (2.)	gen. Vakaro	Divača	53.	54.	17.
	XXIV (Canini) — Udine —	„Julia" (3.)	gen. Testi	Udine	8.	9.	3.
		„Torino" (52.)	gen. Kral	Gorica	81.	82.	52.
	XXXV (Gloria) — Bolcano —	. . .					
			TIRANA — GRUPA ARMIJA „ISTOK" (general Rozi) *Crna Gora*				
	XIV (Ronkalja) Podgorica	„Venecija" (19.)	gen. Oksilija	Berane	83—84.	383.	19.
		„Ferara" (23.)	gen. Frančeskini	Nikšić	47.	48.	14.
		„Emilija" (155.)	gen. Buta	Herceg-Novi	119.	120.	155.
		„Taurinenze" (1.)	gen. Vivalda	Pljevlja	3.	4.	1.
			Tirana — 9. armija[3] (gen. Dalmaco)				
	IV (Spatoko) Drač	„Parma" (49.)	gen. Rovere	Valona	49.	50.	49.
		„Peruda" (151.)	gen. Pentimali	Cetinje	129.	130.	151.
	XXV (Mondino) Elbasan	„Firence" (41.)	gen. Aci	Debar	127.	128.	41.
		„Areco" (53.)	gen. D'Arminio Monforte	Korča	343—225.	226.	53.
	——	„Brenero" (11.)	gen. Prinčivale [Princivalle]		231.	232.	9.
			SUŠAK — 2. ARMIJA — (gen. Roboti)				
	V (Skvero) Crikvenica	„Re" (13.)	gen. Tranielo[4]	Senj	1.	2.	33.
		„Mačerata" (153.)	gen. Đardina	Delnice	121.	122.	153.
	VI (Pjaconi) Dubrovnik	„Mesina" (18.)	gen. Spikači	Metković	93.	94.	2.
		„Marke" (32.)	gen. Amiko	Dubrovnik	55.	56.	32.
	XI (Gambara) Ljubljana	„Izonco" (14.)	gen. Makario A.	Novo Mesto	23.	24.	6.
		„Kačatori" (22.)	— — — —	Ljubljana	51.	52.	1.
		„Lombardia" (57.)	gen. Šipione	Karlovac	73.	74.	57.
	XVIII (Spigo) Split	„Bergamo" (15.)	gen. Bekuci	Split	25.	26.	4.
		„Zara" (158.)	gen. Vijale	Zadar	291.	292.	158.
		„Murđe" (154.)	gen. Kvara	- - - - -	259.	260.	154.
	Neposredno potčinjeni Komandi armije	„Euđenio di Savoja" [Eugenio di Savoia] (1.)	gen. Lomaljo	Sušak	„Alessandria" oklopni divizion	„Saluco" [Saluzzo] 11. bers. „s. Đusto" [s. Giusto]	

[3] Devetoj armiji je, pored navedenih jedinica, bio potčinjen i Sektor „Skadar—Kosovo" u čijem se sastavu nalazila divizija „Pulje" (Podsektor „Kosovo") sa sedištem u Prizrenu (vidi dok. br. 100).

Formacijski sastav te divizije bio je 1. avgusta sledeći: 71. i 72. pešadijski i 15. artiljerijski puk (AVII, NAV-T-821, r. 139/945).

[4] Otavijano (Ottaviano)

BR. 100

IZVEŠTAJ VRHOVNE KOMANDE OD 1. AVGUSTA 1943. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA BALKANU U TOKU MESECA JULA[1]

VRHOVNA KOMANDA

OPERATIVNA I POZADINSKA SITUACIJA NA BALKANSKOM I JEGEJSKOM BOJIŠTU

na dan 1. avgusta 1943.

6.[2] — 2. ARMIJA (SLOVENIJA—HRVATSKA—DALMACIJA)

a) — *Jačina i borbena gotovost snaga*

Snage raspoređene na području Slovenija — Hrvatska — Dalmacija sastoje se od:

— 1 komande armije (2) neposredno potčinjene Generalštabu KoV;
— 1 brze divizije „Emanuele Filiberto di Savoja";
— 4 armijska korpusa (V, VI, XI, XVIII);
— 10 pešadijskih divizija;
— 2 brigade granične straže (V, XI);
— 3 obalske brigade (XIV, XVII, XXVIII);
— 19 obalskih baterija;
— 12 p.a. baterija (od kojih 2 od 20 mm);
— trupa i službi armije i arm. korpusa.

Jedinice su ovako grupisane:

Severni blok

— 5. arm. korpus (div. „Re" i „Mačerata", 5. brigada gran. straže i 14. obalska brigada)[3];
— 11. armijski korpus (div. „Izonco", „Kačatori", „Lombardija", 11. brigada gran. straže);
— 1. brza div. „E.F. di Savoja".

---

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 252/63—85.

[2] Tako u originalu.

[3] Sa sedištem komande u Crikvenici, a pod komandom brigadnog generala Itala Amata.

Centralni blok

— 18. arm. korpus (div. „Bergamo“, „Zara“, „Murđe“ i 17. obalska brigada)[4].

Južni blok

— 6. arm. korpus (div. „Mesina“, „Marke“ i 28. obalska brigada)[5].

Formacijske jedinice upućene u mesecu julu:

Upućeno ljudstvo, uključujući pojedinačne popune: 945 ljudi

Upućena tegleća marva: 2

Upućeno vozila: 70

Ukupna snaga, uključujući armijske trupe i službe: oko *225.000* ljudi.

Za avgust je predviđeno upućivanje popune za:

— 192. obalski puk,

— 4. i 11. bersaljerski puk,
a pored toga i određeni broj ljudi iz novog sastava za razne jedinice.

Stepen bojne gotovosti koji su u proseku dostigle združene jedinice (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav) 88%.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Za situaciju uzetu u celini karakteristično je:

— osetno opadanje aktivnosti partizana, koji su se ograničili na to da slabim snagama napadaju poneku našu i hrvatsku posadu i da vrše diverzije na saobraćajnicama;

— intenzivna aktivnost na reorganizovanju četničkih formacija s obzirom na eventualni desant Anglo-Amerikanaca na Balkanu;

— osećaj neizvesnosti nemačkih i hrvatskih vojno-političkih vlasti usled nedavnih promena u italijanskoj vladi.

---

[4] Sa sedištem komande u Trogiru, a pod komandom generala Fulgozija Čigale (Fulgosi Cigala).

[5] Sa sedištem komande u Opuzenu.

Naše jedinice izvršile su sledeća glavna dejstva:

— *U Sloveniji*

— Čišćenje područja Gorjanaca, planinske i šumovite oblasti, gde se obično prikupljaju ustaničke formacije koje dejstvuju na međi između Slovenije i Hrvatske; ustanici su pretrpeli gubitke koji se procenjuju na nekoliko stotina mrtvih.

— Čišćenje područja Žužemberk — Trebnje, u cilju uništenja partizanskih bandi koje su izvršile napad na garnizon Žužemberk; i u ovom dejstvu partizani su izgubili nekoliko stotina ljudi.[6]

— *U Dalmaciji*

— jedinice divizije „Zara" i M.V.A.C. vršile su pročešljavanje i čišćenje preko severne granice Dalmacije, istočno od žel. pruge Knin—Zrmanja, gde su dejstvovale jake ustaničke bande, s namerom da prodru na područje Dalmacije; ovo dejstvo bilo je uspešno: partizanske snage su razbijene uz osetne gubitke, procenjene na preko stotinu mrtvih i ranjenih.[7]

— *U Hrvatskoj*

— Operacija čišćenja širokih razmera izvršena je u planinskoj oblasti Biokova, gde su se nalazile jake ustaničke formacije, koje su ugrožavale naše obalske garnizone i pomorski saobraćaj. Ova operacija izvršena je u dve faze:

---

[6] Napad na Žužemberk izvršile su 24. jula jedinice 2. slovenačke NOU brigade „Matija Gubec" i 6. slovenačke NOU brigade „Ivan Gradnik". Posle trodnevnih borbi, one su morale odustati od daljih napada, jer je iz Trebnja prodrla jaka italijanska kolona, ojačana tenkovima. Istovremeno su teške borbe vodile 1. slovenačka NOU brigada „Tone Tomšič" i 2. slovenačka NOU brigada „Ljubo Šercer", zatvarajući pravce od Trebnja i Stične. Jedinice NOVJ su imale gubitke od 8 mrtvih i 25 ranjenih, dok su italijanske i kvaslinške jedinice imale 26 poginulih i 54 ranjena vojnika i oficira (tom VI, knj. 6, dok. br. 50, 72, 152—155 i 164).

[7] Prvog jula napali su u rejonu Knina delovi Dinarske četničke divizije i 291. puka divizije „Zara" jedinice Kninskog sektora (2. udarnu brigadu 6. divizije, Lički NOP odred i delove Sjevernodalmatinskog NOP odreda). Jake borbe su vođene do 4. jula, kad se neprijatelj povukao u Knin. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 12 ranjenih, a jedinice Kninskog sektora 17 mrtvih, 38 ranjenih i 2 zarobljena (tom V, knj. 17, dok. br. 25, 53 i 107).

- u prvoj fazi partizanima je nanesen gubitak od preko 300 mrtvih, zaplenjeno je mnogo pušaka, automatskog oruđa i više čamaca; na širokom području ove teritorije pristupilo se dezorganizovanju partizana;
- u drugoj fazi, međutim, nisu bili postignuti značajniji rezultati.[8]

c) — *Defanzivna organizacija*

Nastavljaju se radovi na izgradnji zaprečne linije s ciljem da se spreči prodor partizana iz Hrvatske u Sloveniju.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

U julu mesecu izvršen je dotur materijala, životnih namirnica i goriva.

Prema planu, trebalo je transportovati ukupno 9.616 tona za redovno snabdevanje i zalihe.

Proizlazi da je u stvari upućeno 5.140 tona, grupisanih na sledeći način:

— životnih namirnica, oružja i municije	4.180	tona
— sena i slame	614	„
— goriva i maziva	346	„
Ukupno	5.140	tona

— tegleće marve 2 grla

— vozila 70 komada

[8] Jake italijanske i ustaško-domobranske snage, podržavane tenkovima, avijacijom i brodovima, otpočele su 10. jula operaciju „Biokovo—Mosor" protiv jedinica NOV i POJ na pl. Biokovu i pl. Mosoru. U borbama do 1. avgusta, Biokovski NOP odred, podeljen po grupama, izbegao je uništenje, dok je 1. bataljon Cetinskog NOP odreda razbijen u rejonu s. Lovreča. Neprijatelj je sistematski popalio i opljačkao više sela i izvršio masovne represalije nad stanovništvom. Samo italijanske jedinice ubile su i streljale 97, uhapsile 91 i internirale 833 rodoljuba (tom V, knj. 17, dok. br. 28, 77, 128, 132 i 134).

ISPUNJENJE PLANA DO 1. AVGUSTA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procentima	Primedbe
1) SANITET	1 mesec	100%	
2) PROVIJANT			
— namirnice — seno i slama	1 mesec	97%	
— odeća, oprema — potrošni materijal	1 mesec	90%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	1 mesec	35%	
— municija za — artiljeriju — pešadiju — ručne bombe	2 bojeva kompleta	65%	
4) INŽENJERIJA	1 mesec	80%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	1 mesec	95%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	30 jedinica	70%	
— mazivo	30 jedinica	100%	
— rezervni delovi	1 mesec	35%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	1 mesec	100%	

Može se smatrati da je za to bojište plan postignut za oko 70%.

Proizlazi da su nedovoljne zalihe stočne hrane, vina, individualnog oružja i artiljerije malog kalibra, perforirajuće municije, bodljikave žice, materijala za vezu, rezervnih delova za automobile i guma.

7. — CRNA GORA I PROVINCIJA KOTOR

a) — *Jačina i borbena gotovost snaga*

Snage raspoređene na području Crne Gore sastoje se od:

— 1 komande trupa (XIV arm. korp.) neposredno potčinjene Komandi Grupe armija „Istok“;
— 3 peš. div. („Venecija“, „Ferara“, i „Emilija“);
— 1 alpinske divizije („Taurinenze“);
— trupa i službi arm. korpusa.

Formacijske jedinice upućene u julu:
— Komanda peš. div. „Ferara“,
— 461. pomorska baterija.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince upućene radi popune	1.048
upućena tegleća marva	—
upućena vozila	—
Ukupna snaga:	oko 71.000 ljudi.

Predviđeno je da se u avgustu upute sledeće jedinice i popune:
— 102. veterinarska ambulanta,
— 296. posadna četa,
— 42. četa minera,
— odgovarajući broj ljudi za 285. posadnu četu,
— odgovarajući broj ljudi za inženjerijske jedinice, vozači i komora.

Stepen bojne gotovosti koji su u proseku dostigle združene jedinice (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav): 87%

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Velike operacije čišćenja koje su u proteklom periodu maj—juni izvršile italijanske i nemačke jedinice,[9] vidno su poboljšale unutrašnju situaciju.

Pa ipak, ostaju žarišta ustanka a smirivanje je više prividno nego li stvarno.

Ograničene su akcije čišćenja koje vrše naše jedinice u cilju uklanjanja ostataka partizanskih grupa.

Skoro su završeni pokreti u cilju sprovođenja predviđene dislokacije združenih jedinica, prema kojoj će:
— nemačka 118. divizija preuzeti sektor Pljevlja—Prijepolje—Priboj, koji je ranije držala div. „Taurinenze“, kao i zonu Bijelo Polje—Brodarevo, koju je držala div. „Venecija“;
— div. „Taurinenze“ zauzeti područje Šavnik—Nikšić—Danilovgrad, koje je ranije držala div. „Ferara“;
— div. „Ferara“ preuzeti sektor Cetinje—Bar, koji je držala div. „Peruđa“.

U fazi proučavanja je eventualni prelaz div. „Venecija“ u nadležnost 9. armije s ciljem da se poveća raspoloživost snaga u Albaniji kako bi se sprečio eventualni nepovoljni razvoj unutrašnje situacije.

[9] Vidi dok. br. 82 i 90.

c) — *Defanzivna organizacija*

U nekim garnizonima u toku su radovi na poljskim utvrđenjima.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Dotur materijala, hrane i goriva izvršen u julu mesecu. Prema planu transporta, Crna Gora je trebalo da dobije 6.108 tona raznog materijala za redovno snabdevanje i zalihe.

Proizlazi da je stvarno upućeno 6.857 tona ovako grupisanih:

— hrana, oružje, municija	5.843	tona
— seno i slama	588	„
— gorivo i mazivo	26	„
— ugalj	400	„
Ukupno	6.857	tona

ISPUNJENJE PLANA DO 1. AVGUSTA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procentima	Primedbe
1) SANITET	2 meseca	95%	
2) PROVIJANT			
— namirnice	2 meseca	55%	
— seno i slama			
— potrošni materijal	2 meseca	75%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	2 meseca	60%	
— municija za artiljeriju	2 bojeva kompleta	95%	
pešadiju	4 bojeva kompleta	55%	
ručne bombe			
4) INŽENJERIJA	2 meseca	80%	
5) VETERINARSKE SLUŽBE	2 meseca	95%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	60 jedinica	100%	
— mazivo	60 jedinica	100%	
— rezervni delovi	2 meseca	50%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	95%	

Količina formiranih zaliha iznosi 70% od propisane količine.

Nedostaje stočne hrane, namirnica, rezervnog oružja, sirovina, perforirajuće municije, bodljikave žice, telefonskog materijala, automobilskih rezervnih delova.

S obzirom da bi okupacija na tom bojištu mogla da se svede samo na obalsko područje i da se u pogledu snabdevanja oslanja na Albaniju, proučava se predlog da se količina hrane planira za 30 dana, 3 bojeva kompleta municije, 30 jedinica goriva i maziva.

8. — 9. ARMIJA (ALBANIJA)

a) — *Jačina i borbena gotovost snaga*

Snage raspoređene na albanskoj teritoriji sastoje se od:
— 1 komande armije (9.) potčinjene Komandi Grupe armija „Istok";
— 2 arm. korpusa
  — 4. arm. korp. (div. „Parma", Podsektor Tirana—Drač, Podsektor Fieri)
  — 25. arm. korp. (div. „Firence", „Areco");
— grupacije brzih jedinica (1 bers. bataljon, 3 konjička puka, 1 odred oklopnih automobila, 1 odeljenje i 1 četa lakih tenkova);
— Sektor Skadar —Kosovo
  — Podsektor Skadar
  — Podsektor Kosovo (div. „Pulje")
— peš. divizija „Peruđa";
— 18 pozicionih baterija;
— 16 protivavionskih baterija (od kojih 5 od 20 mm);
— trupe i službe armije i arm. korp. (1)

Formacijske jedinice upućene u julu mesecu:
— 687. i 688. motorizovani odred kr. karab.;
— 1034. auto-vod zaštićenih kamiona;
— 264. odeljenje reflektora;
— 8. telegrafsko-telefonska stanica;
— komanda 113. odreda automobila;
— 97. i 99. auto-vod;
— određeno ljudstvo za:
  - 548. obalski bat.,
  - div. „Parma", „Areco", „Pulje", „Firence",
  - 139. art. divizion,
  - razne jedinice.

(1) Sa grčkog bojišta pristiže peš. div. „Brenero" [Brennero].

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedince:	3.996
Upućeno tegleće marve	—
Upućeno vozila	137
Ukupne snage, uključujući trupe i službe armije	108.000 ljudi.

Formacijske jedinice i popune koje će biti upućene u avgustu:

— 98. i 100. vod kamiona,
— 64. hirurško odeljenje,
— 75. pokretna radionica,
— 109. mešovita inženjerijska jedinica,
— 201. bat. minobacača od 81 mm, autotransportovan,
— 24. komandni voz (za Komandu Grupe armija „Istok"),
— određeni broj ljudstva za div. „Areco",
— određeni broj ljudstva za razne jedinice.

Stepen bojne gotovosti koji su u proseku dostigle združene jedinice (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav): 86%.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

Unutrašnja situacija kasnije se pogoršala: južna Albanija je u otvorenoj pobuni, a ustanak se širi ka severu.

Vršene su subverzije i demonstracije protiv Italije u nekim mestima na severu i u blizini Tirane, gde je navodno obrazovana takozvana nezavisna albanska vlada.

Treba istaći da pripadnici žandarmerije, albanske fišističke milicije i lovačkih odreda masovno dezertiraju.

Dejstvima koja su izvršena na području Malakastre (sev.-ist. od Valone) presečena je aktivnost jedne opasne komunističke organizacije, kojoj su naneseni osetni gubici u ljudstvu i materijalu.

Da bi se povećale snage u Albaniji, Komanda Grupe armija „Istok" uputila je iz Crne Gore diviziju „Peruđa" i diviziju „Brenero" iz Atike (3. arm. korp.). Sem toga, predviđeno je da, počevši od 1. septembra, u Albaniju pristignu i ostale divizije 3. arm. korpusa („Forli" i „Pinerolo"), koje su sada dislocirane u Grčkoj.

c) — *Defanzivna organizacija*

U toku su radovi na dovršavanju putnih zapreka na liniji prevoja Zagora—Tepeleni—Podgradec—Tane.[10]

[10] Mesta u Albaniji.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

Dotur materijala, namirnica i goriva izvršen u mesecu julu.

Prema predviđenom planu trebalo je da Albanija dobije 22.829 tona raznog materijala, goriva, cementa i uglja; dobila je 16.532 tone ovako grupisanog materijala:

— namirnice, oružje, municija	8.715 tona
— seno i slama	444 „
— gorivo i mazivo	1.620 „
— cement	5.353 „
— ugalj	400 „
Ukupno	16.532 tone

— motornih vozila 137 komada

ISPUNJENJE PLANA DO 1. AVGUSTA 1943.

Službe	Planirano	Postignuto u procentima	Primedbe
1) SANITET	2 meseca	95%	
2) PROVIJANT			
— namirnice — seno i slama	2 meseca	95%	
— potrošni materijal	2 meseca	85%	
3) ARTILJERIJA			
— oružje i materijal	2 meseca	70%	
— municija za artiljeriju pešadiju ručne bombe	3 bojeva kompleta	95%	
4) INŽENJERIJA	2 meseca	60%	
5) VETERINARSKA SLUŽBA	2 meseca	98%	
6) AUTO-MOTO SLUŽBA			
— gorivo	30 jedinica	100%	
— mazivo	30 jedinica	100%	
— rezervni delovi	2 meseca	65%	
7) HEMIJSKA SLUŽBA	2 meseca	100%	

Na tom bojištu plan je ispunjen sa 70%.

Pokazalo se da nedostaje stočne hrane, namirnica, rezervnog oružja, ručnih bombi i municije za lično naoružanje, bodljikave žice, telefonskog materijala.

9. — 11. ARMIJA (GRČKA — KRIT)

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga*

Snage raspoređene na teritoriji Grčke sastoje se od:

— 1 komande armije (11.) koja je od 27. jula prešla pod nadležnost nemačke Komande Jugoistoka (O.B.S.E.);
— 3 armijska korpusa:
  3. arm. korpus (peš. div. „Forli", „Pinerolo");
  8. arm. korpus (peš. div. „Pijemonte", „Kaljari");
  26. arm. korpus (peš. div. „Akvi", „Modena"", „Kazali");
— 51 obalska baterija (pored 35, čije je formiranje u toku);
— 43 p.a. baterija (od kojih 15 od 20 mm);
— trupe i službe armije i arm. korpusa.

Snage raspoređene na Kritu sadrže:

— jednu Komandu ital. trupa Krita (u pogledu upotrebe potčinjena je nemačkoj Komandi tvrđave Krit);
— peš. div. „Sijena";
— jednu peš. brigadu (51.);
— 10 obalskih baterija.

Formacijske jedinice *upućene* u mesecu julu:

— 8. četa oklopnih transportera,
— 2 pionirska voda,
— kontingent ljudstva za divizije „Akvi", „Kazale", „Forli", „Pinerolo",
— kontingent ljudstva za izviđačku mrežu i razne jedinice.

Upućeno: ljudstvo, uključujući i pojedinačne popune:	4.795 ljudi
Upućena tovarna grla:	—
Upućena motorna vozila:	87
Ukupne snage, uključujući armijske trupe i službe	*oko* *213.000* ljudi.

Formacijske jedinice i rezerve koje će *biti upućene* u avgustu:

— 9. četa oklopnih transportera,
— kontingent ljudstva za div. „Akvi“,
— kontingent ljudstva za razne jedinice.

Stepen bojne gotovosti koji su u proseku dostigle združene jedinice (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav): 92%.

b) — *Vojno-politička situacija i izvršena dejstva*

...

c) — *Defanzivna organizacija*

...

U Grčkoj su dislocirane sledeće jedinice:

— komanda 68. arm. korpusa,
— 104. lovačka div. } u Epiru,
— 1. brdska div. } u Epiru,
— 11. poljska div. (Luftwaffe) — u Atici,
— 117. lovačka diviz. } na Peloponezu,
— 1. oklopna div. } na Peloponezu,
— 6 posadnih bataljona na jonskim ostrvima i na Peloponezu.

Međutim, ukupne snage koje su sada raspoređene u Grčkoj nisu dovoljne da se suprotstave ozbiljnijem pokušaju neprijateljskog desanta i da suzbiju ustanak stanovništva, koji se istovremeno predviđa.

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

...

10. — JEGEJ

a) — *Jačina i bojna gotovost snaga*

Snage raspoređene na posednutim ostrvima sadrže:

— jednu Višu komandu oruž. snaga „Jegej“, potčinjenu Komandi Grupe armija „Istok“;
— 2 pešadijske divizije („Rađina“, i „Kuneo“);
— jednu nemačku jurišnu div. (Sturmdivision „Rodos“);

— 54 obalske baterije (pored 18 baterija čije je formiranje u toku);
— 30 p.a. baterija (od kojih 12 od 20 mm);
— trupe i službe Više k-de oruž. sn. „Jegej".

Formacijske snage *upućene* u julu mesecu:

— 44. divizion 87,6 mm
— 45. divizion 152 mm
— 46. divizion 155 mm
— 5 baterija 75 mm
} samo ljudstvo

— 283. p.a. baterija od 20 mm,
— 215. p.a. baterija od 75/46 mm,
— 841. peš. bataljon,
— 842. peš. bataljon,
kontingent trupa za div. „Kuneo" i razne jedinice.

Upućeno ljudstvo, uključujući i pojedinačne popune:	4.125
Upućena tovarna grla:	—
Upućena motorna vozila:	25
Ukupne snage:	oko 55.000 ljudi.

Jedinice i popune koje će *biti upućene* u avgustu:

— tenkovska četa M.42,
— kontingent ljudstva za razne jedinice.

Stepen bojne gotovosti koji su u proseku postigle združene jedinice (izražen u procentima u odnosu na formacijski sastav): 93%.

b) — *Vojno-politička situacija*

. . .

c) — *Defanzivna organizacija*

. . .

d) — *Situacija pozadinskog snabdevanja*

. . .

ZBIRNI PODACI O OPERATIVNOJ I POZADINSKOJ SITUACIJI NA BALKANU I JEGEJSKOM PODRUČJU NA DAN 1. 8. 1943.

Bojište	Divizije			Postignut stepen bojeve gotovosti združ. jed.	Ispunjenje pozadinskog snabdevanja	Ukupna snaga
	peš.	brze	alpinske			
2. ARMIJA	10	1	—	88%	70%	225.000
Slovenija Hrvatska Dalmacija	5 brigada					
CRNA GORA	3	—	1	87%	70%	71.000
9. ARMIJA (Albanija)	5	1	—	86%	70%	108.000
11. ARMIJA (Grčka — Krit)	9 1 brigada	—	—	92%	65%	213.000
JEGEJ	2	—	—	93%	70%	55.000
Ukupno	29 6 brigada	2	1			672.000 (približno)
	32 divizije 6 brigada					

BR. 101

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDE 8. ARMIJE OD 4. AVGUSTA 1943. KOMANDI 2. ARMIJE O AKTIVNOSTI JEDINICA NOV I POJ U JULIJSKOJ KRAJINI U PERIODU OD 20. DO 31. JULA[1]

POVERLJIVO

KOMANDA 2. ARMIJE Obaveštajno odeljenje
I/22383/S 9. avgusta 1943. god.

[2]

KOMANDA 8. ARMIJE
Štab — Obaveštajno odeljenje

———o———

Br. 01/801 VP 170, 4. avgust 1943.

Predmet: Desetodnevni izveštaj br. 7 o aktivnosti ustanika i protivustaničkoj borbi na teritoriji 8. armije.

———o———

KOMANDI XXIII ARMIJSKOG KORPUSA — OB. ODELJENJU — VP 87 — 3 primerka
KOMANDI XXIV ARMIJSKOG KORPUSA — OB. ODELJENJU — VP 300 — 3 primerka
KOMANDI XXXIV ARMIJSKOG KORPUSA — OB. ODELJENJU — VP 222 — 3 primerka
KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE UDINE — VIDEM [UDINE][3] — 3 primerka
KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE — OB. ODELJENJU — TREVIZO — 3 primerka
SPECIJALNOM INSPEKTORATU JAVNE SIGURNOSTI ZA JULIJSKU KRAJINU — Sedište — 1 primerak
KOMANDANTU ARTILJERIJE ARMIJE Sedište — 1 primerak
KOMANDANTU INŽINJERIJE ARMIJE Sedište — 1 primerak
KOMANDI KR. KARABINIJERA ARMIJE Sedište — 1 primerak
OPERATIVNOM ODELJENJU Sedište — 3 primerka

[1] Kopija originala (pisana na mašini), dostavljena Komandi 2. armije, u AVII, NAV-T-821, r. 179—193.
[2] Pečat primaoca.
[3] U uglatim zagradama su stavljeni u etimološkom obliku italijanski nazivi geografskih pojmova onako kako su navedeni u dokumentu kao i etimološki oblik ličnih imena.

i, radi znanja:

GENERALŠTABU KoV
— 1. ODELJENJU KoV VP 9 — 3 primerka
— OBAVEŠTAJNOM ODELJENJU KoV VP 9 — 1 primerak
KOMANDI 2. ARMIJE — OB. ODELJENJU VP 10 — 1 primerak

———o———

Dostavlja se u označenom broju primeraka za svaku komandu u naslovu desetodnevni izveštaj br. 7 (20—30. jula 1943. godine) o aktivnosti ustanika i protivustaničkoj borbi na teritoriji ove armije.

M.P.[4]

Po naređenju:
načelnik štaba, general
(B. Malaguti)
Malaguti

...[5]

KOMANDA 8. ARMIJE
— Štab — Obaveštajno odeljenje —

———o———

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ BR. 7 O AKTIVNOSTI USTANIKA
(od 20. do 30. 7. 1943.)

1. — UKRATKO O OPŠTOJ SITUACIJI

Slaba operativna aktivnost ustanika na teritoriji XXIII armijskog korpusa, a nešto izraženija na području XXIV armijskog korpusa.[6]

Primljeni su neprovereni podaci o pokretima ustaničkih jedinica koje se iz nemačke Slovenije prebacuju na područje severno od Cerkna [Circhina] i Bovec [Plezzo].[7]

---

[4] Okrugli pečat: Komanda 8. armije — Štab.

[5] Dopisana nečitka beleška sa tri nepoznata parafa.

[6] O rasporedu 23. i 24. armijskog korpusa vidi dok. br. 99.

[7] U blizini zaseoka Potoka na pl. Blegošu (kod Škofje Loke), jake nemačke policijske snage napale su 20. jula 1943. delove 8. slovenačke (Gorenjske) NOU brigade (u avgustu preimenovana u 7. slovenačku NOU brigadu „France Prešeren"). U oštroj borbi, jedan bataljon brigade probio se iz obruča i prebacio preko stare italijansko-jugoslovenske granice na teritoriju Italije. Severno od Cerkna, bataljon su 21. jula napali jaki delovi 24. armijskog korpusa, nakon čega se prebacio iz Italije u Sloveniju, gde je 24. jula ponovo ušao u sastav svoje brigade (tom VI, knj. 6, dok. br. 70 i Hronologija, str. 516).

Na teritoriji armije ustanovljeno je prisustvo V i VI partizanske brigade.[8] Jedan zarobljeni ustanik je potvrdio da bi od ljudstva rasformiranih jedinica trebalo da se na području Bovec formira VIII brigada;[9] ovaj podatak se dostavlja uz punu rezervu, mada nije neverovatan ako se poveže sa pomenutim pokretima iz nemačke Slovenije.

Stoga se može smatrati da ustanička komanda, bilo da bi izbegla jaki pritisak bilo zbog pretpostavke o skorom obustavljanju neprijateljstava od strane Italije, preduzima reorganizaciju svojih jedinica kako bi, po potrebi, pojačala borbena dejstva i proširila ih i prema Furlaniji [Friuli].[10] Zaista, propagandistička slovenačko-komunistička aktivnost je u porastu u celoj Julijskoj krajini i Furlaniji [Friuli].

Treba istaći snabdevanje ratnim materijalom, naročito diverzantskim, koji pomoću padobrana spuštaju avioni nepoznate pripadnosti (verovatno engleski) s ciljem da se pojača organizacija diverzantskih jedinica, od kojih treba očekivati veći broj diverzija protiv raznih postrojenja i objekata.[11]

2. — SITUACIJA KOD USTANIKA

Prisustvo ustanika (provereni podaci)

Na teritoriji XXIII armijskog korpusa, u rejonima:

— Podgrad[12] [Castelnuovo]: Britof[13] [Cave Auremiane] — Buje [Buie del Timavo]: 30 ljudi, most na k. 369 — Brdo;

— Gorica: Doberdob [Doberdò del Lago] — Sv. Martin na Krasu — Poljane [Marcottini];

— Opčine: Komen [Comeno], oko 30 ljudi;

---

[8] Vidi dok. br. 97, nap. 4 i 5.

[9] Osma slovenačka (Gorenjska) NOU brigada je formirana 12. jula 1943. u s. Davči (kod Škofje Loke). Devetog avgusta brigada je ušla u sastav 1. slovenačke divizije (14. divizija NOV Jugoslavije) i preimenovana u 7. slovenačku NOU brigadu „France Prešeren". Vidi tom VI, knj. 6, dok. br. 38, 39, 43 i 70.

[10] Predviđajući skoru kapitulaciju Italije, a shodno naredbi Vrhovnog komandanta NOV i POJ, Glavni štab NOV i PO Slovenije je 13. jula 1943. izdao naredbu za formiranje 14. i 15. divizije NOVJ i odlučio da sve slovenačke brigade uključi u te divizije, koncentrišući ih na teritoriji tzv. Ljubljanske pokrajine, a da u pojedinim pokrajinama ostavi samo manje partizanske odrede. Opširnije o tome vidi tom VI, knj. 6, dok. br. 39, 40—44 i 70; Oslobodilački rat, knj. 1, str. 529 i Stanko Petelin Vojko, n.d., str. 34—35.

[11] Vidi dok. br. 97, nap. 7 i 8.

[12] Sada: Podgrad pri Vremah.

[13] Sada: Vremski Britof.

— Šušnjevica [Valdarsa]: Učka [Monte Maggiore] — Furlanič kod Boljuna [Villa Furlani di Bogliuno];

— Trst: Lonjer [Longera];

— Rijeka: grad.

Na teritoriji XXIV armijskog korpusa, u rejonima:

— Tolmin: Tolmin — Nemški Rut [Rutte di Gracova] — Čadra [Ciadra] — Zatolmin — Kal [Cal di Gracova];

— Ajdovščina: Bate [Battaglia] — Voglarji [Carbonari] — Gojače — Sv. Križ[14] — Černiče [Cernizza];

— Podbrdo [Piedicolle]: Petrovo Brdo [Colle Pietro] — Kum;

— Črni Vrh [Montenero d'Idria]: Dolenje Lome [Lome di Sotto] — Klavžar imanje [Case Clauser] — k. 522 — Čekovnik [Cecconico] — Hrušica — Podkraj;

— Št. Peter na Krasu:[15] Hrenovice — Pri Fari — Studenec — Goriče;

— Gorica: Opatje Selo [Oppacchiasella] — Sv. Gora[16] [Monte Santo] — Kromberk [Moncorona] — Volčja Draga;

— Kobarid: Rdeči Hrib [M. Rosso] — Kaza Urani [Casa Uranni] — Nad peski [M. Feschi] — Čezsoča [Oltresonzia] — Žaga — Rdeči rob [Croda Rossa];

— Idrija: Dole [Idresca di Dole] — M. Kapa [M. Capa][17] — Cerkno — Jelenek [Ielene];

— Opčine: Goče [Gozze Vipacco] — Marija Snežnica [Madonna della Neve] — k. 232;

— Št. Peter ob Nadiži [S. Pietro al Natisone]: Banjšice Sv. Duha[18] [S. Spirito dela Bannsizza] — Dolenji Trbilj [Tribil di Soto];

— Čepovan [Chiapovano]: Črv [Pricervo] — Korito — Šentviška Gora [M. S. Vito] — G. Čelo [M. Coregna] — Murovec — Podčepovan [Poggio];

— Videm: Sela Karnica di Rezija [Sella Carnizza di Resia] — Muzec [Musi] — Sorđente Tore [Sorgente Torre];

— Postojna: Nanos: 1. bat. V brigade;

— Bovec: Koritnica [Coritenza].

---

[14] Sada: Vipavski Križ.

[15] Sada: Pivka.

[16] Brdo sev. od Gorice. Naziva se i Skalnica.

[17] Brdo, na karti 1:100.000 označeno samo kao k. 1363 (4 km sev. od Cerkna).

[18] Sada: Banjšice.

Prisustvo ustanika (neprovereni podaci)

Na teritoriji XXIII armijskog korpusa, u rejonima:

— Šušnjevica [Valdarsa]: Vilamonte — Mala Učka [M. Maggiore Picollo] — Vela Učka [M. Maggiore Grande];
— Postojna: Val Đorđina[19] [Giorgina], oko 30 ljudi;
— Št. Peter na Krasu: Divača;
— Rijeka: Suho [Suhe], 130 ustanika sa automatskim oružjem i radio-stanicom;
— Snežnik: Obramec [M. Obrane] — Bička [M. Bicica] — Gomance [Ermesburgo] — Knežak [Fontana del Conte] — Ilirska Bistrica;
— Čabarska Polica [Pian della Secchia]: Prezid — Čabar;
— Općine: Kazlje kod Sežane [Casigliano di Sesana];
— Podgrad [Castelnuovo d'Istria]: dolina Reke [Valle Timavo] — Prem [Primano] — Ostrožno Brdo [Monforte] — Materija [Matteria] — Čelje [Ceglie] — Preložе;
— Trst: grad;
— Buzet [Pinguente]: Brgudac [Bergozza].

Na teritoriji XXIV armijskog korpusa, u rejonima:

— Kobarid: Čadra [Ciadra] — Planina — Zarastema[20] — Kaza Uranni — Matajur [Monte Maggiore di Savogna] — pl. Matajur — Sužidska planina — Svinska planina — Topolovo — Kuk [Cucco] — Žaga — Srpenica — Sleme: 4. četa 2. bataljona V brigade — Forni: 3 ustanika — Klobučarji [Clabuzzaro] — Mrzli vrh [Cima Fredda];
— Št. Peter ob Nadiži [S. Pietro al Natisone]: Kodermaci: 25 ustanika — Oltre Idrija [Iudrio] — Melina — Prepotišče [Prepotischis] — Bodigoj — Srednje [Stregna] — Crkva Trije kralji [Chiesa tre Re] — Oborče — Kaza Spekonja[21] [Casa Specogna] — Korada [M. Corada] — Debenje [Obeneto];
— Čepovan: Trebuša — Madoni [Madoni di Podlaca] — Gorenja Kanomlja [Canonla Alta] — Šentviška Gora [M.S. Vito];
— Ajdovščina: Rihemberg[22] — Zavino [Svino] — Dornberk [Montespino] — Pianoro — Usioce[23] — Prvačina — Čaven [M. Ciavin];

---

[19] Predeo sa šumskom kućom na Snežniku, u rejonu brda Lomušček.
[20] Tako u originalu. Verovatno: Za steno (planina).
[21] Usamljena kuća u rejonu brda Planjava (trig. 655, 7 km istočno od Čedada).
[22] Sada: Branik.
[23] Pianoro di Usioce, predeo ist. od Gorice.

— Gorica: Vrtoče [Vertozza]: 15 ustanika — Panovec — Renče [Ranziano] — Kras [Carso] — Kalvarija [M. Calvaria] — Mirenski zamak [Grade di Merna] — Sabotin;

— Bovec: Sovinjak [M. Sevignacco] — Fužine kod Belopeških jezera [Fusine Laghi] — Spodnji Log [Bretto Medio] — Rajbl [Cave del Predil] — planina Gorička [Goricizza] — planina Krnica [Carnizza]: oko 30 ustanika — planina Rob: oko 120 ustanika — planina Baban: 30 ustanika — planina Bukovac: oko 20 ustanika;

— Triglav [Tricorno]: Triglav: jedna četa — Veliki Pihavec [M. Cima del Vento] — dolina potoka Zadnica [Val Zadnizza] — dolina Planice [Planica];

— Kameni vrh [M. Pietro]: Virhnica — Liplje — Grčarevec [Gargerevec] — Vrhnika [Verconico];

— Črni Vrh kod Idrije [Montenero d'Idria]: k. 522; 15 ustanika — Rovte;

— Idrija: Črni Vrh kod Cerkna [Montenero di Circhina] — Blegoš — Jelenek — Srednja Kanomlja [Canonla Media] — Cerkljanski Vrh [Cima Circhina] — Bevkov vrh [M. Ben]: 20 ustanika;

— Št. Peter na Krasu: Nanos — Razdrto [Prevallo];

— Općine: Dobravlje — dolina Raše [Rassa];

— Videm [Udine]: Bonis kod Breginja [Bergogna].

3. — AKTIVNOST USTANIKA

Globalno

Na teritoriji XXIII armijskog korpusa:

— 1 diverzija na električnim vodovima;

— 2 akcije uznemiravanja protiv naših patrola;

— 2 krivična dela protiv privatnog vlasništva;

— 2 ubistva (od kojih 1 pokušaj) iz političke osvete;

— utvrđeno je postojanje komunističkih ćelija u industrijskim postrojenjima u Tržiču [Monfalcone] — Trst — Milje [Muggia] — Rijeka, kao i formiranje, februara 1943. godine, „Izvršnog komiteta za oslobođenje Julijske krajine"; u njemu se nalaze Italijani i Jugosloveni, a cilj mu je stvaranje autonomne sovjetske republike Julijske krajine;[24]

— 14 osoba je prebeglo ustanicima.

[24] Četrnaestog februara 1943. održana je, u Lokama kod Kromberka, konferencija delegata Osvobodilne fronte iz svih okruga Slovenačkog primorja. Konferencija se konstituirala u Primorski pokrajinski plenum OF u koji je bio primljen i delegat italijanske narodnosti. Plenum je, pored ostalog, konstatovao da se narod prihvatio oružja da bi sebi, zajedno sa dobronamernim Italijanima, izborio slobodu i vlast (Istra i Slovensko primorje, str. 428).

Na teritoriji XXIV armijskog korpusa:

— 1 diverzija na električnim vodovima;

— 9 napada na naše usamljene osobe, kao i akcije uznemiravanja protiv naših garnizona i naselja;

— 9 krivičnih dela protiv privatne imovine i akcije zastrašivanja;

— 2 pokušaja ubistva iz političke osvete;

— subverzivna propagandistička aktivnost u porastu, naročito na području Videm i Gorica;

— nekoliko letova aviona nepoznate narodnosti;

— 2 žene prebegle ustanicima; 2 ustanika su se predala.

Na području teritorijalne odbrane Treviza [Treviso]:

— utvrđena je subverzivna propagandistička delatnost u nekim naseljenim mestima u provincijama Padova — Trevizo — Beluno — Vičenca [Vicenza].

Na teritoriji XXXV armijskog korpusa:

— utvrđena je subverzivna propagandistička aktivnost u raznim naseljenim mestima u provincijama Trento i Bolcano.

4. — AKTIVNOST PROTIV USTANIKA

Dejstva naših jedinica

Na teritoriji XXIII armijskog korpusa:

— normalne dnevne akcije izviđanja, pročešljavanja i postavljanje zaseda;

— osmatranje pograničnog pojasa.

Na teritoriji XXIV armijskog korpusa:

— svakodnevne akcije izviđanja i pročešljavanja manjeg obima;

— postavljanje dnevnih i noćnih zaseda u rejonima mogućeg snabdevanja i obaveznih prolaza;

— osmatranje pograničnog pojasa;

— sukobi izvesnog značaja usledili su u rejonima: Kum (Podbrdo), M. Kapa (Idrija) i Gojače (Ajdovščina);

— treba istaći iznenadnu akciju koja je izvršena na jednu karaulu u rejonu Kobarida (Rdeči rob); u ovoj akciji zaplenjeno je: municija, eksploziv, propagandni i sanitetski materijal;

- Territorio XXIV C.A. -

- quotidiane azioni di perlustrazione e rastrellamento a piccolo raggio;
- appostamenti diurni e notturni nelle località di probabile rifornimento e nei passaggi obbligati;
- vigilanza della fascia confinaria;
- scontri di un certo rilievo si sono avuti a :

  M. Cum (Piedicolle)
  M. Cava (Idria)
  Gotici (Aidussina)

- da segnalare l'azione di sorpresa compiuta contro una Zarodja nella zona di Caporetto (Croda Rossa), azione che porta alla cattura di munizioni, esplosivi, materiale propagandistico e sanitario,
- sull'altipiano di M.S.Vito si rinvengono involucri vuoti o parcheggiati.

Attività delle Autorità di P.S. -

- Territorio XXIII C.A. :
  - arresti o fermi : 48
  - internamenti : 35 uomini (Campo di Cairo Montenotte)
- Territorio XXIV C.A. :
  - arresti o fermi : 119

Perdite complessive :

- Inflitte : 19 morti, 10 feriti di cui 5 catturati .
- subite : 5 morti, 8 feriti

V. - ATTEGGIAMENTO DELLE POPOLAZIONI

Provincia di Pola : si riscontra sempre più palese degli elementi allogeni alla propaganda croato-comunista.

Provincia di Fiume : continua la tacita adesione da parte degli elementi.

Provincia di Trieste : riservato,e sempre ostile l'atteggiamento della popolazione slava. Il cambiamento di Governo ha provocato manifestazioni di sano patriottismo da parte della popolazione italiana.

Provincia di Gorizia : sempre ostile ma cauto tuttavia i casi di favoreggiamento tendono ad aumentare.

Provincia di Udine : nella maggioranza sempre ostile ai partigiani. L'attuale situazione politico-militare accentua l'ostilità degli elementi di origine slava.

Fotokopija pete stranice dokumenta br. 101

— na visoravni Šentviška Gora [M.S. Vito] nađeni su prazna ambalaža i padobrani.[25]

Aktivnost službe javne sigurnosti

Na teritoriji XXIII armijskog korpusa:

— uhapšeno i privedeno 48 osoba;
— internirano 35 osoba (koncentracioni logor Kajro Montenote [Cairo Montenotte]).

Na teritoriji XXIV armijskog korpusa:

— uhapšeno i privedeno 119 osoba.

Ukupni gubici:
— naneseni: 19 poginulih, 10 ranjenih, od kojih je 9 zarobljeno;
— pretrpljeni: 5 poginulih, 8 ranjenih.

5. — DRŽANJE STANOVNIŠTVA

Provincija Pula: sve očiglednije prihvatanje hrvatsko-komunističke propagande od strane inorodnih elemenata.

Provincija Rijeka: rezervisan i uvek neprijateljski stav slovenskog stanovništva. Promenu vlade je italijansko stanovništvo popratilo manifestacijama istinskog patriotizma.

Provincija Gorica: uvek neprijateljsko ali oprezno, mada su slučajevi naklonjenosti prema ustanicima u porastu.

Provincija Videm: kod većine uvek otvoreno neprijateljstvo prema partizanima. Sadašnja vojno-politička situacija pojačava neprijateljstvo i solidarnost među ljudstvom slovenskog porekla.

——— o ———

M.P.

[25] i [31] Prema izveštaju Glavnog štaba NOV i PO Slovenije od 8. avgusta 1943. Centralnom komitetu KP Jugoslavije, „u Primorskoj se 18. jula spustila nova grupa Engleza". Verovatno su nađeni padobrani pripadali toj grupi (tom VI, knj. 6, dok. br. 52).

Prilog uz dopis br. 01/801 od 4. 8. 1943. g.

IZVEŠTAJ U VEZI SA AKTIVNOŠĆU USTANIKA I PROTIVUSTANIČKOM BORBOM U JULIJSKOJ KRAJINI U PERIODU OD 21. DO 31. JULA 1943.

——— o ———

AKTIVNOST USTANIKA

Diverzije na železničkim, telegrafsko-telefonskim i električnim linijama:

— Sveta Gora[26] [Monte Santo] (Gorica), noću 22/23. 7.: diverzanti su pomoću eksploziva oštetili električni vod br. 103 visokog napona Doblar — Općine; vod nije prekinut;

— Lonjer (Trst), 29. 7.: nepoznate osobe odnele su 450 m električnog provodnika.

Napadi na pojedince i dejstva za uznemiravanje protiv naših garnizona i nastamba:

— Petrovo Brdo [Colle Pietro] (Podbrdo), 24.7.: ustanički delovi pokušali su dejstva za uznemiravanje otporne tačke, ali su našim protivdejstvom odmah rasterani;

— Petrovo Brdo (Podbrdo), 25. 7.: ustanički delovi ponovo su pokušali dejstva za uznemiravanje protiv otporne tačke, ali su ponovo rasterani našim protivdejstvom;

— most k. 369 (Podgrad), 25. 7.: ustanici su napali našu patrolu, ubili jednog vojnika i odneli naoružanje;

— Nemški Rut[27] [Rutte di Gracova] (Tolmin), 26. 7.: ustanički delovi su bacili dve bombe i ispalili nekoliko metaka iz pušaka na naš detašman alpinaca;

— Batnje (Ajdovščina), 27. 7.: grupa ustanika napala je našu patrolu duž železničkog čvora; ubijen je jedan naš vojnik;

— Kal [Cal di Gracova] (Tolmin), 27. 7.: ustanički delovi su napali kasarnu finansijske straže, ali su hitnim protivdejstvom raspršeni;

— Rijeka, noću 28/29. 7.: ustanici su preduzeli dejstva za uznemiravanje protiv garnizonske patrole za osiguranje železničke pruge;

— Tolmin (Kobarid), 29. 7.: ustanička patrola je ručnim bombama i mitraljeskom vatrom napala naš kamion, koji je odgovorio vatrom i neprijatelja naterao u bekstvo. Naši gubici: 1 poginuo i 1 ranjen;

[26] Tadašnji naziv za severnu železničku stanicu u Gorici.
[27] Sada: Rut.

— Nemški Rut [Rutte di Gracova] (Tolmin), 20. 7.: dejstvo za uznemiravanje protiv detašmana alpinaca;

— Muzec [Musi] — izvor Tar [Sorgente Torre] (Videm), 29. 7.: 10 ustanika je jednovremeno napalo detašmane 55. legije;

— Nemški Rut (Tolmin), 31. 7.: ustanički delovi koji su napali detašman 608. alpinske čete, raspršeni su brzim protivdejstvom naših vojnika.

Krivična dela protiv privatne imovine i dejstva za uznemiravanje:

— Furlanič kod Boljuna (Šušnjevica), 16. 7.: dva ustanika su došla u kuću bračnog para Suplina i tražila njihovu kćerku, koja je svojevremeno dostavila podatke kr. karabinijerima. Pre nego su se udaljili, ispalili su dva metka u vazduh;

— Spodnje Lome [Lome di Sotto] (Črni Vrh nad Idrijo), 16. 7.: 3 ustanika su došla u kuću izvesnog Rudolfa Karla i tražila da jedu. Pošto su odbijeni, udaljili su se preteći;

— Hrenovice — Pri Fari — Studeno — Goriče (Št. Peter na Krasu), 16/17. 7.: ustanički delovi su iz kuća odneli veće količine životnih namirnica;

— Volče (Tolmin), 19. 7.: izvestan Medoto Đovani [Medotto Giovanni], oštrač, primio je preko pošte anonimno pismo na slovenačkom jeziku, u kome su mu upućene pretnje i naređeno da se udalji iz mesta;

— Opatje Selo (Gorica), 21. 7.: jedan ustanik je došao u jednu kuću, predao preteće pismo i udaljio se ispalivši jedan metak iz karabina;

— Doberdob [Doberdò del Lago] (Trst), 22. 7.: 4 partizana su došla u kuću seljaka Laurentiča Josipa, u kojoj je nekoliko mladića 1925. godišta slavilo skori odlazak na odsluženje vojnog roka i, naredivši im da dignu ruke uvis, zahtevala su da ih se posluži jelom; udaljila su se posle pola časa;

— Tisovec [M. Tisso] (Črni Vrh nad Idrijo), 26. 7.: 30 ustanika je zaplenilo 3 goveda i zadržalo vlasnika do 28. 7. uveče. Jedinica od 300 partizana udaljila se u pravcu Lokve [Loqua Chiapovano];

— Volčja Draga [Val Volciana] (Gorica), 29. 7.: ustanici su od jednog mesnog zanatlije odneli vojničku odeću;

— Bilje kod Renča [Biglia di Ranziano] (Gorica), 29. 7.: 2 partizana su jednom crnokošuljaškom vodniku iz protivavionske jedinice, koji se nalazio na odsustvu, oduzeli pištolj, vojničke cipele, uniformu i opasač;

— Kozana [Cosana del Collio] (Gorica), 29. 7.: 5 ustanika je jednom crnokošuljaškom vodniku I kl. fašističke milicije, koji se nalazio na odsustvu, oduzelo pištolj;

— Gorica, 29. 7.: nekoliko puta su svešteniku don Sartoriju pretili partizni iz rejona Tolmina.

Ubistva iz političke osvete i hapšenje osoba:

— Furlanič kod Boljuna (Šušnjevica), 16. 7.: 2 ustanika su pokušala da ubiju dve osobe;

— Janeževo Brdo (Pogdrad), noću 23/24. 7.: 10 ustanika je ubilo starešinu sela i njegovu suprugu pod sumnjom da su izdali ustanike;

— ...[28] d'Idria, 25. 7.: jedan ustanik je pokušo da ubije svog brata. Intervencijom jednog minera metak je promašio;

— Črniče [Cernizza Goriziana] (Ajdovščina), 31. 7.: tri ustanika su pokušala da ubiju opštinskog sekretara i njegovu taštu. Otporom sekretara i intervencijom jednog karabinijera 1 ustanik je ubijen i 1 ranjen, dok su karabinijer, sektretar i njegova tašta ranjeni.

Subverzivna propagandistička aktivnost:

— Kjez [Chies] d'Alpago (Beluno), 10. 7.: tri vojnika na odsustvu pevala su pesmu „Bandiera Rossa";

— Aldena (Trento), 11. 7.: izvestan Macurana Viljem [Mazzurana Villiam] i njegovi drugovi naterali su jednu osobu sa defektnim govorom da izgovara podrugljive reči protiv Musolinija i pohvale za Staljina;

— Buje [Buie d'Istria] (Pula), 11. 7.: karabinijeri su zaustavili 3 seljaka meštana zbog krivice da su pevali subverzivnu himnu;

— Kalderove di Valdobjačane [Calderove di Valdobbiaciane] (Trevizo), 15. 7.: jedan vojnik je pevao pesmu „Bandiera rossa";

— Labin—Raša (Pula), 17. 7.: privedeno je 11 pripadnika partizanskog komunističkog pokreta;

— Sv. Bartol od Pirana (Pula), 17. 7.: na vratima jedne nastambe nađeni su obešeni srp i čekić izrađeni od drveta;

— Štanjel [S. Daniele del Carso] (Opčine), 17. 7.: sestre Šnajder navodno sprovode propagandu u korist ustanika;

— Trst, 17. 7.: u jednom poštanskom sandučiću nađen je jedan subverzivni letak;

[28] Nečitka reč na snimku.

— Bate [Battaglia della Bainsizza] (Gorica), 18. 7.: jedan bersaljer iz detašmana našao je jedan subverzivni propagandistički letak;

— Tesino (Bolcano), 18. 7.: izvestan Lukardi Masimo [Luccardi Massimo], zidar, izgovarao je u pijanom stanju subverzivne parole; uhapšen je;

— Borgo Valsugana (Trento), 18. 7.: karabinijeri su uhapsili 6 mladića zato što su na javnom mestu pevali jednu pesmu protiv rata;

— Ilirska Bistrica, 19. 7.: izveštava se o pojačanoj protivosovinskoj propagandi, sa tendencijom da se proširi među vojnike;

— Prepotišče [Prepotischis] (Št. Peter ob Nadiži), 19. 7.: u jednoj crkvici u blizini sela nađen je jedan letak i slovenačka zastava sa crvenom zvezdom;

— Budanje [Budagne] (Ajdovščina) — Vrhpolje (Črni Vrh nad Idrijo), 19. 7.: izveštava se o aktivnosti jedne žene koja verovatno vrši ulogu partizanskog kurira i razvija protivitalijansku i proenglesku propagandu na području Col [Zolla], Podkraj, Godovič, Vipava, Črni Vrh nad Idrijo i Ajdovščina;

— Kal nad Kanalom [Cal di Canale] (Gorica), 19. 7.: vojnici iz garnizona našli su 53 primerka subverzivnih letaka sa naslovom „Mir i sloboda"; letak je u toku noći bacilo nepoznato lice na koje je stražar otvorio puščanu vatru, ali je uspelo da pobegne;

— Kanal [Canale d'Isonzo] — Plave (Gorica), 19. 7.: karabinijeri su uhapsili 10 lica koja su priznala da su naklonjena ustanicima;

— Crkva Trije Kralji (Št. Peter ob Nadiži), 19. 7.: karabinijerska patrola je na crkvenim vratima našla slovenačku zastavu sa crvenom zvezdom i subverzivni napis;

— Sežana (Opčine), 20. 7.: student Eržen, nastanjen u Ljubljani, u jednom pismu izražava protivitalijanska osećanja;

— Most (Sušak), 20. 7.: kr. karabinijeri sa Krka [Veglia] uhapsili su 19 osoba zbog krivice da pripadaju oružanim bandama, zbog udruživanja i subverzivne propagande;

— Sežana (Opčine), 20. 7.: na dan 4. 7. izvestan Vitorio, bivši jugoslovenski oficir, pokušavao je da ubedi jednu gospođicu da se prihvati obaveštajne aktivnosti na našu štetu. Nedavno je ponovio pokušaj u Sv. Križu kod Ajdovščine;

— Kodroipo [Codroipo] — Bortiolo — Morteljano [Mortegliano] — Neme [Nimis] — Tavanjako [Tavagnacco] (Videm), 20. i 21. 7.: nađeni su subverzivni leci kojima se širi malodušnost;

— Št. Vid kod Vipave[29] (Št. Peter na Krasu), 21, 7.: na području Št. Vida kod Vipave identifikovani su članovi komiteta;

— Koloredo [Colloredo] di Prato — Bresa di Kampoformido [Bressa di Campoformido] — Grions e Salt di Povoleto, Terzo di Akvileja [Povoletto, Terzo di Aquileia] — Godia (Videm), 21. 7.: nađeni su subverzivni leci;

— Padova, 21. 7.: u glavnijim ulicama grada nađeni su subverzivni leci;

— Tolmeco [Tolmezzo], 21. 7.: na nekim zgradama ispisane su subverzivne parole;

— Bruniko [Brunico] (Bolcano), 21. 7.: nađeni su leci sa protestnim sadržajem protiv upotrebe vojnika na dužnostima koje nemaju nikakve veze sa ratom;

— Riva del Garda, 21. 7.: privedena su tri studenta pod sumnjom da su autori subverzivnih napisa;

— Brgudac [Bergozza di Lanischie] (Pula), 21. 7.: nađen je jedan subverzivni letak na hrvatskom jeziku;

— Ajdovščina (Gorica), 24. 7.: izvestan Zaja [Zaia] i njegova supruga, navodno, dostavljaju podatke ustanicima;

— Rovereto, 24. 7.: na asfaltu je ispisana parola „Živela Rusija";

— Brosanone, 24. 7.: karabinijeri su uhapsili izvesnog Karponè Tulja [Carponè Tullio] zbog krivice da je davao izjave odobravanja u vezi sa bombardovanjem Rima;

— Bolcano, 24. 7.: karabinijeri su uhapsili izvesnog Bronzola Alfreda što je pevao jednu defetističku pesmu;

— Videm, 25. 7.: u ulici Cividale nađen je jedan subverzivni letak;

— Mrzli Dol [Val Freda] (Postojna), 25. 7. naši vojnici su našli jedan propagandistički letak;

— Kobarid, 25. 7.: karabinijeri su uhapsili 7 osoba zbog propagande za uključivanje u oružane bande;

— Podgorje [Piedimento Taiano] (Pula), 25. 7.: duž železničke pruge nađeno je 12 subverzivnih letaka;

— Pjopi [Pioppi] (Rijeka), 26. 7.: jedan vojnik je našao subverzivni letak;

— Bolcano, 26. 7.: kvestura je u preduzeću „Lancia" uhapsila izvesnog Paskvalina [Pasqualini], radnika, jer je među drugovima na radu mahao jednom crvenom krpom;

— Kjapovano [Chiapovano] (Vičenca), 27. 7.: nepoznata lica su na anteni Fašističke kuće izvesila jednu crvenu krpu;

— Padova, 27. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili tri osobe koje su iznenadili u momentu kada su radnicima jednog preduzeća delile subverzivne letke;

---

[29] Sada: Podnanos.

— Idrija, 28. 7.: izvestan Troka [Trocca] Rodolfo osumnjičen je da potpomaže ustanike;

— Vičenca, 28. 7.: jedna žena je jednom višem oficiru predala jedan subverzivni letak;

— Salež [Sales di Sgoniko] (Opčine), 29. 7.: stanovništvo manifestuje na osnovu lažnih podataka o zaključenju primirja i iznosi italijanske zastave iz škola. Na osnovu povedene istrage, uhapšeno je 14 osoba i pronađena je jedna slovenačka zastava;

— Osejani [Oseacco] (Rezija), 30. 7.: sumnja se u italijanska osećanja sveštenika i kažnjen je zbog slušanja neprijateljske radio-stanice;

— Klobučarji [Clabuzzaro] (Kobarid), 31. 7.: nađen je jedan listić na srpskom jeziku.

Dejstvo vazduhoplovstva:

— Gorica, 19. 7.: avion nepoznate narodnosti nadleteo je područje na velikoj visini;

— Tolmin, 19. 7.: jedan avion nepoznate narodnosti nadleteo je područje ispuštajući beo dim;

— Vrh Šentviške gore [Vetta Monte S. Vito][30] (Čepovan), 22. 7.: nađeno je četiri padobrana i 12 metalnih omotača;[31]

— Miren (Gorica), 22. 7.: primećen je balon u kretanju prema Tržiču [Monfalcone];

— Imanje Miklavec (Črni Vrh nad Idrijo), 24. 7.: jednomotorni avion nepoznate narodnosti nadleteo je mesto na visini od 2000 m;

Dezertiranje ustanika i prebegavanje ustanicima:

— Labin, 21. 7.: 11 mladića udaljilo se od svojih kuća i, verovatno, prebeglo ustanicima;

— Grdoselo (Pazin), 23. 7.: izvesna Makorini [Macorini] Albina izjavila je da je izvestan Đurini Brauko[32] [Giurini Brauco] prebegao ustanicima;

— Sv. Križ (Ajdovščina), 24. 7.: u blizini železničkog stovarišta predala su se dva naoružana ustanika;

— Kanal (Gorica), 25. 7.: sestre Malnič Marija i Lidija, iz Ročinja [Ronzina di Canale] prebegle su ustanicima. Uhapšeni su njihovi članovi porodice i zaplenjena je imovina;

— Sv. Petar u Šumi (Pula), 27. 7.: vojnik Bratulič, koji se nalazio na odsustvu, udaljio se od svoje kuće i verovatno je prešao ustanicima.

---

[30] Predeo — visoravan na Šentviškoj gori.

[32] Verovatno: Branko.

— Put za Postojnu [Strada di Postumia][33] (Postojna), 17. 7.: priveden je izvestan Seba Frančesko [Francesco], 1914. godine, zato što je nabavio municiju;

— Temenica — Kostanjevica[34] — Vojščica (Gorica), 17. 7.: ljudstvo javne sigurnosti i fašističke milicije za nacionalnu bezbednost privelo je 14 osoba pod sumnjom da potpomažu ustanike;

— Sela Karnica di Rezija [Sella Carnicca di Resia][35] (Videm), 17. 7.: naša patrola je ispalila jedan metak iz karabina na jednu sumnjivu osobu koja je na poziv da stane počela da beži;

— Zatolmin [Sotto Tolmino] (Tolmin), 17. 7.: priveden je izvestan Zalusi Antonio jer je, navodno, pružio gostoprimstvo ustanicima i snabdeo ih životnim namirnicama;

— Nart (Čepovan), 17. 7.: nađeni su tragovi ustaničkog bivaka i 13 čaura;

— Črv [Pricervo] (Čepovan), 19 7.: prilikom pročešljavanja raspršeni su ustanički delovi. Jedan alpinac je lakše ranjen;

— rejoni južno od Tublje—Olarica [Olarizza] — Drskovče [Drescozze] — Strma reber — severno od Volčji Hrib — između Šilo i Stiska — Brlog — Vrabče [Urabice] — potok Raša [Rassa], 21. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Riva del Garda, 21. 7.: privedena su tri studenta;

— Trst, 21. 7.: Specijalni inspektorat za Julijsku krajinu naredio je da se internira izvestan Kokuljo [Coculio] Mateo u koncentracioni logor Kajro Montenoto zbog potpomaganja ustanika;

— rejoni južno od Tublje — Olarica — Drskovče — Strma reber — severno od Volčji Hrib — između Šilo i Stiska — Brlog — Vrabče — potok Raša, 21. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— severno od Cerkna (Idrija), 21. 7.: naše jedinice su se dva puta sukobile sa jakom bandom ustanika. Gubici ustanika: 13 poginulih, 7 ranjenih i 7 zarobljenih; zaplenjeno: jedna zastava, 4 karabina i municija;[36]

— rejoni Podbreže — Povir — Drskovče — Gradec — Otok i Božja martra [Bona Matra] — rejon Kostelni Dol, 22. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

---

[33] Verovatno: Stara di Postumia, tj. Stara Vas kod Postojne.

[34] Sada: Kostanjevica na Krasu.

[35] Sedlo na brdu Krnice, u Reziji.

[36] Reč je o sukobu sa jednim bataljonom 8. slovenačke (Gorenjske) NOU brigade (kasnije 7. slovenačka NOU brigada „France Prešeren"). Prema operativnom dnevniku brigade, bataljon je u tom sukobu imao gubitke od 4 poginula i 3 lakše ranjena borca (tom VI, knj. 6, dok. br. 70).

— Ponikve [Paniqua] (Gorica), 22. 7.: kr. karabinijeri i alpinci priveli su tri osobe pod sumnjom da potpomažu ustanike;

— Trst, 22. 7.: Specijalni inspektorat javne sigurnosti naredio je da se u koncentracioni logor Kajro Montenoto internira Turak Ernesto pod sumnjom da potpomaže ustanike;

— Šentviška Gora (Čepovan), 22. 7.: nađen je jedan ustanički leš;

— Voglarji (Ajdovščina), 22. 7.: karabinijerske patrole primetile su jednog ustanika i verovatno ga ranile;

— Ravne kod Črniče (Gorica), 22. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili izvesnog Košuta Leopolda, njegovu sestru Kristinu i još 4 osobe zbog odgovornosti da su životnim namirnicama snabdevali ustanike;

— Rakotule [Raccotole] (Pula), 22. 7.: uhapšen je izvestan Pacović Josip pod sumnjom da je potpomagao ustanike, kao i zbog protivitalijanskih osećanja;

— rejoni severozapadne padine Mala Obrova — južne padine Olarica — kameni stub 55 — između Sv. Ignacij i Žirovnik — rejon Božarina — Panovec — Budigoj — Srednje — crkva Trije Kralji — Obovče, 23. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Labin — Raša, 23. 7.: kr. karabinijeri su priveli 10 mladića koji su nameravali da prebegnu ustanicima;

— Labin, 23. 7.: kr. karabinijeri su priveli 11 pripadnika partizanskog pokreta iz rejona Raša — Labin;

— Osejani [Oseacco di Resia] (Videm), 23. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili Zuzi Elenu pod optužbom da je ugostila 8 ustanika i snabdevala ih životnim namirnicama u periodu od 5. do 11. jula;

— Čadra [Ciadra] (Tolmin), 24. 7.: vojnici su zarobili jednog ustanika;

— k. 164 — k. 201 (Ajdovščina), 24. 7.: delovi 52. artiljerijskog puka i patrole javne sigurnosti priveli su dve sumnjive žene;

— Čepić [Felicia di Pianona] (Pula), 24. 7.: kr. karabinijeri i leteća patrola policije su priveli 6 poznatih pomagača ustanika;

— Volarje (Kobarid), 24. 7.: pronađeno je oružje, municija, jedan opasač i jedna kapa sa crvenom zvezdom koje je sakrio jedan ustanik;

— Rakulik [Raccolico di Drenovizza] (Št. Peter na Krasu), 24. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili 19 osoba zato što su ustanike snabdele životnim namirnicama;

— Bukovje [Bucuio] (Št. Peter na Krasu), 24. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili izvesnog Marusi Đovanija zbog odgovornosti da je potpomagao ustanike;

— rejoni Trlica [M. Trlizza] — M. Seljevec — Čelo — Klinji vrh — Stignaz — Leski — Kostelni Dol — Jarmovac — Cerkljanski Vrh — Bevkov vrh — k. 164 — k. 201 (Ajdovščina), 24. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Vila Čjuki kod Višnjana [Ciuchi di Visignano] (Pula), 24. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili izvesnog Ritesa Antonija pod sumnjom da je potpomagao ustanike i zbog antiitalijanskih osećanja;

— Brest (Šušnjevica), 24. 7.: naša patrola je otvorila vatru na 4 nepoznate osobe koje su, na poziv da stanu, počele da beže;

— rejoni južno od Otoka — severoistočno od Lačnika — rejon Kačjek — Kum — M. Kapa — granični pojas, 25. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Kobarid, 25. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili 7 osoba zbog propagande za uključivanje u oružane bande;

— Gojače (Ajdovščina), 25. 7.: naši vojnici su raspršili oko 30 ustanika, koji su na zemljištu ostavili oružje i municiju;

— Koritnica (Bovec), 25. 7.: patrola pokretne policije iz Boveca otvorila je vatru na dva ustanika, koji su, mada ranjeni, uspeli da pobegnu; sutradan su zarobljeni;

— Kobarid, 25. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili 7 ustaničkih pomagača;

— Trst, 26. 7.: Specijalni inspektorat javne sigurnosti za Julijsku krajinu naredio je da se u koncentracioni logor Kajro Montenoto internira 35 ustaničkih pomagača, pripadnika organizacije za podršku oružanim snagama „Slovenačka nacionalna milicija“;

— rejoni Podbreže [Villa Podibese] — južne padine Kislica [Chislizza] i V. hrib — Goli Vrh — Zagorje — između Čipa i Kaliča [M. Calio] — južno od Otok — rejon Brestica — rejon Skrilje — Bevkov vrh — Mrzil dol — izvorni deo Nadiže [Alto Natisone] — izvorni deo Soče [Alto Izonco] — Bača [Baccia] — Idrija 26. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Rdeči rob (Kobarid), 26. 7.: jedan naš vod je preduzeo prepad na „Koravlja“ i tom prilikom zaplenio ručne bombe, eksploziv, sanitetski i propagandistički materijal;

— rejoni Peslivec — Ostrovica — Tublje — Janeževo Brdo — Smrje [Smeria] — Suhi vrh [M. Secco] — Klinji vrh — Osuri Dantenica — kameni stub 57 — kameni stub 56 — Cinkovec — rejon Volčji Hrib — Stiska — Beli Vrh — Škodovnik — Jarmovac, 27. 7.: akcije izviđanja i pročešljavana;

— rejoni Črni Vrh [M. Fosco] — Kala — Mršin — Klevišče — Barca — Gorenji Barnas [Vernasino] — Batuje [Battuglio] — Kamno [Camina], 27. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Padova, 27. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili tri sumnjive osobe;

— rejoni: Obruni[37] — Sežana — Tatre — Gabik [Gabrega] — Karareča [Carrareccia] — . . .[38] arie — Progarje — Čelo — Blatna Draga, 28. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Goče (Opčine), 27. 7.: između kr. karabinijera i ustaničkih delova otvorena je uzajamna vatra iz pušaka i automatskog oružja;

— Jablanica — od Suhi vrh do Jarmovca, 29. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— rejoni: Črni Vrh — Kanebola [Canebola] — Mažerole [Masarolis] — južno od Matajur — Trčmun [Tarcimonte], 28. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Rezija (Videm), 28. 7.: kr. karabinijeri su uhapsili jednu putujuću prodavačicu jer je u rejonu Učeja [Uccea] primećena u društvu jedne partizanske patrole;

— Idrija pri Bači (Čepovan), 28. 7.: na tavanu crkve nađeno je kukuruza i pšenice u džakovima, tri vojnička ćebeta i 2 goveđe kože. Uhapšen je crkvenjak;

— S. Kroče (S. Donà di Piave), 29. 7.: u blizini kasarne finansijske straže nađene su 4 flaše sa zapaljivom tečnošću;

— Dolenji Tribilj (Št. Peter ob Nadiži), 29. 7.: jedan pešadijski vod je napao i raspršio desetak ustanika;

— Salež, 29. 7.: privedeno je 14 sumnjivih osoba;

— Hrušica — Podkraj (Črni Vrh nad Idrijo), 29. 7.: između jednog streljačkog odeljenja i 2 ustanika otvorena je međusobna vatra; ustanici su pobegli;

— rejoni: V. Gračišče [Castellaro] — Gmojnik [M. Smaini] — Mlačni vrh — Drskovče — od Čelo do Kozjek — Kalvarija[39] — Sabotin — Sv. Valentin — Zagraje — Miren — dolina Raše, 30. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Aldeno (Trento), 30. 7.: uhapšeno je 17 osoba koje su se nalazile u jednom društvu koje je teralo jedno lice iz mesta, sa defektnim govorom, da izgovara subverzivne parole; 5 vojnika koji su se takođe nalazili u pomenutom društvu, odmah je vraćeno u jedinicu;

— rejoni: Hreplje — Brezovo brdo — Derbica [Derbizza][40] — Jelšane — između Otok i Čabarska Polica — Val Komena — Kolovrat — Livek [Luico], 31. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

---

[37] Predeo, sev. od brda V. Gradišče (trig. 741).
[38] U dokumentu početno slovo naziva nečitko.
[39] Na karti 1 : 100.000, Podgora, k. 240.
[40] Verovatno: Verbizza, tj. Vrbica.

— Slavina (Postojna), 31. 7.: između straže železničke stražare km 89 i ustaničkih delova otvorena je uzajamna vatra; ustanici su se razbegli;

— Hruševica (Opčine), 31. 7.: između naše patrole i ustaničkih delova izmenjeno je nekoliko metaka iz vatrenog oružja;

— rejoni sa druge strane granice između Otok i Leskov Vrh — rejon Trikaliči [Tricalici], 31. 7.: akcije izviđanja i pročešljavanja;

— Trst, 31. 7.: Specijalni inspektorat javne sigurnosti za Julijsku krajinu je naredio da se u koncentracioni logor Fraskete [Fraschete] Slatri (Frosinone) internira 15 žena.

———o———

BR. 102

IZVEŠTAJ GENERALA ROBOTIJA OD 13. AVGUSTA 1943. GENERALŠTABU KoV O RAZGOVORU SA ITALIJANSKIM AMBASADOROM U ZAGREBU PO PITANJU ODNOSA SA NDH[1]

22749. V.P. 10, 13-8-43

Razgovor eksel. Robotija i eksel. Petručija[2]

GENERALŠTABU KoV
OPERATIVNO ODELJ. I

Vojna pošta 9

Dostavljam izveštaj o jednom razgovoru koji sam vodio sa eksel. Petručijem, ministrom Italije u Zagrebu, 11. tek. u Ronkiju.

Naznačeni komandant armije
general
(M. Roboti)

---

[1] Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 31/266—43.

[2] Luiđi (Luigi Petrucci), ranije italijanski poslanik u Teheranu.

KOMANDA 2. ARMIJE
Obaveštajno odeljenje

V.P. 10, 11. avg. 1943.

Razgovor: vođen između eksel. Robotija i Petručija u Ronkiju 11. avg. 1943. u 10,30^{h}. —

Ekselencija Petruči počinje tvrdnjom da su u Zagrebu najveće reperkusije izazvala ona pitanja koja se odnose na:

— četnike,
— represalije.

U pogledu četnika on tvrdi da mu se čini da još uvek postoje veze sa ovima, iako italijanski ministar inostranih poslova uverava da sa četnicima nema više sporazuma.

Što se tiče represalija, one nas otuđuju od Hrvata. Treba imati u vidu — smatra eksel. Petruči — da će se po završetku rata postići jedno od sledećih rešenja:

— stvaranje velike Jugoslavije, koju Englezi obećavaju kralju Petru. Od tog stvaranja mi nemamo ništa dobro da očekujemo: ona bi bila 100% antiitalijanska i imala bi u planu da se proširi do Udina;
— stvaranje jedne velike Srbije koja bi obuhvatila Bosnu, Hercegovinu i Dalmaciju, možda do Splita. Takva situacija bila bi nešto povoljnija za nas;
— stvaranje jedne velike Hrvatske koja bi bila najmanje štetna po nas. Naravno stvaranje takvog novog organizma moralo bi da se bazira na drukčijim osnovama od sadašnje Hrvatske i ne bi se moglo postići bez znatnih naših žrtava.

Da bi projekt velika Hrvatska mogao da uspe, potrebno je:

1) — Dejstvovati sporazumno sa Nemcima. A to izgleda izvodljivo.
2) — Obrazovati novu narodnu vladu.
3) — Što se tiče Dalmacije, izvršiti ustupke sa naše strane.

Na osnovu gornjeg, eksel. Petruči je istog mišljenja, tj. da treba održati dobre odnose sa Hrvatima,[3] pa stoga naročito treba izbegavati masovne represalije, za koje Hrvati uvek nastoje da nama pripišu odgovornost. Prema hrvatskom zvaničnom mišljenju ni Nemci ne čine ono što čine Italijani. —

Eksel. Roboti zatim objašnjava pojedine tačke diskusije.

---

[3] Odnosi se na ustaško-domobranske vojne i civilne organe.

Četnici

Armija je obećala razoružanje četnika po programu koji bi se postepeno sprovodio. Počelo je s tim da se ne daje više oružja, da se ubuduće ne vrše regrutovanja i da se smanji sledovanje hrane; sve ove mere dočekane su sa odobravanjem, a preduzete su najviše zato da se izbegne da četnici masovno pređu u partizanske redove, što bi za hrvatsku državu predstavljalo još veću opasnost. Sa 1. junom objavljeno je rasformiranje najznačajnijih hercegovačkih formacija i to posle iznenadne i ne baš drugarske nemačke akcije protiv njih.[4] Dinarske i ličke formacije nisu značajne, jer se sastoje od svega nekoliko hiljada pouzdanih i vernih ljudi.

Sada se pristupa i njihovom rasformiranju, a prelazi se na regrutovanje dobrovoljaca za mešovite bataljone pravoslavaca, katolika i muslimana, sporazumno sa hrvatskim vlastima, a poput poznatih nemačkih SS-divizija.

Upravo ovih dana, pošto su četnici koji ne sarađuju sa nama (Baćović), radi pribavljanja oružja dobili naređenje da napadnu naše male garnizone, Komanda Armije naredila je Komandi 6. korpusa, i na znanje drugim ustanovama, da se imaju smatrati neprijateljima svi četnici koji pokušaju da se približe našim garnizonima.

Odmazde

O odmazdama u pravom smislu reči ni govora; te mere se preduzimaju samo prema onim kućama iz kojih se otvara vatra protiv naših trupa. U tim operacijama učestvuju hrvatski poverenici, međutim oni odbijaju da slede kolone kada se stupa u otvorenu borbu.

Eksel. Petruči je zamoljen da pozove vlasti iz Zagreba da izvrše nekoliko uviđaja tamo gde su navodno izvršene represalije, da bi se utvrdila istina i koliko su preterani glasovi koji se pronose glavnim gradom. Posebno je bio naglašen događaj na Braču, do koga je došlo nesumnjivo zbog posredne i neposredne saradnje stanovništva.[5]

Zatim eksel. Petruči precizira da su u trenutku promene italijanske vlade Hrvati poverovali da ćemo mi izaći iz rata, te su od straha da ne predamo Dalmaciju i Primorje četnicima

---

[4] Vidi dok. br. 24, 73 i 74.

[5] Reč je o napadu grupe partizana i članova KPJ na italijansku posadu u Bolu, na o. Braču, 5. avgusta 1943. Radi odmazde zbog ovog napada na o. Brač, upućena je 7. avgusta kaznena ekspedicija iz Splita, koja je do 13. avgusta popalila mesta: Bol, Selce, Novo Selo, Pučišće, G. Humac i Pražnicu, ostavivši oko 5.500 ljudi bez krova nad glavom (Hronologija, str. 522—530).

ili partizanima, sporazumno sa Nemcima a možda i podstaknuti od ovih, odlučili da uđu u Dalmaciju.

Zaključio je tvrdnjom da će svi Hrvati biti protiv nas, ukoliko ne uspemo da zadobijemo bar malo simpatija vršeći ustupke (aludiram na Dalmaciju).

Primedbe Obavešt. odeljenja

Eksel. Petruči posmatra situaciju sa zagrebačkim naočarima. Njemu je nepoznat zamršeni problem Srbi — Hrvati — Slovenci — muslimani i četnici.

Jedna velika Hrvatska, naklonjena ili prijateljski raspoložena prema Italiji, n e m o g u ć a je. Hrvati su istorijski bili i jesu naši neprijatelji. Razlog: Jadransko more.

Naši interesi za ovo more su u čistoj suprotnosti i mi ne možemo u jednoj velikoj Hrvatskoj da oživimo i, još gore, da uspostavimo staru Austriju.

S druge strane, Hrvatska nikad nije bila sposobna da živi a da se na nekoga ne oslanja, pa pošto se neće oslanjati na Italiju, znači, ukoliko bude veća, utoliko će biti opasnija po nas.

Stoga bi bilo poželjno da se stvori takva Hrvatska koja bi, prema svojim prirodnim mogućnostima, bila *mala.*—

Uspostavljanje Srbije može nam koristiti ako ta Srbija bude ograničena na svoje prirodne granice; jedna velika Srbija lansirala bi refren o Jadranskom moru, a tu se naši interesi sudaraju, kao što je rečeno za veliku Hrvatsku.

Međutim, *najveće zlo* svakako predstavlja formiranje jedne **velike Jugoslavije** (po zamislima i po planovima Londona). Sa njom ne samo da jadransko pitanje ostaje i postaje opasnije, već se rađa i problem iredentizma u odnosu na Dalmaciju, Istru, Albaniju, Julijsku krajinu, itd. —

BR. 103

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 2. ARMIJE OD 15. AVGUSTA 1943. GENERALŠTABU KoV O MORALU TRUPA I RASPOLOŽENJU STANOVNIŠTVA I O RADU PROPAGANDNOG ODELJENJA U TOKU MESECA JULA[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
Propagandno odeljenje

Prot. br. AS. 43/8552 V.P. 10, 15. avg. 1943.

Poverljivo

Predmet: Izveštaj o službi „A"[2] za mesec jul 1943.

GENERALŠTABU KoV
Odeljenje štampe i propagande

Vojna pošta 9

Br. 12553/C/VII
Stiglo 18. avg. 1943.

I — MORAL TRUPA

Do sada poznati elementi o tome kako su se nedavni nacionalni politički događaji odrazili na duh trupa ukazuju da moral ovih nije ostao sasvim nepromenjen u odnosu na ono što je izloženo u prethodnom izveštaju.

Promena režima nesumnjivo je donela olakšanje, ali razvoj ratnih događaja na Siciliji i stalno bombardovanje naših gradova i dalje teško deluje na moral vojnika, dok je prvi utisak posle promene vlade mnoge naveo da poveruju da uskoro predstoji kraj rata. Više od svega drugog utiče činjenica da većina ne vidi na koji način će moći, ako i ne tako skoro, da se zadobije nadmoć nad našim neprijateljima, s obzirom na njihova moćna sredstva, koja su još uvek veća od onih do sad uništenih. Takav je bar utisak većine.

Utisak koji se u početku javio kod trupa da takav razvoj situacije vodi neposredno miru i raspoloženje koje je iz toga proizišlo, odmah su rigorozno suzbijeni mojim preciznim naređenjima i saopštenjima, koja se dostavljaju u prilogu,[3] a koja su upućena potčinjenim komandama u skladu sa višim direktivama.

---

[1] Snimak kopije originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 396/108—113.

[2] Služba propagande.

[3] Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

Te preventivne mere i, ako može da se kaže, rad na podizanju morala, sistematski će se nastaviti, kako bi sve komande potvrdile potčinjenim trupama ciljeve rata koji se nastavlja. U tom cilju mogu da doprinesu i sedmične radio-emisije.

Kao što je poznato, mnogi vojnici sa Sicilije traže da idu da se bore na novom sicilijanskom frontu, ali imam razloga da smatram da je kod nekih težnja nastala prvenstveno iz želje da se približe rodnom kraju posle toliko meseci neprekidne odvojenosti i... pod dejstvom neprijateljske propagande, koja je stalno najavljivala da su zarobljeni sicilijanski vojnici pušteni na slobodu i da će se prema tome vratiti svojim kućama. U svakom slučaju, potčinjene komande preduzele su, po mom naređenju, najpodesnije mere u odnosu na ostrvljane: pređusretljivu pomoć u svim vidovima, razne novčane nagrade, učestale razgovore da bi se objasnila neophodnost preduzetih restrikcija.

Vojnici sa Sicilije naročito se interesuju za sudbinu svojih srodnika u osvojenim provincijama. Za tu svrhu veoma korisna bi bila posebna služba koja bi po što kraćem postupku, slično kao što postupa Sveta stolica za Italijane u inostranstvu i za one koji su imali srodnike u Africi, uz eventualno korišćenje specijalne radio-službe, pružila pravu pomoć u cilju davanja moralne podrške trupama.

II — ODNOSI SA SAVEZNICIMA

U ovoj zoni vrlo su ograničeni, usled nedovoljno razvijenih neposrednih dodira.

Retki su odnosi sa Nemcima, i skoro uvek nose pečat formalne učtivosti. Iza prividno srdačnih zvaničnih kontakata sa Hrvatima krije se, u suštini, nepoštovanje od strane naših trupa i nepremostivo nepoverenje od strane hrvatskih trupa, kod kojih nema nikakvog znaka zahvalnosti za žrtve naših vojnika u surovoj borbi protiv partizana. Najzad, među njima stalno tinja jedan pokret za povraćaj Dalmacije, koji hrvatske vlasti jedva zadržavaju, a koji se, sem u neprijateljstvu prema našoj zemlji, manifestuje još i u dezertiranju domobrana radi prelaženja partizanima, kao i u apsolutnom nedostatku borbenosti.

III — ODNOSI SA ITALIJANSKIM STANOVNIŠTVOM

Armija je dislocirana na okupiranim područjima, na kojima italijanskog stanovništva ili uopšte nema ili je vrlo malobrojno. Odnosi sa ovim uvek su odlični u svakom pogledu

IV — ODNOSI SA STANOVNIŠTVOM OKUPIRANIH KRAJEVA

Uopšte, stanovništvo sa područja pod okupacijom Armije već odavno je izloženo veštoj i sistematskoj propagandi protiv nas, pa je sada ubeđeno da će Italijani za kratko vreme morati da napuste ova područja. Takvo mišljenje najpreciznije odražava osećanje prema nama, nezavisno od lokalnih problema koji se uvek baziraju na nepomirljivom neprijateljstvu prema nama.

Pod takvim okolnostima, smatra se da nikakva politika, ma kako vešta i blistava, ne može stvarno i na trajan način da zadobije naklonost, a još manje zahvalnost slovenačkog i hrvatskog stanovništva; može samo da zahteva i eventualno nametne dužno poštovanje. Pa ipak, u posebnim okolnostima, smatrao sam da je i u prošlom mesecu, kao i u prethodnom, trebalo izvršiti besplatnu podelu prehrambenih artikala grupama ili pojedinim građanima koji zaslužuju poseban obzir zbog njihovog držanja prema nama, koji žive u zonama u kojima su vođena dejstva i koji su se pokazali zaslužnim, kao i stanovništvu ostrva Korčula i Vis.

V — RAZORNA I SUBVERZIVNA NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Ovih poslednjih sedmica razorna neprijateljska propaganda znatno je pojačana, naročito putem rasturanja letaka.

S razlogom smatram da oblici propagande i količina neprijateljskih letaka mogu da utiču na pojedince, ali masa je — bar zasad — gluva pred takvom delatnošću. Međutim, nema specifičnih događaja koji bi bili tako teški i rasprostranjeni da pobuđuju ozbiljnu zabrinutost.

Pa ipak, ova razorna propaganda pažljivo se prati, a argumenti kojima se služi pobijaju se na razne načine. Prati se takođe i neprijateljska radio-propaganda, kako bi se upoznali njeni elementi i smernice, u cilju neophodnog suzbijanja propagande.

VI — OSTVARENI OBLICI KULTURNO-ZABAVNOG ŽIVOTA

Kinematografska delatnost u periodu na koji se odnosi ovaj izveštaj normalno se odvijala.

Radi poboljšanja ove službe treba videti na koje potrebe ukazuju prethodni izveštaji. Statistički podaci posebno će se dostaviti, kao što je propisano.

Pozorišna aktivnost odvijala se kroz predstave koje je davala trupa „Luci della ribalta“, a bila je upotpunjena i predstavama vojnih sastava; treba istaći sastav pod nazivom „Vesela brigada“ iz Komande 18. arm. korpusa.

Usled promena u sastavu organizacija koje su bile potčinjene fašističkoj stranci koja je raspuštena, a koje su se neminovno odrazile i na Dopolavoro, došlo je do toga da Armija sada ne raspolaže varietskim sastavima, koji, ukoliko su dobro odabrani, mnogo koriste zdravoj rekreaciji trupa.

Izražavam želju da nastavak aktivnosti u okviru novih direktiva omogući obnovljenom Dopolavoru da sa još većim zamahom i sa još snažnijim ritmom nego u prošlosti produži ovaj koristan vid pomoći.

Posebnim dopisom (br. A 43/7903 od 31. 7. 43.)[4] već je dat opširan statistički izveštaj o pomoći pruženoj povratnicima iz Armir[5] (?) od strane ove Komande pozadine Armije.

Sadašnji posebni naslovi navode me da podnesem formalni predlog za ukidanje „umetničkih studija“, koje danas ne služe drugom već da se vrednim umetnicima natrpavaju već i inače glomazni organi propagande; s obzirom na momenat, dobro bi bilo da se umetnici upućuju u korpuse i da se više ne uzimaju.

VII — OSTVARENI OBLICI PROPAGANDE

Ostvareni su mnogobrojni oblici propagande u cilju podizanja morala trupa i sprečavanja da potpadnu pod razorne uticaje: spomenuću već navedene moje okružnice,[6] sa preciznim naređenjima potčinjenim komandama; rasturanje letaka koji su priloženi;[7] uobičajena široka raspodela nedeljnog lista „La Tra-

---

[4] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[5] ARMIR — Armata italiana in Russia (italijanska armija u Rusiji, tj. 8. italijanska armija dok se nalazila na istočnom frontu u ratu protiv Sovjetskog Saveza).

[6] Redakcija ne raspolaže tim okružnicama.

[7] Redakcija ne raspolaže tim lecima.

dotta del Fronte Giulio" i drugih publikacija koje su izdale potčinjene komande; poseta oficira „A" jedinicama; specijalni rad sa pojedinim vojnicima.

VIII — KONTRAPROPAGANDA

Civilno stanovništvo okupiranih područja i onih pod kontrolom partizana i dalje se obasipa brojnim lecima i proglasima, pre svega u cilju pobijanja tendencioznih vesti koje širi neprijateljska propaganda, naročito u vezi sa vojnom i političkom situacijom na Balkanu.

Među partizanima i na području Julijske krajine naseljenim slovenačkim stanovništvom, ilegalno su rasturane brošure i proglasi koje je izdala ova Komanda, a u cilju stvaranja zbrke i neslaganja u ideologijama i težnjama raznih stranaka, a sve u našu korist.

Priložen je prepis raznih publikacija koje je rasturalo Propagandno odeljenje Armije i potčinjene ustanove.[8]

Sticajem okolnosti, s obzirom na neaktuelnost već odobrenih fotografija, zbog novostvorene unutrašnje političke situacije, trenutno je odloženo najavljeno objavljivanje antiboljševičke propagande, prvenstveno namenjene slovenačkoj i hrvatskoj omladini.

Nastavljena je saradnja sa hrvatskom i slovenačkom štampom putem upućivanja članaka i vesti.

Uvek je vrlo poželjna i efikasna propaganda putem dokumentarnih filmova **Luce** na hrvatskom jeziku.

Stoga insistiram da se pribave najnoviji dokumentarni filmovi, a po mogućstvu i igrani filmovi, sinhronizovani na hrvatski jezik.

Radio-stanica u Dubrovniku, koja bi sa tehničke tačke gledišta mogla regularno da funkcioniše, nailazi na teškoće usled nedostatka odgovarajućeg osoblja za održavanje složenog i delikatnog rada na propagandi.

Na kraju, napominjem da hitno treba poslati veliku količinu aktuelnog fotografskog propagandnog materijala, koji treba raspodeliti celishodno odabranim garnizonima.

---

[8] Redakcija ne raspolaže tim publikacijama.

IX — ZA ČIM SE OSEĆA NAJVEĆA POTREBA

Nikakvih specifičnih zahteva nema, osim onoga što je izričito spomenuto u prethodnim poglavljima i što je izneto u priloženom pregledu.

Naznačeni komandant armije
general
(Mario Roboti)

Kopija za Personalno odeljenje i Sekretarijat

Pregled važnijih napomena koje su već bile isticane u prethodnim izveštajima Propagandnog odeljenja, a još uvek se čeka da se po njima postupi.

1) — Nedostatak sredstava za poboljšanje obroka;
2) — Nedostatak materijala za popravku obuće;
3) — Povećati broj filmova koji će se prikazivati trupama;
4) — Povećati sledovanje duvana;
5) — Potreba za novim i brojnim bibliotekama za oficire i trupe;
6) — Upućivanje rekvizita za razonodu vojnika (naročito kuglana). —

BR. 104

OBAVEŠTENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 20. AVGUSTA 1943. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUSA O NAREĐENJU VRHOVNE KOMANDE DA CIVILNU VLAST U GUVERNATORATU DALMACIJE PREUZMU KOMANDANTI 18. I 14. ARMIJSKOG KORPUSA[1]

OD

Dešifrovani telegram

OD Capriolo EDVH 8333 — 125 20/8 20,30h

OD KOMANDE 2. ARMIJE — CIVILNI POSLOVI

KOMANDI 18. ARM. KORPUSA

Br. 11529/Civ. posl.

Vrhovna komanda saopštava:[2]

Prvo — Pošto je teritorija Dalmacije operativno područje, civilnu vlast je preuzeo vrhovni komandant, a vršiće je komandant 18. arm. korp. za provincije Zadar i Split i komandant 14. arm. korp. za Provinciju Kotor;

Drugo — Ministarstvo unutrašnjih [poslova] obaveštено je da se eksel. Dompieri upućuje u komandu 18. arm. korpusa;

Treće — Naknadna saopštenja u pogledu premeštaja komande 18. arm. korp. u zonu Zadar. Prema tome eksel. Spigo ostaje u Splitu sa svojom komandom do novog naređenja, zatim će moći da odlazi u Zadar po potrebi svog odeljenja kako i kada bude našao za shodno, vraćajući se uveče u Split. Molim potvrdite prijem.

General Roboti, 18152008

Komanda 2. armije
— Odeljenje civ. poslova —
V. P. 10, 20. avg. 1943.

20. avg.
Odelj. za telekomunikacije
. . .[3]

---

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 403/1032.

[2] Odnosi se na saopštenje Vrhovne komande br. 11/31620 od 18. avgusta. Ono je istovetno s ovim obaveštenjem, osim poslednje dve rečenice, koje je dopisao general Roboti (AVII, NAV-T-821, r. 403/1034).

[3] Nečitka primedba dopisana olovkom.

BR. 105

IZVOD IZ IZVEŠTAJA GENERALŠTABA KoV OD 31. AVGUSTA 1943. VRHOVNOJ KOMANDI O BORBENOJ GOTOVOSTI ZDRUŽENIH JEDINICA DISLOCIRANIH U JUGOSLAVIJI I ALBANIJI NA DAN 15. AVGUSTA 1943. GODINE[1]

DOSTAVLJENO PO OFICIRU

GENERALŠTAB KR. KOV
I odeljenje službi

Br. 30/374503 pov. protok. VP 9, 31. avgust 1943.
(Primerak br. 1) VRHOVNOJ KOMANDI — I odeljenju
VP 21
(u vezi sa njegovim dopisima Br. 390/0 i 13561/Op. od 23. 10. 1941, odnosno 2. 6. 1943.)[2]

(Primerak br. 2) MINISTARSTVU RATA — KABINETU
RIM

Predmet: Stanje borbene gotovosti KoV na dan 15. 8. 1943.

Dostavlja se izveštaj o „Stanju borbene gotovosti Kopnene vojske na dan 15. avgusta 1943."

Pomoćnik načelnika štaba
za pozadinu
[potpis nečitak]

Vrhovna komanda Operativno odeljenje KoV Istočno ratište
Br. 16501 Primljeno: 1. septembar 1943.

[1] Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 2/838.

[2] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

REZIME ZA ITALIJU — FRANCUSKU METROPOLU — KORZIKU

. . .

U SLOVENIJI — DALMACIJI — HRVATSKOJ

2. ARMIJA

Jedna konjič. divizija „E. di Sav[oja]“	— Nekompletna. Nedostaje jedna četa 47 mm, dve baterije 20 mm, jedan bersaljerski bataljon i sva artiljerija. Popunjenost postojećih delova: — *ljudstvom:* oficira 75%, podoficira i vojnika 74%; — *opremom:* kompletna.
Jedna pešad. div. — „Re“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 96%, podoficira i vojnika 88%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih kamiona 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna okupaciona pešad. divizija — „Murde“	— Borbeno sposobna. U toku je formiranje tri bataljona 259. pešad. puka koji, zasada, neće imati konja; — *ljudstvo:* oficira 87%, podoficira i vojnika 66%; — *oprema:* konja 50%; običnih kamiona 50%; specijalnih kamiona 100%. Naoružanje kompletno.
Jedna okupaciona pešad. divizija: „Mačerata“	— Borbeno sposobna. Nedostaje divizijski mitraljeski bataljon (u Siciliji) i sanitetski odsek. Popunjenost ostalih jedinica: — *ljudstvom:* oficira 88%, podoficira i vojnika 74%; — *opremom:* konja 50%; pešad. i art. pukovi 100%; običnih kamiona 50% i specijalnih 80%. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Mesina“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 97%, podoficira i vojnika 87%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.

Jedna pešad. divizija: „Marke“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 101%, podoficira i vojnika 90%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Kačatori“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 99%, podoficira i vojnika 87%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Izonco“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm i četa 47/32; — *ljudstvo:* oficira 104%, podoficira i vojnika 85%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Lombardija“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 103%, podoficira i vojnika 88%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Bergamo“	— Borbeno sposobna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 98%, podoficira i vojnika 86%; — *oprema:* konja oko 70%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100% prosečno. Naoružanje kompletno.
Jedna okupaciona pešad. divizija „Zara“	— Borbeno sposobna; — *ljudstvo:* oficira 103%, podoficira i vojnika 94%; — *oprema:* konja 50%; običnih kamiona 50% i specijalnih 80%. Naoružanje kompletno. Artiljerijski puk sa konjskom vučom zamenjen motornom vučom.

— borbeno sposobnih: 10 pešad. divizaja (od kojih 3 okupacione);
— nekompletna: *jedna konjič. divizija*
Ukupno: 11 divizija.

U ALBANIJI

9. ARMIJA

Jedna pešad. divizija: „Pulje“[3]	— Nekompletna. Nedostaje baterija 20 mm. Ima legiju Dobrovoljačke milicije nacionalne sigurnosti koja se svodi na jedan bataljon; — *ljudstvo:* oficira 94%, podoficira i vojnika 82%; — *oprema:* konja 60%; običnih kamiona 80% i specijalnih 50%. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija: „Parma“	— Nekompletna. Nedostaje baterija 20 mm. Ima legiju Dobrovoljačke milicije nacionalne sigurnosti koja se svodi na jedan bataljon; — *ljudstvo:* oficira 93%, podoficira i vojnika 86%; — *oprema:* konja 60%; običnih kamiona 80% i specijalnih 50%. Naoružanje kompletno.
Jedna divizija [tipa] A.S.[4] 42: „Brenero“	— Kompletna; — *ljudstvo:* oficira 99%, podoficira i vojnika 98%; — *oprema:* kompletna.
Dve pešad. divizije: „Areco“ i „Firence“[5]	— Nepotpune. Nedostaje im baterija 20 mm; — *ljudstvo:* a) „Areco“: oficira 96%, podoficira i vojnika 89%; b) „Firence“: oficira 98%, podoficira i vojnika 76%; — *oprema:* konja 60%; običnih kamiona 80% i specijalnih 50%. Naoružanje kompletno.

[3] Divizija „Pulje“ je bila dislocirana na Kosovu. Vidi dok. br. 99.
[4] A S — Africa Settentrionale (severna Afrika).
[5] Divizija „Firence“ je bila dislocirana u zapadnoj Makedoniji. Vidi dok. br. 99.

Jedna okupaciona pešad. divizija „Peruđa“	— Borbeno sposobna. Kao višak ima jedno odeljenje teških motornih vozila; — *ljudstvo:* oficira 94%, podoficira i vojnika 87%; — *oprema:* konja 50%, kamiona 50%. Naoružanje kompletno.

U CRNOJ GORI

Jedna alpinska divizija „Taurinenze“	— Borbeno sposobna. Nedostaje divizijska komora; — *ljudstvo:* oficira 93%, podoficira i vojnika 88%; — *oprema:* konja 70%; običnih kamiona 100% i specijalnih 100%. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija „Venecija“	— Nekompletna. Nedostaje baterija 20 mm; — *ljudstvo:* oficira 100%, podoficira i vojnika 90%; — *oprema:* konja 60%; običnih kamiona 60% i specijalnih 90%. Naoružanje kompletno.
Jedna pešad. divizija „Ferara“	— Nekompletna. Nedostaje baterija 20 mm; ima legiju Dobrovoljačke milicije nacionalne sigurnosti koja se svodi na jedan bataljon; — *ljudstvo:* oficira 99%, podoficira i vojnika 104%; — *oprema:* konja 60%; običnih kamiona 80% i specijalnih 50%. Naoružanje kompletno.
Jedna okupaciona pešad. divizija „Emilija“	— Borbeno sposobna. Nedostaje četa 47/32; — *ljudstvo:* oficira 98%, podoficira i vojnika 80%; — *oprema:* konja 50%; običnih kamiona 50% i specijalnih 100%. Naoružanje kompletno.

——— o ———

BR. 106

ZABELEŠKA GUVERNATORATA CRNE GORE IZ PRVE POLOVINE 1943. O ORGANIZACIJI I NAČINU VOĐENJA BORBE JEDINICA NOV I POJ[1]

Izveštaj italijanskog XIV AK, Crna Gora, o komunističkim bandama, str. 3—5, „Metodi vođenja borbe".[2]

ZABELEŠKE O AKTIVNOSTI, ŽIVOTU I BORBI PARTIZANA

1. — FORMACIJA

Borbena jedinica je, uglavnom, poznata. Izneću je ukratko. Formacija je trojna: četa, bataljon, brigada, divizija. Prema raspoloživim podacima, bataljoni imaju i prateće čete (?), a divizije izvesnu količinu artiljerije. Što se brojnog stanja tiče, kao osnovnu jedinicu treba smatrati četu, jačine 50 boraca. Međutim, formacija nije uvek ista. U biltenima se često pominju obaveštajni bataljoni u sastavu borbenih jedinica. Smatram da ne grešim ako kažem da se ovi bataljoni sastoje od strogo odabranih boraca i da je njihov zadatak prikupljanje podataka o neprijatelju.

Komunisti, pored ostalog, raspolažu inžinjerijskim jedinicama, i to: pionirima, minerima i pontonirima. Ovo se zaključuje takođe i iz činjenice da su oni uspeli da poruše komunikacije od Drežnice do Konjica takvom veštinom da bi o tome trebalo da razmisle i kompetentne osobe, koje raspolažu adekvatnom opremom.[3] Oni na rekama izgrađuju skele i upotrebljavaju gumene čamce zaplenjene, naravno, od Nemaca.

2. — Ako se razmisli na koji se način i na kakvom zemljištu ustanici bore i žive, postavlja se takođe i pitanje kako oni uspevaju da u akcijama održavaju vezu između jedinica? Jasno je da je njihovo komandovanje centralizovano, ali je nemoguće zamisliti da oni raspolažu velikim količinama dobrih sredstava za vezu. Moguće je da oni raspolažu radio-stanicama, ali ne u velikom broju; čak ako su i snabdeveni ovim sredstvima, ipak mora da im zadaje velike teškoće zamena utrošenih baterija ili pu-

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 25/477—81.

[2] Rečenica je dopisana mastilom, na nemačkom jeziku.

[3] Reč je o prodoru jedinica Glavne operativne grupe NOVJ na prostor Drežnica, Prozor, Ivan-sedlo, Konjic, Jablanica od 9. do 22. februara 1943, kad su ovladale svim neprijateljskim uporištima (izuzev Konjica), razrušile železničku prugu Mostar—Sarajevo i ostale komunikacije na pravcima svog nastupanja (Neretva—Sutjeska, str. 33—34).

njenje akumulatora. Ipak je sigurno da na područjima na kojima žive ne mogu nabavljati katodne ploče i drugi potreban materijal za radio-veze. Oni, bez sumnje, koriste telefonske linije svuda gde na njih naiđu, ali to ipak nije dovoljno za uspešno vođenje zamašnih operacija kao što to čine. Stoga treba pretpostaviti da njihova viša komanda veoma vešto organizuje vezu po vremenu i prostoru, što nije teško kad se zna kakva gvozdena disciplina vlada u ustaničkim formacijama. Njihove veze se, načelno, održavaju pomoću kurira, o čemu postoje dokazi.

3. — OBAVEŠTAJNA SLUŽBA

Pored izviđačke službe, koju sprovode sve njihove jedinice, obaveštajni centri i bataljoni imaju veoma dobro organizovanu obaveštajnu službu. Glavni organi ove službe su partizanski simpatizeri koji žive u našoj pozadini, kao i izvesna naša nebudnost koja im dozvoljava da blagovremeno budu obavešteni o svemu što ih interesuje.

4. — PROPAGANDA

Propaganda je njihovo najbolje oruđe. Među partizanima živi veliki broj veoma sposobnih, inteligentnih i uvek aktivnih intelektualaca; služe se lažima, ali tako vešto da svojom propagandom uspevaju da ubede čak i kulturne osobe a još lakše mase seljaka i čobana.

Stoga mi moramo upotrebiti sva sredstva i uložiti sve napore da bi se suprotstavili njihovoj propagandi. I upravo na ovom području mi smo veoma malo učinili.

5. — SANITETSKA SLUŽBA

Sanitetska služba je među ustanicima veoma slabo organizovana. Čak ako i imaju dovoljno sanitetskog osoblja, oni ipak nemaju na raspolaganju dovoljno sredstava za dobro funkcionisanje ove službe. Stoga moraju da u pozadinu prebacuju značajan broj ranjenika i bolesnika, što za njih predstavlja veoma težak problem. Na osnovu verodostojnih podataka saznaje se da ustanici ulažu sve moguće napore za poboljšanje ove službe, savetujući i primoravajući svoje ljudstvo da se pridržava higijenskih pravila, kako u pogledu higijene tela, tako i odeće. Zahvaljujući ovim merama oni su uspeli da se do sada sačuvaju od opasnosti zaraza.

6. — SNABDEVANJE

Ustanici se snabdevaju pomoću rekvizicija i organizovane pljačke stanovništva, napadajući garnizone i oduzimajući sve što nađu u skladištima. Trpe ali žive; ne umiru od gladi.

Oskudevaju u municiji, ali ne u tolikoj meri da bi došlo u pitanje izvršavanje zadataka koje sebi postavljaju.

Od velikog značaja za naš uspeh predstavljalo bi sprečavanje snabdevanja životnim namirnicama i municijom za duži period; ovo bi se moglo postići ako bi se blagovremeno evakuisalo sve stanovništvo sa celom svojom imovinom sprečavajući da garnizoni budu iznenađeni i preduzimajući sve mere kako u njihove ruke ne bi pala municija i ostala ratna oprema.

7. — MORALNO STANJE

U komuniste—idealiste moral je odličan, dok se ostali bore pod stalnim terorom i gvozdenom disciplinom. Međutim, nisu retki slučajevi dezertiranja i, verujem, da bi se umesnom propagandom mnogi od njihovih boraca mogli privući na našu stranu. Ovo bi trebalo da se uradi veoma inteligentno i vešto.

U cilju održavanja morala i sprovođenja propagande među svojim pripadnicima, partizani koriste sva moguća sredstva: zabave, koncerte, muziku, plesove, sastanke, pozorišne predstave itd. Ovo se dešava čak i u teškim situacijama, u predahu između dve borbe.

Što se tiče seksualnog problema, poznato je kakva je njihova situacija. Oni je vešto prikrivaju, jer im je poznat patrijarhalni život većine stanovništva, pa se plaše da bi se narod od njih odvojio kad bi saznao za njihov nemoral. Uprkos svemu, narodu to nije nepoznato, što dokazuje skrivanjem žena, naročito lepih i mladih udovica.

Stoga, celishodno bi bilo da se u našoj propagandi iskoristi ovaj problem.

8. — DISCIPLINA

Disciplina se održava terorističkim metodima, koji su dali odlične rezultate. Naša propaganda bi i na ovom području mogla imati uspeha.

9. — TAKTIKA

Partizani stanuju po selima pri čemu oko sela postavljaju veoma budnu stražu. Na položajima spavaju na otvorenom, bez šatora, slabo odeveni i nedovoljno ishranjeni.

10. — MARŠEVANJE

Marševanje se preduzima uz primenu svih mera sigurnosti, a u duhu naših vojnih pravila. Prilikom marševanja su veoma oprezni; zaista, još se nije dogodilo da budu iznenađeni bilo sa

koje strane. Njihovo kretanje je veoma brzo; kreću se u svim pravcima s ciljem da po svaku cenu izvrše postavljene zadatke. Veoma su uvežbani u marševanju i uspevaju da dnevno pređu 40—50 km, čak i po najtežem zemljištu.

Zarobljeni partizani potvrđuju da zbog velikih naprezanja, slabe ishrane i nedovoljno odmora, mnoge jedinice više nisu u formi.

11. — METODI VOĐENJA BORBENIH DEJSTAVA

a) *Napad*

Normalno, partizani napadaju noću, jer se u toku dana zadržavaju na položajima i čekaju podatke koje primaju preko špijuna i od izviđačkih jedinica. Kad prikupe podatke o situaciji kod nas i rasporedu naših snaga, napadaju na najosetljivije tačke. Napad noću izvode po svim pravilima borbene veštine; nastupaju u prikupljenim formacijama a zatim, kad stignu na pogodno odstojanje za bacanje ručnih bombi, napadaju munjevito i otvaraju vatru iz automatskog naoružanja, stvarajući zaglušujuću buku. Napadaju životinjski, ispuštajući divlje krikove da bi zaplašili protivnika. Kad smatraju da je njihov napad postigao izvestan uspeh, u neprijateljske formacije odmah ubacuju svoje „trojke" koje, zatim, stižu u našu pozadinu. Ako uspeju da otvore brešu u našem rasporedu, ne napadaju više ni levo ni desno, već nastavljaju svoje nadiranje u dubinu.

Ciljevi noćnog napada partizana, za razliku od onog šta propisuje naša ratna taktika, mnogo su više u dubini. Oni, stoga, počinju napad odmah posle pola noći kako bi imali dovoljno vremena da se rasporede za odbranu i da iskoriste uspeh pre svanuća.

Da bi se suprotstavili napadu noću, mi bi morali preduzeti sledeće:

— uvek raspolagati izvesnom rezervom, makar i malom;

— svim našim snagama odmah izvršiti protivnapad, s obzirom da je neprijatelj veoma neorganizovan u momentu kad otvori brešu;

— organizovati naše položaje po dubini, otvoriti jaku vatru sa naših položaja i raspolagati sredstvima za osvetljavanje zemljišta pred našim položajima i na taj način, pomoću osvetljavanja i vatre, demoralisati neprijatelja koji nastupa.

Kako je poznato, neprijatelj je u napadima noću uvek imao uspeha, jer mi za to nismo unapred bili pripremljeni, čak i kad smo bili obavešteni o ovim napadima.

Stoga sam mišljenja da je suvišno izlagati jedinice napadu noću na neorganizovanim položajima: neprijatelj će u ovakvom

slučaju postići siguran uspeh, a uspeće ne samo da demoriše naše vojnike, već i da starešinama otežа komandovanje. Bolje je da se napusti izvestan položaj nego da se pretrpi neuspeh i demoriše jedinica. Ako je ovaj položaj toliko važan da se ne sme napustiti a da se ne naškodi našim ciljevima, onda je sasvim sigurno da ga treba organizovati celishodno i po svaku cenu.

Napad danju

Partizani se trude da preduzmu napad koristeći u najvećoj meri iznenađenje. U cilju izvršenja prodora koriste veoma male jedinice, ali formirane od najboljih boraca. Posle izvršenja vatrenog udara iz velikog broja automatskih oruđa, ove jedinice nasrću u sve pravce.

Da bi se suprotstavili njihovom napadu danju, mi bi morali preduzeti sledeće:

— jedinice na položajima nikad ne smeju da primene linijski raspored već treba uvek da formiraju međusobno dobro povezane borbene grupe uz vešto organizovanu vatru, tako da se efikasno može tući svaki prostor;

— odrediti jednu jaku rezervu ili veći broj manjih dobro naoružanih i snažnih rezervi;

— nikada ne dozvoliti da neprijatelj uspe da preduzme protivnapad i, pri tome, voditi računa da je neprijatelj u momentu prodora dezorganizovan i da preživljava krizu; neophodno je da se ovaj momenat iskoristi u najvećoj meri;

— dobro se utvrditi na odbrambenim položajima;

— odmah organizovati položaje zauzete pomoću rezervi ili jedinicama povučenim sa glavnog položaja. Zadatak novih položaja je da se sačuva moral jedinice koja se povlači sa glavnog položaja i ne dozvoliti da je zahvati panika ili da se rasprši.

b) *Odbrana*

Partizani svoje položaje brane tako da napred isturaju manje jedinice, snabdevene automatskim oružjem. Pomoću ovih jedinica uspevaju da nametnu borbu i da prisile naše rezerve da se angažuju pre vremena, tako da, kad stignemo do njihovog glavnog položaja, više ne raspolažemo rezervama. U ovom momentu oni kreću u protivnapad i imaju verovatnoću za uspeh.

Da bi se uništili njihovi protivnapadi, smatram da bi se trebalo pridržavati sledećih pravila:

— postupati u napadu na isti način kao što oni to rade, odnosno kako sam naveo u tač. a);

— u istom momentu raspolagati u mestu izvesnom jakom pomoći; po svaku cenu sprečiti prevremeno angažovanje u borbi i nastojati da se ne utroše naše rezerve.

12. — ZAKLJUČAK

Partizani se skoro dve godine nalaze u neprestanoj borbi. U njihovim redovima se bore iskusni borci provereni u španskom ratu i, na žalost, veoma inteligentni. Na sektorima istočne Bosne, Like i Dalmacije, područjima na kojima su se duže zadržavali, imali su mogućnosti da se obuče i usavrše svoje komande. Što se, pak, tiče komandovanja, zaista su uspeli da postignu jedinstvo misli i doktrine; njihovi ljudi su svesni svoje situacije i zbog toga se bore na život i smrt. U ovome se nalazi tajna njihovih dosadašnjih uspeha. Lično sam proučavao njihovu taktiku: skrivaju se kao puževi, zatim se prikupljaju, ispituju teren i pripremaju za borbu. Mišljenja sam da se nalaze u krizi kad njihove jedinice nadiru u više pravaca, jer je to momenat kad gube komandu i vezu. Stoga bi trebalo, ponavljam, u najvećoj meri iskoristiti ovaj momenat svim snagama i sa svih strana.

Veoma je opasno u potpunosti angažovati naše jedinice: izložićemo ih sigurnom porazu. Na ovaj način je dosad učinjeno mnogo grešaka. Nasuprot tome, trebalo bi formirati jednu veoma jaku i dobro naoružanu jedinicu koja bi imala zadatak da napada u masi, čak i po cenu gubitka zemljišta. Sa jednom ovakvom formacijom trebalo bi napadati birajući upravo momenat kad su oni rastureni.

Da bi se partizani uništili, neophodno je pridržavati se sledećih pravila:

— starešine moraju biti upoznate sa njihovom taktikom;
— naše komandovanje mora biti centralizovano;
— naši komandanti moraju bolje organizovati vezu;
— naše jedinice, naši komandanti i naše ljudstvo moraju se držati pod strožom disciplinom.

Ukazujem da partizani mogu biti tučeni, moraju biti tučeni i uništeni. Jedino je neophodno da ih se tuče napadajući a ne braneći se.

Zbog ovog razloga treba u najvećoj meri podsticati ofanzivni duh naših jedinica.

——— o ———

M.P.[4]

[4] Okrugli pečat: Guvernatorat Crne Gore.

PRILOG

ITALIJANSKA DOKUMENTA ZA PERIOD OD 1. JANUARA DO DECEMBRA 1943. KOJA SU DOSAD OBJAVLJENA U DRUGIM TOMOVIMA ZBORNIKA

1. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 1. januara 1943. god. Pomorskoj komandi Ploče o napadu na motorni jedrenjak „S. Eufemia" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 195).

2. Izveštaj Karabinijerske stanice Trebnje od 2. januara 1943. god. o napadu partizana na voz i rušenju železničke pruge Ljubljana—Novo Mesto (tom VI, knj. 5, dok. br. 106).

3. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 3. siječnja 1943. god. o borbama u rejonu Krašića i na području Gorskog kotara (tom V, knj. 11, dok. br. 126).

4. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 3. siječnja 1943. god. o rezultatima borbi na području Raduč—Lovinac—Ričice u toku 27. i 28. prosinca 1942. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 127).

5. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 3. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o zarobljavanju četiri motorna jedrenjaka kod Igrana (tom VIII, knj. 1, dok. br. 196).

6. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 3. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o najnovijim događajima (tom VIII, knj. 1, dok. br. 197).

7. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 3. siječnja 1943. god. o rezultatima borbi na području Raduč—Lovinac—Ričice u toku 27. i 28. prosinca 1942. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 127).

8. Naređenje Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 3. januara 1943. god. komandantu garnizona Ljubljana za akciju u zoni Molnik—Pogled (tom VI, knj. 5, dok. br. 107).

9. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 4. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o napadu na motorni jedrenjak „S. Spiridione" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 198).

10. Telegram Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 5. januara 1943. god. potčinjenim komandama za preduzimanje represivnih akcija zbog napada na talijanske brodove (tom VIII, knj. 1, dok. br. 199).

11. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 5. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Dob (tom VI, knj. 5, dok. br. 109).

12. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 6. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ o bombardovanju Podgore i okolnih mjesta (tom VIII, knj. 1, dok. br. 200).

13. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 6. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ o aktivnosti brodova (tom VIII, knj. 1, dok. br. 201).

14. Potsjetnik pomoćnika načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 6. siječnja 1943. god. o stanju jedinica određenih za četvrtu ofanzivu (tom V, knj. 11, dok. br. 129).

15. Izvještaj pomoćnika načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 6. siječnja 1943. god. o pripremama određenih jedinica za operaciju „Weiss“ (tom V, knj. 11, dok. br. 130).

16. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 7. januara 1943. god. o pripremama za izvođenje operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 207).

17. Obavještenje Talijanske misije pri vladi NDH od 7. siječnja 1943. god. o dolasku njemačke SS divizije „Prinz Eugen“ na područje Pokuplja u vezi s četvrtom neprijateljskom ofanzivom (tom V, knj. 11, dok. br. 134).

18. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 8. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Pogled—Molnik (tom VI, knj. 5, dok. br. 112).

19. Saopštenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 8. januara 1943. god. o napadu jedinica NOV na ustaško-domobransku posadu u Tesliću (tom IV, knj. 9, dok. br. 209).

20. Napomene Operativnog odjeljenja Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 8. siječnja 1943. god. povodom sastanka između generala Roatte i generala Lütersa u Zagrebu u vezi sa četvrtom neprijateljskom ofanzivom (tom V, knj. 11, dok. br. 135).

21. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 9. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Pogled—Molnik (tom VI, knj. 5, dok. br. 113).

22. Izveštaj sekretara Centra nacionalne fašističke partije Št. Vid pri Stični od 9. januara 1943. god. Federaciji borbenih fašističkih organizacija u Ljubljani o napadu partizana na Primskovo, Dolenju Vas i Temenicu (tom VI, knj. 5, dok. br. 115).

23. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 10. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Pogled—Molnik (tom VI, knj. 5, dok. br. 116).

24. Naređenje italijanske Vrhovne komande od 10. januara 1943. god. za izvođenje operacija „Weiss“ (tom VI, knj. 9, dok. br. 210).

25. Izvještaj Komande talijanske divizije „Re“ od 10. siječnja 1943. god. o borbama na području Raduč—Lovinac—Ričice (tom V, knj. 11, dok. br. 139).

26. Izvještaj pomoćnika načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 11. siječnja 1943. god. o nesporazumu sa načelnikom štaba Petog armijskog korpusa u vezi sa pripremama za četvrtu neprijateljsku ofanzivu (tom V, knj. 11, dok. br. 140).

27. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 11. januara 1943. god. o načinu vođenja operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 211).

28. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 11. januara 1943. god. za organizovanje koncentracionih logora (tom IV, knj. 9. dok. br. 212).

29. Izvještaj pomoćnika načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 11. siječnja 1943. god. o nesporazumu sa načelnikom štaba Petog armijskog korpusa u vezi s pripremama za četvrtu neprijateljsku ofanzivu (tom V, knj. 11, dok. br. 140).

30. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 12. januara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ o napadu na brodove „Airone“ i „Lilibeo“ (tom VIII, knj. 1, dok. br. 202).

31. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. siječnja 1943. god. o grupisanju jedinica NOV i PO Hrvatske u rejonu Saborski i rezultatima borbe za Ličku Jesenicu (tom V, knj. 11, dok. br. 143).

32. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 12. januara 1943. god. o postignutom sporazumu za vođenje operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 216).

33. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 12. januara 1943. god. o učešću četnika Draže Mihailovića u operacijama „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 217).

34. Obavještajni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. siječnja 1943. godine o brojnom stanju, organizaciji i karakteru dejstva jedinica NOV i PO Hrvatske (tom V, knj. 11, dok. br. 144).

35. Izvještaj intendanture Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 14. siječnja 1943. god. o pripremama za obrazovanje koncentracionih logora na području Italije (tom V, knj. 11, dok. br. 148).

36. Zapovijest Komande Petog armijskog korpusa od 15. siječnja 1943. god. za izvođenje operacije „Weiss“ (tom V, knj. 11, dok. br. 151).

37. Naređenje italijanske Vrhovne komande od 15. januara 1943. god. o upotrebi četničkih jedinica u operacijama „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 218).

38. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 15. januara 1943. god. za dostavljanje Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj uputstva o izvođenju operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 219).

39. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 15. januara 1943. god. za organizaciju službe veze pri sprovođenju operacije „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 220).

40. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 15. januara 1943. god. o učešću četnika u operacijama „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 221).

41. Zapovijest Komande Petog armijskog korpusa od 15. siječnja 1943. god. za izvođenje operacije „Weiss“ (tom V, knj. 11, dok. br. 151).

42. Uputstvo Komande talijanskog armijskog korpusa od 15. siječnja 1943. god. o budnosti podređenih jedinica, o načinu dejstva jedinica NOV i PO Jugoslavije i o odnosima sa njemačkim trupama u toku pretstojeće operacije „Weiss“ (tom V, knj. 11, dok. br. 152).

43. Dnevni izvještaj njemačke Grupe za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 15. siječnja 1943. god. o rezultatima borbe za Voćin (tom V, knj. 11, dok. br. 153).

44. Pregled gubitaka Jedanaestog armijskog korpusa u prvoj polovini januara 1943. god. (tom VI, knj. 5, dok. br. 1).

45. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. siječnja 1943. god. o pokretima jedinica NOV i PO Hrvatske, napadu Talijana na Saborski i rezultatima borbe kod Josipdola (tom V, knj. 1, dok. br. 154).

46. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 16. januara 1943. god. o vođenju operacija „Weiss“ i postupku prema stanovništvu (tom IV, knj. 9, dok. br. 223).

47. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 16. januara 1943. god. o zatvaranju pravca Zdenčina—Generalski Stol (tom IV, knj. 9, dok. br. 224).

48. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 17. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Št. Vid pri Stični (tom VI, knj. 5, dok. br. 122).

49. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 17. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Policu (tom VI, knj. 5, dok. br. 123).

50. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 17. siječnja 1943. god. o napadu na vojni transport kod Kamanja i borbama kod Ličke Jesenice (tom V, knj. 11, dok. br. 155).

51. Izvještaj Komande Kr. karabinijera iz Šibenika od 17. siječnja 1943. god. o borbi kod Zatona (tom V, knj. 11, dok. br. 157).

52. Dopis Guvernatorata Crne Gore od 17. januara 1943. god. u vezi sa snabdijevanjem četnika u operacijama „Weiss“ (tom IV, knj. 9, dok. br. 225).

53. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 18. siječnja 1943. god. o rezultatima borbe za Gračac (tom V, knj. 11, dok. br. 160).

54. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 18. siječnja 1943. god. o pokretima jedinica NOV i PO Hrvatske, diverzijama na pruzi Ogulin—Sušak i Ogulin—Gospić i borbama kod Plaškog i Ličke Jesenice (tom V, knj. 11, dok. br. 161).

55. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 19. siječnja 1943. god. o pokretima jedinica NOV i PO Hrvatske, napadu na vlak kod Kamanja i borbama kod ž. st. Lička Jesenica (tom V, knj. 11, dok. br. 162).

56. Izvještaj Komande Osamnaestog italijanskog armijskog korpusa od 19. januara 1943. god. o pripremama za učešće četnika u borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni (tom IV, knj. 9, dok. br. 226).

57. Obavještenje Općeg vojničkog povjereništva NDH kod Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 19. siječnja 1943. god. o rasporedu i pravcima napada talijanskih i ustaško-domobranskih jedinica u vezi s četvrtom ofanzivom (tom V, knj. 11, dok. br. 163).

58. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 20. siječnja 1943. god. o otpočinjanju dejstva podređenih jedinica u operaciji „Weiss" (tom V, knj. 11, dok. br. 164).

60. Dopis Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 20. januara 1943. god. o postupku prema stanovništvu (tom IV, knj. 9, dok. br. 227).

61. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 21. siječnja 1943. god. o dejstvima potčinjenih i njemačkih jedinica protiv jedinica NOV i PO Hrvatske na području Like i Korduna (tom V, knj. 11, dok. br. 165).

62. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 21. januara 1943. god. o operacijama četnika (tom IV, knj. 9, dok. br. 228).

63. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 21. siječnja 1943. god. o borbama za Krašić (tom V, knj. 11, dok. br. 166).

64. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 22. januara 1943. god. Vrhovnoj komandi o postupku prema stanovništvu, pripremama za izvođenje druge i treće faze operacija „Weiss" i težnjama Nijemaca da okupiraju pojedine italijanske okupacione oblasti (tom IV, knj. 9, dok. br. 229).

65. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 22. siječnja 1943. god. o borbama na području Like, Korduna i Žumberka 19, 20. i 21. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 167).

66. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 23. siječnja 1943. god. o dejstvima podređenih i pridatih jedinica u toku operacije „Weiss" na području Like, Korduna i Gorskog kotara na dan 21. i 22. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 171).

67. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 23. siječnja 1943. god. o dejstvima sopstvenih i njemačkih jedinica u operaciji „Weiss“ 22. i 23. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 175).

68. Analiza rada divizija „Lombardia“, „Re“ i „Sassari“ u operaciji „Weiss“ za period od 20. do 23. siječnja 1943. god. izvršena od strane štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ 23. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 176).

69. Izvještaj talijanske Vojne misije u Zagrebu od 23. siječnja 1943. god. o dejstvima njemačkih jedinica na području Korduna i Banije (tom V, knj. 11, dok. br. 177).

70. Razgovor načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ s Komandom Petog armijskog korpusa od 23. siječnja 1943. god. u vezi s dejstvom jedinica divizija „Re“ i „Lombardia“ (tom V, knj. 11, dok. br. 180).

71. Obaveštenje Osamnaestog armijskog korpusa od 23. januara 1943. god. o učešću četnika u borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni (tom IV, knj. 9, dok. br. 231).

72. Obavještenje Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 24. siječnja 1943. god. o dejstvima njemačkih jedinica na području Korduna i Banije na dan 22. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 182).

73. Naređenje Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 24. siječnja 1943. god. za dalja dejstva podređenih jedinica na području Like i Korduna (tom V, knj. 11, dok. br. 183).

74. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 24. siječnja 1943. god. o dejstvima talijanskih i njemačkih snaga protiv jedinica NOV i PO Hrvatske na području Like i Korduna na dan 22, 23. i 24. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 184).

75. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 25. januara 1943. god. o naređenju Petom italijanskom armijskom korpusu da nastupa u pravcu Bihaća (tom IV, knj. 9, dok. br. 232).

76. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 25. siječnja 1943. god. o zauzimanju Bruvna (tom V, knj. 11, dok. br. 188).

77. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o borbama na području Like i Korduna 24. i 25. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 194).

78. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like i Gorskog kotara 25. i 26. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 197).

79. Naređenje Komande talijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o dislokaciji jedinica za zaštitu pruge Karlovac—Metlika i za napad na Žumberak (tom V, knj. 11, dok. br. 199).

80. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o borbama na području Dalmacije u toku 25. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 200).

81. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 26. januara 1943. god. o nastupanju Petog armijskog korpusa u pravcu Bihaća (tom IV, knj. 9, dok. br. 233).

82. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o borbama na području Like i Korduna 24. i 25. siječnja 1943. god. (tom V, knj. 11, dok. br. 194).

83. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like i Gorskog kotara 25. i 26. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 197).

84. Naređenje Komande talijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o dislokaciji jedinica za zaštitu pruge Karlovac—Metlika i za napad na Žumberak (tom V, knj. 11, dok. br. 199).

85. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. siječnja 1943. god. o borbama na području Dalmacije u toku 25. siječnja 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 200).

86. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 27. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Dobrovu (tom VI, knj. 5, dok. br. 128).

87. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. siječnja 1943. god. o borbama na području Knina i Bruvna (tom V, knj. 11, dok. br. 204).

88. Izvještaj pomoćnika načelnika Superslode od 27. siječnja 1943. god. o borbama duž pruge Gračac—Gospić 28, 29. i 30. prosinca 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 205).

89. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. siječnja 1943. god. o borbama na području Knina i Bruvna (tom V, knj. 11, dok. br. 204).

90. Izvještaj pomoćnika načelnika Superslode od 27. siječnja 1943. god. o borbama duž pruge Gračac—Gospić 28, 29. i 30. prosinca 1943. godine (tom V, knj. 11, dok. br. 205).

91. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 28. siječnja 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like, Korduna i Gorskog kotara (tom V, knj. 11, dok. br. 207).

92. Zahtjev Komande divizije „Murge“ od 28. januara 1943. god. da se bombarduju sela Crnogorci, Krivi Dol, Klenovac i Dalnjan (tom IV, knj, 9, dok. br. 238).

93. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. siječnja 1943. god. o borbama na području Like i Korduna u toku 27. i 28. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 212).

94. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 29. siječnja 1943. god. za posjedanje linije Lapac—Kulen-Vakuf i čišćenje sjevernog dijela Like (tom V, knj. 11, dok. br. 214).

95. Izveštaj komande Jedanaeste grupacije granične straže od 29. januara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Sv. Vid nad Cerknico (tom VI, knj. 5, dok. br. 131).

96. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 29. januar 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ o sukobu sa partizanskom trojkom kod Drušića (tom III, knj. 5, dok. br. 137).

97. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. siječnja 1943. god. o borbama na području Like i Korduna u toku 27. i 28. siječnja (tom V, knj. 11, dok. br. 212).

98. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 29. siječnja 1943. god. za posjedanje linije Lapac—Kulen-Vakuf i čišćenje sjevernog dijela Like (tom V, knj. 11, dok. br. 214).

99. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 30. siječnja 1943. god. o ulasku njemačkih trupa u Bihać i o borbama na području Like (tom V, knj. 11, dok. br. 215).

100. Izvještaj talijanske Grupe za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 30. siječnja 1943. god. o sporu oko upotrebe četnika u akcijama zapadno od Slunja (tom V, knj. 11, dok. br. 217).

101. Izvještaj Komande talijanske divizije „Lombardia“ od 30. siječnja 1943. god. o napadu talijanskih i ustaško-domobranskih jedinica na jedinice NOV i PO Hrvatske u Žumberku (tom V, knj. 11, dok. br. 219).

102. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 30. siječnja 1943. god. o đejstvima protiv jedinica NOV i PO Hrvatske na području Dalmacije i južne Like (tom V, knj. 11, dok. br. 221).

103. Izveštaj sekretara Centra nacionalne fašističke partije Št. Vid pri Stični od 30. januara 1943. god. Federaciji borbenih fašističkih organizacija u Ljubljani o sukobu kod Biča i Zagorice (tom VI, knj. 5, dok. br. 132).

104. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 30. siječnja 1943. god. o ulasku njemačkih trupa u Bihać i o borbama na području Like (tom V, knj. 11, dok. br. 215).

105. Uputstva komandanta Superslode od 31. siječnja 1943. god. o dejstvima talijansko-njemačkih snaga, zatvaranju pravca Bos. Petrovac—Kulen-Vakuf—G. Lapac i zadacima Petog i Osamnaestog korpusa u vezi s tim (tom V, knj. 11, dok. br. 222).

106. Naređenje Komande talijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 31. siječnja 1943. god. za napad dijelova divizije „Lombardia“ u cilju pružanja pomoći opkoljenim dijelovima divizije „Isonzo“ na području Vivodine (tom V, knj. 11, dok. br. 223).

107. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 31. siječnja 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like (tom V, knj. 11, dok. br. 224).

108. Zahtjev Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ od 31. januara 1943. god. za bombardovanje Oštrelja (tom IV, knj. 9, dok. br. 243).

109. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 31. januara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 9, dok. br. 244).

110. Pregled gubitaka Jedanaestog armijskog korpusa u drugoj polovini januara 1943. god. (tom VI_1 knj. 5, prilog br. 2).

111. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 1. veljače 1943. god. o borbama kod Ćujića Krčevine i u rejonu Turjanski u toku operacije „Weiss" (tom V, knj. 12, dok. br. 91).

112. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog korpusa od 1. veljače 1943. god. o kretanju jedinica NOV i PO Hrvatske, borbi kod Male Čiste i napadu na talijansku posadu u Bruvnu (tom V, knj. 12, dok. br. 93).

113. Dnevni izvještaj talijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 1. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 180).

114. Telefonski razgovor između generala Mattiolia i generala Primieria vođen 1. i 2. februara 1943. god. povodom prijedloga njemačke komande da se održi sastanak u vezi s drugom i trećom fazom operacija „Weiss" i završetkom prve faze (tom IV, knj. 10, dok. br. 182).

115. Dnevni izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 2. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na dan 1. veljače (tom V, knj. 12, dok. br. 97).

116. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 2. veljače 1943. god. o preduzimanju napada na Korenicu, deblokiranju Strmice i traženju da nemačke vazdušne snage ne dejstvuju na području zapadno od linije Priboj—Udbina—Kulen-Vakuf (tom V, knj. 12, dok. br. 98).

117. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 2. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like (tom V, knj. 12, dok. br. 99).

118. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 2. veljače 1943. god. o pokretima jedinica NOV, borbama u rejonu Mazina i akciji čišćenja na području Šibenika (tom V, knj. 12, dok. br. 100).

119. Odgovor Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 2. veljače 1943. god. u vezi sa zahtjevom Komande nemačkih trupa u NDH da se talijanske snage angažuju u pravcu Bihaća (tom V, knj. 12, dok. br. 102).

120. Dnevni izvještaj italijanske Vojne misije iz Zagreba od 2. februara 1943. gom. o borbama nemačkih jedinica protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 183).

121. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 3. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like u toku 2. i 3. veljače (tom V, knj. 12, dok. br. 105).

122. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 3. veljače 1943. god. o rezultatima borbe na Žumberku i Gorjancima (tom V, knj. 12, dok. br. 107).

123. Zahtjev Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 3. februara 1943. god. da se bombarduje Oštrelj (tom IV, knj. 10, dok. br. 184).

124. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 3. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 185).

125. Izvještaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 3. februara 1943. god. Glavnoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o borbama kod Vivodine i Krašića (tom VI, knj. 5, dok. br. 134).

126. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 3. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Sv. Ožbalta (tom VI, knj. 5, dok. br. 136).

127. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 3. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Sv. Ožbalta (tom VI, knj. 5, dok. br. 137).

128. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 4. veljače 1943. god. za akciju čišćenja na području Slunja (tom V, knj. 12, dok. br. 112).

129. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. veljače 1943. god. u vezi sa sporom oko učešća talijanskih jedinica pri napadu na Bihać (tom V, knj 12, dok. br. 113).

130. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. veljače 1943. god. o borbama na području Like u toku četvrte ofanzive (tom V, knj. 12, dok. br. 115).

131. Obavještenje Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. veljače 1943. god. u vezi s predviđenom akcijom za „čišćenje" Like (tom V, knj. 12, dok. br. 116).

132. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 4. veljače 1943. god. o sporu u vezi sa sadejstvom sa njemačkim snagama na području Bihaća (tom V, knj. 12, dok. br. 118).

133. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 4. februara 1943. god. o bombardovanju Oštrelja (tom IV, knj. 10, dok. br. 186).

134. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 4. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 187).

135. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 4. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Sv. Ožbalta (tom VI, knj. 5, dok. br. 138).

135a. Obavještenje italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj o njemačkim gubicima pretrpljenim u borbama protiv jedinica NOV u vremenu od 20. januara do 5. februara 1943. godine (tom IV, knj. 10, dok. br. 198).

136. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 5. veljače 1943. god. o dislokaciji dijelova divizije „Sassari" i „Bergamo" na području južne Like (tom V, knj. 12, dok. br. 120).

137. Obavještenje italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 5. februara 1943. god. o dostignutom položaju 369. divizije (tom IV, knj. 10, dok. br. 188).

138. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 5. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 189).

139. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 6. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica protiv jedinica NOV i PO Hrvatske na području Like i Gorskog kotara (tom V, knj. 12, dok. br. 122).

140. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 6. veljače 1943. god. o traženju Komande njemačkih trupa u Hrvatskoj da se „čisti" Plješivica i područje zapadno od puta Karlovac—Slunj (tom V, knj. 12, dok. br. 123).

141. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 6. veljače 1943. god. o sastavu i rasporedu jedinica pod komandom divizije „Sassari" (tom V, knj. 12, dok. br. 124).

142. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 6. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 6, dok. br. 191).

143. Izvještaj Komande De Đinetija (De Jinetti) od 6. februara 1943. god. o čišćenju prostora Podi—Kameno (Kotor) od komunista (tom III, knj. 5, dok. br. 139).

144. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. veljače 1943. god. o borbama kod Krbavice, Bruvna i G. Lapca i dejstvu potčinjenog vazduhoplovstva na području Like (tom V, knj. 12, dok. br. 126).

145. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. veljače 1943. god. o pokretima jedinica NOV i dejstvima potčinjenih jedinica i pridatog vazduhoplovstva na području Like (tom V, knj. 12, dok. br. 127).

146. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 7. februara 1943. god. o nanijetim i pretrpljenim gubicima u operaciji „Weiss I" (tom IV, knj. 10. dok. br. 192).

147. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 7. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 193).

148. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 8. veljače 1943. god. potčinjenim jedinicama za izvođenje „operacija čišćenja" na području Like (tom V, knj. 12, dok. br. 128).

149. Izvještaj generala Robottia od 8. februara 1943. god. o pristanku generala Löhra da se ne izvodi operacija „Weiss III" (tom IV, knj. 10, dok. br. 194).

150. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 8. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 196).

151. Zabilješke komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o razgovorima vođenim 8. februara 1943. god. na sastanku u Beogradu sa vrhovnim zapovjednikom Jugoistoka (tom IV, knj. 10, dok. br. 197).

152. Izveštaj Karabinijerske stanice Tolmin od 8. februara 1943. god. Goričkoj kvesturi o napadu partizana na italijansku posadu na Volniku (tom VI, knj. 5, dok. br. 141).

153. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 9. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica u toku 8. i 9. veljače (tom V, knj. 12, dok. br. 129).

154. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 9. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 199).

155. Izveštaj Karabinijerske stanice Kočevje od 9. februara 1943. god. o sukobu sa partizanima kod Žigmarica i Globeli (tom VI, knj. 5, dok. br. 142).

156. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 10. veljače 1943. god. o borbama u Lici, diverzijama u Gorskom kotaru i bombardovanju Mogorića i Srednje Gore (tom V, knj. 12, dok. br. 132).

157. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10. februara 1943. god. o potčinjenosti ustaško-domobranskih jedinica (tom IV, knj. 10, dok. br. 200).

158. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 10. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 201).

159. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 10. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu kod Žažara i Žibrša (tom VI, knj. 5, dok. br. 144).

160. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 11. veljače 1943. god. o pokretima jedinica NOV i PO Hrvatske i o dejstvima potčinjenih dijelova i vazduhoplovstva na području Like (tom V, knj. 12, dok. br. 137).

161. Dnevni izvještaj talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 11. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na pravcu Otrić—Srb i Strmica—Tiškovac (tom V, knj. 12. dok. br. 138).

162. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge" od 11. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV na prostoriji Gornji Vakuf, Prozor, Imotski (tom IV, knj. 10, dok. br. 202).

163. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge" od 11. februara 1943. god. o pripremama za napad na Gornji Vakuf (tom IV, knj. 10, dok. br. 203).

164. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 11. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10. dok. br. 204).

165. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 11. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu kod Žibrša i Žažara (tom VI, knj. 5, dok. br. 145).

166. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 12. februara 1943. god. o strijeljanju svih stanovnika u zoni borbenih dejstava (tom IV, knj. 10, dok. br. 207).

167. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge“ od 12. februara 1943. god. o moralu ustaško-domobranskih jedinica na sektoru Imotskog (tom IV, knj. 10, dok. br. 208).

168. Dopis Komande italijanske divizije „Murge“ od 12. februara 1943. god. o potčinjenosti ustaško-domobranskih jedinica (tom IV, knj. 10, dok. br. 209).

169. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 210).

170. Izveštaj Karabanijerske grupe Trst od 12. februara 1943. god. Komandi kraljevskih karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima u Sv. Trojici kod Gornjeg Vremena (tom VI, knj. 5, dok. br. 147).

171. Izveštaj Karabinijerske grupe Gorica od 12. februara 1943. god. Komandi kraljevskih karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na stražu kod mosta u Žagi (tom VI, knj. 5, dok. br. 148).

172. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. veljače 1943. god. o dejstvima podređenih jedinica i vazduhoplovstva na području Like i Gorskog kotara (tom V, knj. 12, dok. br. 145).

173. Izvještaj talijanske Vojne misije u Zagrebu od 13. veljače 1943. god. o dejstvima talijanskih jedinica 10. i 11. veljače 1943. godine (tom V, knj. 12, dok. br. 147).

174. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 13. veljače 1943. god. o borbama duž komunikacije Mazin — G. Lapac (tom V, knj. 12, dok. br. 149).

175. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 13. veljače 1943. god. o rasporedu divizije „Re“ i „Sassari“ po završetku prve faze operacije „Weiss“ (tom V, knj. 12, dok. br. 150).

176. Uputstvo Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 13. veljače 1943. god. o povlačenju jedinica divizije „Sassari“ iz Gračaca i Zrmanje i preuzimanju posade od strane četnika (tom V, knj. 12, dok. br. 151).

177. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 13. februara 1943. god. o poduzimanju operacija „Weiss II“ (tom IV, knj. 10, dok. br. 211).

178. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 13. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 212).

179. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 14. veljače 1943. god. o prodoru dijelova divizije „Sassari“ u Kulen-Vakuf (tom V, knj. 12, dok. br. 152).

180. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 14. veljače 1943. god. o prodoru potređenih jedinica u Kulen-Vakuf (tom V, knj. 12, dok. br. 153).

181. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV na prostoriji Prozor — Imotski (tom IV, knj. 10, dok. br. 213).

182. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 14. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 214).

183. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 14. februara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji na otok Murvicu (tom VIII, knj. 1, dok. br. 203).

184. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV i rasporedu ustaško-domobranskih snaga zapadno od Mostara (tom IV, knj. 10, dok. br. 215).

185. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 15. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoi krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 217).

186. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Macerata" od 15. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na posadu u Grčaricama (tom VI, knj. 5, dok. br. 151).

187. Izveštaj Karabinijerske čete Logatec od 15. februara 1943. god. o sukobu sa partizanima kod Beščevog Hriba (tom VI, knj. 5, dok. br. 152).

188. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 16. veljače 1943. god. o borbama na komunikaciji G. Lapac — Kulen-Vakuf i Visuć — D. Lapac (tom V, knj. 12, dok. br. 155).

189. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. veljače 1943. god. o akciji čišćenja sa područja Plaškog i napadu na kolonu u rejonu Boričevca (tom V, knj. 12, dok. br. 156).

190. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. veljače 1943. god. o borbama u rejonu G. Lapca i Boričevca i o napadu na kolonu kod Vodica (tom V, knj. 12, dok. br. 157).

191. Zapovijest Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. veljače 1943. god. za ofanzivu na slobodni teritorij Gorskog kotara (tom V, knj. 12, dok. br. 159).

192. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. februara 1943. god. o teškoćama poduzimanja operacija u pravcu Livna (tom IV, knj. 10, dok. br. 218).

193. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na prostoriji Prozor — Jablanica — Konjic (tom IV, knj. 10, dok. br. 219).

194. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u dolini Neretve i napadu na Prozor (tom IV, knj. 10, dok. br. 220).

195. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge“ od 16. februara 1943. god. o zauzimanju Drežnice od strane jedinica NOV (tom IV knj. 10, dok. br. 221).

196. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge“ od 16. februara 1943. god. o upućivanju I bataljona 260. puka u Drežnicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 222).

197. Dnevni izvještaj artiljerijskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 16. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 223).

198. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 17. veljače 1943. god. o borbama na komunikaciji Ostrvica — Boričevac (tom V, knj. 12, dok. br. 161).

199. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 17. veljače 1943. god. o rezultatima borbe u rejonu Boričevca u toku 15. i 16. veljače (tom V, knj. 12, dok. br. 162).

200. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 225).

201. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. februara 1943. god. o upućivanju trupa u borbu protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 10, dok. br. 226).

202. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj za 17. i 18. februar 1943. godine (tom IV, knj. 10, dok. br. 237).

203. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 18. veljače 1943. god. o napadu jedinica NOV na kolone kod Visuća i na cesti G. Lapac — Mazin (tom V, knj. 12, dok. br. 166).

204. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 18. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV kod Prozora i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 230).

205. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. februara 1943. god. o zarobljavanju od strane jedinica NOV prvog bataljona 260. puka (tom IV, knj. 10, dok. br. 231).

206. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. februara 1943. god. o zauzimanju Prozora od strane jedinica NOV i borbama u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 232).

207. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Prozor i o borbama u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 233).

208. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. februara 1943. god. o upućivanju i pristizanju četnika za borbu protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 10, dok. br. 234).

209. Izvještaj italijanske kraljevske Vojne misije u Hrvatskoj od 18. februara 1943. god. o izvođenju prve faze operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 10, dok. br. 236).

210. Izvještaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 18. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na italijansku patrolu u Dobrovu (tom VI, knj. 5, dok. br. 153).

211. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 19. veljače 1943. god. o borbama i o slanju pojačanja opkoljenim snagama u rejonu G. Lapac (tom V, knj. 12, dok. br. 168).

212. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 19. veljače 1943. god. o akcijama jedinica NOV i PO na području Dalmacije i o borbama u rejonu G. Lapca, Srba i Trubara (tom V, knj. 12, dok. br. 169).

213. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 19. februara 1943. god. o početku izvođenja druge faze operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 10, dok. br. 238).

214. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Prozor i na posade u dolini Rame i o poduzetim protivmjerama (tom IV, knj. 10, dok. br. 239).

215. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 240).

216. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge“ od 19. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve i rasporedu jedinica (tom IV, knj. 10, dok. br. 241).

217. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 19. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini (tom IV, knj. 10, dok. br. 243).

218. Proglas italijanske Komande u Mostaru od 19. februara 1943. god. o zabrani kretanja i strijeljanju talaca (tom IV, knj. 10, dok. br. 246).

219. Obavještenje talijanske Vojne misije u Zagrebu od 20. veljače 1943. god. o odobrenju talijanske Vrhovne komande za upotrebu četnika u borbama u dolini Neretve za vrijeme četvrte neprijateljske ofanzive (tom V, knj. 12, dok. br. 172).

220. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 20. veljače 1943. god. o opkoljavanju dijelova divizije „Sassari“ u rejonu G. Lapca i upućivanju pojačanja u cilju njihovog deblokiranja (tom V, knj. 12, dok. br. 173).

221. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 20. veljače 1943. god. o sporu oko sadejstva jedinica Osamnaestog armijskog korpusa sa njemačkim jedinicama u drugoj fazi operacije „Weiss“ (tom V, knj. 12, dok. br. 174).

222. Obavještenje italijanske Vrhovne komande od 20. februara 1943. god. o nastupanju njemačkih jedinica u pravcu Jablanice i naređenje da Šesti italijanski armijski korpus upotrebi sve raspoložive snage protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 10, dok. br. 247).

223. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 248).

224. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Ramu, Jablanicu, Konjic i Bradinu (tom IV, knj, 10, dok. br. 249).

225. Obavještenje italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 20. februara 1943. god. o pokretu 718. njemačke divizije u pravcu Mostara (tom IV, knj. 10, dok. br. 250).

226. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 20. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 251).

227. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za veuz pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 20. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 252).

228. Izvještaj Komande mjesta Kotor od 20. februara 1943. god. komandantu Šestog armijskog korpusa o situaciji i snazi vojnih jedinica na ovom sektoru (tom III, knj. 5. dok. br. 140).

229. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 20. februara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu partizana na Pleterje (tom VI, knj. 5, dok. br. 154).

230. Obavještenje Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 21. veljače 1943. god. o rasporedu opkoljenih podređenih jedinica na području G. Lapca (tom V, knj. 12, dok. br. 175).

231. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 21. veljače 1943. god. o deblokiranju potčinjenih jedinica u rejonu G. Lapca (tom V, knj. 12, dok. br. 177).

232. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 21. februara 1943. god. o poduzimanju operacija u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 254).

233. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 21. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 255).

234. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. februara 1943. god. o pripremama za napad na jedinice NOV sa pravca Mostara prema ušću Drežanke, Jablanice i Konjicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 256).

235. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 10, dok. br. 257).

236. Naređenje Komande italijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 21. februara 1943. god. o izvođenju druge faze operacija „Weiss" na prostoriji Bosansko Grahovo — Glamoč — Livno (tom IV, knj. 10, dok. br. 258).

237. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge“ od 21. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u dolini Neretve i napadu partizana na Jablanicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 259).

238. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 21. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 261).

239. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 21. februara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ o napadu partizana na Pleterje i o borbama kod Grčarice (tom VI, knj. 5, dok. br. 155).

240. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 22. veljače 1943. god. o probijanju jedinica divizije „Sassari“ iz G. Lapca u Mazin (tom V, knj. 12, dok. br. 181).

241. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 22. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Jablanicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 264).

242. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Jablanicu i borbama četnika protiv NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 265).

243. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 266).

244. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. februara 1943. god. o pokretu četnika iz Konjica u pravcu Jablanice i napadu jedinica NOV na Jablanicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 267).

246. Prijedlog Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. februara 1943. god. o zaustavljanju njemačkih i ustaško-domobranskih jedinica na prostoriji Konjic — Rama — Prozor (tom IV, knj. 10, dok. br. 268).

247. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 269).

248. Izvještaj italijanske Kraljevske vojne misije u Hrvatskoj od 22. februara 1943. god. o rezultatu izvođenja prve faze operacija „Weiss“ (tom IV, knj. 10, dok. br. 270).

249. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 22. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 274).

250. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 22. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Mokrec i o napadu partizana na Koreno (tom VI, knj. 5, dok. br. 156).

251. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 23. veljače 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica na području Like i Gorskog kotara (tom V, knj. 12, dok. br. 186).

252. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 23. februara 1943. god. za formiranje manevarske grupe za napad na jedinice NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 276).

253. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve na dan 23. februara 1943. godine (tom IV, knj. 10, dok. br. 277).

254. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge" od 23. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na Konjic i o borbama četnika u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 278).

255. Izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 23. februara 1943. god. o zauzimanju Ivan Sedla (tom IV, knj. 10, dok. br. 279).

256. Obavještenje italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 23. februara 1943. god. o namjerama njemačke komande da prekine izvođenje operacije „Weiss" i da angažuje sve snage u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 281).

257. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 23. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 157).

258. Izveštaj Komande Jedanaeste grupacije granične straže od 23. februara 1943. god. o operacijama od 10. do 21. februara 1943. god. u Notranjskoj i Kočevskoj (tom VI, knj. 5, dok. br. 158).

259. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 24. februara 1943. god. da se onemogući Nijemcima ulazak u Mostar (tom IV, knj. 10, dok. br. 284).

260. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. februara 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 285).

261. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. februara 1943. god. o odlaganju izvođenja operacija u dolini Neretve dok se ne prikupe sve četničke snage (tom IV, knj. 10, dok. br. 286).

262. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 287).

263. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 24. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 289).

264. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 24. februara 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 160).

265. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 25. veljače 1943. god. o povlačenju dijelova divizije „Sassari" u Gračac i gubicima jednog bataljona divizije „Bergamo" (tom V, knj. 12, dok. br. 195).

266. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj, 10, dok. br. 291).

267. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 25. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 294).

268. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. veljače 1943. god. o kretanju jedinica NOV i PO Hrvatske, diverzijama na pruzi Ogulin — Karlovac i napadu na posadu u Plavča Dragi (tom V, knj. 12, dok. br. 196).

269. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 26. februara 1943. god. o situaciji na sektoru Šestog armijskog korpusa (tom IV, knj. 10, dok. br. 295).

270. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve i u Konjicu (tom IV, knj. 10, dok. br. 296).

271. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. februara 1943. god. o početku izvođenja operacija italijansko-četničkih kolona protiv jedinica NOV u pravcu Drežnice (tom IV, knj. 10, dok. br. 297).

272. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 298).

273. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 26. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 299).

274. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 26. februara 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o potapanju motornog jedrenjaka „Sveti otac" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 204).

275. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. veljače 1943. god. o grupisanju jedinica NOV i o gubicima jedinica pod komandom divizije „Sassari" od 13. siječnja do 22. veljače 1943. godine (tom V, knj. 12, dok. br. 198).

276. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 27. veljače 1943. god. o napadu na vlak kod Plaškog i na osiguranje željezničke pruge kod Ličkog Osika i Skrada (tom V, knj. 12, dok. br. 201).

277. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve i o pretrpljenim gubicima u borbama za Konjic (tom IV, knj. 10, dok. br. 300).

278. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 27. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 301).

279. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 28. februara 1943. god. o načinu izvođenja operacije „Weiss II" (tom IV, knj. 10, dok. br. 303).

280. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 304).

281. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 28. februara 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 10, dok. br. 305).

282. Telegram Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 28. februara 1943. god. potčinjenim komandama za preduzimanje represivne akcije na Zaostrog zbog ubistva kapetana Gregoretija (tom VIII, knj. 1, dok. br. 205).

283. Pregled gubitaka Jedanaestog armijskog korpusa u februaru 1943. godine (tom VI, knj. 5, prilog br. 3).

284. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 1. ožujka 1943. god. o akciji na sela Mogorić i Vrebac (tom V, knj. 13, dok. br. 101).

285. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 1. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 169).

286. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 170).

287. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 2. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 172).

288. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 173).

289. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 3. ožujka 1943. god. o borbama u Lici (tom V, knj. 13, dok. br. 107).

290. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 3. marta 1943. god. o pravcima nastupanja njemačke 717. i 718. divizije i naređenje da se Nijemcima onemogući ulazak u Mostar (tom IV, knj. 11, dok. br. 174).

291. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 3. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i Prozora i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 177).

292. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3. marta 1943. god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije (tom IV, knj. 11, dok. br. 178).

293. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 179).

294. Zabilješke komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" sa sastanka održanog 3. i 4. marta 1943. god. u italijanskoj Vrhovnoj komandi i kod Musolinija u vezi s pitanjem razoružanja četnika i daljeg vođenja operacije „Weiss" protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 11, dok. br. 185).

295. Odobrenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 4. marta 1943. god. za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije (tom IV, knj. 11, dok. br. 180).

296. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 4. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 182).

297. Prijedlog Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. marta 1943. god. da njemačka 718. divizija nastupa u pravcu Prozora (tom IV, knj. 11, dok. br. 183).

298. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 184).

299. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 5. ožujka 1943. god. o ukupnim gubicima divizije „Re" u akciji na području sela Mogorić i Vrebac (tom V, knj. 13, dok. br. 111).

300. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 5. ožujka 1943. god. o operaciji čišćenja u zoni Vojnovac (tom V, knj. 13, dok. br. 113).

301. Operativni izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 5. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Metliku (tom VI, knj. 5, dok. br. 164).

302. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 5. marta 1943. god. svojoj intendanturi da nagradi četnike i jedinice Šestog italijanskog armijskog korpusa (tom III, knj. 5, dok. br. 141).

303. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 5. marta 1943. god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije (tom IV, knj. 11, dok. br. 186).

304. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 5. marta 1943. god. za izvođenje operacija u pravcu Livna (tom IV, knj. 11, dok. br. 187).

305. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 5. marta 1943. god. da se utvrde uzroci velikih gubitaka pretrpljenih u borbama protiv jedinica NOV u Prozoru i dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 188).

306. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 5. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 190).

307. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 191).

308. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 5. ožujka 1943. god. o operaciji čišćenja u zoni Vojnovac (tom V, knj. 13, dok. br. 113).

309. Operativni izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 6. marta 1943. god. o sukobu sa partizanima kod Štrekljevca (tom VI, knj. 5, dok. br. 166).

310. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 6. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 194).

311. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na sektoru Kočerina i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 195).

312. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. marta 1943. god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije (tom IV, knj. 11, dok. br. 196).

313. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. ožujka 1943. god. o napadu Druge NOU, Šeste NOU i Petnaeste NO brigade na četničke garnizone Crna Vlast i Babin Potok (tom V, knj. 13, dok. br. 117).

314. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 7. marta 1943. god. da se spriječi ulazak njemačkih jedinica u Mostarski rudarski bazen (tom IV, knj. 11, dok. br. 197).

315. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 7. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini i kod Gornjeg Vakufa (tom IV, knj. 11, dok. br. 199).

316. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 7. marta 1943. godine o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 200).

317. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 8. ožujka 1943. god. o napadu Petnaeste NO brigade na četnike u Donjem Babinom Potoku (tom V, knj. 13, dok. br. 118).

318. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 8. ožujka 1943. god. o dejstvu potčinjenih jedinica na području Dalmacije u toku druge faze operacije „Weiss“ (tom V, knj. 13, dok. br. 120).

319. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 8. marta 1943. god. da njemačke trupe ne mogu preći liniju Imotski — Posušje — Kunić — Miradovica (tom IV, knj. 11, dok. br. 202).

320. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 8. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 204).

321. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 205).

322. Saopštenje komandanta Jedanaestog armijskog korpusa od 9. marta 1943. god. potčinjenim komandantima o razgovorima sa Musolinijem (tom VI, knj. 5, dok br. 168).

323. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 9. ožujka 1943. god. o borbama u Lici i Gorskom kotaru (tom V, knj. 13, dok. br. 122).

324. Pregled gubitaka divizije „Sassari“ i jedinica za pojačanje od 9. ožujka 1943. god. u periodu od 13. siječnja do 22. veljače 1943. godine (tom V, knj. 13, dok. br. 124).

325. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 9. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 207).

326. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br 208).

327. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 10. marta 1943. god. o pregovorima vođenim u Mostaru između generala Robottia i generala Lütersa o pitanju posjedanja rudokopne zone od strane njemačkih jedinica (tom IV, knj. 11, dok. br. 210).

328. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 10. marta 1943. god. o završetku operacije „Weiss“ (tom IV, knj. 11, dok. br. 211).

329. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 10. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni, kod Prozora i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 213).

330. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 214).

332. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 10. ožujka 1943. god. o dejstvu potčinjenih jedinica na području Dalmacije u toku druge faze operacije „Weiss 1" (tom V, knj. 13, dok. br. 127).

333. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 10. ožujka 1943. god. o napadu na Vrhovine i Crnu Vlast (tom V, knj. 13, dok. br. 126).

334. Izveštaj Karabinijerske stanice Cerkno od 11. marta 1943. god. Kvesturi Gorica o sukobu sa partizanima na Krnici (tom VI, knj. 5, dok. br. 172).

335. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 11. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni, kod Prozora i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 216).

336. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 217).

337. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 11. ožujka 1943. god. o zauzimanju četničkih garnizona Plavče i Drage od strane Četvrte NOU brigade i dijelova Kordunaškog NOP odreda (tom V, knj. 13, dok. br. 129).

338. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 11. ožuljka 1943. god. o dejstvu potčinjenih jedinica na području Dalmacije (tom V, knj. 13, dok. br. 130).

339. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. ožujka 1943. god. o akciji na Jasenak (tom V, knj. 13, dok. br. 132).

340. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 12. ožujka 1943. god. o borbama na području Dalmacije (tom V, knj. 13, dok. br. 133).

341. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 12. marta 1943. god. o borbi sa partizanima na Toškom Čelu (tom VI, knj. 5, dok. br. 173).

342. Izvještaj Karabinijerske stanice Tolmin od 12. marta 1943. god. Kvesturi Gorica o sukobu sa partizanima na Velikom Vrhu (tom VI, knj. 5, dok. br. 174).

343. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni, na sektoru Prozora i u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 219).

344. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 12. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 220).

345. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. ožujka 1943. god. o akciji na Jasenak (tom V, knj. 13, dok. br. 132).

346. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 12. ožujka 1043. god. o borbama na području Dalmacije (tom V, knj. 13, dok. br. 133).

347. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 13. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 222).

348. Obavještenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. marta 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 223).

349. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. marta 1943. god. za napad na jedinice NOV na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 224).

350. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. marta 1943. god. za dostavljanje izvještaja o uzrocima poraza italijanskih jedinica prilikom napada jedinica NOV na garnizone u dolini Neretve i na Prozor (tom IV, knj. 11, dok. br. 225).

351. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 226).

352. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. ožujka 1943. god. o oslobođenju Gračaca i Saborskog od strane naših jedinica i ponovnom zauzimanju Plavče i Drage od strane Talijana i četnika (tom V, knj. 13, dok. br. 137)

353. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 13. ožujka 1943. god. o borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 13, dok. br. 138).

354. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 14. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Rame i Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 228).

355. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. marta 1943. god. o prodoru jedinica NOV u Hercegovinu, izbijanju njemačkih divizija u dolinu Neretve i koncentraciji četnika sjeverno od Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 229).

356. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 230).

357. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 14. ožujka 1943. god. o dejstvima potčinjenih jedinica (tom V, knj. 13, dok. br. 139).

358. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 15. ožujka 1943. god. o prodoru Talijana u Drežnicu i o borbama u Lici (tom V, knj. 13, dok. br. 140).

359. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 15. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 232).

360. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 233).

361. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 15. ožujka 1943. god. o prodoru Talijana u Drežnicu i o borbama u Lici (tom V, knj. 13, dok. br. 140).

362. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 15. ožujka 1943. god. o akciji u zoni Vodice (tom V, knj. 13, dok. br. 141).

363. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 16. marta 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o prebacivanju četnika sa sektora Kolašina na sektor Kalinovik (tom III, knj. 5, dok. br. 142).

364. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile" od 16. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Hočevje, Korinj i Ambrus (tom VI, knj. 5, dok. br. 177).

365. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 16. ožujka 1943. god. o borbama na kninskom sektoru (tom V, knj. 13, dok. br. 144).

366. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. ožujka 1943. god. o gubicima u operaciji na s Drežnicu (tom V, knj. 13, dok. br. 145).

367. Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri Komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 16. marta 1943. god. o rasporedu njemačkih jedinica i borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 235).

368. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 236).

369. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. marta 1943. god. o nastupanju jedinica NOV u pravcu Kalinovnika i pokretima četnika iz Kolašina prema Kalinoviku (tom IV, knj. 11, dok. br. 237).

370. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 17. mart 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji četnika na sektoru Crne Gore i Hercegovine (tom III, knj. 5, dok. br. 143).

371. Naređenje Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 17. marta 1943. god. podređenim jedinicama za akciju protiv ofanzive partizana u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 178).

372. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile" od 17. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 179).

373. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama Prvog bataljona 51. pešadijskog puka u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 180).

374. Izvještaj Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 17. marta 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu na brod „Curzola" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 206).

375. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 17. ožujka 1943. god. o završetku operacije u zoni Vodice (tom V, knj. 13, dok. br. 150).

376. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 17. ožujka 1943. god. o borbama u Gorskom kotaru i Lici (tom V, knj. 13, dok br. 151).

377. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 239).

378. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. marta 1943. god. o koncentraciji četnika na prostoriji Kalinovik — Foča (tom IV, knj. 11, dok. br. 240).

379. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Macerata" od 17. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na motorizovanu kolonu kod Male Gore (tom VI, knj. 5, dok. br. 181).

380. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. marta 1943. god. o ulasku njemačkih jedinica u Drežnicu i povlačenju četnika iz Konjica u pravcu istoka (tom IV, knj. 11, dok. br. 243).

381. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 244).

382. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. marta 1943. god. o dolasku četnika Pavla Đurišića u Foču (tom IV, knj. 11, dok. br. 245).

383. Naređenje Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 18. marta 1943. god. za raspored podređenih jedinica 19. marta u vezi sa akcijama u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 182).

384. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile" od 18. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 183).

385. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 18. ožujka 1943. god. o borbama u Lici i Gorskom kotaru (tom V, knj. 13, dok. br. 152).

386. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 19. marta 1943. god. o akciji u zoni Polhov Gradec (tom VI, knj. 5, dok. br. 185).

387. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 247).

388. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. marta 1943. god. o koncentraciji četnika na sektoru Kalinovika (tom IV, knj. 11, dok. br. 248).

389. Izvještaj Komande italijanskog Petog armijskog korpusa od 19. ožujka 1943. god. o čišćenju u zoni Brezno i o rezultatima napada na talijanski željeznički transport kod Oštarija (tom V, knj. 13, dok. br. 153).

390. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 20. marta 1943. god. o akciji u zoni Polhov Gradec (tom VI, knj. 5, dok. br. 186).

391. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile" od 20. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 187).

392. Izvještaj Karabinijerske grupe Ljubljana od 20. marta 1943. god. o otkrivanju partizanskog centra za vezu u Dobrovi (tom VI, knj. 5, dok. br. 188).

393. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 20. ožujka 1943. god. o borbama na području korpusa (tom V, knj. 13, dok. br. 155).

394. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o pritisku jedinica NOV u rejonu Zastolja i povlačenju četnika u gornjem dijelu Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 249).

395. Zahtjev Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. da njemačke trupe posjednu prostoriju između Jablanice i Grabovice (tom IV, knj. 11, dok. br. 250).

396. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o razbijanju četnika i Italijana kod Nevesinja od strane jedinica NOV (tom IV, knj. 11, dok. br. 251).

397. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o demoralizaciji četnika i zahtjev da SS divizija „Princ Eugen" potpomogne italijansko-četničke jedinice u borbama protiv jedinica NOV na sektoru Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 252).

398. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 253).

399. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o zahtjevu Dobrosava Jevđevića da Nijemci pruže četnicima pomoć u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 254).

400. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. marta 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV na području Kalinovika (tom V, knj. 11, dok. br. 255).

401. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o borbi kod Starog Loga (tom VI, knj. 5, dok. br. 189).

402. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 21. ožujka 1943. god. o napadu jedinica Osme divizije NOV i PO Hrvatske na Crnu Vlast (tom V, knj. 13, dok. br. 160).

403. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 21. ožujka 1943. god. o zauzimanju s. Muć (tom V, knj. 13, dok. br. 161).

404. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 21. marta 1943. god. Komandi Šestog armijskog korpusa da od SS divizije „Princ Eugen“ zatraži učešće u borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 256).

405. Molba Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 21. marta 1943. god. da SS divizija „Princ Eugen“ i 369. divizija učestvuju sa italijanskim Šestim armijskim korpusom u zatvaranju obruča oko jedinica NOV na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 257).

406. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. o napadu jedinica NOV na italijansko-četničke jedinice kod Zastolja, Nevesinja, Razdolja i Krekova (tom IV, knj. 11, dok. br. 259).

407. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. o borbama u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 260).

408. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. o organizaciji sadejstva italijansko-četničkih i njemačkih jedinica radi uništenja jedinica NOV na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 261).

409. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. o gubicima italijanske kolone Scotti u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 262).

410. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. marta 1943. god. o pristizanju njemačkih pojačanja u Goražde i na željezničku prugu Goražde — Sarajevo (tom IV, knj. 11, dok. br. 263).

412. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 22. marta 1943. god. o toku i rezultatima borbi u Suhoj krajini (tom VI, knj. 5, dok. br. 190).

413. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 22. ožujka 1943. god. o borbama u Lici (tom V, knj. 13, dok. br. 163).

414. Razgovor vođen 22. marta 1943. god između načelnika Štaba Superslode i komandanta Šestog armijskog korpusa o organizovanju operacija protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve, o razbijanju italijanske kolone Scotti i o ponovnom zahtjevu da Nijemci uzmu učešća u daljim borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 264).

415. Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 22. marta 1943. god. o situaciji u Hercegovini i molba da Nijemci učestvuju u operacijama na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 265).

416. Molba Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 22. marta 1943. god. da vrhovni komandant Jugoistoka ponovo razmotri učešće njemačkih trupa u operacijama protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 266).

417. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. marta 1943. god. o nepristajanju SS divizije „Princ Eugen“ da učestvuje u operacijama protiv jedinica NOV na području Nevesinja i molba da se pojačaju trupe Šestog armijskog korpusa (tom IV, knj. 11, dok. br. 269).

418. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. marta 1943. god. o napadu jedinica NOV na Drugi bataljon 260. italijanskog puka, rasporedu Grupe Scotti i odbrani Mostara (tom IV, knj. 11, dok. br. 270).

419. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. marta 1943. god. o odgovoru SS divizije „Princ Eugen“ da ne može učestvovati u operacijama na lijevoj obali Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 271).

420. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. marta 1943. god. o prodiranju jedinica NOV u Hercegovinu i povlačenju italijansko-četničkih jedinica (tom IV, knj. 11, dok. br. 272).

421. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. marta 1943. god. o povlačenju četnika sa područja Kalinovika i o izdatom naređenju diviziji „Taurinense“ za posjedanje položaja u dolini Drine (tom IV, knj. 11, dok. br. 273).

422. Obavještenje komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 23. marta 1943. god. o ponovnom odbijanju Nijemaca da uzmu učešća u operacijama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 274).

423. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 23. marta 1943. god. da njemačke trupe ne mogu očestvovati u operacijama istočno od Mostara (tom IV, knj. 11, dok. br. 275).

424. Obaveštenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 23. marta 1943. god. o pripremama četnika za napad na jedinice NOV u Nevesinju (tom IV, knj. 11, dok. br. 276).

425. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 23. marta 1943. god. o borbama u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 279).

426. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 23. marta 1943. god. Komandı Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Ribniškoj dolini (tom VI, knj. 5, dok. br. 192).

427. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 23. ožujka 1943. god. o borbama na sektoru Vrhovine (tom V, knj. 13, dok. br. 166).

428. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 23. ožujka 1943. god. o ponovnoj okciji u zoni Vodice (tom V, knj. 13, dok. br. 167).

429. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 24. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Ribniškoj dolini (tom VI, knj. 5, dok. br. 193).

430. Operativna zapovest Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 24. marta 1943. god. za opkoljavanje i uništenje partizanskih snaga na Velikoj Gori (tom VI, knj. 5, dok. br. 194).

431. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. marta 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 281).

432. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. marta 1943. god. o pokretu četnika sa sektora Blagaja radi napada na Nevesinje (tom IV, knj. 11, dok. br. 282).

433. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. marta 1943. god. o pretrpljenim gubicima prilikom napada jedinica NOV na italijanske snage kod Zastolja (tom IV, knj. 11 dok. br. 283).

434. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. marta 1943. god. o rasporedu njemačkih jedinica na području Goražda i o jačini četnika kod Ustikoline i u Foči (tom IV, knj. 11, dok. br. 284).

435. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 24. ožujka 1943. god. o borbama u Lici (tom V, knj. 13, dok. br. 170).

436. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 25. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Ribniškoj dolini (tom VI, knj. 5, dok. br. 195).

437. Operativna zapovest Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 25. marta 1943. god. za opkoljavanje i uništenje partizanskih snaga na Velikoj Gori (tom VI, knj. 5, dok. br. 196).

438. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 25. ožujka 1943. god. o napadu Četvrte NOU brigade na Letinac (tom V, knj. 13, dok. br. 175).

439. Naređenje italijanske Vrhovne komande od 25. marta 1943. god. za dostavljanje izvještaja o traženju Dobrosava Jevđevića, delegata Draže Mihailovića, da Nijemci pruže pomoć četnicima u borbi protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 285).

440. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 25. marta 1943. god. o zahtjevu Dobrosava Jevđevića da Nijemci pruže pomoć četnicima u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 286).

441. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 287).

442. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. marta 1943. god. o rasporedu i jačini četnika na području Foče (tom IV, knj. 11, dok. br. 288).

443 Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 26. marta 1943. god. o borbama u Ribniškoj dolini (tom VI, knj. 5, dok. br. 197).

444. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Macerata“ od 26. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbi u Jelenovom Žlebu (tom VI, knj. 5, dok. br. 198).

445. Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 26. marta 1943. god o nemogućnosti upućivanja divizije „Sassari“ u Italiju zbog teške situacije u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 289).

446. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 291).

447. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. marta 1943. god. o rasporedu jedinica korpusa (tom IV, knj. 11, dok. br. 292).

448. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. marta 1943. god. o povlačenju četnika prema Drini (tom IV, knj. 11, dok. br. 293).

449. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. ožujka 1943. god. o izvršenom čišćenju zone Muć (tom V, knj. 13, dok. br. 178).

450. Dopunski izveštaj Komande pešadijske divizije „Macerata“ od 27. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o gubicima u ljudstvu i oružju u borbi u Jelenovom Žlebu (tom VI, knj. 5, dok. br. 199).

451. Izveštaj Komande Jurišne grupacije crnih košulja „XXI aprile“ od 27. marta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbi u Jelenovom Žlebu (tom VI, knj. 5, dok. br. 200).

452. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 27. marta 1943. god. da se preduzmu mjere bezbjednosti u mjestima ugroženim od jedinica NOV (tom IV, knj. 11, dok. br. 296).

453. Prijedlog Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 27. marta 1943. god. da njemačke vazduhoplovne snage bombarduju jedinice NOV na području Kalinovik — Foča (tom IV, knj. 11, dok. br. 297).

454. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. marta 1943. god. o zauzimanju Nevesinja od strane četnika i Italijana (tom IV, knj. 11, dok. br. 298).

455. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 299)

456. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. marta 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 11, dok. br. 300).

457. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. ožujka 1943. god. o borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 13, dok. br. 182).

458. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 28. marta 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o zarobljavanju ratnih brodova u Bračkom kanalu (tom VIII, knj. 1, dok. br. 207).

459. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 302).

460. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28. marta 1943. god. o povlačenju četnika na desnu obalu Drine i koncentraciji jedinica NOV na lijevoj obali (tom IV, knj. 11, dok. br. 303).

461. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 28. ožujka 1943. god. o borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 13, dok. br. 185).

462. Izvještaj Komande talijanskog Osmanaestog armijskog korpusa od 29. marta 1943. god. o borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 13, dok. br. 188).

463. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. ožujka 1943. god. o napadu na garnizone Brušane i Križpolje (tom V, knj. 13, dok. br. 189).

464. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29. marta 1943. god. o pokušajima jedinica NOV da forsiraju Drinu kod Broda i Ustikoline (tom IV, knj. 11, dok. br. 304).

465. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29. marta 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 305).

466. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29. marta 1943. god. o zauzimanju Nevesinja od strane jedinica NOV (tom IV, knj. 11, dok. br. 306).

467. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29. marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 307).

467a. Izveštaj Operativnog odeljenja Komande Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u Ribniškoj dolini od 22. do 29. marta 1943. godine (tom VI, knj. 5. dok. br. 202).

468. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 30. ožujka 1943. god. o borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 13, dok. br. 196).

469. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 30. marta 1943. god. za bombardovanje položaja jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 308).

470. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30. marta 1943. god. o izjavi Dobrosava Jevđevića o padu Nevesinja (tom IV, knj. 11, dok. br. 309).

471. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30. marta 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 310).

472. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30. marta 1943. god. o borbama na području Brod — Foča — Ustikolina (tom IV, knj. 11, dok. br. 311).

473. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 31. marta 1943. god. o namjeri Dobrosava Jevđevića da zatraži pomoć od Nijemaca (tom IV, knj. 11, dok. br. 313).

474. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 31. marta 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 11, dok. br. 314).

475. Izvještaj Komande italijanske divizije „Murge" od marta 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve (tom IV, knj. 11, dok. br. 209).

476. Pregled gubitaka Jedanaestog armijskog korpusa u martu 1943. god. (tom VI, knj. 5, prilog br. 4).

477. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 1. aprila 1943. god. za preuzimanje inicijative u operacijama od jedinica NOV i izvođenje fortifikacijskih radova oko Mostara i na rijeci Trebišnjici (tom IV, knj. 12, dok. br. 167).

478. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. aprila 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 169).

479. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. aprila 1943. god. o razbijanju četnika na Trusini pl. od strane jedinica NOV (tom IV, knj. 12, dok. br. 170).

480. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12. dok. br. 171).

481. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV kod Broda i Ustikoline (tom IV, knj. 12, dok. br. 172).

482. Izvještaj italijanske divizije „Murge" od 1. aprila 1943. god. o uzrocima pada Prozora (tom IV, knj. 12, dok. br. 173).

483. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 1. travnja 1943. god. o napadu Četrnaeste NO brigade na Klanac (tom V, knj. 14, dok. br. 118).

484. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 1. travnja 1943. god. o završnom čišćenju u zoni Nevest — Cera — Visoka (tom V, knj. 14, dok. br. 119).

485. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. aprila 1943. god. za reorganizaciju četničkih jedinica, evakuaciju Gacka i pripremu operacija protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 175).

486. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br 176).

487. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV kod Ustikoline i Broda (tom IV, knj. 12, dok. br. 177).

488. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. aprila 1943. god. o pregrupaciji jedinica (tom IV, knj. 12, dok. br. 178).

489. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 2. aprila 1943. god. o rasporedu četničkih jedinica u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 179)

490. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 2. travnja 1943. god. o napadu Šeste i Devete NOU brigade na Sinac i Lešće (tom V, knj. 14, dok. br. 120).

491. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 181).

492. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira od 3. aprila 1943. god. o moralu četničkih jedinica u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br 182).

493. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira od 3. aprila 1943. god. o rasporedu četnika i razbijanju njihovih jedinica od strane NOV na području Gacka (tom IV, knj. 12, dok. br. 184).

494. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 3. aprila 1943. god. o napadu četnika na jedinice NOV sa pravca Trusina pl. prema Nevesinju (tom IV, knj. 12, dok. br. 185).

495. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 3. travnja 1943. god. o napadu Četvrte NOU brigade na Brlog (tom V, knj. 14, dok. br. 122).

496. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 187).

497. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV kod Broda, Ustikoline i Krstaca (tom IV, knj. 12, dok. br. 188).

498. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira od 4. aprila 1943. god. o napadu jedinica NOV na četničke položaje kod Drežnja (tom IV, knj. 12, dok. br. 189).

499. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Mostara od 4. aprila 1943. god. o napadu jedinica NOV na Ljubinje (tom IV, knj. 12. dok. br. 190).

500. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira od 4. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 191).

501. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. travnja 1943. god. o napadu Četvrte NOU brigade na Brlog (tom V, knj. 14, dok. br. 123).

502. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 192).

503. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5. aprila 1943. god. o bombardovanju položaja jedinica NOV kod Broda i Ustikoline (tom IV, knj. 12, dok. br. 193).

504. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 5. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV kod Šipačna i rasporedu četničkih jedinica (tom IV, knj. 12, dok. br. 194).

505. Izvještaj Komande italijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 5. travnja 1943. god. o završnom čišćenju u zoni Muć (tom V, knj. 14, dok. br. 127).

506. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 196).

507. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 197).

508. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 6. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 198).

509. Zapovest Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 6. aprila 1943. god. za čišćenje zone Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 204).

510. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 6. travnja 1943. god. o borbama kod Brloga (tom V, knj. 14, dok. br. 128).

511. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 7. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 200).

512. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 7. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na prostoriji Foča — Čelebić (tom IV, knj. 12, dok. br. 201).

513. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 7. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 12, dok. br. 202).

514. Naređenje Generalštaba italijanske suvozemne vojske od 7. aprila 1943. god. za predislokaciju podređenih jedinica prilikom povratka iz SSSR-a (tom VI, knj. 5, dok. br. 206).

515. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. travnja 1943. god. o čišćenju u zoni Ogulina (tom V, knj. 14, dok. br. 130).

516. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 204).

517. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 205).

518. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 8. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 208).

519. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 8. travnja 1943. god. o zauzimanju Plaškog od strane dijelova Šeste NOU brigade i Prvog kordunaškog NOP odreda (tom V, knj. 14, dok. br. 135).

520. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u istočnoj Bosni i Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br 207).

521. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. aprila 1943. god. o izjavi zahvalnosti Dobrosava Jevđevića, delegata četničke Vrhovne komande, italijanskim jedinicama na pruženoj pomoći u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja (tom IV, knj. 12, dok. br. 208).

522. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 209).

523. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 9. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 209).

524. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 9. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Mokrec (tom VI, knj. 5, dok. br. 210).

525. Izvještaj Komande italijanskog Petog armijskog korpusa od 9. travnja 1943. god. o napadu Druge NOU brigade na Široku Kulu (tom V, knj. 14, dok. br. 140).

526. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 211).

527. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 212).

528. Uputstvo Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 10. aprila 1943. god. za borbu protiv partizana na moru (tom VIII, knj. 1, dok. br. 208).

529. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 10. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Čatež (tom VI, knj. 5, dok. br. 211).

530. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 214).

531. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 215).

532. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 11. aprila 1943. god. o pripremama četnika za napad na jedinice NOV kod Kobilje glave (tom IV, knj. 12, dok. br. 216).

533. Izvještaj Komande italijanskog Petog armijskog korpusa od 11. travnja 1943. god. o akciji divizije „Re" (tom V, knj. 14, dok. br. 145).

534. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 11. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na teritoriji Crne Gore i Hercegovine (tom III, knj. 5, dok. br. 145).

535. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 12. aprila 1943. god. za zatvaranje pravca Drežnica — Željuša (tom IV, knj. 12, dok. br 217).

536. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 12. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 219).

537. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 12. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji u zoni Čatež (tom VI, knj. 5, dok. br. 212).

538. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 12. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Čatež (tom VI, knj. 5, dok. br. 213).

539. Izvještaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 12. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Ključ — V Hribu (tom VI, knj. 5, dok. br. 214).

540. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. travnja 1943. god. o borbi kod Kompolja (tom V, knj. 14, dok. br. 149).

541. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 12. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o povlačenju italijanskog garnizona Čajniče prema Pljevljima (tom III, knj. 5, dok. br. 146).

542. Obavještenje načelnika italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 13. aprila 1943. god. o traženju da Nijemci preduzmu operacije protiv jedinica NOV u Sandžaku i naređenje za učešće Šestog armijskog korpusa i vazduhoplovstva u tim operacijama (tom IV, knj. 12, dok. br. 220).

543. Izvještaj italijanskog vojnog izaslanika iz Beograda od 13. aprila 1943. god. o opkoljavanju italijanskog bataljona kod Foče od strane jedinica NOV (tom IV, knj. 12, dok. br. 222).

544. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 223).

545. Dnevni izvještaj italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. aprila 1943. god. o pretrpljenim gubicima u borbama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 224).

546. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 13. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji u zoni Čatež (tom VI, knj. 5, dok. br. 215).

547. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 13. aprila 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Ključ — V Hribu (tom VI, knj. 5, dok. br. 216).

548. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. travnja 1943. god. o borbi kod Prokika (tom V, knj. 14, dok. br. 151).

549. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 14. aprila 1943. god. za prikupljanje svih četnika iz Hercegovine za napad na jedinice NOV oko Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 225).

550. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 14. aprila 1943. god. za bombardovanje položaja jedinica NOV oko Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 226).

551. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 14. aprila 1943. god. da se ispitaju uzroci poraza italijanskih jedinica u Prozoru i dolini Rame i Neretve (tom IV, knj. 12, dok. br. 227).

552. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 228).

553. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. aprila 1943. god. o pritisku jedinica NOV na Foču i gubicima bataljona „Intra" (tom IV, knj. 12, dok. br. 229).

554. Naređenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 15. aprila 1943. god. za organizaciju sadejstva sa njemačkim trupama u vezi sa operacijama prema Foči (tom IV, knj. 12, dok. br. 230).

555. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 15. aprila 1943. god. za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 231).

556. Izvještaj Guvernatorata Crne Gore od 15. aprila 1943. god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 232).

557. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. aprila 1943. god. o postignutom sporazumu između komandanata divizija „Marche" i SS „Princ Eugen" za posjedanje položaja u dolini Neretve (tom IV, knj. 12, dok. br. 233).

558. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 234).

559. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. aprila 1943. god. o napadu jedinica NOV na Foču i pravcima nastupanja četnika (tom IV, knj. 12, dok. br. 235).

560. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 15. travnja 1943. god. o akciji divizije „Re" (tom V, knj. 14, dok. br. 158).

561. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 15. travnja 1943. god. o akciji dijelova Ličkog NOP odreda u zoni Vujanići (tom V, knj. 14, dok. br. 159).

562. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 236).

563. Obavještenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. aprila 1943. god. o bombardovanju položaja jedinica NOV oko Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 237).

564. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. aprila 1943. god. o nastupanju četnika sa pravca Čelebića prema Foči (tom IV, knj. 12, dok. br. 238).

565. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 16. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o zarobljavanju motornog jedrenjaka „Africano" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 209).

566. Predlog Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 16. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o preduzimanju represalija povodom zarobljavanja motornog jedrenjaka „Africano" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 210).

567. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 239).

568. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 17. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o borbama Njemaca i četnika na sektoru Pljevalja, Nikšića i Podgorice (Titograda) (tom III, knj. 5, dok. br. 147).

569. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 17. travnja 1943. god. o čišćenju u zoni Ogulin (tom V, knj. 14, dok. br. 163).

570. Izveštaj Prefekture Gorica od 17. aprila 1943. god. Ministarstvu unutrašnjih poslova o napadu partizana na italijansku motorizovanu patrolu u Polju (tom VI, knj. 5, dok. br. 217).

571. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 18. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu partizana na železničku prugu Novo Mesto — Metlika (tom VI, knj. 5, dok. br. 218).

572. Naređenje italijanske Vrhovne komande od 18. aprila 1943. god. za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 240).

573. Obavještenje italijanske Vojne misije u Zagrebu od 18. aprila 1943. god. o pripremama i jačini njemačkih jedinica za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 242).

574. Obavještenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. aprila 1943. god. o bombardovanju položaja jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 243).

575. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. aprila 1943. god. o teškoćama preduzimanja operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 244).

576. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. aprila 1943. god. o održanom sastanku na Cetinju u vezi sa operacijama protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 245).

577. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 246).

578. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 18. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV kod Plane i Nevesinja (tom IV, knj. 12, dok. br. 247).

579. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 18. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o prelasku jedinica NOVJ preko Pive i povlačenju četnika (tom III, knj. 5, dok. br. 148).

580. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 19. aprila 1943. god. o protivmerama za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 248).

581. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 250).

582. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 19. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Žabljaka i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 149).

583. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 20. aprila 1943. god. o jačini jedinica koje će učestvovati u operacijama protiv jedinica NOV na pravcu Plana — Gacko — Čemerno (tom IV, knj. 12, dok. br. 251).

584. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 20. aprila 1943. god. o nastupanju njemačkih jedinica sa pravca Rogatice prema Foči (tom IV, knj. 12, dok. br. 252).

585. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 254).

586. Izvještaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 20. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji u zoni Jugorje (tom VI, knj. 5, dok. br. 219).

587. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 20. travnja 1943. god. o paljenju sela: Vujanići i Bribirske Mostine (tom V, knj. 14, dok. br. 168).

588. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 20. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Foče, Pljevalja, Žabljaka, Nikšića i Andrijevice (tom III, knj. 5, dok. br. 150).

589. Zabilješke sa sastanka održanog 21. aprila 1943. god. pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" (tom IV, knj. 12, dok. br. 255).

590. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 257).

591. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 21. aprila 1943. god. o borbama italijanskih i četničkih snaga protiv jedinica NOV na prostoriji Nevesinje — Plana — Gacko (tom IV, knj. 12, dok. br. 258).

592. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 21. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji u zoni Jugorje (tom VI, knj. 5, dok. br. 221).

593. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 21. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Žabljaka (tom III, knj. 5, dok. br. 151).

594. Naređenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 22. aprila 1943. god. za izvođenje operacija protiv jedinica NOV na području Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 259).

595. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok br. 260)

596. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 22. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o borbama na sektoru Foče, Žabljaka, Nikšića i Peći (tom III, knj. 5, dok. br. 152).

597. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 22. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o borbama kod Jugorja i Lopate (tom VI, knj. 5, dok. br. 222).

598. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 23. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 262).

599. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 23. aprila 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o akciji u zoni Jugorje (tom VI, knj. 5, dok. br. 223).

600. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 264).

601. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 24. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Pljevalja, Žabljaka, Nikšića, Podgorice i Kolašina (tom III, knj. 5, dok. br. 153).

602. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 266).

603. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. aprila 1943. god. o izvođenju operacija na prostoriji Nevesinje — Berkovići — Fatnica — Meka Gruda (tom IV, knj. 12, dok. br. 267).

604. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 25. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 268).

605. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 25. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 269).

606. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 25. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Pljevalja, Nikšića i Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 154).

607. Obavještenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 26. aprila 1943. god. o traženju da njemačke jedinice izvrše prodor prema opsiednutom garnizonu Foča i naređenje da italijanske jedinice divizije „Taurinense" učestvuju u toj operaciji (tom IV, knj. 12, dok. br. 270).

608. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 272).

609. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 26. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u Hercegovini i Crnoj Gori (tom IV, knj. 12, dok. br. 273).

610. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 26. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Pljevalja, Žabljaka i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 155).

611. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. aprila 1943. god. o operacijama za deblokadu Foče (tom IV, knj. 12, dok. br. 274).

612. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. aprila 1943. god. o napadu jedinica NOV na italijanske jedinice kod Kobilje Glave (tom IV, knj. 12, dok. br. 275).

613. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 276).

614. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 27. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima oko Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 156).

615. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 278).

616. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 28. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o pomjeranju i rasporedu četničkih snaga na sektoru Žabljaka, Nikšića i Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 157).

617. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 280).

618. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira od 29. aprila 1943. god. o gubicima četnika majora Baćovića u borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 281).

619. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 29. aprila 1943. god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u Hercegovini i situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 282).

620. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 29. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 158).

621. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30. aprila 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 12, dok. br. 284).

622. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 30. april 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na sektoru Kolašina i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 159).

623. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 30. travnja 1943. god. o zauzeću Oštarija od strane dijelova Druge NOU brigade (tom V, knj. 14, dok. br. 186).

624. Pregled gubitaka Jedanaestog armijskog korpusa u aprilu 1943. godine (tom VI, knj. 5, prilog br. 5).

625. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 1. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima u rejonu Žabljaka, Kolašina i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 160).

626. Direktive Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 1. maja 1943. god. komandantima specijalnih bataljona o zadacima i taktici (tom VI, knj. 6, dok. br. 73).

627. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 149).

628. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 1. svibnja 1943. god. o akciji čišćenja u zoni Srednja, Sitno i Žrnovica (tom V, knj. 15, dok. br. 111).

629. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 1. svibnja 1943. god. o napadu dijelova Šeste divizije na klanac Vrata (tom V, knj. 15, dok. br. 112).

630. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 2. svibnja 1943. god. o napadu dijelova Splitskog NOP odreda na stražu za zaštitu pruge kod Klisa (tom V, knj. 15, dok. br. 114).

631. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 2. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu Narodnooslobodilačke vojske na uporište Javorak i ulasku njemačkih jedinica u Brodarevo (tom III, knj. 5. dok. br. 161).

632. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 2. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizanskih brigada na garnizone Mokronog, Št. Rupert i Rakovnik (tom VI, knj. 6, dok. br. 75).

633. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 151)

634. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 3. svibnja 1943. god. o čišćenju u zoni Srednja kod Omiša (tom V, knj. 13, dok. br. 120).

635. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 3. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o pobjedi Narodnooslobodilačke vojske na Javorju i saradnji sa četnicima i separatistima (tom III, knj. 5, dok. br. 162).

636. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 3. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u dolini Mirne (tom VI, knj. 6, dok. br. 76).

637. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 154).

638. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 3. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 156).

639. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 4. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o povlačenju italijanskih jedinica prema Nikšiću i o novom rasporedu četničkih snaga (tom III, knj. 5, dok br. 163).

640. Izveštaj Karabinijerske grupe Gorica od 4. maja 1943. god. Komandi kraljevskih karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o rezultatima čišćenja planine Golobar i Javornik (tom VI, knj. 6 dok. br. 78).

641. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 157).

642. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 5. svibnja 1943. god. o dejstvu dijelova Prve NOU brigade u zoni Sušanj (tom V, knj. 15, dok. br. 125).

643. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 5. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu Narodnooslobodilačke vojske na četnike oko Kovrena i napredovanju prema Nikšiću (tom III, knj. 5, dok. br. 164).

644. Izveštaj pedašijske divizije „Isonzo" od 5. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o završenom čišćenju doline Mirne (tom VI, knj. 6, dok. br. 79).

645. Izvještaj komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 5. maja 1943. god. o održanom sastanku sa komandantom njemačkih snaga za Jugoistok (tom IV, knj. 13, dok. br. 160).

646. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 161).

647. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 6. svibnja 1943. god. o jačini ustaško-domobranskih jedinica na Pagu (tom V, knj. 15, dok. br. 129).

648. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 6. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima na prostoriji Bijelog Polja, Kolašina i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 165).

649. Izveštaj pešadijske divizije „Isonzo" od 6. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima u zoni Pribanci (tom VI, knj 6, dok. br. 80).

650. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. maja 1943. god. za odbranu južne Hercegovine (tom IV, knj. 13, dok. br. 164).

651. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 165).

652. Izvještaj Komande italijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 7. svibnja 1943. god. o akciji talijanskih snaga u zoni Cista (tom V, knj. 15, dok. br. 132).

653. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. svibnja 1943 god. o talijanskoj akciji u zoni Ogulina i Karlovca (tom V, knj 15, dok. br. 133).

654. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 7. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napredovanju partizanskih snaga u okolini Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 166).

655. Naređenje Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 7. maja 1943. god. za promenu rasporeda podređenih jedinica (tom VI, knj. 6, dok. br. 81).

656. Izveštaj Komande Karabinijerske stanice Gorica od 7. maja 1943. god. Goričkoj kvesturi o napadu partizana na kasarnu u Čepovanu (tom VI, knj. 6, dok br. 82)

657. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 8. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o dolasku Narodnooslobodilačke vojske u Mojkovac i manjim pokretima i akcijama na prostoriji oko Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 167).

658. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 8. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu partizana na garnizon Vinica (tom VI, knj. 6, dok. br. 83).

659. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 168).

660. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 9. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o odlaganju operacije u zoni Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 168).

661. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 9. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Pribanaca (tom VI, knj. 6, dok. br. 84).

662. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 9. maja 1943. god. o rezultatu sastanka održanog između generala Robottia i generala Löhra u Zagrebu (tom IV, knj. 13, dok. br. 172).

663. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj 13, dok. br 173).

664. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. maja 1943. god. o pripremama za operacije protiv jedinica NOV na području Nikšića (tom IV, knj. 13, dok. br. 174).

665. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 11. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o napadu Narodnooslobodilačke vojske na jednu italijansku auto-kolonu (tom III, knj. 5. dok. br. 169).

666. Obavještenje Vrhovne komande italijanske vojske od 11. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o učešću jedinica Šestog armijskog korpusa u Crnoj Gori na obezbeđenju linije Podgorica — Nikšić — Bileća (tom III, knj. 5, dok. br. 170).

667. Izveštaj Goričke kvesture od 11. maja 1943. god. Ministarstvu unutrašnjih poslova o čišćenju zone Tolminski Lom (tom VI, knj. 6, dok. br. 85).

668. Naređenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 11. maja 1943. god. da trupe italijanskog Šestog armijskog korpusa sadejstvuju jedinicama Četrnaestog armijskog korpusa u operacijama protiv jedinica NOV u Crnoj Gori (tom IV, knj. 13, dok. br. 178).

669. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 11. maja 1943. god. o izdatom naređenju Komande Šestog armijkog korpusa za izvođenje operacija protiv jedinica NOV (tom IV, knj. 13, dok. br. 180).

670. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. maja 1943. god. o izvođenju operacija za deblokadu Foče (tom IV, knj. 13, dok. br. 181).

671. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 182).

672. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 12. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o bojevima oko Bijelog Polja i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 171).

673. Izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 12. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o rezultatima razgovora sa guvernerom Crne Gore po pitanju rasporeda italijanskih snaga na teritoriji Crne Gore i Hercegovine (tom III, knj. 5, dok. br. 172).

674. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. svibnja 1943. god. o borbama na sektoru Krivog Puta i Sušnja (tom V, knj. 15, dok. br. 145).

675. Izvještaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 12. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Ajdovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 86).

676. Izveštaj Goričke kvesture od 12. maja 1943. god. o rezultatima čišćenja zone Tolminski Lom (tom VI, knj. 6, dok. br. 87).

677. Izveštaj Kraljevskog odeljenja granične službe javne bezbednosti Podbrdo od 12. maja 1943. god. Goričkoj kvesturi o napadu partizana na grupu alpinaca u selu Livek (tom VI, knj. 6, dok. br. 88).

678. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 13. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" o borbama u rejonu Bijelog Polja i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 173).

679. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 13. maja 1943. god. Vrhovnoj komandi italijanske vojske o stavljanju dijelova Šestog armijskog korpusa pod komandu Četrnaestog armijskog korpusa (tom III, knj. 5, dok. br. 174).

680. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 13. maja 1943. god. Komandi Šestog armijskog korpusa za zatvaranje izlaza iz zone Njegoša ka Trebinju i Grahovu (tom III, knj. 5, dok. br. 175).

681. Operativni izvještaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 13. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Zagorica — Dobrnič (tom VI, knj. 6, dok. br. 89).

682. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 13. maja 1943. god. o organizovanom sadejstvu između trupa Šestog i Četrnaestog armijskog korpusa (tom IV, knj. 13, dok. br. 189).

683. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 14. svibnja 1943. god. o napadu dijelova Cetinskog NOP odreda na rudnik Košute (tom V, knj. 15, dok. br. 151).

684. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 14. maj 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ o bojevima u rejonima Pljevlja, Nikšić, Podgorica (tom III, knj. 5, dok. br 176).

685. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. maja 1943. god. o nastupanju njemačkih trupa prema Trnovu (tom IV, knj. 13, dok. br. 193).

686. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 15. maj 1943. god. Komandi Druge armije o borbama italijanskih i njemačkih trupa oko Bijelog Polja i Šahovića (tom III, knj. 5, dok. br. 177).

687. Operativni izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 15. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Čatež — Tihaboj — Sv. Križ (tom VI, knj. 6, dok. br. 90).

688. Izveštaj Komande granične straže Jedanaestog armijskog korpusa od 15. maja 1943. god. Goričkoj prefekturi o akcijama u zoni Kal — Kolovrat (tom VI, knj. 6, dok. br. 91).

689. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 15. maja 1943 god. o nastupanju SS divizije „Princ Eugen“ kroz Hercegovinu bez saglasnosti sa italijanskom komandom (tom IV, knj. 13, dok. br. 197).

690. Zahtjev Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 15. maja 1943. god. da SS divizija „Princ Eugen“ obustavi dalje pokrete kroz Hercegovinu (tom IV, knj. 13, dok. br. 198).

691. Izvještaj Komande italijanske Druge armije od 15. maja 1943. god. o nastupanju njemačkih divizija kroz Hercegovinu, Crnu Goru i Sandžak (tom IV, knj. 13, dok. br. 199).

692. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. maja 1943. god. o nastupanju njemačkih trupa kroz Hercegovinu i koncentraciji četnika u Gacku (tom IV, knj. 13, dok. br. 200).

693. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. maja 1943. god. o napadu jedinica NOV na Ravno i povlačenju četnika (tom IV, knj. 13, dok. br. 201).

694. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. maja 1943. god. o nastupanju njemačkih jedinica kroz Hercegovinu (tom IV, knj. 13, dok. br. 202).

695. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 16. maj 1943. god. Komandi Druge armije o rasporedu snaga i dolasku novih njemačkih, bugarskih i italijanskih jedinica na sektor Pljevalja i Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 178).

696. Izvještaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 16. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o završetku akcije u zoni Čatež — Tihaboj — Sv. Križ (tom VI, knj. 6, dok. br. 92).

697. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 16. svibnja 1943. god. o otporu dijelova Šeste NOU brigade u zoni Zavid — Iličići i o zračnoj aktivnosti (tom V, knj. 15, dok. br. 155).

698. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. maja 1943. god. o poljuljanom prestižu zbog upada SS divizije „Princ Eugen" u Hercegovinu (tom IV, knj. 13, dok. br. 206).

699. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. maja 1943. god. o dolasku njemačke 373. divizije na područje Široki Brijeg — Imotski — Ljubiški (tom IV, knj. 13, dok. br. 207).

700. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br 208).

701. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 17. maj. 1943. god. Komandi Druge armije o pokretima njemačkih jedinica od Sandžaka i bojevima italijanskih jedinica u rejonu Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 179).

702. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 17. maja 1943. god. da se ne izvrši razoružanje četnika (tom IV, knj. 13, dok. br. 213).

703. Izvještaj Odeljenja za vezu italijanskog Ministarstva inostranih poslova pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 17. maja 1943. god. o izvođenju operacije „Schwarz" od strane njemačkih trupa na teritoriji Hercegovine, Crne Gore i Sandžaka bez obavještenja i pristanka italijanskih komandi (tom IV, knj. 13, dok. br. 214).

704. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17. maja 1943. god. o prepisci Komande SS divizije „Princ Eugen" i komandi italijanskih jedinica u vezi sa nastupanjem njemačkih trupa kroz Hercegovinu (tom IV, knj. 13, dok br. 215)

705. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 18. svibnja 1943. god. o sukobu sa dijelovima Splitskog NOP odreda u zoni Pribude i Milešina i o naklonjenosti stanovnika prema Narodnooslobodilačkoj vojsci (tom V, knj. 15, dok. br. 159).

706. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 18. maj 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima u rejonu Bijelog Polja i Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 180).

707. Izveštaj Odeljenja javne bezbednosti Tolmin od 18. maja 1943. god. Goričkoj kvesturi o napadu partizana na kamion vojnika kod Kobarida (tom VI, knj. 6, dok. br. 94).

708. Dnevni izvještaj Komande talijanskog Šestog armijskog korpusa od 18. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 220).

709. Izvještaj Komande italijanske divizije „Marche" od 18. maja 1943. god. o događajima koji su se desili od 13. do 22. februara prilikom napada jedinica NOV na garnizone u dolini Neretve (tom IV, knj. 13, dok. br. 223).

710. Izvještaj Kraljevske italijanske misije u Hrvatskoj od 18. maja 1943. god. u vezi sa operacijom „Schwarz" (tom IV, knj. 13, dok. br. 227).

711. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 19. maj 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima na sektoru Bijelog Polja, Kolašina i Podgorice (tom III, knj. 5, dok. br. 181).

712. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 19. februara 1943. god. o napadu jedinica NOV na četnike u zoni Jelino Polje (tom V, knj. 15, dok. br. 161).

713. Izvještaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 19. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na voz kod Uršnih Sela i rušenju pruge u dolini Mirne (tom VI knj. 6, dok. br. 95).

714. Izvještaj Grupe karabinijera Trst od 19. maja 1943. god. Komandi karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na kamion vojnika kod Štjaka (tom VI, knj. 6, dok. br. 96).

715. Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 19. maja 1943. god. o stavu prema četnicima sjeverno od linije Stolac — Bileća (tom IV, knj. 13, dok. br. 228).

716. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. maja 1943. god. o nastupanju njemačkih trupa u pravcu Bileće (tom IV, knj. 13, dok. br. 229).

717. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 230).

718. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 20. maj 1943. god. Komandi Druge armije o stanju njemačkih i italijanskih snaga na komunikaciji Podgorica — Kolašin (tom III, knj. 5, dok. br. 182).

719. Izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 20. maja 1943. god. Štabu Četrnaestog armijskog korpusa o nastupanju njemačkih jedinica od Vilusa ka Nikšiću (tom III, knj. 5, dok. br. 183).

720. Izvještaj glavnog inspektora policije Trst od 20. maja 1943. god. Goričkoj prefekturi o rezultatima čišćenja doline Soče (tom VI, knj. 6, dok. br. 97).

721. Obavještenje Komande Šestog armijskog korpusa od 20. maja 1943. god. o naređenju italijanske Vrhovne komande da italijanske trupe ne sarađuju sa Nijemcima u operacijama protiv četnika (tom IV, knj. 13, dok. br. 236).

722. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br 237).

723. Izvještaj Komande Petog armijskog korpusa od 20. svibnja 1943. god. o dejstvima talijanskih jedinica u zoni Bosiljeva i Ogulina (tom V, knj. 15, dok. br. 163).

724. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 21. maj 1943. god. Komandi Druge armije o rasporedu njemačkih i italijanskih jedinica na sektoru Pljevlja — Tulovo i dolazak njemačke divizije „Princ Eugen" na sektor Nikšić (tom III, knj. 5, dok. br. 184).

725. Naređenje Štaba Šestog armijskog korpusa od 21. maja 1943. god. Štabu sektora Kotora i Dubrovnika za zatvaranje prilaza prema Vilusima, Grahovu i Trebišnjici (tom III, knj. 5, dok. br. 185).

726. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 21. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Trebelno (tom VI, knj. 6, dok. br. 98).

727. Izvještaj Komande trupa Crne Gore o sastanku održanom 21. maja 1948. god. u Podgorici između komandanta italijanskog Četrnaestog armijskog korpusa i predstavnika Komande njemačkih trupa u Hrvatskoj u vezi sa operacijom „Schwarz" (tom IV, knj. 13, dok. br. 240).

728. Naređenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21. maja 1943. god. za posijedanje položaja Pod Han — Grkovac i r. Trebišnjica (tom IV, knj. 13, dok. br. 241).

729. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 22. maj 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima oko Nikšića (tom III, knj. 5, dok br. 186).

730. Obavještenje Štaba Druge armije od 22. maja 1943. god. Štabu Šestog armijskog korpusa o prebacivanju divizije „Marche" iz zone Mostara na teritoriju Crne Gore (tom III, knj. 5, dok. br. 187).

731. Izveštaj Karabinijerske grupe Gorica od 22. maja 1943. god Komandi karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Mija — Kobarid — Žaga i borbi na planini Božca (tom VI, knj. 6, dok. br. 99).

732. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 22. maja 1943. god. o borbi kod Mrkoplja (tom V, knj. 15, dok. br. 167).

733. Naređenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 22. maja 1943. god za povlačenje divizije „Marche" iz zone Mostara i upućivanje italijanskih jedinica iz Hercegovine u Crnu Goru u vezi s operacijom „Schwarz" (tom IV, knj. 13, dok. br. 244).

734. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 245).

735. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 23. maj 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima njemačkih i italijanskih jedinica na prostoriji Kolašin — Andrijevica i Nikšić (tom III, knj. 5, dok. br. 188).

736. Naređenje Štaba Šestog armijskog korpusa od 23. maja 1943. god. potčinjenim jedinicama za predislokaciju (tom III, knj. 5, dok. br. 189).

737. Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 23. maja 1943. god. o upućivanju jedinica iz Hercegovine u Crnu Goru u vezi sa operacijom „Schwarz" (tom IV, knj. 13, dok. br. 248).

738. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 23. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 249).

739. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 24. svibnja 1943. god. o akciji jedinica divizije „Re" na Žutu Lokvu i o napadu dijelova Trinaeste divizije NOV i PO Hrvatske na Gomirje (tom V, knj. 15, dok. br. 176).

740. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 24. svibnja 1943. god. o pokretu jedinica NOV iz zone Livna prema Mostaru i o napadu na Unešić (tom V, knj. 15, dok. br. 177).

741. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 24. maj 1943. god. Komandi Druge armije o obrazovanju grupe bataljona u dolini rijeke Zete i u zoni Lijeve Rijeke (tom III, knj. 5, dok. br. 190).

742. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 25. maj 1943. god. Komandi Druge armije o rasporedu jedinica divizije „Princ Eugen" i povratku puka „Brandenburg" u Sandžak (tom III, knj. 5, dok. br. 191).

743. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 25. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbi na Tolstom Vrhu i napadu partizana na patrolu kod Birčne Vasi (tom VI, knj. 6, dok. br. 100).

744. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 25. svibnja 1943. god. o borbi protiv Četvrte NOU brigade u zoni Senj — Vratnik (tom V, knj. 15, dok. br. 181).

745. Dopis komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija" od 25. maja 1943. god. o novom rasporedu jedinica Šestog armijskog korpusa (tom IV, knj. 13, dok. br. 254).

746. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. maja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini i Crnoj Gori (tom IV, knj. 13, dok. br. 255).

747. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25. maja 1943. god. o događajima koji su se desili u februaru mjesecu prilikom napada jedinica NOV na italijanske garnizone u dolini Neretve (tom IV, knj. 13, dok. br. 256).

748. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 25. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ o borbi „Nap 24“ sa partizanima u blizini Smrske kod Makarske (tom VIII, knj. 1, dok. br. 211).

749. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 26. maj 1943. god. Komandi Druge armije o dolasku desnog krila 118. njemačke divizije u Čelebić i Pete borbene grupe 369. divizije u Popov Do (tom III, knj. 5, dok. br. 192).

750. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 26. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima na Tolstom Vrhu (tom VI, knj. 6, dok. br. 101).

751. Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ od 26. maja 1943. god. o učešću italijanskih jedinica u operaciji „Schwarz“ (tom IV, knj. 13, dok. br. 259).

752. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 27. maj 1943. god Komandi Druge armije o povlačenju 118. i 369. njemačke divizije od Meljaka i Čelebića i o hapšenju četničkih vođa (tom III, knj. 5, dok. br. 193).

753. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 27. svibnja 1943. god. o napadu dijelova Četvrte NOU brigade na Goljak i o uznemiravanju jedinica divizije „Macerata“ (tom V, knj. 15, dok. br. 184).

754. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 28. maj 1943. god. Komandi Druge armije o pokretu jedinica divizije „Princ Eugen“ i drugih (tom III, knj. 5, dok. br. 194).

755. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 28. svibnja 1943. god. o napadu jedinica NOV i PO Hrvatske na carinsku stražu u Perkoviću i na selo Neorić (tom V, knj. 15, dok. br. 188)

756. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 28. maja 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ o pronalaženju tehničkog i propagandnog materijala u Ljubljani i partizanskom napadu na belogardističku posadu u Planini (tom VI, knj 6, dok. br. 102).

757. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28. maja 1943. god o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 267).

758. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. svibnja 1943. god. o polasku kolone Kuraja sa Paga u Lukovo Šugarje i bombardovanju Prokika i Žute Lokve (tom V, knj. 15, dok. br. 193).

759. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 29. maj 1943. god. Komandi Druge armije o pokretima i bojevima njemačkih i italijanskih jedinica (tom III, knj. 5, dok. br. 196).

760. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 29. maja 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Ornuške Vasi (tom VI, knj. 6, dok. br. 103).

761. Dopis italijanskog Glavnog generalštaba Kraljevske vojske od 29. maja 1943. god. o prepisci vođenoj u vezi sa operacijama njemačkih jedinica u Hercegovini i Crnoj Gori (tom IV, knj. 13, dok. br. 269).

762. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 30. maja 1943 god. Komandi Druge armije o bojevima njemačkih i italijanskih jedinica na sektoru Pljevalja, Šavnika i Nikšića (tom III, knj. 5, dok. br. 197).

763. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 273).

764. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 31. maja 1943. god. Komandi Druge armije o rasporedu i bojevima njemačkih i italijanskih jedinica na sektoru Pljevalja, Šavnika, Nikšića i Kolašina (tom III, knj. 5, dok. br. 198).

765. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 31. svibnja 1943. god. o borbi duž puta Karlobag — Oštarije — Gospić (tom V, knj. 15, dok. br. 199).

766. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 31. svibnja 1943. god. o napadu jedinica NOV i PO Hrvatske na Neorić (tom V, knj. 15, dok. br. 200).

767. Naređenje italijanskog Generalštaba kraljevske vojske od 31. maja 1943. god. za preduzimanje mera u cilju sprečavanja proboja jedinica NOV u Hercegovinu (tom IV, knj. 13, dok. br. 276).

768. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 31. maja 1943. god. o situaciji u Hercegovini (tom IV, knj. 13, dok. br. 278).

769. Izvještaj Komande trupa Crne Gore od 1. juna 1943. god. Vrhovnoj komandi italijanske vojske o izmjeni u rasporedu jedinica na području svoje komande (tom III, knj. 5, dok. br. 199).

770. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 1. lipnja 1943. god. o zračnoj aktivnosti i dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske južno od rijeke Kupe (tom V, knj. 16, dok. br. 111).

771. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 1. juni 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima na sektoru rijeke Pive (tom III, knj. 5, dok. br. 200).

772. Izvještaj Karabinijerske stanice Trebnje od 1. juna 1943. god. o prekidu pruge između Trebnja i Gomile i napadu na voz (tom VI, knj. 6, dok. br. 105).

773. Zahtjev Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 1. juna 1943. god. da ustaško-domobranske jedinice ostanu u Bileći i Stocu (tom IV, knj. 14, dok. br. 112).

774. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. juna 1943. god. o koncentraciji divizije „Marche" na prostoriji Bileća—Trebinje (tom IV, knj. 14, dok. br. 113).

775. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1. juna 1943. god o borbama protiv jedinica NOV u istočnoj Bosni i Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 114).

776. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 1. juna 1943. god. o rasporedu njemačkih i italijanskih snaga (tom IV, knj. 14, dok. br. 116).

777. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 2. juni 1943. god. o bojevima protiv snaga NOVJ na sektoru Šavnika (tom III, knj. 5, dok. br. 201).

778. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 118).

779. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 3. juni 1943. god. Komandi Druge armije o rasporedu italijanskih i njemačkih divizija u Crnoj Gori (tom III, knj. 5, dok. br. 202).

780. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 3. lipnja 1943. god. o napadu jedinica NOV i PO Hrvatske na kvislinške formacije (tom V, knj. 16, dok. br. 119).

781. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 4. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 123).

782. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 4. juni 1943. god. Komandi Druge armije o pripremi protivnapada u pravcu Mratinja i premještanju Prve divizije u Šavnik (tom III, knj. 5, dok. br. 203).

783. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Crnoj Gori i Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 124).

784. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 5. juni 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima između Pive i Sutjeske (tom III, knj. 5, dok. br. 204).

785. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo", od 5. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Čatež (tom VI, knj. 6, dok. br. 106).

786. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Crnoj Gori i Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 128).

787. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 6. juna 1943. god. Komandi Druge armije o toku operacija na sektoru Sutjeske (tom III, knj. 5, dok. br. 205).

788. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 6. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbi u zoni Trebnje—Mirna—Čatež (tom VI, knj. 6, dok. br. 108).

789. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 7. juna 1943. god. Komandi Druge armije o napadu partizana na jedan vojni avion u blizini o. Čelice (tom VIII, knj. 1, dok. br. 212).

790. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 7. juni 1943. god. Komandi Druge armije o bojevima na sektoru između Sutjeske i Pive i sjeverno od Komarnice (tom III, knj. 5, dok. br. 206).

791. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 7. juna 1943. god. o borbama jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 133).

792. Izveštaj Komande Osme armije od 8. juna 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o napadu partizana na italijansku patrolu kod Trtnika (tom VI, knj. 6, dok. br. 109).

793. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 8. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Čatež (tom VI, knj. 6, dok. br. 110).

794. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 138).

795. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 9. lipnja 1943. god. o napadu jedinica Osme divizije Prvog korpusa NOV i PO Hrvatske na Josipdol i Oštarije (tom V, knj. 16, dok. br. 140).

796. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 9. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 142).

797. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 9. juni 1943. god. Komandi Druge armije o rezultatima bojeva oko Tjentišta i sjeverozapadno od Durmitora (tom III, knj. 5, dok. br. 207).

798. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 9. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Dobrnič—Dobrava—Vrbovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 111).

799. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 142).

800. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 10. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske na području divizije „Macerata" (tom V, knj. 16, dok. br. 145).

801. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 10. juni 1943. god. Komandi Druge armije o pritisku jedinica NOVJ na njemački obruč oko Sutjeske i pojačanju njemačkih trupa na tom sektoru (tom III, knj. 5, dok. br. 208).

802. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 10. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Ajdovec—Žužemberk—Dobrnič (tom VI, knj. 6, dok. br. 112).

803. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 146).

804. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 10. juna 1943. god. o borbama njemačkih jedinica protiv NOV u rejonu Sutjeske (tom IV, knj. 14, dok. br. 149).

805. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 11. lipnja 1943. god. o izviđačkoj djelatnosti i pripremanju napada na Žutu Lokvu (tom V, knj. 16, dok. br. 148).

806. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 11. juni 1943. god. Komandi Druge armije o protivnapadu njemačkih jedinica u dolini Sutjeske (tom III, knj. 5, dok. br. 209).

807. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 11. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Lipoglav i borbi kod Šenturja (tom VI, knj. 6, dok. br. 113).

808. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 150).

809. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 12. lipnja 1943. god. o akcijama dijelova divizije „Re" i „Macerata" (tom V, knj. 16, dok. br. 150).

810. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 12. lipnja 1943. god. o akcijama jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 151).

811. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 12. juni 1943. god. Komandi Druge armije o proboju jedinica NOVJ sjeverno od Sutjeske i rasporedu italijanskih, njemačkih i bugarskih jedinica (tom III, knj. 5, dok. br. 210).

812. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 12. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 154).

813. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. lipnja 1943. god. o napadu dijelova Prve brigade Trinaeste divizije NOV i PO Hrvatske na Žutu Lokvu (tom V, knj. 16, dok. br. 154).

814. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 13. lipnja 1943. god. o prikupljanju i kretanju jedinica NOV i PO Hrvatske i o proteklim borbama u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 155).

815. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 13. juni 1943. god. Komandi Druge armije o protivnapadu jedinica Narodnooslobodilačke vojske koje su probile obruč sjeverno od r. Sutjeske (tom III, knj. 5, dok. br. 211).

816. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 13. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama kod Šenturja (tom VI, knj. 6, dok. br. 116).

817. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 158).

818. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 14. juni 1943. god. Komandi Druge armije o neuspjehu njemačke komande u opkoljavanju i uništenju Narodnooslobodilačke vojske na sektoru Sutjeske (tom III, knj. 5, dok. br. 212).

819. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 14. juna 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o borbama u zoni Šenturje (tom VI, knj. 6, dok. br. 117).

820. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 162).

821. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 15. lipnja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 161).

822. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 15. lipnja 1943. god. o prikupljanju jedinica Kninskog sektora na području Knina i napadu Prvog bataljona Druge NOU brigade na Mokro Polje (tom V, knj. 16, dok. br. 162).

823. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 15. juni 1943. god. Komandi Druge armije o čišćenju terena poslije proboja jedinica NOVJ na Sutjesci (tom III, knj. 5, dok. br. 213).

824. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 15. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Šenturje—V. Lipljene—Dobrepolje (tom VI, knj. 6, dok. br. 118).

825. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 165).

826. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 15. juna 1943. god. o čišćenju prostora između Sutjeske, Drine i Pive (tom IV, knj. 14, dok. br. 168).

827. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 16. lipnja 1943. god. o napadu dijelova Druge NOU brigade na Radučić i o borbama protiv četnika u zoni Pađene (tom V, knj. 16, dok. br. 165).

828. Izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 16. juni 1943. god. Komandi Druge armije o čišćenju zone između Pive i Durmitora (tom III, knj. 5, dok. br. 214).

829. Dnevni izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16. juna 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 170).

830. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 17. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Luče—Ilova Gora—Potok (tom VI, knj. 6, dok. br. 120).

831. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 17. juni 1943. god. Komandi Druge armije o rezultatima bojeva na teritoriji Crne Gore za vreme Pete neprijateljske ofanzive (tom III, knj. 5, dok. br. 215).

832. Izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 18. juni 1943. godine Komandi Druge armije o rezultatima čišćenja terena poslije proboja jedinica NOVJ na Sutjesci (tom III, knj. 5, dok. br. 216).

833. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 19. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske na sektorima divizija „Re" i „Macerata" (tom V, knj. 16, dok. br. 176).

834. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 19. juna 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Temenica—Moravče—Čatež (tom VI, knj. 6, dok. br. 121).

835. Izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 19. juni 1943. god. Komandi Druge armije o čišćenju terena na području Pive, Tare, Ćeotine i Durmitora (tom III, knj. 5, dok br. 217).

836. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Bileće od 20. juna 1943. god. o dislokaciji njemačke SS divizije „Princ Eugen" u Hercegovini (tom IV, knj. 14, dok. br. 182).

837. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 21. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 181).

838. Izveštaj Komande Osme armije od 22. juna 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o čišćenju zone između Idrijce i Rbeča (tom VI, knj. 6, dok. br. 124).

839. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 22. lipnja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV i PO Hrvatske na sektorima divizija „Re" i „Macerata" (tom V, knj. 16, dok. br. 185).

840. Izveštaj Komande Osme armije od 23. juna 1943. god. Generalštabu suvozemne vojske o čišćenju teritorije između Nadiže i Idrije i o napadu partizana na autobus sa vojnicima kod Mrzle Rupe (tom VI, knj. 6, dok. br. 126).

841. Izveštaj Komande Karabinijerske grupe Gorica od 23. juna 1943. god. Komandi kraljevskih karabinijera Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na autobus kod Idrije (tom VI, knj. 6, dok. br. 127).

842. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 23. lipnja 1943. god. o neuspjehu dijelova divizije „Re" u borbi protiv jedinica NOV i PO Hrvatske (tom V, knj. 16, dok. br. 187).

843. Izveštaj Komande Osme armije od 24. juna 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o čišćenju zone Vojsko (tom VI, knj. 6, dok. br. 128).

844. Izveštaj Komande Osme armije od 24. juna 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o čišćenju teritorije između Idrijce i Nadiže (tom VI, knj. 6, dok. br. 129).

845. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 24. juna 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o borbi kod Tople Rebri (tom VI, knj. 6, dok. br. 130).

860. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 3. srpnja 1943. god. o dislokaciji Šeste divizije NOV i PO Hrvatske i nastavku akcije severno od Knina (tom V, knj. 17, dok. br. 107).

861. Naređenje Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 3. jula 1943. god. komandama pukova za pripravno stanje u vezi sa akcijom u zoni Trebnje (tom VI, knj. 6, dok. br. 134).

862. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 3. srpnja 1943. god. o akciji talijanskih i četničkih formacija na području Brod-Moravice—Šimatovo (tom V, knj. 17, dok. br. 108).

863. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Lombardija" od 4. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o sukobu sa partizanima kod Bojanaca (tom VI, knj. 6, dok. br. 135).

864. Uputstvo komandanta Druge italijanske armije od 4. jula 1943. god. o vršenju represalija nad stanovništvom (tom IV, knj. 15, dok. br. 173).

865. Obavještenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4. jula 1943. god. o povratku jedinica NOV prema Mostaru (tom IV, knj. 15, dok. br. 174).

866. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 4. srpnja 1943. god. o završetku ustaško-talijanske akcije kod Omiša, a akciji čišćenja na zadarskim ostrvima i o nastavku akcije severno od Knina (tom V, knj. 17, dok. br. 111).

867. Obavještenje Komande Druge italijanske armije od 5. jula 1943. god. o odlasku njemačkih trupa iz pojedinih garnizona Hercegovine u pravcu Sarajeva i privremenom uspostavljanju domobranskog garnizona u Bileći (tom IV, knj. 15, dok. br. 176).

868. Analiza i rezultati operativne delatnosti Jedanaestog armijskog korpusa od 6. jula 1943. god. za veme od 15. do 30. juna 1943. god. (tom VI, knj. 6, dok. br. 137).

869. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 6. srpnja 1943. god. o akciji Talijana i četnika na području Omiša, zadarskih ostrva i Knina (tom V, knj. 17, dok. br. 114).

870. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 6. srpnja 1943. god. o dislokaciji jedinica NOV i PO Hrvatske u rejonu Knina i o završetku talijansko-četničke akcije sjeverno od Knina (tom V, knj. 17, dok. br. 117).

871. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. srpnja 1943. god. o akciji u zoni Kuželj (tom V, knj. 17, dok. br. 119).

872. Obavještenje Komande Druge italijanske armije od 8. jula 1943. god. u vezi sa angažovanjem nemačkih trupa u operaciji „Biokovo" na liniji Imotski—Livno (tom IV, knj. 15, dok. br. 181).

873. Obavještenje Komande Druge italijanske armije od 8. jula 1943. god. o mjestima u Hercegovini koja su posjele njemačke jedinice (tom IV, knj. 15, dok. br. 182).

874. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 8. srpnja 1943. god. o prekidu pruge između ž. stanice Lokve i Vrata (tom V, knj. 17, dok. br. 121).

875. Izveštaj Komande Dvadeset četvrtog armijskog korpusa od 9. jula 1943. god. o aktivnosti ustanika u severnoj Primorskoj (tom VI, knj. 6, dok. br. 139).

876. Izvod iz izvještaja Komande Šestog armijskog korpusa od 9. jula 1943. god. o borbama i kretanju jedinica NOV na području Trebinja (tom IV, knj. 15, dok. br. 184).

877. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 10. srpnja 1943. god. o borbi talijanskih jedinica sa dijelovima Cetinskog NOP odreda kod Žrnovnice (tom V, knj. 17, dok. br. 123).

878. Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa o razmještaju i jačini četničkih jedinica na dan 12. jula 1943. god. na teritoriji južne Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 188).

879. Izvještaj Centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 13. jula 1943. god. o situaciji i pokretima jedinica NOV na teritoriji južne Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 191).

880. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 13. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 132).

881. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 13. srpnja 1943. god. o akciji talijanskih jedinica u rejonu Vrbovsko—Trošmarija (tom V, knj. 17, dok. br. 135).

882. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 13. srpnja 1943. god. o ofanzivi Talijana i ustaško-domobranskih jedinica na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 136).

883. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 13. jula 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o borbama protiv partizana u zoni Kobila na Gorjancima (tom VI, knj. 6, dok. br. 141).

884. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 14. jula 1943. god. o situaciji na teritoriji centralne i istočne Bosne i o njemačko-četničkom sporazumu za borbu protiv jedinica narodnooslobodilačke vojske (tom IV, knj. 15, dok. br. 193).

885. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 14. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo i akciji u zoni Vodica (tom V, knj. 17, dok. br. 140).

886. Naređenje Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 15. jula 1943. god. za čišćenje zone Smuka—Topla Reber—Pečka (tom VI, knj. 6, dok. br. 142).

887. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 15. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo i talijanskoj akciji u zoni Žirja (tom V, knj. 17, dok. br. 145).

846. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 24. lipnja 1943. god. o diverzijama i dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 190).

847. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 26. lipnja 1943. god. o dejstvima u zoni Carevo Polje—Kut i o podršci avijacije ustaško-domobranskim jedinicama u zoni Lički Osik—Oteš—Debelo Brdo (tom V, knj. 16, dok. br. 195).

848. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 26. juna 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o čišćenju zone Smrečnik—Rampoha i borbi kod Oneka (tom VI, knj. 6, dok. br. 131).

849. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 196).

850. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. lipnja 1943. god. o borbama protiv jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 197).

851. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Vrgorca od 26. juna 1943. god. o sastanku komandanta divizije „Princ Eugen" sa ustaškim pukovnikom Šimićem (tom IV, knj. 14, dok. br. 193).

852. Izvještaj italijanskog obavještajnog oficira iz Vrgorca od 26. juna 1943. god. o situaciji u istočnoj Bosni (tom IV, knj. 14, dok. br. 194).

853. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 28. lipnja 1943. god. o zauzimanju Račinca i Muljača od strane dijelova Treće NOU brigade Šeste divizije (tom V, knj. 16, dok. br. 200).

854. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. lipnja 1943. god. o dejstvima jedinica NOV i PO Hrvatske na sektorima divizija „Re" i „Macerata" (tom V, knj. 16, dok. br. 203).

855. Izveštaj Komande Karabinijerske čete Kočevje od 29. juna 1943. god. Komandi Karabinijerske grupe Ljubljana o napadu partizana na garnizon Predgrad (tom VI, knj. 6, dok. br. 132).

856. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 29. lipnja 1943. god. o dejstvu jedinica NOV i PO Hrvatske u Dalmaciji (tom V, knj. 16, dok. br. 204).

857. Obavještenje italijanskog obavještajnog oficira iz Vrgorca od 29. juna 1943. god. o formiranju armijskog korpusa sa zadatkom kontrole Hercegovine i centralne Bosne (tom IV, knj. 14, dok. br. 200).

858. Izveštaj Komande Osme armije od 30. juna 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o napadu partizana na Knežu i sukobu kod Osejana u Reziji (tom VI, knj. 6, dok. br. 133).

859. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 1. srpnja 1943. god. o rezultatu borbe u zoni Krčmar—Bogdanić i prisutnosti snaga Osme divizije NOV i PO Hrvatske u zoni Cerovnika (tom V, knj. 17, dok. br. 103).

888. Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine u vremenu od 1. do 15. jula 1943. god. (tom IV, knj. 15, dok. br. 196).

889. Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne u vremenu od 16. do 31. jula 1943. godine (tom IV, knj. 15, dok. br. 236).

890. Izvod iz izvještaja Komande Šestog armijskog korpusa od 16. jula 1943. god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 199).

891. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 16. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo i talijansko-četničkoj akciji u rejonu Žirja (tom V, knj. 17, dok. br. 148).

892. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 18. jula 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 208).

893. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 18. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 152).

894. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 18. srpnja 1943. god. o talijansko-ustaškoj ofanzivi na Biokovo i napadu dijelova Sjevernodalmatinskog NOP odreda na D. Karin (tom V, knj. 17, dok. br. 154).

895. Izveštaj Komande vojnog sektora Ribnica od 19. jula 1943. god. Komandi pešadijske divizije „Isonzo" o toku i rezultatima čišćenja zone Smuka—Topla Reber—Pečka (tom VI, knj. 6, dok. br. 143).

896. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 19. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Temenica—Moravče—Čatež (tom VI, knj. 6, dok. br. 121).

897. Obavještenje italijanskog Centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 19. jula 1943. god. o borbi u s. Orah i pripremama jedinica NOV za napad na Hum (tom IV, knj. 15, dok. br. 211).

898. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 19. srpnja 1943. god. o ofanzivi njemačko-talijanskih i hrvatskih jedinica na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 159).

899. Izveštaj Specijalnog bataljona br. 2 divizije „Cacciatori delle Alpi" od 20. jula 1943. god. Komandi pešadijske divizije „Isonzo" o borbi kod Brusnica (tom VI, knj. 6, dok. br. 147).

900. Izveštaj Specijalnog bataljona smelih br. 2. Komandi pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 20. jula 1943. god. o sukobu sa partizanima u dolini Pendirjevke (tom VI, knj. 6, dok. br. 146).

901. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 20. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Toplice (tom VI, knj. 6, dok. br. 145).

902. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 21. jula 1943. god. o pokretima i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 15, dok. br. 217).

903. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 21. jula 1943. god. o ofanzivi njemačko-talijanskih i hrvatskih jedinica na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 163).

904. Izvještaj Centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 22. jula 1943. god. o situaciji na teritoriji južne Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 219).

905. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 22. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbi kod Drganjih Sela (tom VI, knj. 6, dok. br. 148).

906. Izveštaj Komande Specijalnog bataljona crnih košulja br. 3 od 22. jula 1943. god. Komandi pešadijske divizije „Isonzo" o borbi kod Donje Sušice (tom VI, knj. 6, dok. br. 149).

907. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 22. srpnja 1943. god. o ofanzivi njemačko-talijanskih i hrvatskih jedinica na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 164).

908. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 22. srpnja 1943. god. o završetku prve faze ofanzive na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 167).

909. Operativna zapovest Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 23. jula 1943. god. za ofanzivu na Gorjance (tom VI, knj. 6, dok. br. 150).

912. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 23. jula 1943. god. o borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 221).

913. Izveštaj Komande Osme armije od 24. jula 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o čišćenju zone Vojsko (tom VI, knj. 6, dok. br. 128).

914. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 24. srpnja 1943. god. o akciji talijanskih jedinica na području Šibenika, Makarske i Novigrada (tom V, knj. 17, dok. br. 171).

915. Izveštaj Komande Osme armije od 24. jula 1943. god. Generalštabu italijanske suvozemne vojske o čišćenju teritorije između Idrije i Nadiže (tom VI, knj. 6, dok. br. 129).

916. Izveštaj taktičke komande Jedanaestog armijskog korpusa od 25. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o početku ofanzive na Gorjance (tom VI, knj. 6, dok. br. 151).

917. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 25. srpnja 1943. god. o ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 172).

918. Izvještaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 25. jula 1943. god. o jačini i stanju četničkih jedinica na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 223).

919. Izvještaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 25. jula 1943. god. o raspoloženju upravnih i vojnih organa NDH prema Nijemcima na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 15, dok. br. 224).

920. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 26. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Žužemberk i Dobrnič (tom VI, knj. 6, dok. br. 152).

921. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. jula 1943. god. o pokretu dijelova Šeste divizije NOV i PO Hrvatske u rejonu Knina i o ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 178).

922. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 27. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama kod Žužemberka (tom VI, knj. 6, dok. br. 153).

923. Obavještenje Generalštaba italijanske kraljevske vojske od 27. jula 1943. god. o privremenom povlačenju jedinica njemačke vojske iz Bileće, Ljubinja i Gacka (tom IV, knj. 15, dok. br. 229).

924. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. srpnja 1943. god. o akciji Talijana na području Trilja i ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 180).

925. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 27. srpnja 1943. god. o pokretu dijelova Šeste divizije NOV i PO Hrvatske u rejonu Knina i talijanskoj akciji „Aurea" u rejonu Trilja (tom V, knj. 17, dok. br. 181).

926. Zapovest Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 28. jula 1943. god. za akciju u zoni Ajdovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 155).

927. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 28. jula 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama na Gorjancima i kod Žužemberka (tom VI, knj. 6, dok. br. 154).

928. Zapovest Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 28. jula 1943. god. za akciju u zoni Ajdovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 155).

929. Izvještaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 28. jula 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV i političkoj situaciji na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 15, dok. br. 231).

930. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 28. srpnja 1943. god. o napadu dijelova Treće NOU brigade na ustašku patrolu u zoni Bilaja (tom V, knj. 17, dok. br. 184).

931. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 28. srpnja 1943. god. o akciji talijanskih jedinica u zoni Trilja i borbama protiv dijelova Šeste divizije NOV i PO Hrvatske na sektoru Knin—Split (tom V, knj. 17, dok. br. 185).

932. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 29. srpnja 1943. god. o talijanskoj akciji „Aurea" na sektoru Trilj—Split (tom V, knj. 17, dok. br. 186).

933. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. srpnja 1943. god. o dejstvima talijanskih jedinica na sektoru Ogulina i Sušaka (tom V, knj. 17, dok. br. 189).

934. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 30. jula 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 15, dok. br. 234).

935. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 30. srpnja 1943. god. o ofanzivi na Biokovo (tom V, knj. 17, dok. br. 191).

936. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 30. srpnja 1943. god. o napadu dijelova Osme divizije NOV i PO Hrvatske na Globornički most (tom V, knj. 17, dok. br. 193).

937. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 31. srpnja 1943. god. o stanju poslije napada Osme divizije NOV i PO Hrvatske na Globornički Most (tom V, knj. 17, dok. br. 195).

938. Proglas Komande Jedanaestog armijskog korpusa povodom kraljevog preuzimanja Vrhovne komande nad italijanskim oružanim snagama (tom VI, knj. 6, dok. br. 156).

939. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 1. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o napadu na parobrod „Solin" (tom VIII, knj. 1, dok. br. 213).

940. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 1. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama kod Sela pri Šumberku (tom VI, knj. 6, dok. br. 157).

941. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 2. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o borbama kod Sela pri Šumberku (tom VI, knj. 6, dok. br. 158).

942. Izveštaj Karabinijerske stanice Trebnje od 2. avgusta 1943. god. Komandi pešadijske divizije „Isonzo" o napadu partizana na garnizon Sela pri Šumberku (tom VI, knj. 6, dok. br. 160).

943. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 2. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Sela pri Šumberku (tom VI, knj. 6, dok. br. 161).

944. Izvod iz dnevnog izveštaja Komande Druge italijanske armije od 3. avgusta 1943. god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 16, dok. br. 128).

945. Zapovest Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 3. avgusta 1943. god. za akciju u zoni Ajdovec (tom VI, kij. 6, dok. br. 163).

946. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. kolovoza 1943. god. o napadu dijelova Grupe primorsko-goranskih NOP odreda na talijansku auto-kolonu kod Badanjskog mosta (tom V, knj. 18, dok. br. 153).

947. Izvještaj Komande talijanske Druge armije od 4. kolovoza 1943. god. o zarobljavanju talijanskih vojnika i o pasivnom držanju Prve čete Sedamnaestog ustaškog bataljona (tom V, knj. 18, dok. br. 154).

948. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 5. kolovoza 1943. god. o početku talijansko-četničke akcije u zoni Šibenik—Knin (tom V, knj. 18, dok. br. 159).

949. Dnevni izvještaj Komande trupa Crne Gore za 5. avgust 1943. god. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“ o partizanskim akcijama na sektoru Kolašina i Cetinja (tom III, knj. 5, dok. br. 218).

950. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 6. avgust 1943. god. Komandi Druge armije o sukobu između Vasojevićkog NOP bataljona i četnika u zoni Andrijevice (tom III, knj. 5, dok. br. 219).

951. Izvještaj Komande Druge italijanske armije od 7. avgusta 1943. god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 136).

952. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 7. kolovoza 1943. god. o pritisku jedinica NOV i PO Hrvatske na Veliku i o akciji istočno od Knina (tom V, knj. 18, dok. br. 162).

953. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 7. kolovoza 1943. god. o napadu jedinica NOV i PO Hrvatske na Brod-Moravice (tom V, knj. 18, dok. br. 164).

954. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 7. avgust 1943. god. Komandi Druge armije o dolasku 118. njemačke divizije u Brodarevo (tom III, knj. 5, dok. br. 220).

955. Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije od 8. avgusta 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 138).

956. Izvještaj Komande vojnog garnizona Žužemberk Komandi Devedeset osme jurišne legije crnih košulja o borbama u Žužemberku od 24. do 27. jula 1943. godine (tom VI, knj. 6, dok. br. 164).

957. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 8. kolovoza 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV i PO Hrvatske u zoni Golubića i o talijansko-četničkoj akciji na Vrliku (tom V, knj. 18, dok. br. 165).

958. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 9. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o akciji u zoni Boštetje (tom VI, knj. 6, dok. br. 165).

959. Izvod iz dnevnog izvještaja Komande Druge italijanske armije od 10. avgusta 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 16, dok. br. 141).

960. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 10. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o borbama kod Boštetja (tom VI, knj. 6, dok. br. 167).

961. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 10. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Belu Cerkev (tom VI, knj. 6, dok. br. 168).

962. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 11. kolovoza 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV i PO Hrvatske u zoni Šibenik—Split—Knin i o napadu Ličkog NOP odreda na Vrpolje (tom V, knj. 18, dok. br. 169).

963. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 11. kolovoza 1943. god. o pojavi jedinica NOV i PO Hrvatske i o akciji u zoni Knina (tom V, knj. 18, dok. br. 170).

964. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo" od 11. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji čišćenja u zoni Bela Cerkev (tom VI, knj. 6, dok. br. 169).

965. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 12. avgusta 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj.16, dok. br. 143).

966. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 12. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o sukobu sa partizanima kod Planika (tom VI, knj. 6, dok. br. 170).

967. Izvještaj italijanskog Konzulata u Sarajevu od 13. avgusta 1943. god. o političkoj situaciji na teritoriji Bosne i o napadu jedinica NOV na aerodrom u Rajlovcu (tom IV, knj. 16, dok. br. 144).

968. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 14. kolovoza 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV i PO Hrvatske u zoni Splita i o prelasku domobrana jedinicama NOV i POJ (tom V, knj. 18, dok. br. 174).

969. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 14. kolovoza 1943. god. o zarobljavanju talijanskih vojnika kod Zlobina od strane jednog voda Trećeg bataljona Prvog odreda Grupe primorsko-goranskih NOP odreda (tom V, knj. 18, dok. br. 175).

970. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 14. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o napadu partizana na voz kod Gomile (tom VI, knj. 6, dok. br. 171).

971. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 14. avgusta 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom IV, knj. 16, dok. br. 147).

972. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi“ od 15. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na belogardistička odeljenja u Sobočevu, Nižev ecu, Brezovici i Ohonici (tom VI, knj. 6, dok. br. 172).

973. Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine u vremenu od 1. do 15. avgusta 1943. godine (tom IV, knj. 16, dok. br. 149).

974. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 16. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o napadu partizana na voz kod Gomile (tom VI, knj. 6, dok. br. 173).

975. Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije od 17. avgusta 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine (tom V, knj. 16, dok. br. 151).

976. Izvod iz izvještaja Vojno-pomorske komande za Dalmaciju od 18. avgusta 1943. god. Komandi Druge armije o napadu na svjetionik Sv. Andrija i osmatračnicu Monyu na Humu (tom VIII, knj. 1, dok. br. 214).

977. Izvod iz izvještaja Komande Šestog armijskog korpusa od 19. avgusta 1943. god. o odnosu Nijemaca i Italijana prema četnicima u Hercegovini (tom IV, knj. 16, dok. br. 155).

978. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 19. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Moravče—Sv. Križ i napadu partizana na jedinice za zaštitu pruge kod Velike Loke (tom VI, knj. 6, dok. br. 175).

979. Izveštaj Karabinijerske stanice Vrhnika od 19. avgusta 1943. god. Komandi Grupe kraljevskih karabinijera Ljubljana o borbi kod Korena (tom VI, knj. 6, dok. br. 176).

980. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 20. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Sv. Križ—Moravče (tom VI, knj. 6, dok. br. 177).

981. Izvod iz izvještaja Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20. avgusta 1943. god. o situaciji u Hercegovini i o rezultatima pregovora s delegatom četničke Vrhovne komande (tom IV, knj. 6, dok. br. 157).

982. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 21. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Tihaboj—Sv. Križ—Moravče (tom VI, knj. 6, dok. br. 178).

983. Izveštaj Vojnog suda — sekcija Ljubljana od 21. avgusta 1943. god. Vojnom sudu Druge armije o radu suda od 16. novembra 1941. do 20. avgusta 1943. godine (tom VI, knj. 6, dok. br. 179).

984. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Isonzo“ od 22. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na prugu Trebnje—Novo Mesto (tom VI, knj. 6, dok. br. 181).

985. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 22. kolovoza 1943. god. o dejstvima na otoku Braču i o strijeljanju talaca na otoku Visu (tom V, knj. 18, dok. br. 187).

986. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 22. kolovoza 1943. god. o napadu Biokovskog NOP odreda na Zadvarje i o dejstvu talijanskih jedinica u zoni između Knina, Drniša i Vrlike (tom V, knj. 18, dok. br. 188).

987. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 23. kolovoza 1943. god. o nastavljanju dejstva u zoni Knin—Drniš—Vrlika i o puštanju hrvatskih oficira zarobljenih kod Zadvarja (tom V, knj. 18, dok. br. 190).

988. Izveštaj Karabinijerske stanice Trebnje od 23. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o prekidu železničke pruge kod Ponikava i Pijavice (tom VI, knj. 6, dok. br. 183).

989. Izvještaj Komande Osamnaestog armijskog korpusa od 24. kolovoza 1943. god. o završetku dejstava u zoni Knin—Drniš—Vrlika (tom V, knj. 18, dok. br. 199).

990. Naređenje Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 24. avgusta 1943. god. za pripremu akcije u zoni Krim—Mokrec (tom VI, knj. 6, dok. br. 184).

991. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 24. avgusta 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 163).

992. Izvještaj Komande italijanskog Petog armijskog korpusa od 24. kolovoza 1943. god. o koncentraciji ustaško-domobranskih i nemačkih jedinica u Bihaću (tom V, knj. 18, dok. br. 192).

993. Izvještaj Komande Osamnaestog armijskog korpusa od 24. kolovoza 1943. god. o dejstvima talijanskih jedinica u zoni Knin—Drniš—Vrlika (tom V, knj. 18, dok. br. 193).

994. Izveštaj Komande Specijalnog jurišnog bataljona br. 3 od 25. avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o akciji u zoni Čatež—Moravče (tom VI, knj. 6, dok. br. 187).

995. Izveštaj Karabinijerske stanice Trebnje od 25. avgusta 1943. god. o napadu partizana na železničke stanice Bistricu i Pijavice (tom VI, knj. 6, dok. br. 188).

996. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 25. avgusta 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 165).

997. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 26. avgusta 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 167).

998. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 26. kolovoza 1943. god. o dejstvu talijanskih jedinica u zoni Knin—Drniš—Vrlika (tom V, knj. 18, dok. br. 196).

999. Izvod iz izvještaja italijanske Vojne misije od 27. avgusta 1943. god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne (tom IV, knj. 16, dok. br. 169).

1000. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 27. kolovoza 1943. god. o spuštanju protivavionskih topova od strane engleskih aviona jedinicama NOV i PO Hrvatske na sektoru Žute Lokve (tom V, knj. 18, dok. br. 201).

1001. Izveštaj Karabinijerske čete Kočevje od 27. avgusta 1943. god. o prekidu železničke pruge kod Lipoveca (tom VI, knj. 6, dok. br. 190).

1002. Izveštaj Karabinijerske stanice Vrhnika od 27. avgusta 1943. god. o prekidu železničke pruge i napadu partizana na voz između Preserja i Goričice (tom VI, knj. 6, dok. br. 191).

1003. Izveštaj Komande Specijalnog bataljona br. 1 od 27. avgusta 1943. god. Komandi pešadijske divizije „Isonzo" o akciji u zoni Šentjurje—Dolenje Kamnje (tom VI, knj. 6, dok. br. 189).

1004. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 28. kolovoza 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV i PO Hrvatske u zoni Knina i o talijanskim akcijama na Hrvace (tom V, knj. 18, dok. br. 204).

1005. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 28. kolovoza 1943. god. o pojavi Druge NOU brigade Osme divizije u zoni Kosinja (tom V, knj. 18, dok. br. 206).

1006. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 29. kolovoza 1943. god. o koncentraciji jedinica NOV i PO Hrvatske u zoni Kravar—Trbovići—Tomić i o borbama sa drugom NOU brigadom Osme divizije u zoni Gospića (tom V, knj. 18, dok. br. 208).

1007. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 29. kolovoza 1943. god. o stanju u zoni Knina i Sinja i o napadu dijelova Sjevernodalmatinskog NOP odreda na auto-kolonu na putu Mala Čista—Kistanje (tom V, knj. 18, dok. br 209).

1008. Naređenje Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 31. avgusta 1943. god. komandantu Pedeset prvog pešadijskog puka za preduzimanje akcije u zoni Krim—Mokrec (tom VI, knj. 6, dok. br. 193).

1009. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 31. kolovoza 1943. god. o gubicima u borbi u zoni Pazarište—Klanac (tom V, knj. 18, dok. br. 213).

1010. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 31. kolovoza 1943. god. o borbi protiv jedinica NOV i PO Hrvatske kod Klanca i Pazarišta (tom V, knj. 18, dok. br. 217).

1011. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 31 avgusta 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o napadu partizana na Stari Grad i Sv. Gregor (tom VI, knj. 6, dok. br. 194).

1012. Izvod iz izveštaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne u vremenu od 16. do 31. avgusta 1943. godine (tom IV, knj. 16, dok. br. 174).

1013. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 1. septembar 1943. god. Komandi Druge armije o akcijama izviđanja i čišćenja terena od partizana — ilegalaca na teritoriji Crne Gore (tom III, knj. 5, dok. br. 221).

1014. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacctiatori delle Alpi" od 1. septembra 1943. god. Komandi Jednaestog armijskog korpusa o čišćenju zone Brezovica—Rakitna—Krvava Peč i napadu partizana na voz kod Lipoveca (tom VI, knj. 6, dok. br. 196).

1015. Izvještaj talijanskog poručnika Bisiacco od 1. rujna 1943. god. Komandi talijanskog Petog armijskog korpusa o gubicima jedinica NOV i PO Hrvatske prilikom borbi na području Pazarište—Klanac 29. rujna 1943. godine (tom V, knj. 19, dok. br. 195).

1016. Izvještaj italijanske Vojne misije od 2. septembra 1943. god. o situaciji na području zapadne i istočne Bosne (tom IV, knj. 17, dok. br. 154).

1017. Izvještaj talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 2. rujna 1943. god. o napadu dijelova Sjevernodalmatinskog NOP odreda na italijansku jedinicu na putu Obrovac—Žegar (tom V, knj. 19, dok. br. 197).

1018. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 2. septembar 1943. god. Komandi Druge armije o represalijama na sektoru Kolašina (tom III, knj. 5, dok. br. 222).

1019. Izvještaj italijanske Vojne misije od 3. septembra 1943. god. o dejstvima i pokretima jedinica NOV na području Bosne (tom IV, knj. 17, dok. br. 156).

1020. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" od 3. septembra 1943. god. Komandi Jedanaestog armijskog korpusa o borbama u zoni Mirna Peč—Mačkovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 197).

1021. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 4. rujna 1943. god. o borbi dijelova Sjevernodalmatinskog NOP odreda sa Talijanima na putu Obrovac—Žegar (tom V, knj. 19, dok. br. 200).

1022. Izvještaj Komande Osamnaestog armijskog korpusa od 4. rujna 1943. god. o borbi sa dijelovima Sjevernodalmatinskog NOP odreda kod Bogatinka (tom V, knj. 19, dok. br. 201).

1023. Izvještaj Komande talijanskog Petog armijskog korpusa od 4. rujna 1943. god. o dejstvu dijelova divizije „Macerata" (tom V, knj. 19, dok. br. 202).

1024. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa od 4. septembra 1943. god. Komandi Druge armije o čišćenju terena od partizana na području Crne Gore (tom III, knj. 5, dok. br. 223).

1025. Izvještaj italijanske Vojne misije od 5. septembra 1943. god. o akcijama jedinica NOV na području Bosne (tom IV, knj. 17, dok. br. 158).

1026. Dnevni izvještaj Komande Šestog armijskog korpusa za 5. septembar 1943. god. Komandi Druge armije o čišćenju terena od partizana i italijanskim gubicima kod Kapetanova jezera (Nikšić) (tom III, knj. 5, dok. br. 224).

1027. Izvještaj italijanske Vojne misije od 6. septembra 1943. god. o akcijama jedinica NOV na području zapadne i jugoistočne Bosne (tom IV, knj. 17, dok. br. 160).

1028. Izvještaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 6. septembra 1943. god. o imenovanju dr Nikole Mandića za pretsjednika vlade i generala Fridriha Navratila za ministra rata u vladi NDH (tom IV, knj. 17, dok. br. 161).

1029. Naređenje Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 6. septembra 1943. god. komandama pešadijskih divizija „Isonzo" i „Lombardia" za predislokaciju (tom VI, knj. 6, dok. br. 198).

1030. Izvještaj Komande talijanskog Osamnaestog armijskog korpusa od 6. rujna 1943. god. o sukobima sa jedinicama NOV i PO Hrvatske u zoni Šibenik—Novi Grad (tom V, knj. 19, dok. br. 205).

1031. Izvještaj italijanske Vojne misije od 8. septembra 1943. god. o aktivnosti jedinica NOV u istočnoj Bosni (tom IV, knj. 17, dok. br. 163).

1032. Izveštaj Komande Jedanaestog armijskog korpusa od 9. septembra 1943. god. Komandi Druge armije o napadu partizana na železničku stanicu Mirna Peč (tom VI, knj. 6, dok. br. 200).

1033. Izveštaj Karabinijerske stanice Gradišče od 16. decembra 1943. god. o napadu partizana na železničku stanicu Moša kod Koprive (tom VI, knj. 9, dok. br. 174).

1034. Izveštaj Komande pešadijske divizije „Cacciatori delle Alpi" Komandi Jedanaeste grupacije granične straže o premeštaju jednog puka iz zone Rakitno u zonu Mačkovec (tom VI, knj. 6, dok. br. 195).

REGISTAR

Lična imena

A

Aci Arnaldo (Azzi Arnaldo) — 13, 263, 316, 422
Aguši Iljaz — 74
Ajmone di Savoja-Aosta, vojvoda od Spoleta (Aimone di Savoia-Aosta, Duca di Spoleto) — 226
Akif — 338
Aksić Milutin — 38
Albert Alesandro (Alessandro) — 310
Alfijeri Dino — 14, 120, 317
Alil Alia — 255
Aliti Seiuri — 329
Amato Atilio (Attilio) — 11, 235, 236, 314
Amato Italo — 15, 318, 424
Amatuči (Amatucci) — 311
Ambrozio Vitorio (Ambrosio Vittorio) — 79, 80, 86, 87, 115, 118—121, 125, 128—131, 142—145, 166, 168, 183, 214, 221, 228, 229—232, 247, 248
Amiko Đuzepe (Amico Giuseppe) — 12, 233, 234, 236—239, 315, 423
Amorozo Federiko (Amoroso Federico) — 9, 310
Anđolini (Angiolini) — 9, 310
Arena Frančeskantonio (Francescantonio) — 315

B

Baba Mustafa — 387
Babović Mihailo — 329
Baćović Petar — 34, 52, 54, 55, 59, 60, 116, 268, 269, 460
Bader Paul — 89
Badoljo Pjetro (Badoglio Pietro) — 400
Baičić Dragiša — 329
Balcani (Balzani) — 13
Balota (Balotta) Mario — 310
Barbero —10, 52, 312
Bàrbero Gaspero — 247
Bardoši Imer — 387
Barjaktari Muharem — 253, 255, 328, 387, 388
Bartoli Bruno — 98
Bastijanini Đuzepe (Bastianini Giuseppe) — 118, 120, 125, 129, 147
Batalja (Bataglia) — 316
Baudino Karlo (Carlo) — 13, 315
Bekuci Emilio (Bacuzzi Emillio) — 10, 82, 83, 314, 423
Benoli Čezare (Benolli Cesare) — 12, 315
Berardi Paolo — 11, 82
Berger Gotlob (Gottlob) — 419
Berginc (Berghinz) — 52, 55
Bernardo — 316
Bimbaljević Vuksan — 329
Biroli Pircio (Pirzio) — 102, 127—131, 142, 164, 170, 183, 221, 231, 232, 267—169, 271, 287, 294, 298, 340, 366
Blais — 315
Bobieze Antonio (Bobiese Antonio) — 31, 98, 140, 176, 386
Bokši Ali — 182
Bomkompanji (Bomcompagni) — 311
Bomini Silvio — 11, 260
Boris (bug. kralj) — 162
Boski (Boschi) — 11, 314
Bošković Blagota — 235
Bronzoli Alfredo — 452
Broz Josip Tito — 27, 50, 84, 121, 167, 182, 209, 217, 291, 293, 342, 344, 351, 365, 440
Budak Mile — 418
Bulić — 36
Bumber — 36
Buta Ugo (Buttà Ugo) — 260, 317, 422

C

Cani Frančesko (Zani Francesco) — 11, 12, 82
Canini Likurgo (Zannini Licurgo) — 313, 422
Capino (Zappino) — 312
Cari Kamilo (Zarri Camillo) — 311
Cati Vitorio (Zatti Vittorio) — 14, 83
Cukor (Zucor) — 318

Č

Čerijana Karlo Majneri (Ceriana Carlo Mayneri) — 12, 260
Čeruti Gvido (Cerruti Guido) — 11, 314
Česari (Cessari) — 10, 313
Čezare Gandini (Cesare) — 311
Čezareti Antonio (Cesaretti Antonio) — 14, 317
Čigala Fulgozi (Cigala Fulgosi) — 15, 318, 425
Čiljana C. (Cigliana C.) — 10, 73, 312
Čiljeri (Ciglieri) — 317
Čivoli (Civoli) — 313

Ć

Ćano Galeaco (Ciano Galeazzo) — 118

D

D'Agostino — 316
D'Arle Federiko (Federico) — 13, 263, 315
D'Arminio M. (Monforte Salvatore) — 13, 263, 316, 422
Da Zara Gvido (Guido) — 103, 104, 106
Dalmaco Lorenco Renco (Dalmazzo Lorenzo Renzo) — 8, 38, 74, 128, 143, 144, 150, 152, 230, 273, 274, 276, 278, 282, 311, 397, 422
De Agacio Alberto (De Agazio) — 8, 311
De Bonis Đovani (Giovani) — 11, 314
De Čezare (De Cesare) — 287
De Martino — 314
Del Đudiče Đovani (Del Giudice Giovani) — 12, 315
Dela Bona Gvido (Della Bona Guido) — 10, 313
Delomodarme (Dellomodarme) — 315
Denda Petar — 74
Di Demetrio — 14
Di Jani (Di Janni) — 10, 312
Di Lorenco (Di Lorenzo) — 8, 311
Dobrašinović Svetozar — 329
Dompijeri — 149, 468
Donati — 176
Došen Stefan — 36
Doti (Dotti) — 12, 314
Drljača Damjan — 74
Duče — vidi Musolini Benito

Đ

Đangreko Frančesko (Giangreco Francesco) — 15, 317
Dani Đuzepe (Gianni Giuseppe) — 9, 113, 310
Đanani (Gianani) — 317
Đanuci Etore (Gianuzzi Ettore) — 53—55, 59, 83, 184, 312
Đardina Vinčenco (Giardina Vincenzo) — 317, 423
Đelozo Karlo (Geloso Carlo) — 8, 128, 142—144, 163, 164, 223
Đentile Đuzepe (Gentile Giuseppe) — 103, 106
Diljo Umberto (Giglio) — 9, 310
Điljoli Emilio (Giglioli) — 310
Đokić Vojislav — 366
Đordani (Giordani) — 317
Đujić Momčilo — 54, 65
Đukanović Blažo — 228
Đunta Frančesko (Giunta Francesco) — 147, 149
Đuraković Branko — 329
Đurišić Pavle — 129, 146, 159, 230, 268, 269, 334, 343, 344, 346
Đurković Nikola — 57

Dž

Džemail Hasan — 256

E

Efendi Tefik — 338
El Huseini Emin Muhamed — 419, 420
Emanuele Vitorio (italijanski kralj) — 400
Espozito Đovani (Esposito Giovani) — 289

F

Faferot Verner (Pfafferot Werner) — 354, 355
Fantini — 14, 317
Farina — 164
Fasi Karlo (Fassi Carlo) — 184
Ferari (Ferrari) — 12
Ferero A. (Ferrero Alberto) — 10, 312, 422
Fleps (Phleps) Artur — 233—235, 237—239, 241, 242
Fornarola — 105, 106
Fontana — 8
Fortunato Arturo — 8
Fortunato Mauro — 12, 315
Francetić Juraj — 49
Frančeskini Antonio (Franceschini) — 13, 260, 314, 422
Franko — 161, 162
Franković Ratko — 27

G

Gajdik Robert — 38
Galo G. (Gallo G.) — 11, 314
Galeno — 55
Gambara Gastone — 10, 82, 312, 423
Gariboldi Italo — 184, 310
Gariđoli (Garigioli) — 310
Gerci Luiđi (Gherzi Luigi) — 14
Gijoka dr Shan — 328
Gjiha Redžep — 320
Glorija Alesandro (Gloria Alessandro) — 9, 170, 422
Gonela (Gonnella) — 315
Gosović Gavro — 321
Gravin — 83
Gregoreti (Gregoretti) Bruno — 124, 134
Grimalđi — 14, 316
Grimaldi Paolo — 11, 314
Grinjolo Tomazo (Grignolò Ed. Tommaso) — 52, 55, 267, 271
Groso Luiđi (Grosso Luigi) — 310

H

Hadži Leši — 278, 338, 388
Hamali Zaj — 182
Hans Georg fon Makenzen (Hans Georg von Machensen) — 120
Hausbrant (Hausbrandt) — 118
Himler Hajnrih (Himler Heinrich) — 419, 420
Hitler Adolf — 118, 119, 125, 128, 130, 161—163, 225, 229—232, 236, 240, 243, 247
Hodža Fadilj — 325, 326, 388

I

Ilić — 36
Ilić Sava — 57
Insina (Insinna) — 13
Ivanović Dragiša — 321
Ivanović Spasoje — 321
Izaska Karlo (Isasca Carlo) — 11, 314

J

Jakomani Frančesko (Jacomani Francesco di San Savino) — 253
Jakovljević — 72
Jakovljević Aleksanđar Stanko — 325
Janković Zorka — 336
Jevđević Dobrosav — 55, 72, 73, 268, 271
Jodl Gustav — 130
Jovanović Blažo — 321
Jović Anto — 63

K

Kajtel Vilhelm (Keitel Wilhelm) — 164, 168
Kaković Gverino (Cacovich Guerrino) — 140
Kalendi Atilio (Calendi Attilio) — 311
Kaloshi Selim — 255
Kampioni Inigo (Campioni) — 9, 310
Kanistra Domeniko (Canistrà Domenico) — 14, 316
Kantini (Cantini) Armando — 104, 106
Kape Ecio (Cappè Ezio) — 106
Karačini (Carracini) — 317
Karačolo Italo (Caracciolo) — 13
Karađorđević Petar II — 73, 120, 182, 459
Karla Rudolf — 449
Karla Vinčenco (Carlà Vincenzo) — 37, 109
Karli (Carli) — 314
Karosini Etore (Carossini Ettore) — 315
Karponè Tuljo (Carponè Tullio) — 452

Kasino (Cassino) — 8
Kasteli Đulijano (Castelli Giuliano) — 103, 104
Kastratović Tomo — 329
Katanić — 55
Katrijan Luiđi (Chatrian Luigi) — 184
Kavalero Ugo (Cavallero) — 79, 128, 163
Keserling Albert (Kesserling) — 163, 229
Kjaricia (Chiarizia) — 316
Kleriko Luiđi (Clerico Luigi) — 13, 316
Klinar Đovani — 408
Koko (Cocco) — 15
Kokuljo Mateo (Coculio) — 454
Konsole — 53
Konsoli Đuzepe (Consoli Giuseppe) — 9, 310
Korda Rade — 329
Kordero Mario di Montecemolo (Cordero di Montezemolo) — 127, 193, 194, 196
Korso Rino Fužije (Corso Rino Fougier) — 161
Kostamanja Kamilo (Costamagna Camilo) — 83, 310
Kostolac Petar — 36
Košut Leopold — 455
Košut Kristina — 455
Kovačević Novak Stojan — 325
Kovačević Sava — 366
Kral Luiđi (Krall Luigi) — 15, 316, 422
Kristijani Čezare (Cristiani Cesare) — 106
Kuč Milan — 102
Kurado (Currado) — 315
Kvaternik Slavko — 49
Kvara Edoardo (Quarra Edoardo Sito) — 14, 317, 423

L

Lani Vasko (Vasco) — 106
Latifić — 64
Laurentič Josip — 449
Lazić Dušan — 326
Ler Aleksander (Löhr Alexander) — 80, 84, 86, 87—89, 116, 117, 128, 130, 163, 164, 166, 170, 179, 183, 207, 208, 221—223, 231, 248, 267—272, 295
Liters Rudolf (Lüters) — 50, 88, 115, 116, 222, 356, 362
Lomaljo Čezare (Lomaglio Cesare) — 15, 108, 299, 318, 423
Lombard Đovani (Giovani) — 15, 318
Loi Frančesko — 336
Lučini (Lucini) — 10, 312
Lukardi Masino (Lucardi Massino) — 451
Luzana (Lusana) — 318

M

Maconi P. G. (Mazzoni) — 14, 314
Macurana Viljem — 450
Maček Vlatko — 45, 49
Mađore Perni Luiđi (Maggiore Perni Luigi) — 12, 314
Makario Alesandro (Maccario Alessandro) — 11, 314, 423
Makorini Albia (Macorini) — 453
Malaguti B. — 439
Malnič Lidija — 453
Malnič Marija — 453
Maljano Emilio (Magliano) — 184
Mango L. — 11
Mano (Manno) — 12, 311
Marinković — 36
Markezi Luiđi (Marchesi Luigi) — 86
Marković — 36
Marović Aleksandar Aca — 38
Marfuđi Ugo (Marfuggi) — 8
Marusi Đovani — 455
Masleša Veselin — 366
Matioli Rikardo (Mattioli Riccardo) — 12, 315
Mauricijo Konsiljo — 275
Medoto Đovani (Medotto Giovanni) — 449
Melano (Mellano) — 118, 127
Memo (Memmo) — 318
Mene (Mené) — 15, 317
Mengi (Menghi) — 315
Mentasti Luiđi (Luigi) — 10, 143, 144, 259, 366
Mersini Sherif — 256
Mičičke Anđelo (Micciché Angelo) — 272
Mihailović Draža — 84, 100, 101, 120—122, 125—127, 129—131, 144, 156, 164, 167, 170, 182, 186, 207, 209, 216, 228, 229, 231, 232, 250, 253, 255, 268—270, 272, 322—324, 329, 334, 342
Mikeleti Pado (Micheletti) — 13
Milinković — 36
Milošević dr Sima — 366
Mondini — 8
Mondino Uberto — 81, 82, 263, 313, 422

Mora Euđenio (Morra Eugenio) — 149
Moreli (Morelli) — 13, 315
Morgari Guljelmo (Guglielmo) — 13, 315
Muhtić Stjepan — 27
Musko (Musco) — 314
Musolini Benito — 79, 80, 118—121, 125, 128, 131, 143, 144, 147, 148, 153, 161, 163, 168, 214, 224, 227, 229, 236, 237, 240, 241, 243, 247, 287, 291, 294, 295, 301, 400, 450

N

Naldi Adolfo — 12
Naši (Nasci) Gabrijele — 184
Nedić Milan — 228
Negri Paride — 14, 223, 313
Negro Livio — 14, 317
Negroni — 316
Nusi Šani — 182

O

Obradović Branko — 64
Oksilija Đov. Batista (Oxilia Giov. Battista) — 260, 314, 422
Orešković Cvijo — 63

P

Pacović Josip — 455
Paolini Vinčenco (Vincenzo) — 14
Parijani Alberto (Pariani) — 142, 144, 253, 297
Parizi (Parisi) — 12
Paskvini (Pasquini) — 9, 312
Pasku Nikola Kuri — 387
Pavan A. — 316
Pavelić Ante — 33, 34, 45, 85, 226, 301, 420
Pećanac Kosta — 100
Pejrolo Euđenio (Peirolo Eugenio) — 13
Peligra Rafaele (Pelligra Raffaele) — 11, 314
Pentimali Rikardo (Pentimalli Riccardo) — 14, 260, 316, 422
Perfeti (Perfetti) — 13
Perhinek Rade — 329
Peroli Rok — 328
Petiti (Petitti) — 9
Petruči Luiđi (Petrucci Luigi) — 458—461
Pezapane (Pesapane) — 318
Pičini Đino (Piccini Gino) — 13, 316
Pičoki (Picciocchi) — 314
Pijade Moša — 291, 342
Pijeke Đuzepe (Piechè Giuseppe) — 42, 50, 100, 101
Pikoci (Picozzi) — 11
Piruze Petre — 254, 327
Pitau Benijamino (Pittau Beniamino) — 316
Pizano Karlo (Pisano Carlo) — 106
Pjaconi Alesandro (Piazzoni Alessandro) — 10, 11, 54, 81, 82, 230, 235, 237, 238, 312, 423
Pjačentini G. (Piacentini G.) — 8, 311
Podio Luiđi (Luigi) — 316
Pođipolini (Poggipollini) — 13
Popovac Ismet — 73
Popović Krsto — 129, 228, 344, 346
Pozderac Nurija — 366
Preveza Xhelal — 328
Primijeri K. (Primieri Clemente) — 9, 124, 147, 191, 233, 310
Prinčivale (Princivalle) — 422
Prpić Ivan — 49, 116

R

Radosavljević Aleksandar — 254
Raka (Racca) — 318
Ram Muja — 153
Ranieri Oreste — 407
Ravoto Agostino — 177
Ribentrop Joakim (Ribbentrop Joachim) — 118, 120, 121, 125, 127, 128, 230, 232
Ričeputi (Riceputi) Paolo — 106
Rikardi Arturo (Riccardi Arturo) — 161
Rikotini (Riccottini) Severino — 152, 182
Rintelen Eno (Eno, von) — 89, 224, 229—232, 247
Rites Antonije — 456
Roata Mario (Roatta) — 9, 24, 33, 35, 39, 41, 51, 52, 57, 69, 71, 79—82, 87—89, 119, 120, 128, 138, 141, 143, 185, 196, 198, 386
Roboti Mario (Robotti Mario) — 79—82, 86, 93, 94, 99, 108, 117, 124, 127, 128, 129—131, 141, 147, 149, 166, 168, 170, 173, 177, 179, 183, 210, 231, 248, 271, 310, 401, 403, 407, 423, 458, 459, 467, 468
Rodić Slavko — 63
Romano Đuzepe (Giuseppe) — 14
Romel Ervin (Rommel Erwin) — 155

Ronkalja Erkole (Roncaglia Ercole) — 170, 223, 259, 284, 312, 366, 422
Rosi C. (Rossi C.) — 10, 313
Rosi E. (Rossi E.) — 11, 314
Rosi Frančesko (Rossi Francesco) — 221, 222—224, 232
Rovere — 422
Rozenberg Alfred (Rosenberg) — 419
Rozi Ecio (Ezio Rosi) — 144, 161, 168—170, 180, 183, 184, 296, 310, 422
Ruđero Vitorio (Vittorio Ruggero) — 12, 314
Rufo Nikola (Ruffo Nicola) — 313

S

Salustri Ernesto — 15, 103, 105, 106
Santovito Ugo — 10, 82
Sartori — 83
Seba Frančesko — 454
Sekvi Roberto (Sequi) — 9, 310
Senatore — 15, 317
Sertić — 36
Sili O. (Silli O.) — 14, 316
Simoneli (Simonelli) — 11, 314
Sita Ludoviko (Sitta Ludovico) — 386
Skala Edoardo (Scala) — 184
Skvero Antonio (Scuero) — 312, 423
Slijepčević Tihomir Gajo — 325, 333, 338
Sovtić Aleksandar — 276
Spasen Ignjat — 337
Spatoko Karlo (Spatocco Carlo) — 9, 16, 263, 312, 422
Spigo Umberto — 10, 54, 62, 147, 312, 423, 468
Spikači Guljelmo (Spicacci Gulielmo) — 11, 234, 235, 241, 314, 423
Stanišić Bajo — 53, 59, 60, 116, 129, 268, 342—344, 349
Stiović Panto — 329
Sulejmanpašić — 36, 37

Š

Šarnebek — 72
Šehu Mefail — 278
Šipione Pjetro (Scipione Pietro) — 14, 83, 316, 423
Škorpik Velimir — 27
Široka Kolj — 320
Šmit Huber (Schmidt) — 235
Štetner — 223
Šukarević — 333

T

Terca — 152, 182
Testi Franko (Franco) — 184, 317, 422
Tonareli (Tonarelli) — 314
Torezan Rudolf (Torresan) — 315
Torsielo (Torsiello) — 12, 314
Tranielo Otavijano (Ottaviano) — 423
Tortić Janko — 45
Toth Dragutin — 45
Trifunović — 329
Tripičone Donato (Tripiccione) — 8
Troka (Trocca) Rodolfo — 453
Tuči Karlo (Tucci Carlo) — 8, 311
Turak Ernesto — 455
Turko (Turco) — 10

V

Vakaro Mikele (Vaccaro Michele) — 313, 422
Valdenburg (Waldenburg) — 163
Varlimont Valter (Warlimont Walter) — 87, 89, 118, 120, 121, 125—127, 129, 130, 167, 221—224
Veki Đovani (Vecchi Giovani) — 10, 81
Vekjareli Karlo (Vecchiarelli Carlo) — 311
Venji Ecio (Vegni Ezio) — 8, 311
Vercenjasi (Verzegnassi) — 316
Vijale Karlo (Viale Carlo) — 15, 317, 423
Vilani (Villani) — 13
Visarionovič Josip Staljin — 450
Vivalda Lorenco (Lorenzo) — 15, 260, 317, 422
Vrančić Vjekoslav — 116, 117, 418
Vukadinović Vukadin — 102
Vukmanović Svetozar Tempo — 320

Z

Zalusi Antonio — 454
Zangjeri Đovani (Zanghieri Giovani) — 184
Zaneti — 83
Zanusi Đakomo (Zanussi Giacomo) — 9, 52, 54, 55, 72, 74, 83
Zengra (Zengra) — 317
Zogu Ahmet (albanski kralj) — 144
Zlatar Petar — 72
Zuzi Elena — 455

Ž

Živković Drago — 384

Geografski nazivi

A

Afrika — 73, 155, 162, 185, 186, 267, 472
Ajdovščina — 110, 411, 414, 441, 442, 444, 448, 450—453, 455, 456
Albanija — 8—10, 13, 16, 81, 82, 89, 97, 101, 128, 142—144, 150, 153, 158, 181, 182, 215, 220, 222, 251—255, 261, 263, 264, 266, 276, 277, 282, 287, 292, 293, 297, 298, 305, 306, 308, 310—313, 315, 316, 319, 321, 322, 325, 326, 328—332, 334—337, 347, 351—353, 358, 365, 388, 390, 392, 393, 396—399, 429, 431, 432, 461
Andrijevica — 223, 284, 333, 353
Ankona — 97, 139
Apatovac (kod Križevaca) — 395
Arđirokastro (u Albaniji) — 274
Atina (u Grčkoj) — 8, 13, 311, 315, 393, 398
Atika (u Grčkoj) — 397, 432, 435
Austrija — 461
Avče (Auzza, kod Sežane) — 410
Avtovac (kod Gacka) — 269, 345, 361

B

Baba (kod Prespe) — 390
Baban (pl., kod Žage) — 415, 443
Babin Potok (kod Vrhovina) — 56
Babina (uvala na o. Korčuli) — 174
Bacili — 139
Bača (r.) — 456
Bačići — 364
Bačuga (G. i D., kod Petrinje) — 57
Balinac (kod Gline) — 70
Balinovac — 303, 364
Balkan — 73, 81, 83, 101, 125, 127, 128, 142, 154, 156, 163, 165, 167, 180, 194, 198, 217, 227, 229, 247, 256, 266, 268, 270, 272, 287, 291, 293, 294, 298, 299, 308, 330, 392—394, 398, 399, 424, 425, 437, 466
Balkansko poluostrvo — vidi Balkan
Banastra (rt) — 139, 383
Banjaluka — 420
Banjište (kod Debra) — 338, 388
Banjščice Sv. Duha (sada: Banjščice) — 441
Bar — 31, 98, 99, 102, 283, 284, 347, 429
Barca — 456
Bare (kod Šavnika) — 357, 361, 363
Barice (kod Bijelog Polja) — 351
Bašće (kod Rožaja) — 319
Baška Voda — 29, 93
Bate (Battaglia, kod Nove Gorice) — 441 451
Batuje (Battuglio) — 456
Bej-Klisura (u Albaniji) — 273
Belgija — 227
Beli vrh (brdo, k. 940) — 456
Beluno — 444, 450
Beneška Slovenija — 404
Benkovac — 71, 78, 247
Beograd — 80, 86, 114, 121, 128, 393
Berane (sada: Ivangrad) — 11, 102, 260, 261, 284, 314, 333, 336, 351, 422
Berkovići (kod Rogatice) — 345
Berkovići (kod Stoca) — 235
Berlin (u Nemačkoj) — 129, 197, 356
Betina (kod Šibenika) — 385
Bevkov vrh (trig. 1050) — 443, 456
Bezdija (uvala na Pelješcu) — 382
Bič (kod Stične) — 68
Bička gora (M. Bicia) — 442
Bihać — 68, 78, 80, 183, 217, 218
Bijelo Polje — 234, 236, 351, 429
Bileća — 158, 178, 183, 240, 344—346, 358, 361
Bili Brig (kod Sinja) — 63
Bilishsti (u Albaniji) — 276
Bilo-gora (pl.) — 395
Bilje kod Renča (Biglia di Ranziano) — 449

Bioče (kod Titograda) — 284, 352, 353—355, 358
Biograd na Moru — 51, 382, 384
Biokovo (pl.) — 27, 92, 217, 395, 426, 427
Biskupija (kod Knina) — 63
Bistrica — 346
Bistrica (r.) — 260, 303, 348
Bitine (kod Pljevalja) — 359
Bitolj — 389
Bizerta (u Tunisu) — 162
Bjelasica (pl.) — 339
Bjelašnica (k. 1864) — 301
Bjelo Polje (kod Peči) — 391
Blace (kod Opuzena) — 29
Blatna draga (brdo) — 457
Blegoš (pl.) — 416, 439, 443
Blizna (kod Titograda) — 352
Boan (kod Šavnika) — 361, 363
Bodigoj — 442
Bojmunti (kod Livna) — 63
Bok (uvala) — 174
Boka kotorska — 215, 301
Bol (na o. Braču) — 460
Bolcano — 444, 451, 452
Boljanići (kod Pljevalja) — 146, 346, 354
Bona (rt, u Tunisu) — 162
Bonis (kod Breginja) — 443
Borgo Valsugana — 451
Borovno (kod Foče) — 363
Bortiolo — 451
Bos. Grahovo — 54, 59, 62, 63, 122, 218
Bos Krupa — 193
Bosanska Bojna (kod Cazina) — 301
Bosanska krajina — 51, 217
Bosanski Petrovac — 27, 51, 63, 68, 78, 80, 122, 131, 217—218
Bosna — 48, 145, 193, 220, 225, 248, 261, 269, 291, 293, 300, 303, 321, 341, 342, 343, 356, 394, 395, 418, 420, 459, 479
Bošarina (predeo, kod Klane) — 455
Bovec (Plezzo, kod Tolmina) — 439, 440, 441, 443, 456
Božja martra (Bona Martra, predeo kod Cerknice) — 454
Brač — 133, 382
Brač (o.) — 26, 30, 71, 91, 95, 137, 172, 174, 175, 301, 460
Brbinj (na Dugom otoku) — 134
Brdo — 440
Brđani (kod Siska) — 419
Bregava (r.) — 240
Brela (kod Makarske) — 384
Bresa di Kampoformido (Bressa di Campoformido) — 452
Brest (kod Šušnjevice) — 456
Brestica (brdo kod Čabarske Police) — 456
Breza (predeo, kod Ivangrada) — 327
Brezje (M. Maggiore, u Reziji) — 415
Brezovo Brdo — 457
Brezovo Polje (kod Gline) — 70
Brgudac (Bergozza di Lanischie, kod Buzeta) — 442, 452
Britof (Cave Auremiane, sada: Vremski Britof) — 440
Brna (na o. Korčuli) — 97
Brod (kod Foče) — 344
Brod (kod Novog Mesta) — 23
Brod na Kupi — 19
Brodarevo (kod Prijepolja) — 429
Brodosavce (pl., kod Prizrena) — 320
Brosanone — 452
Brseč (kod Lovrana) — 77
Bruniko (Brunico) — 452
Bruvno (kod Gračaca) — 70
Budanje (Budagne) — 451
Budigoj (zaselak) — 455
Budimlje (kod Ivangrada) — 329
Budva — 347
Bugarska — 46, 100, 162, 322, 330, 389, 418
Bujanovce — 389
Buje (Buie del Timavo) — 440
Buje (Buie d'Istria) — 450
Bukovac (tt. 972, kod Ivangrada) — 329
Bukovec (pl.) — 443
Bukovica (kod Pljevalja) — 146
Bukovje (Bucuio) — 455
Bukovski hrib (Vetta di Bucova) — 417
Bunić — 78
Buzet (Pinguente) — 442

C

Carev Dvor (kod Resna) — 319
Cazin — 193
Cerkljanski Vrh — 443, 456
Cerkno (Circhina) — 410, 412, 414, 415, 439, 441, 454
Cetingrad — 70, 193
Cetinje — 14, 220, 260, 284, 316, 344, 346, 389, 422, 429
Cincar (pl.) — 301
Cifre (brdo, kod Čabarske Police) — 408, 415
Cinkovec (k. 929) — 456
Col (Zolla) — 451
Crikvenica — 9, 15, 312, 318, 423, 424

Crkva S. Đorđa — 411
Crna Gora — 10—12, 14, 15, 35, 42, 52, 67, 81, 84, 89, 108, 115, 126—131, 142—146, 156—158, 160, 163, 167, 168, 185, 188, 190, 209, 214, 215, 219, 220, 222, 223, 227—232, 240, 248—252, 259—264, 266—269, 271, 284, 287, 288—298, 300, 302—304, 308, 312, 314, 316, 317, 319—322, 327, 329, 330, 333, 335—337, 339—346, 350, 351, 353, 356, 364, 365, 387, 388, 392—396, 398, 399, 422, 428, 430, 432, 437, 473, 474
Crna Vlast (kod Vrhovina) — 78
Crni vrh (kod Prizrena) — 276, 282, 325
Crniš (kod Peći) — 102
Crnoljevo (kod Uroševca) — 16

Č

Čabar (kod Rijeke) — 442
Čabarska Polica (Pian della Secchia) — 442, 457
Čadra (Ciadra, kod Tolmina) — 441, 442, 455
Čajniče (kod Pljevalja) — 146, 345, 348
Čapljina — 235, 240
Čara (na o. Korčuli) — 29, 385
Čardak (kod Perušića) — 70
Čaven (M. Ciavin, trig. 1190) — 442
Čedad (Cividale) — 412, 416, 442
Čekovnik (Cecconico) — 441
Čelebić (kod Foče) — 220, 362
Čelina (kod Omiša) — 383
Čelo (k. 946) — 456, 457
Čelje (Ceglie, kod Ilirske Bistrice) — 442
Čemernica (kod Gline) — 301
Čemerno (kod Gacka) — 269, 361
Čemerno (kod Sarajeva) — 345
Čepic (Felicia di Pianona) — 455
Čepovan (Chiapovano) — 410, 441, 442, 452—455, 457
Čezsoča (Oltresonzia) — 414, 441
Čičevo — 342
Čiovo (o.) — 174
Čitluk — 234
Črni Vrh kod Cerkna (Montenero di Circhina) — 443
Črni Vrh (M. Fosco, u Italiji, kod Čedada) — 456, 457
Črni Vrh (Montenero d'Idria) — 416, 441, 443, 449, 451, 453, 457
Črniče (Cernizza) — 441, 450, 455
Črnomelj — 22
Črv (Pricervo, zaselak) — 414, 441, 454
Čudin Klanac (kod Gospića) — 78

Ć

Ćaf Tane (Q. Thane, u Albaniji) — 306, 397, 432
Ćeotina (r.) — 354, 355, 359, 365

D

D. Vakuf — 122
Dalmacija — 10, 11, 14, 15, 42, 47, 55, 134, 141, 147, 149, 163, 185, 189, 196, 213, 256, 257, 266, 297, 299, 300, 301, 308, 312, 314, 317, 318, 392—395, 400, 424, 426, 437, 459—461, 463, 470, 472, 479
Danilovgrad — 102, 220, 321, 339, 352, 358, 429
Danska — 227
Davča (kod Škofje Loke) — 440
Debar — 13, 181, 253, 256, 263, 277, 278, 316, 322, 324, 337, 338, 387, 391, 422
Debarca (predeo kod Ohrida) — 254
Debenje (Obeneto, u Italiji) — 442
Dedina (kod Križevaca) — 395
Delnice — 21, 22, 57, 68, 179, 317, 394
Dinara (pl.) — 59, 117, 143, 270
Divača — 313, 422, 442
Divulje (kod Trogira) — 26, 28, 90, 133, 172, 382
Doberdob (Doberdo del Lago) — 440, 449
Doblar (kod Nove Gorice) — 410, 448
Dobrakovo (kod Bijelog Polja) — 351
Dobravlje (kod Sežane) — 443
Dobršane (kod Gnjilana) — 275
Dodekanez — 157
Dole (Idresca di Dole) — 441
Dolenja Trebuša — vidi Trebuša
Dolenja Vas (kod Trebnja) — 24
Dolenje Lome (Lome di Sotto) — 441
Dolenji Trbilj (u Italiji) — 441, 457
Dolga Poljana (Campolongo) — 110
Domanovići (kod Čapljine) — 240
Dornberk (Montespino) — 442
Drač (u Albaniji) — 9, 263, 264, 281, 305, 306, 312, 326, 422
Drače (na Pelješcu) — 175

Draganići (kod Karlovca) — 70
Dragnić (kod B. Luke) — 301
Dragovoljići (kod Nikšića) — 355
Drajčići (kod Prizrena) — 281, 282
Drašnice (kod Makarske) — 28, 93, 94, 123
Drenica — 274, 335
Drežnica — 108, 121, 158, 190, 474
Drina (r.) — 158, 168, 220, 248, 269, 293, 341—347, 351, 358
Drinos (u Albaniji) — 306
Drmeni (kod Resna) — 391
Drniš — 35, 166, 178, 185
Drskovče — 454, 457
Drvar — 62, 63, 217
Drvenik — 94, 124
Duba (uvala, kod Živogošća) — 28
Duboka (uvala na o. Hvaru) — 95
Dubrovnik — 10, 12, 52, 196, 268, 312, 315, 317, 423, 466
Duga Rijeka (kod Križevaca) — 395
Dugi otok (o.) — 134, 140, 384
Durmitor (pl.) — 268—270, 272, 346, 356, 357, 361, 362, 364, 365, 389
Duži (kod Šavnika) — 349, 363

Đ

Đakovica — 153, 182, 320
Đinokastro (u Albaniji) — 13

Dž

Džepište (kod Ohrida) — 277

E

Egejska Makedonija — 418
Elbasan (u Albaniji) — 254, 263, 264, 313, 422
Epir — 435
Erseke (u Albaniji) — 264

F

Fajtovci (kod Sanskog Mosta) — 70
Fieri (u Albaniji) — 263, 305, 431
Foča — 183, 185, 208, 218, 220, 222, 224, 249, 260, 303, 343—348, 351, 352, 356, 358, 362
Foni — 415
Francuska — 162, 227
Fraskete (Fraschete) — 458
Frosione — 458
Franičević (kod Igrana) — 94, 137
Furlanič (kod Boljuna) — 441, 449, 450
Furlanija (Friuli) — 440
Fužine (kod Belopeških jezera) — 443

G

G. Budanj (kod Foče) — 303
G. Čelo (M. Goregna) — 441
G. Humac (na o. Braču) — 460
G. Kupčina (kod Karlovca) — 70
G. Vakuf — 217
Gabrk (Gabrega) — 457
Gacko — 178, 220, 325, 344, 345, 346, 349, 358
Gaćelezi (kod Šibenika) — 103, 104, 107
Galera (kod Trogira) — 95
Gari (kod Debra) — 322
Gatačko polje — 345
Gerlic (Gerlitz, šuma kod Rastenburga) — 128
Gibraltar — 161
Glamoč — 27, 59, 64, 66, 88, 122, 217
Glavatičevo — 342, 345
Glina — 51, 57, 70
Gmojnik (M. Smaini, k. 685, kod Materije) — 457
Gnjilane — 275, 326, 329
Goče (Gozze Vipacco) — 441, 457
Godia — 452
Godovič — 451
Gojače (Goiaci) — 441, 444, 456
Goli vrh (k. 1309, kod Ifsara) — 347
Goli vrh (brdo) — 456
Golija — 344, 346
Gomance (Ermesburgo) — 442
Gomirje (kod Vrbovskog) — 39
Goransko (kod Plužina) — 349, 359
Goražde — 260, 301, 345, 346, 348
Gorenja Kanomlja (Canonla Alta) — 442
Gorenje (Goregna) — 414, 416
Gorenji Barnas — 456
Gorica — 15, 85, 110, 316, 410, 422, 440—444, 447—453, 455
Goriče — 441, 449
Gorička (pl.) — 443
Gorjanci (predeo, kod Novog Mesta) — 77, 81, 180, 300, 395, 426
Gorjane (kod Tetova) — 151
Gorje (Goriani) — 413
Gornje Selo (kod Prizrena) — 275, 276

Gornje Polje (kod Nikšića) — 349, 357, 359
Gorski kotar — 185, 301
Gospić — 19, 21, 38, 39, 188, 218
Gostilje (kod Nikšića) — 321
Gostivar — 151, 256, 273, 391
Grab (kod Trebinja) — 334
Gracko (kod Lipljana) — 37
Gračac — 20, 21, 34, 40, 41, 54, 55, 57, 68
Gradac (kod Pljevalja) — 354, 355, 360
Gradac (kod Vrgorca) — 29, 68, 173, 178
Gradec (k. 787) — 454
Gradišče (sada: Gradišče nad Prvačino) — 412
Grahovo — 57
Grahovo (sada: Grahovo ob Bači) — 417
Grbole (kod Uroševca) — 74
Grčarevec (Gargerevec) — 443
Grčka — 8, 10, 12, 13, 89, 120, 142—144, 150, 155—157, 162—164, 167, 184, 215, 266, 293, 297, 298, 307, 308, 311, 313, 315, 322, 392, 393, 397—399, 432, 434, 435, 437
Grdelica — 339
Grdoselo (Castelverde, kod Pazina) — 409, 453
Grions — 452
Griva (kod Prespe) — 390
Grkovci (kod Bos. Grahova) — 63
Grmada (kod Svrljiga) — 329
Grpašćak (k. 166) — 140
Gruž — 26, 30, 91, 96, 97, 133, 172, 175, 382
Gubavci (kod Lebana) — 325
Guci (kod Jastrebarskog) — 70
Gusinje — 337
Gustovara (kod Mrkonjič-Grada) — 301

H

Han-Pijesak — 395
Herceg-Novi — 14, 57, 68, 260, 317, 422
Hercegovina — 34, 35, 52, 55, 67, 80, 84, 86, 158, 166, 185, 187, 188, 209, 219, 222, 223, 225, 230, 231, 236, 239, 240, 243, 261, 268—270, 272, 291, 394, 395, 418, 420, 459
Holandija — 227
Hramina (kod Šibenika) — 385
Hreljin (kod Ogulina) — 70
Hrenovice (Crenovizza, kod Postojne) — 408, 441, 449
Hruševica — 458
Hrušica — 441, 457
Hrvatska — 9—12, 14, 15, 42, 45—50, 80, 84, 85, 87, 89, 117, 120, 122, 128—131, 142—144, 155, 156, 163, 164, 167, 169, 170, 179, 182, 186, 189, 193, 195, 198, 213, 223, 225, 251, 256—258, 266, 270, 293, 299—301, 308, 312, 314—318, 341, 343, 346, 348, 353, 354, 356, 361, 392, 393, 398, 418, 424, 427, 437, 461, 470, 472
Hrvatsko primorje — 301
Hrvatsko zagorje — 395
Hum (k. 863, kod Plitvičkog Ljeskovca) — 301
Hum (kod Ustikoline) — 345
Hum (orahovski; trig. 1832) — 321
Hvar — 382, 383
Hvar (o.) — 24, 30, 51, 57, 78, 91, 93—97, 133, 134, 172, 174, 175, 384

I

Ibalja (u Albaniji) — 387
Idrija — 404, 441, 443, 444, 450, 453, 454
Idrija pri Bači (Baccia) — 410, 457
Idrija (r.) — 442, 456
Ifsar (kod Čajniča) — 347
Igrane — 19, 20, 26, 28, 29, 91, 93—95, 123, 137, 176
Ilijino brdo (kod Spuža) — 352
Ilirska Bistrica — 81, 113, 442, 451
Ilovik (o.) — 139
Imotski — 33
Istra — 404, 461
Italija — 34, 47, 48, 84, 85, 100, 113, 114, 118, 121, 154—157, 162, 166, 167, 187, 215, 216, 227, 297, 324, 333, 338, 356, 418, 432, 439, 440, 461, 470
Ivan-sedlo (kod Konjica) — 108, 121, 474
Izvor (kod Kičeva) — 322

J

Jablanica (kod Ilirske Bistrice) — 457
Jablanica (kod Prozora) — 53, 54, 61, 122, 131, 341, 343, 474
Jabuka (kod Pljevalja) — 354
Jabukovac (kod Petrinje) — 57
Jadovnik (pl.) — 301
Jadransko more — 31, 97, 139, 148, 219, 326, 461

Jahorina (pl.) — 301, 303
Janeževo Brdo (kod Ilirske Bistrice) — 450, 456
Janina (u Grčkoj) — 10, 13, 313, 315, 397
Janjina (na Pelješcu) — 174
Jarmovac (k. 1136) — 456, 457
Jasenovi vrh — 349
Jastrebarsko — 21, 179, 394
Javorak (pl., kod Nikšića) — 349
Jegej — 156, 157, 266, 307, 308, 392, 398, 399, 435, 437
Jegejsko more — 9, 298, 310
Jelenek (Ielene) — 441, 443
Jelsa — 134, 382
Jelšane (kod Ilirske Bistrice) — 457
Jerusalim — 225
Jesenice — 408
Jevšček (Jeusceco, kod Kobarida) — 408
Jezero — 78
Jezerska č. (k. 2004) — 276
Josipdol (kod Ogulina) — 24
Julijska krajina — 81, 109, 110, 113, 403, 404, 408—411, 414, 417, 438, 440, 443, 448, 454, 456, 458, 461, 466

K

Kabal (rt na Hvaru) — 174
Kacuber (kod Peći) — 255, 327, 329
Fačanik — 16, 276, 282, 325, 330, 335, 338, 389
Kačjek — 456
Kajro Montenoto — 454—456
Kajteli (kod Ohridskog jezera) — 264
Kakan (o.) — 27, 95
Kal (Cal di Gracova) — 441
Kal nad Kanalom (Cal di Canale) — 412, 451
Kal (kod Podbrda) — 448
Kala (zaselak) — 456
Kalamas (r., u Albaniji) — 306
Kalderove di Valdobjačane (Calderove di Valdobbiaciane) — 450
Kalič (brdo, kod Postojne) — 456
Kalinovik — 303, 342, 343, 345, 346, 362
Kalnik — 395
Kalvarija (Podgora, k. 240, kod Gorice) — 443, 457
Kamanje (kod Ozlja) — 40
Kamena Gora (kod Prijepolja) — 336
Kameni vrh (M. Pietro, trig. 810) — 443
Kamešnica (kod Križevaca) — 395
Kamešnica (pl., kod Livna) — 64
Kamno (Camina) — 456
Kanal — 453
Kanalski Vrh (Verco di Canale, kod Nove Gorice) — 410
Kanebola (Canebola) — 457
Kapela (pl.) — 185
Kaprije (o.) — 28
Karaorman (pl.) — 322
Karburice (kod Kičeva) — 277, 278
Karlovac — 14, 51, 57, 69, 70, 81, 89, 185, 188, 190, 213, 218, 316, 394, 423
Kašteli (splitski) — 384
Kaza Urani (Casa Uranni) — 441, 442
Kazanci — 63
Kazlje (kod Sežane) — 442
Kažani (kod Resna) — 389
Kefalonija — 142
Kičevo — 151, 256, 273, 277, 278
Kio (o. u Grčkoj) — 398
Kislica (Chislizza, k. 517) — 456
Kladanj — 395
Klanac (sedlo) — 78
Klanac (prevoj, kod Srba) — 70
Klavžar (Case Clauser, imanje) — 441
Kleshajm (u Nemačkoj) — 161
Klevišče (k. 1085) — 456
Klik (kod Radojinje) — 388
Klinji vrh (kod Ilirske Bistrice) — 456
Klobučarji (Clabuzzaro) — 442, 453
Klještac (kod Neuma) — 29
Ključ — 70, 78
Knežak (Fontana del Conte) — 442
Kneževići (kod Bunića) — 78
Knežica (kod Sinja) — 63
Knin — 11, 35, 51, 54, 59, 60, 63, 88, 119, 122, 178, 185, 301, 426
Kobarid — 413, 441, 444, 448, 452, 453, 455, 456
Kočevje — 14
Kodermaci — 442
Kodroipo (Codroipo) — 451
Kolašin — 260, 261, 333, 338, 339, 343, 346, 350, 351, 354, 355, 359
Koloredo (Colloredo di Prato) — 452
Kolovrat (pl.) — 457
Koludrovica (Colludrozza, k. 976) — 411
Komaina — 29
Komarnica (r.) — 57, 361
Komen (Comeno, kod Sežane) — 440
Konsko (kod Ohrida) — 273
Konjic — 116, 117, 122, 196, 321, 343, 345, 474

Kopčič (kod Bugojna) — 301
Kopilovi (kod Foče) — 342
Korada (M. Corada) — 442
Korana (r.) — 193
Korča (u Albaniji) — 13, 255, 263, 316, 422
Korčula — 26, 29, 30, 94—96, 133, 172, 175, 382
Korčula (o.) — 28, 57, 71, 91, 97, 98, 148, 174, 383—385, 402, 464
Korčulanski kanal — 28, 93
Kordun — 187
Korenica (sada: Titova Korenica) — 78
Korićna (kod Glamoča) — 59
Koritnica (Coritenza) — 441, 456
Korintski kanal — 223
Korita (kod Orahova) — 321
Korito (kod Cerkna) — 411
Kornat (o.) — 98
Korzika — 81, 215, 470
Kosa (kod Splita) — 57
Kosovo — 16, 74, 100, 101, 152—154, 181, 182, 223, 230, 253, 255, 261, 263, 264, 305, 319, 323, 324, 327, 335, 351, 388, 390, 472
Kosovska Mitrovica — 274, 335
Kostajnica — 57
Kostanjevica (sada: Kostanjevica na Krasu) — 409
Kostelni dol (predeo) — 454, 456
Košur (u dolini Sutjeske) — 363
Košuta (Mala i Velika, kod Foče) — 303, 364
Kotor — 52, 175, 185, 190, 196, 216, 346, 402, 428, 468
Kovačevica — 408
Kovačevići (kod Plaškog) — 68
Kovren (kod Bijelog Polja) — 351
Kozana (Cosana del Collio) — 450
Kozica (kod B. Luke) — 301
Kozja (uvala) — 383
Kozjek (brdo, k. 1032, kod Cerknice) — 457
Krapina — 419
Kras (predeo) — 443
Krašić (kod Jastrebarskog) — 20, 21, 77
Kravarske gorice — 301
Krbela (o.) — 174
Krf (o.) — 142
Krit (o., u Grčkoj) — 184, 266, 308, 399, 434, 437
Krk (o.) — 451
Krka (r.) — 29, 174, 175
Krnica (Carnizza, u Reziji) — 411, 443, 454
Kromberk (kod Nove Gorice) — 413, 441, 443
Krstac (sedlo) — 349, 364
Kruševo (D. i G., kod Pljevalja) — 351, 362
Kruševo — 319, 391
Kučer (kod Ozlja) — 77
Kuči (kod Titograda) — 283, 284, 321, 350, 351—353, 358
Kuk (Monte Cucco, trig. 1243) — 442
Kukes (u Albaniji) — 282, 328
Kukuljani (kod Rijeke) — 416
Kulen-Vakuf — 80, 217, 218
Kum (brdo) — 414, 441, 444, 456
Kumanovo — 275, 326, 329, 389
Kumbor (kod Herceg-Novog) — 26, 90, 133, 172, 382
Kupa (r.) — 258
Kupinec (kod Jastrebarskog) — 45, 49
Kupjak (tunel, kog Ogulina) — 21, 22
Kurjak (kod Perušića) — 56
Kuršumlijska Banja — 328
Kuzmanići (kod Rogoznice) — 94
Kvarnerski zaliv — 215

L

Labin — 450, 453, 455
Lačnik (k. 1097) — 456
Lapac (G. i D.) — 80
Larisa (u Grčkoj) — 12, 315
Lastovo (o.) — 30, 96, 175, 402
Lavci (kod Resna) — 391
Lazaropolje (kod Debra) — 256, 322
Lebane — 324, 325, 339, 340
Lemnos (o. u Grčkoj) — 398
Leone (zaliv) — 215
Lepoglava (kod Krapine) — 419
Leski (predeo, kod Prezida) — 456
Leskov vrh (k. 931) — 458
Leskovac — 339, 340
Leskovik (u Albaniji) — 254, 264
Lever-Tara — 336, 357, 359—361, 363
Lička Jesenica — 39, 40, 51, 70
Lijeva Rijeka — 354, 355, 357, 359
Lika — 33 34, 187, 188, 190, 191, 258, 270, 272, 300, 394, 479
Lim (r.) — 260, 304, 339, 346, 347, 348, 350, 354, 355
Lipljan (kod Prištine) — 37, 38, 101
Liplje (kod Postojne) — 443
Lisac (brdo, kod Konjica) — 301
Lisica (trig. 1186, kod Lebana) — 325

Livanjsko polje — 62, 64
Livek (Luico, kod Tolmina) — 457
Livno — 54, 59, 62—64, 66, 73, 80, 88, 121, 122, 126, 131, 188, 217
Logatec — 19, 113, 414
Logje (Longo) — 416, 417
Logorà (prevoj) — 264, 306
Loke (kod Kromberka) — 443
Lokve (Loqua Chiapovano) — 449
Lom (planina) — 412
Lomušček (brdo) — 442
London — 73, 129, 130, 146, 186, 197, 209, 216, 229, 288, 294, 329, 420, 461
Lonjer (Longera) — 441, 448
Lovča (kod Kostajnice) — 57
Lovinac (kod Gospića) — 20, 21, 24, 71
Lovran — 77
Lovreč — 427
Lož — 56
Lože (Lose) — 413
Lučke Kolibe — 303, 364
Lug (predeo kod Šavnika) — 361
Luka (uvala na o. Braču) — 174
Luka (uvala na Pelješcu) — 174
Lukovica (kod Rožaja) — 334
Lushnja (u Albaniji) — 277

LJ

Ljeskovi Doli (kod Nikšića) — 336
Lješko Polje (kod Titograda) — 389
Lješnica (kod Berana) — 102
Ljubin grob (kod Foče) — 303, 364
Ljubina (kod Foče) — 301
Ljubišnja (pl.) — 362
Ljubljana — 10, 12, 19, 258, 312, 314, 400, 401, 404, 423, 451
Ljubljanska pokrajina — 147, 440
Ljubuša (pl.) — 301
Ljubuški — 235
Ljum (r., u Albaniji) — 325
Ljuma (predeo, u Albaniji) — 255, 328, 388
Ljums (r., u Albaniji) — 325
Ljuša (kod D. Vakufa) — 301

M

M. Kapa (M. Capa, brdo kod Cerkna) — 441, 456
M. Sejevec (brdo, k. 611) — 456
M. Učka (M. Maggiore Picolo) — 442
Madoni (Madoni di Podlaca) — 442
Mađarska — 46
Maglić (pl.) — 303
Majdlic (imanje) — 408
Makarska — 20, 23, 24, 27, 30, 33, 94, 97, 133, 137, 138, 172, 175, 301, 382, 384
Makedonija — 100, 153, 181, 298, 319, 323, 327, 337, 338, 387, 390, 418, 472
Mala Čista (kod Skradina) — 103, 104, 107, 137
Mala Obrova (k. 640) — 455
Mala Polača (kod Knina) — 63
Malakastra (u Albaniji) — 432
Malesija (predeo, kod Đakovice) — 320
Mali Kosmac (rt) — 382
Malo Jezero (kod Prespe) — 390
Malovan (kod Gračaca) — 57
Malovan (G. i D., kod Kupresa) — 301
Malovište (kod Resna) — 389
Manastir (kod Skoplja) — 330
Marija Snežnica (Madonna della Neve) — 441
Marina (kod Trogira) — 137, 384, 385
Marušići (kod Splita) — 383
Maslinica (na Šolti) — 95, 96
Matajur (kod Kobarida) — 442
Matajur (pl.) — 415, 442, 457
Mateševo — 354, 355, 358
Materija (Matteria, kod Sežane) — 442
Mati (u Albaniji) — 253, 255
Mavrovo — 151, 278, 337
Mazdrača (r.) — 151
Mazin — 11, 78, 301
Mažerole (Masarolis) — 457
Medak (kod Gospića) — 21, 22, 51, 57, 68, 70, 71, 78
Medulin (kod Pule) — 415
Medveđa (kod Lebana) — 340
Medvidina (uvala) — 95
Međuriječje — 359
Meja, brdo (Monte Mia) — 408, 415
Melina (zaselak) — 442
Melničane (D. i G., kod Debra) — 391
Memlište (kod Ohridskog jezera) — 254, 264
Menders (rt) — 95, 97, 138, 139
Meran — 10
Metaljka (kod Čajniča) — 220
Metković — 11, 20, 26, 28, 91, 93, 94, 172, 196, 235, 240, 242, 314, 382, 423
Metlika (kod Novog Mesta) — 22, 69

Metohija — 74, 100, 230, 261, 274, 335, 351
Mgulla (u Albaniji) — 151 333
Mijokusovići (kod Danilovgrada) — 333
Milje (Mugia) — 443
Miljevac (k. 1805, kod Spuža) — 359
Miren — 453, 457
Mirenski zamak (Grade di Merna) — 443
Mirna Peč — 50
Miska Glava (kod Prijedora) — 301
Mitilena (o. u Grčkoj) — 398
Mješaji (kod Foče) — 293
Mlačni vrh (brdo, kod Pivke) — 457
Mljet (o.) — 98, 139, 402
Modrič (kod Ohrida) — 387
Mojkovac — 351, 354
Mojstrana (kod Jesenica) — 412
Mokronog (kod Trebnja) — 258
Molat — 244
Molat (o.) — 134, 244
Morača (r.) — 350, 352, 357
Moskva — 182, 216, 288, 294
Mosor (pl.) — 427
Mostar — 14, 53, 58, 60, 72, 73, 76, 86, 116, 117, 122, 126, 131, 143, 158, 166, 169, 170, 190, 196, 197, 209, 231, 234—236, 238, 341, 343, 345, 474
Mratinje — 360, 364
Mrdakovica (kod Vodica) — 71
Mrkonjić-Grad — 122
Mrkalje (kod Tjentišta) — 363
Mršin (kod Kobarida) — 456
Mrzli dol (kod Postojne) — 456
Mrzli dol (Val Freda, k. 605, brdo) — 452
Mrzli vrh (Cima Fedda, k. 1556) — 442
Mrzli vrh (trig. 1360) — 415
Mušnikovo (kod Prizrena) — 325, 333, 338
Murovec — 441
Murter (kod Šibenika) — 385
Murter (o.) — 28, 95
Murvica (o.) — 134
Muzec (Musi, u Italiji) — 441, 449

N

Na Kalcu (pl., Cauz) — 413
Nad peski (M. Peschi, pl.) — 413, 441
Nadiža (r.) — 404, 456
Nanos (pl.) — 415, 441, 443
Nart (zaselak s. Daber) — 416, 454
Nemačka — 46, 48, 84, 85, 118, 120, 157, 162, 163, 227, 326, 404, 420
Neme (Nimis) — 451
Nemški Rut (Rutte di Gracova, sada: Rut) — 441, 448, 449
Neretva (r.) — 80, 84, 91, 108, 114—117, 119, 121, 125, 126, 131, 158, 169, 178, 179, 185, 188, 196, 197, 219, 234—237, 240, 301, 341—343, 351
Neum — 29
Nevesinje — 183, 234, 236
Nevesinjsko polje — 342, 345
Neviđane (na o. Pašmanu) — 383
Nevinjsko polje (na o. Pašmanu) — 383
Nezavisna Država Hrvatska (NDH) — 32, 34, 42, 45, 46, 71, 82, 83, 116, 188, 224, 225, 229, 230, 248, 292, 418, 419, 458
Nikiforovo (kod Gostivara) — 151
Nikšić — 12, 102, 240, 260, 284, 314, 321, 333, 344, 346, 347, 349, 350, 352, 355, 357—359, 422, 429
Niš — 322
Nova Varoš — 182, 221, 346
Novigrad — 383
Novaki (G. i D., kod Cerkna) — 412, 416
Novi Pazar — 182
Novo Mesto — 11, 19, 22, 314, 423
Novo Rujce (kod Lipljana) — 37
Novo Selo (kod Gostivara) — 256
Novo Selo (na o. Braču) — 460

NJ

Njeguši (predeo) — 344, 346

O

Obalj (kod Kalinovika) — 342
Oborče (kod Kanala) — 442, 455
Oblase (usamljena kuća kod Dolenje Trebuše) — 408
Oblatno (kod Nikšića) — 355
Oblik (o.) — 174
Obramec (M. Obrane, brdo) — 442
Obradovići (kod Bruvna) — 70
Obrovac — 26, 30, 63, 91, 96, 133, 172, 175, 382
Obruni (predeo, kod V. Gradišča) — 457
Ocrkavlje (kod Foče) — 303

Ohrid — 252, 273, 277, 322, 338, 367
Ohridsko jezero — 264
Ogulin — 19, 21, 39, 51, 68, 70, 81, 87, 119, 190, 258, 394
Okit (k. 53, kod Male Čiste) — 104, 105
Olarica (k. 611) — 454, 455
Olovo — 395
Omiš — 20, 26, 28, 30, 71, 91, 93, 94, 96, 133, 172, 175, 382, 383
Opatje Selo (kod Nove Gorice) — 441, 449
Opčine (Villa Opicina) — 410, 440, 443, 448, 450, 451, 457, 458
Opolje (predeo, kod Dragaša) — 320
Opuzen (kod Metkovića) — 29, 318, 425
Orašje (kod Čelebića) — 357, 358
Oretić (na Pelješcu) — 29, 95
Orlić (kod Knina) — 63
Orlje (kod Pljevalja) — 355
Osejani (Oceacco di Resia) — 453, 455
Ostrovica — 456
Ostrožac (kod Cazina) — 78
Ostrožer (k. 1451, kod Ivangrada) — 327
Ostrožno brdo (Monforte) — 442
Osumi (u Albaniji) — 306
Oštarije — 51
Oštrelj — 218
Otalež — 415
Otočac — 11, 36, 178, 188, 209, 218
Otok — 454, 456, 457, 458
Otoka (kod Bosanske Krupe) — 78
Otrantska vrata — 120
Otrić — 55
Ozalj — 40, 57
Ozren (kod Foče) — 365

P

Padova — 215, 310, 422, 444, 452, 457
Pag (o.) — 301
Palestina — 419
Palermo (rt) — 274
Panovec (predeo, kod Gorice) — 443, 455
Pantelijev vrh (kod Spuža) — 352
Pašman (o.) — 174, 383, 384
Patras (u Grčkoj) — 12, 315
Pazin — 409, 453
Peć — 102, 152, 182, 222, 223, 255, 274, 278, 282, 319, 324, 325, 327, 334, 337, 390, 391
Pećigrad — 193
Pećini (u Albaniji) — 306
Pekini (Peqini) — 281
Pelinovik (rt) — 95
Peloponez — 142, 223, 435
Pelješac (poluostrvo) — 29, 71, 174, 382
Pepići (kod Andrijevice) — 283, 284
Permeti (u Albaniji) — 264
Perušić (kod Gospića) — 56, 70
Peslivec (k. 695) — 456
Pešića rupa (predeo, kod Kolašina) — 339, 389
Petnica (kod Peći) — 102
Petrovo Brdo (Colle Pietro) — 414, 441, 448
Peulje (D. i G., kod Bos. Grahova) — 63, 218
Piperi (predeo, kod Titograda) — 293, 320, 321, 346, 350, 352, 353, 358, 360, 365
Pianoro di Usioce (predeo, kod Gorice) — 442
Pirovac (kod Šibenika) — 385
Piškaši (kod Ohridskog jezera, u Albaniji) — 264
Piva (r.) 283, 293, 349, 351, 356—358, 360—365
Pivska planina — 363
Piza — 11
Plana (kod Bileće) — 240, 361
Planica — 443
Planka (rt) — 138, 139, 382, 386
Planketa (rt) — 384
Planjak (brdo) — 98
Planjava (trig. 655, kod Čedada) — 442
Plaški — 19, 22, 24, 39, 40, 57, 68, 190
Plave (kod Gorice) — 451
Plešivec (Costa Pelata, brdo kod Boveca) — 414
Plešivica (pl.) — 301
Plitvički Ljeskovac — 78, 301
Ploča (kod Udbine) — 57, 78
Ploče (kod Metkovića) — 30, 86, 91, 93, 94, 96, 133, 172, 175, 178, 190, 196, 197, 384
Plješivica (pl. u Lici) — 80, 301
Pljevlja — 15, 146, 220, 260, 289, 317, 320, 333, 336, 347, 348, 350, 351, 354, 355, 357, 359, 360, 422, 429
Podbela (kod Tolmina) — 412
Podbrdo (kod Tolmina) — 411, 441, 444, 448
Podbreže — 454, 456
Podčepovan (Poggio) — 441

Podgora (kod Makarske) — 20, 23, 24, 26—29, 31, 93, 94, 133, 137, 138
Podgorica (sada: Titograd) — 10, 220, 222, 259, 260, 267, 284, 291, 312, 320, 333, 345—347, 350—353, 355—358, 365, 389, 422
Podgorje (kod Pule) — 452
Podgrad (Castelnuovo, sada Podgrad pri Vremah) — 110, 440, 442, 448, 450
Podgradec — 264, 306, 397, 432
Podi (kod Herceg-Novog) — 57
Podi (kod Sinja) — 64
Podkraj — 441, 451, 457
Podlanišče (kod Cerkna) — 410
Podsela (Sottosella, zaselak kod Nove Gorice) — 410
Podospilje (kod Omiša) — 71
Podvis (kod Kičeva) — 327
Podvraće (kod Danilovgrada) — 334
Pojani (u Albaniji) — 276
Pokupsko — 301
Poljane (Marcottini, u Italiji) — 440
Ponikve (Paniqua) — 455
Ponikvica (kod Trubjele) — 333
Pope (kod Rožaja) — 320, 324
Popov Most (kod Foče) — 363
Porto Eda (u Albaniji) — 263
Portugalija — 162
Postire (na o. Braču) — 174
Postojna — 414, 441, 442, 452, 454, 458
Posušje — 53
Pošćenje (kod Šavnika) — 363
Potok (zaselak na pl. Blegošu) — 439
Potsdam — 419
Povir (kod Sežane) — 454
Povlja (na o. Braču) — 137
Prapatno (uvala na Hvaru) — 95
Pražnice (na o. Braču) — 460
Predgriže — vidi Črni vrh nad Idrijo
Pregarje (kod Ilirske Bistrice) — 409
Preko (na o. Ugljanu) — 176
Preložе (kod Ilirske Bistrice) — 442
Prem (Primano) — 442
Premisa — 392
Premuda (o.) — 98, 99
Prenj (pl.) — 301
Prepotišče (Prepotischis) — 442, 451
Presek (kod Kičeva) — 273
Presjeka (kod Nevesinja) — 349
Preševo — 389
Prezid (kod Čabra) — 442
Pri Fari — 441, 449
Pribilovci (kod Čapljine) — 235
Priboj na Limu — 348, 351, 429
Pridvorica (potok, kod Šavnika) — 357, 361
Pridvorica (kod Kosovske Mitrovice) — 274
Prijeboj (kod Titove Korenice) — 301
Prijedor — 51, 63
Prijepolje — 351, 429
Prijevor (kod Bileće) — 349
Priluka (kod Livna) — 59
Primišlje (G. i D., kod Slunja) — 70, 78
Primskovo (kod Trebnja) — 24
Prišnjak (o.) — 28, 95
Priština — 37, 74, 153, 274
Privir (brdo, kod Splita) — 63
Prizren — 13, 16, 150, 263, 275, 281, 282, 315, 320, 326, 330, 333, 387, 423
Prolaz Malo Žaplo — 134, 139
Prolaz Velo Žaplo — 134, 139
Propaštica (kod Lebana) — 339
Prozor — 53, 54, 59, 61, 116, 117, 121, 188, 343, 474
Pruska — 128
Prvačina (kod Nove Gorice) — 442
Pučišće (na o. Braču) — 137, 460
Puharić (kod Makarske) — 175
Puka (u Albaniji) — 150, 151, 387
Pula — 447, 450, 452, 453, 455, 456
Pulje — 97

R

Račište (na o. Korčuli) — 28
Radaljica (k. 1080) — 301
Radanoče (kod Ulcinja) — 138
Radeča (kod Titograda) — 352
Radeljevo (kod Koprivnice) — 395
Radomišlje (kod Foče) — 303, 364
Radovljica — 413
Raduč (kod Gospića) — 21, 24
Radučki Klanac (kod Gospića) — 78
Rajh — vidi Nemačka
Rakek (kod Cerknice) — 414
Rakitnjak (o.) — 174
Rakotole (Raccotole, kod Pule) — 455
Rakulik (Raccolico, kod Postojne) — 412, 455
Rama (r.) — 116, 117, 121, 169
Ramići (kod Ključa) — 70
Rasline — 175
Rastenburg (u Pruskoj) — 128
Raša — 409, 450, 455
Raša (r.) — 443, 454, 457
Ratitovec — 414
Ravna Gora (kod Delnica) — 179

Ravne (kod Črniča) — 411, 455
Ravne kod Drenke (Rauna Drenchia, u Italiji) — 411
Ravno (kod Trebinja) — 349
Razboj (k. 590) — 301
Razdrto (Prevallo) — 443
Ražanac (o., M. i V.) — 383
Rdeči hrib (k. 2163) — 413, 441
Rdeči rob (Croda Rossa, planina) — 441, 456
Reka (Timavo, r.) — 442
Renče (Ranziano) — 443
Resan — 278, 319, 326, 327, 389, 391
Resna (kod Čeva) — 220
Rezala (kod Kos. Mitrovice) — 335
Rezija — 415, 453, 454, 457
Ribnica (kod Kočevja) — 56
Ribnjak (kod Koprivnice) — 395
Rihemberg (sada: Branik) — 442
Rijeka — 24, 81, 110, 179, 213, 216, 258, 417, 441, 443, 447, 448, 452
Rijeka (potok) — 352
Rim — 20, 22, 23, 38, 40, 50, 56, 67, 69, 77, 80, 87, 118, 125, 127, 128, 163, 164, 167, 229, 247, 287, 293, 401, 452, 469
Riva del Garda — 452, 454
Rob (pl.) — 443
Robič (kod Tolmina) — 412
Roče (Roce, kod Tolmina) — 413
Ročinj (Ronzia di Canale) — 453
Rodos (o., u Grčkoj) — 9, 223, 310
Rogami (kod Titograda) — 352, 353
Rogjel (pl., kod Čelebića) — 362
Rogotin (kod Ploča) — 384
Rogozina (u Albaniji) — 254, 264
Rogoznica (kod Šibenika) — 173
Ronki (u Italiji) — 459
Rovereto — 452
Rovt (pl., Rut) — 413
Rovte — 443
Rudine (kod Šahovića) — 354
Rudinice (kod Plužina) — 361
Rudo — 301
Rudopolje (kod Bruvna) — 70
Rumunija — 46
Rupa (kod Prespe) — 390
Rupa (u Lazaropolju) — 256
Rusija — 73, 156, 163, 164, 184, 465

S

S. Donà di Piave — 457
S. Kroče — 457
Saborski (kod Ogulina) — 23, 24, 38, 39, 70
Sabotin (brdo) — 443, 457
Sajković (kod Livna) — 63
Salt di Povoleto — 452
Salcburg — 154, 169
Salež (Sales di Sgoniko) — 453, 457
Sali — 140
Samograd (na Korčuli) — 95, 384
Sana (r.) — 343
Sandžak — 84, 146, 157, 159, 160, 168, 182, 188, 209, 214, 220—222, 227, 249, 251, 252, 289, 330, 334, 346—348, 351, 354, 355, 360, 396
Sanski Most — 57, 70
Santalezi (kod Labina) — 409
Sarajevo — 45, 122, 343, 361, 362, 420, 474
Sardinija — 143, 157, 162, 215
Sava (r.) — 404
Seget (kod Trogira) — 137, 384
Sela Karnica di Rezija — 441, 454
Sela pri Šumberku (kod Novog Mesta) — 67
Selca (na o. Braču) — 460
Senj — 81, 300, 314, 423
Seravale (Serravale) — 417
Sevce (kod Kačanika) — 338
Sežana — 451, 457
Sicilija — 162, 215, 462, 463, 470
Simovče (k. 1346, Kod Ivangrada) — 327
Sinj — 51, 122, 188
Sinjajevina (pl.) — 346, 350, 357, 360
Sisak — 419
Sjenica — 346, 388
Skadar — 150, 181, 223, 263, 264, 305, 321—324, 391
Skocjanske jame (Grotte S. Sanziano) — 415
Skoplje — 275, 326, 329, 330, 389
Skrad — 21
Skrilje — 456
Slap ob Idrijci — 410, 411, 413
Slatina — 388
Slavina (kod Postojne) — 458
Slavonija — 300, 394, 395
Sleme (k. 1118) — 414
Sleme (brdo, k. 1243) — 442
Slepač-most (kod Bijelog Polja) — 354
Slivnica (kod Resna) — 391
Slivovo (kod Ohrida) — 252, 254
Slovačka — 46
Slovenačko primorje — 113, 443, 460
Slovenija — 10—12, 14, 42, 110, 147, 179, 185, 196, 213, 256, 258, 266, 270, 299—301, 308, 312, 314, 317, 318, 392—394, 404, 424, 426, 427, 437, 439, 440, 470, 472

Slugova dolina (Passo Sluga) — 416
Slunj — 68, 70, 78, 193
Smiljevica (predeo, kod Ivangrada) — 327
Smoljanci (Smolizzi, kod Pule) — 409
Smonik — 359
Smrduša (kod Nikšića) — 389
Smrje (Smeria) — 456
Snežnik (pl.) — 442
Soča (r.) — 404, 456
Softović (kod Uroševca) — 74
Sokolovica (kod Šahovića) — 354
Solkan (Salcano) — 413
Solun — 142, 267, 271, 330, 356, 393
Sorđente Tore (Sorgente Tore) — 441
Sovinjak (M. Sevignacco, brdo) — 443
Spodnje Danje (kod Škofje Loke) — 408
Spodnji Log (Bretto Medio) — 443
Spodnje Lome (Lome di Sotto) — 449
Split — 10, 11, 25, 27, 30, 51—55, 57, 61, 63, 64, 90, 91, 93, 94, 96, 97, 132, 137, 170, 171, 175, 178, 190, 208, 209, 268, 301, 312, 314, 401, 402, 423, 459, 460, 468
Spuž — 352, 355, 357, 359
Srb — 62, 63, 70
Srbija — 46, 100, 126, 130, 145, 249, 261, 322, 328, 329, 333, 339, 351, 459, 461
Srđevići (kod Gacka) — 325
Srednja Kanomlja (Canonla Media) — 443
Srednje (Stregna) — 442, 455
Srednji kanal — 383
Sredozemlje — 162
Sredska (kod Prizrena) — 325, 330, 333
Srem — 300
Srima (poluostrvo) — 29, 148
Srpenica (kod Tolmina) — 442
Ston (Stagno) — 175
Stara Vas (kod Postojne) — 454
Starigrad (na o. Hvaru) — 174, 175
Stari grad (Monte Lepre, brdo) — 412
Stična — 38, 68, 426
Stiska (predeo Leskove doline) — 454, 456
Stolac — 158, 183, 235, 240
Stožište (predeo, kod Knina) — 63
Stričići (kod B. Luke) — 301
Strma reber (k. 822) — 454
Strmica — 63, 78, 218
Struga — 273, 277, 387
Stubica (kod Šibenika) — 385
Studena (kod Rijeke) — 416, 417, 449
Studena Gora (kod Ilirske Bistrice) — 81, 213
Studence — 441
Stupin (kod Rogoznice) — 173
Sućuraj (na Hvaru) — 91, 93—97, 134, 384
Suha (kod Foče) — 365
Suhe jele (kod Bugojna) — 301
Suhi vrh (brdo) — 456, 457
Suho (brdo kod Klane) — 442
Sumartin (na Braču) — 26, 30, 95, 96, 175
Sunja — 419
Supetar (na Braču) — 26, 95, 96, 175, 383
Sušac (o.) — 383
Sušak — 9, 55, 68, 81, 110, 213, 299, 310, 318, 394, 423, 451
Sutjeska (r.) — 261, 293, 344, 346, 360—366
Suvi Do (kod Lipljana) — 38, 74
Sužidska planina — 442
Sv. Bartol (kod Portoroža) — 450
Sv. gora (brdo kod Gorice) — 441
Sv. Ignacij (k. 610) — 455
Sv. Križ (sada: Vipavski Križ) — 441, 451, 453
Sv. Lucija (sada: Most na Soči, kod Tolmina) — 410, 411
Sv. Lucija (sada: Lucija, kod Portoroža) — 410
Sv. Matej (kod Sušaka) — 68, 416
Sv. Martin na Krasu (u Italiji) — 440
Sv. Mihovil (na o. Ugljanu) — 176
Sv. Miklavž (S. Nicola, kod Čedada) — 416
Sv. Petar u Šumi — 453
Sv. Rok (kod Stične) — 38
Sv. Rok (rt na Murteru) — 28
Sv. Tekla (kod Podgore) — 28, 94, 384
Sveta gora (Monte Santo) — 410
Sv. Valentin (kod Gorice) — 457
Svinska planina — 442
Svrljig — 329

Š

Šahovići (sada: Tomaševo) — 223, 351, 354, 355, 359
Šar-planina — 151, 282
Šašava (pl., kod Topuskog) — 70
Šator (pl.) — 301

Šavnik — 249, 336, 346, 349, 350, 352, 355, 357—361, 363, 429
Šćedro (o.) — 28, 139, 174
Šekovići — 395
Šen Mrije (u Albaniji) — 150—152
Šentviška Gora (M. S. Vito) — 441, 442, 447, 455
Šestarevac (kod Kolašina) — 333
Šibenik — 15, 26—28, 30, 63, 91, 96, 133, 172, 174, 175, 244, 382, 384, 385
Šibenski kanal — 29
Šibulino (kod Tribnja) — 383
Šilo (k. 869) — 454
Šipkovica (kod Tetova) — 151
Široki Brijeg — 234, 237, 238
Škodovnik (k. 1041) — 456
Škofja Loka — 439, 440
Škrip (na o. Braču) — 71
Šmarje — 20
Šolta (o.) — 95, 96
Šošići (na Biokovu) — 27
Špacapani (Spaccapani) — 412
Španija — 161, 162
Št. Peter na Krasu (sada: Pivka) — 110, 412, 413, 415, 441—443, 449, 452, 455
Št. Peter ob Nadiži (S. Pietro al Natisone) — 441, 442, 451, 457
Št. Rupert (kod Trebnja) — 258
Št. Vid kod Vipave (sada: Podnanos) — 110, 452
Št. Vid (kod Stične) — 38, 68
Štanjel (S. Daniele del Carso) — 450
Štikada (kod Gračaca) — 41
Štrpce (kod Uroševca) — 325, 330
Šušnjevica (Valdarsa) — 441 442, 449, 450, 456

T

Talinovac (kod Uroševca) — 74
Tar (Sorgente Torre) — 449
Tara (r.) — 260, 293, 347, 355—358, 360—365
Tasovčić (kod Mostara) — 235
Tatra (r.) — 110
Tatre — 457
Tavanjako (Tavagnacco) — 451
Teheran — 458
Temenica (kod Trebnja) — 24, 454
Tepeleni (u Albaniji) — 432
Terco di Akvileja (Terzo di Aquileia) — 452
Tesalija — 142—144, 345
Tesino — 451
Tetovo — 151, 330, 391
Tijesno (kod Šibenika) — 385
Tirana (u Albaniji) — 8, 144, 255, 263, 273—275, 277, 281, 305, 306, 310, 311, 320, 421, 422, 432
Tisa (kod Nikšića) — 349
Tisovec (M. Tisso, brdo) — 449
Tiškovac (D. i G., kod Drvara) — 63
Tivat — 30, 96, 97, 389
Tjentište — 303, 364, 365
Tolmeco (Tolmezzo) — 452
Tolmin — 409, 441, 448—450, 453—455
Tolminski Lom — 413, 416
Tomina Kula (kod Sanskog Mosta) — 57
Tomislavgrad (sada: Duvno) — 53, 54, 59, 62, 64, 66, 73, 188
Topolovo — 442
Toponica (kod Lebana) — 324
Topusko — 70
Tounj (kod Karlovca) — 301
Trčmun (Tarcimonte) — 457
Trebinje — 240, 268, 284, 333, 334
Trebišnjica (r.) — 190, 209
Trebište (kod Ohrida) — 338 426
Trebnje — 19, 22—24, 38, 56, 258, 426
Trebuša (Tribussa, D. i G., kod Čepovana) — 410, 417, 442
Trento — 444, 450, 451, 457
Trepča (kod Vrginmosta) — 301
Trevizo (Treviso) — 403, 438, 444, 450
Tri Luke (na Korčuli) — 383
Tribunj (kod Šibenika) — 382
Triglav (Tricorno) — 416, 443
Trije kralji (crkva) — 442, 451, 455
Trikaliči (Tricalici, predeo) — 458
Trlica (M. Trlizza, brdo) — 456
Trnovica (kod Rijeke) — 416
Trnova (kod Sanskog Mosta) — 301
Trnovo (kod Mrkonjić-Grada) — 301
Trnovo (Ternova Gorizia) — 415
Trnovo ob Soči — 409
Trnovo (kod Sarajeva) — 345
Trogir — 15, 95, 96, 133, 134, 137, 172, 318, 382—385, 425
Troglav (k. 1415) — 301, 346
Trpanj — 382
Trpanj (o.) — 29, 91, 96, 172, 175
Trst — 10, 14, 85, 110, 215, 404, 411, 422, 441, 442, 443, 448, 449, 451, 454—456, 458
Trubar — 301
Tržič (Monfalcone) — 443, 453
Tublje — 454, 456
Tučepi — 94

Tulare (kod Lebana) — 340
Tulovo (kod Pljevalja) — 355, 357, 359
Tun Mali (o.) — 134
Tun Veli (o.) — 134
Tunis — 82, 120, 155, 162, 220, 255
Turjak (kod Peči) — 255
Turjak (pl., kod Rožaja) — 329
Turska — 162
Tušinja (r.) — 357, 359, 360

U

U. Bristove — 174
Učeja (Uccea) — 457
Učka (Monte Maggiore) — 441
Udbina — 57, 78
Udine (Videm) — 215, 313, 317, 422, 438, 441, 443, 444, 447, 449, 451, 452, 454, 455, 457, 459
Ugljan (o.) — 176
Ulcinj — 138, 158
Ulog (kod Kalinovika) — 342
Una (r.) — 78, 193, 343
Uroševac — 74, 336
Ustikolina — 220, 260, 293, 344—347
Ustiprača — 158
Uš (zaliv na Korčuli) — 95
Uvac (r.) — 388
Uvala Duboko (kod Neuma) — 29

V

V. Gračišče (trig. 741) — 457
V. hrib (trig. 582) — 456
V. Kladuša — 70, 193
V. Lašče — 20, 22
V. Prodin (pl. iznad Tolmina) — 415
V. Vranovina (kod Vrginmosta) — 301
Vaganj (trig. 1203, kod Sinja) — 63
Val Giorgina (predeo na pl. Snežniku) — 442
Valona (u Albaniji) — 8, 10, 81, 150, 264, 305, 306, 311, 316, 422, 432
Varcar-Vakuf — vidi Mrkonjić-Grad
Vardište — 388
Vareje (kod Sežane) — 411
Varivode (kod Knina) — 107
Vašington — 294
Vel. Golija — 301
Vela Luka — 96, 175, 383
Vela Učka (M. Magiore Grande) — 442
Velešnja (kod Kostajnice) — 57
Velić (predeo, kod Sinja) — 64
Velika Loka (kod Trebnja) — 258
Velika Britanija — 342
Veliki Pihavec (M. Cina del Vento, k. 2414) — 443
Veljun (kod Karlovca) — 57
Veljušnica (kod Sjenice) — 388
Vežešnik (kod Titograda) — 357, 359
Vičenca (Vicenza) — 444, 452, 453
Vilusi (kod Trebinja) — 283
Vipava — 451
Virovi (kod Sredske) — 330, 333, 335
Vis — 382
Vis (o.) — 26, 30, 91, 96, 97, 133, 172, 175, 464
Visoko brdo (kod Metka) — 71
Višegrad — 115, 348, 388
Viškorša (Montapetra, u Reziji) — 415
Višnja Gora (kod Ljubljane) — 40, 56
Višnjan (Visignano, kod Poreča) — 409, 456
Vitina (kod Gnjilana) — 389
Vivodina (kod Ozlja) — 77
Vjernovići (kod Žabljaka) — 362
Vještića gora (kod Vrlike) — 63
Vlasenica — 395
Vodice — 40, 41, 57, 71, 96, 103, 104, 106—108, 137 384, 385
Voglarji (Carbonari) — 441, 455
Vojnovac (kod Ogulina) — 38, 39
Vojakovački Osijek (kod Križevaca) — 395
Vojsko (Voschia, kod Idrije) — 410
Vojščica (Voisizza, kod Nove Gorice) — 412, 454
Volarje (kod Kobarida) — 455
Volče (kod Tolmina) — 449
Volčja Draga — 449
Volčji hrib (k. 929) — 454, 456
Voščica (u.) — 383
Vrabče — 454
Vranje — 339, 340
Vranjica (kod Trogira) — 385
Vratnik — 190, 209
Vrbas (r.) — 343
Vrbica (Verbizza) — 457
Vrbničke Kolibe — 303, 364
Vrbovsko — 20, 21, 39, 180, 394
Vrdovo (predeo, kod Splita) — 63
Vrgorac — 23, 41
Vrh Križa (Veta di Sacris, zaselak sela Zakriž) — 408
Vrh Šentviške gore (predeo) — 453
Vrhnika (Verconizo) — 443

Vrhovine — 36, 51, 56, 57, 70, 78, 190
Vrhpolje — 451
Vrila Luke — 383
Vrlika — 35, 54, 71
Vrnograč — 193
Vrpolje — 57
Vrtoče (Vertozza) — 416, 443
Vuča (kod Rožaja) — 325
Vučevo — 360—362
Vukmirović (kod Vrhovina) — 70
Vuković — 301
Vukšin Šipak (kod Jastrebarskog) — 70

Z

Zablaće (poluostrvo) — 148, 174, 175
Zadar — 15, 30, 51, 96, 139, 147, 175, 176, 244, 301, 317, 401, 402, 423, 468
Zadnica (potok) — 443
Zadvarje (kod Makarske) — 178, 190, 208, 209
Zagora (prevoj) — 397, 432
Zagorje — 456
Zagrad (kod Nikšića) — 355
Zagreb — 32, 45—47, 85, 87, 88, 170, 183, 207—209, 213, 217, 224, 225, 227, 248, 393, 394, 418—420, 458—460
Zaja (Zaia) — 452
Zali Log (kod Škofje Loke) — 408
Zalog (Saloga) — 415
Zaostrog — 96, 134, 174
Zarečje (Sarezzo) — 409
Zatolmin — 441, 454
Zaton — 41, 104, 107
Zavalatica (na o. Korčuli) — 29, 385
Zavalje (kod Bihaća) — 80
Zavino (Svino) — 442
Zavrh kod Tajpana (Villa nova di Taipana) — 411
Zdenčina (kod Karlovca) — 24, 81
Zdihovo (kod Karlovca) — 301
Zelengora — 303, 360, 362, 364, 365
Zemunik — 51
Zeta (r.) — 260, 293, 355, 359
Zrmanja (kod Gračaca) — 55, 426
Zvornik — 395

Ž

Žabljak — 283, 336, 361
Žaga (kod Tolmina) — 441, 442
Željevo (kod Šahovića) — 354
Žirje (kod Šibenika) — 385
Žirovnik (predeo) — 455
Živogošće (kod Metlike) — 24, 28, 93, 94, 124
Žuberje — 70
Žumberak — 69, 70, 77
Župa (nikšićka) — 350, 355, 358—360
Žuta Lokva (kod Brinja) — 190
Žužemberk — 426
Zverinac (o.) — 134

Vojne jedinice i komande, ustanove, organizacije i ostali pojmovi

ARMIJE

italijanske:

2-ga—9, 25, 34—36, 42, 58, 72, 79, 83—85, 87, 90, 101, 103, 109, 113, 119, 123, 128, 132, 141, 147, 149, 166, 167, 169, 171, 177, 185, 192, 193, 195—197, 207, 210, 213, 216—218, 233, 237, 238, 248, 256, 257, 266, 270—272, 298, 299, 308, 310, 312, 318, 351, 381, 386, 393—395, 399, 400, 402, 403, 407, 423, 424, 437—439, 459, 462—466, 468, 470
3-ća — 315
5-ta — 11
6-ta — 52, 79
8-ma — 156, 184, 215, 310, 312, 313, 403, 422, 438, 439, 465
9-ta — 252, 256, 263, 266, 273—275, 277, 281, 305, 308, 311—312, 319, 322, 323, 327, 330, 334, 335—337, 387, 390, 391, 396, 397, 399, 423, 431, 437, 472
11-ta — 167, 266, 274, 275, 277, 281 307, 308, 311, 313, 330, 393, 398, 399, 434, 437

BATALJONI

italijanski:

4. kraljevskih karabinijera — 37
14. mitraljeski 14. arm. korpusa — 260, 303
33. crnih košulja — 389
51. pozicioni mitraljeski — 305
52. pozicioni mitraljeski — 305
81. crnih košulja — 351, 355
86. crnih košulja — 353, 355
104. crnih košulja — 68
111. crnih košulja — 293
543. obalski — 305, 431
841. pešadijski — 436
842. pešadijski — 436
„Aosta“ — 249, 346—348
„Egzile“ (Exille) — 351
„Fenestrele“ — 347
granični crnih košulja „M“ — 187, 190, 207
„Intra“ — 336, 344, 346, 389
„Pinerolo“ — 351, 355
„Toskano“ (Toscano) — 104, 106, 107

partizanski:

Šibenski — 385
Mosorski — 71
„Vid Mihaljević“ — 20, 27, 28

ustaško-domobranski:

9. domobranski — 77
9. regrutni — 70
10. ustaški — 77
32-gi — 68

BATERIJE

italijanske:

150-ta — 300
215. p.a. — 436
283. p.a. — 436
461. pomorska — 429

BRIGADE

albanske (kvislinške):

1. lovačka — 153

italijanske:

5. granične straže — vidi 5. grupacija granične straže
11. granične straže — vidi 11. grupacija granične straže
14. obalska — 15, 318, 424
17. obalska — 15, 318, 424, 425
18. obalska — 318
28. obalska — 257, 424, 425
51. pešadijska — 184
183. obalska — 257

nemačke:

jurišna — 223

NOVJ:

1. dalmatiska 3. divizije — 344, 355
1. krajiška — 193
1. slovenačka udarna „Tone Tomšič" — 24, 38, 68, 77, 426
1. srpska proleterska — 63, 293, 303, 342, 344, 347, 363, 364
1-va 6. divizije — 68
1. Unske operativne grupe — 419
2. dalmatinska NOU — 293, 341, 344
2. krajiška — 193
2. lička — 193
2. „Ljubo Šercer" (ranije 4.) — 426
2. „Matija Gubec" (kasnije 4.) — 24, 38, 77, 426
2. proleterska — 303, 341, 342, 344, 350, 360, 363
2-ga 6. divizije — 426
3. dalmatinska — 344, 355
3. „Ivan Cankar" — 19, 24, 38, 77
3. krajiška — 193, 344, 347
3. sandžačka — 344
4. dalmatinska — 344
4. proleterska, crnogorska — 63, 303, 342—344, 345, 349, 350, 352, 364
4. kordunaška udarna — 21, 41, 70, 77, 193
5. dalmatinska — 344
5. crnogorska proleterska — 342, 344, 350, 352, 361
5. krajiška — 24, 193
5. „Simon Gregorčič" — 404, 415, 440—442
6. „Ivan Gradnik" — 404, 415, 426, 440
6. istočnobosanska — 222, 260, 344, 348, 355, 360
6. krajiška — 193
7. krajiška — 344
7. banijska — 70, 355
8. banijska — 193
8 (Gorenjska), kasnije 7. „France Prešeren" — 439, 440, 454
9-ta — 78
10. hercegovačka — 342, 344
12. udarna 12. divizije — 395
13. proleterska „Rade Končar" — 21, 70, 77, 258
14 (kasnije 2.) 13. divizije — 416
15-ta 8. divizije — 24, 40
16. „Joža Vlahović" — 395
Majevička — 222, 260, 348, 360, 363

ustaško-domobranske:

4. domobranska — 261
4. ustaška — 193

BRODOVI

italijanski i u službi Italije:

„Arbe" (Rab) — 30
„Aitone" — 94
„Bukari" (Buccari — Bakar) — 30
„Diana" — 138, 139
„Eneo" — 138, 139
„Kurcola" (Curzola) — 29, 95, 96, 174
„Lapad" — 30
„Maria" — 29
„Margottini" — 138, 139
„Moshiena" (Mošćenica) — 30, 175
„Sansego" (Sušak) — 31, 97
„Sipan" — 30, 137
„Skarpanto" (Scarpanto) — 31, 97, 139
„Spalato" — 138, 139
„Stamira" — 139
„Ston" — 30
„Totono" — 138, 139
„Vioti" (Viotti) — 149
„Ulbo" — 134
„M. 21" — 137
N.A.P. 2 — 29, 124, 134
N.A.P. 4 — 383
N.A.P. 5 — 137, 174, 175, 385
N.A.P. 6 — 27—29, 96, 174
N.A.P. 12 — 94
N.A.P. 19 — 174, 384
N.A.P. 21 — 384
N.A.P. 34 — 385

N.A.P. 36 — 383
V.A.P. 3 — 383
V.A.P. 25 — 383
V.A.P. 31 — 383

minopolagači (Psm):

„Pasman" — 27, 29, 93, 94
„Uljano" (Ugliano) — 94, 137, 138, 175

motorni jedrenjaci i čamci:

A.S.2 „Saba" — 384
A.S.3 „Marondu" (Marongiu) — 94, 95
A.S.126 — 95
„Antoni C" — 173
„Feliče Padre" (Felice Padre) — 137
„Kristina" (Cristina) B 537 — 385
M.P.R. „Sauro" — 137, 174, 175
„Mariano" — 28
„Marija Lujza" (Maria Luisa) — 174, 176
„Marondu" (Marongiu) — 384
„Nazareno" B. 92 — 175, 385
P.R. „Albania" — 385
„Renato" — 174, 176
„S. Eufemija" — 93
„San Nikolo" (San Nicolo) — 174
„Sant'Andrea" B. 452 — 384
„Sveti Ante" — 382
mot. čamac 2 — 175
mot. čamac 9 — 383
mot. čamac 22 — 175, 382, 385, 388
motorna barka 23 — 95, 174
mot. čamac br. 25 — 384
Dizel-čamac ND 124 — 29
Dizel-čamac „N.D. 183" — 137, 175
N.D. 185 — 134, 174

Remorkeri:

„R" 10 — 29, 174, 175
„R. 13" — 29, 137, 174, 175, 385
R 16 — 29, 385
R. R. 21 — 383
„Lilibeo" — 29, 94, 137
„Poderozo" (Poderoso) — 94, 137, 385
„Poluče" (Polluce) — 96

ČETE

NOV i POJ

Inžinjerijska VŠ NOV i POJ — 341
Primorska — 105, 137
Prominsko-bukovička — 105, 137

italijanske:

292. posadna — 260
7. Dobrovoljačke milicije — 103—106
tenkovska M. 42 — 436

DIVIZIJE

četničke:

Dinarska — 426

italijanske:

1. brza — vidi „Euđenio di Savoja"
„Akvi" — 434, 435
„Alpi Graje" (Graye) — 227, 291
„Areco" (Arezzo) — 13, 263, 305, 316, 389, 391, 397, 422, 431, 432, 472
„Bari" — 143
„Bergamo" — 10, 11, 28, 29 58—61, 64, 65, 81—83, 96, 122, 128, 131, 244, 257, 299, 314, 394, 397, 423, 425, 471
„Brenero" — 397, 398, 422, 431, 432, 472
„Emilija" (Emilia) — 14, 260, 302, 317, 334, 382, 395, 422, 428, 473
„Euđenio di Savoja" (Eugenio di Savoia) — 15, 96, 103, 106, 244, 257, 299, 318, 394, 423, 424, 470
„Ferara" (Ferrara) — 12, 260, 261, 293, 294, 302, 303, 314, 321, 333, 336, 339, 345, 346, 349, 350, 355, 357, 359—361, 363—365, 389, 395, 422, 428, 429, 473
„Firence" (Firenze) — 13, 263, 293, 305, 316, 353, 397, 422, 431, 472
„Forli" — 13, 315, 398, 432, 434
„Granatijeri" — 186, 192, 194, 196
„Izonco" (Isonzo) — 11, 69, 77, 257, 299, 314, 394, 423, 424, 471
„Julija" — 317, 422
„Kačatori dele Alpi" (Cacciatori delle Alpi) — 12, 68, 77, 257, 299, 314, 394, 423, 424, 471
„Kaljari" — 434
„Kazali" — 434
„Kunenze" (Cunense) — 184
„Kuneo" — 435, 436
„Lombardija" (Lombardia) — 14, 68—70, 77, 78, 83, 257, 258, 299, 316, 394, 423, 424, 471
„Mačerata" (Macerata) — 14, 57, 256, 258, 299, 317, 394, 423, 424, 470

„Marke“ (Marche) — 12, 98, 130, 131, 233, 234, 236—239, 257, 299, 315, 394, 423, 425, 471
„Mesina“ (Messina) — 11, 29, 96, 233—236, 240—242, 257, 299, 314, 385, 394, 423, 425, 470
„Modena“ — 13, 315, 434
„Murđe“ (Murge) — 14, 108, 166, 169, 178, 187, 209, 240, 257, 299, 317, 394, 423, 425, 470
„Novara“ — 14, 85
Oklopna crnih košulja „M“ — 318
„Parma“ — 13, 263, 305, 316, 397, 422, 431, 472
„Pijemonte“ — 12, 315, 434
„Pinerolo“ — 12, 143, 315, 398, 432, 434
„Peruđa“ (Perugia) — 14, 260, 302, 303, 316, 345, 346, 396, 397, 422, 429, 431, 432, 473
„Pulje“ (Puglie) — 13, 263, 305, 315, 327—330, 337, 338, 339, 390, 397, 423, 431, 472
„Pusterija“ — 289, 290
„Re“ — 11, 36, 39, 51, 56, 68, 70, 78, 170, 187, 209, 256, 299, 314, 394, 423, 424, 470
„Rađina“ — 435
„Sasari“ (Sassari) — 11, 58, 68, 70, 78, 82, 83, 84, 114, 115, 166, 178, 183, 184, 186, 187
„Sforceska“ — 313, 422
„Sijena“ — 434
„Taurinenze“ (Taurinense) — 15, 130, 183, 222, 249, 260, 261, 293, 294, 302, 317, 320, 333, 336, 339, 341, 343—348, 351, 352, 354, 355, 357—365, 388, 396, 422, 428, 429, 473
„Torino“ — 316, 412, 422
„Venecija“ (Venezia) — 11, 102, 222, 260, 261, 284, 294, 302, 314, 320, 327, 333, 336, 337, 339, 345, 348, 351, 354, 355, 359, 365, 388, 389, 395, 422, 428, 429, 473
„Veneto“ — 15, 85, 110
„Zara“ — 15, 175, 178, 244, 257, 299, 317, 384, 385, 394, 423, 425, 426, 471

nemačke:

1. brdska — 223, 230, 261, 293, 354, 355, 357, 359—361, 363, 364, 397, 435
1. oklopna — 435
7. SS „Princ Eugen“ — 51, 57, 69, 70, 78, 80, 131, 217, 233, 234, 236—242, 261, 269, 293, 355—364, 395
11. poljska — 435
104-ta — 261, 355, 435
117. lovačka — 435
118-ta — 261, 293, 303, 339, 357, 358, 360, 362—364, 388, 396, 429
187. rezervna — 395
367. legionarska — 395
369-ta — 51, 70, 78, 217, 260, 261, 293, 303, 348, 354—362, 364
717-ta — 70, 78
718-ta — 122
„Handžar“ — 419
„Rodos“ — 435

NOVJ:

1. proleterska — 222, 261, 303, 343—345, 347, 351, 354, 360, 363, 364
2. proleterska — 222, 249, 261, 341—345, 350, 351, 364
3. udarna — 222, 249, 261, 303, 343—345, 349, 355, 361—363, 365
6-ta — 21, 41, 68, 78, 426
7-ma — 70, 222, 260, 261, 345, 348, 351, 355, 360, 362
8-ma — 21, 24, 39—41, 70, 77
9-ta — 273, 344, 345
12-ta — 395, 419
13-ta — 258, 416
14-ta — 440
15-ta — 440

ustaško-domobranske:

6-ta — 72

DIVIZIONI

italijanski:

44-ti — 436
45-ti — 436
46-ti — 436
139-ti — 305, 431

ESKADRILE

italijanske:

183-ća — 26, 90, 133, 172, 382—384

ESKADRONI

italijanski:

4. „Alesandrija“ — 105—107

GRUPE

italijanske:

grupacija cr. košulja „21. aprile“ — 257, 299
5. grupacija granične straže — 256, 299, 424
11. grupacija granične straže — 257, 299, 424
„Izaska“ — vidi „Mori“
Kr. karabinijera — Zadar — 244
Kr. karabinijera — Šibenik — 244
„Mori“ — kasnije „Izaska“ (Isasca) — 355, 357, 358—361, 363, 365
Vazduhoplovna grupacija 18. armijskog korpusa — 133

nemačke:

armija „Istok“ — 144, 181, 273—275, 277, 283, 296, 298, 310—312, 393, 395—398, 421, 428, 431 432, 435
Borbena „fon Ludwiger“ — 355, 357, 358, 359, 362
Borbena „Jug“ — 235, 243
Borbena „Rogatica“ — 183, 260, 348
„Gertler“ — 363
„Tribukajt“ — 363
divizija „Afrika“ — 155

NOVJ:

Unska operativna — 419
Drinska operativna — 360
Glavna operativna NOVJ — 80, 108, 121, 169, 217, 222, 260, 261, 303, 342, 351, 358, 360, 361, 362, 366, 395, 474

GUVERNATORATI

Dalmacije — 147, 244, 402, 468
Crne Gore — 35, 53, 102, 114, 115, 134, 141, 146, 148, 283, 287, 295, 298, 340, 341, 345, 346, 474, 479

KOMANDE

četničke:

Vrhovna — 253, 343

italijanske:

karabinijerske legije Trst — 404
kraljevskih karabinjera Dalmacije — 400
kraljevskih karabinijera Superslode — 105, 400
Teritorijalne odbrane Trevizo — 403, 438
Teritorijalne odbrane Udine — 438
Mornarička Šibenik — 29, 96, 137, 382
sektora Vodice — 175
italijanskih trupa Krit — 434
šumske milicije — 179
Taktičkog vazduhoplovstva Superslode — 58, 208
trupa Crne Gore — 10—12, 14, 15, 158, 321, 334, 336, 339, 344—346, 348, 350, 352, 354—356, 358, 360—362, 366, 389
Vazduhoplovne grupacije Mostar — 58—61
Vazduhoplovne grupacije Zadar — 58, 60, 61
Viša oružanih snaga Albanija (Comando Superiore FF. AA. Albania — Superalba) — 8—10, 16, 37, 74, 128, 150—152, 181
Viša oružanih snaga Grčke — 8, 10, 128
Viša oružanih snaga ital. ostrva u Jegejskom moru — 9, 310, 435, 436
Viša oružanih snaga „Slovenija — Dalmacija“ — 9, 10, 19, 20, 22, 23, 25, 31, 32, 36, 38, 40, 50, 52, 55, 56, 58, 60, 61, 64, 65, 67, 69, 70, 72, 77, 79, 80, 82, 87, 89, 90, 99, 108—110, 114—116, 119, 123, 126, 127, 132, 140, 141, 147—149, 164—166, 168, 171, 177, 183, 185, 187, 191—193, 196, 197, 207, 213, 215—217, 225, 271, 381
Vojnopomorska Dalmacije — 25, 28, 30, 31, 90, 94, 96, 99, 123, 132, 134, 139, 140, 141, 147, 171, 175, 176, 207, 381, 386
Vojna Korčula — 29
Vojna Šibenik — 28, 29
Vazduhoplovstva oruž. snaga „Slovenija—Dalmacija“ — 58, 123

Vrhovna — 8—10, 16, 19, 20, 22, 23, 31, 37, 38, 40, 42, 50, 56, 67, 69, 74, 77, 79, 81, 83, 86, 87, 89, 102, 114—119, 125—129, 142, 145, 150—154, 157, 159, 161, 163, 165, 167, 168, 177, 179, 180, 183—185, 187, 191, 193, 207, 213, 214, 219, 221—224, 227, 229, 230, 247, 248, 273—275, 277, 281, 283, 292, 293, 299, 310, 327, 330, 337, 340, 343, 356, 387, 390, 392, 404, 421, 424, 468, 469

nemačke:

nemačkih trupa u Hrvatskoj — 88, 116, 295, 356, 361
tvrđave Krit — 43
Jugoistoka — 116, 117, 127, 130, 164—167, 183, 189, 207, 208, 230, 239, 295, 398, 434
Vrhovna Vermahta (OKW) — 83, 84, 87, 89, 118, 120, 126, 128—130, 154, 161, 163, 165, 167, 169, 177, 231, 232, 267, 268, 272, 356, 398

NOV i POJ:

partizanske mornarice (Sekcija za Ratnu mornaricu pri Štabu Četvrte operativne zone) — 91—93, 99

KOMITETI

Centralni KPJ — 320, 321, 477
Mesni KP Makedonije za Tetovo — 151
Mesni KPJ za Peć — 152
Mesni KPJ za Herceg-Novi — 57
Oblasni KPJ za Berane — 102
Oblasni KPJ za Kosovo i Metohiju —38, 74, 320
Sreski KPJ za gračanički srez (Priština) — 38

KORPUSI

italijanski:

Alpinski — 156, 184
2-gi — 156, 163, 169, 184
3. armijski — 12, 13, 315, 398, 432, 434
4. armijski — 9, 13, 263, 305, 312, 316, 396, 422, 431
5. armijski — 9, 11, 14, 15, 19, 21, 23, 39, 40, 50, 51, 56, 68, 70, 78, 128, 170, 185, 209, 218, 219, 256, 299, 312, 314, 317, 318, 393, 394, 400, 401, 423, 424
6. armijski — 10—12, 14, 20—22, 24, 39, 51—54, 57, 58—60, 62, 64, 65, 68, 71, 72, 79, 81, 82, 87, 98, 99, 108, 114—117, 123, 167, 169, 183—185, 190, 209, 218, 233, 237—243, 256, 257, 268, 269, 291, 292, 299, 312, 314, 315, 317, 318, 334, 342—344, 361, 362, 393—395, 400—402, 423—425, 460
7-mi — 81
8-mi — 12, 315, 434
11. armijski — 10—12, 14, 19, 22, 23, 38, 40, 50, 56, 67, 69, 77, 82, 185, 218, 256, 257, 299, 312, 314, 316, 393, 394, 400, 401, 423, 424
14. armijski — 10, 82, 143, 170, 259, 274, 275, 277, 295, 302, 312—314, 316, 317, 333, 334, 342, 394—396, 402, 422, 425, 428, 468, 474
15. armijski — 227
17. armijski — 11, 394, 424
18. armijski — 10, 11, 15, 20—22, 24, 34, 35, 39, 41, 51—53, 55, 57, 58, 61, 64, 68, 70, 78, 83, 97, 99, 103, 114, 123, 126, 134, 140, 141, 147, 148, 167, 169, 170, 185, 189, 190, 218, 256, 257, 299, 312, 314, 317, 318, 385, 393, 394, 400—402, 423, 424, 465, 468
21-vi — 82
23. armijski — 14, 15, 85, 110, 113, 215, 312, 313, 400, 403, 422, 438—440, 442—445
24-ti — 215, 313, 316, 317, 403, 422, 438, 439, 441, 442, 444, 445
25. armijski — 10, 13, 81, 82, 263, 305, 313, 316, 322, 324, 326, 387, 396, 422, 431
26. armijski — 10, 13, 274, 275, 277, 313, 315, 434
34-ti — 438
35-ti — 156, 422

nemački:

68. armijski — 435

NOVJ:

1. bosanski udarni — 51, 217

LUČKI UREDI

Hvar — 95
Omiš — 94
Metković — 134
Sućuraj na Hvaru — 95, 134

LUČKE KAPETANIJE (U.I.P.)

Gradac — 173
Trpanj — 174

KVESTURE

italijanske:

Peć — 390, 391
Prizren — 325
Zadar — 244

MILICIJA

M.F.A. — Milizia fascista del' Albania (Fašistička milicija Albanije) — 282, 328
M.V.A.C. — Milizia Volontaria Anticomunista (Antikomunistička dobrovoljačka milicija) — 23, 32—35, 53, 55, 58, 59, 64—66, 71, 78, 117, 118, 149, 166, 197, 198, 235, 268, 270, 426

MINISTARSTVA

italijanska:

inostranih poslova — 42, 100, 118, 418
Mornarice — 173
rata — 52, 80, 82, 170, 184, 469

NDH:

vanjskih poslova — 32

MISIJE

Italijanska za vezu kod k-danta Jugoistoka — 283
Italijanska vojna u Zagrebu — 115, 149, 233

ODREDI

NOP:

Banijski — 70
Biokovski — 427
Cetinski — 427
Crnogorski — 298
„Dame Gruev" — 273, 391
„Emin Duraku" — 150, 153, 182
Južnoprimorski — 404
Kalnički — 395, 419
Kičevsko-mavrovski — 254, 256, 273, 278, 337, 391
Limski — 333
Mavrovsko-gostivarski — 151
Kordunaški — 39
Loški (Soški) — 113
Primorsko-goranski — 258
Severnoprimorski — 404
Sjevernodalmatinski — 41, 385, 426
Splitski — 383, 385
Šarplaninski — 276, 282, 320, 325, 333, 338
„Zejnel Ajdini" — 16
Zetski — 352
1. južnomoravski — 339
2-gi 1. operativne zone Hrvatske — 278

italijanski:

113. odred kamiona — 305, 431
687. motorizovani kr. karabinijera — 305, 431
688. motorizovani kr. karabinijera — 305, 431

OPERACIJE

„Biokovo—Mosor" — 427
„Delta" — 392, 397
„Švarc" (Schwarz) — 83, 84, 221, 222, 230, 233, 261, 267, 287, 294, 303, 366
„Vajs" — 50, 51, 56, 58, 59, 68, 70, 78—80, 83, 84, 87, 88, 114, 117—119, 121, 125, 126, 128, 129, 131, 156, 165, 167, 185—187, 217, 219, 221, 224, 248, 341
„Vajs—Mostar" — 81
„Vulcan" — 162

ORGANIZACIJE

Hrvatska seljačka stranka (HSS) — 45
Kominterna — 342

Komunistička partija Albanije — 321
Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) — 38, 74, 288, 342, 460
Osvobodilna fronta — 110, 443
Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ) — 152

PREFEKTURE

italijanske:

Kotor — 402
Kvarner — 400, 401
Puka — 387
Zadar — 244

PUKOVI

albanski (kvislinški):

1. lovački — 153
4. lovački 1. lovačke brigade — 153

bugarski:

61-vi — 261, 293, 355
63-či — 261

italijanski:

3. alpinski — 346, 348
4. divizije „Kačatori dele Alpi" — 324
4. bersaljerski — 194, 425
11. bersaljerski „S. Đusto" (S. Giusto) — 423, 425
15. artiljerijski — 263, 336, 423
32-gi — 300
41. artiljerijski — 263
52. divizije „Kačatori dele Alpi" — 68
53. artiljerijski — 263
71. pešadijski — 263, 423
72. pešadijski — 263, 324, 325, 423
83. pešadijski div. „Venecija" — 293
84. pešadijski — 333, 339
93. divizije „Mesina" — 385
94. pešadijski — 235
120. divizije „Mačerata" — 57, 334
127. divizije „Firence" — 263, 293, 353, 355, 358
128. divizije „Firence" — 263
132-gi — 300
158. artiljerijski — 300
192. obalski — 425
225. pešadijski — 263
226. pešadijski — 263
291-vi — 426
311. pešadijski — 169, 178, 189, 190
383-či — 284, 293, 345, 346, 348, 352, 353, 365
„Alessandria" — 104, 106, 107, 423
„Saluco" (Saluzzo) — 108, 174, 423

ustaško-domobranski:

2. domobranski — 193
6-ti — 72

nemački:

13-ti 7. SS divizije „Princ Eugen" — 361
724-ti 104. div. — 261, 293, 354, 355, 362
„Brandenburg" — 261, 293, 353, 362, 395

SEKTORI

italijanski:

Sektor „D" — 338, 391
Sektor „Z" — 319, 320, 323, 324, 327, 344—336, 388, 389, 391
„Skadar—Kosovo" — 223, 263, 305, 313, 423, 431

PODSEKTORI

italijanski:

Kosovo — 263, 305, 390, 423, 431
Skadar — 391, 423, 431
Fieri — 263, 305, 431
Tirana—Drač — 263, 305, 431
Vodice — 103, 104

ŠTABOVI

italijanski:

Generalštab Kopnene vojske — 7, 10, 79, 85, 114, 124, 128, 143, 144, 154, 161, 164—166, 168, 170, 177, 178—180, 183, 184, 187, 189, 191, 207, 208, 213, 228, 233, 259, 262, 265, 271, 272, 309, 310, 318, 393, 402, 424, 439, 458, 461, 469
Generalštab Mornarice — 161
Generalštab Vazduhoplovstva — 161

Glavni generalštab Vrhovne komande — 79, 82, 86, 87, 118, 127, 128, 145, 169, 183, 221, 229, 247
Glavni milicije — 208

NOVJ:

Glavni NOV i PO Kosmeta — 153
Glavni NOV i PO Makedonije — 278
Glavni NOV i PO Slovenije — 440, 447
Operativni NOP i DV za Bos. krajinu — 193
Vrhovni NOV i POJ — 27, 51, 121, 193, 303, 320, 343, 350, 360, 362, 366
Vrhovni NOP odreda Jugoslavije — 158, 159

NDH:

Generalštab — 49, 179
Glavni stožer oružanih snaga NDH — 115

VODOVI

partizanski:

Primorski Bataljona „Vid Mihaljević“ — 20, 28

italijanski:

97. auto-vod — 431
99. auto-vod — 431
98. vod kamiona — 432
100. vod kamiona — 432
136. sanitetski — 300
1034. auto-vod — 304, 431
687. motorizovani kr. karabinijera — vidi 687. motorizovani odred
688. motorizovani kr. karabinijera — vidi 688. motorizovani odred

ZONE

italijanske:

1-va — 300
2-ga — 164—166, 168, 169, 178, 179, 189, 208, 219, 222, 224, 300, 301
3-ća — 301

NOV i POJ:

1. operativna Makedonije — 278, 338
1. operativna NOV i PO Hrvatske — 193
4. operativna Hrvatske — 27
Dolenjska operativna NOV i PO Slovenije — 258
Primorska operativna NOV i PO Slovenije — 404

OSTALI POJMOVI

Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) — 366
Centralna vojna bolnica VŠ NOV i POJ — 222, 303, 364, 366
Jedinstvena komanda Balkana — 156, 163
Pomorska direkcija Dalmacije — 97
Raspored „15. januar“ — 131, 143, 144, 147, 165, 166, 169, 177, 178, 185—190, 207, 217
Riječko udruženje za plovidbu — 149
Sile Osovine — 45, 48, 49, 73, 159, 160, 162, 186, 209, 216, 220, 225—227, 248, 251, 253, 254, 255, 329, 419
Specijalni inspektorat javne sigurnosti za Juljsku krajinu — 404, 438
Specijalni sud za Dalmaciju — 148
Srpska državna straža — 251
Uprava koncentracionog logora — Molat — 244
Vojna obaveštajna služba Albanije (S.I.M.) — 328, 329

SADRŽAJ

Dokumenti jedinica, komandi i ustanova Kraljevine Italije 1943.

Strana

Pregled dislokacije i komandnog kadra združenih jedinica Kopnene vojske na teritoriji Jugoslavije i susednim područjima na dan 1. januara 1943. godine — — — — — — — — 7

Izvod iz izveštaja Više komande oružanih snaga Albanije od 3. januara 1943. Vrhovnoj komandi o napadu partizana na motorizovanu kolonu italijanske vojske kod Crnoljeva na Kosovu 16

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 3. januara 1943. Vrhovnoj komandi o rušenju pruge Novo Mesto—Ljubljana i Ogulin—Gospić i zarobljavanju motornih jedrenjaka kod Igrana — — — — — — — — — — 19

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 4. januara 1943. Vrhovnoj komandi o borbama u zonama Šmarje, V. Lašče i Gračac—Lovinac, kod Krašića i Vrbovskog — — — — — — — — — — — — — — 20

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 6. januara 1943. Vrhovnoj komandi o najnovijim događajima 22

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 7. januara 1943. o borbama u zoni Brod i Trebnje i napadu jedinica NOV na domobransku posadu u Saborskom — — 23

Izveštaj Vojnopomorske komande Dalmacije od 10. januara 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o napadima partizanskih jedinica na italijanske plovne objekte i uređaje i o preduzetim protivmerama u toku decembra 1942. godine — — — — — — — — — — — — — 25

Pismo komandanta oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 13. januara 1943. ministru vanjskih poslova NDH o organizaciji, popuni i zadacima M.V.A.C. — — — — — — — 32

Izveštaj Obaveštajnog odeljenja Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 13. januara 1943. o sastanku predstavnika ustaško-domobranskih jedinica sa četničkim starešinama, 31. decembra 1942. u Otočcu, u cilju obezbeđenja saradnje u borbi protiv NOP-a — — — — — — — — — 36

Izveštaj Više komande oružanih snaga Albanije od 15. januara 1943. Vrhovnoj komandi o čišćenju zone Lipljan — — — 37

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 16. januara 1943. Vrhovnoj komandi o borbama u zonama Trebnje, Saborski, Vojnovac i Gospić — — — — — — 38

Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 18. januara 1943. Vrhovnoj komandi o napadima jedinica

Strana

NOV i POJ u zonama Višnja Gora, Lička Jesenica, Gračac i Vodice — — — — — — — — — — — — — — 40
Izveštaj generala Đuzepa Pijeka od 18. januara 1943. Ministarstvu inostranih poslova o vojno-političkoj situaciji na teritoriji NDH — — — — — — — — — — — — — — 42
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 21. januara 1943. Vrhovnoj komandi o početnim dejstvima podređenih jedinica u operaciji „Vajs" — — — — — 50
Izveštaji pukovnika Grinjola od 21. i 22. januara 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o putu u Dubrovnik i Split u vezi angažovanja četničkih oružanih formacija iz Crne Gore i Hercegovine u operacijama protiv NOV i POJ — — — — — — — — — — — — — — 52
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 22. januara 1943. Vrhovnoj komandi o dejstvima potčinjenih jedinica — — — — — — — — — — — — — 56
Zapovest komandanta 18. armijskog korpusa od 22. januara 1943. o angažovanju četničkih formacija u operacijama „Vajs" 58
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 23. januara 1943. Vrhovnoj komandi o operacijama potčinjenih jedinica — — — — — — — — — — — — — — 67
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 27. januara 1943. Vrhovnoj komandi o dejstvima potčinjenih jedinica — — — — — — — — — — — — — 69
Izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 29. januara 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o pregovorima četničkog delegata Dobrosava Jevđevića sa ustaško-domobranskim starešinama u Mostaru — — — — — 72
Izveštaj Više komande oružanih snaga Albanije od 30. januara 1943. Vrhovnoj komandi o čišćenju zone jugozapadno od Prištine 74
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 1. februara 1943. Vrhovnoj komandi o dejstvima potčinjenih jedinica — — — — — — — — — — — — — 77
Zabeleška Sekretarijata načelnika Glavnog generalštaba Vrhovne komande od 4. februara 1943. o razgovoru načelnika Glavnog generalštaba sa generalima Roatom i Robotijem u vezi sa dejstvima italijanskih i nemačkih jedinica u operaciji „Vajs" 79
Podsetnik generala Robotija za sastanak sa načelnikom Glavnog generalštaba 4. februara 1943. u Rimu u vezi vojno-političke situacije na teritoriji NDH — — — — — — — — 82
Usmene direktive načelnika Glavnog generalštaba generala Ambrozija izdate generalu Robotiju za sastanak sa nemačkim komandantom Jugoistoka 8. februara 1943. u Beogradu — 86
Zabeleška Vrhovne komande od 9. februara 1943. o razgovoru načelnika Glavnog generalštaba sa generalom Roatom povodom sporazuma o izvođennju operacija „Vajs" — — — — 87
Izveštaj Vojnopomorske komande Dalmacije od 10. februara 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o napadima partizanskih jedinica na italijanske plovne objekte i uređaje i o preduzetim protivmerama u toku meseca januara — — — — — — — — — — — — — — 90
Izveštaj generala Đuzepa Pijeka od 15. februara 1943. Ministarstvu inostranih poslova o situaciji na Kosovu — — — — 100

Strana

Izveštaj Guvernatorata Crne Gore od 17. februara 1943. Vrhovnoj komandi o napadu na grupu ilegalaca i članova OK KPJ za Berane — — — — — — — — — — — — — 102
Izveštaj Komande 1. brze divizije „Eođenio di Savoja" od 17. februara 1943. Komandi 18. armijskog korpusa o napadu na auto-kolonu na putu Vodice—Mala Čista — — — — — 103
Odobrenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 19. februara 1943. Komandi 6. armijskog korpusa za upotrebu četničke vojne formacije u borbama protiv jedinica NOV i POJ u dolini Neretve — — — — — — — — 108
Promemorija Obaveštajnog odeljenja Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 21. februara 1943. o situaciji u Julijskoj krajini — — — — — — — — — — — — 109
Naređenje Vrhovne komande od 23. februara 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o načinu upotrebe jedinica 6. i 18. armijskog korpusa i četničkih formacija u drugoj fazi operacije „Vajs" — — — — — — — — 114
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 24. februara 1943. Vrhovnoj komandi o neophodnosti hitnog usaglašavanja stavova sa nemačkim komandama u vezi upotrebe četnika u operacijama „Vajs" — — — — — — 115
Izveštaj Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 24. februara 1943. Vrhovnoj komandi o preduzetim merama da se nemačkim jedinicama onemogući ulazak u Mostar i o neophodnosti da se u borbama protiv jedinica NOVJ upotrebe četničke formacije — — — — — — — — — — 116
Zabeleška Vrhovne komande o sastanku nemačkih i italijanskih predstavnika, održanom 26. februara 1943. u Rimu, povodom nastavljanja operacija „Vajs" — — — — — — — — 118
Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 27. februara 1943. Komandi 18. armijskog korpusa za preduzimanje kombinovane represivne akcije u zoni Živogošće—Igrane—Drašnice zbog partizanskih napada na italijanske plovne objekte — — — — — — — — — — — — 123
Zabeleška Vrhovne komande od 2. marta 1943. o razgovorima italijansko-nemačkih predstavnika vođenim na sastancima 26, 27. i 28. februara u Rimu povodom operacija „Vajs" — — 125
Zabeleška Vrhovne komande o razgovoru načelnika Glavnog generalštaba sa generalima Birolijem i Robotijem na dan 3. marta 1943. u Rimu — — — — — — — — — — 127
Izvod iz izveštaja Vojnopomorske komande Dalmacije od 10. marta 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o napadima partizanskih jedinica na italijanske plovne objekte i uređaje u toku meseca februara — — — — — 132
Zabeleška o razgovoru načelnika Vrhovne komande sa komandantom trupa u Grčkoj od 14. marta 1943. povodom situacije na Balkanu i potrebe da se formira jedinstvena Operativna komanda za Albaniju, Crnu Goru i Grčku — — — — — 142
Zabeleška Vrhovne komande od 17. marta 1943. o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — — — — — — — — 145
Zabeleška Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 17. marta 1943. o pitanjima razmatranim prilikom razgovora između generala Robotija i guvernera Dalmacije u Zadru 15. marta 1943. godine — — — — — — — — — 147

Strana

Izveštaj Više komande oružanih snaga Albanije od 17. marta 1943. Vrhovnoj komandi o napadu na auto-kolonu na putu Skadar—Prizren kod s. Šen Mrije — — — — — — — 150
Izvod iz izveštaja Više komande oružanih snaga Albanije od 20. marta 1943. Vrhovnoj komandi o čišćenju zone Gorjane—Gostivar—Kičevo — — — — — — — — — — — 151
Depeša Više komande oružanih snaga Albanije od 27. marta 1943. Vrhovnoj komandi o atentatu na fašističkog federalnog inspektora u Peći — — — — — — — — — — — 152
Izvod iz izveštaja Vrhovne komande za mesec mart 1943. o političkoj situaciji na Kosovu — — — — — — — — — 153
Promemorija Vrhovne komande od 4. aprila 1943. za načelnika Glavnog generalštaba o pitanjima koja će se razmatrati na sastanku sa predstavnicima nemačke Vrhovne komande u Salcburgu — — — — — — — — — — — — 154
Zabeleška Vrhovne komande od 10. aprila 1943. o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — — — — — — — 157
Izvod iz promemorije Vrhovne komande od 12. aprila 1943. o pitanjima razmatranim na sastanku sa predstavnicima nemačke Vrhovne komande od 7. do 10. aprila 1943. u Salcburgu 161
Dopis Vrhovne komande od 12. aprila 1943. Generalštabu KoV povodom rasporeda „15. januar" i sporazuma nemačko-italijanskih predstavnika od 18. aprila o međusobnoj saradnji na Balkanu — — — — — — — — — — — — — 165
Promemorija Vrhovne komande od 12. aprila 1943. o pogoršanoj vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — — — 168
Zabeleška Vrhovne komande od 12. aprila 1943. o usmenim direktivama izdatim načelniku Generalštaba KoV i Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" u vezi s povlačenjem posada iz Druge zone — — — — — — — — — — — 168
Izvod iz izveštaja Vojnopomorske komande Dalmacije od 12. aprila 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovnija—Dalmacija" o akcijama partizanskih jedinica na italijanske plovne objekte i uređaje u toku meseca marta — — — — — — 171
Dopis Generalštaba KoV od 13. aprila 1943. Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" o rasporedu „15. januar", zadacima 2. armije i snagama sa kojima može raspolagati 177
Izvod iz izveštaja Više komande oružanih snaga Albanije za period od 1. do 15. aprila 1943. Komandi Grupe armija „Istok" o situaciji u zapadnoj Makedoniji i na Kosovu — — — — 181
Zabeleška Vrhovne komande od 18. aprila 1943. o razgovoru načelnika Glavnog generalštaba sa načelnikom Generalštaba KoV povodom priprema akcije za deblokiranje opsednutog garnizona Foča — — — — — — — — — — — — 183
Promemorija načelnika Štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 26. aprila 1943. o rasporedu, zadacima i mogućnostima jedinica 2. armije — — — — — 185
Promemorija Vrhovne komande od 27. aprila 1943. o potrebi da se, usled pogoršane vojne situacije, u Crnu Goru upute nove snage ili zatraži intervencija nemačkih i bugarskih jedinica 214
Promemorija Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" od 30. aprila 1943. o vojno-političkoj situaciji na podređenoj teritoriji i predstojećim zadacima — — — — — — — 215

Strana

Zabeleška Operativnog odeljenja KoV o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori, upućena polovinom aprila 1943. vojnoobaveštajnoj službi Vrhovne komande — — — — — — — — 219

Izvod iz zabeleške Vrhovne komande o razgovoru pomoćnika načelnika Glavnog generalštaba sa nemačkim generalom Varlimontom 4. maja 1943. povodom pripreme za operaciju „Švarc" 221

Promemorija Vrhovne komande od 6. maja 1943. o vojno-političkoj situaciji na teritoriji NDH — — — — — — — — 224

Promemorija Vrhovne komande od 12. maja 1943. o pogoršanju vojne situacije u Crnoj Gori usled povećanog pritiska jedinica NOVJ — — — — — — — — — — — — — 227

Promemorija Generalštaba KoV od 13. maja 1943. o krizi četničke organizacije u Crnoj Gori — — — — — — — — — 228

Beleška Vrhovne komande o razgovru načelnika Glavnog generalštaba sa nemačkim generalom fon Rintelenom 18. maja 1943. povodom slabe saradnje nemačkih i italijanskih jedinica na teritoriji NDH i Crne Gore — — — — — — — — 229

Dopis Komande 2. armije od 19. maja 1943. kojim se italijanskoj Vojnoj misiji u Zagrebu dostavlja prepiska između komandi peš. divizija „Marke" i „Mesina" sa komandantom nemačke SS-divizije „Princ Eugen" povodom izvođenja operacije „Švarc" — — — — — — — — — — — — — — 233

Naređenje Prefekture Zadar od 19. maja 1943. potčinjenim ustanovama da se objavi stanovništvu da se muška lica internirana u koncentracionom logoru u Molatu smatraju taocima 244

Izvod iz zabeleške Vrhovne komande o razgovoru načelnika Glavnog generalštaba sa nemačkim generalom fon Rintelenom 22. maja 1943. u vezi saradnje nemačkih i italijanskih trupa u borbi protiv NOV i POJ — — — — — — — — — 247

Zabeleška Vrhovne komande od 22. maja 1943. o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — — — — — — — 248

Izvod iz mesečnog izveštaja za maj 1943. Komande 9. armije o napadu partizana na karabinijersku stanicu u s. Slivovo kod Ohrida — — — — — — — — — — — — — — 252

Izveštaj Vrhovne komande od 1. juna 1943. o vojno-političkoj situaciji na Balkanu u toku meseca maja — — — — — — 256

Zabeleška pukovnika Grinjola o razgovoru guvernera Crne Gore Pircija Birolija 2. juna 1943. u Solunu sa nemačkim komandantom Jugoistoka generalom Lerom povodom saradnje nemačkih i italijanskih jedinica u operaciji „Švarc" — — — 267

Telegram Operativnog odeljenja Komande 2. armije od 4. juna 1943. Generalštabu KoV o rezultatima razgovora u Solunu između nemačkog generala Lera i guvernera Crne Gore Pircija Birolija — — — — — — — — — — — — — 271

Izveštaj Komande 9. armije od 13. juna 1943. Vrhovnoj komandi o napadu partizana na voz u rejonu železničke stanice Presek na pruzi Kičevo—Struga — — — — — — — — — 273

Izveštaj Komande 9. armije od 15. juna 1943. Vrhovnoj komandi o sukobu kvislinških jedinica sa partizanima u rejonu s. Pridvorice kod Kosovske Mitrovice — — — — — — — — 274

Izveštaj Komande 9. armije od 16. juna 1943. Vrhovnoj komandi o napadu partizana na odeljenje finansijske straže na k. 1522 iznad Gornjeg Sela kod Prizrena — — — — — — — — 275

Strana

Izveštaj Komande 9. armije od 21. juna 1943. Vrhovnoj komandi o napadu na auto-kolonu na putu Debar—Struga i o sukobu sa partizanima kod s. Karburice kod Kičeva — — — — 277
Izveštaj Komande 9. armije od 23. juna 1943. Vrhovnoj komandi o hapšenju 14 komunista u blizini s. Drajčića kod Prizrena 281
Izveštaj Guvernatorata Crne Gore od 25. juna 1943. o čišćenju zona donjeg toka Pive, Žabljaka, Vilusa, Kuča i Pepića i o streljanju 180 rodoljuba — zatvorenika u koncentracionom logoru u Baru — — — — — — — — — — — — 283
Izveštaj guvernera Crne Gore generala Pircija Birolija od 26. juna 1943. Musoliniju o dvogodišnjoj delatnosti jedinica, komandi i civilnih funkcionera — — — — — — — — — — 287
Izveštaj Vrhovne komande od 1. jula 1943. o vojno-političkoj situaciji na Balkanu u toku meseca juna — — — — — — 299
Pregled dislokacije i komandnog kadra združenih jedinica na teritoriji Jugoslavije i susednih područja na dan 1. jula 1943. godine — — — — — — — — — — — — — 309
Izvod iz mesečnog izveštaja Komande 9. armije od 1. jula 1943. o vojno-političkoj situaciji na teritoriji zapadne Makedonije, Kosova i Crne Gore — — — — — — — — — — 319
Izvod iz mesečnog izveštaja Komande 9. armije od 4. jula 1943. o vojno-političkoj situaciji na teritoriji Kosova i zapadne Makedonije — — — — — — — — — — — — 323
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 6. jula 1943. Vrhovnoj komandi o vojno-političkoj situaciji na teritoriji zapadne Makedonije, Kosova, Crne Gore i u susednim oblastima 327
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 8. jula 1943. Vrhovnoj komandi o napadu partizana na karaulu granične straže iznad s. Sredske kod Prizrena i o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori i Sandžaku — — — — — — — — — — — 330
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 9. jula 1943. Vrhovnoj komandi o vojno-političkoj situaciji na teritoriji Kosova i Crne Gore — — — — — — — — — — — — 335
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 14. jula 1943. Vrhovnoj komandi o delatnosti partizanskih jedinica na teritoriji zapadne Makedonije i Kosova i o akcijama italijanskih jedinica na teritoriji Crne Gore — — — — — — — — — 337
Izveštaj guvernera Crne Gore od 14. jula 1943. Vrhovnoj komandi o operacijama protiv jedinica NOV i POJ u Crnoj Gori u periodu od početka aprila do 16. juna 1943. godine — — — 340
Izveštaj Vojnopomorske komande Dalmacije od 15. jula 1943. Komandi 2. armije o napadima partizanskih jedinica na italijanske plovne objekte i uređaje i preduzetim protivmerama u toku meseca juna — — — — — — — — — — 381
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 15. jula 1943. Vrhovnoj komandi o napadu na auto-kolonu na putu Debar—Struga, o vojno-političkoj situaciji na teritoriji zapadne Makedonije, Kosova i susednih područja i o operativnoj delatnosti na teritoriji Crne Gore — — — — — — — — — — — — 387
Izvod iz izveštaja Komande 9. armije od 22. jula 1943. Vrhovnoj komandi o hapšenju pripadnika NOP-a u Peći i akcijama partizana na teritoriji zapadne Makedonije — — — — 390
Izveštaj Vrhovne komande od 27. jula 1943. o vojno-političkoj situaciji na Balkanu, jačini, mogućnostima i stepenu borbene gotovosti raspoloživih snaga na dan 27. jula 1943. godine 392

Strana

Obaveštenje Komande 2. armije od 27. jula 1943. potčinjenim komandama o naređenju predsednika vlade da vojne vlasti preuzmu staranje o javnom poretku na svima anektiranim teritorijama u nadležnosti 2. armije — — — — — — 400
Izveštaj Komande 2. armije od 30. jula 1943. Generalštabu KoV da su vojne vlasti preuzele staranje o javnom redu u Guvernatoratu Dalmacije — — — — — — — — — — — 402
Mesečni izveštaj Komande 8. armije od 30. jula 1943. Komandi 2. armije o aktivnosti jedinica NOV i POJ u Julijskoj krajini 403
Zabeleška Odeljenja za vezu Ministarstva inostranih poslova iz druge polovine jula 1943. o vojno-političkoj situaciji u NDH i bugarskoj okupaciji Jegejske Makedonije — — — — 418
Pregled dislokacije i formacijskog sastava združenih jedinica na teritoriji Jugoslavije i susednim područjima na dan 1. avgusta 1943. godine — — — — — — — — — — — 420
Izveštaj Vrhovne komande od 1. avgusta 1943. o vojno-političkoj situaciji na Balkanu u toku meseca jula — — — — — 424
Desetodnevni izveštaj Komande 8. armije od 4. avgusta 1943. Komandi 2. armije o aktivnosti jedinica NOV i POJ u Julijskoj krajini u periodu od 20. do 31. jula — — — — — — 438
Izveštaj generala Robotija od 13. avgusta 1943. Generalštabu KoV o razgovoru sa italijanskim ambasadorom u Zagrebu po pitanju odnosa sa NDH — — — — — — — — — — 458
Izvod iz izveštaja Komande 2. armije od 15. avgusta 1943. Generalštabu KoV o moralu trupa i raspoloženju stanovništva i o radu Propagandnog odeljenja u toku meseca jula — — 462
Obaveštenje Komande 2. armije od 20. avgusta 1943. Komandi 18. armijskog korpusa o naređenju Vrhovne komande da civilnu vlast u Guvernatoratu Dalmacije preuzmu komandanti 18. i 14. armijskog korpusa — — — — — — — — 468
Izvod iz izveštaja Generalštaba KoV od 31. avgusta 1943. Vrhovnoj komandi o borbenoj gotovosti združenih jedinica dislociranih u Jugoslaviji i u Albaniji na dan 15. avgusta 1943. godine 469
Zabeleška Guvernatorata Crne Gore iz prve polovine 1943. o organizaciji i načinu vođenja borbe jedinica NOV i POJ — — 474

PRILOG — Italijanska dokumenta za period od 1. januara do decembra 1943. koja su dosad objavljena u Zborniku — — 481

REGISTAR — — — — — — — — — — — — — — — 557

Lična imena — — — — — — — — — — — — — — — 559

Geografski nazivi — — — — — — — — — — — — — 565

Vojne jedinice i komande, ustanove, organizacije i ostali pojmovi — 581